

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OSMANLI POSTA TEŞKİLATI'NIN
DÜNYA POSTA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLERİ (1874-1920)**

DOKTORA TEZİ
MEHMET ŞÜKRÜ YAMAN

TARİH ANABİLİM DALI

ANKARA 2021

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OSMANLI POSTA TEŞKİLATI'NIN
DÜNYA POSTA BİRLİĞİ İLE İLİŞKİLERİ (1874-1920)**

DOKTORA TEZİ

Mehmet Şükrü YAMAN

TARİH ANABİLİM DALI

DOÇ. DR. MİYASE KOYUNCU KAYA
DANIŞMAN

ANKARA 2021

ONAY SAYFASI

Mehmet Şükrü YAMAN tarafından hazırlanan “Osmanlı Posta Teşkilatı’nın Dünya Posta Birliği (Universal Postal Union–UPU) İle İlişkileri 1874-1920” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Miyase Koyuncu KAYA	AYBÜ Tarih	
Prof. Dr. Erkan TURAL	AYBÜ Tarih	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif FİDAN	AYBÜ Tarih	
Prof. Dr. Bahri ATA	MEB TTKB Üyesi	
Doç. Dr. Şarika BERBER	AHBVÜ Tarih	

Tez Savunma Tarihi: 04.08.2021

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. (04.08.2021)

Mehmet Şükrü YAMAN

TEŞEKKÜR

Araştırmanın bütün süreçlerinde yaptığı dokunuşlarla bakış açımın değişmesini ve doğal olarak da araştırma içeriğinin zenginleşmesini sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Miyase Koyuncu Kaya'ya araştırma konusunun seçiminden itibaren yol göstericiliği, sabrı ve sıcak yaklaşımından dolayı şükran borçluyum.

Tez İzleme Komitesi'nde yer alan Prof. Dr. Bahri Ata ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif Fidan'a araştırma boyunca verdikleri destek için çok teşekkür ediyorum. Tez Savunma Sınavımdaki değerli katkılarından ötürü Prof. Dr. Erkan Tural ve Doç. Dr. Şarika Berber'e minnettarım.

ÖZET

OSMANLI POSTA TEŞKİLATI'NIN DÜNYA POSTA BİRLİĞİ (UNIVERSAL POSTAL UNION – UPU) İLE İLİŞKİLERİ (1874-1920)

YAMAN, Mehmet Şükrü

Doktora, Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Miyase Koyuncu Kaya

Ağustos 2021, 384 Sayfa

19. yüzyılda yaşanan endüstriyel ve ekonomik kalkınma, posta sektörünün de belirgin şekilde büyümesine yol açtı. Daha önce çoğunlukla ticari şirketler tarafından taşınan mektup ve posta gönderileri, 18. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte posta idarelerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Devletlerin posta sistemi, bağımsız bir posta idaresi tarafından idame ettirildiği için farklı posta idareleri arasında süreklilik arz edecek şekilde idari ilişkiler mevcut değildi. Aynı zamanda, transit geçişler, posta mevzuatı ve yüksek posta ücretlerinden dolayı uluslararası posta hizmeti çok zor ve karmaşık bir durumdaydı. Uluslararası ticaretin gelişimine de engel teşkil eden bu durum, posta mübadelesini ve dolaşımını güçleştirmekteydi. Ek olarak, hizmet sunumunun, hizmet kalitesinin ve hizmetlere erişimin sınırlı kalmasına neden oluyordu.

Dolayısıyla, aslında ilk çağlardan itibaren mevcut olan posta hizmetinin belirli bir uluslararası nizam dâhilinde gelişmesine imkân sağlayan gelişme, ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşanabilmiştir. Postaya özgü bir uluslararası birlik düşüncesi belirdiğinde, Osmanlı Devleti bunu olumlu karşılamış ve desteklemiştir. Osmanlı Devleti, UPU çatısı altında posta ihlallerinin son bulabileceğine ve yabancı posta sorununun kalıcı olarak çözüme kavuşturulabileceğine duyduğu inanç temelinde, 15 Eylül-9 Ekim 1874 tarihlerinde düzenlenen Bern Kongresi'ne katılmış ve 9 Ekim 1874 tarihinde Dünya Posta Birliği'nin ihdasını simgeleyen Uluslararası Posta Sözleşmesi'ne taraf olmuştur.

Bu bağlamda, bu çalışma Osmanlı Devleti'nin UPU üyeliğini, Osmanlı topraklarındaki yabancı posta varlığını, Avrupalı devletler ve UPU'nun yabancı posta meselesine yaklaşımını, UPU kongre çalışmalarında yabancı posta meselesinin kapsadığı alanı, Osmanlı Posta Teşkilatı ve yabancı postalara dair görüşlerin Avrupa gazetelerine yansımaları, Osmanlı topraklarındaki posta ihlallerinin meşrulaştırılma ve politikleştirilme çabalarını ve Osmanlı Devleti'nin UPU delegasyonlarını ve kongrelerdeki çalışmalarını analiz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı Devleti, Osmanlı Posta Teşkilatı, Dünya Posta Birliği, UPU üyeliği, Yabancı Posta Meselesi, Bern Kongresi, Bern Posta Sözleşmesi, Posta İhlalleri.

ABSTRACT

THE RELATIONS OF OTTOMAN POSTAL ADMINISTRATION WITH THE UNIVERSAL POSTAL UNION (UPU) 1874-1920

YAMAN, Mehmet Şükrü

Ph.D., Department of History

Advisor: Associate Professor Miyase Koyuncu KAYA

August 2021, 384 pages

The industrial and economic developments in the 19th century led to remarkable growth in the postal sector. The postal deliveries which trading companies formerly delivered were left under the responsibilities of postal organizations as of the second half of the 18th century. Since an independent postal administration governed states' postal systems, there weren't sustainable administrative relations between different postal organizations. Also, there were significant difficulties and complexities around the international postal service due to transit passes, postal legislations, and high postal fees. This situation, which was a barrier to the development of international trade, made the postal exchanges and circulations difficult. Additionally, it led to the service delivery, service quality, and access to services being restricted.

The international development of the postal services, which have been available since the early ages, only took place in the second half of the 19th century. When the idea of establishing a postal union first emerged, the Ottoman Empire welcomed and supported this idea. With the belief that postal violations and foreign postal problems could be permanently resolved under UPU framework, Ottoman Empire took part in the Bern Congress that took place in Bern between 15 September and 9 October 1874 and on 9 October 1874 became a party to International Postal Convention, which symbolises the foundation of Universal Postal Union.

In this context, this thesis analyses Ottoman Empire's UPU membership, the foreign post' presence on Ottoman territories, European countries' and UPU's approach towards foreign post issue, the extent the foreign post issue was covered in UPU's congress works, the coverage of Ottoman Postal Administration and foreign post in European newspapers, the efforts made to politicise and justify the postal violations on Ottoman territories and the works of the delegations of Ottoman Empire to the UPU and their works at the congresses.

Keywords: Ottoman Empire, Ottoman Postal Administration, Universal Postal Union, UPU Membership, Foreign Post Issue, Bern Congress, the Treaty of Bern, Postal Violations.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1. Amaç ve Kapsam.....	7
2. Araştırmanın Problemleri ve Metodu.....	16
3. Kaynaklar.....	18
4. UPU ve Posta Hizmeti.....	27
BÖLÜM I.....	32
OSMANLI TOPRAKLARINDA POSTA HİZMETLERİ.....	32
1.1. İstanbul ve Ticari Merkezler.....	32
1.2. Toplumsal Posta Algısı.....	33
1.3. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın İhdâsı.....	35
1.3.1. İlk Osmanlı Posta Nizamnamesi.....	39
1.3.2. Temel Posta Hizmetleri ve Ağı.....	43
1.3.3. Filatelik Boyut.....	49
1.4. Osmanlı Posta Teşkilatı Bünyesinde Yabancı Uzmanlar.....	51
BÖLÜM II.....	55
OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI POSTA İDARELERİ.....	55
2.1. Yabancı Posta Kavramı.....	55
2.2. Yabancı Posta Serbestisi.....	57
2.3. Osmanlı Devleti'nde Yabancı Postaneler.....	59
2.3.1. Avusturya Postası.....	66
2.3.2. Fransa Postası.....	67
2.3.3. Birleşik Krallık Postası.....	69
2.3.4. Rusya Postası.....	70
2.3.5. Almanya Postası.....	71
2.3.6. İtalya Postası.....	73
2.3.7. Yunanistan Postası.....	76
2.3.8. İspanya Postası.....	78

2.3.9. Mısır Postası.....	79
2.3.10. Romanya Postası.....	80
BÖLÜM III.....	82
DÜNYA POSTA BİRLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ.....	82
3.1. Uluslararası Posta Hizmetinin Tarihsel Gelişimi.....	82
3.2. Tek Bir Posta Birliği ve Bölgesi Düşüncesi.....	85
3.3. UPU Öncesi Devletlerarası Posta İlişkileri.....	91
3.4. UPU'nun Kuruluşundaki Amerika Birleşik Devletleri'nin Rolü ve Etkisi....	96
3.5. 1863 Paris Posta Konferansı ve Yansımaları.....	98
3.6. UPU'nun Kurulması.....	106
3.7. 1874 Bern UPU Kongresi Katılımcıları.....	116
3.8. İsviçre PTT Kayıtlarında Osmanlı Posta Teşkilatı.....	122
3.9. Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'ndeki Temsili.....	123
3.9.1. Posta Anlaşmazlıklarında Uzlaş Vurgusu.....	134
3.10. Osmanlı Devleti'nin Kongre Çalışmalarına Katkısı.....	136
3.10.1. Bern Posta Sözleşmesi'nin Yürürlüğe Girmesi.....	152
3.10.2. UPU İle Sürdürülen İşbirliği.....	156
3.10.3. Posta İhlalleri Gölgesinde Dünya Posta Birliği.....	159
BÖLÜM IV.....	161
1874 BERN KONGRESİ SONRASINDA YABANCI POSTA MESELESİ.....	161
4.1. Yabancı Posta İdareleri Sorunu.....	161
4.2. UPU Üyeliğinin Önemi.....	164
4.3. Dönem Basınının Rolü.....	165
4.4. Osmanlı Posta Teşkilatı'na Yönelik Eleştiriler.....	169
4.5. Posta İhlallerinin Merkezinde Osmanlı Posta Politikası.....	174
BÖLÜM V.....	187
OSMANLI DEVLETİ VE DÜNYA POSTA BİRLİĞİ KONGRELERİ.....	187
5.1. 1874 Bern Posta Kongresi Devamındaki Girişimler.....	192
5.2. 1891 Viyana Posta Kongresi.....	199
5.3. 1897 Washington Posta Kongresi ve Akabindeki Gelişmeler.....	203
5.4. 1906 Roma Posta Kongresi.....	216
5.4.1. UPU Kongrelerinde Kolonyal Toprakların Statüsü.....	217
5.4.2. Osmanlı Devleti'nin UPU Kongrelerindeki İlk Teklifleri.....	221
5.4.3. Kongre Müzakerelerinde Osmanlı Delegasyonunun Etkisi.....	225

5.5. UPU Kongrelerinin Osmanlı Posta Hizmetlerine Etkisi.....	237
5.6. 1920 Madrid Posta Kongresi.....	243
5.6.1. 1924 Stockholm Posta Kongresi.....	243
SONUÇ.....	245
KAYNAKLAR.....	255
EKLER.....	304
EK-1. Bern Posta Sözleşmesi ve UPU Tüzüklerine İlişkin Oylama Listeleri.....	304
EK-2. Bern Kongresi Oturum Düzeni.....	346
EK-3. Bern Kongresi Hatıra Fotoğrafı.....	347
EK-4. Osmanlı Topraklarındaki Alman Posta Merkezleri Haritası.....	348
EK-5. Osmanlı Devleti'nin Bern Posta Sözleşmesi'ne İlişkin İcra Bildirimi.....	349
EK-6. Osmanlı Devleti'nde Alman Posta Ofisleri Haritası.....	351
EK-7. Osmanlı Devleti'nde Fransız Posta Ofisleri Haritası.....	352
EK-8. Osmanlı Topraklarında Yabancı Posta Merkezleri Haritası.....	353
EK-9. Bern Kongresi'nin Toplandığı ve Posta Sözleşmesi'nin İmzalandığı Bina....	354
EK-10. 1863 Paris Posta Konferansı Davet Mektubu.....	355
EK-11. Bern Posta Sözleşmesi Taslağı.....	357
EK-12. 1874 UPU Posta Sözleşmesi.....	373
EK-13. Osmanlı Devleti'nin Bern Kongre Deklarasyonu.....	380
EK-14. UPU Toprakları 1874 Haritası.....	383
EK-15. Özgeçmiş.....	384

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

A.MKT.MHM: Sadâret Mektubî Mühimme Kalemi Evrakı

A.MTZ: Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Belgeleri

A.DVN.NMH: Sadâret Divan-ı Hümâyûn Nâme-i Hümâyûn Evrakı

a.g.e.: adı geçen eser

a.g.m.: adı geçen makale

A.MKT.UM: Sadâret Mektubi Kalemi Umum Vilayât Evrakı

BEO: Bâb-ı Âlî Evrak Odası Evrakı

C.NF: Cevdet Nafia

Çev.: Çeviren

DH.d: Dahiliye Nezâreti Defterleri

DH.İ.UM: Dahiliye Nezâreti İdare-i Umumiye Evrakı

DH.KMS: Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Evrakı

DH.MKT: Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi

DH.ŞFR: Dahiliye Nezâreti Şifre Evrakı

DH.SAİD.d: Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl Defterleri Fihristi

Edt.: Editör

ETOE: Extraterritorial Office Of Exchange (Sınır Ötesi Mübadele Ofisi)

HAT: Hatt-ı Hümâyûn

HR.HMŞ.ISO: Hariciye Nezâreti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı

HR.İD: Hariciye Nezâreti İdare

HR.SFR.4: Hariciye Nezâreti Paris Sefareti Belgeleri

HR.SFR: Hariciye Nezâreti Londra Sefareti Belgeleri

HR.SYS: Hariciye Nezâreti Siyasî Kısmı Belgeleri

HR.TO: Hariciye Nezâreti Tercüme Odası Belgeleri

İ.DH: İrade Dâhiliye

İ.HR: İrade Hariciye

İ.MSM: İrade Mesâil-i Mühimme

İ.MMS: İrade Meclis-i Mahsus

İ.PT: İrade Posta ve Telgraf

IB: International Bureau (Uluslararası Büro)

ITU: International Telecommunications Union (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği)

M.M.Z.C.: Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi

MV: Meclis-i Vâlâ

N.: Numara

No.: Numara

UPU: Universal Postal Union (Dünya Posta Birliği)

OTAM: Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

PTT: Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi

ŞD.SAİD: Şûrâ-yı Devlet Sicil-i Ahval İdaresi

s.: sayfa

Y.PRK.ASK: Yıldız Perakende Evrakı-Askerî Maruzâtı

Y.PRK.EŞA: Yıldız Perakende Evrakı-Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik Maruzâtı

Y.PRK.PT: Yıldız Perakende Evrakı-Posta ve Telgraf Nezâreti Maruzâtı

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Rumeli Posta Hatları Sevkiyat Süreleri.....	43
Tablo 2. Anadolu Posta Hatları Sevkiyat Süreleri.....	44
Tablo 3. Osmanlı Topraklarındaki Yabancı Postaneler Listesi.....	61
Tablo 4. 1874 Bern Kongresi Delege ve Akredite Personel Listesi.....	117
Tablo 5. Roma Kongresi Çalışma Komisyonları Çizelgesi.....	217
Tablo 6. UPU Katkı Payları Listesi.....	231

GİRİŞ

Batı'da oldukça erken dönemlerde gelişen kurumsal yönetim ve topluma hizmet gibi anlayışlar, Osmanlı Devleti tarafından 19. yüzyıl itibariyle hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bu anlamda, 19. yüzyılın önemli figürleri olan Sultan III. Selim (1789-1807), Sultan II. Mahmud (1808-1839) ve Sultan II. Abdülhamid (1876-1909), Osmanlı kurumsallaşma çabalarına yön veren önemli hükümdarlar olarak ön plandadır.¹ Islahatçı Osmanlı hükümdarı olarak bilinen Sultan II. Mahmut döneminde, neredeyse bütün Osmanlı geleneksel kurumları feshedilerek Batılı tarzda kurumların temelleri atılmıştır. Profesyonel bir bürokrasi ihtiyacının farkında olan Sultan II. Mahmut, bilhassa Avrupa ile ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla alanında uzman teknik kadroların oluşturulmasının yolunu açmıştır. Daha önceleri eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren geleneksel kurumların yeni ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalması üzerine devlet bütün hizmet kollarında sorumluluk üstlenmek ve kurumsal hüviyet kazandırılmış bir sistem üzerinden halka birtakım hizmetlerin ulaştırılmasını mümkün kılmak amacıyla geleneksel Osmanlı bürokrasisinden sıyrılarak oldukça farklı ve yeni bir bürokrasi kurma yoluna gitmiştir. Osmanlı Devleti, böylelikle Hariciye Dairesi ve Tercüme Odası gibi kurumlar kanalıyla İstanbul merkezli yeni bir bürokratik düzenle tanışmıştır.² Bu yeni düzenin önemli bir parçası olarak, modern posta hizmeti Osmanlı Devleti'nde 1840 yılında kurulmuştur.³

İnsanlığın hemen her dönemde ve koşulda istifade ettiği kadim bir hizmet olan postanın Osmanlı Devleti'nde kurumsal hüviyet kazandığı tarih olan 1840, öncesi ve sonrasındaki zengin arka plan ile özgün bir görünüm sunmaktadır. Evvelindeki tarihsel süreç, Osmanlı kentlerinin birer uluslararası posta merkezi olarak farklı kültürlerin arasındaki etkileşimi ve haberleşmeyi sağlayan stratejik birer köprü işlevi gördüğünü, bu yönüyle Osmanlı topraklarındaki posta kalkınma serüveninin hem yerli hem de uluslararası nitelik taşıdığını, insanların işler vaziyetteki posta sisteminin içerisinde bulunduğunu ve buna bağlı olarak posta hizmetine aşina olduklarını göstermektedir.

1840 tarihi, Osmanlı Devleti adına aynı zamanda yeni bir dönemin başlangıcını simgelemektedir. Osmanlı tebaasının Avrupalı devletlere ait posta merkezlerinden uzun süreler

¹ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 44-80.

² Karpat, *a.g.e.*, s. 176-185; Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, 43-112; İzi Karakaş Özbayrak, *II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Yardım Uygulamaları (1876-1909)*, Libra Yayınları, İstanbul 2011, s. 13-19.

³ Karpat, *a.g.e.*, s. 196-197.

boyunca istifade etmeye devam ettikleri gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, her ne kadar gecikmiş bir yenilik olsa da, Osmanlı posta hizmetlerinin kurumsallaşma kültürü ve serüveni, bu tarih itibariyle sıra dışı bir çizgiye evrilmektedir. Bu çizgi, kaybedilmiş veya çeşitli saiklerle yabancı devletlere bırakılmış, teslim edilmiş olanın, Osmanlı denetimi ve idaresine alınmasını zorunluluk addeden, şart koşan ve bu yöndeki siyaseti temel öncelik olarak belirleyen stratejik bir mücadelenin üzerinde yükseldiği temel olarak ön plana çıkmaktadır.

1840 itibariyle kendi Posta Teşkilatı'nı kuran Osmanlı Devleti, 1721'den beri Osmanlı topraklarındaki posta hizmetini ifa eden ve alana hakim Avrupalılarla rekabet etmek zorunda kalmıştır.⁴ Kuruluşundan sonraki ilk yirmi yıl içerisinde, önceliğin Osmanlı topraklarındaki posta mevcudiyetinin kurumsallaştırılmasına ve teşkilat yapısının güçlendirilmesine verilmesi, tabii bir durumdur. 1860'lı yıllar itibariyle Avrupalı posta idarelerinin Osmanlı sınırlarındaki varlıklarını ve denetimden bağımsız faaliyetlerini sonlandırma teşebbüsleri, Osmanlı Devleti'nin içerideki ve dışarıdaki gündeminin önemli bir bölümünü oluşturmuştur. Kapatma girişimlerinin her türlü çaba karşısında sonuçsuz kalması, ilgili idarelerin Osmanlı Devleti'ni çözüm noktasında muhatap almaktan kaçınması ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan suçlamaların yoğunluk kazanması üzerine, meselenin uluslararası platformlar üzerinden dünya gündemine taşınması kaçınılmaz hale gelmiştir. 1874 Bern Kongresi, bu anlamda en önemli tarihlerden birisi ve aynı zamanda ilkidir. Osmanlı Devleti, posta hizmetinin işleyişine engel teşkil eden ihlalleri, aykırılıkları ve ikilikleri, ilk uluslararası posta kongresi üzerinden tüm dünyaya duyurma çabası içerisinde olmuş ve daha fazla zaman kaybedilmeksizin Osmanlı topraklarındaki posta aykırılıklarının son bulması için 1874 Bern Kongresi'nde destek arayışına girmiştir.

Almanya'nın çağrısı ve bizzat dönemin Alman posta idaresi genel müdürü tarafından hazırlanan bir taslağın⁵ müzakere edileceği ve böylelikle uluslararası posta standartlarını belirleyecek ve düzenleyecek bir sözleşmenin temelini oluşturacağı bir genel posta birliği kurulması düşüncesi; Avusturya, Birleşik Krallık, İtalya ve Belçika gibi Avrupalı devletler

⁴ Almanya, Birleşik Krallık, Avusturya, İtalya, Fransa, Rusya, Yunanistan, İspanya, Romanya.

⁵ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874*, Union Postale Universelle, Imprimerie Rieder & Simmen, Berne 1875, s. 3-7; Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates, Schweiz Post-Département, P-00 A_PAA 00969: FM101747, 101748, 101749, 101750, 101751, 101752, 101753, 101754, 101755, 101756, 101757, 101758, 101759, 101760, 101761, 101762, 101763; Schweiz Post-Département, N.224/35, 1874; FM101056, 101057, 101058, 101059, 101060, 101061, 101062, 101063, 101064, 101065, 101066, 101067, 101068, 101069, 101070, 101071.

tarafından güçlü bir şekilde desteklenmiştir. Devletler arası diplomatik ilişkiler çözüm noktasında etkisiz kaldığından, uzun bir arka plana sahip ve uluslararası posta hizmeti gelişiminin bir sonucu olan Dünya Posta Birliği'nin (Universal Postal Union-UPU) kuruluşu, Osmanlı Devleti tarafında bir fırsat olarak görülmüştür. Hükümetler üstü bir yapı olan bu birlik çatısı altında yabancı posta meselesini dünya gündemine taşıyan Osmanlı Devleti, kendi posta kalkınmasına engel teşkil eden bu çok yönlü sorunu hızlı bir şekilde ve kesin olarak sonlandırmayı amaçlamıştır. Diğer taraftan, Osmanlı Devleti ilk kez çoklu devletlerarası posta görüşmelerine müdahil olmuş ve Uluslararası Telgraf Birliği'nin (International Telegraphic Union-ITU) kurucu üyeliğinden sonra, tarihteki en eski hükümetler arası kuruluş olan UPU'nun kurucu devletlerinden birisi olarak tarihe geçmiştir.

UPU, Avrupalı devletlerin posta alanını dönüştürme ve posta sektörüne yön verme arayışlarının yanı sıra bu doğrultuda tesis etmiş oldukları birikimin bir ürünüdür. Bu nedenle, bilinen en eski ikinci uluslararası kuruluş olarak, UPU, klasik uluslararası örgütler kapsamında değerlendirilmekten uzaktır. UPU, ihtiyaç ve zorunluluk temelinde ortaya çıkmıştır. Ticari kaygı ve öncelikler, kuruluşa etkide bulunan en güçlü argümanlar olmuştur. İnsanlar veya toplumların daha geniş ölçekte posta hizmetlerinden faydalanmalarını mümkün kılmak üzere yüksek ücretlerin düşürülmüş olması da UPU'nun sosyal boyuttaki gereksinimlere karşılık verdiği işarettir.

Devletlerarası müstakil posta anlaşmaları, farklı ve yüksek ücret tarifeleri, muhtelif ağırlık standartları, transit geçişlerdeki karmaşıklık ve mevzuat farklılıkları; posta sektörünün ilgili devletlerin temsilcileri tarafından istişaresi ve müzakeresini kaçınılmaz kılmıştır. 1874 Bern Kongresi, devletlerarası posta anlaşmaları ve ilişkilerinin çağın ve posta hizmet gerekliliklerini daha fazla karşılayamaması nedeniyle gerçekleşmiştir. UPU öncesindeki posta gelişim seyrinde belirleyici etkisi bulunan, telgraf kongreleri ve 1863 Paris Posta Konferansı'nda temsil edilmiş devletler, aşağı yukarı aynıdır.⁶ Posta görüşmeleri ve kongre müzakerelerinde yer almış temsilciler için de aynı durum söz konusudur.⁷ Bu durum, ilgili

⁶ ABD, Kosta Rika, Avusturya, Belçika, Danimarka, Ekvator, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Hollanda, Portekiz, Prusya, İspanya, İsviçre, Hawaii ve Hansa Birliği'ni temsil eden delegeler, Konferans'a katılım sağlamışlardır. Bilgi için bkz. *The Constitution, General Regulations, Rules of Procedure, Legal Status of the UPU, With Commentary by the UPU International Bureau, List of Resolutions and Decisions*, published by the International Bureau of the Universal Postal Union, Bern 2014, s. VIII.

⁷ 1874 Bern Posta Kongresi'ne temsilci gönderen devletler; Osmanlı Devleti, Almanya, Avusturya Macaristan, Danimarka, İspanya, Birleşik Krallık, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, İsveç, İsviçre, ABD ve Mısır'dır. Bilgi için bkz. *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874*, Imprimerie Rieder & Simmen, Bern 1875, s. 148.

devletlerin posta alanına güçlü bir şekilde nüfuz etmesine, karar alma süreçlerinde söz sahibi olmalarına ve uluslararası görüşmelerde belirleyici otorite konumu elde etmelerine imkan hazırlamıştır. Benzer şekilde, bu devletlere posta yetkinliği kazandıran en önemli unsur, görüşmelerde istikrarlı bir şekilde yer alan, tecrübe kazanan ve alanı bilen temsilcileri olmuştur. Bu husus, Osmanlı Devleti'nin muhatapı olan devletlerin posta alanındaki konumunun ve Osmanlı devlet adamlarının müzakerede bulundukları meslektaşlarının yetkinliğinin, Osmanlı-UPU ilişkilerinde göz önünde bulundurulması adına önemlidir.

Diğer taraftan, Osmanlı Devleti, yukarıda vurgulanan durumun bir gerekçesi olarak, posta alanındaki gecikmiş kurumsallaşma hamlesi dolayısıyla uluslararası posta hizmeti tarihi veya gelişiminde yer almamıştır. UPU öncesindeki ilk önemli uluslararası posta buluşması olan 1863 Paris Posta Konferansı'na da katılım göstermemiştir. Bu tarih öncesindeki posta müzakerelerinde de bir taraf olarak ön plana çıkmamıştır. Diğer taraftan, 17 Mayıs 1865'te Paris'te imzalanan, 21 Temmuz 1868'de Viyana'da ve 14 Ocak 1872'de Roma'da revize edilen Uluslararası Telgraf Sözleşmesi'nin müzakerelerini simgeleyen telgraf kongrelerinde hazır bulunmuş olması,⁸ UPU öncesi gelişmeler olması dolayısıyla önemlidir. Uluslararası Telgraf Birliği'nin kuruluşunu simgeleyen 1 Mart–17 Mayıs 1865 tarihlerinde düzenlenen kongrede, Osmanlı Devleti'ni, Sultan'ın elçisi⁹ unvanıyla Cemil Paşa ve Osmanlı Posta Teşkilatı delegesi unvanıyla Agaton Efendi¹⁰ temsil etmiştir.¹¹ 12 Haziran–21 Temmuz 1868 tarihlerinde

⁸ H. Mamert Gallian, *Dictionnaire Télégraphique, Economique et Secret*, Paris 1874, s. 2.

⁹ Bu dönemdeki Osmanlı Padişahı, Sultan Abdülaziz'dir (1861-1876). Bilgi için bkz.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz>. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/769/9766.pdf>. Erişim: 03 Eylül 2021.

¹⁰ Posta ve telgraf alanında önemli bir Osmanlı bürokrati olan Agaton Efendi hakkında bilgi için bkz. Mahmut Akpınar, "Bir Tanzimat Bürokratının Portresi: Krikor Agaton Efendi (1823-1868)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII / 2, 2013, s. 329-354.

¹¹ *Documents diplomatiques de la conférence télégraphique internationale de Paris*, Imprimerie impériale, Paris 1865, s. 67-75. Osmanlı Devleti'nin Paris Posta Konferansı'nda temsil edilmeyişi, çalışmamızın ilgili bölümünde detaylı olarak analiz edilmekle birlikte, Paris'te olmamasının özel bir nedeni olabilir mi? ihtimalini netleştirmek üzere yerli ve yabancı arşivlerde tarama gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, konferans sürecinde inisiyatifi ABD'nin üstlenmiş olması ve Fransa'nın ev sahipliği nedeniyle, Osmanlı-ABD ve Osmanlı-Fransa siyasi ilişkilerinin bir etkisi olabileceği düşüncesiyle ilgili tarih temelinde araştırma yapılmıştır. Ev sahibi hükümetin Fransa olması ve Osmanlı-Fransa ilişkilerinin herhangi bir siyasi veya askeri gelişme nedeniyle bozulmuş olabileceği ve ABD'nin bu nedenle Osmanlı Devleti'ne davette bulunduğu ülkeler içerisinde yer vermemiş olabileceği ihtimali üzerinde de durulmuştur. Fransa'nın bunda etkisi olmuş mudur, yoruma açık olmasına rağmen teyitten uzaktır. Kırım Savaşı sonlarına doğru Fransa, Birleşik Krallık ve Avusturya'nın Osmanlı üzerindeki diplomatik baskıları artış göstermişse de Fransa'nın bu durumun bir sonucu olarak posta alanını Osmanlı Devleti'ne karşı koz olarak kullanma veya Osmanlı Devleti'ni politik gerekçelerle posta görüşmelerinin dışında bırakmaya götürecek bir etkiye sahip olamayacağı düşünülmektedir. Belki de esas gerekçe, Osmanlı Devleti'nin yabancı postaları tehdit olarak görmeye başlamasıydı. Nitekim, davet edilmesi halinde Osmanlı Devleti'nin bu gündemle konferansa katılması ve konferansta bu soruna dikkat çekmesi mümkündü. Diğer taraftan, bir ipucu verebileceğini düşündüğümüz konferansın toplanma gerekçesi, Bern Kongresi ile aynıydı. Nitekim, Paris Konferansı, ABD ve Avrupa'nın işletme temelli posta sorunlarına çözüm bulmak için düzenlenmişti ve Osmanlı Devleti posta bağlamında bu ilişkilerin dâhilinde bulunmuyordu. Bu nedenle, konferansa göre evrensel bir nitelik arz eden posta kongresinde, yabancı posta krizine rağmen Osmanlı Devleti'nin doğal olarak katılmak üzere davet aldığı

Avusturya Viyana’da düzenlenen ikinci telgraf kongresinde Osmanlı Devleti’ni, Osmanlı Telgraf İdaresi Genel Müdürü Serpos Efendi temsil etmiştir.¹² UPU öncesindeki son telgraf kongresinde ise dikkat çeken bir ayrıntı söz konusudur. 1 Aralık 1871–14 Ocak 1872 tarihlerinde İtalya Roma’da düzenlenen üçüncü telgraf kongresinde, Telgraf Başmüfettişi Mehmet İzzet Efendi ile birlikte Osmanlı Devleti’ni iki yıl sonrasında ilk posta kongresinde hazır bulunacak olan Posta ve Telgraf Nezareti birim şeflerinden Yanko Makridi temsil etmiştir.¹³

1863 Paris Posta Konferansı’nda istişare edilen işletme hususları üzerinde uzlaşmaya varılamamış olmasına rağmen telgraf alanında süreklilik kazanmış çalışmalar, Osmanlı Devleti adına önemlidir. 1863, tek tip posta düzenlemeleri için temel teşkil etmiş ve takip eden yıllarda da bir birlik arayışı canlılığını korumuştur. Ancak Almanya, Avusturya ve Fransa arasındaki siyasi ve askeri çatışma ortamı, bir posta kongresi tertip edilmesinin önündeki en büyük engel olmuştur. Bu durum, UPU’nun kuruluşunu geciktirmesine rağmen Almanya’nın UPU’nun kurucusu rolüne etki etmemiştir. Nitekim Alman Posta Genel Müdürü tarafından bir taslak haline getirilen ve postanın intizamına engel teşkil eden kritik konuları da içeren bir taslak posta sözleşmesini müzakere etmek ve karara bağlamak amacıyla, Osmanlı Devleti ile birlikte 21 devlet 15 Eylül–9 Ekim 1874 tarihlerinde İsviçre’nin başkenti Bern’de bir araya gelmişlerdir.¹⁴

Bununla birlikte, Osmanlı Devleti’nin beynelmilel bir posta birliği kurmak üzere Bern’de 21 devlet temsilcisi ile bir araya gelmiş olması, çok önemli bir hadisedir. Böylelikle, Osmanlı Devleti ilk kez uluslararası posta tarihi ve gelişimi seyrine eklemlenmiştir. Öte yandan, haberleşme ve posta hizmetleri ekseninde çığır açan bir gelişme olmakla birlikte, Osmanlı Devleti’nin tecrübe ettiği süreç nedeniyle kapsamlı bir değerlendirme ihtiyacına da işaret etmektedir. Bu mühim hadisenin bugün dahi Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi

düşünülmektedir. Konu hakkında bilgi için bkz. George E. Hargest, *History of Letter Post Communication Between the United States and Europe, 1845-1875*, Smithsonian Institution Press, City of Washington 1971, s. 3-198.

¹² *Documents de la conférence télégraphique internationale de Vienne*, Imprimerie Impériale et Royale de la Cour et de l’Etat, Vienne 1868, s. 34.

¹³ *Documents de la conférence télégraphique internationale de Rome*, publié par le bureau international des Administrations Télégraphiques, Imprimerie Rieder & Simmen, Bern 1872, s. 215. Burada yer verilen bilgiler, posta ve telgraf alanında Osmanlı Devleti’nin göstermiş olduğu temsiliyeti açıklıyor olması açısından önemlidir. ITU’nun tüm telgraf kongreleri tutanakları incelendiğinde, Osmanlı temsilcilerinin müzakerelerde aktif rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, telgrafa özgü toplantılar olmasına rağmen yabancı posta meselesine ilişkin bilgi bulunabileceği düşüncesiyle her bir kongrenin resmi kayıtları incelenmiş olmasına rağmen, telgraf kongrelerinde bu meselenin gündeme gelmediği tespit edilmiştir.

¹⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 4-164.

(PTT) tarihçe çalışmalarında yeterince temas edilmiyor oluşu nedeniyle Uluslararası Telgraf Birliği (ITU)¹⁵ ve UPU'nun teşekkülünde kilit rol oynamış Osmanlı Devleti'nin tarihteki ilk uluslararası kuruluşlara üyelik sürecinin, idari ve eylemsel yönleri esas alacak şekilde açığa çıkarılması önem arz etmektedir.

UPU üyeliği, Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idarelerinin varlığını sorgulayan bir diplomatik teşebbüsünün devamını teşkil etmiş, üyelik ile birlikte Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki girişimleri ivme kazanmış ve hukuki bir dayanağa oturmuştur.¹⁶ 1874 tarihinden başlayarak, Osmanlı Devleti tarafından uluslararası mecralarda dillendirilen ve nihayete erdirilmeye çabalanan husus, Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren muhtelif devletlere ait bağımsız posta idarelerinin hukuki dayanağı bulunmayan mevcudiyetinin son bulmasıdır.¹⁷

Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti temsilcisinin Bern Kongresi açılışında dile getirdiği posta aykırılıklarına çözüm adresi olarak devletlerarası diplomatik kanalları göstermiştir. Ancak Osmanlı Devleti diplomatik kanallar üzerinden meseleyi çözüme kavuşturmak istediğinde ise Avrupalı devletler bu defa da Osmanlı Posta Teşkilatı'nın işletme yetkinliğini sorgulayan bir yaklaşım içerisine girmişlerdir. Aslında mesele, UPU tarafından devletlerarası siyasetin vicdanına havale edilmiş olan tek taraflı bir meselenin nihayetinde işletme esaslı bir görünüme, işlerliğe veya yetkinliğe şart koşulmuş olmasıdır. Devletlerarası siyasi münasebetler, meselenin çözümünde işlevsiz kalmıştır. Avrupalı devletlerin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın operasyonel yetkinlik kazanmasına müteakiben Osmanlı topraklarını terk edebilecekleri yönündeki koşulcu yaklaşımları, UPU kongrelerindeki tutumlarını geçersiz kılan ve işletmenin değişmeyen önemini ortaya koyan son derece önemli bir ayrıntıdır. Bu nedenle, kurucu üye olarak yaklaşık 150 yıldır UPU'da olan Osmanlı Posta Teşkilatı veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi'nin, UPU özelindeki temaslarının henüz işletme ve yetkinlik artırma amaçlı bir perspektiften yoksun görünüyorsa dikkate değer bir husustur. Bu eksiklik, uluslararası posta literatüründe Posta Teşkilatı adına önemli boşluklar anlamına gelmektedir. Bu çalışma, tarihsel süreçte, Posta Teşkilatı'nı işletme odaklı ele alarak uluslararası platformlarda nüfuz sahibi bir posta gücü ve otorite olmanın önemine işaret

¹⁵ ITU, daha sonradan Uluslararası Telekomünikasyon Birliği adını almıştır. Kuruluşun kısaltması "ITU", aynı kalmaya devam etmiştir.

¹⁶ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), İ.HR. 266/15974, M.20.03.1875; BOA, HR.TO. 515/8, M.17.02.1875.

¹⁷ Salih Zeki, "Ecnebi Postahaneleri", *Tanin*, 18 Eylül 1324/1 Ekim 1908; Maurice Edouard, "L'Union Postale Universelle", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 233, Samedi-Dimanche 6-7 Octobre, 1973; "En Congrès l'An Prochain à Lausanne – L'UPU: 149 Pays et 99 Ans d'Activité", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 235, Mardi 9 Octobre, 1973.

etmektedir.

Osmanlı Devleti hem kongreye katılım gerekçesi ve hem de verdiği mücadele itibarıyla Osmanlı haberleşme tarihi ve uluslararası posta literatüründe önemli bir yer edinmiştir. Osmanlı Devleti'nin posta ihlalleri temelinde UPU kongre çalışmalarına aleyhte bildirimde bulunan ilk ülke olmuş olması bu mücadelenin bir örneğidir. Bununla birlikte, UPU'da sürdürülen temaslar gerektiği kadar açığa çıkarılamamış, bu türden bir perspektifle ele alınmamış ve literatüre yansıtılmadığı için unutulmaya yüz tutmuştur. Ayrıca, UPU'yu konu edinen akademik çalışmalar içerisinde, genel olarak Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'ndeki posta ihlalleri vurgusuna temas edilmemiştir. Bu çalışma, bu hassas süreci gün ışığına çıkarmayı ve bilinir kılmayı hedeflemektedir. Diğer taraftan, UPU kongreleri kanalıyla yürütülmüş olan posta diplomasisinin yabancı posta meselesini sonlandırma hedefine bağlı kalmış veya birincil öncelik olarak belirlemiş olması nedeniyle, Osmanlı Devleti'nin kongrelerde işletme temelinde bir yetkinlik kazanmasını, Osmanlı topraklarındaki posta gelişim seyrine ciddi katkı sunabilecek bir uluslararası posta tecrübesi edinmesini ve posta birikimi oluşturmalarını, dikkate alınan ve nüfuz sahibi bir posta gücüne dönüşmesini engellemiştir.

1. Amaç ve Kapsam

Çalışmanın amacı, Osmanlı Devleti'nin Dünya Posta Birliği üyeliği ile başlayan, Osmanlı topraklarındaki Avrupalı posta ofislerinin faaliyetleri nedeniyle yoğunluk kazanan ve UPU kongreleri üzerinden şekillenen Osmanlı Posta Teşkilatı-UPU ilişkilerini, 1874-1920 tarih aralığında ortaya çıkarmak ve değerlendirmektir. 1874 yılının esas alınmış olması, UPU'nun teşekkülü ve ilk posta kongresinin tarihi olması nedeniyledir. 1920 ise Osmanlı Devleti'nin katılmış olduğu son UPU Madrid Kongresi'ne atıfta bulunmaktadır.

Bölüm I'de, Osmanlı topraklarındaki posta hizmetleri, İstanbul'un stratejik konumu ve tarihi kimliği bağlamında ele alınmıştır. Toplumdaki posta algısı, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kurulması, ilk Osmanlı posta mevzuatları ve Osmanlı Posta Teşkilatı uhdesinde görev verilmiş Batılı posta uzmanları, Osmanlı Devleti'nin posta kalkınma hamlesi çerçevesinde izaha çalışılmıştır. Bölüm II'de, Osmanlı Devleti sınırlarında faaliyet gösteren yabancı posta idareleri üzerinde durulmuştur. Avusturya, Fransa, Birleşik Krallık, Rusya, Almanya, İtalya, Yunanistan, İspanya, Romanya ve Mısır postaları yabancı posta kavramı ve yabancı posta serbestisi temelinde mütalaa edilmiştir. Bölüm III, Dünya Posta Birliği'nin kuruluş sürecine

ayrılmıştır. Bu kapsamda; posta hizmetinin tarihsel gelişim seyri, bir hükümetler üstü birlik düşüncesine doğru evrilen süreç, 1863 Paris Posta Konferansı gibi bu süreçte gerçekleştirilmiş dönüm noktası niteliğindeki toplantılar ile UPU'nun ihdasında belirgin roller üstlenmiş devletler hakkında ayrıntılı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'ne katılımı, öncesi ve sonrası da kapsanacak şekilde bütün yönleriyle irdelenmiştir. Bölüm IV'te, yabancı posta meselesinin 1874 Bern Kongresi sonrasında kazandığı görünüm ele alınmıştır. Osmanlı topraklarında gerçekleşen posta ihlallerine bağlı olarak UPU üyeliğinin önemi, Batılı basın organlarının bu meseledeki etkisi ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan söylemler eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmiştir. Bölüm V'te ise Osmanlı Posta Teşkilatı ve UPU arasında UPU kongreleri üzerinden şekillenen ilişkilerin 1920 yılına kadar olan seyri tahlil edilmiştir.

Posta hizmeti, teknik gelişmişliğe bağlı olarak zaman içerisinde yerini büyük oranda dijital hizmetlere bırakmış olsa da etkisini ve değerini bütünüyle kaybetmemiştir. 1990'lı yıllar itibariyle ivme kazanan dijitalleşmenin, posta hizmet sağlayıcıları için uzun vadede bir tehlike oluşturabileceği hususu,¹⁸ posta sektörü paydaşları arasında Kovid-19 Pandemisi öncesine kadar yoğun olarak istişare edilen ve üzerinde tartışılan bir mevzu olmuştur.¹⁹ Genel olarak sosyokültürel değerlerle hatırlanan posta alanı, bu devinimden etkilenmekle birlikte tüm dünya insanların tek bir ağ üzerinden bir araya getirmeye devam etmektedir. 1874'te UPU'nun kuruluşuna müteakiben tesis edilen ve günümüze kadar ulaşan; 192 ülke, 656,000 posta merkezi ve 5 milyonu aşkın posta çalışanını kapsayan bu küresel ağ,²⁰ özellikle iklim değişikliğinin bir sonucu olarak sayıları artmaya başlayan ve yıkıcı etkileri daha geniş coğrafyalara yayılan doğal afetlere bağlı olarak, hem posta operatörlerinin geleceği hem de insanların temel hizmetlere kesintisiz erişimi için bir güvence teşkil etmektedir.

Farklı kültür, ekonomi ve yönetim sisteminden müteşekkil devletlerin hep birlikte meydana getirdiği bu ağ, UPU Posta Sözleşmesi kanalıyla UPU'ya taraf devletlerin posta merkezleri arasında karşılıklı mübadeleyi mümkün kılan tek bir posta toprağı (a single postal

¹⁸ *The Digital Economy and Digital Postal Activities – A Global Panorama*, Universal Postal Union, Berne, 2019, s. 30; Ahmed Khator, "The Relevance of Traditional Post Office Services in the Growth of Modern Corporate Entities", *International Journal of Business and Management Review*, European Centre for Research Training and Development UK, Vol.1, No. 2, June 2013, s. 31-42.

¹⁹ Kovid-19'un posta sektörüne etkileri için bkz. *Covid-19, Posts and Direct Marketing - A UPU Direct Marketing Advisory Board (DMAB) Report*, Universal Postal Union, Berne 2021.

²⁰ *Postal Economic Outlook 2020 – Navigating Accelerated Change During An Unprecedented Crisis*, Universal Postal Union, Berne 2020, s. 14-15.

territory/une territoire postal unique) olarak kabul edilmiştir.²¹ Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna katkıda bulunduğu UPU'nun Osmanlı Posta Teşkilatı ile sürdürmüş olduğu sınırlı etkileşimin etraflıca irdelenmesi ve ortaya çıkarılması önemli görülmektedir.

Uluslararası posta hizmetinin gelişimi, Osmanlı Devleti'nin UPU üyeliği ve Osmanlı topraklarındaki yabancı posta varlığı arasında doğrudan bir bağlantı söz konusudur. 19. yüzyılda, hem haberleşme hem de posta hizmeti özelinde köklü değişim yaşanmıştır.²² Bir devrim olarak kabul edilen elektrikli telgraf hizmetinin hızlı gelişimine müteakiben posta alanında da yüzyıllardır süregelen düzensizlik ortamı UPU'nun ihdasıyla son bulmuştur. Telgraf alanında devlet kurumlarının yanında özel şirketlerin de faaliyet göstermiş olması, Avrupa devletlerinin tekelleşme yarışına girmesine yol açmıştır. Daha uzun bir sürece yayılmış posta alanındaki tekelleşme mücadelesi ise 17. yüzyılda başlamıştır. Buna göre, bir devletin posta alanındaki egemenlik hakkı, posta hizmetlerinin tayini ve düzenlenmesi temelinde tüm dünya tarafından kabul edilen yasal bir hak olarak değerlendirilmiştir. Egemen güç, tekelleşme politikası doğrultusunda önce diğer hizmet sağlayıcılarının üzerinde baskı kurarak onları saf dışı bırakmış ve sonrasında posta operasyonlarının tam kontrolünü sağlamıştır. Fransa, 1800'li yıllar itibariyle bu alandaki otoritesini netleştirmiştir. Belçika 1830, İsviçre ise 1849 tarihinde kendi posta idarelerinin posta kapsamını yasal bir zemine oturtmuştur. Alman devletlerini tek çatı altında toplayan birlik girişimlerini de bu bağlamda ele almak mümkündür. Diğer Avrupalı devletler de 1830 yılı itibariyle bu süreci tamamlamışlardır.²³

Bu bağlamda düşünüldüğünde, Avrupa coğrafyasında bu gelişmeler yaşanırken henüz Osmanlı Posta Teşkilatı kurulmamıştı. Dolayısıyla, çalışma konusunun ehemmiyetinin anlaşılabilmesi için dikkate alınması gereklilik arz eden üç husus bulunmaktadır. İlk olarak, Osmanlı Devleti'nin posta alanında rekabete gireceği Avrupalı devletlerin erken dönemlerde

²¹ Leone Levi, *International Law: With Materials for a Code of International Law*, The International Scientific Series, Vol. LXII, London, 1887, s. 193; *Basic Facts about the United Nations*, published by United Nations Department of Public Information, New York, 15 May 1947, s. 32; Mark D. Alleyne, *International Power and International Communication*, St. Martin's Press, New York 1995, s. 26; *Les Postes Suisses – Leur Développement Jusqu'en 1912*, publié par la Direction Générale des Postes Suisses, Exposition Nationale Suisse, Ringier & Cie., Zofingue, Berne 1914, s. 35.

²² Yuan Yao, *Constructing the Ideal River: the 19th Century Origins of the First International Organizations*, A thesis submitted to the Department of International Relations of the London School of Economics and Political science for the degree of Doctor of Philosophy, London 2016, s. 7-8.

²³ Léonard Laborie, *L'Europe Mise En Réseaux – La France et la Coopération Internationale dans les Postes et les Télécommunications (années 1850-années 1950)*, Enjeux Internationaux – N. 12, P.I.E. Peter Lang, Bruxelles 2010, s. 39-47; Franklin Charles Palm, *The Economic Policies of Richelieu*, University of Illinois Studies in the Social Sciences, Vol. IX, N. 4, Illinois 1920, s. 82-91.

kendi iç düzenlemelerini tamamladıkları görülmektedir.²⁴ İkincisi; mevzuat, hizmet ağı ve posta operasyonlarını sağlamlaştıran başlatmış oldukları tekelleşme hamlesine müteakiben Avrupa'nın açık bir posta pazarı olarak kalmasının önüne geçen Avrupalı devletler, posta operasyonlarını kendi coğrafyalarının dışına da olacak şekilde genişletme yarışına girmişlerdir. Osmanlı Devleti ve diğer bölgelerdeki postane yapılanmalarını bu minvalde ele almak mümkündür. Üçüncü ve en önemli husus olarak, çalışma içerisinde de temas edildiği üzere, Osmanlı topraklarındaki varlıklarının son bulmasına karşı çıkarak, kendileri için meşrulaştırdıkları posta alanındaki egemenlik hakkına Osmanlı Devleti'nin sahip olmadığını iddia eden bir yaklaşım içerisine girmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nin UPU ile sürdürdüğü ilişkiler de daha çok yabancı postalar etrafında şekillenmiştir. Posta hizmetinin eylemsel unsurlarına ilişkin bir etkileşimden söz etmek güçtür. Avrupa güçleri bu gaye etrafında UPU'da bir araya gelmişken; Osmanlı Devleti, UPU üyeliği ve ilişkilerini yabancı postaları kapatma mücadelesini bilindir kılma üzerine kurmuştur. Yabancı posta meselesi çok yönlü bir olgu olmasına rağmen, çalışma içerisinde UPU ile bağlantısı esas alınmıştır. Birer bağımsız idare olarak faaliyet gösteren Batılı posta örgütlerinin Osmanlı topraklarında elde ettiği gelirler, bilindir değildir. Bu bilgi bilinçli olarak gizli tutulmuş olabilir. Avrupalı posta idarelerinin UPU'ya ilettiği istatistiki veriler içerisinde kendi sınırları dışındaki posta operasyonları hakkında herhangi bir detaya yer verilmemiş olması da dikkat çekicidir. Osmanlı topraklarındaki operasyonlara temas edilmediği gibi gelirlerden de söz edilmemiş olması düşündürücüdür. Bir yönüyle, kayıt dışı gelir söz konusudur. Osmanlı Devleti'nde yabancı postaların kapatılmasıyla Osmanlı Posta Teşkilatı'nın senelik beş yüz bin lira civarında ek gelir elde edeceği²⁵ dönemin Osmanlı gazetelerine yansımıştır.

Diğer taraftan, Osmanlı Devleti'nin tarihteki ilk uluslararası kuruluşlar (unions internationales) veya dünya birliklerinin (union universelles) kurucu üyesi olması, tek başına önem arz etmektedir. Dünya Posta Birliği'ni meydana getiren ve daha sonradan UPU'ya taraf olan devletlerden her biri üye devlet (pays membre) olarak tanımlanmıştır.²⁶ Buna göre, ilgili posta kurumları UPU ile tesis ettikleri ve sürdürdükleri ilişkilerde ait bulundukları devletleri temsil ederler. UPU, bu kurumları ilk dönemlerde yetkilendirilmiş posta idaresi (administration

²⁴ M.M.Z.C., C:5, 21 Mayıs 1910, s. 380; *Les Bureaux de Poste Etrangers en Turquie*, Les Carnets du Bosphore III, Édition ISIS, İstanbul 1989, s. 1-2.

²⁵ "Posta ve Telgraf Havadisı", *Tanin*, N. 365, S. 3, 28 Eylül 1909.

²⁶ Laborie, *L'Europe Mise En Réseaux – La France et la Coopération Internationale dans les Postes et les Télécommunications (années 1850-années 1950)*, s. 23.

postale désignée) olarak tanımlamış ve zaman içerisinde posta endüstrisinin geçirdiği değişim temelinde yetkilendirilmiş posta operatörü (opérateur postal désigné) olarak güncellemiştir. Bu kullanım değişikliği, UPU İstanbul Kongresi (2016) sırasında üye ülkelerin onayıyla resmiyet kazanmıştır.²⁷

UPU'nun kuruluşu, bu açıdan her bir ülkenin kendisine ait tek bir yetkilendirilmiş posta idaresine sahip olduğu gerçeğini kabul ve teyit etmektedir. Bir başka ifadeyle, posta operasyonlarının düzenlenmesi ve sürdürülmesinden üye devletin yetkili posta idaresi mesul kılınmaktadır. Pratikte de, bir ülke sınırlarında tek bir posta idaresinin denetimi veya otoritesi söz konusudur. Bir başka ifadeyle, UPU'ya taraf ve diğer devletlerle posta mübadelesini gerçekleştiren idarenin tekliği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle, uygulamada da tekel bir duruma vurguda bulunmaktadır. Bu minvalde, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın dönem itibariyle Osmanlı Devleti'ni UPU'da temsil eden yetkilendirilmiş posta idaresi, posta hizmet sağlayıcısı ve temsilcisi olduğunu belirtmek gerekir. Buna rağmen, Osmanlı Posta Teşkilatı, Osmanlı topraklarında büyük çoğunluğu Avrupalı olan yabancı posta idareleriyle rekabet ve mücadele etmek zorunda kalmış ve bırakılmıştır. Bu nedenle, UPU üyeliği öncesindeki, sırasındaki ve sonrasındaki süreçte Osmanlı Devleti'nin somut olarak gerçekleştirmek istediği başlıca amaçlarından birisi, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yetkili posta idaresi olduğunu kabul ettirerek ülke topraklarını yabancı posta idarelerinden arındırmak olmuştur.

Yabancı posta idarelerinin hukuki temele dayanmayan mevcudiyetini sonlandırmaya yönelik mücadele; ilk olarak 1860'lı yıllar itibariyle başlamış, 1874'teki ilk uluslararası posta kongresi açılışında dünya gündemine taşınmış, 1914 yılında kısa bir süreliğine çözüme kavuşturulmuşsa da kesin netice noktasında Cumhuriyetin ilanına kadar sürdürülmek zorunda kalınan diplomatik bir süreç olmuştur. Gerek ülke içindeki gerekse devletin yurt dışındaki diplomatik misyonları üzerinden, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Osmanlı Devleti adına yetkilendirilmiş tek posta hizmet sağlayıcısı olduğu gerçeği, diplomasi ve uluslararası

²⁷ *Decisions of the 2016 Istanbul Congress*, International Bureau of the Universal Postal Union, Universal Postal Union, Berne 2017, s. 12. "Posta idaresi" tabiri, geleneksel bir tanımlama olarak UPU'nun kuruluşundan başlayarak, baş döndürücü hızla ilerleme kaydeden teknik gelişmelerin posta sektörünü etkilemeye başladığı yakın dönemlere kadar kullanımda kalmıştır. Hizmet ve faaliyet alanı itibariyle sınırlı bir alana tekabül ettiğine inanılan "posta idaresi" kullanımı, yerini mevcut koşullarda postanın doğasını daha iyi karşıladığına ve hizmet noktasında geleneksel sınırların kalktığına işaret eden "posta operatörü" tercihi bırakmıştır. Bir başka ifadeyle, geleneksel tarzda sunulan hizmetlerin sağlayıcısı, posta idaresi; dijitalleşme ile birlikte çehresi değişmiş geniş kapsamlı hizmetlerin sağlayıcısı, posta operatörü olarak nitelendirilmiştir. Bu türden değişiklikler, UPU kongrelerinde üye devletlerin teklifleri ve müzakerelerine müteakiben resmiyet kazanır. Üye ülkeler ile tüm sektör paydaşlarının mutabık kaldığı bir güncelleme olarak da nitelendirilebilir. Dolayısıyla, yerel veya keyfi bir adlandırma söz konusu değildir.

müzakere kanalıyla muhataplarına kabul ettirilmeye çalışılmıştır.²⁸

Çalışma içerisinde, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bağımsızlık mücadelesi ve kendi olma anlatısı olarak nitelendirebileceğimiz UPU üyelik süreci, devletin haklı tutumu ve posta perspektifi temelinde mümkün olduğu ölçüde bütün yönleriyle birlikte verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu doğrultudaki mücadelesine haklılık atfedilmesi, sübjektif bir kullanım olmaktan uzak ve bütünüyle postanın doğasının gerektirdiği şekilde, bir devletin tek bir posta idaresine sahip olduğu gerçekliğine dayanmaktadır. Uluslararası posta literatürüne henüz bu yönde bir bilgi geçmemiş ve bu şekilde değerlendirilmemiş olmasına rağmen, Osmanlı Devleti, UPU ile başlayan süreç itibarıyla dünya üzerinde bu türden bir haksızlığa ve posta ihlaline karşı çıkan ilk devlet olarak ön plana çıkmaktadır.

Posta hizmeti doğası itibarıyla uluslararası bir mahiyet arz eder. Uzun süre dış dünyayla bağlantıyı sağlayan tek kanal olarak kalması, haberleşme ve nakliye boyutunun yanı sıra ekonomik mahiyeti dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde devletlerin üzerine en çok eğildiği alanlardan birisi olmuştur.²⁹ Yerli bir temelde yükselen ve evrensel bir üst kimliğe bürünen posta hizmetinin Osmanlı Devleti'ndeki görünümü, zengin ve kendine has bir içerik sunmaktadır. UPU üyeliğinin yanı sıra yabancı posta idareleri sorununun Avrupalı devletler ve posta mercileriyle müzakeresi ve bunların uluslararası basına yansımaları son derece önemlidir. Dönemin Avrupa gazeteleri ile uluslararası basınının yoğun olarak kullandığı iddia temelindeki söylemlerin haricinde zaman zaman nesnel sayılabilecek bir takım değerlendirmelerin de olduğunu ancak bunların gerektiği şekilde akademik çalışmaların içerisine eklenemediği tespit edilmiştir. Bu noktada, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın batılı tarzda kurumsallaşmaya başlaması sürecinde bilhassa kapitülasyonlar ile ilişkilendirilen serbest ticari pazar gerçeğinin³⁰ ortaya çıkardığı doğal zorluklardan birisi olarak, yabancı posta idareleri üzerinden Osmanlı Posta Teşkilatı'na atfedilen suçlayıcı nitelikte olumsuz eleştirilerin tümünün nesnel bir bakış açısıyla detaylı olarak verilmesi, çalışmaya özgünlük katmakta ve bütünlük kazandırmaktadır.

Yabancı posta sorunsalı, Avrupalı büyük devletlere tanınmış ticari ve hukuki imtiyazlar

²⁸ Asaf Tanrıku, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, Cilt 1, Efem Matbaacılık, Ankara 1984, s. 319-323.

²⁹ Francis Dvornik, *Origins of Intelligence Services – The Ancient Near East, Persia, Greece, Rome, Byzantium, The Arab Moslem Empires, The Mongol Empire, China, Muscovy*, Rutgers University Press, New Jersey 1974, s. 3-314.

³⁰ Ertuğrul Acartürk–Ramazan Kılıç, “Osmanlı Devleti'nde Kapitülasyonların İktisadi ve Siyasi Perspektiften Analizi”, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 29, Sayı 2, 2011, s. 1-21.

olarak bilinen kapitülasyonların doğal bir sonucu olarak değerlendirilebilir.³¹ Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya, Birleşik Krallık ve Rusya gibi büyük güçler, bu imtiyazlar neticesinde Osmanlı topraklarında ilk olarak sefaret açma imkânı elde etmiştir. Diplomatik misyonların temelini oluşturduğu bu süreç içerisinde, yabancı devletlere ait varlıklar zamanla çeşitlilik kazanmış ve bunların arasına postaneler gibi ticari müesseseler eklenmiştir. İmtiyazlar noktasındaki bu çeşitlilik, genel olarak yukarıda bahsedilen devletlere özgüdür. Bazı devletler, kendi elçiliklerinin yanında sadece posta idarelerine bağlı merkezler tesis ederek Osmanlı kentlerindeki ticari canlılıktan istifade etmişlerdir.³² Bununla birlikte, kapitülasyon denildiğinde akla gelen genel olarak ticari ve hukuki imtiyazlar olmuştur.³³ Kapitülasyon bağlantısı sabit olmakla birlikte, yabancı postanelerin kapitülasyonların ilk kez verilmesinden çok daha sonra kuruldukları görülmektedir.³⁴ Örneğin, Fransa ile ticari ilişkiler başlatmak düşüncesiyle 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) döneminde imtiyazlar verilirken, 1740 yılında kapsamı posta hizmet alanını da kapsayacak şekilde genişletilen imtiyazlarla İstanbul'da yabancı postanelerin açılmasına zemin hazırlanmıştır.³⁵ Bir başka ifadeyle, bu sürecin tamamen olgunlaşmasına müteakiben posta ofisleri ortaya çıkmıştır. Kurumsal ve resmî bir hüviyet kazanması amacıyla 1840 yılında temelleri atılan Osmanlı Posta Teşkilatı, İstanbul başta olmak üzere ticari ve liman kentlerindeki yabancı posta idarelerinin varlığı karşısında, oldukça kısa bir zaman dilimi içerisinde uluslararası posta hizmeti sağlayabilecek kadar gelişme göstermiştir. Bu dönemde, devlet, tamamıyla kendisine ait bir

³¹ Rud Köstler, "Über das Österreichische Levante Postrecht – Ein Betracht zur Geschichte des Österreichischen Postrechts", *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, herausgegeben von Dr. Franz Bernhöft, Dr. Georg Cohn und Dr. Josef Kohler, Vierunddreißigster Band, Verlag von Ferdinand Enke (A. g. XIII.), Stuttgart 1916, s. 324; Max Kunke, *Die Kapitulationen der Türkei – deren Aufhebung und die neuen deutsch-türkischen Rechtsverträge*, J. Schweitzer Verlag (Arthur Sellier), München, Berlin und Leipzig 1918, s. 105.

³² Erich Nord, "Rechtverfolgung in der Türkei zur Zeit der Kapitulationen", *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, herausgegeben von Dr. Franz Bernhöft, Dr. Georg Cohn und Dr. Josef Kohler, Vierunddreißigster Band, Verlag von Ferdinand Enke (A. g. XIII.), Stuttgart 1916, s. 381-425; Köstler, "Über das Österreichische Levante Postrecht – Ein Betracht zur Geschichte des Österreichischen Postrechts", *a.g.e.*, s. 323-336.

³³ Bilgi için bkz. E. Eldem, "Capitulations and Western Trade in the Ottoman Empire: Questions, Issues and Sources", *Cambridge History of Turkey, Vol. III: The Later Ottoman Empire, 1603-1839*, S. Faroqi (ed.), Cambridge 2006, s. 283-335; Linda T. Darling, "Capitulations", *The Oxford Encyclopaedia of the Modern Islamic World*, 4 Vols., ed. John L. Esposito, Oxford 1995, Vol. 1, s. 257-260; Halil İnalcık, "İmtiyazat: The Ottoman Empire", *Enchlopedia of Islam*, 2nd ed. (1971), s. 1179-1189; Miyase Koyuncu Kaya, "An English Merchant in Ottoman İzmir (Smyrna): William Barker (1731-1825)", *Belleten*, Ağustos 2020, Cilt: 48/Sayı: 300, s. 717-744.

³⁴ Jacques Thobie, *Intérêts et Impérialisme Français dans l'Empire Ottoman (1895-1914)*, Paris 1977, s. 39.

³⁵ Arthur Leon Horniker, "The First French Capitulations: 1536 or 1569", *Scandinavian Economic History Review*, Vol. 16, Issue 2, 1968, s. 168-170; James B. Angell, "The Turkish Capitulations", *The American Historical Review*, Vol. 6, No. 2, 1901, s. 254-259; Muhittin Gül, "Kapitülasyonlar: Kaldırma Teşebbüsleri ve Lozan'da Kaldırılışı – Capitulations, Attempt of Abolition and their Abolition at Lausanne", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XII, Sayı 1, 2010, s. 71-87; Sevil Gözübüyük, *Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Kapitülasyonlar (XVI.-XVII. Yüzyıllar)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2017, s. 64-92.

posta idaresinin varlığını önemseyen bir yaklaşım içerisinde olmuştur.³⁶

Posta idareleri, mühim yerli kuruluşların başında gelmektedir. Bilhassa, savaş, deprem ve salgın hastalık gibi olağanüstü hallerde üstlendikleri roller itibariyle devletlerin teşekkülünde ve gündelik yaşamın akışındaki rolüyle toplumsal huzurun devamında kilit öneme sahip olmuşlardır.³⁷ Bu bakımdan, Osmanlı Devleti'nin hem ülke içerisinde hem de uluslararası mecralarda göstermiş olduğu temsiliyet temelinde, haberleşmenin devlet ve tebaanın ihtiyaçlarını birlikte karşılayacak bir yapıya evrilmesine gayret gösterdiğini, UPU üyeliği ve kongreleri sürecinden izleyebilmek mümkündür. Bu süreç, aynı zamanda posta hizmeti ve haberleşme alanındaki modernleşme hamlesinin bir tezahürüdür.

1840-1874 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin kendi ağını kurma ve mevcudu modernize etme çabalarını, devletin posta hizmetlerine olan yaklaşımını, ne tür posta hizmetlerinin Osmanlı sınırları içerisinde verildiğini, önemli posta hatlarının hangileri olduğunu, devletin posta şube ağını ve çalışan özellikleri ilgili süreç içerisinde verilecektir. Çalışma, bu yönüyle sadece tarihi bir süreci yansıtmakla kalmamış aynı zamanda Osmanlı Posta Teşkilatı'nı sosyal bir perspektifle betimlemiş olacaktır.

Bu perspektif sunulurken, 9 Ekim 1874 yılında Bern'de imzalanan UPU Posta Sözleşmesi'nin³⁸ Osmanlı Devleti için ne tür anlamlar taşıdığı, UPU taraf devleti olma gerekçeleri, Osmanlı topraklarının posta ihlallerinden arındırılma çabaları, Osmanlı delegasyonlarının UPU kongre çalışmalarındaki katkısı, Osmanlı Devleti ve UPU arasındaki bu temelde ilerleyen etkileşim ve müzakereler kapsamlı olarak değerlendirilmektedir.

Avrupalı devletler, dönem itibariyle uluslararası ticaretin aracısı olan posta hizmeti alanında ileri standartlara sahiptiler.³⁹ Bunun yanı sıra, UPU öncesindeki ve sonrasındaki

³⁶ Nesimi Yazıcı, "Türk Posta Tarihinden-Turkish Postal History", *Dünden Yarına Haberleşmenin Serüveni-The Story of Communications Past to Future*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007, s. 57-74.

³⁷ Mehmet Şükrü Yaman, "Postal Workers Today: Delivering for Turkey During the Pandemic", *Daily Sabah*, October 31, 2020; *Mail Service During the Early Stages of the Covid-19 Pandemic*, United States Postal Service, Office of Inspector General, Audit Report, Report Number 20-275-R21, January 4, 2021; https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA308-5.html.
<https://www.posteurop.org/showNews?selectedEventId=37262>. Erişim: 10 Nisan 2021.

³⁸ Bern J. Buser, "Zur Entwicklung des Weltpostvereins und des Weltpostrechts", *Schweizerische Vereinigung für Internationales Recht/Société Suisse de Droit International*, Druckschrift N. 34, Orell Füssli Verlag, Zürich, s. 25-40.

³⁹ Sophie Morlot, "A propos du nouveau guide de recherche en histoire postale sous la direction du Comité pour l'histoire de La Poste: la Poste et les correspondances", *Postes d'Europe-XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d'une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comité Pour L'Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 33-46; Natalia Platonova, "Les services postaux dans la Russie du XVIIIe Siècle", *Postes d'Europe-XVIIIe-XXIe Siècle*, s. 115-125.

gelişim seyrinden de rahatlıkla anlaşılabileceği üzere, posta alanında nüfuz sahibi birer belirleyici konumundaydılar.⁴⁰ Bern’de temsil edilmiş devletler; Almanya, Avusturya Macaristan, Danimarka, İspanya, Birleşik Krallık, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, İsveç, İsviçre, ABD, Mısır ve Osmanlı Devleti’dir.⁴¹ Bu bakımdan, 1874’te UPU’yu meydana getiren 22 devletten 19’unun Avrupa devleti olması, bir başka göstergedir.⁴² Hatta, UPU’yu bir Avrupa oluşumu olarak nitelendirmek de mümkündür. Bu sebeple, Batılı posta örgütlerinin Osmanlı sınırları içerisindeki faaliyetleri ve yapılanmalarının 1840 tarihinden önce belirli bir düzene oturtulmuş olmasının Osmanlı Devleti adına güç bir durum oluşturduğu düşünülmektedir.⁴³ Meselenin diplomatik bir sorun haline dönüşmesi ve Osmanlı Devleti’nin yabancı postaları kapatma girişimlerinin çok uzun zaman boyunca sonuçsuz kalmasının nedenlerinden birisi de budur. Bu tarihsel süreç, tez içerisinde ayrıntılı bir şekilde analiz edilmektedir.

Osmanlı Devleti’nin Dünya Posta Birliği’ne üyeliği, devlet denetiminde sürdürülmesi ve geliştirilmesi elzem olan posta hizmetinin yerleştirilmesi çabalarına dayanak oluşturmuştur. Sayıları onu bulan yabancı posta idarelerinin Osmanlı topraklarındaki mevcudiyetleri göz önünde bulundurulduğunda, Osmanlı posta pazarının harici unsurlardan arındırılma mücadelesi hızlandırmıştır. Daha da önemlisi, devlet artık posta hizmet alanını önemsemeye ve korumaya başlamıştır.

Osmanlı Posta Teşkilatı’nın devlet desteği ve denetiminde kalkındırılmasına öncelik verildiği dönem, 1874-1920 aralığını kapsayan uzun süreli bir zaman dilimidir. Tez sınırının 1920 ile sınırlandırılması, çalışmanın UPU ekseninde irdeleniyor olmasından ileri gelmektedir. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı’nın beraberinde getirdiği belirsizlik ortamını fırsat

⁴⁰ Olivia Langlois, “L’influence anglaise sur l’adoption de la taxe uniforme en France et dans les autres pays européens”, *Postes d’Europe–XVIIIe-XXIe Siècle*, s. 373-381; Olivier Bataille, “Progrès postal et influence européenne dans la France du XIXe Siècle”, *Postes d’Europe–XVIIIe-XXIe Siècle*, s. 361-371; Iwona Wierzchowiecka, “L’idée fondamentale d’une taxe postale universelle: le projet de 1892”, *Postes d’Europe–XVIIIe-XXIe Siècle*, s. 385-395; Marie-Françoise Berneron-Couvenhes, “Les Paquebots-Poste Français: La Concession des Lignes Postales aux Compagnies de Navigation privées de 1835 et 1914”, *Postes d’Europe–XVIIIe-XXIe Siècle*, s. 235-256.

⁴¹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 148.

⁴² *National Standards in a Modern Economy*, Ed. Dickson Reck, Harper & Brothers Publishers, New York 1956, s. 17; Guiseppe Schiavone, *International Organizations: A Dictionary & Directory*, Second Edition, St James Press, Chicago 1986, s. 6-8.

⁴³ Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren Avrupalı devletlerin kendi aralarında yaptıkları posta anlaşmalarında, mevcut ve gelecekteki Osmanlı operasyonlarına ilişkin esasların yer almış olması, bu yöndeki yapılanmalarına kanıt oluşturmaktadır. Bilgi için bkz. Leopold Neumann, Adolphe De Plason, *Recueil des Traités et Conventions Conclues Par L’Autriche avec les Puissances Étrangères, depuis 1763 Jusqu’à nos Jours*, (Convention Postale entre l’Autriche et la France conclue à Paris – Ratifications échangées le 30 Octobre 1857), Nouvelle Suite, Tome Premier, Imprimerie I. et R. De La Cour et De L’Etat, Vienne 1877, s. 303.

görerek, yabancı postalara son vermiştir. UPU'nun bu süreçte herhangi bir toplantı düzenlememiş olması ve savaş sırasında devletler arasındaki meselelerde postanın ikincil planda kalması, çalışma aralığının 1874-1920 olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

2. Araştırmanın Problemleri ve Metodu

Osmanlı Devleti'nin posta alanında kendi olma çabasının bir tezahürü olarak görülen UPU üyelik sürecinin nasıl geliştiği, devletin bu yöndeki girişim ve katkıları ile desteklenen yürütücülerin rollerinin ve çalışmalarının bahse konu süreci hangi doğrultuda şekillendirdiğine dair ayrıntılı bir çalışmaya rastlanılmamış olması ve bu anlamda bu konudaki bilgi eksikliği, çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Ana problemin etrafında cevabı aranan başlıca alt problemler şunlardır:

- UPU'ya üye devlet olmak, neden önemlidir?
- Posta hizmetinin toplumsal yaşamda kapsadığı alan, ekonomik ve siyasi konjonktür dikkate alındığında nasıl değerlendirilmelidir?
- Yabancı posta idarelerinin Osmanlı topraklarındaki varlığı; niçin, ne zamana kadar ve hangi açılardan sorgulanma ihtiyacı taşımaktadır?
- Uluslararası posta hizmeti, Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı için ne tür anlamlar taşımaktadır?
- Osmanlı Posta Teşkilatı; personel durumu, hizmet ağı ve idari yönetim noktasında ne tür gerekçelerle çağdaşlarının sahip olduğu standardın gerisinde değerlendirilmiştir?
- 1874 Bern Kongresi ve akabinde imzalanan Bern Posta Sözleşmesi'nin Osmanlı Devleti için taşıdığı önem nedir?
- UPU üyeliği ve UPU kongre müzakereleri, neden yeteri kadar gün ışığına çıkarılamamıştır?
- Yabancı postaların kapatılması sürecinde, Osmanlı Posta Teşkilatı üst yönetimi ve personelinin kazandığı tecrübe ne şekilde yorumlanmalıdır?
- UPU'nun, yabancı postalar meselesine yaklaşımı, sorunsalın büyümesi ve devam etmesindeki rolü nedir?
- UPU'nun yaklaşımı karşısında, Osmanlı Devleti'nin UPU kongrelerine atfetmeye devam ettiği önem nasıl açıklanmalıdır?
- Posta hizmeti, neden stratejik ve kritik bir hal almıştır?
- İlk uluslararası üyeliklerden birisi olan UPU temelinde, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın

kendi olma mücadelesinin açığa çıkarılması veya bilinir kılınması niçin önemli ve faydalı görülmektedir? Bu anlatı, neden hem içeriye ve dışarıya dönük olacak şekilde bilinir kılınmalıdır?

- UPU özelindeki uluslararası üyelik algısı, hangi noktalarda sorgulanma ihtiyacı gerektirmektedir?

UPU üyeliği ve UPU'ya taraf devleti olmak, tüm bu hususların tetkikini ve bu konudaki bilgi eksikliğinin giderilmesini gerekli kılmaktadır. Altı çizilen problemlerin hepsine, çalışma içerisinde yer vermeye gayret gösterilmiştir. Ayrıca, bu soruların tümünün ileride yapılması muhtemel olan daha spesifik akademik çalışmalar için fikir verebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, işletme odaklı⁴⁴ bir anlayışla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konu, posta alanı ve terminolojisine vakıf ve uluslararası postanın tarihi gelişimini göz önünde bulundurularak incelenmiştir. 1874 Bern Kongresi'nin temelini oluşturduğu UPU, devletler arasındaki siyasi veya diplomatik ilişkilerin yetersiz kalmasıyla gün yüzüne çıkabilmiştir. Siyasi hükümetler, UPU'nun inşasını önemsemiş ve teşvik etmişlerse de, postanın siyaset üstü tutulmasına veya kabul edilmesine rıza göstermek zorunda kalmışlardır. Diğer taraftan, gerek UPU gerekse Almanya gibi öncü posta devletlerinin posta tarihlerini konu edinen akademik

⁴⁴ Bern'de bulunan devletlerin tümü, kendi topraklarındaki posta standardını daha da yükseltmek ve diğer devletlerle olan posta münasebetlerini sistematik bir temele oturtmak amacıyla posta ücretleri, posta gönderi tasnifi, transit geçiş prosedürleri, gönderi ağırlıkları, posta mübadelesi, gönderi kayıpları ve süreçlerine ilişkin mücbir durumlar ile postanın uluslararası dolaşımına ilişkin diğer işletme hususlarını müzakere ederek Bern Posta Sözleşmesi'nin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Bern öncesinde bu yöndeki teşebbüslerinin sonuçsuz kalmış olması, bu alanı düzenleme ihtiyaçlarının büyüklüğüne işaret eder. Bir başka ifadeyle, kendi aralarındaki posta alışverişinin ulusal sınırlar ve aidiyetlerden arındırılmış olarak posta gönderilerinin daha geniş coğrafyalarda engelsiz bir şekilde dolaşıma girmesine imkân tanıyacak bir mevzuat arayışında olmuşlardır. Bu amaçlarına, Bern Kongresi bitiminde, 9 Ekim 1874 tarihinde imzalanmış olan posta sözleşmesiyle ulaşmışlardır. Diğer taraftan, Bern öncesi posta gelişim seyri ve müzakerelerinin bir parçası olamayan Osmanlı Devleti, Bern Posta Sözleşmesi'nin nihai halini almasını mümkün kılan kongre görüşmelerinde yer almıştır. Bununla birlikte, işletme olarak adlandırdığımız posta operasyonları ve süreçlerinin belirlenmesinde, diğer devletlerle mukayese edildiğinde etkin bir rol oynayamamıştır. UPU Kongre tutanaklarından izleyebildiğimiz bu durum, Osmanlı topraklarındaki yabancı posta varlığı nedeniyle. Osmanlı Devleti, daha ziyade bu meseleye dikkat çekmek ve yabancı postanelerin kapatılmasını hızlandırmak maksadıyla Bern'de bulunmuştur. Osmanlı Devleti, takip eden yıllardaki UPU kongrelerinde 1874 Bern Kongresi'ne oranla işletme hususlarına daha fazla müdahil olmuşsa da Bern'de temellendirilmiş öncelik, neredeyse diğer tüm kongrelerde belirleyici olmaya devam etmiştir. Günümüze kadar devam ettiği düşünülen bu durumun ortaya çıkardığı olumlu ve olumsuz yanlar, çalışmanın ilgili kısımlarında ayrıntılı olarak irdelenmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma, posta alanının UPU ekseninde işletme esaslı bir bakış açısıyla ele alınmasında fayda bulunduğu, bu gerçekliğe dikkat edilmesinde bugüne dair ipuçlarına ulaşılacağı düşüncesi neticesinde hazırlanmıştır. Çünkü, UPU'nun kuruluşu, UPU'ya kadar devletlerarası siyasete bağlı olarak şekillendirilmiş posta ilişkilerinin tasfiyesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, devletlerarası siyasi ilişkilere bakarak UPU ve Osmanlı posta hizmetlerinin gelişim seyrini ortaya koymak tek başına yetersiz kalmaktadır. UPU'da belirlenen işletme esaslarında Osmanlı Devleti'nin etkin rol üstlenememiş olmasının bir yansıması olarak Meclis-i Mebusan'da tartışılan hususlar ile bugüne taşınmış anlayış arasında doğrudan bir bağlantı söz konusudur. Çalışmada, bu hususların tümünü birlikte kapsayan bir bakış açısı hâkimdir.

çalışmalara ve tezlere⁴⁵ bakıldığında işletme esaslı bir metodolojinin benimsendiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın UPU üyelik sürecinin, devletlerle olan siyasi ilişkilerden bağımsız olarak ve posta işletme anlayışı temelinde ele alınmasının faydalı ve daha doğru olacağı düşünülmüştür.

Çalışmada bölümler tematik anlayışla oluşturulmuştur. Konuyla ilgili çeşitli tarihsel kaynaklar mukayeseli olarak incelenmiş, gerektiğinde bu eserlerden alıntılar yapılarak yer yer atıflarda bulunulmuştur. Araştırmanın ana ve alt problemlerini ortaya koymak düşüncesiyle literatür taraması ile arşiv araştırması tekniği kullanılmış ve döküman analizi yapılmıştır. Bölümler tematik yaklaşımla düzenlendiğinden çalışma boyunca kronolojik olarak git geller kaçınılmaz olmuştur.

3. Kaynaklar

Türkiye'de Osmanlı Arşivi ve TBMM Arşivi;⁴⁶ İsviçre de ise İletişim Müzesi,⁴⁷ İsviçre PTT Arşivi'ndeki (Archives des PTT) Bern Kongresi özel dosyaları,⁴⁸ Dünya Posta Birliği'nin resmî kongre kayıtları ile UPU Kütüphanesi'ndeki tüm temel kaynaklar toplanmış ve tasnife müteakiben analiz edilmiştir. Osmanlı Arşiv belgeleri, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ülke içerisindeki gelişimine ve UPU ile tesis ettiği ilişkilere ışık tutmuştur. İsviçre kaynakları ise Osmanlı Devleti'nin UPU çalışmalarındaki görünümünü yansıtmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)'inden edinilen belgeler ve Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri (M.M.Z.C.) yanında *İkdam* ve *Tanin* gibi dönem gazeteleri ile *Posta ve Telgraf Mecmuası* içeriklerinden istifade edilmiştir.

İsviçre, hem Bern Kongresi'ne ev sahipliği yapmış hem de UPU'nun teşekkülünden itibaren idaresini üstlenmiştir. Bu bağlamda, başta İsviçre merkezli gazeteler ile Avrupa'nın ilgili diğer basın organlarında, çalışma içerisinde kullanılabilecek içerik taraması yapılmıştır.

⁴⁵ Örneğin, Hansjürgen Hausmann, *Die DDR und Der Weltpostverein*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Juristischen Doktorwürde des Fachbereichs Rechtswissenschaften der Philips-Universität zu Marburg, Druck: Görlich & Weiershäuser, Marburg 1974; Alfred De Foville, *Moyens de Transport et ses Conséquences Economiques et Sociales*, Librairie Guillaumin et Cie, Paris 1880; James Donald Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, Thesis for the Degree of Doctor of Laws submitted to the Faculty of Law, Economics and Social Sciences of the University of Fribourg, Boston 1975.

⁴⁶ <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/OzelArama.aspx>. Erişim: 10 Haziran 2021.

⁴⁷ <https://www.mfk.ch/home/>. Erişim: 10 Haziran 2021.

⁴⁸ İsviçre PTT Arşivi, resmîyette "Archives des PTT" olarak geçmektedir. Bu nedenle, çalışma içerisinde İsviçre PTT Arşivi kullanımı esas alınmış ve bir başka posta idaresi ile karıştırılmamasına dikkat edilmiştir. Bilgi için bkz. <https://www.mfk.ch/fr/rechercher/archives-des-ptt>. Erişim: 10 Haziran 2021.

Özellikle, *Journal de Genève* ve *Gazette de Lausanne* gazeteleri,⁴⁹ çalışma konusu aralığı temelinde titizlikle gözden geçirilmiş ve böylelikle elde edilen bulgulardan istifade edilmiştir. Bu gazeteler üzerinden Osmanlı Posta Teşkilatı'na yöneltilmiş olan eleştirilerin tümü, tarih tenkidinin unsurlarına bağlı kalınarak çalışma içerisinde kullanılmıştır.

1800-1920 aralığını kapsayacak şekilde Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi'nde yapılan tarama neticesinde Osmanlı Posta Teşkilatı hakkında 40 bini aşkın belge olduğu tespit edilmiştir. Çalışma kapsamı gereğince, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kuruluşu, UPU kongrelerine ilişkin kayıtlar ve yabancı posta meselesine ilişkin belgelerle sınırlı tutulmuştur. Diğer taraftan, yabancı arşiv araştırmaları sonucunda elde edilen belgelerin çoğunluğunun Fransızca olduğu görülmüştür ve araştırmacının Fransızca diline vakıf olması, bu belgelerden doğrudan faydalanılmasını sağlamıştır. Almanya'nın UPU kuruluşundaki etkisi dolayısıyla Almanca kaynaklardan da istifade edilmiştir. Sonuç itibariyle Türkçe, Fransızca, Almanca, İngilizce, İspanyolca ve İtalyanca dillerindeki birçok içerik irdelenmiş; uygun bulunanlar okunmuş, analiz edilmiş, birbirleriyle mukayeseli olarak değerlendirilmiş ve buna göre notlar alınarak tez içerisinde kullanılmıştır. Çalışmada daha önce hazırlanmış yüksek lisans, doktora tezlerinden de istifade edilmiştir. Ayrıca, yerli-yabancı ihtisas dergilerine de müracaat edilerek dönem itibariyle bu mecralara yansımış veya aksettirilmiş olan içeriğin posta hizmeti gerekliliklerine uygun olarak çözümlenmesine gayret gösterilmiştir. Posta hizmet standardı, yazım ve literatür noktasında çağdaşlarına göre biraz daha ön plana çıkan Fransa ve Almanya gibi ülkelerin posta idarelerine ait ihtisas dergileri de Osmanlı Posta Teşkilatı'nı yansıtabilecek içerik bulmak düşüncesiyle gözden geçirilmiş ve elde edilen bulgular çalışma içerisinde uygun bölümlerde kullanılmıştır.

İsviçre, incelemekte olduğumuz dönem itibariyle diplomasi görüşmelerinin, uluslararası kongrelerin, bilimsel ve akademik çalışmaların merkezi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan, öncelikle İsviçre merkezli arşivler ve gazeteler taranarak, uygun içerikteki bilgilerin ortaya çıkarılmış ve tez içerisinde kullanılmıştır. Bu doğrultuda, ilk olarak 1870-1920 aralığını kapsayacak şekilde gazeteler taranarak içerik taraması yapılmıştır. Araştırmalar neticesinde, bilhassa *Journal de Genève* ile *Gazette de Lausanne* gazetelerinde incelemekte olduğumuz konuya farklı yorum getirme imkânı sunan ve ek bilgi katkısı

⁴⁹ Journal de Genève, 1787-1794 yılları arasında dar bir kapsamda yayın yapmıştır. 1794'te yayın hayatı sona erse de, 1826'da daha geniş bir çerçevede Cenevre'de yeniden kurulmuş ve 1998'e kadar baskıya devam etmiştir. Gazette de Lausanne ise 1804-1991 aralığında faaliyet göstermiştir. Bilgi için bkz. [Journal de Genève \(hls-dhs-dss.ch\)](http://hls-dhs-dss.ch). [Journaux - Archives de la ville de Genève \(geneve.ch\)](http://geneve.ch). [Journal de Genève \(hls-dhs-dss.ch\)](http://hls-dhs-dss.ch). Erişim: 10 Haziran 2021.

sağlayabilecek birçok malumat bulunmuştur. Özellikle:

- UPU'nun kuruluşu;
- Avrupa devletlerinin posta temelli dış politikaları;
- İlk dönem posta pulları;
- Osmanlı pulları;
- Osmanlı Devleti'ndeki yabancı posta merkezleri;
- Osmanlı Posta Teşkilatı hakkında farklı içeriklerde değerlendirmeler;
- Uluslararası posta hizmeti;
- Posta hizmetleri üzerinden şekillenen Avrupalı devletler–Osmanlı ilişkileri, belirgin bir şekilde ve düzenli olarak farklı yıllardaki her iki gazetenin nüshalarında yerini almıştır.

UPU'nun kurulduğu ve ilk uluslararası posta kongresine ev sahipliği yapan İsviçre'nin Bern kentinde yer alan İsviçre PTT Arşivi'nin (Archives des PTT) yanı sıra ilgili diğer devlet arşivleri (Archives Fédérales Suisses),⁵⁰ Osmanlı Devleti/Osmanlı Posta Teşkilatı–UPU ilişkisi özelinde taranmıştır. İsviçre devlet arşivlerinde, bu yönde erişilmesi hedeflenen içeriğe dair malumat tespit edilememiştir.

Ayrıca, İsviçre İletişim Müzesi (Musée de la Communication) ve bahse konu arşivlere belirli aralıklarla çalışma ziyaretlerinde bulunulmuştur.⁵¹ Bilhassa, İsviçre PTT Arşivi'nde Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı'na ilişkin tüm belgelerin tek elde toplanmasına itina gösterilmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti delegasyonunun Bern Kongresi'nde temsil edildiğini teyit eden, Osmanlı temsilcisini de içeren katılımcı listesini, el yazısı ile kaleme alınmış toplantı tutanaklarını ve Osmanlı Devleti'nin posta görüşmelerindeki tercihlerini gösteren oylama listelerini de içeren belgelerin tümü; 1874 Bern Kongresi özel dosyası olan “P-00 A_PAA 00969 Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates” içerisinde seçilmiştir.⁵²

⁵⁰ <https://www.recherche.bar.admin.ch/recherche/#/de/suche/einfach>. <https://archiv.bern.ch/home/#/>. <https://www.nb.admin.ch/snl/de/home/recherche/r-monat.html>. Erişim: 4 Aralık 2020.

⁵¹ <https://www.mfk.ch/en/collection/library/>. <https://www.mfk.ch/en/home-en/>. Erişim: 7 Aralık 2020.

⁵² <http://pttarchiv.mfk.ch/resultatliste.aspx>. <https://www.mfk.ch/en/ptt-archive/research/collections/>. Erişim: 7 Aralık 2020.

Osmanlı Devleti'nin UPU üyeliği ve Bern Kongresi'ndeki çalışmalarına ışık tutabilecek birincil ve ikincil kaynaklara ulaşmak amacıyla UPU Kütüphanesi ve Arşivi,⁵³ kapsamlı bir şekilde taranmıştır. Kongre çalışmalarına müteakiben 9 Ekim 1874 yılında 22 devlet tarafından kabul ve imzalanan ilk geniş kapsamlı uluslararası posta anlaşması ile kongre oturumlarının içeriklerine ulaşılmıştır.⁵⁴ Osmanlı Devleti temsilcisinin Kongre açılış seansında yaptığı konuşmanın yanı sıra kongre görüşmeleri sırasında diğer devlet delegasyonları ile müzakere ettiği hususların bütününe tez içerisinde yer verilmektedir. UPU Kütüphanesi'ndeki kaynaklar ile resmî kongre kayıtlarına elektronik ortamda erişim imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle, tüm resmî kongre kayıtları ve UPU yayın organı *Union Postale*'in⁵⁵ tüm sayıları yerinde tetkik edilmiştir.

Dünya Posta Birliği'nin uluslararası posta krizini nasıl algıladığını ve bu yönde şekillenmiş olan yaklaşımını ortaya koyabilmek düşüncesiyle, *Union Postale*, özellikle 1874-1920 aralığını kapsayacak şekilde UPU Kütüphanesi'ndeki fiziksel koleksiyonu temelinde titizlikle incelenmiştir. Temel düşünce, UPU üyeliğinin yanı sıra Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişimini yansıtabilecek ve yabancı posta idarelerinin Osmanlı sınırlarındaki faaliyetlerini ortaya koyabilecek malumata erişebilmektir. Yapılan araştırmalar neticesinde, Osmanlı Posta Teşkilatı hakkında çeşitli hususlarda sınırlı sayıda içerik olduğu tespit edilmiştir. Toplamda 4 farklı bilgi olarak kayıtlara geçmiş içerik, aşağıdaki kısımda ayrıntılı olarak verilmiş ve çalışmanın ilgili kısımlarında kullanılmıştır.

- “Les Postes Turques”, *Union Postale*, Vol. 1, N. 3, 1er Décembre, 1875, s. 49-50.
- “Organisation des Postes Turques”, *Union Postale*, Vol. 1, N. 4, 1er Janvier, 1876, s. 66.
- “Réorganisation de l'Administration des Postes et des Télégraphes”, *Union Postale*, Vol. 2, N. 2, 1er Février, 1877, s. 44-46.

⁵³ UPU Genel Merkezinde yer alan UPU Arşivi ve Kütüphanesi'ne dijital erişim imkânı bulunmamaktadır.

⁵⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne, 1875*; “Geschichte der Postkarte mit besonderer Berücksichtigung Deutschlands”, *Archiv für Post und Telegraphie*, Beiheft zum Amtsblatte – Des Reichs-Postamts, N. 12, Berlin, Juni 1881, s. 365.

⁵⁵ *Union Postale*, 1875 tarihinden bu yana uluslararası posta endüstrisinin önemli bir başvuru kaynağıdır. İlk dönemlerde, daha çok üye devletlerin posta yapıları, hizmet ağları, personel özellikleri, posta tarihi ve uluslararası mübadeleye ilişkin esaslara yer verilmiştir. Yayın muhteviyatı zaman içerisinde genişlemiştir. Ülkelerin posta operatörleri, bilgi teknolojileri düzenleme kurulları, posta düzenleyici otoriteler, posta çalışanları, uzmanlar, tedarikçiler, stratejik düşünürler, akademisyenler ve pul uzmanları gibi geniş bir kitleye hitap etmektedir. Fransızca olarak yayına başlayan dergi, günümüzde 4 ayrı dilde (İngilizce, Fransızca, Arapça ve Çince) okuyucuyla buluşmaktadır. Bilgi için bkz. <https://www.upu.int/en/News-Media/Magazine>. Erişim: 10 Haziran 2021.

- “Le service des bons de poste en Turquie”, *Union Postale*, Vol. 38, N. 8, 1er Août, 1913, s. 125-126.

Burada verilen kaynaklardan anlaşılabileceği üzere üyelik süreci veya yabancı idarelere ilişkin herhangi bir malumat, *Union Postale* konu olmamıştır. Avrupalı posta idarelerinin Osmanlı topraklarındaki yapılanmalarına ve faaliyetlerine temas eden içeriğin *Union Postale* içerisinde yer almamış olması, olağan bir durum olmaktan uzaktır. Meselenin böylelikle *Union Postale* üzerinden tüm dünyada bilinir hale gelmesinden kaçınıldığı düşünülebilir.

Diğer taraftan, yabancı posta idareleri meselesinin yoğunluk kazandığı 1890’lı yıllarda, Avrupalı posta idarelerinin yeniden yapılanması başta olmak üzere, dünyanın farklı noktalarındaki posta idarelerinin tarihçeleri, faaliyetleri ve operasyonlarına ilişkin bilgi ve istatistiklerin *Union Postale* içerisinde düzenli bir şekilde yer aldığı saptanmıştır.⁵⁶ Buna karşılık, yabancı posta sorununu tecrübe etmekte olan Osmanlı Devleti’ne ilişkin sınırlı sayıdaki içerik düşündürücüdür. Dünya Posta Birliği’nin 22 kurucu üyesi ve sonrasında Birliğe katılan devletlerin posta idareleri ile mukayese edildiğinde, Osmanlı Posta Teşkilatı’nın UPU yayın organında yeterince yer alamadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, genel itibarıyla yabancı postalara temas eden bir bilgi olmamakla birlikte, Avrupalı güçlerin deniz aşırı topraklardaki posta yapılanmaları ve faaliyetleri hakkındaki malumatın yanı sıra Osmanlı sınırlarında yer alan bir takım posta noktalarının ait oldukları devletlerin ismiyle birlikte verilmeleri ve UPU toprağı olarak kabul edilmeleri, üzerinde durulması gereken bir ayrıntıdır. Bu yöndeki malumat dâhi, Osmanlı Posta Teşkilatı’na ilişkin dört farklı içerikten sayıca çok daha fazladır.

Çalışma konularımızın belki daha sonradan *Union Postale* içerisinde yer almış olabileceği ihtimaline karşılık olarak, tarama kapsamı, 1914 sonrasından başlatılarak Cumhuriyet Dönemi’ni kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bununla birlikte, aşağıda detayı verilen malumat dışında somut bir bulguya rastlanılmamıştır.

- Statistique du Traffic postal de la Turquie pendant les années 1913 et 1914, *Union Postale*, Vol. 43, N. 2, 1er Février, 1918, s. 25-27.

⁵⁶ “Organization of the Administration of the Imperial German Posts”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 1, 1er Janvier 1880, s. 1-12; “Die Organisation der französischen Postverwaltung”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 3, 1er Mars 1880, s. 49-64; “Organisation de l’Administration des Postes aux Etats-Unis de l’Amérique du Nord”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 4, 1er Avril 1880, s. 69-84; “Die Organisation des britischen Postwesens”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 5, 1er Mai 1880, s. 89-99.

Osmanlı Posta Teşkilatı ve Osmanlı posta pazarı hakkında malumat edinmek amacıyla UPU Uluslararası Büro'nun İşletme Raporları da (*Rapport de Gestion du Bureau de l'Union Postale Universelle*) detaylı bir şekilde gözden geçirilmiştir. Daha çok Uluslararası Büro'nun (IB) organizasyon yapısı, çalışmaları, konferans ve kongre hazırlıkları, faaliyetleri, uluslararası posta hizmetine ilişkin bildirimler, istatistik, iç yönetim süreçleri, UPU Sözleşmesi'ne katılım esasları gibi özel durumlara ilişkin malumat içermekle birlikte, *Union Postale* hakkında da ücretli abonelikler temelinde düzenli bilgi verilmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin yıllara göre değişkenlik gösteren abonelik sayısının hem UPU ve Osmanlı Devleti arasındaki koordinasyon hem de Osmanlı posta pazarının *Union Postale* üzerinden sektöre ilişkin enformasyona ne sıklıkta ulaştığını veya dış dünyanın Osmanlı hakkında bilgi edinme imkânına sahip olup olmadığı noktasında fikir verdiğine inanılmaktadır. Üye devletlerin ücretli aboneliklerine ilişkin ilk malumat, 1886 yılındaki işletme raporunda geçmektedir. Osmanlı Devleti, ilk liste içerisinde yer almamıştır. Buna mukabil, listede her yıl düzenli olarak yer alan Almanya gibi Avrupalı devletlerin yüksek abonelik sayıları ile ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir.⁵⁷ Yabancı posta idarelerinin nihai olarak kapatıldığı 1923 yılına kadar olan kayıtların hepsi, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki gelişim seyrini ortaya koymak düşüncesiyle gözden geçirilmiştir. Araştırma neticesinde, yıllara göre tespit edilen ücretli abonelik sayısı 1893 yılında 1,⁵⁸ 1901'de 1,⁵⁹ 1902'de 1,⁶⁰ 1910'da 17,⁶¹ 1912 tarihinde 54,⁶² 1912'de 20,⁶³ 1913'te 18,⁶⁴ 1914'te 23,⁶⁵ 1915'te 21,⁶⁶ 1916'da 21,⁶⁷ 1917'de 1⁶⁸ ve 1918'de 14⁶⁹ olarak şekillenmiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Osmanlı Devleti ücretli aboneliğinin yenilenmediği görülmektedir. Buna göre; 1919, 1920, 1922 ve 1923 yılına ait yönetim raporlarında bu yönde bir bilgi geçmemektedir.⁷⁰ Bununla birlikte, IB İşletme Raporlarının tüm

⁵⁷ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1886, Berne, 11 Mars 1887, s. 1-14; "Geschäftsbericht des Internationalen Bureaus des Weltpostvereins für das Jahr 1894", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 8, April 1895, s. 245-250.

⁵⁸ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1893, 15 Janvier 1894, s. 2.

⁵⁹ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1901, 3 Février 1902, s. 2.

⁶⁰ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1902, 5 Février 1903, s. 2.

⁶¹ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1910, 16 Février 1911, s. 2.

⁶² *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1911, 22 Février 1912, s. 2.

⁶³ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1912, 19 Février 1913, s. 2.

⁶⁴ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1913, 17 Mars 1914, s. 2.

⁶⁵ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1914, 3 Mars 1915, s. 2.

⁶⁶ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1915, 6 Mars 1916, s. 2.

⁶⁷ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1916, 8 Février 1917, s. 2.

⁶⁸ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1917, 9 Mars 1918, s. 2.

⁶⁹ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1918, 31 Mars 1919, s. 2.

⁷⁰ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1919, 8 Mars 1920, s. 2; *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1920, 18 Mars 1921, s. 2; *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1921, 25 Mars 1922, s. 2; *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1922, 6 Mars 1923, s. 2; *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1923, 2 Avril 1924, s. 2.

sayılarında; Osmanlı Devleti'nin yüz ölçümü, nüfusu ve UPU'ya üyelik tarihi muntazaman yer bulmuştur.⁷¹

UPU taraf devletleri, kendi topraklarında gerçekleşen uluslararası nitelikte bir posta hadisesi veya gelişmesi hakkında UPU'ya doğrudan bilgilendirmede bulunmakla mükelleftir. Bu, hem diğer posta idarelerine karşı bir sorumluluk hem de kendi idarelerinin posta yetkinliğini dış dünyada duyurmak için de bir fırsat olarak görülmüştür. Postanın akışını kesintiye uğratabilecek doğal bir afet, siyasi veya askeri kriz gibi zorunlu hallerin yanı sıra yeni bir hizmet veya sevkiyat rotası gibi işletme gereklilikleri durumlarında, ilgili posta idaresi, diğer devletlerin posta idarelerini bahse konu gelişme temelinde bilgilendirilmesini mümkün kılmak üzere, UPU'ya bildirimde bulunur. UPU, sirküler olarak adlandırılan resmî bir yazışma kanalıyla, ilgili içeriği tüm üye devletlerin uluslararası ilişkilerden sorumlu birimlerine aktarır. Bu gerçeklikten yola çıkarak, UPU'nun kayıtlara geçmiş ilk sirküler dizini içerisinde, Osmanlı Devleti hakkında içerik bulunabileceği düşüncesiyle bir tarama gerçekleştirilmiştir. *Union Postale* örneğinde olduğu gibi ilk dönemlerdeki sirkülerler içerisinde Osmanlı Devleti'ne ilişkin malumat, oldukça sınırlı kalmıştır. Buna karşılık, özellikle Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti topraklarındaki posta merkezlerine ilişkin ayrıntı ve gelişmelerin UPU'ya aktarıldığı görülmüştür. Bu bilgiler, daha ziyade posta operasyonlarına ilişkindir. Osmanlı Devleti'nin UPU'ya ilettiği tek içerik ise olası zararları dolayısıyla posta sirkülasyonunu aksatabilecek yasaklı gönderiler hakkında olmuştur.⁷²

İsviçre PTT Arşivi'nden temin edilen bilgi ve belgeler, daha önce Türkiye'de herhangi bir akademik çalışmada bir bütün olarak kullanılmamıştır. UPU'nun ihdasını Osmanlı Devleti perspektifinden ele alan bir sürecin, üye devletler arasındaki yazışmaları sağlayan sekreteryaya işlevi gören Uluslararası Büro'nun ilgili kayıtları olmaksızın eksik kalacağı düşünülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri'nin Osmanlı Posta Teşkilatı'nı yansıtan belgeleri, uluslararası boyuttaki görünümü aktaran İsviçre PTT Arşiv kaynakları ile bütünlük göstermektedir. Mukayese ve teyit imkânı sunan tüm bu içeriğin tez içerisinde birlikte yer almasının, faydalı olacağı düşünülmüştür.

İsviçre arşivlerinin yanı sıra Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri çalışma konusunun ana

⁷¹ UPU'nun kuruluşundan kısa bir süre sonra kayıt altına alınan 1878 yılı işletme raporunda, Osmanlı Devleti'nin yüz ölçümü 2,227,996 ve nüfusu da 26,507,465 olarak geçmektedir. *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Générale des Postes*, 1878, Berne, 1er Mai 1879, s. 7.

⁷² *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, "Circulaire N: 2063/104 – Objet. Turquie: Objets Interdits – Berne, le 7 Mai 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904.

problemi, alt problemleri ve çalışma kapsamında cevabı aranan sorular esas alınarak incelenmiştir. Bu arşivlerde yer alan belge ve dokümanlar, aşağıda verilen başlıklar dâhilinde taranmıştır:

- Dünya Posta Birliği Kongre Kararları (1874 ve 1878);
- Yabancı posta idareleri – posta ihlalleri veya uluslararası posta krizi;
- 1874, 1878 Kongreleri başta olmak üzere UPU toplantılarına katılım gösteren Osmanlı Posta Teşkilatı görevlileri;
- Uluslararası posta servisinin kurulması ve dönüşümü sürecini yönetmesi beklenen yabancı uzmanlar (Scudamore, Hoene, Albert Kroll vb.) hakkında bilgi ve belgeler.

Günümüzde, yerli bir posta idaresinin uluslararası mecradaki konumunu ve yetkinliğini, ülke içerisindeki hizmet standartları belirlemektedir. Posta hizmet ağının işlerliği, hizmet noktalarının yaygınlığı ve kamunun bu hizmetlere sorunsuz erişimi, ideal bir posta idaresinin varlığı anlamına geldiğinden,⁷³ Osmanlı topraklarındaki yerli hizmet sağlayıcısı Osmanlı Posta Teşkilatı’nı hedef alan zedeleyici söylem ve iddialar,⁷⁴ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri belgelerindeki içerik ile geçersiz kılınmaktadır.

Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı tarihini muhtelif açılardan konu edinen değerli çalışmalar bulunmaktadır. 1942’de Şekip Eşkin’in hazırladığı *Posta, Telgraf ve Telefon Rehberi*, bu çalışmalardan birisidir. Asaf Tanrıkkut tarafından 1984’te kaleme alınan *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı* isimli eser birincil kaynaklara dayandığı için özgün bir muhteviyat içermektedir. Bu alandaki ilk önemli akademik çalışma ise Nesimi Yazıcı tarafından hazırlanan *Tanzimat Devri Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı* isimli doktora tezidir. Diğer taraftan, Bahri Ata tarafından hazırlanan, Osmanlı Devleti’nin Telgraf teknolojisi ile buluşmasını ve telgrafın Osmanlı topraklarındaki gelişimine ayna tutan

⁷³ *Postal Development Report 2018–Benchmarking a critical infrastructure for sustainable development*, Universal Postal Union, Bern, April 2018; *Postal Development Report 2019–Perspectives on the performance of postal operators worldwide*, Universal Postal Union, Bern, October 2019; *Postal Development Report 2020–Achieving higher performance amid a major crisis*, Universal Postal Union, Bern, October 2020; *Integrated Index For Postal Development (2IPD)*, 2016 Results, Universal Postal Union, Bern, Switzerland, March 2017.

⁷⁴ “Osmanlı ülkesinde yabancı bir postane pek bir şey gibi görünmeyebilir; aslında, çok şey demek; devletin içinde bir başka devlet adeta. Doğu’daki ekonomik ve siyasi yayılmanın en iyi araçlarından bir tanesidir. Tüm Avrupa devletleri içerisinde, Türkiye büyük güçlerinin birbirlerinin bitişğine olacak şekilde postane kurduğu tek devlettir. Avrupa, Osmanlı Posta Teşkilatı’na güven duymuyor ve bunda haklı. Osmanlı Posta Teşkilatı, olağanüstü mefhum bir idare. Türk postaneleri gelişigüzel çalışıyor. Postanın treni, posta vagonunu, yolcu gemisini kaçırmaması; hatta, mektup ve posta gönderilerinin kaybolması önem arz etmiyor.” Detaylı bilgi için bkz. “L’Italie en Orient”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 95, Jeudi 23 Avril 1908; Henry Morgenthau, *Ambassador Morgenthau’s Story*, printed by Doubleday, Page & Company, New York 1918, s. 153,

The Transfer of Telegraph Technology to the Ottoman Empire in the XIXth Century isimli yüksek lisans tezi, bir diğer önemli akademik çalışmadır. 2001 yılında Tanju Demir tarafından hazırlanan *Türkiye’de Posta ve Telefon ve Telgraf Örgütünün Tarihsel Gelişimi* başlığını taşıyan doktora tezi, özellikle yabancı postalara ilişkin tespit ve değerlendirmeleri itibariyle önemli bir başvuru kaynağıdır. Ayşegül Okan tarafından 2003’te hazırlanan *The Ottoman Postal and Telegraph Services in the Last Quarter of the Nineteenth Century* adını taşıyan ve Seyfi Toptaş’ın 2004’te hazırladığı *İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı* isimli yüksek lisans tezleri, son dönemde bu alanda yapılmış çalışmalar arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, spesifik olarak Osmanlı Posta Teşkilatı’nın UPU üyeliğini esas alan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle, Osmanlı ve İsviçre arşiv belgeleri desteğinde ortaya konulacak bir çalışmanın, bu alana farklı yorum getirmesi ve gelecekte yapılacak akademik çalışmalara temel oluşturması hedeflenmiştir. Dolayısıyla, bu çalışmanın öncelikli amacı, Osmanlı Devleti’nin Dünya Posta Birliği’ne üyelik sürecini kapsamlı olarak incelemek ve analiz etmektir.

Osmanlı Devleti’nin UPU üyelik süreci, tarihi ve stratejik bir öneme sahip olmakla birlikte henüz tüm yönleriyle kaynaklarda yerini almış değildir. 1874’te başlayan, uluslararası posta hizmetinin kurulmasıyla ivme kazanan ve yabancı posta idarelerinin Osmanlı Devleti’ndeki varlıklarının sona ermesiyle sonuçlanan bu dönemin incelenmesiyle, bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Osmanlı Posta Teşkilatı ve UPU arasındaki ilişkileri işletme ekseninde yorumlayan bir akademik çalışmanın, ülke içerisinde sunulmakta olan posta hizmet kalitesi hakkında fikir vermesi, hizmet anlayışını sorgulaması ve geliştirmesi beklenmektedir.

Yapılan araştırmalar neticesinde, Osmanlı Posta Teşkilatı ve bugünkü ismiyle UPU nezdinde Türkiye adına yetkili posta operatörü olan Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi (PTT) hakkında uluslararası literatüre yansımış kaynak sayısının oldukça yetersiz olduğu tespit edilmiştir. UPU’nun hazırlamış olduğu, dünyanın farklı noktalarındaki posta idarelerini muhtelif yönleriyle ele alan, posta hizmeti ve UPU tarihine yoğunlaşan kaynak eserler bibliyografyası içerisinde; ne Türkçe bir eser ismi ve ne de yerli posta operatörü Osmanlı Posta Teşkilatı/PTT hakkında bir bilgi geçmektedir. UPU, bu eserleri derleyip katalog haline getirirken hem üye devletlerin posta idarelerinden edinilen bilgileri kullanmış hem de uluslararası literatüre yansımış çalışmaların künyelerini derlemiştir. Bu noktada, önemli bir

etken olmasına rağmen yabancı dilin bağlayıcı veya engel teşkil edebilecek bir unsur olmadığı hususu göz önünde bulundurulmalıdır. UPU'nun farklı posta idarelerine ilişkin eserleri bir araya getirdiği katalog içerisinde Almanya, ABD, Arjantin, Avusturya, Belçika, Brezilya, Şili, Danimarka, Mısır, İspanya, Fransa, Birleşik Krallık, Macaristan, Hindistan Britanya'sı, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Meksika, Norveç, Hollanda, İran, Portekiz, Romanya, Rusya, Salvador, İsveç, İsviçre ve Uruguay menşeli farklı dillerde kaleme alınmış eserler yer almasına rağmen Türkçe kaleme alınmış bir eserin yer almamış olması,⁷⁵ Osmanlı Posta Teşkilatı/PTT ve UPU arasındaki olağan ilişkiler seyrinin önemli bir yansımasıdır. Bu durum, yaklaşık olarak 150 yıldır UPU çalışmalarında yer almakta olan Türkiye adına ciddi bir eksikliğin, birikime dönüştürülememiş bir sürecin tezahürüdür. Türkiye'nin bu ülkeler arasında geçmesi; ülke insanının daha dinamik posta hizmetleriyle buluşması ve etkili bir posta kalkınması için elzemdir. PTT'nin uluslararası literatüre⁷⁶ geçmesi ve dış mecralarda bilinir kılınmasının bir kurumsal öncelik veya strateji olarak belirlenmesi ve sürdürülebilir hale getirilmesi, PTT'nin tanınırlığı açısından yararlı olacaktır.

4. UPU ve Posta Hizmeti

Devletlerin ve toplumların düzenli ve düşük maliyetli posta hizmetlerine duyduğu gereksinim, tarihteki ilk uluslararası kuruluşların haberleşme alanında ortaya çıkmasını sağlamıştır. 1865 yılında temelleri atılan Uluslararası Telgraf Birliği'nin (International Telegraphic Union– ITU) çalışmalarına müteakiben coğrafyalar arasındaki fiziki uzaklıklar ortadan kalkmıştır. Telgraf temelindeki iletişim, siyasi ve ticari önceliklere bağlı olarak hızlı bir gelişim göstermiştir. Diğer taraftan, 1874'te kurulan Dünya Posta Birliği (Universal Postal

⁷⁵ Post-038, A 0010 1, *Ouvrages sur le service des Postes*, Bibliothèque du Bureau International de l'Union Postale Universelle, Berne, 1913. Catalogue de la Bibliothèque du Bureau International de l'Union Postale Universelle – Ouvrages sur le service des postes, Supplément 1913-1930. Catalogue de la Bibliothèque du Bureau International de l'Union Postale Universelle – Ouvrages sur le service des postes, Deuxième Supplément 1930-1942.

⁷⁶ UPU, kuruluşundan bu yana üye devletlerin posta operatörlerinden bilgi toplayarak posta endüstrisini tanımlayan ve sektöre yön vermesi beklenen birtakım önemli eserler meydana getirmektedir. Uluslararası Büro, posta operasyonlarına ilişkin herhangi bir konuda taraf ülkelerden bilgi talebinde bulunur. Çoğu zaman bilginin tedarikinde bir zorunluluk veya bağlayıcılık söz konusu değildir. Bilginin ne şekilde ve ölçüde aktarılacağı, genel olarak ilgili posta operatörünün tutumuna bağlıdır. Kimi operatör son derece titiz bir üslupla, kendi idarelerinin talep edilen alandaki yetkinliğini veya yaklaşımını UPU'ya bildirir ve bunu takip eder. Kimi operatör ise basmakalıp veya genel geçer bilgileri üstünkörü bir yaklaşımla gönderir. Bu durum, bazı üye devletler için sürdürülebilirlik kazandırılmış bir işbirliği kültürü, diğer üyeler için de sorgulanması gereken bir alışkanlık haline dönüşmüştür. İşbirliği kültürü, ilgili posta operatörünün birikimine ve gelişimine ışık tutarken; alışkanlıklar ise ilgili üye devletlerin posta bağlamında dar sınırların dışına çıkamadığına işaret etmektedir. Bu, sonucun üye devletlerin yaklaşımlarıyla belirlendiği kesintisiz bir gelişim sürecidir. Farkına varmak, ülke insanının daha müreffeh posta hizmetleri ile buluşabilmesi adına elzemdir.

Union–UPU),⁷⁷ posta alanında köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Devletler, tarihte ilk kez, telgraf ve postaya özgü hükümetler arası kuruluşların kendi aralarında düzenleyici otorite olması noktasında mutabakata varmıştır. Yerel düzenlemeler yerini uluslararası standartlara, devlet sınırları da yerini UPU toprakları olarak adlandırılan, farklı milletlerden müteşekkil ve serbest dolaşımın teminat altına alındığı geniş bir posta bölgesine bırakmıştır. Bu yeni düzen, devletler adına daha sade usul ve esaslar; toplumlar için de daha makul ve ucuz hizmetler anlamını taşıyan ve günümüze kadar uzanan verimli bir posta kalkınma sürecine tekabül etmektedir. Bu yönüyle, ITU ve UPU; uluslararası kuruluşlar, haberleşme tarihi ve posta hizmetinin gelişimi noktasında önemli birer milat olarak görülmektedir.

Posta, doğası itibariyle sosyal yaşamın merkezinde yer almaya devam etmektedir. Hitap ettiği kitlenin her yaş grubu ve her sınıf insan olması dolayısıyla evrensel bir boyuta sahiptir. Devleti oluşturan sistemin kilit bir kuruluşu olarak, icra etmekte olduğu işlev, bugüne özgü bir gerçeklik değildir. Tarihsel süreç içerisinde, bazı dönemler yalnızca siyasi otoritelerin kullanımında kalmış olmasına rağmen kamudan bağımsız ele alınması veya tasavvur edilmesi mümkün değildir. İnsanlık tarihi ile yaşıt tutulması, demokrasi ve medeniyetin hizmetinde gelişim göstermiş olması, postanın zaman üstü niteliğine işaret etmektedir.

Ekonomik zorluklar veya fırsatlara zemin oluşturan bir belirleyici faktör olarak, posta operasyonlarına ilişkin ücretlerin belirlenmesinde ve maliyetlerin hesaplanmasında daha sade yöntemlere ihtiyaç duyulmuştur. Her devletin yalnızca kendi çıkarlarını ve ticari kaygılarını gözeterek posta düzenlemelerine gitmiş olması, zaman içerisinde uluslararası mübadele bağlamında aşılması mümkün olmayan zorluklara neden olmuştur. Ücret tarifeleri, transit sevkiyat ve mübadele sürecinde ortaya çıkan masrafların belirlenmesinde, UPU öncesine kadar sadece çıkış ülkesine ait öncelik ve gereksinimlerin esas alınmış olması, aşılması güç bir sorun olarak uzun müddet devletlerarası ilişkilerde ön planda kalmıştır. Bu nedenle, UPU evvelindeki

⁷⁷ 9 Ekim 1874 tarihinde imzalanan Uluslararası Posta Sözleşmesi'yle Genel Posta Birliği (Union Générale des Postes) kurulmuştur. 1878 Paris Kongresi'nde İspanya'nın yaptığı isim değişikliği önerisi sonrasında, Dünya Posta Birliği (Union Postale Universelle) olarak tanımlanmıştır. Çalışma içerisinde, bugünkü kullanımı UPU tercih edilmiştir. Bilgi için bkz. Heinrich Herzog, *Der Auslandpostverkehr nach den Weltpostvereinsverträgen von Stockholm vom 28 August 1924*, Post und Telegraphie in Wissenschaft und Praxis, Deckers Verlag, Berlin 1925, s. 7; Eugene Gallois, *La Poste et les moyens de Communication*, Librairie J. B. Bailliere et Fils, Paris 1894, s. 294-296; Heinrich Stübing, *Ein Postüberweisung und Scheckverkehr im Bereiche des Weltpostvereins*, Inaugural-Dissertation der rechts und staatswissenschaftlichen Fakultät der Kaiser Wilhelms-Universität Straßburg zur Erlangung der staatswissenschaftlichen Doktorwürde, Druck von M. Dumont Schauberg, Straßburg 1917, s. 29. Paris Kongresi hakkında bilgi için bkz. “Le Congrès Postal de Paris”, *Union Postale*, Journal public par le Bureau International de l'Union Générale des Postes, IIIe Vol., N. 2, 1er Janvier 1878, s. 30-45; “Der Pariser Post-Kongress”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 3, 1er Mars 1878, s. 49-75; “The Postal Congress of Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 4, 1er Avril 1878, s. 83-96; “Le Congrès Postal de Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 5, 1er Mai 1878; “The Postal Congress of Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 6, 1er Juin 1878, s. 133-135.

bölgesel posta birlikleri ve inisiyatifler, eylemsel güçlükleri ortadan kaldırmak amacıyla tesis edilmiş olsa da uzun ömürlü olamamıştır.

Netice itibariyle, posta sektöründeki belirsizlik ortamı ve mevzuat farklılıkları; hizmet sunumu ve kalitesine olumsuz etkide bulunmuştur. Daha da önemlisi, hizmet erişiminin dar bir çevre ile sınırlı kalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, insanlık tarihi ile yaşıt tutulan posta hizmetinin uluslararası nizam kazanmasına imkân sağlayan gelişme, ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşanabilmiştir. Bu nedenle, UPU'nun teşekkülü, hem hizmet sağlayıcıları hem de hizmetin muhatapları olan geniş kitleler adına önemli kazanım ve kolaylıkların başlangıcıdır.

Devlet çıkarlarının karşı karşıya geldiği bir atmosferde, kazananın ziyade hep birlikte kaybeden tek bir taraf olur. Uluslararası kuruluşların ortaya çıkış gerekçelerinden birisi de, ticari ve siyasi çıkarlar başta olmak üzere her türlü farklılığa rağmen meselenin taraflarını simgeleyen birliktelik için bir orta yolun bulunabilmesidir. Bu bağlamda, siyasi otoriteler için de ciddi ekonomik kayıplara yol açan ve postanın kapsayıcılığına engel teşkil eden farklılıkların birliktelik ruhuna sadık kalınarak tüm paydaşların çıkarına olacak şekilde ele alınıp çözüme kavuşturulabileceğini simgeleyen UPU'nun kuruluşu, uzun soluklu bir idealin hayata geçirilmesi anlamını taşımaktadır.

UPU'dan beklenen, uluslararası posta esaslarını yeniden düzenleyecek şekilde; günün şartlarına uygun, geniş posta katılımını önceleyen, posta meselelerinde daha uyumlu düşünen ve işleyen ve coğrafyalardan bağımsız devletler üstü bir işleyişin uygulanmasını mümkün kılabilmektir. 1874 öncesindeki bölgesel çözümlere bağlı olarak şekillenen posta kalkınması ışığında, UPU'nun teşekkülü bir yönüyle de sınır ötesi sorunlara sınırlar üstü mekanizmaların cevap bulabileceğine yönelik inancın temelini oluşturur.

UPU kurulurken, Osmanlı Devleti'nde de posta alanında köklü değişimler yaşanmaktadır. Bilindiği üzere, 19. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nin haberleşme alanında modernleşme hamlelerine yoğunluk verdiği önemli bir zaman dilimidir. Yaklaşık 625 yıl hüküm süren ve dünya tarihinin önde gelen güçlerinden birisi olan Osmanlı Devleti, 1840 yılında Osmanlı Posta Teşkilatı'nı tesis ederek posta hizmetlerinin kurumsallaştırılmasına ilk kez öncelik vermiştir. Devletin denetimi ve kontrolünde olmayan bir hizmetin,⁷⁸ devletin

⁷⁸ Stanford J. Shaw & Ezel Kural Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Volume II: Reform, Revolution and Republic: The Rise of Modern Turkey 1808-1975, Chambridge University Press, Chambridge 2002, s. 131, 229-230.

kuruluşundan yaklaşık 540 yıl gibi uzun bir süre sonrasında koruma altına alınmaya çalışılması, Osmanlı Devleti'nin kendi iç dinamikleri ve posta endüstrisinin kazandığı önem ile yakından ilintilidir.

Osmanlı Devleti, kendi posta teşkilatını oluşturmaya müteakiben iki temel öncelik belirlemiştir. Öncelikle henüz hizmet vermediği merkez ve taşra yerleşimlerinde aktif olarak posta hizmeti icra eden Avrupalı devletleri etkisiz kılmak ve onlarla rekabet etmek amacıyla içeriye dönük bir teşkilatlanma hamlesi başlatmıştır. Diğer taraftan, Osmanlı tebaasının teveccühünü kazanmış Avrupalı posta idarelerinin faaliyetlerini ve varlık sebeplerini sorgulamaya başlamış ve karşı mücadeleye geçmiştir.

Osmanlı gündelik yaşamının önemli bir unsuru haline dönüşmüş yabancı posta idareleri, Osmanlı tebaasının ihtiyaçlarına cevap veren yönleri dolayısıyla bir müddet hoş görülmüştür. Yabancı postalara gösterilen müsamaha, Avrupalı devletlere tanınmış imtiyazların bir sonucu olarak, 1740'lı yıllarda başlamış⁷⁹ ve 1860'lara kadar devam etmiştir. Bununla birlikte, devletin denetiminde başlatılan kurumsallaşma hamlesi ve posta reformu, Osmanlı posta pazarında artık kendilerine ihtiyaç kalmadığının en güçlü göstergesi olmuştur. Buna karşılık, ilgili devletler, Osmanlı topraklarını kuşatan kendi posta ağlarının işlevsiz bırakılması düşüncesine hazır değillerdi. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin yabancı posta ofislerini kapatma teklifini tepkiyle karşılamış ve öznesi oldukları posta ihlallerini, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın henüz oturmamış olduğunu iddia ettikleri organizasyon yapısına dayandırmışlardır. Yabancı postalar ismiyle bilinirlik kazanan mesele, böylelikle yerel bir sorun olmaktan çıkarak uluslararası bir kriz haline dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti, postaya özgü bir uluslararası birlik düşüncesi belirlediğinde, bunu olumlu karşılamış ve desteklemiştir. UPU öncesindeki posta görüşmelerine çağrılmayan ve dâhil edilmeyen Osmanlı Devleti'nin, yabancı posta krizinin ağırlaşmasına bağlı olarak Bern'e davet edildiği düşünülmektedir. Osmanlı Devleti, UPU çatısı altında posta ihlallerinin son bulabileceğine ve yabancı posta sorununun kalıcı olarak çözüme kavuşturulabileceğine duyduğu inanç temelinde, tarihteki ilk posta kongresi olan ve kongre bitiminde imzalanan ilk

⁷⁹ Uğur Kurtaran, "I. Mahmud Dönemi'nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Anlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler – The Assessment on Trade Concessions Given With Trade Agreements Made Between European States in the Time of Mahmud I", *OTAM*, 41/Bahar 2017, s. 219-256.

uluslararası posta sözleşmesi⁸⁰ ile resmiyet kazanan Dünya Posta Birliği'nin kurucu üyesi olarak, 1874 Bern Kongresi'ne katılım göstermiştir.

UPU tarafı devletlerin aksine, Bern'de bulunma gerekçesi farklı olan tek ülke, Osmanlı Devleti'dir. Bu durum, yabancı posta meselesine olumlu yansımış; öte yandan, uluslararası posta hizmetine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi sürecine ise beklenen katkıyı sağlayamamıştır. Osmanlı Devleti'nin UPU ile sürdürdüğü ilişkiler, bu temelde çalışma içerisinde ayrıntılı olarak tahlil edilmektedir.

⁸⁰ Schweiz Post-Département, *FM 102339*, Message du Conseil Fédéral a la haute Assemblée Fédérale concernant la Convention de l'Union Postale du 9 Octobre 1874, s. 1-25; “Zum zwanzigjährigen Bestehen des Weltpostvereins”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 19, Oktober 1894, s. 577.

BÖLÜM I

OSMANLI TOPRAKLARINDA POSTA HİZMETLERİ

1.1. İSTANBUL VE TİCARİ MERKEZLER

İstanbul, tarihin her döneminde hayranlık uyandıran doğal ihtişamıyla ön plana çıkmıştır. İki kıtayı birleştiren boyutu ve boğazın doğal görünümü ile şehrin kozmopolit yapısı tarihi kaynaklara sürekli konu olmuştur.⁸¹ Diğer taraftan, farklı devletlerin egemenliğinde gelişen ve zenginleşen kültürel birikim, sahip olduğu coğrafi ihtişama tarihi, kültürel ve ilmi bir derinlik katmıştır. Sosyokültürel zenginlik, stratejik konum ile bütünlük arz etmiş; İstanbul'a aidiyet, özgünlük ve kimlik kazandıran tüm unsurlar, İstanbul'un üzerinde kurulu bulunduğu toprakların ekonomik ve ticari zenginliğin aktarımını sağlayan rolü ile yoğun bir anlam kazanmıştır. Tarihsel süreçte, dünya ekonomisine yön veren ticaret yollarının kesişme adresi olan İstanbul, dış unsurlar için cazip bir merkez olarak ön plana çıkmıştır.⁸²

İstanbul'un, ticari potansiyeli ve stratejik konumundan ileri gelen değeri, içeriye ve dışarıya doğru olan posta operasyonları bağlamında düşünüldüğünde dikkat çekicidir. Kervan ticaretinin revaçta olduğu geleneksel dönemlerde; Avrupa, Rusya, Afrika ve Uzak Doğu arasındaki tek köprü olma işlevi görmüştür. Avrupa'ya açılan ilk ve tek kapı olarak İran'ın halı ve kilimleri; Hindistan'ın değerli kumaşları ve baharatları; Çin'in porselenleri ve kürkleri, İstanbul üzerinden Avrupa ve diğer Batı ülkelerine taşınmıştır. Bu bağlamda, İstanbul hem bir tarihi ticaret rotası hem kıtalararası bir ikmal merkezi hem beynelmilel bir pazar hem de tüm bu unsurları içinde barındıran canlı bir ticaret üssüydü. İstanbul'un Osmanlı topraklarına katılması ve payitaht ilan edilmesiyle birlikte, sahip olduğu ticari potansiyel değerini arttırmış ve kısa zaman içerisinde küresel bir çekim merkezi haline dönüşmüştür. Fetih ile birlikte; Yunan, Ceneviz ve Venedikli unsurlar İstanbul'a akın ederek burada ticari faaliyet merkezleri kurmuşlardır. Bilhassa, Cenevizliler önemli ticari ayrıcalıklara sahip olmuştur. Nitekim şehrin bir bölgesi kendilerine tahsis edilmiş ve bu alan içerisinde denetimden uzak bir serbesti içerisinde yaşantılarını ve faaliyetlerini devam ettirerek kentin iç ve dış ticaretinde önemli

⁸¹ Edmondo De Amicis, *Constantinople*, Translated from the Fifteenth Italian Edition by Maria Hornor Lansdale, Vol. I., Philadelphia: Henry T. Coates & Co., 1896, s. 9-32; *The Travels of Theophile Gautier – Constantinople*, translated and edited by Professor F. C. De. Sumihcrast, Volume Three, Boston: Little, Brown, and Company, 1912, s. 13; Albert Smith, *Customs and Habits of the Turks*, Boston: Higgins & Bradley, 1856, s. 101; Clarence Richard Johnson, *Constantinople To-Day or the Pathfinder Survey of Constantinople – A Study in Oriental Social Life*, The Macmillan Company, New York 1922, s. 13-14.

⁸² "Constantinopel", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 17, September 1903, s. 520-530.

roller üstlenmişlerdir.⁸³

Benzer bir şekilde, Venedik ve Osmanlı Devleti arasında 1540 tarihinde imzalanan anlaşmayla, Venedik sahip olduğu ticari imtiyazları korumayı hedeflemiştir.⁸⁴ Bu dönemler itibariyle zamanla Hollanda, Birleşik Krallık ve Polonya gibi devletlerin de benzer hakları elde ettiği görülmektedir. Diğer taraftan, Ceneviz'in özellikle Pera ve Galata'da sahip olduğu nüfuzu kaybetmesiyle yerine yeni bir ticari otorite olarak Fransa ön plana çıkmıştır.⁸⁵ Fransa, sahip olduğu imtiyazlar ve ticari nüfuzunun yanı sıra Osmanlı topraklarındaki posta varlığını, kapitülasyonların resmî olarak sonlandırıldığı tarihe kadar devam ettirmiştir. Bu durum, yabancı posta idarelerinin sahibi diğer Avrupalı devletler için de geçerlidir.

İstanbul'un Karadeniz'de Samsun ve Trabzon; Akdeniz'de de İskenderun ile sahip olduğu doğrudan deniz ulaşımı bağlantısı,⁸⁶ bu kentlerin İstanbul ile olan karşılıklı ticari münasebetlerini geliştirdiği gibi yabancı posta idarelerinin bu şehirler ve etrafında örgütlenmelerinde de etkin rol oynadığı düşünülmektedir. Rize, Ordu, Samsun, Mersin ve diğer sahil kentlerinde yer alan yabancı posta merkezleri, bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

1.2. TOPLUMSAL POSTA ALGISI

İstanbul başta olmak üzere, belirli bir nüfus yoğunluğuna sahip, ekonomik hayatın canlı olduğu, tarihi ticaret rotalarının üzerinde kurulmuş kentler ile sahil kesimlerindeki liman şehirleri, Avrupalı posta idarelerinin hizmet ağlarında önemli yer teşkil etmiştir. Yabancı etnik unsurlara ek olarak, özellikle tüccar kesim başta olmak üzere Osmanlı tebaasının büyük bir kesiminin bu merkezleri kullandığı anlaşılmaktadır.⁸⁷

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kuruluşu öncesinde ve sonrasında, yabancı posta idarelerinin halka kendilerini kabul ettirmek veya en fazla tercih edilen posta idaresi olabilmek

⁸³ *The Dardanelles – Their Story and their Significance in the Great War*, by the author of “The Real Kaiser”, London: Andrew Melrose, Ltd., 1915, s. 49-59; Harrison Griswold Dwight, *Constantinople Old and New*, printed by Charles Scribner's Sons, New York 1915, s. 148-152.

⁸⁴ Elvin Otman, “Uluslararası Dengeler Çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu-Venedik Cumhuriyeti İlişkileri ve Sadrazam İbrahim Paşa (1523-1536)”, *Bilig*, Sayı 90, 2019, s. 137-160.

⁸⁵ Sir Charles Eliot, *Turkey in Europe*, New Edition, London 1908, s. 118-119; Kapitülasyonlar için bkz. İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul, 1961; Feroz Ahmad, “Ottoman Perceptions of the Capitulations 1800-1914”, *Journal of Islamic Studies*, Vol. 11, N. 1, January 2000, s. 1-20.

⁸⁶ *Report – America's Relief Expedition to Asia Minor under the Red Cross*, Report of Miss Clara Barton – President and Treasurer of the American National Red Cross, Washington, D. C., 1896, s. 32.

⁸⁷ Kaan Sağ, “The British Post Office in the Ottoman Capital: A Transition Through a Turbulent Period”, *ITU A|Z*, Vol. 12, N. 2, July 2015, s. 103-117; *İngiliz Konsolosluk Raporlarına Göre İzmir'in Ticareti 1864-1912*, İzmir, 1998, s. 105; İlhan Pınar, “Doktor Paul Wilhelm Keppler'in İzmir'i 7 Mayıs 1892”, *Hacılar, Seyyahlar, Misyonerler ve İzmir (Yabancıların Gözüyle Osmanlı Döneminde İzmir) 1608-1918*, İzmir 2001, s. 310.

amacıyla rekabet içerisinde oldukları ve Osmanlı posta pazarına yönelik stratejilerini buna göre şekillendirdikleri düşünülmektedir. Bu yönüyle, uzun bir süre boyunca Osmanlı toplumsal yaşamının önemli birer unsurları olarak kaldıkları gerçeği göz ardı edilemez. Kentlerin merkezlerinde, bugün şehir merkezi olarak bildiğimiz noktalarda, halkın kolayca erişim sağlayabilecekleri yerlerde hizmet noktaları tesis etmişlerdir. Kiraladıkları veya sahip oldukları hizmet binaları, posta hizmeti verebilecek şekilde dizayn edilmiştir. Bu yapılar, sağlamlık ve mimari açısından dönemin en iyi binaları olarak kabul edilebilir. Bugüne kadar, özellikle büyük Osmanlı kentlerindeki yabancı posta ofislerinin gündelik yaşam içerisindeki konumuna değinen akademik bir çalışma olmamasına rağmen canlı bir etkileşimi mümkün kılan yönleriyle ön plana çıkarılmaları mümkündür. Böylesine bir atmosferi tasvir etmek, bilhassa Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kurulduğu 1840 öncesi dönem için geçerli bir değerlendirme olarak tasavvur edilmektedir.

İnsanlık tarihi ile yaşıt tutulan posta hizmetinin Osmanlı topraklarında yerli bir anlam kazanması veya posta idaresine yerli bir kuruluş olarak bakılması zaman almıştır. Nesiller boyunca Osmanlı gündelik yaşamının bir parçası olan yabancı postaların, aslında herhangi bir ülke içerisinde tek olması gereken bir durumun karşı tezahürü olarak, yerli veya milli bir bilincin oluşmasını bu yönüyle geciktirdiği söylenebilir.

Osmanlı Devleti, 1840 yılı itibariyle posta hizmetini kendi koruması ve kontrolüne alma çabası içerisinde olmuştur. Posta kurumunun tesisi ve UPU üyeliği, bu duruma dayanak gösterilebilir. Bununla beraber, bu çabanın, bilhassa ilk zamanlar itibariyle halka duyurulamadığı düşünülmektedir. Posta teşkilatlanmasına İstanbul ve çevresinden başlanmasının, Anadolu içlerine doğru olan kalkınma hamlesi ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilememesi, bunda etkili olmuş olabilir. Dolayısıyla, yabancı posta faaliyetlerine karşı, halkın da içerisinde yer aldığı topyekûn bir karşı mücadele, bu yönde bir bilinç hareketi ve farkındalık oluşturma girişiminden veya çabasından söz etmek güçtür. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kurumsallaşma hamlesine müteakiben başlayan kapatma mücadelesine rağmen, varlıklarını ve faaliyetlerini devam ettiren Avrupalı posta idarelerinin gelirlerini düzenli olarak arttırdıkları anlaşılmaktadır.⁸⁸ Sürecin kısa zaman zarfında Osmanlı lehine sonuçlandırılmamış olması, toplumsal posta algısının güçlenmesini veya görünür bir hal almasını engellediği düşünülmektedir.

⁸⁸ Max Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, Berlin, R. v. Decker's Verlag G. Schenck, 1912, s. 183.

Osmanlı topraklarında yerli bir toplumsal posta algısının oluşabilmesi ancak 1840 sonrası ile mümkün olabilecektir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ne türden bir algıya atıfta bulunulduğudur. Zira çağın posta hizmetlerinden bihaber olmak veya tam anlamıyla aşına olmamak temelinde de bir algının varlığından da söz edilebilir. Ancak Osmanlı halkının yabancı posta mefhumu dolayısıyla erken zamanlardan başlayarak dönemin Batılı tarzda sunulan posta hizmetlerini ve standartlarını yakından izleyebilme imkânına sahip olduğu görülmektedir. Burada eksik kalan husus, milli veya yerli bir bilincin filizlenmemiş veya geç vücut bulmuş olmasıdır. Yabancı postaların kapatılmasına yönelik girişimlerle birlikte bu yönde bir kıpırdanma başlamış ve kesin olarak sonlandırıldıkları tarih itibarıyla de doruk noktasına ulaşmıştır.⁸⁹

Bu bağlamda, 1840 öncesindeki toplumsal posta algısı daha çok insani ve sosyal boyuta ilişkin genel bir kavrayış etrafında şekillenmektedir. UPU üyelik süreci ve akabindeki önemli gelişmeler, yerli ve tek bir posta idaresinin varlığını olanaklı kılan bilinçli bir mücadeleyi işaret etmektedir. Osmanlı toprakları bu tarih itibarıyla kendi hizmet noktalarıyla donatılacak şekilde yeni bir yapılanma hareketine tanıklık edecektir.

1.3. OSMANLI POSTA HİZMETLERİNİN İHDASI

İstanbul'un tarihsel değeri ve Osmanlı Devleti öncesindeki ticari gelişim seyri, bir posta merkezi olduğuna işaret etmektedir. 1453 yılında Osmanlı fethiyle birlikte Bizans Postaları, yerini Osmanlı Posta Tatarlarına bırakmıştır.⁹⁰ Uzun bir süre Tatarlar üzerinden sürdürülen posta hizmetlerinin, zaman içerisinde sistemli ve batılı tarzda sunulması noktasında birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nde posta idaresi ihdâsına yönelik ilk fikir ve girişimler Sultan II. Mahmut (1808-1839) döneminde gerçekleşmiştir. Başka ülkelerdeki posta idarelerinin bir benzerinin tesis edilebileceğine yönelik bu inancın temelinde, İstanbul'un Fethi'nden bu tarihe kadar geleneksel olarak sağlanmış, ancak dönem dönem hoşnutsuzlukların yaşanmasına ve aksaklıkların ortaya çıkmasına neden olan mevcut işletim yapısı yatmaktaydı.⁹¹ Bu yöndeki ikinci girişim de, menzil sisteminin posta hizmeti usul ve nizamına uygun olarak reforma ihtiyaç duymakta olduğuna işaret etmiş; zaman ve kaynak noktasında olumlu neticeler ortaya koyabilecek düzenli bir posta sisteminin inşası gerekliliğine

⁸⁹ Seyfi Toptaş, *İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı ve Telgraf Teşkilatı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s. 53-56.

⁹⁰ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 17.

⁹¹ BOA, Hatt-ı Hümayun No. 23995, 1833.

vurguda bulunmuştur.⁹²

Bahse konu teşebbüsler bazen de Avrupalı posta idarelerinin ilgili mevzuatları ile desteklenmek istenmiştir. Osmanlı Devleti'nin Paris Sefiri Mustafa Reşid Efendi, Fransa Posta İdaresi'nin mevzuatını İstanbul'a ulaştırmış ve bu meselenin tayini ve idaresinden Hadi Efendi adında bir posta müdürü de mesul kılınmıştır.⁹³ Fransa'nın model seçilmiş olması, Fransa'nın postanın ana merkezi olarak gelişim göstermesi, posta alanında ileri standartlara sahipliği ve posta dilinin Fransızca olmasıyla yakından ilintilidir. Nitekim diğer Avrupalı güçlerle posta temelli bir kıyaslama yapıldığında, Avrupa genelinde ilk ulusal posta sistemini tesis eden ülkenin Fransa olduğu görülecektir.⁹⁴ Dolayısıyla, Osmanlı Devleti, aslında hizmet ve mevzuat noktasında en iyi devletten esinlenme yoluna gitmiştir. Diğer taraftan, Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da açtığı ilk elçilikler arasında yer alan Paris'in (1796),⁹⁵ Osmanlı Devlet adamlarına Fransız devlet kurumlarını yakından tanıma imkânı sağladığı ve böylelikle bu tecrübeden istifade edildiği çıkarımını yapmak mümkündür.

Bir başka önemli gelişme, Üsküdar-İzmit arasındaki menzil usulünün posta hattıyla değiştirilmesidir. Posta hizmetine daha güvenli ve daha hızlı bir nitelik kazandırmaya yönelik bu girişim, Sultan II. Mahmut tarafından yakından takip edilmiştir.⁹⁶ Sultan'ın yakın ilgisi, İstanbul'daki posta güzergâhlarının iyileştirilmesini da beraberinde getirmiştir. Üsküdar-Kartal posta hattını da yerinde incelemiş olması,⁹⁷ postanın devlet ve halkın yararını gözetecek şekilde en üst noktadan önemsendiğini ve ele alındığını göstermektedir.

Sultan II. Mahmut dönemindeki çabalar, kendisinden sonra başa geçen Sultan Abdülmecid (1839-1861) tarafından daha da ileriye taşınmıştır. Böylelikle, bir posta idaresinin kurulması fikri, 4 Temmuz 1840 tarihli Padişah iradesi ile resmîyet kazanmıştır.⁹⁸ Devlet

⁹² BOA, Hatt-ı Hümayun No. 23610, 1835.

⁹³ BOA, Hatt-ı Hümayun No. 23630/46905. Osmanlı Devleti, Osmanlı topraklarında tatbik edeceği posta nizamını tesis ederken, Avrupalı devletlerin hizmet standartlarını kapsayan ilgili mevzuatı göz önünde bulundurmıştır. Bu hususta Fransa'dan esinlenmiş olması tabii bir durumdur. Kadim bir posta idaresi olarak çağdaşlarına göre oldukça ileride idi. Fransa Posta İdaresi'nin bu alandaki gelişmişliği yalnızca Osmanlı Devleti tarafından değil, aynı zamanda UPU ve diğer dünya devletleri tarafından da referans alınmıştır. Günümüzde, Fransızcanın halen resmî posta dili olarak kabul ediliyor olması önemli bir göstergedir. Uluslararası posta mevzuatı ve posta terimleri, Fransızca aslı ile birer başvuru kaynağı olarak ön planda kalmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Fransa posta tarihi hakkında detaylı bilgi için bkz. Alfred De Foville, *Moyens de Transport et ses Conséquences Economiques et Sociales*, Librairie Guillaumin et Cie, Paris 1880, s. 183-215.

⁹⁴ Ian Angus, *Stamps, Posts and Postmarks*, Ward Lock Limited, London 1973, s. 14.

⁹⁵ Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 46-47.

⁹⁶ BOA, Hatt-ı Hümayun No. 239983, 1833; Takvim-i Vekâî Gazetesi, def'a 91, 28 Ekim 1834.

⁹⁷ BOA, Hatt-ı Hümayun No. 35772, 1835.

⁹⁸ BOA, Mesâil-i Mühimme, Mahfaza 95, 1841; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 41-42.

unsurlarının yanında Osmanlı tebaasının da ilk kez posta hizmetlerinden faydalanmasının öñü açılmıştır.⁹⁹ Batılı tarzda posta hizmetinin verilebilmesi ve ilk hizmetlerin öncelikle İstanbul-Edirne hattında tatbik edilmesi amacıyla 23 Ekim 1840 tarihinde Osmanlı Posta Teşkilatı kurulmuştur. Kuruluşa müteakiben birkaç gün içerisinde planlanan hizmetler yürürlüğe konulmuştur. Buna göre, ilk postalar Edirne'ye 28 Ekim, Anadolu'ya ise 2 Kasım tarihinde ileriye doğru sevk edilmiştir.¹⁰⁰

Posta Nezâreti adıyla kurulan teşkilatın idaresi, Ahmet Şükrü Bey'e tevdi edilmiştir. Hizmet esaslarına ilişkin içerik irdelendiğinde, yeni posta hizmetinin emniyetli, hızlı ve kapsayıcı olmasına itina gösterildiği anlaşılmaktadır. Mektup postasının, bireyler ve ticari müesseseler için sahip olduğu ehemmiyet, posta planlamasında dikkate alınmıştır. Posta hizmeti, öncelikli olarak İstanbul-Edirne arasında düşünüldüyse de süreç içerisinde Tuna'ya ve devletin diğer bölgelerine doğru genişletilmiştir. İstanbul için posta çıkış ve varış günlerinin Pazartesi ve Cumartesi olması kararlaştırılmıştır. Benzer olarak, postaların Edirne'ye Çarşamba günleri varmasına ve Perşembe günleri de buradan merkeze sevk edilmesine karar kılınmıştır. Osmanlı Devleti'nin ilk posta merkezi, İstanbul'da kurulan Yenicami Postanesi'dir. Akabinde, Edirne-İstanbul hattı üzerindeki ikmal noktaları olarak Silivri, Çorlu ve Burgaz'da postaneler kurulmuştur. Bu merkezler, hizmet gerekliliklerine uygun olarak mektup postası gönderilerini kabul edecek ve varış noktalarına nakledecekti. Yeni merkezler ve buralarda verilecek hizmetleri halka duyurmak amacıyla postane kapılarına, posta kalkış ve varış saatlerine ek olarak bir noktadan diğer bir noktaya gönderilecek mektuplara ilişkin ücretlerin yer alacağı bir bilgilendirme levhası asılmıştır.¹⁰¹

Osmanlı Posta Teşkilatı çalışanlarını hedef alan iddiaları geçersiz kılan bir hizmet düsturu, ilk Osmanlı posta hizmetlerinin iskeletini oluşturan esaslardan birisi olarak bu yöndeki iddialara önemli bir referans teşkil etmektedir. Buna göre, mektup özelinde posta gönderilerinin mühürlerine kati surette müdahale edilemeyeceği ve dokunulamayacağı vurgulanarak mührün tahrip edilmesi veya posta gönderilerinin kaybı hallerinde sorumluların şiddetli bir şekilde cezalandırılacağı belirtilmiştir. Ayrıca, mektupların üzerinde yer alacak

⁹⁹ "Türkisches Postwesens", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 10, Mai 1892, s. 320.

¹⁰⁰ Nesimi Yazıcı, "Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History", *a.g.e.*, s. 61; "Aperçu de l'Histoire des Postes Turques", *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, Journal fondé en 1864 par Arthur Maury, N. 588, 72me Année, 25 Avril 1936, s. 467-468; Charles Morawitz, *Les Finances de la Turquie*, Guillaumin et Cie: Editeurs du Journal des Economistes, Paris 1902, s. 153.

¹⁰¹ *Türkiye PTT Tarihi Teşkilat ve Mevzuatı*, Cilt 2, Eğitim Notları-Yurt İçi Posta Taşınması, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 1968, s. 695-696.

adres bilgilerinin yabancı dillerde yazılabileceğine, ancak varış yeri ile alıcı isimlerinin Türkçe yazılmasına karar verilmiştir. Postanelerin posta kabulü ve dağıtımını sağlayacak şekilde, her gün öğleden önce iki ve öğleden sonra üç saat olacak şekilde beş saat boyunca hizmete açık olacağı, ancak postanın varışı ve ileriye sevki vakitlerinde ilgili merkezlerin kapalı kalacağı vurgulanmıştır. Mektup gönderi ücret tarifesini; 3 dirhem ve aşağısına bir saatlik mesafe için 1 para, 3'ten 4 dirheme kadar 1 ½ para, 4'ten 5 dirheme 2 para ve her dirhem başına da yarım para eklenecek şekilde belirlenmiştir. Ücret tahsilinde yalnızca gönderen kimse sorumlu tutulmuş ve alıcının hiçbir ücret ödemeyeceği ifade edilmiştir. Hizmet çeşitliliği noktasında tebaaya ve ticari unsurlara seçenek sunulduğunu, mektup postası kapsamına giren diğer posta türü hizmetlerinden yararlanılabileceği; içerisinde değerli evrak, kâğıt veya poliçe bulunduran postaların taahhütlü olarak taşınabileceği, taahhütlü postalar için çift ücret tahsil edileceği ve taahhütlü gönderilerin emniyetli bir şekilde alıcısına imza karşılığında teslim edileceği vurgulanmıştır. Postaya verilmiş mektubun kaybolması halinde altı aydan uzun olmayacak bir süre içerisinde göndericiye tazminat olarak yüz kuruş ödeneceği garanti edilmiştir. Basılmış kâğıt, gazete ve el yazısıyla kaleme alınmış kitapların da kabul edileceği; gönderi ücreti olarak 3 dirhem ve 4 saatlik sevkiyat mesafeleri için de 1 para alınacağı, basılmış kâğıtların mektup ihtiva etmemesine ve dikilmemiş olmasına özen gösterilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Günümüzde adli tıp gönderilerinin posta kanalıyla taşınmasına benzer bir uygulama olarak, ilgili bilgilendirme içerisinde, Osmanlı Devleti toprakları genelinde sağlık teşkilatı işlerlik kazanmadan hastalık yayma tehlikesi bulunan hiçbir gönderinin kabul edilmeyeceğini ve dolayısıyla mektupların içerisine kâğıt haricinde bir şey konulmaması, aksi halde geri çevrileceği belirtilmiştir. Posta yetkililerinin dikkatinden kaçan bir ihlal veya ihmâl durumu söz konusu olduğunda, ilgili postanın resen açılacağı ve kamu sağlığını tehlikeye sokan ihlal sahibi muhatap veya mercii hakkında cezai işlem uygulanacağı duyurulmuştur. Tüm hizmet esaslarını içeren bilgilendirmenin, Posta Nezâreti tarafından 14 Ekim 1840 tarihinde gazeteye Fransızca olarak da ilan verilmiş olması; postaya atfedilen önemin, hassasiyetin ve kapsayıcılığın önemli bir göstergesidir.¹⁰² Dolayısıyla, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın çalışma usul ve esaslarına ilişkin düzenlemeler, hassasiyetle ise başladığını, halkın yararının gözetildiğini ve posta merkezlerinin işler hale gelebilmesi için dikkatli ve titiz hareket edildiğini göstermektedir.

Osmanlı Posta Teşkilatı kurulduğunda, yeni bir idare olması nedeniyle sınırlı hizmet

¹⁰² Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 42-43; *Filatelist Pul Mecmuası*, Sayı 38, Mart 1959.

noktasına sahipti. Bu durum karşısında, posta hizmetlerinin kesintiye uğramaması için bulunan çözümün, bugün Avrupa'nın en iyi hizmet standartlarına sahip posta idareleri tarafından halen tatbik edilmekte olduğunu görmek önemlidir.¹⁰³ Taşra ve kırsal kesimlerde posta hizmetini kurumsal bir zemine oturtmak kısa vadede mümkün olmadığından, taşradaki resmî devlet görevlilerinin geçici olarak posta hizmetinin idamesinden sorumlu kılındıkları görülmektedir. Buna göre; tahsildar, muhassıl veya vekillerine taşradan gönderilecek mektupların teslim alınarak ileriye sevkini sağlama ve buna ilişkin kayıt tutma görevi tevdi edilmiştir. Edirne-İstanbul hattına ilişkin bilgilendirmede geçen ücretlerin hepsinin tüm devlet topraklarında geçerli olduğu belirtilmiştir. Taşradan merkeze olacak sirkülasyonda, mektupların yanı sıra diğer farklı posta gönderilerinin de kabul edileceği duyurulmuştur. İstanbul merkez postanesinin kapısında, devlet genelinde posta gönderilecek noktalara ilişkin bir ücret tarifесinin de yer alacağı bildirilmiştir. Sorumlu kişilerin posta gönderilerine zarar vermesi halinde yukarıda bahsedilen cezai yaptırımlara maruz kalacaklarının altı çizilmiştir. Taşraya özgü posta ilanı da yine Posta Nezâreti tarafından 11 Kasım 1840 tarihinde gazetelere Fransızca ilan verilmiştir.¹⁰⁴

1.3.1. İlk Osmanlı Posta Nizamnamesi

16 Kasım 1840 (21 Ramazan 1256) tarihinde hazırlanan ilk genel kapsamlı Osmanlı Posta Nizamnamesi, 1871 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.¹⁰⁵ Usul ve esaslar bakımından, İstanbul-Edirne ve İstanbul-Taşra posta hatlarında tatbik edilen ilk düzenlemelerle bütünlük göstermekte ve bunları daha detaylandırılmış bir şekilde hukuki bir temele oturtmaktadır. Posta hizmetinin güvenilir ve hızlı olmasına dikkat eden bir anlayış, nizamnamede ön plana çıkmaktadır. Buna ek olarak; posta hizmetinin kurumsallaştırılması, postanelerin tanımlanması ve posta çalışanlarının görevleri, Birinci Nizamname'nin temelini oluşturmaktadır.

Diğer taraftan, Birinci Nizamname içerisinde posta tekeline atıfta bulunan herhangi bir maddenin yer almamış olması dikkate değerdir.¹⁰⁶ İlk nizamname bu yönüyle bir istisna teşkil etmiştir. Nitekim sonraki düzenlemelerde bu yönde bir hassasiyetin olduğu görülmektedir. 1871 yılındaki İkinci Posta Nizamnamesi'nin Birinci Maddesinde, temas edilen ilk husus posta

¹⁰³ <https://www.post.ch/en/about-us/profile/did-you-know/physical-access-points>.

<https://www.post.ch/en/locations/branches>. Erişim: 25 Mayıs 2021.

¹⁰⁴ *Filatelist Pul Mecmuası*, Sayı 38, Mart 1959. Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 43-44.

¹⁰⁵ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 87-96.

¹⁰⁶ Nesimi Yazıcı, "Tanzimat Devri Osmanlı Posta Teşkilatı", *İletişim*, Sayı: 1981/2, Ankara 1982, s. 39.

tekeli olmuştur: “Her nevi mektup ve gazete ve eyyâm-ı muayyenede çıkarılan risaleler ve ağırlığı iki kıyyeyi tecavüz etmeyen bi’l-cümle evrak paketleri münhasıran Devlet-i Âliye Postasıyla nakil olunur.”¹⁰⁷ Tekellik, mektup postası gönderileri ile sınırlı tutulmuştur. 1882 tarihli Üçüncü Posta Nizamnamesi’nin Birinci Maddesi de bu minvalde şöyle şekillenmiştir: “Memâlik-i Osmaniye’de posta işletmek hakkı münhasıran Devlet-i Âliye’ye aittir.”¹⁰⁸

Her üç posta nizamnamesi enine boyuna incelendiğinde, yabancı posta idarelerine hiç temas edilmediği görülmektedir. Bununla birlikte, İkinci ve Üçüncü nizamnameler dikkat edilmesi gereken bir ayrıntı içermektedir. Posta alanının devlet kontrolüne alınması amaçlayan ve posta tekeline vurguda bulunan ilgili maddeler, Osmanlı Posta Teşkilatı haricinde aslında doğrudan Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren Avrupalı posta hizmet sağlayıcılarına işaret etmektedir. İkinci Nizamname’nin, tekelleşme temelinde yabancı posta idarelerinin mektup postası hizmetlerini veremeyecek şekilde sınırlandırma ve rekabet dışında bırakma amacı taşıdığı düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle, hizmete özgü bir tekelleşme veya kısıtlama söz konusudur. Üçüncü Nizamname ise posta işletme hakkının yalnızca Osmanlı Devleti’ne ait olduğunu ilk kez vurgulayan bir nitelik arz etmektedir. Dolayısıyla, mektup postası hizmetinden posta işletme hakkına giden ayrıntı, üzerinde durulmaya değerdir. Bunu, yabancı postanelerin kapatılması ve işlevsiz kılınması şeklinde yorumlamak da mümkündür. Dolaylı olarak, Avrupalı devletlerin Osmanlı topraklarında posta işletme hakkına sahip olmadığı net bir şekilde ifade edilmiştir. Bu, başlı başına yabancı postaneleri kapatma girişimidir.

Bu hassas ayrıntıya temas ettikten sonra, Osmanlı Devleti adına yenilik anlamını taşıyan Birinci Nizamname’nin içeriğine temas etmekte yarar bulunmaktadır. Ön testler olarak nitelendirdiğimiz ilk hizmet esaslarının neredeyse değişmeden nizamname içerisinde yer bulmuş olması, önemlidir. Diğer taraftan; posta memurlarının emin kimseler olmasına, kendilerine teslim edilen posta gönderilerini emanet olarak telakki etmelerine, mücbir haller dışında posta gönderilerinin ihlalden kaçınılmasına, gönderilerin zarar görmesinden ilgililerin sorumlu tutulacağına, posta gönderi kabulü noktasında birden fazla seçenek sunulduğuna; gönderi içeriklerinin posta toplama, nakliye ve teslimat zincirini aksatmayacak şekilde oluşturulması noktasında tebaanın bilinçlendirildiğine, hem hizmet noktalarında hem de sevkiyat süreçlerinde gönderi emniyetinin yanı sıra halk sağlığının da gözetilmiş olduğuna, dönem koşulları ve salgın hastalık yaşanma ihtimalinin posta planlamasında dikkate alındığına

¹⁰⁷ *Posta Nizamnamesidir* (Dersaadet: Matbuay-ı Âmire, 31 Temmuz 1871), 22 sayfa; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, Cilt 1, s. 91.

¹⁰⁸ *Düstur*, tertip I, Cilt 6, Sahife 153, üçüncü zeyil sahife 27.

ve salgın hastalık ile karantina süreçlerinde hizmet akışının nasıl olacağına dair düzenlemelerin ilgili Osmanlı sağlık yüksek kurullarının koordinasyonunda onay süreçlerinden geçmiş olarak hazır bulundurulduğuna ilişkin bilgilerin tümüne detaylı olarak bu nizamname üzerinden tanıklık edebiliyor olmak, ilgili Osmanlı devlet görevlilerinin posta hizmet alanındaki uzmanlıklarının ve Osmanlı Devleti'nin posta alanını ciddi bir faaliyet olarak görmeye başladığının güçlü bir göstergesidir. Bu kapsamda, hem Osmanlı Devleti haberleşme tarihi hem de Osmanlı Posta Teşkilatı için bir köşe taşı olan Birinci Nizamname, 1840'tan günümüze ulaşan sürecin temelidir.

Osmanlı Devleti'nin kamusal hizmetlerine eklemlenen postanın teşekkülü ve tanziminde görev almış devlet görevlilerinin ve posta çalışanlarının başlangıçta yeterli tecrübeye sahip olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin posta alanında mütevazı bir yaklaşım içerisinde olduğu, geleneksel dönemdeki posta unsurlarını kullanmaya devam ettiği ve posta hizmetlerini daha ucuz sağladığı görülmektedir. Nizamnamenin yürürlükte kaldığı 30 yıla yakın süre sonunda, Osmanlı Posta Teşkilatı önemli bir gelişim göstermiş, tecrübe kazanmış ve daha etkin hizmet sunmuştur. Buna bağlı olarak, posta hizmet ağı genişlemiş, postane ve posta çalışanı sayısında önemli artışlar yaşanmış ve posta personeli deneyim kazanmıştır.¹⁰⁹ Bu görünüm, UPU üyeliği evvelindeki Osmanlı posta atmosferi olarak değerlidir.

Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın üzerinde inşa edildiği ilk nizamnameler ve sonraki düzenlemeler, 1840'tan günümüze geline süreçte, bugünün teknik gelişmişliğine rağmen posta hizmetinde hala değişmeyen bir takım etkenlere de vurguda bulunmaktadır. Postane yapılanması, hizmet ağı, hizmet çeşitleri, hizmet gereklilikleri, cezai durumlar, mücbir haller, hizmet kapsamı, gönderi tasnifleri, personel yetkinliği ve müşteriye yaklaşım genel olarak değişmeden kalmıştır. Ziyaretçi ve müşteri merkezli hizmet anlayışı; posta görevlilerinin iş ahlakını, posta hizmet esaslarını ve hizmet noktalarının içerisini betimleyecek şekilde nizamname içerisinde görünür kılınmıştır.¹¹⁰

Nizamname maddelerinde idarecilerin, hizmetlerin emniyetli bir şekilde verilmesinden

¹⁰⁹ Mustafa Kaçar, "Osmanlı Telgraf İşletmesi", *Çağını Yakalayan Osmanlı*, Editör Ekmeleddin İhsanoğlu, IRCICA, İstanbul 1995, s. 48-49.

¹¹⁰ İlk Osmanlı Posta Nizamnamesi için bkz. Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 87-91.

ve merkezlerin düzeninden sorumlu tutulmuş olması¹¹¹ dikkate değerdir. Kendilerine yüklenmiş olan sorumluluk, dinamik ve aktif bir devinimi gerekli gördüğünden, benzer bir hassasiyet bugünün idarecilerine ve saha çalışanlarına aktarılabilmelidir. Halkın sağlığını tehlikeye atacak ve böylelikle diğer posta gönderilerine de zarar verme ihtimali bulunan eşyalar hakkında bağlayıcı bilgilendirmede bulunulması,¹¹² bunun gerek idareciler gerekse de merkez çalışanları üzerinden hem sözlü olarak muhataplarına duyurulması hem de bu yöndeki malumatın uygun bir şekilde merkez kapısına asılması ve hatta gazetelere yabancı dilde ilan verilmesi, insani merkeze alan ve ona değer veren naif bir endişenin tezahürüdür. Postane ve personelinin, doğrudan bir bilgilendirme noktası olarak tebaayla daimi diyalog halinde bırakılmış olması, kendi başına mühim bir hadisedir. Tüm Osmanlı sınırlarındaki postaneler bu minvalde göz önüne getirildiğinde, tebaaya ulaşma veya tebaayı bilgilendirme noktasındaki kapsayıcılık çabası, halka karşı hissedilen sorumluluğun kanıtıdır. Nizamname içerisinde yer alan bir diğer önemli unsur da, belirtilen saatler dışında gelen postaların sonraki gün veya hafta işleme konulacağı yönündeki güvence beyanatıdır.¹¹³ Aksak bir şekilde tatbik ediliyor olmasına rağmen bu güvencenin işlerliği de günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Osmanlı posta nizamnamelerinin gözden kaçırılmaması gereken bir diğer boyutu da, mekâna olan sürekli vurgudur. Mekân veya postane olmaksızın, posta hizmeti söz konusu olamayacağından, bugün gözden kaybolan unsurları yeniden hatırlamakta fayda bulunmaktadır. Posta kanunnamelerinde veya günümüzdeki karşılığıyla stratejilerinde mekâna gereken özenin gösterilmemiş olması; sektörel bir şartlanma, genele uyma veya türlü gerekçelerle açıklanabilir. Osmanlı Devleti, Batı'daki gibi posta binaları inşa edememiş olsa da getirmiş olduğu düzenlemelerde posta binalarının hizmetin ruhuna uygun olmasına dikkat

¹¹¹ “Madde 35 - Posta nizam ve usulünün itibarı ancak herkesin emniyeti ile hâsıl olacağına ve bu dahi mektupların salimen mahallelerine vusulünün lâbûd idüğüne mebni zinhar ve zinhar postahaneye tevdi olunan her türlü mekâtib-in mührü küşad olunmaması ve buna ve gerek bir mektubu mahalline göndermemek misüllü cünhaya cesaret eden müdürler eşeddi te'dip ile muaahaza olunacağı.”

¹¹² “Madde 7 - İşbu posta müdürlerinin hizmeti yalnız mektup ve takvim ve gazete ve emsali yani fakat kâğıda müteallik nesnelerin sevk ve irsalinden ibaret olmağla muvakkaten kâğıttan maada nesnenin postahaneler tarafından kabul olunmaması.”; “Madde 12 - Eğer tahrirat-ı mühimme mührü temhir olunan mektup olur ise anın hakkında dahi yine yedinci ve sekizinci maddelerde beyan olunan usulün icra olunacağından başka o makule tahriratın postahanelere tesliminde şayet muahharen bir güne şüphe vaki olmamak için postahaneler tarafından ahzini mübeyyin bir pusla ita olunması ve mahalline tesliminde ve dahi hin-i iktizada ibraz olunmak ve gene mahalline gönderilmek üzere memhur sened ahiz kılınması hususlarına müdiran taraflarından dikkat olunmak lâzım geleceği.”; “Madde 20 - İşbu postahanelerde yedinci maddede beyan olunduğu üzere mektuptan başka takvim ve gazete ve emsali meselâ ciltsiz ecza kitap misillü şeyler dahi gönderilecek ise de bunların derunlarında ahar bir mektup ve karantina nizamına mugayir eşya olup olmadığına müdür muttali olmak için zarfsız olarak şerid incelendiğinde kâğıt ile tuline arzına bağlı olması velhâsıl kâğıttan maada ne derunlarında ve ne de bağlarında bir şey bulunmaması.”

¹¹³ “Madde 33 - Postanın kapularında yazılı olan günün saati tecavüz eyledikten sonra getirülecek mektuplar ertesi haftaya tehir kılınacağı.”

etmiştir.

1.3.2. Temel Posta Hizmetleri ve Hizmet Ağı

Osmanlı Posta Teşkilatı, Birinci Nizamname'nin (1840) yürürlükte kaldığı 1840-1871 yılları aralığında daha çok mektup ve basılı posta gönderilerini kabul etmiş, İkinci (1871) ve Üçüncü (1888) nizamnamelerle birlikte ticari değer taşıyan eşya, paket hizmet ve para havalesi gibi temel hizmetleri de sağlayacak şekilde gelişme göstermiştir.¹¹⁴

1840 Nizamnamesi'nde içerisinde yer aldığı haliyle, yeni teşkilat tatarlar başta olmak üzere eski dönemin posta görevlerinin büyük bir çoğunluğunu uhdesine katmıştır.¹¹⁵ İstanbul merkezli yapılanmaya öncelik verilmiştir. Bununla birlikte, tam kurumsallaşma beklenmeden taşrada posta hizmetinden sorumlu müdürler tayin edilmiştir. İlk dönemler itibariyle personel sayısı azdır. Merkez teşkilatı personel durumuna bakıldığında, Ahmed Şükrü Beyin Posta Nazırı¹¹⁶ olarak görevlendirildiği; 17 asıl memur, 71 tatar ve 3 mülazımdan müteşekkil 92 kişilik bir çalışan kadrosu bulunmaktaydı. Taşrada ise Anadolu'da 21 ve Rumeli'de de 13 müdür görevlendirilmiştir. Toplam personel sayısı da 126 idi. Öte yandan, Osmanlı topraklarındaki posta hatları ve sevkiyat sürelerini aşağıdaki şekilde vermek mümkündür.¹¹⁷

Tablo 1. Rumeli Posta Hatları Sevkiyat Süreleri¹¹⁸

Rumeli Posta Hatları	Sevkiyat Süresi (Saat)
İstanbul – Edirne	44
Edirne – Kalas	130
Edirne – Vidin	99
Edirne – Manastır	123

¹¹⁴ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 87-104.

¹¹⁵ “Madde 30 - İşbu posta nizamı için tatarlar tertip olunacağından bu tatarların esna-yı rahda postahanelere vurud eylediklerinde yedlerinde olan tobra müdürler tarafından açılıp ve içinde kendilerine müteallik bulunan muşammaalar alınıp badehu kendü taraflarından tehiyye olunmuş olan muşammaalar derhal torbaya vaz ve temhir kılınarak tutarın sür'at-i ihracına müdürler ihtimam etmek geleceğinden bu maddenin avk ve tehirden vikayesi için müdürler tatarların gelip ve geçecekleri karargir olacak günlerde behemehal postahanelerde mevcut olmaları lâzım geleceği”; “Madde 40 - Tatarlar ne müdürlerin ve ne sair bir ferdin bir şeyini nakledemeyeceklerinden müdürler meselâ hanelerine veya saire gönderilmek üzere tatarlara bir nesne tevdi itmeyeler”.

¹¹⁶ BOA, Dahiliye Nezâreti Defteri, N. 978, 12 Recep 1256/9 Eylül 1840; Aziz Akıncan, *Türkiye'de Posta ve Telgrafçılık*, Ülkü Basımevi, s. 17; Ahmed Şükrü Bey, 12 Mart 1841'de ilk Posta Nazırı olarak atanmış ve Nisan 1842'ye kadar görev yapmıştır. 1870'te, ilk Osmanlı Posta ve Telgraf Nazırı olarak yeniden görevlendirilmiştir. Bilgi için bkz. *Türkiye PTT Tarihi Teşkilat ve Mevzuatı*, Cilt 2, Eğitim Notları–Yurt İçi Posta Taşınması, Posta Dairesi Başkanlığı Etüt ve Planlama Şubesi Müdürlüğü, Ankara 1968, s. 695-696.

¹¹⁷ Yazıcı, “Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History”, *a.g.e.*, s. 61.

¹¹⁸ Yazıcı, “Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History”, s. 66.

İstanbul – Selanik ve Yanya	186
Filibe – Belgrad	102
Kumanova – Bosna	101
Manastır – İşkodra	54

Tablo 2. Anadolu Posta Hatları Sevkiyat Süreleri¹¹⁹

Anadolu Posta Hatları	Sevkiyat Süresi (Saat)
İstanbul – İzmir	87
İstanbul – Alanya	158
İstanbul – Şam	319
İstanbul – Kayseri	186
İstanbul – Diyarbakır	270
İstanbul – Bağdat	169
İstanbul – Erzurum	54

Gerek Rumeli gerekse Anadolu posta hatlarında gerçekleşen sevkiyat sürelerine bakıldığında, en kısa mesafenin yaklaşık 2 gün sürdüğü anlaşılmaktadır. Kara içlerine doğru olan sevkiyatlarda, ulaşım araçlarından dolayı nakliyenin oldukça uzun zaman aldığı; diğer taraftan, İstanbul’un deniz bağlantısından istifade edilerek yapılan sevkiyatlarda sürenin net bir şekilde kısaltılabildiği görülmektedir.

Osmanlı Devleti adına UPU kongrelerinde hazır bulunan yetkililerin müzakereler sırasında Osmanlı coğrafyasının genişliğini ve buna bağlı olarak değişkenlik gösterebilecek coğrafi güçlükler dolayısıyla transit geçiş ücretlerinin kaldırılmamasına veya Osmanlı Posta Teşkilatı’nın kendine özgü bir transit ücreti belirlemeye yönelik girişimleri,¹²⁰ bu hatların uzunlukları ve sürelerinden daha kolay anlaşılabilir.

İstanbul merkezli yapılanmayı, yeni bir teşkilat olmaya bağlamak kısmen eksik kalabilir. İstanbul ve İzmir, Çanakkale, Mersin, Trabzon, Rize ve Samsun gibi kıyı kentleri, yabancı posta idarelerinin en iyi ve yoğun organize oldukları yerlerdi. İstanbul üzerinden deniz

¹¹⁹ Yazıcı, “Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History”, *a.g.e.*, 66-67.

¹²⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne, 1874*, s. 23-24; *Documents du Congrès Postal de Rome, 1906*, Tome II. – Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1906, s. 81, 385.

yoluyla bazı noktalara posta sevkiyatı daha meşakkatsiz ve hızlı gerçekleştirilebiliyorken, sahil ve iç kesimler arasındaki kara taşımacılığı birtakım güçlüklerle neden olmaktaydı. Yabancı postaların sahil noktalarındaki varlığı karşısında, Osmanlı Devleti buralara postaları daha ucuza taşıyarak doğrudan yabancı postalarla rekabet içerisine girmiştir. İstanbul ve böylesi yerlerde, Osmanlı posta merkezleri yabancı postalarla aynı muhitte ve zaman zaman da karşı karşıya olacak şekilde kurulmuştur. Bu minvalde, Nesimi Yazıcı tarafından kaleme alınan “Türk Posta Tarihinden” başlıklı makalede yabancı posta varlığına ilişkin yaptığı değerlendirme önemlidir: “Tanzimat döneminde Posta Nezâreti *tekel altında postacılık* yapmıştır. Posta hizmetlerinin teşkilatın haricinde başka organizasyonlarca yerine getirilmesine müsaade edilmemiştir. Egemen bir devletin sınırları içerisinde ve onun arzusu hilafına varlıklarını sürdüren yabancı postaların durumlarını kavramak oldukça zordur. Bununla birlikte önceleri ülkenin dışarı ile olan haberleşmesini temin açısından varlıklarına bir ölçüde anlam verilebilecek olan yabancı postaların, özellikle Tanzimat döneminde gelişerek ülke içinde geniş çapta teşkilatlandıkları görülür. Osmanlı Devleti’nin kendi postaları ile haksız rekabetleri yanında, ülke güvenliği açısından da çok sakıncalı olan yabancı postaların varlıklarına incelediğimiz dönem içerisinde son verilememiştir. Hatta zararlı yayınlar konusunda özellikle titiz olan Sultan II. Abdülhamid’in bütün çabalarına rağmen bu postalar varlıklarını devletin yıkılışına kadar korumuşlardır.”¹²¹

Bu bağlamda, UPU üyelik sürecinin öncesini de kapsayan bir şekilde 36 yıllık Tanzimat Dönemi’nin Osmanlı Posta Teşkilatı adına en önemli gelişim evrelerinden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Posta hizmet alanındaki gelişmelerin takibi ve ihtiyaç duyulan çalışmaların gerçekleştirilmesi amacıyla postaya özgü bir komisyon oluşturulmuştur. İşletme ekseninde bir politika kurulunu andıran bu komisyon; posta mevzuat kanunlarının hazırlanması, İstanbul’da postane inşasına uygun yerleri belirleme ve taşrada postane açarak teşkilat yapısının güçlendirilmesi hususlarında istişarelerde bulunulmuştur.¹²² Posta Nazırı Ahmet Nazif Bey (1857-1858), Âgâh Bey (1861-1865) ve Yaver Bey’in (1868-1871 ve 1875-1877) bu süreçte posta hizmetlerinin gelişimine katkıda bulunan bürokratlar olarak ön plana çıkmıştır.¹²³ Bu uzmanlar, gerçek anlamda Batılı posta idareleri üst yetkililerinin sahip olduğu vizyona sahip

¹²¹ Yazıcı, “Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History”, *a.g.e.*, s. 73.

¹²² Toptaş, *İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı ve Telgraf Teşkilatı*, s. 6.

¹²³ Tanju Demir, *Türkiye’de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı’nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2005, s. 25-39.

Osmanlı devlet adamlarıydı. Birleşik Krallık için Rowland Hill¹²⁴ ve Almanya için Heinrich von Stephan¹²⁵ posta alanında ne anlam ifade ediyorsa, bu şahsiyetlerin Osmanlı Devleti için aynı anlamı ifade ettiği düşünülmektedir. Nitekim Âgâh Bey'in, Rowland Hill'in İngiltere'de yaptığı posta reformunun¹²⁶ bir benzerini Osmanlı Devleti'nde tatbik etmek istemiş olması, bu alanda sahip olduğu vizyona işaret etmektedir. Âgâh Bey, mektup ücretlerinin düşürülmesine ek olarak mektup postası gönderi trafiğini arttırmak üzere ağırlık ve mesafeye göre ücret alınması uygulamasından vazgeçilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹²⁷ Yine bu süreç içerisinde Batılı posta uzmanlarının Osmanlı Posta Teşkilatı çatısı altında görevlendirilmiş olmaları, bir başka önemli gelişmedir. İlk görevlendirme 1856 yılında Birleşik Krallık vatandaşı Gordon Smith¹²⁸ ile başlamıştır. İkinci önemli kişilik de yine bir İngiliz olan Frank Ives Scudamore'dur. UPU Posta Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği tarihte, 1875'te göreve başlayan Scudamore, İttihat Postalarını kurmak için büyük çaba göstermiştir. İttihat Postası 15 Eylül 1876 tarihinde işlerlik kazanmış ve Osmanlı Devleti Posta Teşkilatı uluslararası posta hizmetini başlatmıştır.¹²⁹

Demiryolları güzergâhlarında bulunan Osmanlı Posta Teşkilatı'na posta merkezleri: Torbalı, Bayındır, Tire, Ödemiş, Söke, Aydın, Nazilli, Sarıköy, Denizli, Menemen, Manisa, Kasaba, Salıhlı, Alaşehir, İnegöl, Uşak, Karahisarsahip, Soma, Akhisar, Kırkağaç, Bursa, Mudanya, Toyran, Timurhisar, Siroz, Dırana, İskeçe, Gümölcine, Dedeoğlu, İstanbul, Çatalca, Çorlu, Lüleburgaz, Babayiatık, Firecik, Sofular, Uzunköprü, Edirne, Timurtaş, Mustafapaşa, Üsküdar, İzmit, Sapanca, Geyve, Gebze, Adapazarı, Lefke, Bilecik, Eskişehir, Iğın, Konya, Selanik, Manastır, Karaferiye, Florina, Avrethisar, Köprülü, Üsküp, Piresuva, Zibefce, Volçetrin, Mitrovica, Priştine, Şam ve Kudüs'tür. Sahil bölgelerindeki Osmanlı posta merkezleri de İnebolu, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Sinop, Tekfurdağı, Gelibolu, Kale-i Sultaniye, Midilli, İzmir, Sakız, Çeşme, Rodos, Mersin, İskenderun, Aylaroz, Lazkiye,

¹²⁴ Rowland Hill hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sir Rowland Hill and George Birkbeck Hill, *The Life of Sir Rowland Hill and History of Penny Postage*, Vol. II, Printed by Thomas de la Rue and Co., Bunhill Row, London 1880.

¹²⁵ Arthur Norman Holcombe, *Public Ownership of Telephones on the Continent of Europe*, Harvard Economic Studies – Published under the Direction of the Department of Economics, Vol. VI, Boston and New York: Houghton Mifflin Company, 1911, s. 23.

¹²⁶ Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 33-46.

¹²⁷ Yazıcı, "Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History", s. 72-74; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 342-347; *Türkiye PTT Tarihi Teşkilat ve Mevzuatı*, Cilt 2, s. 693-701.

¹²⁸ Posta alanında deneyimli bir uzman olan Gordon Smith, Kırım Savaşı sırasında Majeste Kuvvetleri'nin Posta Müdürü olarak görevlendirilmiştir. Savaş sonrasında postaya düzen kazandırması amacıyla Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından istihdam edilmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki görevinden sonra Kraliyet Postası'na yeniden katılarak Leeds Posta Müdürü olarak görevine devam etmiştir. Bilgi için bkz. *The Philatelic Record*, Edited by L. W. Fulcher, Volume XXXIII, No. 12, December 1911, s. 245-246.

¹²⁹ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 342-351.

Trablusşam, Beyrut, Sayda, Hayfa, Yafa, Dedeagaç, Kırkağaç, Kavala, Selanik, Sengin, Dıraç, Avlunya, Sarandoz, Parga, Preveze, Tirebolu, Urla, Foça, Cide, Hudeyde, Kuşadası, Dikili ve Ayvalık'tır.¹³⁰

İlk dönem posta mevzuatları zaman içerisinde hizmet türlerine göre ayrılacak ve derinlik kazanacaktır. Aynı şekilde, personel sayısı da teşkilatlanma faaliyetlerinin yoğunluk kazanmasıyla birlikte artmıştır. Merkez, taşra, demiryolu güzergâhları ve sahil kesimlerindeki posta yapılanması da buna bağlı olarak gelişme göstermiştir.¹³¹

Bir posta idaresinin işletme yetkinliğini, sunulan hizmetlerdeki kalite standardı belirlemektedir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kurulduğu dönemi düşündüğümüzde, temel hizmetlerden sayılan dağıtım ve teslimat süreçlerinin bu anlamda ölçüt alınabileceği veya fikir verebileceği düşünülmektedir. Posta nizamnameleri olarak şekillenecek olan ilk posta usul ve esasları incelendiğinde, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın posta gönderilerinin zaman kaybedilmeksizin alıcısına teslim edilmesine büyük önem verdiği anlaşılmaktadır. Daha eskiye gidildiğinde, teslimatın daha kısa süreler içerisinde sorunsuz sağlanabilmesi için mevcut posta sisteminin aksayan yönlerine müdahale edildiği görülmektedir.¹³² Sorun nerede tespit edilmişse veya ortaya çıkmışsa, merkezden yerele doğrudan bir müdahale tarzının benimsendiği görmek, posta hassasiyetinin yanı sıra posta hizmetinden istifade etmekte olan tebaanın memnuniyetinin korunmaya çalışılmış noktasında önemlidir.

Osmanlı Devleti, 1840 öncesinde¹³³ dahi Osmanlı topraklarındaki posta hatlarında asayişin temini ve postanın zamanında teslimine yönelik olarak düzenlemelerde bulunmuş ve tedbir almıştır. Bir başka ifadeyle, posta hizmetinin idamesi ve postanın sevkinde herhangi bir aksaklık meydana gelmesi ve gecikme yaşanması halinde, olayın vahametini ve seyrine bağlı olarak devlet doğrudan müdahalede bulunmuştur. Posta rotaları üzerinde tespit edilen aksaklıklar giderilmiş, sevkiyatın sistematik hale getirilmesi sağlanmış ve hatta gerekirse rota

¹³⁰ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 105.

¹³¹ Tanrıkut, *a.g.e.*, s. 192-261; "Zum Verkehrswesen der Türkei", *Archiv und Telegraphie*, N. II, Berlin, Juni 1895, s. 364-370.

¹³² Örneğin bazı mühim işler için gelen ulaklara beygir temini hususunda birtakım ihmaller sebebiyle gecikmelerin meydana geldiği tespit edilmiş ve ulak geldiğinde acilen ileriye sevkini sağlanmasına dikkat edilmesine ilişkin İnebahtı Kadısına gönderilen hüküm, bunu açıkça ortaya koymaktadır. BOA, A.DVNS.MHM.d. 14/772, 27 Kasım 1570.

¹³³ Posta hizmetine verilen ehemmiyet daha sonraki yıllarda da muhafaza edilmiştir. 1779 yılına ait benzer doğrultudaki bir başka hüküm de şu şekildedir. Önemli ve aciliyet arz eden durumlarda devlet görevlileri ile mübaşir ve ulaklara menzil beygiri tedariki, varış noktalarına güvenli ve hızlı bir şekilde ulaştırılmaları, fazla ücret talebi ve sair şekillerde rahatsız ve rencide edilmemeleri hakkında verilen yazılı umumi hüküm, posta emniyetine ve güvenliğine verilen değeri ortaya koymaktadır. BOA, C.NF. 18/872, 30 Nisan 1779.

veya mevcut posta işleyişi değiştirilmiştir. Devletin bu yöndeki yaklaşımı, tüm imparatorluk topraklarını kapsamıştır. Buna göre, posta ulaklarının menzillerde vakit kaybetmeden bir sonraki varış noktasına ulaşabilmesini mümkün kılmak amacıyla menzillerde gereken tedbirlerin alınması kararlaştırılmıştır.¹³⁴ İznik'ten başlayarak Şam'a kadar uzanan güzergâhlar üzerindeki menzillerin düzenli idaresinin sağlanmasından hat üzerinde yer alan yerleşimlerin yöneticileri mesul kılınmıştır.¹³⁵ Anadolu ve Rumeli taraflarına gidip gelmekte olan devlet görevlileri, posta tatarları ve ulakların yol güzergâhlarında yaşanan olumsuzluklara bağlı olarak menzil usulünün zamanla bozulması üzerine zaman içerisinde bütün menzilhaneler kiraya dönüştürülmüş ve menzil usulü kaldırılmıştır.¹³⁶ Menzil sisteminin sona ermesi, kurumsallaşmaya giden sürecin önemli bir parçası olmuştur. Bu kısımda yer verdiğimiz üç önemli gelişme, 1840 öncesini yansıtan girişimler olarak ön plana çıkmaktadır.

1840 tarihi, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın tarihteki gelişim seyrinde kurumsallığı ifade etmektedir. Daha iyi ve daha düzenli posta hizmetinin belirli standartlarda devlet eliyle devletin sağladığı güven ortamında verilmesi anlamına gelmektedir. Kamusal yaşamın belki de daha önce hiç olmadığı kadar posta sistemine veya sürecine dâhil olması demektir. Buradan da anlaşılabileceği üzere, posta idaresi bir sosyal kurum olarak devlet sistemine eklemlenmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu tarih itibarıyla ortaya koymuş olduğu çabanın temelinde bu hususlar yatmaktadır. Postanın mahiyeti ve doğası bu tarih itibarıyla farklı bir görünüme bürünmüştür. Bu bağlamda, 1841 tarihli Padişah buyruğu önemli ve yeni şeyler söylemektedir. Buna göre, Anadolu ve Rumeli taraflarında belirli yerlere açılan düzenli postanelere atanan ve atanacak olan posta memurlarının maaş ve harcırah ödemeleri ile görev ve sorumlulukları¹³⁷ modern bir kurumun gerekliliklerine uygun şekilde düzenlenmiştir.

Bilindiği üzere, Batılı devletlerin misyonları ve posta örgütleri üzerinden somutlaştırılmış eleştiriler, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın iç işleyişini hedef almıştır. Kendi sınırlarında posta hizmeti sağlamaktan uzak addedilen ve yok hükmünde sayılan Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kurumsallığa geçişini simgeleyen bu layiha, kendi başına bir cevap niteliği taşımaktadır. Layiha içerisinde dikkat çeken husus, henüz bu eleştiriler dünya gündemini meşgul etmemiş iken, Osmanlı Devleti'nin kendine özgü bir posta hizmet standardını oluşturması ve posta çalışanlarının taşınması gereken mesleki ve ahlaki değerleri ön planda

¹³⁴ BOA, C.NF. 43/2122, 13 Mart 1774.

¹³⁵ BOA, C.NF. 43/2147, 30 Nisan 1783.

¹³⁶ BOA, C.NF. 10/464, 7 Temmuz 1824.

¹³⁷ BOA, C.NF. 5/220, 10 Mayıs 1841.

tutmuş olmasıdır. Nitekim posta müdürleri ve çalışanlarının güvenilir, dürüst ve ehil kimseler olmasına dikkat edilmiştir. Posta nizamını bozacak şekilde kusur işleyen kimselerin olması durumunda, bunların incitilmeden durumun netleştirilmesi düşüncesiyle gerekli mercilere sevk edilmeleri, önemli bir hassasiyete ve hizmet yaklaşımına işaret etmektedir.¹³⁸

Osmanlı Devleti, sınırları içerisindeki bütün ilgili birimlere 1840 ile birlikte başlayan yeni posta dönemine ilişkin buyruklar göndermiştir. Mevcut posta işletim sisteminin iltizamdan alınıp devlet denetiminde idaresine başlandığından Osmanlı topraklarında yer alan postanelerin idare şekilleri, posta tatarları ve sürücülerinin yol emniyetlerinin sağlanması ve postanın süratli şekilde ulaştırılması hakkında taşraya düzenli aralıklarla emirler gönderilmiştir.¹³⁹

1.3.3. Filatelik Boyut

Posta hizmeti, bir milletin hazinelerinden birisi olarak tasavvur edilebilir. Geçmiş ve bugün arasında üstlendiği işlev, geleceğe yol alırken millet nezdinde destek alınan tarihi birikim olarak ön plana çıkmasını sağlamıştır. Nitekim posta hizmet tarihi veya posta idaresinin kendisine bakarak, herhangi bir toplum hakkında sosyoekonomik ve kültürel çıkarımlar rahatlıkla yapılabilir. Bu değerden hareketle, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın daha da derin bir birikime ve gelişime ayna tuttuğu düşünülmektedir. Dönem itibarıyla, özellikle Uzakdoğu, Asya ve Afrika topraklarında¹⁴⁰ Osmanlı Devleti'nin tecrübe etmekte olduğu yabancı posta meselesinin benzerleri mevcut iken bu coğrafyalardaki devletler Osmanlı Devleti'nin tecrübe ettiği süreci yaşamamış, ilgili posta idareleri de Osmanlı Posta Teşkilatı'nın verdiği kendi olma mücadelesini verememişlerdir.

UPU'nun kuruluşuna kadar, devletler kendi aralarındaki posta mübadelesini daha çok ikili posta anlaşmaları yoluyla sürdürmüşlerdir. Hatta önemli siyasi ve askeri anlaşmaların içeriğinde dahi postanın düzenlenmesine gayret gösterilmiştir. Bu noktada, herhangi bir posta

¹³⁸ BOA, C.NF. 5/220, 10 Mayıs 1841.

¹³⁹ BOA, A.MKT.UM. 281/72, 15 Mayıs 1857.

¹⁴⁰ “Correspondance Étrangère”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, Circulaire N. 270-271, Paris, Novembre 1862, s. 402-418; Franz Scholz, *Das Post-, Telegraphen- und Fernsprechrecht*, Sonderabdruck aus: Handbuch des gesamten Handelsrechts, herausgegeben von Victor Ehrenberg, fünfter Band, II. Abteilung, Leipzig O. R. Reisland, 1915, s. 5-13; M. Langlois & L. François, *Les Oblitérations des Bureaux Français à l'Étranger*, Amiens, Imprimerie Yvert et Tellier, 1924; Herman Otto Rosenhainer, *Verkehrsgeographie der deutschen Schutzgebiete in Afrika – I. Deutsch-Südafrika*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung Doktorwürde der hohen Philosophischen Fakultät der Großherzogl. Sächs. Gesamt-Universität Jena, Druck von Bernhard Vopelius, Jena 1904, s. 64-67; Rudolf Fitzner, *Deutsches Kolonial-Handbuch*, Ergänzungsband, Verlag Herman Paetel, Berlin 1902, s. 3-54; *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 15, August 1896, s. 483-491.

gönderisinin UPU kuruluşu öncesindeki dolaşım seyri veya sevkiyat hikâyesi oldukça ilginçtir. Herhangi bir kimse ülke dışına bir mektup göndermek istediğinde mektubun nakliye sürecine katılan ülkelerin hepsine belirli bir ücret ödemekte idi. Bir başka ifadeyle, gönderici yalnızca çıkış ülkesi posta idaresine ücret ödemekle kalmıyor, sevkiyat esnasında mektubun sınırlarından geçtiği tüm ülkelere de belirli bir transit ücret vermek zorunda bırakılıyordu. UPU'nun ihdâsı ile bu zorlu ve karmaşık durum sona ermiştir. Gönderici artık tek bir ücret ile posta gönderisini herhangi bir ek mali sorumluluk olmadan ileriye doğru sevk etme kolaylığı elde etmiştir. Bu durum, UPU'nun tesis ettiği uluslararası posta hukuku ilkelerinden ileri gelmektedir. UPU üyesi ülkelerin topraklarının tamamı tek bir posta bölgesi olarak geçerlilik kazanmıştır. Posta trafiği için artık fiziki sınırlardan söz etmek mümkün değildir. Bir taraftan teritoryal bütünlük sağlanmış diğer taraftan da belirli kıstaslar dâhilinde ücretlendirme noktasında birlik tesis edilmiştir.¹⁴¹ Bu noktada, Osmanlı Devleti kendi pullarının posta gönderileri üzerinde kullanılması noktasında, Bern Kongresi müzakereleri sırasında UPU'ya talepte bulunmuştur. Bu talep, doğal olarak Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yetkili otorite olarak kabul edilmesini sağlamak anlamına da gelmektedir.¹⁴²

Burada dikkat edilmesi gereken husus, posta gönderilerinin üzerine yapıştırılan, gönderinin ücretini karşılayan ve günümüze kadar bu özelliğini koruyan puldur. Bilindiği üzere, pul bir devletin egemenlik simgelerinden birisidir. Ancak Avrupalı posta idareleri kesin olarak kapatıldıkları tarihe kadar Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren postaneleri üzerinden kendi pullarını kullanmaya devam etmişlerdir. Kapitülasyonlara son verilmesinin bir sonucu olarak değerlendirilen yabancı postanelerin kapatılmasıyla Levant pulları olarak bilinen, basımlarına göre hangi devlete ait oldukları ayırt edilebilen ve Osmanlı sınırları içerisinde posta ofisi bulunduran 6 devlet (Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya, Rusya, Birleşik Krallık) tarafından basılan pulların kullanımı sona ermiştir. Toplamda sayıları 80 civarında olan posta merkezlerin çoğunluğu 1 Ekim 1914 tarihinde kapitülasyonların kaldırılmasıyla kapatılmıştır.¹⁴³ Almanya ve Avusturya ise kendilerine ait posta idarelerini 27 Eylül tarihinde kapatmışlardır. Posta pulunun keşfinden yaklaşık olarak yüz yıl öncesinde Osmanlı Devleti'nde yabancı posta idareleri faaliyet yürütmekteydi. İlk olarak Avusturya 1746, Rusya

¹⁴¹ Norman L. Hill, *International Administration*, First Edition, McGraw-Hill Book Company Inc., New York 1931, s. 12-13; "L'ONU des postiers", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 198, Jeudi 26 aout, 1965; Ivie, G. J. Hamilton, *An Outline of Postal History and Practice with a History of the Post Office of India*, Printed by Thacker, Spink and Co., Calcutta 1910, s. 67-71.

¹⁴² Schweiz Post-Département, *FM 101668; Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 31.

¹⁴³ *Turkey in Europe*, Handbooks Prepared Under the Direction of the Historical Section of the Foreign Office – No. 16, Published by H. M. Stationary Office, London 1920, s. 70-71.

1799 ve Fransa 1812 yılında kendi posta idarelerini kurmuştu. Birleşik Krallık 1820, İtalya 1860 ve Prusya 1870 yılında aynı posta birimlerini tesis etmişlerdi. Levant pulları bu ülkelerce kullanılmış ve basımlarına bakılarak hangi ülkeye ait olduğu rahatlıkla ayırt edilmiştir.¹⁴⁴

Spesifik olarak çalışmamızın bir parçası olmamakla birlikte Osmanlı posta pullarına değinmekte fayda bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nin ilk pulları 1859 yılında tedavüle çıkmıştır. 1863 yılındaki pullar, görsellik ve aidiyet noktasında daha belirgin olmakla birlikte üzerinde hilal ve sultan tuğrası taşımaktadır. 1865 yılındaki pul serisi ile birlikte artık pulların üzerinde "Türkiye Posta İdaresi" gibi bir tanımlamaya tanık olmaktadır. Bu ifadenin yanı sıra tuğra ve hilalin yanına bir de yıldız eklenmiştir. Sultan tuğrası, 1911 yılındaki pul serilerine kadar Osmanlı pullarının ortasında yer almaya devam etmiştir. 1913 yılına gelindiğinde Osmanlı pullarının görsellik noktasında zenginleştiği görülmektedir. İstanbul'daki ana posta binası ve Edirne Camii'sini tasvir eden pullar da dolaşıma girmiştir. 1914 yılında, önceleri İslam dininin hoş görmediğine inanılan kişi görseli kullanımı, Osmanlı pullarında Sultanı tasvir edecek şekilde yer almaya başlamıştır.¹⁴⁵ Osmanlı Devleti, bastığı pullar kanalıyla Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Osmanlı topraklarındaki yetkili tek posta idaresi olduğunu teyit etmektedir.

1.4. OSMANLI POSTA TEŞKİLATI BÜNYESİNDE YABANCI UZMANLAR

Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) döneminde, posta ve telgraf alanlarında çağa ayak uydurmak, son gelişmeleri takip etmek, yenilikleri hayata geçirmek, mevcut yapıya işlerlik kazandırmak ve hizmetleri modern bir görünüme kavuşturmak amacıyla Osmanlı Posta Teşkilatı bünyesinde yabancı uzman çalıştırılmıştır. Bu kimselerin, alana hâkim ve kendi posta idarelerinde görev almış tecrübe sahibi olmalarına, iştilal olunan mesele dolayısıyla dikkat edilmiştir. Temel amaç, Osmanlı topraklarındaki yabancı posta merkezlerine ihtiyaç kalmayacak şekilde Osmanlı posta sistemini en iyi hale getirerek kapitülasyonların haberleşme alanı üzerindeki etkisini ortadan kaldırmaktı. Ayrıca, Osmanlı tebaasının, bu merkezlere rağbetinin önüne geçilmek istenmiştir.¹⁴⁶

Bu bağlamda, UPU öncesindeki görevlendirmelerin esas amacı da yeni kurulmuş Osmanlı Posta Teşkilatı'nın İstanbul ve taşra teşkilatlanmasını hızlandırmak, posta

¹⁴⁴ La chronique philatélique, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 286, Dimanche 18 Octobre, 1914; *Correspondence Respecting Events Leading to the Rupture of Relations with Turkey*, Miscellaneous, No. 13 (1914), London 1914, s. 28-52.

¹⁴⁵ Maurice Edouard, "Les timbres Turcs", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, Nouvelle Édition Vaudoise, N. 46, Vendredi 24 Février, 1989.

¹⁴⁶ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi*, s. 147.

hizmetlerinin tanzimi ve idamesinde tecrübelerinden faydalanmaktı. UPU ile birlikte bu hedefler değişmemiştir, ancak bunların yanında uluslararası bir boyutu olan yurt dışı posta hizmetinin planlanmasını, kuruluşunu, organizasyonunu ve işlerliğini batılı çağdaşlarının düzeyine getirebilmek ve böylelikle Osmanlı topraklarındaki yabancı postaların varlığını geçersiz kılacak kalıcı bir hedef eklenmiştir.

Osmanlı Devleti'nin çalışma imkânı sunduğu ilk kişi, Gordon Smith adındaki İngiliz posta uzmanıdır. 1856 yılında göreve başlayan Smith'in etkinliğini arttırmak üzere 1857'de maiyetine bir tercüman verilmesi ihtiyacı belirlemiştir. Kısa zaman sonra, 1859 yılında görev süresi sona ermiştir. UPU kuruluşuna kadar başka yabancı uzman çalıştırmayan Osmanlı Devleti hakkında Birleşik Krallık'ın 1874 Bern Kongresi'ne katılımı noktasında olumsuz bir yaklaşım içerisine girmiş olması,¹⁴⁷ UPU üyeliğine müteakiben yapılacak görevlendirmelerin hangi hissiyatla gerçekleştiğini ortaya koyuyor olması bakımından dikkate değerdir. Buna göre, Birleşik Krallık, Osmanlı Devleti'nin dış dünya veya diğer devletlerle herhangi bir posta ilişkisi kurmamış olduğu gerekçesiyle Bern Kongresi'nde temsil edilemeyeceğini ve Bern Posta Sözleşmesi'ni imzalama yetkisine sahip olamayacağını öne sürerek, bu tarihi hadisenin dışında bırakılmasına çaba göstermiştir.

Bu durum, Osmanlı Devleti'nin her şekilde dışarıda bırakılmak istendiğinin ve buna bağlı olarak yabancı posta merkezlerinin varlıklarını devam ettirme uğruna Osmanlı Devleti'ni itibarsızlaştırma peşinde olduklarına işaret etmektedir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan iddialar, Birleşik Krallık ve sonrasında diğer Avrupalı devletlerin ortak söylemi haline dönüşecek ötekileştirme stratejisinin üzerinde yükselmektedir. Bunun farkında olan Osmanlı Devleti, uluslararası posta hizmetini kısa zaman zarfında işler hale getirmiş ve Bern Kongresi'nden bir yıl sonra yürürlüğe giren Bern Posta Sözleşmesi'yle¹⁴⁸ birlikte Osmanlı Devleti yurt dışı posta hizmetinin açılışını gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla, ikinci ancak yeni dönemin ilk önemli görevlendirmesi bu atmosferde yapılacaktır.

Osmanlı Devleti ne zaman yabancı posta merkezlerini kapatma teşebbüsünde bulunsa, ilgili devletler Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ağ ve hizmet noktasında organize olamadığını ve Osmanlı topraklarında yaşayan ve ticari faaliyetlerde bulunan unsurların haklarını ve

¹⁴⁷ Tanırkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 342-351.

¹⁴⁸ 9 Ekim 1874'te imzalanan Sözleşme, 1 Temmuz 1875 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Bilgi için bkz. Carl Schröter, *Der Weltpostverein: Geschichte Seiner Gründung und Entwicklung in 25 Jahren*, Druck und Verlag von K. J. Wyss, Bern 1900, s. 39-47.

çıkarlarını korumanın veya devam ettirmenin mecburi yükümlülükleri olduğunu öne sürmüşlerdir.¹⁴⁹ Bu nedenle, posta hizmetlerinin Batılı tarzda tanzimi, Osmanlı Devleti'nin temel önceliklerden birisi haline dönüşmüştür.

Belirtilmesinde fayda görülen bir husus da, Osmanlı Posta Teşkilatı bünyesinde görevlendirilen uzmanların işe alım süreçlerinin bağlı bulundukları hükümetlerin onayına müteakiben gerçekleştiğidir. Kısacası, Osmanlı Devleti doğrudan belirli bir uzman talebinde bulunmamıştır. Devletler arasındaki ilişkiler temelinde ilerleyen diplomatik süreçte Osmanlı Devleti'nin gözettiği tek husus, bu kimselerin posta alanını ve uluslararası posta hizmetini layıkıyla bilen ve bunları Osmanlı ülkesinde uygulamaya geçirebilecek yetkinliğe sahip gerçek birer posta uzmanları olmasıydı. Bu bağlamda, yabancı uzmanlar talebe binaen kendi hükümetleri tarafından Osmanlı Devleti'ne önerilmiştir.

Bu uzmanların içerisinde en çok ön plana çıkan şahsiyet, Frank Ives Scudamore (1875-1880) olmuştur.¹⁵⁰ Yurt dışı posta hizmetini kurmak üzere dönemin Sadrazamı Ahmed Esad Paşa, Birleşik Krallık sefiri Müzürüs Paşa'yı vazifelendirmiştir. Osmanlı Sefiri, Hariciye Nazırı Saffet Paşa'dan almış olduğu bu yetkiyle İngiliz Hükümeti ile irtibat kurmuştur. Nasıl bir görevlendirme olacağı, hangi kriterlerin gözetildiği ve hangi statüde çalışacağına dair malumat, Birleşik Krallık ile paylaşılmıştır. Görüşmeler neticesinde, Birleşik Krallık, Kraliyet Postasında ikinci kâtip olarak çalışmakta olan ve talep edilen şartlara ziyadesiyle haiz tecrübeli posta bürokratı Frank Ives Scudamore teklifinde bulunmuştur. Scudamore, Kraliyet Postası'ndaki görevinden 11 Ağustos 1875'te istifa ederek İstanbul'a gelmiş ve 21 Ağustos 1875'te yeni görevine başlamıştır. Bu tür görevlendirmelerde, ciddi sorunların yaşanabileceğine atıfta bulunan bir kanıt olarak, yabancı posta krizinin devam etmekte olduğu Osmanlı topraklarında, tayin edildiği görevin şartlarını suiistimal ettiği, bağımsız ve yabancı bir posta idaresinin mensubuymuşçasına bir yaklaşım içerisine girdiği belirtilen Scudamore'un görevlendirmesi, 30 Kasım 1880'de sonlandırılmıştır.¹⁵¹ Bu bakımdan, yabancı uzmanların, tam anlamıyla Osmanlı Devleti çıkarlarını gözetecek bir yaklaşım içerisine girmelerinin güç olduğu, düşünülmektedir. Nitekim bu husus ilerleyen dönemlerde bir özeleştirici unsuru haline

¹⁴⁹ “Avrupalı güçler, özellikle posta havaleleri söz konusu olduğunda, kendi vatandaşlarının posta gönderilerini henüz organize olamayan ve gerekli taahhütleri yerine getiremeyen Osmanlı Posta Teşkilatı'na teslim etmemekte kararlılar”. “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 113, Mercredi 15 Mai, 1901; “Miscellanées”, *Union Postale*, IIe Vol., N. 3, 1er Mars 1877, Berne, s. 66; “La question postale en Turquie. – Une anecdote contée par sir William White”, *Journal de Genève*, N. 222, Mercredi 19 Septembre, 1888.

¹⁵⁰ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 344-346.

¹⁵¹ Tanrıkut, *a.g.e.*, s. 344-347; “Frank Ives Scudamore, C.B.”, *The Telegraphic Journal*, Vol. III, No. 60, August 1, 1875, s. 169.

dönüşmüştür. İkinci Meşrutiyet Döneminde, Posta ve Telgraf Teşkilatı bütçe görüşmelerine ilişkin Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri bu minvalde somut bilgiler içermektedir.¹⁵²

Smith ve Scudamore ile başlayan İngiliz etkisi, yerini bir süreliğine Almanya'ya bırakmıştır. Albert Kroll 1888'de, Hoene (Höhe) Efendi¹⁵³ de 1898'de Osmanlı Posta Teşkilatı bünyesinde görevlendirilen ilk Alman posta uzmanları olmuştur. Almanya sonrasında, Belçikalı posta uzmanlarından Sterpen 1909'da, Karl Orth da 1914'te Osmanlı Devleti tarafından görevlendirilmiştir.¹⁵⁴

Yabancı uzman görevlendirmeleri niçin veya hangi gerekçelerle Osmanlı topraklarında posta faaliyetlerinde bulunan ülkelerden yapıldı? Üst düzey pozisyonlara iyi ücretlerle atanmış bu yabancı devlet adamları, mensubu oldukları devletlerinin yabancı postalar temelindeki stratejilerinin etkisinde kaldı mı? Görevlendirmelerde, Osmanlı tarafında bu hassasiyet gözetildi mi? Osmanlı Devleti bu uzmanlara tam anlamıyla güvendi mi veya neden güvendi? Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu hassas dönem, bu soruların arttırılmasına imkân vermektedir. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin başka bir alternatif varken bu yola başvurduğunu söylemek mümkün değildir. Güven unsuru, kesin olarak değerlendirilebilecek bir boyut olmamakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin temel düşüncesi yurt dışı posta hizmetini Avrupalılar ile rekabet edebilir hale getirmektir. Ayrıca, Avrupalı posta idareleri bu alanda yetişmiş iyi yöneticilere ve çalışanlara sahipti. UPU öncesindeki tarihsel süreç ile Bern Kongre atmosferi, bu durumun en güçlü kanıtıdır. Amerika'da da iyi posta uzmanları bulunmasına rağmen uzaklık ciddi bir engel teşkil etmiş olabilir. Öte yandan, Osmanlı Devleti uluslararası posta hizmeti alanında yetişmiş, işletme esaslarına vakıf veya uluslararası posta müzakere tekniklerini bilen ve bu bağlamda tecrübesi bulunan çalışanlara sahip değildi. Dolayısıyla, Avrupalı uzmanların tek seçenek olarak kalmış olması anlaşılır bir durumdur.

¹⁵² Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri, Devre: 1, Cilt: 5, İctima Senesi: 2, 8 Mayıs 1326 Cumartesi/21 Mayıs 1910, TBMM Kütüphanesi, s. 362-392.

¹⁵³ Rene Pinon, *L'Europe et l'Empire Ottoman*, Librairie Académique, Paris 1913, s. 324-325.

¹⁵⁴ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 347-348.

BÖLÜM II

OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI POSTA İDARELERİ

2.1. YABANCI POSTA KAVRAMI

Osmanlı coğrafyasında yabancı posta idarelerinin mevcudiyeti, muhteviyat ve literatür noktasında önemli ayrıntılar sunmaktadır. Bu meseleyi irdilemeden evvel yabancı posta idarelerinin Osmanlı Devleti'ne özgü bir problem olmadığını, kendileri hakkında detaylı bilgilendirmede bulunacağımız Avrupalı devletlerin dünyanın farklı noktalarında Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi posta merkezleri tesis etmiş olduklarını¹⁵⁵ hatırdı bulundurmak gerekir. Kore, Çin, Japonya, Hindistan gibi ülkelerin yanı sıra Afrika kıtası¹⁵⁶ da bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bir ülkenin böylesine bir posta üssü olarak belirlenmiş olmasında, nüfus ve ticari potansiyel gibi etkenler belirleyici rol oynamıştır. Hatta bir çok ülke, kendi sömürgelerinde posta ofisi oluşturarak buradaki varlıklarını pekiştirdikleri gibi sömürge devletten kendi topraklarına doğru olan ekonomik zenginlik ve kaynak akışında köprü olarak bu posta birimlerini aktif bir şekilde kullanmışlardır. Bilhassa, Asya ve Uzakdoğu'daki bazı sömürge devletlerin sınırları içerisinde daha o dönemlerde tesis edilen demiryolu altyapısı ve posta binaları bu olgunun başlıca göstergelerindendir.

Araştırdığımız dönem itibarıyla bazı kavramların özgünlük arz ettiğini ifade etmeliyiz. Bugün ülkelerin yetkilendirilmiş posta operatörünün incelemekte olduğumuz dönemdeki karşılığı, posta idaresidir. Benzer şekilde, bugün hukuki altyapıları kurulu bulundukları ülkelerin ekonomik mevzuatlarına göre şekillendirilmiş olan Sınır Ötesi Mübadele Ofisi'nin (Extraterritorial Office of Exchange–ETOE)¹⁵⁷ o tarihlerdeki karşılığı tam da Osmanlı

¹⁵⁵ Laakso, *Across the Oceans – Development of Overseas Business Information Transmission 1815-1875*, Studia Fennica Historica 13, s. 269-297, 381-285; Donna Brunero, *Britain's Imperial Cornerstone in China – The Chinese Maritime Customs Service 1854-1949*, Routledge, Taylor & Francis Group, New York 2006, s. 1-20.

¹⁵⁶ *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, “Circulaire N: 3044/163 – Objet: Colis Postaux – Egypte: Tableau A., France: Tableau A et renseignement, Allemagne: Remboursements pour le Chili, Tunisie et Indes Néerlandaises: Bureaux admis au service, Portugal: Tableau A., 1 Annexe – Berne, le 27 Juillet 1904”, Union Postale Universelle, Berne 1904; *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, “Circulaire N: 5311/279 – Objet: Valeurs Déclarées – Congo Français et Gabon: Bureaux admis au service – Berne, le 30 Décembre 1904”, Berne 1904; *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, “Circulaire N: 1047/51 – Objet: Colis Postaux – Allemagne et France: Tableaux A. – Berne, le 25 Février 1904”, Berne 1904; “Bureaux Français à l'étranger”, *Bulletin Mensuel des Postes et Télégraphes*, Annexe à l'Instruction N. 525, N. 2, Paris, Février 1902, s. 51-54; *Les Colonies Françaises*, publiée par Exposition Universelle et Internationale, Liège, 1905; V. Flandrin, “Les Timbres des Colonies Françaises”, *Le Timbre-Poste*, Journal Mensuel Indépendant des Collectionneurs de Timbres, 6e Année, N. 59, 10 Février 1912, Paris, s. 169-172; “Les Bureaux de poste établis en Chine”, *Le Timbre-Poste*, 3e Année, N. 28, 10 Juillet 1909, s. 92.

¹⁵⁷ *Main Developments in the Postal Sector (2010-2013)*, WIK-Consult Final Report, Study for the European Commission Directorate General for Internal Market and Services, Bad Honnef, August 2013, s. 103; *The State*

Devleti'ndeki mevcudiyeti ile yabancı posta idaresi veya ofisidir. Bu noktadan düşünüldüğünde, Osmanlı topraklarının bütünüyle bir sınır ötesi alma verme merkezi olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Üstelik, ilgili Avrupalı devletler, Osmanlı Devleti'ni bu hususta regülatör güç veya belirleyici otorite olarak kabul etmeden ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın varlığına aykırılık teşkil ettiklerini reddederek kendi ülkelerinin uygun gördüğü şekilde yapılanmaya ve faaliyet göstermeye devam etmekte ısrarcı olmuşlardır.¹⁵⁸ Sonuç olarak, posta hizmeti veya posta sektörü temelinde bu türden kullanım farklılıkları ve tabirleri sayıca çoktur ve teknik gelişmelerle bugünkü hallerine dönüşmüşlerdir.

Dünyanın farklı bölgelerindeki yerli posta kuruluşlarının haricindeki posta merkezlerini esas alan yabancı posta tabiri, daha çok sömürge sahibi Batı devletlerine atıfta bulunmaktadır. Yukarıda vurgulandığı şekilde, yabancı posta merkezleri ve yabancı posta meselesi herhangi bir ülkeye özgü olmayıp UPU'nun getirmiş olduğu yeni düzene rağmen küresel bir mesele olarak kalmaya devam etmiştir.¹⁵⁹ Osmanlı Posta Teşkilatı'na ait olmayan her bir postane, yabancı posta kapsamına girmektedir. Birleşik Krallığı'n Hindistan gibi deniz aşırı coğrafyalardaki posta oluşumları, Almanya ve diğer Avrupalı devletlerin kendi sömürgelerinde tesis ettikleri posta sistemi de yabancı posta tanımına uygundur.¹⁶⁰ Yerli veya milli olana aykırılık teşkil eden bir durum söz konusudur. Herhangi bir ülkenin kendi topraklarında posta hizmeti verebilecek ofisler kuramamış olması veya böylesine bir altyapıya sahip olmayışı, ekonomik yayılma için bir fırsat olarak görülmüş ve yabancı posta teşekkülüne gerekçe olarak gösterilen bir etken olmuştur. Osmanlı Devleti bağlamında öne çıkan argüman da bu yöndedir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kamusal veya kurumsal bir zemine oturmamış olması, Osmanlı sınırlarındaki yabancı posta idarelerinin varlığını elzem kılan gerekçe olarak öne sürülmüştür. Bu husustaki iddialarının tümü, çalışmamızın "Osmanlı Posta Teşkilatı'na Yönelik Eleştiriler" başlığı altında etraflıca tahlil edilmektedir.

Dünya Posta Birliği'nin başlıca kuruluş amaçlarından birisi de ikilik ortaya çıkarabilecek durumları ortadan kaldırabilmek, posta ücretlerinde, mevzuat ve standartlarda

of the U.S. Postal Service One Year After Reform, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Government Printing Office, Washington 2008, s. 38.

¹⁵⁸ BOA, DH.MKT. 248/48, M.18.06.1894.

¹⁵⁹ Kiyoshi Karl Kawakami, *Japan's Pacific Policy - especially in relation to China, the Far East and the Washington Conference*, E. P. Dutton & Company, New York 1922, s. 338-344; Edward Bennett, *The Post Office and its History: An interesting account of the activities of a great government department*, London 1912, s. 231-245.

¹⁶⁰ Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 85-95.

mümkün olduğunca yeknesaklık oluşturmaktı.¹⁶¹ Birliğin parçası olan devletlerin “üye ülke” olarak tanımlanması bu türden bir amacın tezahürüdür. Osmanlı Devleti, yabancı posta idarelerinin kapatılması mücadelesini, UPU teşekkülündeki rolüne müteakiben “üye ülke” düsturuna uygun olarak müzakerelerini yürütmüştür.

2.2. YABANCI POSTA SERBESTİSİ

Henüz bir sorun haline dönüşmeden evvel ülke sınırları içerisindeki faaliyetleri tam olarak denetlenmeyen ve bu yöndeki gelişimlerine müsaade edilen yabancı posta idarelerinin sahip olduğu operasyonel hareket serbestisi, kapatma girişimlerine müteakiben ilginç bir görünüm almaktadır.

Osmanlı Devleti belirli aralıklarla başta İstanbul ve diğer kentlerdeki yabancı posta işleme merkezlerini kapatma mücadelesi içerisinde olmuştur. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki girişimleri sonucunda kapatılan posta merkez sayısı yok denecek kadar azdır. Kapatma çabaları devam ederken ve UPU üyeliği sonrasında da ilgili Avrupalı devletlerin ihtiyaç hissettikleri bölgelerde şube açmaya devam ettikleri görülmektedir. Kendi ticari çıkarları doğrultusunda birbirleriyle Osmanlı toprakları ile sınırlı olacak şekilde posta işbirliği anlaşmaları tesis ederek zaman zaman giderlerini azaltma, gelirlerini artırma veya mevcut nüfuzlarını pekiştirme yoluna gitmişlerdir. Örneğin, Fransa Posta İdaresi, şubesinin olmadığı noktalara Avusturya Posta İdaresi'ni kullanarak faaliyetlerini bir şekilde sürdürmeye devam etmiştir.¹⁶² Bu durum, Osmanlı topraklarındaki tüm yabancı postalar için geçerlidir. Sahip olduğu geniş ağ ve tesis ettiği farklı işbirlikleri anlayışı ile ön planda kalmaya devam eden devlet Avusturya olmuştur. Fransa, posta merkezinin olmadığı ancak Avusturya Postası üzerinden hizmetlerini devam ettirdiği kentler arasında Bar (Karadağ), Burgaz, Hayfa, Hanya, Dıraç, Yanya, Larnaka, Preveze, Rusçuk, Serez, Sofya, Bozcaada, Çeşme ve Avlonya yer almaktadır.¹⁶³

¹⁶¹ August Stramm, *Historische, Kritische und Finanzpolitische Untersuchungen über die Briefpostgebührensätze des Weltpostvereins und ihre Grundlagen*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Philosophischen Fakultät der Vereinigten Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg, Halle a. S., Hofbuchdruckerei von C. A. Kämmerer & CO., 1909, s. 1-14; *Indian Postal Guide*, 39th Year, Sec. III, N. 4, s. 40, Sec. IV, Calcutta: Office of the Superintendent of Government Printing, India, October, 1907, s. 154-157; *Bulletin Mensuel De L'Administration Des Postes*, N. 79 Supplémentaire, Instruction N. 175, Octobre 1875, s. 441.

¹⁶² “Suppression de la Distribution de Rhodes (Turquie)”, *Bulletin Mensuel des Postes et des Télégraphes*, N. 8, Août 1887, s. 226.

¹⁶³ *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 28, Instructions de l'Administration - Circulaire N. 70, Décembre 1857, s. 465.

Yabancı postalar faaliyetlerini sürdürürken, yeni bir iş yeri açarken, posta sevkiyat rotası belirlerken veya mevcut bir postaneyi kapatırken bağlı bulunduğu hükümetin bu yöndeki kararları veya yönelimlerine uygun hareket etmiştir. İstanbul ofisleri bu süreçte merkez koordinasyon birimleri olarak işlev görmüştür. Bu bağlamda, Fransa Finans Bakanlığı'nın Osmanlı topraklarındaki posta operasyonlarının tayini ve denetiminde doğrudan rol üstlendiğini görmek ilginç bir ayrıntıdır. Bu yöndeki örneklerle bakıldığında, İstanbul Selanik posta hattının yeniden düzenlenmesi ve buna bağlı olarak Enez, Lagos, Dedeoğlu ve Kavala'da dağıtım ofislerinin kurulmasını ön gören 6 Aralık 1873 tarihli Finans Bakanlığı kararı uyarınca ilgili ofislerin 1 Eylül 1874 tarihinde hizmete hazır olacak şekilde çalışmalara başlanması talimatı verildiği görülmektedir.¹⁶⁴ Sahip olunan ticari ve hukuki serbesti dolayısıyla bu ve benzeri kararlar alınırken, Osmanlı Devleti'nin görüşü veya onayı alınma gereği duyulmamıştır. 20 Mayıs 1872 tarihli bir başka bakanlık emri gereğince, Midilli'deki Fransız posta dağıtım merkezinin 15 Nisan 1872 yılında kapatılması kararlaştırılmıştır.¹⁶⁵ Selanik rotası üzerinde yer alan Gelibolu posta teslimat merkezinin Rodos'a kaydırılması yönündeki 15 Ocak 1872 tarihli bakanlık kararına müteakiben Gelibolu'daki posta dağıtım ofisi de Rodos'a taşınmıştır.¹⁶⁶

Aynı şekilde Avusturya Postası da belirli aralıklarla yeni hizmet noktaları açmış veya kapatmıştır. 1858 yılında Hayfa, Yafa, Çeşme ve Tulca'daki ofislerini kapatırken Edirne ve Sakız Adasında yeni iş yerlerinin açılışını gerçekleştirmiştir.¹⁶⁷ 1859 yılında Resmo,¹⁶⁸ 1868 yılında Sinop postanesini kapatan Avusturya¹⁶⁹ ve yukarıda belirtildiği üzere Fransa veya bir başka Avrupa devletinin bu yöndeki tasarruflarının gerekçelerine ilişkin herhangi bir açıklama kaynaklarda geçmemektedir. Genel olarak alınan karara yer verilmiştir. Bu merkezler, ihtiyaç duyulduğunda yeniden açılmış veya şehrin bir başka noktasına aktarılmıştır. Ekonomik kazanımlarını pekiştirmek veya birtakım masrafların önünü almak temelindeki bir takım

¹⁶⁴ “Création de Distributions de Poste”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 57, Décembre 1873, s. 402-405.

¹⁶⁵ “Suppression du Bureau Français de Distribution a Mételin”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 36, Mars 1872, s. 81; *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 43, Octobre 1872, s. 295.

¹⁶⁶ *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 35, Février 1872, s. 50.

¹⁶⁷ “Suppression des Bureaux de Poste Autrichiens de Caifa, Jaffa, Tscheschmeh et Tulscha” & “Création de bureaux de poste Autrichiens a Andrinople et a Chio”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 29, Janvier 1858, s. 18.

¹⁶⁸ “Suppression des Bureaux de Poste Autrichiens de Retimo”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 51, Novembre 1859, s. 391.

¹⁶⁹ “Suppression des Bureaux de Poste Autrichiens de Sinope”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 154, Novembre 1868, s. 214.

endüstriyel gereklilikler¹⁷⁰ doğal olarak belirtilmiş olmasına rağmen siyasi veya diplomatik bir girişim sonucunda alınmış kararlar değildirler. Osmanlı Devleti kapatma noktasında baskılarını ve girişimlerini arttırmışsa da bu süreçte açılan ve kapatılan posta ofislerinin sahip olunan serbesti temelinde hayata geçirilmiş olması önemli bir ayrıntıdır. Bir tarafta egemenlik hakkı ve posta tekeli söz konusu iken diğer tarafta keyfi ve ekonomik önceliklerle Osmanlı topraklarındaki mevcudiyetlerini tayin eden yaklaşım, Osmanlı Devleti adına olumsuz bir durumdur.¹⁷¹

2.3. OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI POSTANELER

Osmanlı coğrafyasında posta taşımacılığı konusundaki süreç, 18. yüzyılın ikinci yarısı ile başlamıştır. Bilindiği üzere, posta tatarları Osmanlı Devleti'nin resmî postalarını taşımakla görevlendirilmiş bir posta birimiydi. Özel kurye hizmeti sağlayan kesim olarak da literatüre geçmiş olan tatarların devlet sınırları içerisinde imtiyazlı geçiş hakkı bulunmakta ve Osmanlı ilgili makamlarınca da güvenlikleri sağlanmaktaydı. İhtiyaç duyulan her anda Osmanlı Devleti, tatarların bir noktadan diğer bir noktaya geçişinde doğrudan destek sunmakta ve kolaylık sağlamaktaydı.¹⁷²

Diğer taraftan, en çok imtiyaz tanınan ulus olarak bilinen Avusturya; Bükreş, Filibe, Sofya ve Belgrad üzerinden İstanbul'dan Viyana'ya uzanan bir posta rotası veya ağı oluşturmuştur.¹⁷³ Osmanlı topraklarında yaşamakta olan yabancı unsurlar, dönem itibariyle bir başka iletişim aracına sahip olmadıklarından, kendi uluslarına ait misyonlara, resmî posta gönderilerini kendilerinininkiyle birlikte taşımaları noktasında talepte bulunmuşlardır. Aynı şekilde, bu kimselerin farklı Avrupa ülkelerinde veya diğer dünya ülkelerinde yaşayan akrabaları veya muhatapları da benzer doğrultuda kendi posta idarelerine, şahsi posta gönderilerini İstanbul'a taşımaları için başvuruda bulunmuşlardır. Bu şekilde başlayan mektup

¹⁷⁰ Bu kısımda, endüstriyel birtakım gerekliliklerden kast edilen, posta operasyonlarının süre, maliyet ve arz talep temelinde zaman içerisinde değişkenlik gösterebileceğine işaret eden tabii tasarruflardır. Nüfus ve ticari canlılık, bugün dahi posta şube ağının genişlemesi veya daraltılması noktasında belirleyici etken olmaya devam etmektedir. Yabancı posta ofislerinin, Osmanlı topraklarındaki yapılanması bu duruma güçlü bir örnektir. Temel öncelik, gelir sağlamak olmuştur. Bu bakımdan, maliyetlerin artış veya azalış göstermesi, gelirlerin artması veya azalması, nüfusun değişmesi, ticari zenginliğin kaybolması veya bir başka yere kayması, daha kısa, güvenli veya uzun bir posta hattı ihtimalinin belirmesi hususlarının bütünü posta sektörünün gerektirdiği hamleler olarak posta hizmet noktalarının kalıcı olmasında, kapatılmasında, bir başka noktaya kaydırılmasında belirleyici işlev görmüştür. Tüm bu unsurlar, mevcut hizmet noktalarına yenilerin eklenmesi (açılması) için de geçerlidir.

¹⁷¹ Posta tekeli (postal monopoly) için bkz. J. -D. Ricard, *Droit et Jurisprudence en matière de Postes, Télégraphes, Téléphones*, Tome I – Le Service Public, l'Administration et les Personnel des P.T.T., Librairie du Recueil Sirey (Société Anonyme), Paris, 1931, s. 11-66.

¹⁷² Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 60-67.

¹⁷³ Posta rotaları ve yabancı posta merkezlerini gösteren haritalara, çalışmamızın Ekler kısmında ayrıntılı olarak yer verilmektedir.

ve gönderi alışverişi zaman içerisinde yoğunluk kazanmış ve süreklilik arz etmiştir. Artık postaların ileriye sevk edildiği belirli günler muhataplarına duyurularak düzenli postanın temelleri atılmıştır. Özel kuryelere sahip olmayan ilgili devletlerin elçilikleri, düzenli hizmet sağlayan deniz kurye şirketlerini de kullanmışlardır. Böylesi bir ihtiyaç ile başlayan posta hizmeti, ilk olarak ilgili devletlerin elçiliklerinde küçük bir posta birimi oluşturulmasıyla belirli bir temele oturtulmuştur. Ancak bu durum zamanla posta alanında uzman kişilerin görevlendirilmesini zorunlu hale getirmiştir. Kısa zaman içerisinde posta hacminin büyümesinden dolayı posta birimleri elçiliklerden ayrılarak şehrin yoğun ve kalabalık bölgelerinde kendilerine ait yerlerde hizmet vermeye başlamışlardır. Avusturya bu bağlamda posta alanında Osmanlı sınırları içerisinde en hızlı ve etkili örgütlenen devlet olarak ön plana çıkmıştır.¹⁷⁴

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın resmî olarak kurulması, yabancı posta idarelerini, tesis etmiş oldukları posta kültürünü değiştirmeye sevk edememiş veya ilgili devletler bu yönde bir eğilim içerisine girmemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idarelerine karşı harekete geçmesi veya bu yönde bir ihtiyaç hissetmiş olması, 1860'lı yıllar itibariyle olmuş ve hatta ilginç sayılabilecek bir ayrıntı olarak bu yöndeki ilk girişimin Almanların İstanbul'daki tüccarların kapılarına posta kutusu koymaları ile başladığı şeklindedir. Osmanlı şehirlerindeki postane şubeleşmesi veya yapılanması haricinde belirli yerlere ticari çıkar gözetilerek posta kutularının konulmaya başlanması,¹⁷⁵ Osmanlı Devleti'ni bu yönde tedbir almaya sevk etmiştir.

Dönem itibariyle Osmanlı makamlarının ve yetkililerinin ne türden bir gerekçe ile hareket ettiğini kestirmek güç olmamakla birlikte asıl amacın yabancı posta idarelerinin daha derin bir yapılanması anlamını taşıyan bu hareketin önünü almak olduğunu ve bu birimlerin nüfuzlarını kırmak düşüncesi olduğunu söylemek mümkündür. Bu yönde bir müdahalenin olmadığını varsaydığımızda, İstanbul başta olmak üzere sahil ve nüfus yoğunluğuna sahip iç bölge şehirlerinde yapılanmış olan Avrupalı posta idarelerinin, posta kutuları ve benzeri girişimlerle Osmanlı Devleti sınırlarındaki posta hizmet anlayışını farklı bir konuma taşıma

¹⁷⁴ Eduard Effenberger, *Die Österreichische Post und ihre Reformen unter Kaiserin Maria Theresia und Kaiser Josef II.*, Verlag der Zeitschrift für Post und Telegraphie von R. Spies & Co., Wien 1916, s. 73-74; K. K. Hofrat, *Geschichte der Österreichischen Post*, Verlag der Zeitschrift für Post und Telegraphie von R. Spies & Co., Wien, 1913, s. 153-156; Eduard Effenberger, *Aus alten Postakten – Quellen zur Geschichte der Österreichischen Post, ihrer Einrichtungen und Entwicklung*, Verlag der Zeitschrift für Post und Telegraphie von R. Spies & Co., Wien 1918, s. 269-279.

¹⁷⁵ BOA, HR.TH. 253/60, M.25.03.1901; BOA, HR.TH. 249/85, M.29.11.1900.

ihtimalleri söz konusudur. Devletin bağımsızlığını yakından ilgilendiren boyutu bir tarafa, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişmesinin önündeki en büyük engellerden birisi olarak kalacağı tehlikesinin farkına varıldığı düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle, aslında Osmanlı Posta Teşkilatı'nın önünü tamamen kapatma anlamına gelen bu türden yeni girişimlerin ulaşacağı boyutun zamanında fark edilmiş olması, sürecin çok daha fazla uzamamış olması adına önemli bir gelişmedir. Osmanlı Devleti, bahse konu engelin farkında olarak meseleyi muhtelif açılardan İstanbul'daki yabancı misyonlarla müzakere etmiştir.

1851 tarihinde Osmanlı Devleti ve Fransa arasında imzalanan posta anlaşmasının kapsamı, Osmanlı topraklarındaki Fransız posta varlığına ilişkindi. Buna göre, Fransa'nın posta faaliyetleri, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın organize olmasına ve işlerlik kazanmasına müteakiben son bulacaktı.¹⁷⁶ Ancak bu minvalde Fransa ve diğer devletlerle yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmıştır.

Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren yabancı posta idarelerini ayrı ayrı ele almaya geçmeden önce toplu bir şekilde Tablo. 3'teki gibi listelemek mümkündür.¹⁷⁷ Osmanlı Posta Teşkilatı'nın her bir Osmanlı kentinde neredeyse en az iki yabancı posta ofisiyle rekabet etmek zorunda kalmış olması, sadece posta operasyonları temelinde düşündüğümüzde dahi oldukça güç ve karmaşık bir durumun mevcudiyetini ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Osmanlı Topraklarındaki Yabancı Postaneler Listesi

Osmanlı Vilayeti	Yabancı Posta İdaresi
İskenderun	Fransa, Avusturya, Rusya
İskenderiye	Fransa
Bağdat	Britanya Hindistan'ı
Basra	Britanya Hindistan'ı
Beyrut	Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, Avusturya, Rusya, Mısır
Bingazi	İtalya
Kavala	Fransa, Avusturya, Mısır
Tel Aviv	Fransa
Enez	Fransa
Braila	Fransa

¹⁷⁶ BOA, HR.İD. 1705/1, M.28.02.1851.

¹⁷⁷ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 105-106, 330.

Sakız	Avusturya, Rusya
Resmo	Yunanistan, Rusya
Kandiye	Fransa
Galati	Fransa
Varna	Fransa
Köstence	Fransa
Konstanza	Fransa
Tulcea	Fransa
Bursa	Fransa
İstanbul	Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Avusturya, Rusya, Yunanistan, İspanya, Mısır
Çanakkale	Fransa, Avusturya, Rusya
Gelibolu	Fransa, Avusturya
Dedeagaç	İtalya, Avusturya, Fransa
Durres	İtalya, Avusturya
Hayfa	Fransa, Avusturya, Rusya
İnebolu	Avusturya, Rusya
Süez	Fransa
Arta	Yunanistan
Girit	Yunanistan
Sulina	Fransa
Lagos	Fransa, Avusturya
Yafa	Almanya, Fransa, Avusturya, Rusya
Yanya	İtalya, Avusturya, Yunanistan
Kudüs	Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya, Rusya
Giresun	Fransa, Avusturya, Rusya
Lazkiye	Fransa
Port Said	Fransa
Meis	Fransa
Mersin	Fransa, Avusturya, Rusya
Midilli	Avusturya, Rusya, Fransa
Mont Athos	Rusya

Ordu	Rusya, Fransa
Preveze	Avusturya, Yunanistan
Rize	Rusya
Rodos	Fransa, Avusturya
Selanik	Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Avusturya, Rusya, Mısır
Samsun	Fransa, Avusturya, Rusya
San Giovanni Di Medua	Avusturya
Santi Quaranta	Avusturya
Üsküp	İtalya, Avusturya
Sinop	Rusya, Fransa
İzmir	Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Avusturya, Rusya, Yunanistan, Mısır
Çeşme	Avusturya
Tirebolu	Rusya
Volos	Fransa, Yunanistan, Mısır
Tekirdağ	Fransa, Avusturya
Edirne	Avusturya
Trablusgarp	İtalya
Trabzon	Fransa, Avusturya, Rusya
Trablus	Fransa, Avusturya, Rusya, İtalya
Avlonya	İtalya, Avusturya
Vathi	Fransa, Avusturya

Listeden de anlaşılabilceği üzere, Osmanlı Devleti, aslında uzun süre yabancı posta idareleri üzerinden posta gönderilen ve posta teslim alınan bir sınır ötesi alma-verme/mübadele merkezi konumunda kalmıştır. Meseleyi araştırma konumuzun merkezine taşıyan bir ayrıntı olarak takip eden kısımda altı çizilen husus önem arz etmektedir. Hizmet ağını güçlendirme ve geliştirme noktasında Avrupalı posta idarelerini Osmanlı topraklarında örgütlenmekten alıkoyan bir durum söz konusu değildi. Henüz muhtelif açılardan eleştiriye maruz bırakacakları bir devlet postası teşekkül olunmamıştı. Osmanlı kentlerindeki yapılanmalarını halkın posta ve haberleşme ihtiyaçlarını giderme gerekçesine de dayandırmaktan uzaktılar. Serbest ve canlı ticari atmosferden olabildiğince istifade etme ve gelir sağlama düşüncesi, 1860'lı yıllara kadar

değişmeden hatta güçlenerek devam etmiştir. Kısaca ifade etmek gerekirse, Avrupalı posta idarelerin Osmanlı topraklarındaki varlıklarını meşru bir zemine taşıma endişesi veya çabası hâsıl olmamıştır. Osmanlı Devleti'nin kendilerine yönelik stratejisinin farkına varır varmaz, kendi meşruiyetlerini çeşitli sosyoekonomik gerekçelere dayandırmaya ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan ciddi suçlamalara başlamışlardır.¹⁷⁸

Yabancı postalar, tüm gelen ve giden haberleşmeden sorumlu birimler olarak Osmanlı toplumu nezdindeki itibarlarını ve Osmanlı pazarındaki konumlarını zaman içerisinde sağlamlaştırmışlardır. Dış basına yansımış haliyle de bu yapıların birer bağımsız posta idaresi olduğu vurgusuna dikkat edilmelidir. Nitekim bu durumu teyit eden bir gelişme olarak, dünya üzerindeki diğer tüm posta idareleri ile de doğrudan irtibat halinde olmuşlardır. Bir başka ifadeyle, İstanbul veya Osmanlı sınırlarındaki herhangi bir yabancı posta idaresi, diğer dünya posta idareleriyle doğrudan posta mübadelesini sağlamışlardır. Muhatap alınması gereken yetkili idare Osmanlı Posta Teşkilatı olması gerekirken, devletin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne de aykırı olarak,¹⁷⁹ devletin içerisindeki yabancı posta idareleri doğrudan dünya posta sisteminin bir parçası olarak kabul edilmiş ve kapatıldıkları tarihe kadar bu aykırılık devam etmiştir. Kendilerine ulaşan posta gönderileri, üzerinde ücretlerini gösteren çıkış ülkesinin pul damgası ile dolaşıma girmiş, bu pulların üzerinde Osmanlı parasına denk gelen karşılığına da yer verilmiştir.¹⁸⁰

Avrupalı posta idareleri posta hacminin giderek büyümesi dolayısıyla da bir süre sonra posta gönderilerini kendilerine özgü posta çuvaları ile taşımaya başlamışlardır. Bu hizmeti ilk başlatan Avusturya olmuş, Fransa ve diğer devletler de bunu benimseyerek kendilerine ait posta çuvalarını kullanma yoluna gitmişlerdir.¹⁸¹ Osmanlı Posta Teşkilatı da belirli dönemlerde bez posta çantaları veya çuvalarını Avrupa'dan satın almış, gümrük vergilerinin yüksek olması gibi durumlar nedeniyle de zaman zaman ülke içinden temin etme yoluna gitmiştir.¹⁸² Avrupa'ya posta naklinin Osmanlı Posta Teşkilatı çuvalarıyla yapılabilmesi için Dersaadet ve Sirkeci postanelerine çuval alınmıştır.¹⁸³ Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu girişimi de hem kendi adını taşıyan posta çuvaları ile posta gönderilerinin tüm dünyada dolaşıma

¹⁷⁸ Jacques Thobie, *Intérêts et Impérialisme Français dans L'Empire Ottoman (1895-1914)*, Paris 1977, s. 38.

¹⁷⁹ Thobie, *a.g.e.*, s. 39.

¹⁸⁰ Oskar Kausch, *Die Sprachwissenschaft in der Briefmarkenkunde*, Ein Handbuch für Sammler jeder Richtung, insbesondere für Freunde des Briefmarkensammelwesens, Leipzig 1891, s. 7.

¹⁸¹ "Les postes étrangères en Turquie", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 109, Vendredi 10 Mai, 1901.

¹⁸² BOA, İ.PT. 21/37, M.01.04.1906; BOA, DH.MKT. 1048/9, M.11.02.1906; BOA, DH.MKT. 2261/61, M.26.10.1899; BOA, DH.MKT. 1371/104, M.13.10.1886; BOA, DH.MKT. 885/42, M.31.08.1904.

¹⁸³ BOA, DH.MKT. 885/42, M.31.08.1904.

girmesini hem de yabancı idareler karşısında kendi olma mücadelesini yansıtmayı açısından da önemlidir.

Osmanlı topraklarında posta faaliyetinde bulunan Avrupalı devletlerin dünyanın farklı noktalarındaki mevcudiyetleri ve bu coğrafyalardaki ticari münasebetlerini kolaylaştırmak için güçlendirilen posta ağı göz önünde bulundurulduğunda, kullanıma hazır ve işler halde bulunan küresel bir ağ görülecektir.¹⁸⁴ Amerika, Asya ve Afrika'daki sömürge topraklar ve koloniler, buna örnek olarak verilebilir.¹⁸⁵ Dolayısıyla, insanlar doğal olarak bu posta merkezlerini kullanmış veya tercih etmiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı henüz 15 yıllık bir kuruluş iken Osmanlı şehirlerindeki insanların ihtiyaçları gereği neredeyse istedikleri her ülkeye posta gönderiminde bulunabileceği bir küresel bir ağ bulunmaktaydı.¹⁸⁶ Osmanlı tebaası yalnızca Fransa Posta İdaresi ağı üzerinden Malta, Yunanistan, Birleşik Krallık, Alman Konfederasyonu Devletleri, Sicilya Adaları, Toskana, İsviçre, Belçika, Romen Devletleri, Lüksemburg, Sardinya, Hollanda, Danimarka, İsveç, Norveç, Rusya, Polonya, Martinik, Guadalupe, Fransa Guyanası, Saint-Pierre Adaları ve Miquelon, Senegal, Gorée Adası, Terre Neuve, Jamaika, Kanada, Yeni İskoçya, Yeni Brunswick, Prens Eduard Adası, Parma ve Modena dükalıklarına posta gönderebiliyordu.¹⁸⁷

Bu bilgilerden yola çıkarak, diğer devletlerin benzer nitelikteki hizmet ağları ile birlikte de değerlendirdiğimizde vardığımız kanaat; insanların bilhassa yurt dışı posta hizmeti noktasında başka bir alternatifte sahip olmadığı; (Osmanlı posta hizmetlerinin konumlandırıldığı dar çerçeve dâhilinde bu yorumu yapmak mümkündür) kapatma girişimleri öncesinde, sırasında ve sonrasında sahip oldukları ağı boyutunu Osmanlı tebaasına duyurma girişimlerinin kesintisiz olarak devam ettiği, kapatma girişimleri öncesinde Avrupalı posta merkezleri arasında herhangi bir konuda tek bir söylem ortaklığı bulunmadığı, hizmet rotalarını ve ücret tarifelerini sürekli olarak resmî kapatma girişimlerine kadar güncelledikleri yönündedir. Osmanlı Posta Teşkilatı rekabetçi bir hüviyet kazanır kazanmaz Avrupalı devletlerce geliştirilen ortak bir söylem, doğrudan Osmanlı Posta Teşkilatı'nı

¹⁸⁴ Almanya, Fransa özelinde bu ağların izlenebilmesi mümkündür. Ayrıca, tüm yabancı posta merkezlerini bir arada yansıtan diğer bir ağa ilişkin harita da çalışmanın Ekler kısmında verilmektedir.

¹⁸⁵ Durand, *Les Timbres des Colonies Françaises*, imprime par Payot, Paris 1943; Wilhelm Puche, "Das Post und Telegraphwesen in Deutsch-Ost-Afrika vom Jahre 1890 bis 1899", *Afrikanische Studien*, redigiert von Dr. C. Velten und Dr. J. Lippert, Commissionsverlag von Spemann, Berlin 1901, s. 1-36.

¹⁸⁶ Osmanlı Devletini de kapsayan bu küresel ağa ilişkin haritalara Ekler kısmında yer verilmiştir.

¹⁸⁷ "Décret impérial concernant les correspondances originaires ou à destination des Bureaux de Poste Français établis en Turquie et en Égypte", *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, Paris, N. 16, Décembre 1856, s. 664.

itibarsızlaştırmayı ve etkisizleştirmeyi hedeflemiştir.¹⁸⁸

Fransa özelinde Batılı devletlerin yabancı posta meselesine yaklaşımını yansıtan anekdotlar önemlidir. Fransa Posta Bakanı, 1879 senesinde şöyle demiştir: “Bizim çıkarımız, bize hem hak olarak verilen hem de yükümlülük getiren, uzun zamandır benzer olarak diğer devletlerin de sürdürmüş oldukları Osmanlı Devleti’ndeki posta örgütlenmesinin devamı yolundadır.” Bu alandaki gerçek niyetlerini yansıtan ifade ise şu şekildedir: “... Diğerleri gitmediği müddetçe biz de kalmak için bahane bulacağız.”¹⁸⁹ Diğerlerinden kast edilenler, Osmanlı topraklarında posta faaliyetinde bulunan diğer devletlerdir. Bu argümanı, ortak bir söylem olarak nitelendirmek de mümkündür.

2.3.1. Avusturya Postası

Avusturya Posta İdaresi, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde en iyi örgütlenmiş yabancı posta idarelerin başında gelmektedir.¹⁹⁰ Osmanlı Posta Teşkilatı henüz kurulmamışken, 1719 yılında Avusturya Sarayı ve İstanbul’daki Avusturya misyonu arasında doğrudan posta hizmeti tesis edilmiş olması, yabancı posta sorunsalının nasıl bir temelde gelişme gösterdiğini yansıtmaya açısından önemlidir.¹⁹¹

1718 yılında Osmanlı ile Avusturya arasında imzalanan Pasarofça Anlaşması’nın bir sonucu olarak değerlendirilen bu gelişme, diğer Avrupalı çağdaşlarına göre Avusturya’ya öne taşımıştır.¹⁹² Başta sadece resmî amaçlar için kullanılan posta hizmeti kısa zaman içerisinde kapsam ve hizmet noktasında genişletilmiştir. 1726 yılına gelindiğinde, İstanbul’daki teşekkülünden 7 yıl gibi kısa bir süre sonra, Avusturya Posta İdaresi kamuya açılarak halkın mektuplarını kabul etmeye başlamıştır. Avusturya Postası’nın İstanbul’daki ilk yapılanmasında gördüğümüz şekilde, Osmanlı posta hizmetleri yalnızca devlete ait haberleşmeyi sağlamakla sınırlıydı. Osmanlı karasularında Avusturya menşeli gemilerin sayıca artış göstermesi üzerine, belli başlı Osmanlı limanlarında posta merkezi fonksiyonu gören acenteler açılmıştır. İstanbul dışındaki ilk ağ yapılanması olarak ele alabileceğimiz bu gelişme, diğer Avrupalı devletlerin de benzer yayılma stratejisini uygulamalarına dayanak oluşturmuştur. Böylesine bir genişleme

¹⁸⁸ Demir, *Türkiye’de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı’nın Tarihsel Gelişimi*, s. 106-107.

¹⁸⁹ Thobie, *Intérêts et Impérialisme Français dans L’Empire Ottoman (1895-1914)*, s. 39-40.

¹⁹⁰ BOA, HR.MKT. 75/65, M.27.04.1854.

¹⁹¹ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 45-50; Köstler, “Über das Österreichische Levante Postrecht – Ein Betracht zur Geschichte des Österreichischen Postrechts”, *a.g.e.*, s. 323-336.

¹⁹² Joseph Aulneau, *La Turquie et La Guerre*, Librairie Felix Alcan, Paris 1915, s. 202; Pierre Arminjon, *Etrangers et Protégés dans l’Empire Ottoman*, Tome Premier, Librairie Maresco Aine, Paris 1903, s. 36-39.

ve ağ kurma hareketine karşılık olarak, Osmanlı Devleti'nin tebaasının ihtiyaçlarını düşünerek karşı bir duruş göstermediği ifade edilmiştir. Faaliyet alanlarının genişlemesi ve ticari canlılık karşısında, Avusturya Posta İdaresi acentelik uygulamasından vazgeçerek Osmanlı Devleti sınırları içerisinde kendisine ait yerler tesis ederek bunları bağımsız posta ofisi veya postaneler olarak kullanmaya başlamıştır. Kendi mülkiyetindeki bu merkezler kanalıyla posta hizmet alanındaki konumunu güçlendirmiş ve bahse konu zenginlikten tek başına istifade etmeye başlamıştır.¹⁹³

Edirne, İskenderun, Beyrut, Kavala, İstanbul, Hayfa, Sakız, Çanakkale, Dedeoğlu, Gelibolu, İnebolu, Yafa, Kudüs, Giresun, Lagos, Mersin, Midilli, Rodos, Durres, Yanya, Preveze, S. Giovanni de Medua, Santi Quaranta, Avlonya, Tekirdağ, Selanik, Samsun, İzmir, Çeşme, Trabzon, Trablus, Trablus ve Vathi; Avusturya Posta İdaresi'nin sahip olduğu geniş posta hizmet ağına önemli merkezleri olarak ön plana çıkmaktadır.¹⁹⁴

Bu şehirler veya yerleşim alanlarındaki posta varlığı, Avusturya'nın Osmanlı topraklarında tesis ettiği belirgin posta nüfuzunun bir işaretidir. Buralardaki operasyon merkezleri, bugün büyükşehirlerde postane olarak bilinen birimlerle benzerlik göstermektedir. Diğer taraftan, Avusturya'nın Osmanlı topraklarındaki yapılanması kendine özgüdür. Diğer Avrupalı devletler bu teşkilat yapısını örnek alarak, kendi hizmet ağlarına entegre etmek istemişlerdir. Kullanıma hazır bu birikim, onlar için Osmanlı topraklarındaki nüfuzlarını arttırmak anlamına gelmekteydi. Bu bağlamda, Avusturya posta faaliyetlerini sürdürürken hem nüfusun yoğun ve ticari hayatın canlı olduğu şehir merkezlerinde hem şehir veya bölgenin dışarı ile olan ticari etkileşimini sağlayan limanlarda hem de demiryolu bağlantısının güçlü olduğu garlarda posta merkezi işleterek tüm posta pazarını kontrolü altında tutmak veya erişebileceği bütün ticari potansiyelden istifade etmek hedefinde olmuştur.

2.3.2. Fransa Postası

Fransa, Osmanlı Devleti tarafından kendisine tevdi edilen kapitülasyonlar kanalıyla ilk olarak 1535 yılında birtakım diplomatik ve ekonomik ayrıcalıklar kazanmıştır. Bu temelde elde

¹⁹³ *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, N. 588, 72me Année, 25 Avril 1936, s. 465.

¹⁹⁴ *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, "Circulaire N: 5004/263, Objet – Colis Postaux – Russie: Echange avec la Perse – Berne, le 16 Décembre 1904", Union Postale Universelle, Berne, 1904; K. K. Hofrat, *Geschichte der Österreichischen Post*, s. 153-156; "Création de bureaux de Poste Autrichiens à Candie, à Retimo, à Jaffa, à Caiffa, à Tripoli de Syrie et à la Cavala", *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 30, Circulaire N. 76, Février 1858, Paris, s. 64; *Bulletin Mensuel des Postes et des Télégraphes*, N. 6, Juin 1882, s. 252; Effenberger, *Aus alten Postakten – Quellen zur Geschichte der Österreichischen Post, ihrer Einrichtungen und Entwicklung*, s. 269-279; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 323-325.

ettiği hak ve kazanımları; 1569, 1581, 1604, 1607, 1673, 1740, 1801, 1838 ve 1861 yıllarında yenilenen anlaşmalarla kapsamı genişletilmiş olarak devam ettirmiştir.¹⁹⁵ İlk anlaşmalarda posta hizmetine ilişkin bir madde yer almamışsa da ilerleyen yıllarda revize edilen anlaşmalar posta hizmeti icrasına imkân verecek şekilde düzenlenmiştir.¹⁹⁶

Bu bağlamda, 1740 yılında Osmanlı Devleti ve Fransa arasından imzalanan anlaşma, Osmanlı topraklarında Fransa'ya ait posta hizmet noktalarının kurulmasına imkân sağlamış ve bu tarih itibarıyla Fransa'yı en imtiyazlı devletlerden birisi konumuna taşımıştır.¹⁹⁷

Fransa böylelikle ülke genelinde oldukça etkin bir posta serbestisinden istifade etme fırsatı yakalamıştır. Bu durum, sadece Fransa'ya özgü olmayıp Fransa gibi ticari anlaşmalar tesis etmiş olan diğer tüm Avrupalı devletler için de geçerlidir. Kapitülasyon olarak isimlendirilmiş hukuki ve ticari imtiyazların bahse konu devletlere verilmiş ve dönem koşullarına göre yeniden revize edilerek ileriye taşınmış olması,¹⁹⁸ yabancı posta idarelerinin kapatılması sürecinde Osmanlı Devleti'ne zorluklar çıkarmıştır.

Fransa postaneleri bilhassa stratejik olarak adlandırılabilir liman kentlerinde faaliyet göstermişlerdir. İskenderiye, İskenderun, İstanbul, İzmir, Bursa, Beyrut, Hayfa, Çanakkale, Yafa, Kudüs, Lazkiye, Mersin, Rodos, Selanik, Samsun, Trabzon, Trablus, Kavala, Tel Aviv, Enez, Braila, Kandiye, Yanya, Meis, Port-Said, Tekirdağ, Sinop, Volos, Dedeoğlu, Galata, Ordu, Lagos, Vathi, Midilli, Galati, Tulcea, Suez, Sulina, Konstanza, Varna, Köstence, Giresun, Gelibolu ve Enos kentleri Fransa posta idaresinin hizmet verdiği merkezlerin başında gelmektedir.¹⁹⁹ Suriye topraklarının 1919 yılında Fransa işgaline uğramasına müteakiben, Fransa Posta İdaresi'nin İskenderun, Beyrut, Lazkiye ve Trablus kentlerindeki etkisi artarak

¹⁹⁵ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 52; Georges Grosjean, *La Mission de Sémonville à Constantinople 1792-1793*, Documents Réunis et Commentés pour le Cours d'Histoire de la Révolution Française à la Sorbonne (Conférence d'Exercices Pratiques), Charavay Frères, Librairies-Éditeurs, Paris 1887, s. 9-15; Arminjon, *Etrangers et Protégés dans l'Empire Ottoman*, s. 22.35, 50-54.

¹⁹⁶ BOA, HR.SFR.4. 124/78, M.31.12.1867.

¹⁹⁷ *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, N. 588, 72me Année, 25 avril 1936, s. 465; Salih Zeki, "Ecnebi Postaneleri", *Tanin*, 18 Eylül 1324/1 Ekim 1908.

¹⁹⁸ Stephen Pierce Hayden Duggan, *The Eastern Question: A Study In Diplomacy*, Studies in History, Economics and Public Law, The Columbia University Press, London: P. S. King & Son, 1902, s. 23-26.

¹⁹⁹ "Questions et Réponses", *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, 15 c. le numéro, N. 191, Paris, Août 1896, s. 245; *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 28, Instructions de l'Administration – Circulaire N. 70, Décembre 1857, s. 465; M. Langlois & L. François, *Les Oblitérations des Bureaux Français à l'Etranger*, Ouvrage publié sous le patronage de la Société Française de Timbrologie à l'occasion de son cinquantenaire, Amiens. – Imprimerie Yvert et Tellier, 1924, s. 5-102; Durand, *Les Timbres des Colonies Françaises*, s. 24-36; Tanrıku, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilatı*, s. 325-327.

devam etmiştir.²⁰⁰

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ile Fransa karşı karşıya gelmiş ve neticesinde Fransa'ya ait posta ofisleri 1914 yılında kapatılmıştır.²⁰¹ Ancak bunlar savaş sonrasında posta hizmetinin simgelerini taşıyan bir şekilde askeri ofisler olarak yeniden açılmışlardır. Bununla birlikte, İstanbul, İstanbul Galata ve İstanbul Pera postaneleri normal posta merkezleri olarak 1919-1923 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Suriye'deki posta merkezleri de askeri ofisler olarak yeniden açılmıştır. Suriye'nin Fransa denetimine geçmesiyle birlikte, askeri ofisler tanımlaması sona ermiş ve posta merkezleri olarak faaliyetlerine devam etmişlerdir.²⁰²

2.3.3. Birleşik Krallık Postası

Birleşik Krallık, 16. yüzyılda Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkiler tesis etmiştir. 1580²⁰³ yılında kendi yabancı misyonunu kurma hakkı ve çeşitli ticari imtiyazlar elde etmiştir. 1583, 1606, 1619, 1662, 1675, 1809, 1838 ve 1861 yılında imzalan anlaşmalar ve böylelikle elde edilen yeni kapitülasyonlarla, Osmanlı Devleti'ndeki etkinliğini arttırma ve faaliyet alanını genişletme fırsatı yakalamıştır.²⁰⁴

Kraliyet Postası'nın Osmanlı Devleti'nde organize olmaya başladığı tarih 1832'dir. İlk dönemlerde, faaliyet alanı yalnızca Birleşik Krallık sefaretinin resmî evraklarını taşıyacak şekilde sınırlandırılmıştır. Kırım Savaşı sırasında Birleşik Krallık askerlerine gönderilen mektupları teslim almak ve aynı şekilde bu askerlerin yollayacağı posta gönderilerini varış noktalarına sevk etmek üzere İstanbul'da askeri bir Birleşik Krallık askeri postanesi oluşturulmuştur. Diğer yabancı posta idareleri ile benzerlik gösteren bir özellik olarak, yetkili bir müdürün idaresindeki postanede üç posta memuru, doğrudan Kraliyet Postası'na bağlı iki memur muavini, Osmanlı dilini konuşabilen iki yerli tercüman ve çeşitli birliklere mensup birkaç zabitten oluşan bir ekip, posta hizmeti sağlamıştır. Zaman içerisinde bir merkez haline dönüşen bu postanenin Kırım ve Üsküdar'da birer şubesi hizmete açılmıştır. Askeri postane

²⁰⁰ *La Poste, le Télégraphe et le Téléphone*, Exploitation Postale par Emile Mazoyer; Exploitation Télégraphique et Téléphonique par Albert Faure; Appareils Télégraphiques et Téléphoniques par Louis Naud au Ministère du Commerce, de l'Industrie, des Postes et des Télégraphes, 7e Édition, Bureaux du Courrier des Examens, Paris 1898, s. 49; Maurice Edouard, "Timbres Syriens", *Journal de Genève*, N. 181, Vendredi 5 Août, 1988.

²⁰¹ BOA, DH.KMS. 28/12, M.07.10.1914; BOA, HR.HMŞ.İSO. 143/10, M.12.04.1915; BOA, HR.HMŞ.İSO. 76/3, M.16.05.1915; BOA, DH.İUM. 70/1, M.14.05.1915.

²⁰² M. Langlois & L. François, *Les Oblitérations des Bureaux Français à l'Etranger*, s. 6.

²⁰³ BOA, A.DVNS.MHM.d. 00043/458, H.12.08.988/M.21.10.1580.

²⁰⁴ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 52-53.

hüviyetini 1857 yılında bir kenara bırakan Kraliyet Postası, bu tarih itibariyle tüm Osmanlı unsurlarına hizmet sunacak şekilde kendisini yeniden yapılandırmıştır. Beyrut, İstanbul, Selanik ve İzmir, Birleşik Krallık Postası'nın örgütlendiği başlıca merkezler olmuştur.²⁰⁵ İzmir Postanesi 1872'de, Beyrut Postanesi de 1873 yılında faaliyete faaliyet geçmiştir. Bu kentlerin haricinde, Bağdat ve Basra'da da birer posta merkezi bulunmaktaydı.²⁰⁶ Hepsi birer ticari üs olan bu Osmanlı şehirleri, daha ziyade Birleşik Krallığı'n ticari faaliyetlerde bulunduğu yerlerdi. Ayrıca, bu merkezler İngiltere'nin Uzak Doğu ile sürdürmekte olduğu ticari münasebetlerinde ikmal noktaları işlevi de görmüştür.

2.3.4. Rusya Postası

Rus posta merkezlerinin Osmanlı topraklarındaki varlığı, her iki devlet arasında 1783 yılında imzalanan bir ticaret anlaşmasına müteakiben gerçekleşmiştir. Buna göre; her iki devletin vatandaşları arasında ticareti kolaylaştırmak amacıyla Osmanlı Devleti ve Rusya'nın mütekabiliyet esası dâhilinde sınırlarından giren ve çıkan postaların emniyetini sağlamak üzere gerekli olan önlemleri alacağı hususu, ilgili anlaşmanın 76. maddesinde resmîyete dökülmüştür.²⁰⁷ Rusya bu hüküm uyarınca, 1799 yılından başlayarak Osmanlı topraklarında farklı noktalarda postane kurmaya başlamıştır. İlk aşamada sadece 3 merkez kurulmuş ve zaman içerisindeki yoğunluk ve faaliyetlerdeki artış temelinde Rus postanelerinin sayısı nispeten artış göstermiştir. Avusturya'nın yürüttüğü stratejinin bir benzeri olarak, Osmanlı sınırlarındaki Rusya'ya bağlı seyrüsefer acenteleri de eş zamanlı olarak posta ofisi işlevi görmüşlerdir.²⁰⁸

Rusya, 1891 yılında Selanik ve Mont-Athos'ta,²⁰⁹ 1899 yılında ise Resmo'da bir posta ofisi açmıştır.²¹⁰ İstanbul başta olmak üzere İnebolu, Samsun, Tirebolu, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Çanakkale, İzmir, Sakız, İskenderun, Lazkiye, Trablusşam, Beyrut ve Yafa, Rus postanelerinin faaliyet gösterdiği diğer Osmanlı kentleri olarak ön plana çıkmıştır.²¹¹

²⁰⁵ *Indian Postal Guide*, 1907, Sec. IV, s. 154.

²⁰⁶ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 327.

²⁰⁷ BOA, HR.İD. 1713/52, M.05.05.1901; *Les Bureaux de Poste Etrangers En Turquie*, Les Carnets du Bosphore III, İstanbul, Edition ISIS, 1989, s. 14-15, 18-19; Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 50-51; Salih Zeki, "Ecnebi Postahaneleri", *Tanin*, 6 Teşrin-i evvel 1324 (19 Ekim 1908).

²⁰⁸ *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, N. 588, 72me Année, 25 Avril 1936, s. 466.

²⁰⁹ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 41, Mercredi 17 Février, 1892.

²¹⁰ "L'île de Crète", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 18, Samedi-Dimanche 22-23 Janvier, 1972.

²¹¹ Tanrıkut, *a.g.e.*, s. 325.

2.3.5. Almanya Postası

Prusya hükümetinin ilk olarak 1718 yılında Osmanlı Devleti ile ilişkileri sağlamlaştırmak temelinde bir ticari sözleşme zemini oluşturmak için görüşmelerde bulunduğunu ve bu hedefine 1761 yılında imzalanan anlaşmayla vardığını görmekteyiz. Bu anlaşmanın 4. maddesi ile birlikte diğer tüm imtiyazlı devletlerde olduğu gibi Prusya misyonları ve unsurları da aynı ayrıcalıklara kavuşmuştur. Anlaşma hükümlerinin kapsamı, 1862 yılında Alman Gümrük Birliği adına Prusya ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan yeni anlaşmayla²¹² güçlendirilmiş ve Alman Gümrük Birliği'ni de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Osmanlı Devleti ve Almanya arasındaki dostane ilişkiler, 26 Ağustos 1890 yılında imzalanan mutabakat²¹³ ile bir üst seviyeye çıkarılmıştır.

Bu ve benzeri anlaşmaların içerikleri ve geçerlilik süreleri belirli aralıklarla revize edilmiş ve yenilenmiştir. Zaman zaman Almanya yerine Prusya kullanımının çalışma içerisinde yer alması bütünüyle tarihsel süreçteki kullanımı dolayısıyladır. Devlet ismi noktasındaki farklılık, posta idaresinin ismine de yansımıştır. Diğer taraftan, İstanbul bu dönemde Alman tüccarların da yoğun olarak konumlandığı önemli bir merkezdir. Alman tüccarlarına ait iş yerlerinin ve ambarların yakınına mektup kutuları yerleştiren Almanya'nın bu girişimi, Osmanlı Devleti'nin mektup kutularını kaldırması yönündeki itirazıyla karşılaşmışsa da mevcudiyetleri devam ettirilmiştir. 1 Mart 1870 tarihinde, Pera'daki Alman Konsolosluk binasında "Kuzey Almanya Posta Acentesi"²¹⁴ kurulmuştur. Bu dönemde yabancı posta idareleri arasındaki ciddi rekabet dolayısıyla Alman Posta İdaresi'nin hızlı bir şekilde büyümesinin ve kendisini müşterilere kabul ettirmesinin güç olduğu vurgulanmıştır. Bu duruma gerekçe olarak ilk dönemlerde Alman Postası Alman Posta İdaresi'nin bizzat Alman unsurları tarafından iyi karşılanmamış olmasıdır. Ancak kısa zaman zarfında bu durumun kesin bir şekilde değiştiği belirtilmiştir. Osmanlı gündelik yaşamına hitap eden bir özellik olarak, ilgili idarenin "Almanya Postası"²¹⁵ şeklinde bir isim değişikliğine gittiğini ve Türk, Ermeni, Yunan ve İranlıların posta hizmeti için tercih ettikleri bir kurum haline dönüştüğü vurgulanmıştır. İsim noktasındaki stratejinin ve değişimin ilerleyen dönemlerde devam ettiğini, 1871 yılındaki "Alman İmparatorluk Postası" ve sonrasında 1880 yılında nihai halini alan

²¹² BOA, HR.MKT. 400/2, M.22.06.1862.

²¹³ *Annalen des Deutschen Reiches für Gesetzgebung, Verwaltung und Statistik*, Herausgegeben von Georg Hirth, Jahrgang 1873, Verlag von Georg Hirth, Leipzig 1873, s. 318-319; BOA, HR.SYS. 18/41, M.02.12.1890.

²¹⁴ BOA, HR.İD. 1702/19, M.24.08.1870.

²¹⁵ "Zum 25 Jährigen Bestehen des deutschen Postamts in Konstantinopel", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 4, Februar 1895, s. 97-110.

“Emperyal Alman Posta İdaresi” kullanımlarından görmekteyiz.²¹⁶

Alman ticaretinin önemli bir canlılık gösterdiği Trabzon, İzmir ve Beyrut başta olmak üzere Osmanlı topraklarındaki posta ağını genişletmek isteyen bir Almanya ön plana çıkmaktadır. 1898 ve 1900’lu yıllara gelindiğinde, Alman çıkarlarını gözetmek ve korumak olarak nitelendirilen bir gelişme olarak Suriye ve Anadolu topraklarında posta hizmet noktaları tesis edilmiştir. 1 Ekim 1898 yılında Yafa’da,²¹⁷ 1 Mart 1900 tarihinde ise Beyrut, İzmir ve Kudüs’te ticari faaliyetlerine devam eden Alman unsurların yoğun talebi karşısında postanelerin açıldığına²¹⁸ tanık olmaktadır. Edirne, Alman Postası’nın bir diğer operasyon üssü olarak ön plana çıkmaktadır.²¹⁹

Kuzey Almanya Posta Acentesi’den Alamanya Postası’na ve Alman İmparatorluk Postası’ndan Emperyalist Alman Posta İdaresi’ne doğru giden süreci farklı bir açıdan değerlendirmek mümkündür. Posta idarelerinin bilhassa geleneksel dönem itibarıyla isim değişikliği noktasında tutucu oldukları söylenebilir. Bir değişiklik yapılması halinde de bunun uzun soluklu ve kalıcı olmasına dikkat edilir. Osmanlı topraklarındaki diğer Avrupalı güçler, isim noktasında benzer bir örnek sergilememişlerdir. Posta idarelerinin sundukları hizmetlerin kabul edilmesi ve benimsenmesi noktasında halkın aidiyetlerini önemseydiği ve stratejilerini buna göre şekillendirdikleri bilinen bir durumdur. Özellikle ticari bir kimliğe sahip oldukları ilk dönemlerde bunu daha belirgin izlemek mümkündür. Bu bakımdan, İstanbul’un bir uluslararası posta merkezi olduğunu ve burada faaliyet göstermekte olan rakiplerini göz önünde bulundurduğumuzda, Alman Posta İdaresi’nin rekabetçi bir strateji benimserken Osmanlı toplumu tarafından kabul görmeyi öncelediğini ve buna göre hareket ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nihai ismini kazanmasına kadar geçen süreç bu yönüyle bir zaman kazanma ve kendini kabul ettirme aşaması olarak da değerlendirilebilir. Osmanlı Devleti’nin kapatma girişimleri, bu türden bir stratejinin benimsenmesini mecbur kılmış da olabilir. Dolayısıyla, bir meşruiyet zemini arayışında olan ve bunu halkın hüsnü kabulü üzerinden tesis etmeye çalışan bir posta stratejisinden güç almaya çalışan bir Almanya görmekteyiz.

²¹⁶ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 55-57; Ragıp Serdaroglu, “1870-1900 Döneminde Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Postaneleri ve Kullanılan Damgalar”, *Pul Kültürü*, Yıl 1, Sayı 3, 15 Mayıs 1869, s. 13; Demir, *Türkiye’de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı’nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 101-104.

²¹⁷ George Young, *Corps De Droit Ottoman*, Vol. IV, Oxford 1906, s. 341.

²¹⁸ Albert Friedemann, *Die Postwertzeichen und Entwertungen der deutschen Postanstalten in den Schutzgebiet und im Auslande*, Zweite-erweiterte Auflage, Leipzig 1921, s. 50-80; Andreas Birken, *Michel-Atlas zur Deutschland-Philatelie*, Schwaneberger Verlag GMBH, Hamburg, Bobingen, 2012, s. 136-137; *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 3, Februar 1903, s. 77-79.

²¹⁹ *Indian Postal Guide*, 1907, Sec. IV, s. 155.

Çalışma içerisinde vurgulandığı üzere Avrupalı devletlerin posta hizmeti sundukları başka ülkeler ve coğrafyalar da vardır. Genel itibariyle değerlendirildiğinde, yabancı bir ülke sınırları içerisinde posta hizmetinin verilmesi ilgili ülkenin üst yönetiminin bu yöndeki kararına bağlıdır. Ev sahibi hükümetin bu yönde bir davette bulunmasının yanı sıra ilgili devletin bu yönde kendisine ilettiği resmî talebin kabul edilmesi veya reddedilmesi esasına dayanmaktadır. Her ne kadar Osmanlı Devleti söz konusu olduğunda kapitülasyonlar dayanak gösterilse de doğrudan posta hizmetine atıfta bulunan herhangi bir hukuki veya resmî temel bulunmamaktadır. Burada bahse konu olan, denetim veya ihmalkârlıklardan ileri gelen serbest bir ticari ortamın yabancı postalara zemin oluşturduğudur. Posta alanındaki yapılanma ve gelişimleri, yabancı postaların tercih edilmelerine neden olmuştur. Bu bakımdan, Alman Posta İdaresi'nin Osmanlı'daki posta varlığı, diğer devletlerle benzer arka plana sahiptir.²²⁰

2.3.6. İtalya Postası

İtalya'nın posta hizmet yapılanması diğer çağdaşlarına göre kısmen farklılık göstermektedir. İtalya Hükûmeti, Trablusgarp'taki nüfuzunu sağlamlaştırmak amacıyla İtalya ve Trablusgarp arasında düzenli haberleşme hattı kurmuştur. Eş zamanlı olarak Trablusgarp'ta kurulan nakliye acenteleri posta hizmeti vermeye başlamıştır. 1869 yılında Trablusgarp'ta kurulan İtalyan postanesi, Osmanlı-İtalya ilişkilerinde uzun süreli bir gerginliğe yol açmıştır.²²¹ Osmanlı Devleti UPU üyeliğini esas alarak, İtalya'nın Osmanlı topraklarında posta işletme hakkına sahip olmadığını kabul ettirme mücadelesi vermiştir. Osmanlı Devleti'nin çabaları sonucunda, Trablusgarp İtalyan postanesi 1883 yılında kapatılmış olsa da İtalya'nın 1899'da Bingazi'de ve 1908 yılında da Trablusgarp'ta yeniden postane açtığı görülmektedir. Özellikle Trablusgarp postanesinin yeniden açılmasında, Roma'da düzenlenen UPU Kongresi'nde İtalya'nın ev sahibi olma ayrıcalığını kendi lehine kullanması etkili olmuştur.²²²

Bu durum, UPU üzerindeki Avrupa etkisi ve nüfuzunun en belirgin kanıtıdır. UPU'nun Avrupalı devletlerin çıkarına ters düşebilecek bir yaklaşım içerisine girmekten kaçındığını da göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar olan süreçteki UPU toplantılarının

²²⁰ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 103-104; Andreas Davit Mordtmann, *İstanbul ve Yeni Osmanlılar*, (çev. Gertrude Habermann Songu), İstanbul 1999, s. 73; Paul Fesch, *Abdülhamit'in Son Günlerinde İstanbul*, (çev. Erol Üyepazarcı), İstanbul 1998, s. 88.

²²¹ İtalya'nın Trablusgarp siyaseti hakkında bkz. Özcan Mert, "Osmanlı Belgelerine Göre Banco Di Roma'nın Trablusgarp'taki Faaliyetleri", *Belleten*, Cilt: LI, Sayı 200, Ağustos 1987; Celal Tevfik Karasapan, *Trablusgarp, Bingazi ve Fizan*, Ankara 1960.

²²² Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 32-328.

Avrupa merkezlerinden toplanmış olması, İtalya ev sahipliğine benzer müdahalelerin yaşanmış olabileceğine işaret etmektedir.²²³

Osmanlı topraklarındaki İtalyan posta merkezlerinin UPU tarafından tanınması, ilk olarak 1874 Bern Kongresi'nde başlamış ve Roma Kongresi'yle devam etmiştir.²²⁴ 1901'de İşkodra ve Bingazi; 1902 senesinde Yanya ve Dıraç; 1908 yılında ise daha çok Anadolu'da örgütlenecek şekilde İzmir, Avlonya, İstanbul, Selanik ve Kudüs'te yeni İtalyan postaneleri hizmete girmiştir.²²⁵

İtalya'nın yabancı posta politikasının arka planına inildiğinde, diğer Avrupalı devletlere nazaran Osmanlı Devleti'nde benzer posta yapılanmasını zamanında başlatamamış olmasının etkili olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin kapatma girişimleri devam ederken, İtalya bunu görmezden gelerek diğer devletlere verilen imtiyazları uluslararası müzakerelerin bir unsuru olarak kullanmak istemiş ve İtalya'nın Osmanlı topraklarında posta büroları açma hakkına haiz olduğunu öne sürmüştür.²²⁶ İtalya, Osmanlı Devleti toprak bütünlüğünün İtalya'nın önceliği olduğunu, ancak Osmanlı Devleti'nde yaşayan İtalyan vatandaşlarının muhtelif ihtiyaçlarının karşılanması noktasında Osmanlı Devleti'nin diğer devletlere tanımış olduğu hakları İtalya için de kullanması gerektiği düşüncesini güçlü bir şekilde savunma ve dillendirme yoluna gitmiştir.²²⁷

İtalya Dışişleri Bakanı, Osmanlı Devleti'nin İtalya elçisi üzerinden bu görüşmeleri hızlandırma yoluna da gitmiştir. Dönemin Bakanı M. Tittoni, Türkiye Büyükelçisine İtalya'nın bu yöndeki talebini doğrudan ileterek bunu İstanbul ile paylaşmasını istemiştir. İtalya, hâlihazırda diğer Avrupalı devletlerin posta birimlerinin faaliyetlerine devam ettiği Osmanlı kentlerinde İtalya posta ofislerinin kurulması talebinde bulunmuştur. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idarelerinin kapatılması yönündeki hassasiyetini anladığını vurgulayarak tüm yabancı posta idarelerinin kapatılması ile birlikte İtalya posta birimlerinin de faaliyetlerine son verme noktasında hazır olacağını taahhüt etmiştir. Osmanlı Devleti, sınırlarındaki yabancı posta idarelerinin herhangi bir hukuki dayanağının bulunmadığını ve bu

²²³ <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/History>. Erişim: 12 Haziran 2021.

²²⁴ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 107-108.

²²⁵ Salih Kuyaş, "Posta Tarihi ve Kapitülasyon Postaneleri", *Tarih ve Toplum*, Sayı 1, Ocak 1984, s. 53.

²²⁶ "La Politique étrangère de l'Italie", *Journal de Genève*, Samedi 6 Juin, 1908.

²²⁷ "L'Italie en orient", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 95, Jeudi 23 Avril, 1908.

yönde bir taahhüdünün olmadığını vurgulamıştır.²²⁸

İtalya buna karşılık, Türkiye'nin birçok şehrinde yaşayan İtalya vatandaşlarının bu yöndeki ihtiyaçlarına cevap verecek posta birimlerinin kurulmasını uzun zamanlardan beridir talep ettiğini, diğer Batılı güçlerin hâlihazırda bu posta ofislerini farklı kentlerde açmış bulunduklarını ve çok sayıda İtalyan vatandaşın yaşamakta olduğu Osmanlı topraklarında başka ülkelere tanınmış olan bu hakkın İtalya'ya da tanınması gerektiğini farklı zamanlarda üst merciler üzerinden dile getirmeye devam etmiştir.²²⁹ Osmanlı Devleti bu yöndeki kararlığından taviz vermeyerek, bahse konu posta merkezlerinin açılmasına müsaade etmeyeceğini, gerek duyulması halinde ilgili merkezlerin önünde asker bulunduracağını ve bu merkezlerin kamuya erişimini engelleyeceğini duyurmuştur.²³⁰ İtalya Hükümeti ve Dışişleri Bakanlığı, Osmanlı Devleti'nde yaşayan vatandaşlarının bu yöndeki taleplerini incelerken, Osmanlı Devleti'ni olumlu yanıt vermeye zorlayacak argümanları kullanma yolunu seçmiştir. Bu duruma uygun olarak, İtalyanların ikamet ettiği ancak diğer yabancı devletlere ait posta ofislerinin bulunmadığı şehirlerden gelen talepler, Osmanlı Devleti'ne iletilmemiştir. İtalyan nüfusunun yoğun olduğu ve diğer yabancı devletlerin de posta faaliyetlerine devam ettiği İstanbul (İstanbul-Galata-Beyoğlu), Selanik, Dıraç, Avlonya, İzmir, Yafa ve Kudüs şehirlerini kapsayan talepler müzakerelerin merkezini oluşturmuştur.²³¹ Çalışmamızın konusu olmamakla birlikte, bahse konu müzakerelerin devamında posta meselesinin askeri bir noktaya evrilecek kadar büyümesi, konunun ciddiyetini ve ehemmiyetini ortaya koymaktadır.

Burada dikkate alınması gereken husus, Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idarelerine yönelik girişimlerinin devam ettiği bir süreçte, İtalya'nın mevcut olan Avrupalı posta idarelerinin yanına kendi posta idaresini eklemekte ısrar etmiş olmasıdır. Diğer yabancı güçlerin bu alanda faaliyet gösteren birimlere sahip olduğu ve İtalya'nın da bu bağlamda doğal olarak bir hakka sahip olduğu iddiası eksik kalmaktadır. Bu koşullarda yeni posta ofislerinin açılmasının zorluğu, Osmanlı Devleti'nin mevcutları kapatma mücadelesi veriyor olmasından anlaşılabilmektedir. Osmanlı Devleti'nin karşı çıktığı husus tam olarak bu olmuştur. Ancak İtalya'nın bu yöndeki girişimleri Osmanlı Devleti'nin yürüttüğü diplomasiye rağmen olumlu

²²⁸ “Le règlement de l'incident Italo-Turc” & “Le différend Italo-Turc”, *Journal de Genève*, N. 110, Mercredi 22 Avril, 1908; *Journal de Genève*, N. 109, Mardi 21 Avril, 1908; “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 130, Dimanche 12 Mai, 1901.

²²⁹ “Un conflit Italo-Turc”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 93, Mardi 21 Avril, 1908.

²³⁰ “Le différend Italo Turc”, *Journal de Genève*, N. 110, Mardi 21 Avril, 1908.

²³¹ “Italie et Turquie – Les bureaux de poste Italiens en Turquie, une provocation turque, trois divisions navales en Orient”, *Journal de Genève*, N. 108, Dimanche 19 Avril, 1908; *Indian Postal Guide*, 1907, Sec. IV, s. 155. Tanrıkut *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 327-328.

sonuç vermiş ve Osmanlı Devleti'ndeki yabancı posta idarelerine eklenen diğer bir devlet de İtalya olmuştur.²³²

2.3.7. Yunanistan Postası

Yunanistan, yaklaşık 10 yıl süren mücadeleden sonra 1829 tarihinde bağımsızlığını kazanarak Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır.²³³ 1834 yılından itibaren Osmanlı topraklarında postaneler açarak, kapitülasyonların sağladığı atmosferden istifade etmek istemiştir.²³⁴ Buna kapsamında 1834 yılında İstanbul ve İzmir, 1852 yılında Arta ve Yanya, 1853'te Yanya ve 1860'ta Kalas ve Larissa'da Yunan postaneleri hizmete açılmıştır.²³⁵ Ayrıca, yine bu süreçte Preveze, Volos, Bükreş, Kalas, Herakliyon, Yaş, Midilli, Girit,²³⁶ Resmo, Selanik, Sisam ve Sulina kentlerinde Yunanistan'a ait posta merkezleri faaliyete başlamıştır.²³⁷

Yunan posta merkezlerinin açıldığı tarihlerde Osmanlı topraklarında bir uluslararası posta krizi henüz mevcut değildi. Osmanlı Devleti'nin yabancı postaneleri kapatmaya dönük bir girişimi de ortaya çıkmamıştı. Bu zaman zarfında, Yunanistan topraklarındaki Osmanlı postanelerinin hizmet vermeye devam ettiği, Yunanistan'ın Osmanlı şehirlerindeki postanelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca, Osmanlı topraklarındaki Yunanistan vatandaşları ile Yunanistan sınırları içerisinde kalan Osmanlı tebaası, bu olumlu atmosferden istifade etmiş ve posta gönderileri herhangi bir aksaklık yaşanmadan posta işleme süreçlerinden geçerek dolaşıma girmiştir. Ancak kapatma girişiminin belirmesi ve bu idarelerin bir uluslararası sorun haline dönüşmesi üzerine Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki ilişkiler, diğer Avrupalı devletlerle olan ilişki düzeyine inecek ve aşağıda değerlendirildiği haliyle kötüleşmeye başlayacaktı. Bu noktada, Avrupalı devletlere nazaran, Osmanlı topraklarında posta faaliyetinde bulunan Yunanistan farklı bir zeminde yer almıştır. Nitekim diğer devletler gibi geniş bir hizmet ağına sahip olamamıştır. Diğer yabancı posta ofisleri Birinci Dünya Savaşı'na kadar kesintisiz faaliyet göstermiş olmakla birlikte Yunanistan postaneleri UPU üyeliğine müteakiben kısa bir süre içerisinde kapatılmıştır.²³⁸ Yunanistan Postası, karşı hamle olarak

²³² “La chronique philatélique”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 286, Dimanche 18 Octobre, 1914.

²³³ Kuyaş, “Posta Tarihi ve Kapitülasyon Postaneleri”, *a.g.e.*, s. 53.

²³⁴ Ersin Yurtsever, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Postalar”, *Türkiye'de Pul ve Pulculuk*, Cilt II, Sayı 4-5, 15 Şubat 1984, s. 26.

²³⁵ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 109. Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 53.

²³⁶ “L'île de Crète”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 18, Samedi-Dimanche 22-23 Janvier, 1912.

²³⁷ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 329.

²³⁸ Seyfettin Raşit Sonkor, “Türkiye'de Ecnebi Postaları Nasıl Teessüs Etti”, *Pul Meşheri*, Sayı 34, Nisan 1934, s. 486-487.

Osmanlı Posta Teşkilatı kanalıyla gönderilen postaları kabul etmeyerek birçok kez geri döndürmüştür.²³⁹

Osmanlı Devleti'nin bu kökten müdahalesinin arkasında yatan unsurun, Larissa'da bulunan Osmanlı Posta Teşkilatı'na ait posta ofisinin Yunanistan tarafından kapatılması olduğu öne sürülmüştür. Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan güven temelli eleştirilerin burada Yunan Postası'na yöneltilmiş olması, yine yabancı posta idarelerinin kendi meşruiyetlerini devam ettirme peşinde olduklarını gösteriyor olması açısından önemlidir. Yunan Postası'na yöneltilen eleştiri, Teselya bölgesinde iskân eden ciddi orandaki Osmanlı nüfusunun Yunan Postası'na güven duymadığı yönündedir. Bahse konu Avrupalı devletlere göre, Yunanistan, Osmanlı Devleti'ne bu konuda mantıklı bir diyalog çerçevesinde imtiyaz tanınmasına veya ayrıcalık gösterilmesine yönelik bir tutum sergileyebilirdi. İlk olarak Yunanistan'ın kendi topraklarındaki Osmanlı posta ofisini kapattığını, bunu kendi egemenlik hakları çerçevesinde haklı bir girişim olarak gördüğü ve Osmanlı Devleti'nin de buna bir misillemede bulunarak, yine haklı gerekçeler temelinde, İstanbul'daki Yunan posta merkezlerini kapattığı ifade edilmiştir. Yunanistan'ın karşı çıktığı husus, Osmanlı Devleti ile 1841 yılında imzaladığı ve burada Yunanistan'ın İstanbul'da bir posta ofisi kurabileceği imtiyazı da dâhil olmak üzere çok sayıda ayrıcalığın tanındığı gerçeğinin bilincinde olarak Osmanlı Devleti'nin anlaşmaların ruhuna aykırı davrandığı iddiasıdır. Benzer doğrultuda; Almanya, Fransa ve Rusya gibi devletlere bu alanda tanınan haklardan farklı bir durumun olmadığı öne sürülmüştür. Kısacası, bu anlaşmalar kanalıyla Osmanlı topraklarındaki bütün yabancı posta idarelerinin varlığının tolerans temelinden çok, ev sahibi hükümet tarafından sağlanan imtiyazlarla yasal bir statü kapsamında faaliyet gösterme hakkına sahip oldukları belirtilmiştir.²⁴⁰

Yunanistan'ın diğer ülkelerin Osmanlı Devleti ile yaşadığı sürecin daha ağırlığını tecrübe ettiği de öne sürülmüştür.²⁴¹ Osmanlı Devleti, Yunanistan'a katılmasına rağmen Larissa'daki Osmanlı posta ofisinin faaliyetine devam etmesini amaçlamıştır. Yunanistan ise buna karşı çıkarak, Türklerin diğer devletlere tanımayı reddettiği bir imtiyaza sahip olamayacağını bildirmiştir. Osmanlı Devleti'nin, Yunanistan hükümetine Larissa'daki posta merkezlerinin varlığına müsamaha göstermemesi halinde Osmanlı Devleti'ndeki Yunanistan Posta İdaresi'nin varlığına müsaade edilmeyeceği şeklinde bir geri bildirimde bulunduğu da belirtilmiştir. 1881 yılının Kasım ayı sonlarında, Osmanlı Devleti'nin bu yönde Yunanistan'a

²³⁹ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 80, Vendredi 6 Avril, 1883.

²⁴⁰ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881.

²⁴¹ "Frontière Gréco-Turque", *Journal de Genève*, N. 86, Dimanche 11 Avril, 1897.

vermiş olduğu mühlet sona ermiş ve İstanbul'daki Yunan Bakanı M. Condouriotis'e Galata'daki Yunan posta ofisini üç gün içerisinde kapatmaları talimatı verilmiştir. Yukarıda belirtildiği üzere, Yunanistan Bakanı, Osmanlı Devleti ile imzalanan anlaşmaları referans göstererek, Yunanistan'ın diğer devletlerin sahip olduğu yasal haklara haiz olduğunu ve ilgili posta ofisini kapatmayı reddettiğini duyurmuştur. Hatta, Osmanlı Devleti'nin uzun bir süredir yabancı posta idarelerini kapatma yönündeki isteğinin farkında olduklarını, Osmanlı Hükümetinin kendileri gibi küçük bir devletin bu yöndeki haklarını savunmaktan aciz kalacağını ve böylelikle amacına ulaşacağı düşüncesini tatbik etmeye çalıştığı iddiasını ortaya atmıştır.²⁴²

Osmanlı Devleti'nin uzun bir süre işgal olduğu ve uluslararası bir krize evrilen yabancı posta idareleri meselesi nihai olarak neticeye ulaştırılana kadar hem devletler hem de toplum nezdindeki canlılığını ve güncelliğini korumuştur. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın operasyonlar noktasındaki yetersizliği bir iç mesele olarak değerlendirilebilecekken,²⁴³ Avrupalı devletler uluslararası basın üzerinden bunu tüm dünyaya duyurma telaşına girmişlerdir. Organizasyon, kurum yönetimi, hizmet ağı ve personel temelli eleştirilerle işlevsiz ve çağ dışı olarak lanse edilmeye çalışılan Osmanlı Posta Teşkilatı, dönem itibarıyla diğer tüm dünya posta idareleri gibi posta hizmeti sunmaya çalışmıştır. ABD Posta İdaresi coğrafi uzaklık temelinde hariç tutulmak üzere bahse konu Avrupalı devletlerin dışında ismi anılabilecek en iyi standartlarda posta hizmetini sunan diğer bir posta idaresi mevcut değildi. Buradaki temel sorun, eksiklik veya aksaklıkların, Osmanlı Posta Teşkilatı'na özgü sorunlar olarak yansıtılmış olmasıdır.

2.3.8. İspanya Postası

Osmanlı Devleti'ndeki posta yapılanması hakkında en az ön plana çıkan veya hakkında en az malumat sahibi devlet olarak ön plana çıkan İspanya, aslında diğer çağdaşları gibi erken sayılabilecek bir dönemde Osmanlı topraklarında kendi posta hizmet noktalarını kurmuştur.

Kapitülasyonlardan ileri gelen durumun bir benzeri neticesinde 14 Eylül 1782 yılında İspanya ile tesis edilen ticaret anlaşmasıyla, İspanya'ya Osmanlı topraklarında yabancı misyonunu kurma zemini sağlanmıştır. Misyon postalarının nasıl taşınacağı hakkında ilgili

²⁴² "Turquie", *Journal de Genève*, N. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881.

²⁴³ "Les Postes Etrangères en Turquie", *Gazette de Lausanne*, N. 100, Vendredi 10 Mai 1901; "Osmanlı posta hizmetlerinin yetersiz organizasyonundan kaçınmak için, birçok Avrupa ülkesi bazı Osmanlı şehirlerinde posta hizmetlerinin idamesinden sorumlu bağımsız posta birimleri kurdular".

anlaşma içerisinde herhangi bir madde yer almamıştır. Buna karşılık, 1784 yılına gelindiğinde, Osmanlı topraklarında İspanya posta merkezlerinin faaliyet halinde oldukları görülmektedir.²⁴⁴

Kapatılmaları hakkında net bir tarih olmamakla birlikte diğer Avrupalı örnekleri ile birlikte faaliyetlerinin son bulmuş olması muhtemeldir. Burada dile getirebileceğimiz önemli husus, 1860 ile başlamış olan karşıt kampanya sürecinde İspanya'nın ön plana çıkmamış olmasıdır. İspanya adına veya İspanya desteğinde bir içeriğe denk gelinmemiş olması, İspanya'nın meselenin gelişimi sürecinde sessizliğini koruyarak ticari canlılıktan istifade etmeye yoğunlaştığı ve genelin mutabık kalacağı sonucu kendisinin de önceden kabullendiği şeklinde yorumlanabilir.

2.3.9. Mısır Postası

İspanya örneğinden biraz daha farklı bir düzlemde yer aldığını düşündüğümüz Mısır'a, çalışmamızın bu kısmında yer verilme nedeni, uluslararası posta krizinin yaşandığı belli başlı Avrupalı devletlerin haricindeki yabancı posta idarelerinin tümüne bir bütün olarak yer verilmesinin faydalı olabileceği düşüncesidir.

Bu bağlamda, Osmanlı tabiiyetindeki Mısır'ın kendi posta organizasyonunu sağladıktan sonra 1870 tarihinden itibaren İstanbul, İzmir, Beyrut, Cidde, Çanakkale, Gelibolu, İskenderun, Selanik, Kavala, Kırkağaç, Lazkiye, Leros, Mersin, Midilli, Rodos, Sakız ve Yafa'da postane açtığı görülmektedir. Bu merkezler 1881'de kapatılmıştır.²⁴⁵ Mısır posta varlığı, diğer örneklerdeki gibi ne uzun ömürlü ne de ana problemin bir tarafı veya parçası olmuştur.

Burada, Osmanlı Posta Teşkilatı'na yönelik karşıt tutumu yansıtacağını düşündüğümüz ve Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'ndeki girişiminin bir benzerini yansıtan ayrımı önemlidir. Mısır, Bern Kongresi sonrasında kendi topraklarındaki yabancı postaların ilgası için hem doğrudan diğer devletlerle hem de UPU üzerinden girişimde bulunmuştur. 1878 UPU Paris Kongresi öncesinde, Bern'deki Uluslararası Büro aracılığıyla muhatap devletlerin posta birimlerini kapatması talebini iletmiştir. Bu girişim sonuçsuz kalmıştır. Ancak Kasım 1877'de

²⁴⁴ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 51.

²⁴⁵ Kuyuş, "Posta Tarihi ve Kapitülasyon Postaneleri", *a.g.e.*, s. 53; Yurtsever, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Postalar", *a.g.e.*, s. 26; Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 53; Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 108.

Londra’da Birleşik Krallık ile imzalanan anlaşma sonrasında, Birleşik Krallık 1 Nisan 1878 tarihi itibarıyla Mısır’daki posta birimlerini geri çekmiştir. 1884 yılında İtalya ile varılan anlaşma ile İtalya’nın İskenderiye’deki posta birimi kapatılmıştır. Avusturya ile benzer bir anlaşma 1889 yılında tesis edilmiş ve İskenderiye’deki Avusturya posta ofisi faaliyetlerini sonlandırmıştır. Fransa ise İskenderiye ve Port Said’deki posta birimlerini kapatma yoluna gitmemiştir.²⁴⁶

Özellikle bu yönüyle Mısır örneği, Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu ve muzdarip olduğu anlaşılabilir tutumu yansıtan en önemli örnektir. Osmanlı topraklarındaki mevcudiyetlerini devam ettirme noktasındaki ısrarın yine Osmanlı tabiiyetindeki bir bölgede karşılıklı mutabakat çerçevesinde son bulmuş olması, anlaşılması zor bir husus olarak ön plana çıkmaktadır.

2.3.10. Romanya Postası

Osmanlı topraklarında faaliyet göstermiş bir diğer Avrupa devleti de Romanya olmuştur. Ancak diğer devletlerin sahip olduğu teşkilatlanma gücüne ulaşamamıştır. Yalnızca İstanbul ile sınırlı kalan Romanya Postası’nın yapılanması, 1896 yılında başlamıştır. Bilindiği üzere, Köstence ve İstanbul arasındaki deniz yolu bağlantısı her iki kentin önemli bir posta üssü olmasına katkıda bulunmuştur. Bu posta hattından daha etkin bir şekilde istifade etmek isteyen Romanya, Osmanlı Devleti’ne İstanbul’da bir posta merkezi açma noktasında devamlı olarak talepte bulunsada uzun süre bu talepleri karşılıksız kalmıştır. İstanbul’daki ikinci postanesi de 1919 tarihinde hizmete açmıştır.²⁴⁷

Osmanlı Devleti özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte topraklarında faaliyet göstermekte olan devletler eliyle ortaya çıkarılmış olan “yabancı posta idareleri” meselesini ilgili devletlerle yürüttüğü diplomatik görüşmelerin önemli bir gündem maddesi olarak ön

²⁴⁶ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 38.

²⁴⁷ Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 328; Georges Brunel, “Histoire des Timbres du Royaume de Roumanie”, *Le Timbre-Poste*, 6e Année, N. 59, Paris, 10 Février 1912, s. 176-177. Romanya dâhil olmak üzere, Osmanlı topraklarında posta faaliyeti bulunduran tüm devletler UPU ile sürdürdükleri yazışmalarda Osmanlı topraklarındaki postaneleriyle ilgili herhangi bir gelişmeyi UPU’ya bildirmişlerdir. Bu bilgiler, UPU tarafından ilgili sirkülerler üzerinden tüm üye ülkelere gönderilmiştir. UPU, böylelikle bu merkezlerin meşruluğunu kabul eden bir yaklaşım içerisinde olmuştur. Örnek olarak, Romanya’nın Osmanlı Devleti’nde vuku bulan 6 günlük bir karantina dolayısıyla hizmet akışına ilişkin olarak UPU’ya ilettiği ve UPU’nun da tüm üye devletlerde bildirdiği sirküler için bkz. *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, “Circulaire N: 3152/166 – Objet. Roumanie: Mesures Sanitaires – Berne, le 3 Août 1904”, Union Postale Universelle, Berne 1904; *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, “Circulaire N: 3434/184 – Objet. Roumanie: Mesures Sanitaires – Berne, le 23 Août 1904”, Berne 1904.

planda tutma çabası içerisinde olmuştur.²⁴⁸ İkili ilişkilerin yanı sıra bu devletleri bir araya getiren konferans ve görüşmelerin hassas gündem maddelerinden birisi olarak, yabancı posta idareleri meselesi, Birinci Dünya Savaşı sürecinde de hassasiyetini korumuş ve kesin olarak sona erdirildiği Lozan Anlaşması'na kadar varlığını devam ettirmiştir.

²⁴⁸ J. Coudurier, “Les Affaires d’Orient”, *Journal de Genève*, N. 99, Dimanche 11 Avril, 1909; Neculai Dacovici, *La Question du Bosphore et des Dardanelles*, Georg & Cie, Librairies-Editeurs, Genève 1915, s. 71.

BÖLÜM III

DÜNYA POSTA BİRLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

3.1. ULUSLARARASI POSTA HİZMETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sunulan bilgiler ve bu yöndeki tarihsel gelişmelerden de anlaşılabilceği üzere gözle görülebilir bir ihtiyaç olmasına rağmen uluslararası postanın düzenlenmesinden ve tayininden sorumlu devletlerarası bir organizasyon fikrinin türlü nedenlerden ötürü asırlarca hayata geçirilememiştir.

UPU'nun kuruluşuna temel oluşturan uluslararası posta hizmetinin tarihine bakıldığında, birkaç Avrupa ülkesinde yaşanan gelişmelerin ön plana çıktığı görülmektedir. Devletlerin ülke sınırlarında tesis etmeye çalıştıkları hizmet standardının uluslararası hizmete kapı açan ve onu güçlendiren bir mahiyet teşkil ettiğini vurgulamak gerekir. Bu bağlamda, Orta Çağlar itibarıyla özel ulak sistemlerinin sınırların ötesine posta taşıyan boyutu önemlidir.

Avrupa coğrafyasındaki bağımsız ulak hizmetinin ise farklı bir konumda yer aldığı düşünülmektedir. Fransa'da Maçon tarafındaki Benedictine de Cluny Manastırı,²⁴⁹ İspanya Macaristan ve Polonya sınırlarını aşan ulak hizmetine sahipti. Paris Üniversitesi'nde eğitim gören İngiltere ve İskoçya dâhil olmak üzere Avrupa'nın farklı ülkelerinden öğrenciler için üniversite ve memleketleri arasında işleyen bir haberleşme veya posta sistemi bulunmaktaydı. 13. yüzyıla gelindiğinde İtalya'daki ulak sistemi aktif bir şekilde işlemekteydi. Hansa Ligi²⁵⁰ posta hizmeti ise Kuzey Avrupa'nın büyük bir bölümünü içine alan bir işler ağına sahipti. Alman haçlı kardeşliğinin bir parçası olarak 1190'da kurulan, dini ve askeri tarıkata bağlı şövalye birliği Teutonic Knights,²⁵¹ Butcher Post,²⁵² Fuggers ulak hizmeti²⁵³ ile Avrupa kıtası ve

²⁴⁹ Benedictine de Cluny Manastırı hakkında bilgi için bkz. Frank Barlow, *The English Church, 1066-1154: A History of the Anglo-Norman Church*, Longman, New York 1979.

²⁵⁰ Hansa Ligi oluşumu hakkında bilgi için bkz. Ian Duncan Colvin, *The Germans in England 1066-1598*, London 1915, s. 32-44; Cornelius Walford, "An Outline History of the Hanseatic League, More Particularly in Its Bearings Upon English Commerce", *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. IX., London 1881, s. 82-136; Elizabeth Gee Nash, *The Hansa*, Barnes & Noble Books, New York 1995; Helen Zimmern, *The Hansa Towns*, New York 1889.

²⁵¹ Teutonic Şövalyeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Treitschke's Origins of Prussianism (The Teutonic Knights)*, translated by Eden & Cedar Paul, George Allen and Unwin Ltd., London 1942; Eric Christiansen, *The Northern Crusades: The Baltic and the Catholic Frontier 1100-1525*, University of Minnesota Press, Minneapolis 1980.

²⁵² Butcher Post hakkında bilgi için bkz. Klaus Jürgen Herrmann, "Was für ein gottvergessener Weg ist es von Gmünd nach Waldstetten", *Die Entwicklung des Postwesens in der Reichstadt Schwäbisch Gmünd*, 1991, s. 119-131.

²⁵³ https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/52542/European_Postal_Networks.pdf;sequence=1&isAllowed=y. Erişim: 17 Haziran 2021.

Birleşik Krallık arasında çalışan Stranger's Post oluşumları, uluslararası postanın gelişiminde önemli roller oynamışlardır. UPU öncesindeki yakın zamanlara bakıldığında ise Fransa Kraliyet Posta Hizmeti'nin Londra, İskoçya, Hollanda, İspanya, Flanders ve Almanya'da resmî posta taşıdığı görülmektedir. Fransa Postası hem kıta genelinde hem de belirgin olarak İsviçre topraklarında etkin bir faaliyet hizmeti yürütmekteydi. İsviçre topraklarında, Fransa ve İsviçre arasındaki posta mübadelesinin tanziminden sorumlu genel müdürler ve postaneler bulunmaktaydı. Çalışma içerisinde bu hususa yabancı posta idareleri sorunsalı ile birlikte verilmiştir. Kraliyet Postası, 17. yüzyılda Birleşik Krallık ve Brüksel arasında düzenli posta hizmeti tesis etmiştir. 1620 yılında İsveç Posta İdaresi'nin teşekkülü ile birlikte Danimarka ve Hamburg'a posta hizmeti başlamıştır. Avrupa postalarının Rusya'ya taşınabilmesi için 1665'te ilk kez bir Rus posta genel müdürünün atandığı ve Moskova ile Riga arasında bir posta hattı kurmakla görevlendirildiği görülmektedir. Ülkeler arasında posta sevkiyatının sorunsuz işleyişine ilişkin ikili anlaşmalar da imzalanmıştır.²⁵⁴

Bu kısımda yer verilen bilgiler, yabancı postalara ile ilişkilendirilebilir veya Osmanlı Devleti'nin tek taraflı olarak tecrübe ettiği posta sorunsalı hakkında fikir verebilir. Buna göre, Avrupa genelindeki sınır ötesi uluslararası posta hizmeti, çoğunlukla ikili mutabakatlar temelinde gelişmiştir. Muhatap devletin onayı olmaksızın bu hizmetin uzun vadeli olması mümkün olmamıştır. Bu bağlamda, uluslararası posta hizmet gelişimi ve dönüşümünün son evresinin 18. yüzyılda ve 19. yüzyılın başlarında tamamlandığı görülmektedir. Dâhili posta hizmetlerinde birtakım politik ve ekonomik önceliklerin belirleyicilik kazanmasıyla birlikte devlet tekeli gerektiren bir boyut kazanması, bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Zira artık postanın denetlendiği ve kısıtlandığı bir dönem başlamaktadır. Yabancı postacıların sınır ötesi geçişlerde beraberlerinde özel geçiş kartları veya pasaportlarını taşımalarını zorunlu hale getiren, hangi rotaları kullanabileceklerinin belirleyen ve taşıyabilecekleri posta türünü sınırlandıran kontroller yürürlüğe girmiştir. Bu durum, transit postaların taşınmasında ülkelerin kendi postacılarını kullanmaya sevk etmiştir. Bu yöndeki ilk uluslararası posta sözleşmesi, 1601 yılında İspanya Postası Genel Müdürü D. Juan Taxis ile Fransa Postası Başmüfettişi G. Fouquet de la Varne arasında imzalanmıştır. Bu anlaşmayla, Fransa Postası, İspanya ve Roma ile İspanya ve Hollanda arasındaki transit postaların sevkiyatından sorumlu kılınmıştır. Bu tarih sonrasında ülkeler arasındaki posta anlaşmalarının giderek yaygınlık kazandığını ve böylelikle

²⁵⁴ Codding, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 12-15; M. A. K. Menon, "Universal Postal Union", *International Conciliation*, N. 552, March 1965, s. 3-10.

coğrafyalar arasındaki ticari ve sosyal etkileşimin artış gösterdiği görülmektedir.²⁵⁵

Bununla birlikte, UPU'nun mevcut bütün aksaklıkları gidermek üzere kuruluşunu elzem kılan arka planın desteklediği şekilde, ülkeler arasındaki anlaşma sayılarının ve içeriklerinin çözüm olmaktan çok sorunlara yol açtığı görülmüştür. Bu durum, UPU gibi bir hükümetler üstü bir kuruluşu meydana getiren son evredir. 19. yüzyılın ortasına gelindiğinde herhangi bir devletin tek bir posta anlaşması ile bahse konu hizmeti sağlıklı bir şekilde işletmesi veya idame ettirmesi mümkün değildi. Almanya, 1873 yılında 17 farklı posta anlaşması imzalamıştı. Fransa 16, Belçika 15 ve Birleşik Krallık¹² ikili anlaşma ile ön plana çıkan devletler olmuştur.²⁵⁶

Devletleri yöneten siyasi mekanizmalar kendileri için ciddi ekonomik kayıplar anlamına gelen bu başıboşluk ve belirsizlik ortamında gelirlerini arttırmak ve giderlerini azaltmak noktasında zaman zaman bir araya gelmişlerdir.²⁵⁷ UPU öncesindeki en son örnek olarak 1863 Paris Konferansı'ndaki görünüm önceki benzer toplantılara oranla en iyi düzeyde kalmıştır. Bununla birlikte, herhangi bir devletin çıkarı diğer devletlerin öncelikleri ile ters düştüğünde, geneli ilgilendiren bir karar alınamadan taraflar müzakere masadan kalkmıştır. Bu yönüyle, UPU öncesine kadar, toplantıda hazır bulunan temsilcilerin kendi toplumlarının posta gereksinimleri yerine devlet erkinin ticari kaygılarını gözettiğini söylemek mümkündür. UPU ile birlikte değişen, dünya halklarının posta hizmetine erişiminin sadeleştirilmiş, kolaylaştırılmış ve belirgin bir şekilde ucuzlaştırılmış olmasıdır.²⁵⁸ Devletlerin önceliklerinin değişmeden kalabildiğini ancak UPU ile başlayan uluslararası kuruluşlar üyelikleri ile birlikte dışarıda kalmamak adına bazı kazanımlarını geri planda tutmaya başladıkları görülmektedir. Fransa, bu gerçekliğe verilebilecek en uygun örnektir.²⁵⁹

UPU öncesindeki tek devletlerarası kuruluş olan ITU, hizmet itibarıyla farklı bir

²⁵⁵ Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 15-16.

²⁵⁶ L. Renault, *Etudes sur les rapports internationaux: la poste et le télégraphie*, L. Larose – Librairie et Editeur, Paris 1877, s. 9-12; Alexis Belloc, *Les Postes Françaises – Recherches Historiques sur leur Origine, leur Développement, leur Législation*, Librairie de Firmin-Didot et Cie, Imprimeurs Librairies de l'Institut, Paris 1886, s. 616; Coddington, *a.g.e.*, s. 16; Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 25-27.

²⁵⁷ Cotreau, *a.g.e.*, s. 25; Menon, "Universal Postal Union", *International Conciliation*, s. 12-13; Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 202.

²⁵⁸ *Round the World with a Postage Stamp: A Booklet for Teachers and Children About the Universal Postal Union*, published by United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO, Paris 1953, s. 25-29.

²⁵⁹ Belloc, *Les Postes Françaises – Recherches Historiques sur leur Origine, leur Développement, leur Législation*, s. 616-623.

düzlemde yer almakla birlikte UPU'nun kuruluş sürecine olumlu etkilerde bulunmuştur. Telgraf Birliği'ne taraf devletler ve ilgili idarelerinin, ücret tarifelerini ve transit ücretlerini varış ülkesinin ilgili mevzuatı ile uyumlu hale getirmek gibi bir düşünceleri bulunmamaktaydı. Dolayısıyla UPU'dan önce kurulmasına rağmen, Telgraf Birliği'ni oluşturan devletlerin telgraf temelli benzer bir standardı oturtabilmeleri ancak posta idarelerinin faydalanmaya başladıkları ticari ve sosyal atmosferden sonra mümkün olabilmıştır.²⁶⁰ Bu durum, 19. yüzyılda uluslararası posta ilişkileri temelinde UPU'nun önemini ve işlevini ön plana çıkaran önemli bir ayrıntıdır.

3.2. TEK BİR POSTA BİRLİĞİ VE BÖLGESİ DÜŞÜNCESİ

Devletler arası kuruluşların çıkış noktasını, dünya güç dengeleri bağlamında zorunlu rasyonel gönüllülük oluşturmaktadır. Siyasi otoriteler, genellikle farklı gerekçelerle kendilerini uluslararası kuruluşlara katılmaya mecbur hissetmiştir. Buna göre; ulaşım, haberleşme, teknik gelişme ve küresel pazarlara ilişkin karar süreçlerinde söz sahibi olmak; bilgi, uzmanlık ve kaynaklara erişimi olanaklı hale getiren küresel mekanizmalara eklemlenerek ulusal kalkınmayı hızlandırmak ve rakiplerinin kendi zararına karar alma süreçlerinde yer almasını engelleyecek şekilde küresel yönetim yapılarına katılmak, başlıca etkenler olarak ön plana çıkmaktadır.²⁶¹

Posta bağlamında bakıldığında, aslında uluslararasılık ilkesinin devletler arasındaki birliktelikleri, anlaşma, sözleşme ve işbirlikleri kanalıyla mevcut olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bunların çoğunluğu genellikle taraf devletlerin çıkarlarını gözetken ve güvenliklerinin tesisini amaç edinen geçici tedbirlerdi. Benzer endişe ve gayelerin etrafında bir araya gelebilecek küresel bir topluluk teşekkülü ihtiyacı henüz belirgin bir hal almamıştı. Uluslararası toplumun inşası için farklı devletlerin ortak çıkarlarını koruyacak ve ortak kararlar alacak kuruluşların tesisine yönelik inanç, 19. yüzyılda bazı alanlarda somut gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Farklı devletleri bir araya getiren çeşitli sözleşmeler, ağırlık ve ölçülerin yeknesaklaştırılması, posta ve telgraf ücretlerinin tekdüze hale getirilmesini, bulaşıcı hastalık risklerinin azaltılmasını ve önlem alınmasını mümkün kılarak devletlerarası kuruluşların tarih sahnesine çıkmasını hızlandırmıştır. Bu ilk sözleşmeler; Dünya Posta Birliği, Uluslararası Telgraf Birliği ve Uluslararası Sağlık Konseyi gibi uluslararası kuruluşların

²⁶⁰ "Historique de l'Union générale des Postes", *Union Postale*, Ier Vol., N. 2, Berne, 1er Novembre 1875, s. 17.

²⁶¹ *Constructing World Culture – International Nongovernmental Organizations Since 1875*, Edited by John Boli and George M. Thomas, Stanford University Press, Stanford 1999, s. 286-288; Francis Anthony Boyle, *Foundations of World Order: The Legalist Approach to International Relations 1898-1922*, Duke University Press, London 1999, s. 13-15.

teşekkülünü ifade etmektedir.²⁶²

Uluslararası kuruluşlar, uluslararası hükümetler arası kuruluşlar (international governmental organizations-IGO's) ve uluslararası sivil toplum kuruluşları (international non-governmental organizations-INGO's veya bugünkü kullanımı ile NGO's) olarak kategorize edilmektedir. Hükümetler arası kuruluşlar, birden fazla devletin bir sözleşme etrafında bir araya gelmesiyle vücuda gelir.²⁶³ Bu türden bir sınıflandırma, uluslararası kuruluşların çeşitlilik kazanmasıyla birlikte yakın dönemlerde yapılmıştır. Bu anlamda, posta ve telgrafa özgü ilk devletlerarası örgütler olan UPU ve ITU, uluslararası kuruluşlar için temel teşkil etmektedir. Aralarında Osmanlı Devleti'nin de yer aldığı 22 farklı devlet Bern Kongresi'nde bir araya gelerek, ITU'dan sonra tarihteki en eski ikinci uluslararası kuruluş olan UPU'nun temellerini atmış ve tarihteki ilk uluslararası posta sözleşmesini meydana getirmiştir.²⁶⁴

Dünya Posta Birliği öncesindeki tarihsel süreç, posta muhteviyatının zenginliği noktasında geniş ve kapsamlı bir içerik sunmaktadır. Bugün oldukça sık kullanılan ve elektronik ticaret ile özdeşleştirilen “cross-border” ifadesi, postanın temelini teşkil eden önemli bir kavramdır. Sınır ötesilik veya uluslararası olma durumu, postanın doğasında yer alan unsurların başında gelmektedir. Dolayısıyla, uluslararasılaşma kendi başına UPU'nun kuruluşunun arka planındaki temel gerekçelerden birisi olarak şekillenmiştir. Bir nitelik olarak da ele alınabilecek bu durum, aslında insanlığın başlangıcından günümüze kadar zaman, mekân ve koşul tanımaksızın veya bu mefhumlardan bağımsız olarak gelişme göstermiştir. UPU kuruluşu öncesindeki görünüme temas ederken, yabancısı olmadığımız bir takım sosyoekonomik gerekçelerin nasıl birer belirleyici faktör olarak bir uluslararası posta birliğinin teşekkülünü hızlandırdığına tanıklık etmekteyiz.

Literatür araştırmaları sonucunda, nitelikli veya iyi bir posta hizmeti önündeki başlıca engellerden birisinin ulus devlet anlayışı olduğunu görmek önemlidir. Buna göre, ulusal sınırlar, posta gönderilerinin makul bir fiyat ve emniyet dâhilinde ileriye sevinde önemli

²⁶² Akira Iriye, *Global Community – The Role of International Organizations in the making of the Contemporary World*, University of California Press, London 2002, s. 10-11; Kwamena Acquah, *International Regulation of Transnational Corporations: The New Reality*, Praeger, New York 1986, s. 12-13.

²⁶³ *Annotated Acronyms and Abbreviations of Marine Science Related Activities*, Third Edition, U.S. Department of Commerce, National Oceanic and Atmospheric Administration, Environmental Data and Information Service, Washington D.C. 1981, s. 1.

²⁶⁴ Evan Luard, *International Agencies – The Emerging Framework of Interdependence*, The Macmillan Press, London 1977, s. 12-13; Henri Boisson, *La Société des Nations et les Bureaux Internationaux des Unions Universelles Postale et Télégraphique*, Editeur A. Pedone, Paris 1932, s. 1-21.

sorunlar ortaya çıkaran bir engel olarak değerlendirilmiştir.²⁶⁵ Bununla birlikte, henüz devletler adına yetkilendirilmiş posta idarelerinin olmadığı dönemleri düşündüğümüzde, posta işindeki çeşitli kuruluşların ve farklı coğrafyalardaki yabancı posta oluşumlarının varlığı, gönderici ve alıcı adına fayda sağlamaktan uzak bir mesele olarak UPU'nun kuruluşuna kadar güncelliğini korumuştur. Bilhassa gönderi ücreti, sevkiyat emniyeti ve teslimat alt yapısının böylesine bir görünümde sağlıklı bir şekilde işlemesi zor bir durumdu. Bunun yanı sıra, özellikle Osmanlı Devleti gibi yabancı posta idarelerinin merkezi konumundaki coğrafyalar, bu süreçte daha fazla etkilenen ve zorlanan muhataplar olmuşlardır. Yerel nitelik taşıyan posta düzenlemeleri, posta mübadelesinde güçlüklerin yaşanmasına yol açmıştır.²⁶⁶ Böylesine koşulların hüküm sürdüğü zamanlarda, posta anlaşması imzalamak üzere bir araya gelen güçlerin, taraflar adına en iyi posta hizmeti sunma amacından çok muhatabına masraf çıkarmayı amaç edinen zorlu ve sonuçsuz pazarlıkları ön planda tutmuş olması, uluslararası bir standart ihtiyacını kaçınılmaz kılmıştır. Bir başka ifadeyle, kişi ve kuruluşlardan bağımsız devletler üstü bir mekanizmanın ihtiyacı ve gerekliliği, zorunluluk halini almıştır. Ulusal ve uluslararası standartları gözetken bu türden bir mekanizmanın posta noktasında belirleyici, karar verici, yönlendirici ve tayin edici rolünün herkesçe kabul görmesi, ciddi ekonomik kazanımların önünü açacak bir dönüm noktası olarak telakki edilmiş ve bu yöndeki girişimler hız kazanmıştır.²⁶⁷

1840'lı yıllarda posta, gündelik yaşamın merkezinde yer alan ancak pahalılığı ve aksaklıkları nedeniyle şikâyet edilen bir yapıda gelişim göstermiştir. Rowland Hill, Montgomery Blair (1813-1883) ve Heinrich von Stephan'dan (1831-1897) önceki dönemlerde benzer endişeleri dile getiren Paul Jakob Marperger (1656-1730),²⁶⁸ Johan Ludwig Klueber (1762-1837),²⁶⁹ Johan von Herrfeldt (1784-1849) ve Justus Wilhelm Eduard von Schaper (1792-1868)²⁷⁰ bir uluslararası posta birliği düşüncesinin ilk öncüleri olarak kabul edilmektedir.²⁷¹ Alman ekonomist, Johan Von Herrfeldt, 1840'lı yıllarda posta sevkiyatının daha hızlı olması gerektiğini, rotaların kısaltılması, mübadelenin daha fazla sıklıkta yapılması,

²⁶⁵ Telo Mario, *L'Etat et l'Europe. Histoire des idées politiques et des institutions européennes*, Labor, Bruxelles, s. 11, 176; Laborie, *L'Europe Mise En Réseaux – La France et la Coopération Internationale dans les Postes et les Télécommunications (années 1850-années 1950)*, s. 39-53.

²⁶⁶ "Die Entwicklung des Verkehrswesens, insbesondere der Post und der Telegraphie im 19. Jahrhundert", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. II, Juni 1900, s. 487-488.

²⁶⁷ Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 24-27.

²⁶⁸ Rennert, "Paul Jacob Masperger, le premier propagateur de l'Union Postale Universelle", *Union Postale*, Vol. 55, N. 9, 1930, s. 295-300.

²⁶⁹ Eugen Knecht, "Les précurseurs de l'Union Postale Universelle", *Union Postale*, Vol. 58, N. 5, Mai 1933, s. 141-161.

²⁷⁰ "The First 100 Years of the Bavarian Royal State Posts", *Union Postale*, XXXVI, N. 10, October 1911, s. 155.

²⁷¹ Cotreau, *a.g.e.*, s. 49-54.

posta ücretlerinin düşürülmesi ve sadeleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁷² Bir başka örnek olarak, Uluslararası ve Kolonyal Posta Ücret Birliği, 1851 yılında bir girişim başlatarak uluslararası posta ücret oranlarının ıslah edilmesi çağrısında bulunmuştur.²⁷³

Yukarıda zikredilen hususun en çok postanın kullanıcısı veya muhatabı konumunda olan insanlar için faydalı bir tarihi gelişme olduğunu ve tüm dünya toplumlarının posta ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğumuzda, bir posta birliği düşüncesinin daha belirgin bir gereklilik halini aldığını ifade edebiliriz.

Diğer taraftan, Orta Çağların sonlarına kadar posta ulakları tartışılmaz bir hareket serbestisine sahipti. Devlet yöneticileri teâmül gereği, hangi özel kuruluş veya resmî otoriteye ait olduklarına bakmaksızın, bir başka coğrafyadan gelerek kendi topraklarından geçen ulaklara geçiş ve hareket serbestisi tanımışlardır. Bu durum, postanın ulusal bir kimlik kazanması ve mübadele noktalarının kurulmasıyla birlikte geçerliliğini yitirmiştir. Artık bağlı olduğu devletin kanuni bir uzantısı veya yetkili birimi olarak bürokratik ve diplomatik bir zemine oturan, gerekli hizmetleri sunan, belirli bir kurumsal yapılandırması olan, bir genel müdür tarafından yönetilen ve ihtisas çalışanları olan posta idaresinin hükmü geçerlidir. Tabii bir husus olarak, hiçbir devlet postasının kendi topraklarında bir başka posta idaresinin varlığına tahammül göstereceği ve buna olumlu yaklaşacağı düşünülemez. Aynı şekilde kendisinden daha etkin hizmet sunan veya örgütlenen bir başka posta idaresinin varlığını ve otoritesini kabul etmesi beklenemez. Posta hizmetinin bir bağımsızlık göstergesi olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, tüm bunlar, posta idaresinin son derece önemli bir devlet birimi olarak politikanın bir parçası konumuna ulaşmasına aracılık etmiştir. Devletler arasındaki anlaşmaların tayininde postanın nasıl stratejik bir konum aldığını, araştırmakta olduğumuz zaman temelinde daha iyi görmekteyiz. Bugün bile devletler arasındaki işbirliği anlaşmalarında posta alanının hala yer tutabiliyor olması, bu stratejik önemin bir göstergesidir. Bu minvalde, devletlerarası ikili anlaşmaların posta serbestisi için birer engel teşkil ettiklerini de hatırdta bulundurarak, aynı güce sahip iki devletin arasındaki posta anlaşmasının mübadele esasına dayanacağını ve herhangi bir taraf için daha ağır bir içerikte olmayacağını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, taraflardan birinin zayıf diğerinin güçlü olması durumunda ise güçlü taraf, alan ve faydalanan konumunda kalacak, zayıf taraf ise veren ve zarar eden

²⁷² Ludwig Kammerer, "The First Proposal for the Founding of a Universal Postal Union", *Union Postale*, LXXXIX, No. 3, March 1964, s. 53A; *Linn's World Stamp Almanac*, fifth edition, compiled and edited by the Staff of Linn's Stamp News, Sidney 1989, s. 142.

²⁷³ Carl H. Scheerle, *A Short History of the Mail Service*, Smithsonian Institution Press, Washington 1970, s. 101.

olacaktır.²⁷⁴

Bu hususa verilebilecek en anlamlı örnek muhtemelen yabancı posta ofisleridir. Osmanlı örnekleri bir tarafa, burada bahsini etmekte olduğumuz gerçekliği yansıtması düşüncesiyle Avrupa'nın içinden örnek vermek daha anlamlı olacaktır. 1600'lu yıllarda Fransa'ya ait bir posta ofisi Cenevre'de faaliyette iken, İsviçre Posta İdaresi'ne ait bir posta ofisi Fransa topraklarında mevcut değildi. Bu bağlamda, Fransa ve İsviçre arasında imzalanan posta anlaşmalarıyla bu ilişkiler yasal bir zemine oturtulmuştur.²⁷⁵ Yine aynı zamanda diliminde, dönemin en etkin uluslararası posta sistemlerinden birisi olan "Thurn und Taxis"²⁷⁶ oluşumuyla da bir anlaşma imzalayan Fransa, postanın dolaşımını kısaltan bir çözüm olarak muhatapları ile yapacağı mübadelenin Cenevre ofisinde olmasını güvence altına almıştır. İsviçre'nin bu durumdan kurtulması ise ancak 1815 yılında Napolyon'un savaşlarda yenilgiye uğramasından sonra mümkün olabilmiştir. Ayrıca, o dönemde Kutsal Venedik Cumhuriyeti olarak geçmekte olan Venedik'te de Fransa'ya ait posta ofisi 1730 yılında kapatılmıştır.²⁷⁷

Çalışmamızın temelini oluşturan hususlardan birisi olan yabancı posta probleminin Avrupa topraklarında da yaşanmış ancak diğer coğrafyalardaki örnekleriyle birlikte Osmanlı Devleti'nin durumundan farklılık göstermiştir. Bu bilgiler ışığındaki daha ilginç bir ayrıntı ise Avrupalı devletlerin çoğunluğunun 18. yüzyılda kendi topraklarında faaliyet gösteren diğer Avrupalı devletlere ait yabancı posta merkezlerini birer birer kapatmış olmasıdır. Bir taraftan kendi topraklarında başka bir posta idaresi istemeyen Avrupalı devletler,²⁷⁸ diğer taraftan kendi topraklarından en fazla transit posta alma yarışına girişmiştir. Transit postanın casusluk faaliyetleri için elverişli bir ortam sağladığını ve transit postanın işlendiği devlete karşı siyasi baskı uygulama yolu açtığıнын farkında olan Avrupalı devletler, bu hususu politik bir amaçla

²⁷⁴ Leonard Woolf, *International Government*, Publisher Brentano's, New York 1916, s. 187.

²⁷⁵ Post-038 A 0010 4, *Convention de Poste entre Sa Majesté le Roi des Français et le Gouvernement du Canton de Vaud*, Imprimerie Royal, Paris, Juillet 1845; Post-038 A 0010 4, *Convention de Poste entre Sa Majesté le Roi des Français et le Gouvernement du Canton de Zurich*, Imprimerie Royal, Paris, Juillet 1845.

²⁷⁶ "Histoire des postes Allemands", *Union Postale*, IIIe Vol., N. 8, 1er Août 1878, s. 151-165; James Alexander Mackay, *The World of Classic Stamps 1840-1870*, G. P. Putnam's Sons: New York 1972, s. 156-157; Hugo Krötzsch, *Permanentes Handbuch der Postbriefmarkenkunde mit Lichtdrucktafeln*, Erster Teil: Deutsche Staaten, Abschnitt XIII: Preußen, Herausgegeben und Verlag von Hugo Krötzsch, Leipzig 1896, s. 1-6.

²⁷⁷ Laurin Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, The John Day Company, New York 1953, s. 200-202; Marc Henrioud, *Histoire des Postes de Genève*, Imprimerie Georges Bridel et Cie, Lausanne 1900, s. 15-19.

²⁷⁸ Node-Langlois Christian, "Au temps du commerce international des lettres", *Une Poste Européenne avec les grands maitres des Postes de la Famille de la Tour et Tassis*, Musée Postal, Paris 1978, s. 107-118; "L'Etablissement de la poste de l'Etat dans les Pays-Bas", *Union Postale*, Vol. 28, N. 6, s. 87-94; Laborie, *L'Europe Mise En Réseaux – La France et la Coopération Internationale dans les Postes et les Télécommunications (années 1850-années 1950)*, s. 40-44.

kullanmaktan geri kalmadılar. Transit posta merkezi olma amaçlarının bir diğeri de daha iyi hizmet ve daha düşük posta ücretleri vererek, siyasi ve ekonomik çıkarlar sağlamaktı.²⁷⁹

Birliğin kuruluşuna dair arka planı sunarken, bu bilgilere atıfta bulunulmasının amacı yabancı posta idareleri meselesi temelinde Osmanlı Devleti ve posta idaresine yapılmış olan ithamlardır. Görüldüğü üzere bu mesele Avrupa topraklarında bir dönem geçerli olmuş, bir süre sonra ulus devlet anlayışı ve ticari kaygılar neticesinde son bulmuş, sonrasındaki süreçte de yine Avrupalı devletler tarafından kendi çıkarlarına uygun olarak ekonomik ve politik bir gündem maddesi olarak ön planda tutulmuştur.

Posta mübadelesi için transit bölge olmak, talep edilen bir durum olmanın ötesinde daha çok coğrafi konum ile ilintilidir. Osmanlı Devleti'nin asırlar boyunca bilhassa İstanbul özelinde kıtalar ve farklı coğrafyalar arasındaki stratejik konumu; ticari üs, geçiş bölgesi veya kilit bir transit noktası olmanın en belirgin örneklerinden birisidir. Avrupalı güçlerin bunu nasıl avantaja dönüştürmek istediklerini, Osmanlı Devlet'ini bir ticari üs ve geçiş noktası olarak kullandıklarını²⁸⁰ yabancı posta idarelerinin de bir sonucu olarak ortaya çıktığı kapitülasyonlardan anlamak mümkündür.

Transit posta, dönem itibariyle ticari fırsatlar sunan önemli bir kanal olarak gelişme göstermiştir. Transit olarak taşınan postanın maliyeti çoğu zaman onu taşıyan devlete ait ücretlerden daha yukarıda olmuştur. Rowland Hill'in Birleşik Krallık topraklarında nakliye mesafelerine bakılmaksızın mektup gönderileri ücretlerinin yeknesaklaştırılmasını kapsayan ve bir reform niteliği taşıyan önerisinin uygulamada başarı sağlaması üzerine,²⁸¹ diğer ülkelerin posta yetkililerinin dikkatini çekmiş ve bu yönde kendi ülke yönetimlerinden benzer uygulamayı yürürlüğe sokmalarını talep etmişlerdir.²⁸² Ancak genel itibariyle UPU'nun kuruluşuna kadar, adaletsiz posta ücreti uygulaması yürürlükte kalmaya devam etmiştir. Posta

²⁷⁹ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 202.

²⁸⁰ Leonard S. Woolf, *The Future of Constantinople*, First Edition, Publisher: Geore Allen & Unwin Ltd., London 1917, s. 20-28.

²⁸¹ David Lidman & John D. Apfelbaum, *The World of Stamps and Stamp Collecting*, New York, 1981, s. 16-22.

²⁸² Rowland Hill, *Post Office Reform; Its Importance and Practicability*, Third Edition, Published by Charles Knight and Co., London 1837, s. 1-97; Albert Stucki, *Grundriss der Postgeschichte*, mit besonderer Berücksichtigung der Schweiz Verkehrsverhältnisse, Verlag von A. Francke, Bern 1909, s. 150-151; “Postal Agreement with Great Britain”, *The American Journal of International Law*, Vol. 2, No. 4, (October 1908), s. 850; Gonzales d'Alcantara, Paul H. Dembinski, Odile Pilley, “Postal Financial Services, Development and Inclusion: Building on the Past and looking to the Future”, *Working Papers SES*, 08.2014, N. 451, Wirtschaft und Sozialwissenschaftliche Fakultät, Universität Freiburg, s. 6-8; Alan James, *The Post*, Printed in Great Britain by Billing & Sons Ltd, Guildford, Surrey, London 1920, s. 36-62; Alfred De Foville, *Moyens de Transport et ses Conséquences Economiques et Sociales*, Librairie Guillaumin et Cie, Paris 1880, s. 191-192.

ücretini belirleyen faktör çoğunlukla siyasi güç ve nüfuz olmuştur. Hangi devlet bu noktada belirgin üstünlüğe sahipse, posta meselesini bir baskı unsuru olarak muhatabına dikte etme ve kabul ettirme yoluna gitmiştir. Zayıf olan muhatabın empoze edileni kabul etmekten başka seçeneği olmamıştır.

Avrupalı devletler, bu hususta ciddi anlaşmazlıklara düşmüştür. Coğrafi konumları itibariyle birer doğal transit noktası olan Birleşik Krallık ve Fransa, posta hizmeti itibariyle UPU kuruluşunun öncesindeki döneme damga vuran güçler olmuştur. Fransa, Avrupa genelinde nüfuzunu kullanarak ön plana çıkmış; Birleşik Krallık ise deniz aşırı bölgelerdeki varlığı ile bu alandaki gücünü ve nüfuzunu pekiştirmiştir. Öte yandan, bu durumun bir anlaşmazlık unsuruna dönüşmesi kaçınılmazdı. Özellikle Birleşik Krallık, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri posta ücret tarifeleri noktasında çatışma halinde olmuştur. 1869 ve sonrasındaki yıllarda, Amerika ve Fransa arasında bir anlaşma zemini kalmadığını, Amerika çıkışlı transit mektupların Fransa’da keyfî muameleye maruz kaldığını ve Amerika’nın fahiş bedeller ödemek zorunda kaldığı bilgisi kaynaklarda geçmektedir.²⁸³ Fransa ve Birleşik Krallık, bir anlaşmaya varma noktasında mutabık kalmış olmakla birlikte tarafların birbirlerini anlaşma hükümlerini ihlal ettiği yönündeki suçlamaları nedeniyle kalıcı bir çözüm olamamıştır.²⁸⁴

Posta ücretleri yalnızca yüksek olmaları dolayısıyla değil aynı zamanda tutarsız olmaları nedeniyle de tepki çekmiştir. Bu durum, gerek ülkeler arasındaki ücret temelli anlaşmazlıklar gerekse bu alandaki otorite boşluğunun ikili anlaşmalar veya bölgesel çözümler yerine evrensel bir çözümün gerekliliğinin zeminini hazırlamıştır.²⁸⁵

3.3. UPU ÖNCESİ DEVLETLERARASI POSTA İLİŞKİLERİ

19. yüzyılda yaşanan endüstriyel ve ticari kalkınma, posta sektörünün de ciddi anlamda büyümesine yol açtı. Daha önceleri çoğunlukla bir ticari şirket tarafından taşınan mektup ve posta gönderileri, 18. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte devletlerin ilgili posta birimlerince taşınmaya başlanmıştır. Her bir devletin posta sistemi bağımsız bir posta birimi tarafından idame ettirildiği için, farklı posta idareleri arasında süreklilik arz edecek şekilde idari ilişkiler

²⁸³ Amerika Birleşik Devletleri Posta İdaresi USPS benzer gerekçeler öne sürerek 2019 yılında Dünya Posta Birliği’nden ayrılma tehdidinde bulunmuştur. Ücret temelli anlaşmazlıklarına bugüne kadar uzanan boyutu, konunun önemini vurgulamaktadır.

²⁸⁴ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 202-203.

²⁸⁵ Francis Bowes Sayre, *Experiments in International Administration*, Harper & Brothers Publishers, New York January 1919, s. 19-20.

mevcut değildi. Özellikle, uluslararası posta hizmeti söz konusu olduğunda, posta düzenlemeleri ve ücretlerindeki karmaşıklık önemli ölçüde artmaktaydı.²⁸⁶ Bu durum, ticaretin gelişmesinin önünde engel teşkil etmekteydi. Posta ücretleri yalnızca yüksekliği ile değil aynı zamanda karmaşıklığıyla da posta mübadelesini ve akışını güçleştirmektedir.²⁸⁷ Her bir sevkiyat rotası için farklı bir ücret belirlenmiş olması, posta hacmi için de bir engeldi. UPU kuruluşunun hemen öncesinde, Almanya ve Avusturya arasında 3, Almanya ve Avusturalya arasında 5, Almanya ve İtalya da arasında 3 farklı ücret tarifesi yürürlükteydi.²⁸⁸ Yunanistan, Osmanlı Devleti, Mısır ve Hong Kong için de 5 farklı posta rotası mevcuttu. Sevkiyat rotasına göre, ilgili ücret tariflerinden birisi uygulanıyordu.²⁸⁹

Ücretlerin yüksekliği de postaya ilginin düşük kalmasına neden oluyordu. Devletler arasındaki transit sevkiyat ücretleri de posta hizmetinin karmaşıklığını artırmakta ve erişimin geniş çevrelerce olmasına teşkil etmekteydi. Her bir ülkenin ağırlık ölçüleri ve para birimlerinin farklılığı da göz önüne getirildiğinde, posta hizmetinin ihtiyaç duyduğu reform anlaşılabilmektedir. Posta sevkiyat sürelerinin iyileştirilmesi ve ucuzluğun tesis edilmesiyle, dünya çapında ticari ilişkilerin geliştirilebileceğine yönelik beklenti, çözüm arayışlarını da beraberinde getirmiştir. Bahse konu bütün aksaklıkların yalnızca uluslararası işbirliği ile giderilebileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Heinrich von Stephan'ın çağırısı, bu düşüncenin uygulamaya geçirilmesi anlamını taşımaktadır.

1874 yılından önceki duruma baktığımızda, posta temelli uluslararası çözüm arayışlarının genellikle Avrupa bölgesi ile sınırlı kaldığı görülmektedir.²⁹⁰ ABD ve Kosta Rika'nın katılımı dolayısıyla 1863 Paris Posta Konferansı bu husustaki tek istisnadır. Dünya üzerinde farklı coğrafyaları veya devletleri de içine alan bir posta birliği ideali, çoğunlukla siyasi ve askeri nedenlerden ötürü UPU'ya kadar mümkün olmamıştır.

Avrupa'daki bilinen örneğe baktığımızda, siyasi ve askeri rekabetin yanında posta nüfuzu ve üstünlüğü kurmaya dönük devletlerarası rekabete de tanıklık etmeyiz. 1842 yılında,

²⁸⁶ *Annual Report of the Postmaster General 1894*, Washington D.C. 1894, s. 39; Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 14-15.

²⁸⁷ Raoul Blayac, *Origine, Evolution et Organisation de l'Union Postale Universelle*, Thèse pour le Doctorat en Droit, Université de Montpellier – Faculté de Droit, Montpellier 1932, s. 53-63.

²⁸⁸ Paul Samuel Reinsch, *Public International Unions, Their Work and Organization: A Study in International Administrative Law*, Ginn and Company, Boston 1911, s. 21-23.

²⁸⁹ John F. Sly, "The Genesis of International Postal Union. A Study in the Beginnings of International Organization", *International Conciliation*, N. 233, October 1927, s. 397-398.

²⁹⁰ Rennert, "Paul Jacob Masperger, le premier propagateur de l'Union Postale Universelle", *Union Postale*, s. 295-300; Eugen Knecht, "Les précurseurs de l'Union Postale Universelle", *Union Postale*, s. 141-161.

kendi sınırları dışında kalan ve Almanca konuşulan topraklar üzerindeki etkisini güçlendirme mücadelesine girişmiş olan Avusturya ve Prusya hükümetleri, bu topraklarda genel bir posta birliği kurulması fikri sonrasında da karşı karşıya gelmişlerdir. Bunun nedeni, bahse konu nüfuz kurma çabalarının bir uzantısı olarak Avusturya lideri Klemens von Metternich'in²⁹¹ merkez ve Güney Almanya'daki bazı devletler ve Taxis Post²⁹² ile birlikte ortak bir posta ücret tarifesi ve birtakım kolaylıkların sağlanması amacıyla olan bir posta anlaşmasını hayata geçirme girişimiydi. Ortak bir posta birliğinin tesis edilmesi, siyasi bir birlik tesis etme yolunun açılması anlamına da gelmekteydi. Prusya hükümeti anlaşmanın imzalanmasına karşı çıkmış olsa da hâlihazırda Avusturya Posta Birliği'nin getirmiş olduğu kazanımlar ve kolaylıklardan istifade eden haklarla aynı posta hizmet standardına sahip olmak isteyen Prusya halkının kendi hükümetlerine karşı çıkması dolayısıyla sonuçsuz kalmıştır. Halktan gelen tepki sonrasında, Prusya hükümeti bahse konu posta birliğine katılma teklifinde bulunmuştur. Avusturya lideri Metternich ise Prusya'nın birliğe dâhil olmasıyla birlikte zamanla baskın bir güç haline gelebileceği endişesi temelinde Prusya'nın Birliğe katılmasına karşı çıkmıştır. Bu bağlamda, diğer üye devletlere çok daha sağlam ve etkin bir posta birliğini Prusya olmaksızın kurma teklifinde bulunmuştur. Avusturya'nın yaklaşımı sonrasında karşı tavır belirleyen Prusya, detaylı ve geniş kapsamlı bir posta birliği planı hazırlayarak içinde Avusturya ve tüm Alman devletlerinin yer alacağı karşı bir posta birliği kurma önerisinde bulunmuştur.²⁹³ Toplumların, reform niteliği taşıyan fikirleri heyecanla karşılaması ve desteklemesi sonucunda birbirlerinin karşısında konum alan Avusturya ve Prusya Hükümetleri bir araya gelmenin ve konuyu istişare etmenin zorunluluk haline dönüştüğünü kabul ederek, tüm ilgili Alman devletleri meseleyi etraflıca görüşmek üzere Ekim 1847'de Dresden'de bir konferansa davet edildiler.²⁹⁴ Tek bir birlik oluşturma düşüncesini çıkarlarına ters gören ve dolayısıyla her iki devletin birini dışarıda bırakarak kurmaya çalıştığı posta birliği fikri, Dresden Konferansı sırasında da başarısızlığa

²⁹¹ Klemens von Metternich hakkında bilgi için bkz. Algernon Cecil, *Metternich 1773-1859: A Study of his Period and Personality*, London 1947; Alan J. Reinerman, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, The Catholic University of America Press, Washington D.C. 1979; Henry Kissinger, *A World Restored: Metternich, Castlereagh and the Problems of Peace 1812-22*, The Universal Library, New York 1964.

²⁹² Taxis Post hakkında bilgi için bkz. Bertram W. H. Poole, *Germany and Its Colonies*, Handbook Number Twelve, Boston 1915, s. 3-8; Carl H. Scheele, *A Short History of the Mail Service*, Smithsonian Institution Press, Washington 1970, s. 23-32.

²⁹³ Austro-Alman Posta Birliği için bkz. M. A. K. Menon, *The Universal Postal Union*, A dissertation in the Department of Public Administration submitted to the faculty of the Graduate School of Arts and Science in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy at New York University, New York, June 1963, s. 14-19; Robin Okey, *The Habsburg Monarchy: From Enlightenment to Eclipse*, St. Martin's Press, New York 2001, s. 166.

²⁹⁴ *Almanach de Gotha*, pour l'année 1849, London 1998, s. 684.

uğradı.²⁹⁵ Konferanstan kısa bir süre sonra Avusturya'daki birtakım siyasi gelişmeler neticesinde görevinden ayrılmak zorunda kalan Metternich'in yerine gelen yeni yönetim, Alman devletlerin tekrar bir araya gelerek bir kez daha bir posta birliği düşüncesini görüşmesi teklifinde bulunmuştur. Prusya bir kez daha Avusturya'yı bu projenin dışında bırakmak istemişse de halkların bu yöndeki talebi ağır basmış ve ilgili devletler 1850 yılında bir araya gelerek Alman Posta Birliği'nin kurulması hususunda mutabık kalmışlardır.²⁹⁶

Başta Avusturya ve Prusya olmak üzere diğer küçük tüm Alman devletleri yeni posta birliğinin üyeleriydiler. Birlik, üyesi bulunan tüm devletlerin sınırlarını kapsayacak şekilde tek bir posta ücret tarifi belirlemiştir. Buna göre, mektupların ön ödemeli olmasına ve posta pulu kullanılmasına karar verilmiştir. Her bir üye devlet, kendi devlet sınırları içerisinde satılan posta pulu ücretlerini alacak ve diğer devletlerden gelen posta gönderilerinin teslimatını da ücretsiz bir şekilde yerine getirecekti. Transit posta ücretleri de anlaşmanın genel içeriğine uygun olarak sadeleştirildi ve düşürüldü.²⁹⁷

Avrupa'nın büyük bir kısmını tek bir posta birliğine dönüştüren bu anlaşma, önemli bir ilerleme olarak kabul edilmiştir. Posta ücretlerinin düşürülmüş olması tek başına bu başarının göstergesi olarak kabul edilmiştir.²⁹⁸ Birlik içerisinde gönderilen mektupların herhangi bir karışıklık olmaksızın işlenmesi ve teslimatının sağlanması, insanların eksikliğini hissettiği önemli bir kazanım olarak ön plana çıkmış ve kamusal yaşama olan olumlu katkısı dolayısıyla da hükümetlerin işlerini kolaylaştırmıştır. Posta hizmetinin böylesi bir atmosferde hız kazanmış ve gelişme göstermiştir. Uzun yıllar boyunca bölgede yaşayanların muzdarip olduğu ve devletleri bir araya getirmiş olan posta sorunları bütünüyle giderilmiş ve hizmet kalitesinin geliştirilmesinden istifade edilen bir süreç başlamıştır. Posta hizmetinin ulvi bir kamu hizmeti olduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda, Birliğin kurulması sonrasındaki bu görünümün insan odaklı ve toplumsal yaşama katkısı olan sosyal boyutta bir nitelik arz ettiğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Postanın devletler arasındaki siyasi çekişmenin bir parçası haline dönüştürülmesi, bu hizmetin doğasına aykırıdır. Ancak bu durum Alman Posta Birliği süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında varlığını koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Bu noktada, Osmanlı Devleti'nin yabancı postalar sorunsalı temelinde bu kesintisiz yaklaşımın en belirgin

²⁹⁵ Hans Bühler, *Der Weltpostverein: Eine Völkerrechtsgeschichte und Wirtschaftspolitische Untersuchung*, Ferd. Dümmlers Verlagsbuchhandlung, Berlin 1930, s. 16-17.

²⁹⁶ Carl H. Scheele, *A Short History of the Mail Service*, Smithsonian Institution Press, Washington 1970, s. 101.

²⁹⁷ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 206-207.

²⁹⁸ *Un mot sur les tarifs internationaux de la Poste aux lettres, par un ancien Administrateur des Postes*, Imprimerie de Paul Dupont, Paris, s. 4-8.

mağdurlarından birisi olduğu açıktır.

Alman Posta Birliği'nin ömrü, siyasi nedenler dolayısıyla uzun süreli olamamıştır. Reform ve büyük kazanım olarak nitelendirilen posta anlaşmasının arka planında siyasi pazarlıkların olduğu eleştirisi getirilmiştir. Bismarck'ın Prusya'ya liderlik etmesine müteakiben posta genel müdürü olarak atanan ve UPU'nun kuruluşuna daha sonradan ciddi katkılar sunacak olan Henrich von Stephan,²⁹⁹ Prusya ve Avusturya arasında süregelen anlaşmazlıklara kayıtsız kalamamış ve Avusturya'dan gelen tüm posta temelli önerilere içeriğine bakmaksızın karşı çıkarak, devletin bu doğrultudaki siyasetine destek vermiştir. Bismarck liderliğinde Avusturya'ya savaş açan Prusya, Avusturya'yı yenilgiye uğratarak tüm Alman devletleri içine alan Prusya hükümrانlığında bir birlik tesis etmiştir. Bu devletlerin posta birimleri, Prusya posta sisteminin birer parçası haline dönüştürülmüş ve böylelikle Avusturya-Alman Posta Birliğine son verilmiştir.³⁰⁰

Yukarıda ifade edildiği üzere, ilk büyük posta reformu sayılabilecek bu girişim, devlet adamlarının yanlış kararları sonucunda başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bununla birlikte, posta anlaşmasından ileri gelen kazanımların benzer geniş çaplı birlik arayışlarına ivme kazandırdığı gerçeği göz ardı edilmemelidir. Anlaşma ile tesis edilen her hüküm, daha önce rastlanılmadığı şekliyle halk nezdinde büyük bir teveccüh ile karşılanmıştır. Bu süreçte öncülük eden kimseler, UPU'nun kuruluşunda kilit rol oynamış ve posta hizmetinin bugüne ulaşmasında temel işlevi görmüşlerdir.

Posta hizmeti bilhassa dönem itibarıyla sadece bireyler için değil devletler için de temel bir ihtiyaçtı. Dolayısıyla, Avrupa'da beklentisi içinde olunan bir posta birliği fikri dünyanın farklı noktalarında dile getirilmiş ve artık devletler üstü bir birliğin bu meseleyi ele alması düşüncesi güçlü olarak yankılanmaya başlamıştır. Hizmet kalitesi, farklı ücret tarifelerinden ve devletlerarası posta anlaşmalarından ileri gelen memnuniyetsizlik ve ihtiyaç, evrensel bir soruna dönüşmüştü.³⁰¹

²⁹⁹ “Kleine Mitteilungen”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 10, Mai 1906, s. 330.

³⁰⁰ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 207-208; Grosjean, *La Mission de Sémonville à Constantinople 1792-1793*, s. 5.

³⁰¹ Fritz Hess, “Der Weltpostverein (Ein Beispiel friedlicher internationaler Zusammenarbeit)”, *Schweizerische Archiv für Verkehrswissenschaft und Verkehrspolitik – Annales Suisses D'Economie Des Transports*, unter der Leitung von Prof. Dr. H. R. Meyer, 10. Jahrgang Nr. 1, Verlag Art. Institut Orell Füssli AG, Zürich 1955, s. 5-33.

3.4. UPU'NUN KURULUŞUNDA ABD'NİN ROLÜ VE ETKİSİ

Çalışmamızın bu bölümünde yer verdiğimiz posta sorunları, ABD topraklarında da yoğun olarak yaşanmıştır. ABD Posta İdaresi'nin uluslararası posta aksaklıklarından ileri gelen ekonomik zorluklar yaşadığı, uluslararası posta hizmetinin bir yönüyle hızla gelişen ve oldukça karmaşık bir yapıda olduğu gerçeğine karşılık zarar etmeye devam ettiği vurgulanmıştır. ABD halkının yurt dışına gönderdiği mektup ve gazete sayısının ABD varışlı posta gönderilerinden çok daha az olduğu ve dolayısıyla henüz daha mali yıl sonu hesaplamaları yapılmadan ABD Posta İdaresi'nin diğer yabancı posta idarelerine borçlu hale geldiği vurgulanmıştır. Çok eski bir tarihe sahip olan ABD Postası'nın uluslararası mecrada ön plana çıkması ve böylelikle belirgin bir konum kazanması, ilgili idareyi yönetmek üzere görevlendirilen kişilerin posta alanındaki tecrübesi ve ileri görüşlülüğü ile yakından ilintilidir. Bu tarihi zaman diliminde, Amerikan Birleşik Devletleri Başkanı Abraham Lincoln³⁰² (1861-1865) döneminde, Amerikan Postası'nı yönetmekle görevlendirilen Montgomery Blair,³⁰³ ABD topraklarındaki posta sorunlarını hızla gidererek ekonomik gelir elde etmeyi planlarken bir yandan da ABD Postası'nın uluslararası posta temelli sorunlarını gidermek ve hatta bu hizmet kanalı üzerinden de gelirleri iyileştirmeyi hedeflemiştir.³⁰⁴ Bu koşullar neticesinde, 1851 yılında ABD ve Kanada arasında imzalanmış olan posta sözleşmesinin revize edilerek bir uluslararası posta birliğinin kuruluşu için temel olarak kullanılabileceğini düşünülerek hareket edilmiştir. Yine bu dönemde Blair'in yardımcısı olan ve daha sonradan ABD'de Kongre Üyesi seçilecek olan John A. Kasson'nun Blair'i bu yönde teşvik ettiği ve bu fikrin arka planındaki diğer önemli bir kişiliğin de Kasson olduğu öne sürülmüştür.³⁰⁵

Avrupa menşeli birlik oluşturmada ilk çıkış hareketinin kesintiye uğraması uzun zaman almadan yeni arayışlar ortaya çıktı. Avrupa'dakine benzer bir reform ihtiyacı bu sefer bir başka kıtadan, Amerika'dan duyuruluyordu. ABD Postası Genel Müdürü Montgomery Blair, 4 Ağustos 1862 yılında dönemin Dışişleri Bakanı William H. Seward'a (5 Mart 1861-4 Mart

³⁰² Abraham Lincoln hakkında bilgi için bkz. Brand Whitlock, *Abraham Lincoln*, Small, Maynard & Company, Boston, 1916; Charles Garrett Vannest, *Lincoln The Hoosier: Abraham Lincoln's Life in Indiana*, Eden Publishing House, Chicago 1928.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/abraham-lincoln/>. Erişim: 17 Haziran 2021.

³⁰³ *Courrier de la Rochelle*, Journal Politique-Agricole-Littéraire et d'annoncés Judiciaires, Dix-Septième Année, N. 50, Samedi 29 Juillet 1865; *Le Mémorial Diplomatique*, Journal international-politique-littéraire et financier, Troisième Année, N. 6, Dimanche 5 Février 1865, s. 93; "Amérique", *Le Mémorial Diplomatique*, N. 43, 1864, s. 689-690.

³⁰⁴ Rita Lloyd Moroney, *Montgomery Blair, Postmaster General*, U.S. Government Printing Office, Washington D.C. 1963, s. 28.

³⁰⁵ Wayne Edison Fuller, *The American Mail – Enlarger of the Common Life*, University of Chicago Press, London 1972, s. 212-213.

1869),³⁰⁶ Avrupa ve Amerika'daki posta idarelerinin katılım göstereceği bir toplantıda bir araya gelme çağrısında bulunmasını talep etti.³⁰⁷ Bern Kongresi'ni bir araya getiren amaç ile Blair'in 1862 yılındaki çağrısı ile aynıdır: "Uluslararası posta hizmetine ilişkin usul ve esasların gözden geçirilmesini, basitleştirilmesini ve yeknesaklaştırılmasını amaçlayan bir uluslararası konferans (une conférence internationale dans le but de rechercher les moyens de réviser, de simplifier et d'unifier les arrangements postaux internationaux)."³⁰⁸

Toplantının yeri ve zamanına, bu idareler karar verecekti. Davet yazısında muhatap posta idarelerinin, yeni bir uluslararası sözleşme ile gönderi ağırlığı, ücret tarifeleri ve posta standartlarını hukuki bir çerçeveye oturtabilme noktasında kendi hükümetlerini cesaretlendirmeleri çağrısında bulunuyordu.³⁰⁹ Blair ve Dışişleri Bakanı William H. Seward'ın imzasını taşıyan bu mektup, dönemin siyasi ve askeri anlaşmazlıkların ötesine geçen bir hissiyat ve içeriğe sahip olarak doğrudan posta hizmetinin uluslararası bir standarda eriştirilmesini gerekli gören bir üslup ile muhataplarına ulaşmıştır. Sınır ötesi posta hizmetinin maruz kaldığı olumsuzluklara temas edilen, posta aksaklıklarının çözüme ulaştırılmasını hedefleyen ve ilgili devletlerin temsilcilerinin yer alacağı bir uluslararası toplantı duyurusu önemlidir. Bugün dahi posta hizmet endüstrisinin ve posta tarihinin köşe taşlarından birisi olarak kabul edilen Blair, daha planlı ve bilinçli hareket ederek, konferansın gündemini analiz ederek müzakerelerin sonuca ulaşmasını hızlandırmak istemiştir. Bu bağlamda, çözüme kavuşturulması gerekli olan meseleleri içeren bir liste ve bu meselelerle uyumlu olarak iki ana öneride bulunmuştur. Buna göre, ilk teklif Blair'in ifadesiyle "Bir Uluslararası Düzenleme" olarak bir tür ortak anlaşma olup posta mübadelesine düzenleme getirmesini ve gelecekteki uluslararası posta antlaşmalarına zemin oluşturmasını hedeflemekteydi.³¹⁰

Diğer öneri ise daha önce belki de rastlanılmamış bir nitelik taşımaktaydı. Muhtemelen,

³⁰⁶ <https://history.state.gov/departments/history/people/seward-william-henry>.

<https://www.britannica.com/biography/William-H-Seward>. Erişim: 17 Haziran 2021.

³⁰⁷ *XII Congresso Postal Universal de Paris 1947 – Relatorio da Delegacao Brasileira*, Imprensa Nacional, Rio de Janeiro 1948, s. 9-10.

³⁰⁸ *Documents du Congrès Postal de Washington*, 1897, Procès-verbal de la séance d'ouverture du Congrès Postal Universel de Washington – le 5 Mai 1897, Bern 1898, s. 368.

³⁰⁹ *Report of the Postmaster General of the United States*, 54th Congress, 1st Session, Document No. 4, Government Printing Office, Washington 1895, s. 449-450; Francis C. Huebner, *Our Postal System, Records of the Colombia Historical Society*, Compiled by the Committee on Publication and the Recording Secretary, Volume 9, Washington, 1906, s. 161-163; Ruth Jaspers, *Heinrich von Stephan – der Schöpfer der Welteinheit im zwischenstaatlichen Postverkehr*, Im Selbstverlag des Verfassers, Frankfurt 1938, s. 151-151.

³¹⁰ *Investigation of UN-American Propaganda Activities in the United States*, Special Committee on UN-American Activities, House of Representatives, Seventy-Sixth Congress, Third Session on H. Res. 282, Appendix-Part III – Preliminary Report on Totalitarian Propaganda in the United States, United States Government Printing Office, Washington 1941, s. 1386-1387.

bu meselenin uzun zaman boyunca sonuçsuz kalmasının nedenlerinden birisi olarak gördüğü durumu kökten çözüme kavuşturmak istemiş ve politikacıları veya politikayı arka plandan da olsa posta hizmeti müzakerelerinin dışında tutmanın daha doğru olacağına inanmıştır. Devletler savaş halinde olsa dahi ve politikacılar her durumda kendi devletlerinin çıkarlarını düşünse bile aslında posta hizmeti her şekilde belirli bir standartta her şartta devam etmelidir, anlayışının bir karşılığı olarak değerlendirilebilecek bu ikinci önerinin somut bir karşılık bulduğu söylenemez. Bu bağlamda, Blair, muhatap devletlere toplantıya diplomat yerine posta alanında uzmanları göndermeleri çağrısında bulunuyordu. Onun ifadesiyle “her bir posta idaresinden ehil insanlar (capable men, one from each of the postal departments)” bu beynelmilel toplantıda hazır bulunmalıydı.³¹¹ Blair’in posta hizmeti alanında uluslararası işbirliğini esas alan ön görüşü ve ileri görüşlülüğü, dönem itibarıyla dünyanın en önemli hükümetler arası kuruluşu olarak kabul edilen UPU’nun teşekkülünde kilit rol oynamıştır.³¹²

Fransa, Amerika’dan gelen talebi olumlu karşılayarak, ilk uluslararası posta toplantısına ev sahipliği yapma önerisinde bulunmuştur. Bu bağlamda, Paris Konferansı, Paris’te Fransa Posta İdaresi genel merkezinde 11 Mayıs–8 Haziran 1863 tarihleri arasında düzenlenmiştir.³¹³ Blair’in çağrısına rağmen ilgili devletlerin dış işleri bakanlıkları konferansa ve ilgili sürece müdahil olmuşlardır. 12’si Avrupa’dan ve 3’ü Amerika’dan olmak üzere toplamda 15 devlet, Paris’te bir araya gelmiştir. Posta alanında ehil kimselerin toplantıda hazır bulunmasını gerekli gören ABD adına ise önerinin doğasına uygun olarak o tarihlerde Blair’in yardımcılığını yapan John A. Kasson ve asistanı Mohle, ABD’yi Paris Konferansı’nda temsil etmiştir. Blair’in posta uzmanlarının katılımı çağrısı İtalya nezdinde de kabul görmüştür. Başmüfettiş Şövalye Pagni ile İtalya Posta İdaresi genel müdürlük yetkilisi Şövalye Agostini, İtalya adına toplantıda aktif katılım göstermiştir.³¹⁴

3.5. 1863 PARİS POSTA KONFERANSI VE YANSIMALARI

Uluslararası bir nitelik taşıyan konferansların başkanlığı teamül gereği ev sahibi ülkeye

³¹¹ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 209-210.

³¹² J. Edward Day, *My Appointed Round – 929 Days as Postmaster General*, First Edition, New York 1965, s. 78; *The Postal Service Guide to U.S. Stamps*, 11th Edition, Copyright US Postal Service, Washington D.C., s. 117.

³¹³ James Alexander Mackay, *The Guinness Book of Stamps: Facts and Feats*, Publisher: Canopy Books, New York 1992, s. 13; Fred Reinfeld, *Stamp Collector’s Handbook*, Publisher: Garden City, New York 1976, s. 18; Carl W. Ernst, *Postal Service in Boston 1639-1893*, The Trustees of the Boston Public Library, Boston 1975, s. 41.

³¹⁴ Mary Philip Trauth, *Italo-American Diplomatic Relations 1861-1882*, The Catholic University of America Press, Washington, D. C. 1958, s. 81-82; Scheele, *A Short History of the Mail Service*, s. 101; Zilliacus, *a.g.e.*, s. 209-210; Fuller, *The American Mail – Enlarger of the Common Life*, s. 221; Arthur Ellsworth Summerfield, *U.S. Mail: The Story of the United States Postal Service*, First Edition, New York 1960, s. 80-81.

verilir. Fransa Postası Genel Müdürü Edouard Vandal,³¹⁵ 1863 Paris Posta Konferansı'na başkanlık etmiştir. Vandal, yaptığı açılış konuşmasında, katılımcıların konferansta pratik çözümler için değil, sadece belirli genel ilkeler ve bazı temel spekülâtif doktrinleri müzakere etmek üzere hazır bulunduğunu vurgulamıştır. Alınacak her bir kararın da herhangi bir tarafa taahhüt veren bir yapıda olmayacağı, taraf hükümetlerin mutlak bağımsızlığını ve karşılıklı çıkarlarını gözeteceği, toplantının açılışında vurgulanan önemli bir mesaj olarak öne çıkmıştır. Toplantıya 15 farklı ülkeden katılım gerçekleşmiştir. Bern Kongresi öncesinde, tarihteki ilk uluslararası posta konferansı olarak yerini alan bu önemli toplantı, ABD ve Kosta Rika gibi deniz aşırı ülkelerin katılımıyla UPU'nun temeli olarak değerlendirilmiştir. Katılım gösteren diğer ülkeler Avusturya, Belçika, Danimarka, Ekvator, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Hollanda, Portekiz, Prusya, İspanya, İsviçre, Hawaii ve Hansa Birliği'dir.³¹⁶ Bazı kaynaklarda Ekvator'un katılım gösteremediği yönünde bilgiler de mevcuttur.³¹⁷

Konferans gündemi kısa zaman içerisinde iki temel konu etrafında yoğunlaşmıştır. Bunlar, yukarıda ifade edilen unsurlar olarak, transit posta ve ülkeler arasındaki posta ücretlerinin daha makul seviyelere indirilmesiydi. Almanya delegesi, hâlihazırda Avusturya-Almanya Posta Birliği'nde denenmiş olan çözümün burada da uygulanması önerisinde bulunmuştur. Hatırlanacağı üzere, pulların kullanıldığı ön ödemeli tek bir uluslararası ücret tarifi kabul edilmişti. Bu esasa göre, her devlet kendi topraklarında satılan pulların gelirlerini kendisine alacak ve başka devletlerden gelecek posta gönderilerinin teslimatını ücretsiz gerçekleştirecekti. Bu hususu mütalaa etmekte olan komisyonun düşüncesi ise bu önerinin fazla aşırıya kaçtığı ve faydalı olmayacağı yönünde olmuştur. Almanya'nın önerisinden farklı olarak, Fransa temsilcisi bugünkü uygulamaya benzer bir başka öneri sunmuştur. Buna göre, bir hizmetin değeri, niteliği ve karşılığında ne verdiği ile ölçülmeliydi. Fransa topraklarının genişliği ve posta hizmet kalitesinin o dönemde çağdaşlarına oranla iyi gelişmişliği göz önünde bulundurulmalıydı. Bir başka ifadeyle, Lüksemburg örneği temelinde küçük devletlerin aldığı ücretlerden daha fazlasını hak ettiği öne sürülmekteydi. İtalya, bu öneriyi dikkate değer

³¹⁵ 25 Mayıs 1861-9 Eylül 1870 yılları arasında Fransa Posta Genel Müdürü olarak görev yapmış Vandal hakkında bilgi için bkz. Louis Barbay, *Histoire de la Poste à Argentan*, Imprimerie Alençonnaise, Alençon 1922, s. 77-81; M. Vandal – *Conseiller D'Etat/Directeur General des Postes*, Notice Biographique Avec Portrait, Publié par le Journal des Postes, Imprimerie Jouaust, Paris 1866.

³¹⁶ *The Constitution, General Regulations, Rules of Procedure, Legal Status of the UPU, With Commentary by the UPU International Bureau, List of Resolutions and Decisions*, published by the International Bureau of the Universal Postal Union, Bern 2014, s. VIII; Dimitry Kandaouroff, *Collecting Postal History: Postmarks, cards and covers*, translated and edited by William Finlay, Larousse & Co. Inc., New York 1974, s. 33; Mackay, *The Guinness Book of Stamps: Facts and Feats*, s. 13.

³¹⁷ Trauth, *Italo-American Diplomatic Relations 1861-1882*, s. 81-82.

bulmadığını belirterek Fransa'daki posta hizmetlerinin ülke içindeki olağan ücret tarifesini üzerinden kâr etme amacı güttüğünü ve dolayısıyla yabancılara daha fazla posta ücreti ödettirmenin doğru bir yaklaşım olmayacağını vurgulamıştır. Fransız temsilcinin belirttiğinin aksine İtalyan delege Şövalye Pagni, mesafenin fazla ücret noktasında bir gereklilik oluşturmadığını da dile getirmiştir.

Dünya posta tarihinin ve UPU kuruluşunun arka planındaki önemli şahsiyetlerin başında gelen Sir Rowland Hill'in kardeşi olan Frederic Hill, Birleşik Krallık'ı Paris Posta Konferansı'nda temsil etmiştir. Birleşik Krallık'ın önerisine göre her bir posta idaresi ülke içerisinde kendi masrafını çıkaracak şekilde planlama yapabilir, ancak yurt dışından gelen mektupların kırsal bölgelerdeki teslimat masrafları için bir ek ücret toplamasının zaruriyet arz etmektedir. Ayrıca, kendi topraklarından geçen bir başka ülke varışlı posta gönderilerinin yeni bir hizmet anlamına geldiğinin ve dolayısıyla ek ücrete tabi olması gerektiğinin altını çizmiştir. Komisyondaki çoğunluk ise bu hususta ek ücretler koyma gereğinin bulunmadığını savunmuştur. Birbirlerinin mektuplarının teslimatını ücretsiz olarak sağlama noktasında da Fransa'nın sunduğu önerinin kabul edilmesine karar verilmiştir. Bir diğer yoğun müzakere gündemi olarak öne çıkan transit posta hususunda İtalya köklü bir öneride bulunmuştur. Daha önce bu meselenin Avrupalı devletlerce ne denli ticari bir öneme sahip olduğunu ve ekonomik getiri anlamında ciddi bir rekabet unsuru haline dönüştüğünün altını çizmiştik. Bu görünüme ters olarak, İtalya delegesi transit postanın ücretsiz taşınmasını teklif etmiştir. Bu noktada mutabık olunmaması halinde, en azından transit posta ücretlerinin gerçek transit maliyetleri ile uyumlu olmasını önermiştir. Diğer taraftan, ABD temsilcisinin posta alanında uzman bir kimse olmasını, ABD adına getirilmiş olan öneriden görmekteyiz. ABD delegesine göre, “yabancı ülke halkları transit ülke halkları gibi muamele görmelidir (the public of foreign countries should be treated like that of the country of transit)”. Bu öneri, İsviçre delegesi tarafından üzerinde uzlaşılabilir bulunmuş ve desteklenmiştir. Bu doğrultuda, halkların yararına olabilecek en önemli adımın ücretsiz teslimat olacağını vurgulamıştır. Bununla birlikte, transit posta ücret makbuzlarının devletlerin büyük çoğunluğu için önemli bir gelir kaynağı teşkil ettiğini de eklemiştir. Katılımcıların çoğunluğu, transit mektup ücretlerine uygulanacak fiyatların devletlerin kendi sınırlarındaki ücret tarifesinin yarısından fazla olamayacağı ve denizaşırı transit ücretler için de ilgili devletlerin kendi vatandaşlarına uyguladığı ücretten fazla olamayacağı hususlarında mutabık kalmışlardır.³¹⁸

³¹⁸ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 210-212; “Die geschichtliche Entwicklung des allgemeinen Postvereins”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 2, Berne, 1er Décembre 1875, s. 17-26;

Konferans, 8 Haziran 1863 yılında sona ermiştir. Toplantı açılışında temenni edilen bağlayıcı kararlar alınamamış, müzakere edilen ve uzlaşya varılan hususlar “fikir” ve “temenni” olarak özetlenmenin ötesine geçememiştir. Ağırlık ve ölçülerin sadeleştirilmesi, metrik sistemin kabulü, ve ücretlerde daha fazla benzerliğin sağlanması öne çıkan fikirler arasında yer almıştır. Toplantı sonuçlarının yetersiz kaldığı, genel kanı olmuştur. Ayrıca taraf devlet hükümetlerinin gerekli sorumluluğu almaktan kaçındığı ve konferanstan çıkacak önerilere dahi ilgisiz kaldıkları ifade edilmiştir. Toplantı sonuçlarının yeterince cesur olmadığı ve tedbir gözetilerek alındığı yönünde de değerlendirmeler olmuştur. Ancak en önemlisi, toplantının yapılmasına öncülük eden ABD Posta İdaresi Genel Müdürü Blair’in “uluslararası düzenleme” çağrısının sonuçsuz kalmış olmasıdır.³¹⁹

Diğer taraftan, posta ücretlerinin sadeleştirilmesi ve transit posta meselesinin yeknesaklık arz edecek bir temele oturtulması ekseninde ilerleyen konferansın, UPU kuruluşunu hızlandıran bir mahiyet arz ettiğini söylemek mümkündür. Genel bir uzlaşma olmasa dahi görüşülen konuların ilgili devletler adına öteden beridir mağduriyet arz eden boyutu, UPU gibi bir devletler üstü mekanizmanın kuruluşunu zorunlu kılmıştır.

UPU’nun teşekkülüne geçmeden evvel üzerinde durulmasını faydalı gördüğümüz bir husus bulunmaktadır. Buna göre, 1863 Paris Posta Konferansı, toplumların bahse konu posta hizmetlerindeki ihtiyaç düzeyini göstermesi ve ilgisini ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Konferans esnasında halk tarafından katılımcılara gönderilen dilekçeler ve yazılan mektuplar, posta hizmet standardının zaman kaybedilmeksizin tesis edilmesinin önemine ve aciliyetine vurguda bulunmuştur. Bir toplumsal bilinç ve boyut olarak, bir devletler üstü posta birliği tesisinin daha fazla ertelenemeyeceği veya görmezlik gelinemeyeceğini gösteren bu detay dikkat çekicidir. Konferans sonunda öne sürülen önerilerin tümü halka duyurulmuş ve Avusturya-Almanya Posta Birliği’nde çoğunluğu uygulanma zemini bulmuş bu önerilerin daha geniş coğrafyalarda toplumların hizmetine sunulabileceği ifade edilmiştir. Hatta, konferans sonrasında imzalanan devletlerarası posta antlaşmalarına bu önerilerin bir kısmının eklenmiş olması, konferans adına önemli bir referans olmuştur. Belki de en önemli mesaj olarak, devletlerarası posta mübadelesinin politik bir unsur olarak veya bir başka devletin

John E. Briggs, “Kasson and The First International Postal Conference”, *The Iowa Journal of History and Politics*, Editor Benjamin B. Shambaugh, Volume XIX, Iowa 1921, s. 366-388.

³¹⁹ *The Postal Service – Guide to U.S. Stamps*, 15th Edition, United States Postal Service, Washington 1988, s. 41; Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 210-212.

zararını gözeterek kendi gelirlerini arttırma kanalı olarak kullanamayacağı ve yalnızca posta hizmetini daha da geliştiren bir unsur olarak düşünülmesi mutabakatını görmek, UPU öncesindeki en değerli gelişme olarak değerlendirilebilir. Zira denizaşırı coğrafyalardan devletlerin de müdahil olduğu bir sağduyu temelini ortaya çıkmış olması, o dönem zarfında çığır açan bir gelişme olarak kabul edilmiştir.³²⁰

Paris Konferansı'ndan 2 yıl kadar kısa bir süre sonra yine Paris'te telgraf temelli ihtiyaçları, tıpkı posta alanında olduğu gibi bir uluslararası standartlara oturtmayı amaç edinen önemli bir toplantı gerçekleşmiştir. UPU'dan önceki tek hükümetler arası organizasyon olarak 17 Mayıs 1865 tarihinde Uluslararası Telgraf Birliği'nin tesis edilmiş olması,³²¹ UPU'nun kuruluşuna olumlu anlamda etkide bulunan önemli bir gelişmedir. Postaya göre oldukça yeni bir hizmet olarak ele alınabilecek telgrafın uluslararası bir kuruluş haline dönüşmesi, bahsini etmekte olduğumuz benzer sorunlardan ileri gelmiştir.

1863-1874 yılları aralığındaki posta gelişim seyrine bakıldığında, Almanya adına en üst düzey posta yetkilisi olan Heinrich Stephan'ın posta birliğine dair çabaları ve Bismarck ile birlikte Alman topraklarına katılan bölgelerdeki posta sistemlerinin entegrasyonuna yönelik çalışmaları kayda değerdir. Stephan'ın daha önce sunmuş olduğu önerilerini somutlaştırmak ve geliştirmek için, bu tarih aralığı önemli bir işlev görmüştür. Stephan, 1868 yılı sonlarına doğru Kuzey Almanya Posta İdareleri Resmî Gazetesi'nde yayınlamış olduğu makalesinde,³²² tüm devletleri tek çatı altında toplayan bir posta birliği projesine ilişkin ana hatları sunarak bu doğrultuda inisiyatif üstlenmiş ve rehberlikte bulunmuştur. Oldukça tecrübeli bir idareci olarak nitelendirilen Stephan'ın kafasındaki düşünceleri bir taslak plana dökmüş olmasının dönem itibariyle sıra dışı olduğu ve bu doğrultudaki vizyonunun bugünkü UPU'nun temelini oluşturduğuna inanılmaktadır.³²³ Posta haricindeki hayatını Alman milliyetçiliğine ve politik çıkarlarına adanmış olan Stephan'ın, dünya posta hizmetlerini ulusalcıların ve politikacıların etkisinin olmayacağı bir oluşuma ön ayak olması şaşırtıcı bulunmuştur. Bu açıdan

³²⁰ J. Wauters, "The Universal Postal Union and the Law of Nations", *Union Postale*, XVIe Vol., N. 3, Berne, 1er Mars 1891, s. 45-53.

³²¹ Pierre Clerget, *La Suisse au XXe Siècle – Etude Economique et Sociale*, Librairie Armand Colin, Paris 1912, s. 224; George Arthur Coddington JR., *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, E. J. Brill, Leiden 1952, s. 20-23.

³²² "Historique de l'Union générale des Postes", *Union Postale*, Ier Vol., N. 2, 1er Novembre 1875, s. 24; Gerard J. Mangone, *A Short History of International Organization*, McGraw-Hill Book Company, New York 1954, s. 78.

³²³ Hausmann, *Die DDR und Der Weltpostverein*, s. 3-4. 66; "Jubiläumsfeier des Weltpostvereins", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 16, August 1900, s. 638-639; Bennett, *The Post Office and its History: An interesting account of the activities of a great government department*, s. 232-233.

bakıldığında, Blair'in toplantı katılımcılarının statüsü temelindeki arzusu Stephan ile doruk noktasına ulaşmıştır, denilebilir. Stephan'ın kaleme aldığı makale geniş çevrelerce destek görmüş ve benimsenmiştir. Kendi hükümetinden izin alarak, diğer devletlerin bu konudaki tepkilerini öğrenmek istemişse de o tarihteki siyasi ve askeri çatışma ortamı bunun sağlıklı olmasını engellemiştir.³²⁴

1870 yılında beliren Fransa-Almanya savaşı, Fransa'nın mağlubiyeti ile sonuçlanmış ve Almanya böylelikle Alsas Loren'i de içine alacak şekilde Fransa'daki toprakların önemli bir bölümünü kendi sınırlarına dâhil ederek Avrupa coğrafyasındaki en baskın otorite konumuna erişmiştir. Bu durumun UPU kuruluşu öncesinde nasıl bir argüman haline dönüştüğünü aşağıdaki değerlendirmeden anlamak mümkündür. Siyasi ve askeri açıdan bakıldığında Avrupa coğrafyasında Emperyal Alman İmparatorluğunun karşısında durabilecek bir devlet kalmamıştır.³²⁵

Sosyoekonomik açıdan düşünecek olursak Stephan'ın reform niteliği taşıyan önerisine karşı çıkabilecek siyasi güç de kalmamıştır. Bir posta birliği kurmak, belki de daha önce hiç olmadığı kadar kolay bir hal almıştır. Bu hususu irdelemeden evvel, 1870-1874 aralığının bir posta birliği kurmak için neden sonuçsuz kaldığı düşüncesinin arkasında, sömürge olarak istifade etmekte oldukları deniz aşırı topraklar ve kendi siyasi yönetimleri yer alıyor olabilir. Alman yöneticilerin, dünyada ses getirecek ve bir dönüm noktası olarak tarihteki yerini alacak evrensel bir posta birliğinin kuruluşunda ne tür amaçlar gütmüş olabileceği mevzusu, gündemde kalan bir mesele olmuştur. Bu hususta Laurin Zilliacus'un değerlendirmesi, Emperyalist Alman İmparatorluğunun UPU'nun kuruluşunda etkisini yansıtır olmasından ötürü zikredilmeye değerdir: “Bunu neden yaptılar? Kaiser ve Bismarck'ın tek dünya meraklıları haline geldiğine inanmak zor. Burada, öncüsü olarak gördükleri hareket etkisinin dünya çapında yankılanacağı için prestij kazanmanın bir yolunu mu gördüler? Bu kadar popüler bir eylemin siyasi getirisinin, siyasi bir araç olarak postanın kaybindan daha ağır basacağını mı düşünüyorlardı? Alman Postası başkalarının transit posta hizmetinde onlardan daha bağımlıydı. Hassas transit düzenlemeleri fazlasıyla önemli mi görünüyordu? Mali bir silah olarak görevden vazgeçmenin, artan ticari refah için kendisine ödeme yapmaktan daha

³²⁴ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 212-214; “Der Welt Postverein”, *Allgemeine Zeitung*, N. 224, Augsburg, 1873; *Amtsblatt der Deutschen Reichspostverwaltung*, 1871, s. 154-156.

³²⁵ Albert Sorel, *Histoire Diplomatique de la Guerre Franco-Allemande*, E. Plon et C., Imprimeurs-Editeurs, Paris 1875, s. 207-226; Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 71-72.

fazlasını sağlayacağını farkında mıydılar? Kısacası, bu aydınlanmış kişisel çıkar mıydı? Eğer öyleyse, onlara şapkalarımızı çıkaralım, çünkü gerçekten aydınlanmış kişisel çıkar, milliyetçi devlet adamlığı tarihinde nadirdir. Ama açıklama ne olursa olsun, gerçek şu ki, dünya çapındaki en önemli kamu hizmetinin başlamasını, önceki yüzyılın en acımasız milliyetçi hükümetlerinden birine borçluyuz.”³²⁶

Uluslararası posta hizmeti reformuna ilişkin tarihsel sürecin en önemli mimarlarından birisi olarak kabul edilen Rowland Hill³²⁷ ve UPU’nun kurucusu olarak bilinen Heinrich von Stephan’ın tek bir posta birliğinin hayat bulmasında doğrudan etkisi bulunan şahsiyetlerdir.³²⁸ Stephan’ın “Postanın Bismarck’ı” olarak nitelendirilmiş olması, bu alanda sahip olduğu ileri görüşlülüğü ve birikimini yansıtmaktadır.³²⁹ Bu süreçte önemli bir oynamış olan diğer önemli bir kişilik de Montgomery Blair’dır. Hill’in dönem itibariyle Birleşik Krallık toprakları ile sınırlı kalan girişimi ve Stephan’ın Avrupa coğrafyasının büyük bir kısmını kapsayan girişimleri ile mukayese edildiğinde Blair’in bu alandaki rolü uluslararası bir nitelik arz eder.³³⁰ Hill ve Stephan kendi topraklarında ve bölgelerinde o güne değin yapılmamış veya düşünülmemiş hususları da kapsayan posta hizmet reformunun öncüleri olarak tarihteki yerlerini almışlardır. Hiç şüphesiz, bu alanda getirdikleri yenilikler, UPU’nun kuruluşuna doğrudan katkıda bulunmuştur.³³¹ Nihai bir devletler üstü tayin edici uluslararası posta birliğinin kurulması için temel işlevi gördükleri unutulmamalıdır. Blair ise tarihteki ilk uluslararası posta konferansının yapılmasına öncülük etmiş ve konferans içeriğinin şekillenmesinde doğrudan katkıda bulunmuştur.³³²

Blair’in bu yöndeki girişim ve çabasının UPU’nun kuruluşuna başlangıç teşkil ettiği

³²⁶ Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 212-214.

³²⁷ “The Penny Post”, *Union Postale*, IVe Vol., N. 9, 1er Septembre 1879, s. 191-194; “Sir Rowland Hill”, *Union Postale*, IVe Vol., N. 11, 1er Novembre 1879, s. 211-220; Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 7-12; Sir Rowland Hill and George Birkbeck Hill, *The Life of Sir Rowland Hill and History of Penny Postage*, Vol. I, Printed by Thomas de la Rue and Co., Bunhill Row, London 1880.

³²⁸ Pierre Chauvigny, *Les Grands Moments de la Poste*, Editions France-Empire, Paris 1988, s. 122; Jaspers, *Heinrich von Stephan – der Schöpfer der Welteinheit im zwischenstaatlichen Postverkehr*, s. 18-146.

³²⁹ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 369; “Heinrich von Stephan”, *Union Postale*, XXIIe Vol., N. 8, 1er Août 1897, s. 135-143; C. Krickeberg, *Heinrich von Stephan*, Verlag von Carl Reickner, Dresden und Leipzig, 1897.

³³⁰ “Die geschichtliche Entwicklung des allgemeinen Postvereins”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 2, Berne, 1er Décembre 1875, s. 19-20.

³³¹ O. Klaus, “Die Post auf dem Weltmeer”, *Meereskunde*, Sammlung Volkstümlicher Vorträge zum Verständnis der Nationalen Bedeutung von Meer und Seewesen, herausgegeben vom Institut für Meereskunde zu Berlin, Zweiter Jahrgang, Neuntes Heft, Berlin 1908, s. 11-14.

³³² *History of the Post Office Department 1789-1879*, Together With Complete Distance Tables for all Points in the United States and the World, Judd and Detweiler Publishers, Washington D. C. 1879, s. 40-41.

değerlendirmesi kaynaklardaki yerini almıştır.³³³ Toplantı sonuçlarının katılımcı devletler nezdinde bağlayıcı olmaması veya resmiyete dökülememiş olması, toplantıda müzakere edilen hususların ve önerilerin değerini azaltmamıştır. Tam tersine, 1863 yılından sonraki devletler arası posta anlaşmalarının merkezini oluşturduğunu ve mevcut anlaşmaların da sonuç önerileri temelinde revize edilmiş olması, yalnızca posta hizmet standartlarının iyileştirilmesini değil aynı zamanda UPU'nun da kuruluşunu da hızlandıran önemli bir gelişmedir. En belirgin örneklerden birisi olarak, Paris Posta Konferansı'ndan sadece 1 ay sonra 8 Haziran 1863 tarihinde ABD ve İtalya hükümetleri arasında Turin'de yeni bir posta anlaşması imzalanmıştır. ABD adına John A. Kasson, İtalya adına ise dönemin posta idaresi genel müdürü Don Giovanni B. Barbarava bahse konu anlaşmayı imzalamışlardır.³³⁴

Blair'in yerine Heinrich von Stephan'nın 1869 ve 1870 yıllarında bir uluslararası posta birliğini kurmayı hedefleyen kongre çağrısında bulunmuş olmasının bazı gerekçelere dayandığını söylemek mümkündür.³³⁵ İlk olarak Blair'in Paris Konferansı öncesinde ve sonrasındaki çalışmalarının, kullanılmaya ve iyileştirilmeye hazır bir çerçeve oluşturduğunu belirtmeliyiz. Blair'in bu düşüncüyü daha da ileriye taşıyamamış olmasının o tarihlerde ABD topraklarında yaşanan iç sorunlara dayandırıldığını görmekteyiz. Bu kaos ortamının posta operasyonları için ciddi engel oluşturduğunu ve Blair'in tüm dikkatini ABD Postası'nı olabilecek en iyi noktada bu sürecin dışında tutmaya yoğunlaştırdığı ifade edilmiştir. Öte yandan Avrupa'daki siyasi ve askeri çekişme ortamının, 1869 ve 1870 yıllarındaki düşüncelerin hayata geçirilmesini geciktirdiği vurgulanmıştır. Heinrich von Stephan'ın 1873 yılının ilk dönemlerinde yeni bir çalışma gündemi ile tekrar öne çıkmasının ve dolayısıyla arada geçen 10 yıllık süre kaybının arka planındaki görünümün değerlendirmesi bu şekilde olmuştur.³³⁶

Osmanlı Devleti'nin Paris Posta Konferansı'nda temsil edilememiş olması hakkında araştırma yaptığımız arşivlerde bu yönde bir bilgi olabileceği düşüncesiyle tarama yapılmıştır. Ancak bu mahiyette herhangi bir içerik bulunamamıştır. Osmanlı Devleti, Paris'teki posta müzakerelerinin tarafı olabilseydi, hem yabancı postalar hem de Osmanlı posta hizmetlerinin

³³³ *L'Unione Postale Universale*, Tesi di Laurea Di Enzo Diena – Matricola N. 36700, Relatore: Prof. Guiseppe Barile, Università Degli Studi Di Roma – Facoltà Giurisprudenza, Roma 1950, s. 9.

³³⁴ Trauth, *Italo-American Diplomatic Relations 1861-1882*, s.82-83.

³³⁵ Paul Samuel Reinsch, *Public International Unions: Their Work and Organization – A Study in International Administrative Law*, Published for the World Peace Foundation by Ginn and Company, Boston 1911, s. 22-23.

³³⁶ Mackay, *The Guinness Book of Stamps: Facts and Feats*, s. 13; Daniel Calhoun Roper, *The United States Post Office – Its Past Record, Present Condition, and Potential Relation to the New World Era*, Funk & Wagnalis Company, New York and London: 1917, s. 73-74.

kurumsallaşmasını hızlandırmak noktasında ciddi bir farklılık oluşturabilirdi. Bu nedenle, ITU ve UPU'nun kuruluşunda hazır bulunan Osmanlı Devleti'nin Paris Posta Konferansı'nda temsil edilmemiş olmasını bir eksiklik olarak değerlendirmek mümkündür. Bununla birlikte, Montgomery Blair'in çabaları neticesinde ABD üzerinden diğer devletlere gönderilen davet mektubu, Osmanlı Devleti'ne gönderilmemiştir.³³⁷ Toplantıya katılımın davet üzerine gerçekleşmiş olması, Avrupa yoğunluklu bu girişimde Osmanlı Devleti'nin düşünülmediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, davet yazısını ve ilgili kaynakları dikkatli bir şekilde incelediğimizde, davetin yalnızca Avrupa ve Amerika'daki posta idarelerine yapıldığı, 15 ülkenin toplantıya iştirak ettiği, sadece Ekvator ve Rusya'nın davete icabet edemediği anlaşılmaktadır.³³⁸

3.6. UPU'NUN KURULMASI

UPU'nun kuruluşu, tarihi bir dönüm noktası ve ütopyik bir düşüncenin somut bir temelde hayata geçmesi olarak değerlendirilmiştir.³³⁹ Bilinen en eski dönemlerden başlayarak dünyanın farklı coğrafyalarında çeşitli posta sistemlerinin mevcut olması ve 1601 tarihi itibarıyla de uluslararası posta anlaşmaları tesis edilmiş olmasına rağmen UPU'nun hayata geçirilebilmesi ancak 1874 yılında mümkün olabilmıştır.³⁴⁰ Bu minvalde, çoğunlukla siyasi mekanizmaların denetiminde gelişme gösteren, yeknesaklık arz etmeyen, farklı ücret tarifeleri ve sevkiyat rotalarının kullanıcılar adına müşkül bir durum ortaya koyduğu gerçeği, UPU öncesine kadar asırlarca devam etmiştir.³⁴¹ UPU ile birlikte tek bir posta bölgesine dönüşen topraklardaki güvenli ve serbest geçiş üstünlüğünün yanı sıra önceki tarifelere oranla hem transit geçişlerde hem de hizmet ücretlerinde ciddi indirimler yapılmıştır.³⁴² Taraf devletlerin bütünüyle farklılık arz eden siyasi yönetim anlayışları, sosyoekonomik görünümleri, finansal yetkinlikleri ve daha birçok zorlu koşullara rağmen tarihte ilk defa posta temelli bir uluslararası kuruluş çatısı altında

³³⁷ *Commission Internationale des Postes, Paris, 1863*, Imprimerie Impériale, Paris 1863, s. 129. İlgili davet mektubuna çalışmamızın ekler kısmında (EK-10) yer verilmiştir.

³³⁸ *Report of the Postmaster General of the United States*, 54th Congress, 1st Session, Document No. 4, Government Printing Office, Washington 1895, s. 449-451; *Report of the Postmaster General of the United States*, 53rd Congress, 3rd Session, Ex. Doc. 1, Part 4, Government Printing Office, Washington 1894, s. 39-41; Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 59-60.

³³⁹ Edmond Udvarhelyi, *Trois Etudes Postales concernant un système méthodique pour l'interprétation des Actes de l'Union Postale Universelle*, Catalogué de l'UPU – Cote B 055-3, Québec, Canada, s. 12.

³⁴⁰ Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 1-7.

³⁴¹ M. E. Ruffy, *L'Union Postale Universelle; sa Fondation, son Développement, son Bureau International*, Extrait de *La Suisse Economique* – conférences données au Ier cours internationale d'expansion commerciale à Lausanne, Editeurs Payot et Cie, Lausanne 1908, s. 169-184.

³⁴² M. E. Garbani-Nerini, "Les bases, l'organisation et le développement de l'Union Postale Universelle", *Schweizerische Vereinigung für Internationales Recht/Société Suisse de Droit International*, Druckschrift N. 34, Orell Füssli Verlag, Zürich, s. 1-15.

bir araya gelmiş olmaları, önem itibariyle tarihteki yerini almıştır.³⁴³

UPU'nun kuruluşuna zemin hazırlayan ve gelişme evresi olarak nitelendirilen Paris Posta Konferansını müteakiben başta ABD olmak üzere toplantıya katılım gösteren devletlerin resmîyete dökülememiş sonuçları temelinde dünyanın diğer devletleri ile ikili posta anlaşmaları tesis ettiğinden daha önce bahsedilmişti.³⁴⁴ Bu durum, hem delegelerin hem de ülkelerin uluslararası posta toplantıları noktasında tecrübe kazanmalarını ve Bern Kongresi'ne giden süreçte ciddi engellerle karşılaşmaları ihtimalini zayıflatmıştır. Anlaşma içerikleri ve müzakere edilen konuların genel anlamda aynı kalması, çalışmaları usulen kolaylaştıran bir durum olmuştur.

Paris Konferansı sonrasında Heinrich von Stephan'ın öncülüğündeki girişimler, UPU'nun kuruluşuna temel oluşturmuştur. Devletler ihtiyaç duyulabilecekleri enformasyona hâlihazırda sahipti. 1868 yılında Kuzey Almanya Posta İdareleri resmî bülteninde yayınlanan yazı içerisinde posta birliğine ilişkin proje taslağı ve yol planı hakkında bilgilendirme de bulunmuştu.³⁴⁵ 1869 yılında, bu yönde bir kongrenin düzenlenebilmesi için ilk diplomatik girişimlere başlamıştır. Ancak Fransa ve Almanya arasındaki savaş dolayısıyla bu girişimler birkaç yıl beklemek zorunda kalmıştır. Barış tesis edilmesine müteakiben gerçekleşen müzakereler sonrasında, Stephan, tarafsız bir ülkede 1873 yılının ikinci yarısında bir konferans çağrısını tekrar gündeme taşımıştır.³⁴⁶ İsviçre Konfederasyonu, Avrupa hükümetleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nin delegelerini başkentinde bir araya getirmek üzere ev sahibi olma noktasında inisiyatif almaya hazır olduğunu bildirmiştir. İlk davet mektupları, belirtilen bülten içerisinde yer verilen öneri ve prensipleri de kapsayan bir sözleşme taslağı ile birlikte ilgili devletlere gönderilmiştir. Davet, genel olarak memnuniyetle karşılanmıştır. Bununla birlikte, Fransa ve Rusya'nın birtakım özel şartlar temelinde çekimser kalmaları dolayısıyla bir gecikme daha yaşanacaktır. Rusya, hâlihazırda uygulamaya koyduğu yeni posta reformlarının olası sonuçlarını görmeden ve genel anlamda mevcut olan bazı finansal zorluklar temelinde bahse konu anlaşmanın tarafı olmak, bir başka ifadeyle Almanya'nın teklifini kabul etme noktasında kararsız kalmıştır. Fransa ise hem ülke içerisindeki finansal güçlükler hem de yürürlükteki posta ücret tarifelerinin bu anlaşma önerisiyle ciddi düşüş yaşayacağı endişesiyle

³⁴³ “Historique de l'Union générale des Postes”, *Union Postale*, Ier Vol., N. 2, 1er Novembre 1875, s. 17-18.

³⁴⁴ *Report of the Postmaster General of the United States*, 54th Congress, 1st Session, Washington 1895, s. 450-451.

³⁴⁵ “History of the General Postal Union”, *Union Postale*, I, N. 2, November 1875, s. 24; *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, 1875.

³⁴⁶ BOA, HR.İD. 1702/26, M.26.08.1873.

taraf olmak istememiştir. Almanya-Fransa savaşı sonrasında Fransa'nın tazminat ödemekle karşı karşıya kalmış olması, bir başka etken olmuştur. Ancak nihai görüşmeler sonrasında her iki ülke de konferansa katılmayı kabul etmiştir. Konferansın tarihi böylelikle 15 Eylül 1874 olarak belirlenmiştir. İsviçre Hükümeti de tarafsız ülke statüsüyle olarak ev sahipliğinde bulunmayı kabul etmiştir.³⁴⁷

Hugo Weithase tarafından kaleme alınan ve Dünya Posta Birliği'nin tarihçesini konu edinen “*Geschichte des Weltpostvereins*” isimli kaynak içerisinde dikkate değer bir ayrıntı göze çarpmaktadır. Buna göre; Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Avusturya, Portekiz, Rusya, İspanya, İsveç, Osmanlı Devleti ve Amerika Birleşik Devletleri hükümetlerine Bern Kongresi'ne katılmak üzere İsviçre Hükümeti tarafından 9 Temmuz 1873 tarihinde davet mektubu gönderilmiştir. Davet mektubuna Osmanlı Devleti, Fransa ve Rusya haricindeki devletlerin olumlu karşılık verdiği bildirilmiştir. Weithase'in aktardığına göre, Osmanlı Devleti'nin davet karşısında sessiz kaldığı ve ancak hiç olmazsa bu fikri desteklemeye yönelik bir açıklamada bulunmasının ümit edildiği belirtilmiştir.³⁴⁸

Osmanlı Arşivi, Osmanlı Devleti'ne yapılan kongre daveti hakkında net bilgi imkânı sunmaktadır. Buna göre, İsviçre Konfederasyon Başkanı tarafından Osmanlı Devleti Hariciye Nazırına hitaben 9 Temmuz 1873'te davet mektubu gönderilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Viyana Büyükelçiliği, İsviçre Konfederasyonu Viyana Misyonunun kendilerine ilettiği Kongre davet mektubunu bilahare 17 Temmuz 1873 tarihinde İstanbul'a iletmiştir.³⁴⁹

Osmanlı Devleti'nin yapılan davet hakkındaki tasarrufunu öğrenmek üzere, İsviçre Hükümeti'nin 19 Ocak 1874 tarihinde, 9 Temmuz 1873 tarihli davet mektubunun içeriğine temas ederek Osmanlı Devleti'nden katılım bilgisi teyidi istemiştir. Osmanlı Devleti, bu mektubu ilgi tutarak, 10 Temmuz 1874 tarihinde İsviçre Hükümetine cevap yazmış ve Yanko Efendi'nin katılım göstereceğini teyit etmiştir.³⁵⁰ Osmanlı Devleti Hariciye Nezâreti, 15

³⁴⁷ Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 23-24; “Historique de l'Union générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 2, 1er Novembre 1875, s. 24-25; Zilliacus, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, s. 214; Schweiz Post-Département, *FM 102339*, Message du Conseil Fédéral à la haute Assemblée Fédérale concernant la Convention de l'Union Postale du 9 Octobre 1874, s. 1-5; Hugo Weithase, *Geschichte des Weltpostvereins*, J. H. Ed. Heitz (Heitz & Mündel), Straßburg 1895, s. 32-40; Georges Brunel, “Le Cinquantenaire de la Fondation de l'Union Postale Universelle”, *Le Timbre-Poste*, 18e Année (2e Série), N. 155, Paris, Janvier/Février 1924, s. 119.123.

³⁴⁸ Weithase, *a.g.e.*, s. 39.

³⁴⁹ BOA, HR.TO. 107/91, M.17.07.1873.

³⁵⁰ BOA, HR.İD. 1702/27, M.19.01.1874.

Ağustos 1874 tarihindeki bir başka yazışma içeriğinde, Yanko Makridi'nin kongrede hazır bulunacağını, İsviçre Konfederasyonu'na tekrar bildirmiştir.³⁵¹

Araştırma kaynaklarımız arasında bu minvalde bir başka bilgiye tesadüf edilmemiştir. Diğer taraftan, bu hususla ilintili olarak, Asaf Tanrikut, “*Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*” isimli eserinde, Birleşik Krallık'ın Osmanlı Devleti'ni UPU'nun dışında bırakma mücadelesi içerisinde olduğunu belirtmektedir.³⁵² Birleşik Krallık, kendi kolonileri haricindeki sömürge toprakların UPU'ya eklemelenmesine de karşı çıkmıştır.³⁵³ Bu türden farklı fikirlerin ortaya çıkmasında rol oynamış faktörün yabancı posta sorunsalı olduğu düşünülmektedir. Fransa ve Rusya'nın çekimser kalmış olması daha çok ekonomik temele dayanmakla birlikte, Osmanlı Devleti ile birlikte UPU'nun inşasında yer almışlardır. Osmanlı Devleti'nin geç cevap vermiş olması ihtimal dâhilindedir, ancak Birlik dışında kalma tercihi olasılığının söz konusu olamayacağı düşünülmektedir. UPU öncesindeki posta gelişim seyrinde, Osmanlı Devleti'nin dışarıda kaldığı veya bırakıldığı bilinen bir durumdur. Uluslararası posta tarihine veya posta birlikleri teşebbüslerine bakıldığında, bunu net olarak izleyebilmek mümkündür. UPU öncesindeki en mühim ve yakın gelişme/tarih olan Paris Posta Konferansı, bu gerçekliğin en belirgin kanıtıdır. Ancak UPU ile birlikte, geniş sınırlara sahip Osmanlı Devleti'nin dışarıda bırakılması, ne UPU ne taraf devletler ne de Osmanlı Devleti'nin lehine bir gelişme olurdu. Zira UPU'nun teşekkülü ve UPU Anayasası ile güvence altına alınan uluslararası posta mevzuatı, uluslararası hukuk noktasında bağlayıcı güce sahipti. Ayrıca, yabancı posta merkezlerinin Osmanlı topraklarını kuşatan varlığı, Osmanlı Devleti olmaksızın UPU önündeki en büyük engel olurdu. UPU'nun teşekkülünde kilit rol oynamış Avrupalı devletlerin, bu hususta planlı hareket ettikleri ve UPU üzerinden yabancı posta sorunsalını uluslararası hukuka havale ederek Osmanlı Devleti'ni posta alanında dışarıda bıraktıkları düşünülmektedir. Diğer taraftan, Weithase gibi UPU tarihini çalışmış diğer yabancı akademisyenlerin çoğunlukla Osmanlı Devleti'nin UPU kongre çalışmalarına posta ihlalleri temelindeki dahline ilişkin bilgi aktarmadıkları tespit edilmiştir. Önemli bir istisna olması dolayısıyla, Charles Morawitz tarafından hazırlanan “*Die Türkei im Spiegel ihrer Finanzen*” isimli çalışma, Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan Batılı ortak söylemin aksine Osmanlı Devleti'nin posta hizmeti noktasındaki gelişmişliğine ve farklılığına atıfta bulunduğu gibi Osmanlı delegasyonunun 1874 Bern Kongresi'ndeki girişiminin de altını çizmektedir. Bahse

³⁵¹ BOA, HR.İD. 1702/27, M.19.01.1874.

³⁵² Tanrikut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 342-343.

³⁵³ Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 89-90.

konu çalışma, Osmanlı Devleti sınırlarında verilen posta hizmetinin oldukça iyi organize olduğunu ve Avusturya gibi diğer Batılı devletlerde görülmeyen bir uygulama olarak posta teslimatının ücretsiz sağlandığını, buna karşılık taşradaki teşkilatlanma eksiklikleri ve yabancı posta merkezlerinin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın önündeki ciddi iki engel olduğunu aktarmaktadır.³⁵⁴

Bu detay öncesinden devam edecek olursak, tarihteki ilk uluslararası posta kongresi, 15 Eylül-9 Ekim 1874 aralığında İsviçre'nin başkenti Bern'de düzenlenmiştir. Ev sahibi İsviçre haricinde 21 ülke, kongre gündemini takip etmek ve çalışmalarda yer almak üzere delegasyon göndermiştir. Bu ülkeler sırasıyla Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya-Macaristan, Belçika, Birleşik Krallık, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, Lüksemburg, Mısır, Norveç, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, Osmanlı Devleti ve Yunanistan'dır.³⁵⁵ Bu tarihi toplantıya katılım gösteren delege sayısı, toplamda 40'tır. Bunlardan 10'u, ülkelerini posta idarelerinin genel müdürleri olarak en üst düzeyde temsil etmişlerdir. Ev sahibi devlet olması dolayısıyla en kalabalık delegasyon, 5 üst düzey temsilciden oluşan İsviçre ekibidir.³⁵⁶

Bu tarihi toplantıya akredite katılımcı listesi hakkında takip eden kısımlarda detaylı analiz yapılmaya gayret gösterilmiştir. Bazı kaynaklarda delege sayısına ilişkin farklı sayıların yer alma nedeni, yaşanmış kazalar ve gecikmelerdir. 2 kişiden oluşan ABD delegasyonu Kongre açılışına yetişememiştir. Fransa delegasyonu da 3 kişiden oluşmasına rağmen yaşanan bir tren kazası nedeniyle 1 kişi ile temsil edilmiştir. Ancak nihai katılım sayısı 40 olarak şekillenmiştir. Toplantı açılışında hazır bulunan delege sayısı da bu durumda UPU yayın organı *Union Postale*'de teyit edildiği üzere 38'dir.³⁵⁷

Osmanlı Devleti, farklı devletlerle imzaladığı siyasi ve askeri içerikteki anlaşmaların posta alanını da kapsamasına dikkat etmiştir. Ancak Avrupa'daki posta görüşmeleri özelinde düşünüldüğünde, Osmanlı Devleti'nin çoğunlukla tek başına bırakılması ve muhataplarının tecrübe kazandığı süreçlerden geçmemiş olması, hem UPU üyeliğinde hem de yabancı posta idarelerin kapatılmasına ilişkin girişimler sırasında birtakım zorluklarla karşılaşmasına neden

³⁵⁴ Charles Morawitz, *Die Türkei im Spiegel ihrer Finanzen*, Carl Heymann Verlag, Berlin 1903, s. 164-168.

³⁵⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101501, FM 101502, FM 101503*, Daten zum Internationalen Post – (Damals noch nicht Welt Post-) Kongress in Bern, Schweizerische Oberpostinspektion, 15 June 1960.

³⁵⁶ Codding, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 25-26.

³⁵⁷ “Historique de l'Union générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 2, 1er Novembre 1875, s. 25.

olmuştur. Kapitülasyonlardan ileri gelen hukuki durum bu zorlukları ağırlaştırmıştır. 1863 Paris Konferansı'na davet edilmiş ülkelerin 1874 Bern Kongresi'nde de temsil edilmiş olması, Avrupalı hükümet temsilcileri ve üst düzey posta yetkililerinin uluslararası posta görüşmeleri noktasında birden fazla önemli toplantıda bir araya gelmesi ve bu görüşmelerin Avrupa'nın merkez şehirlerinde gerçekleşmesi, Avrupalı güçleri müzakere masasında daha avantajlı bir konuma taşımıştır.

Bu bağlamda irdelendiğinde Bern Kongresi'nin hazırlık evresi, organizasyonu ve çalışma takvimi temelinde yeni veya yabancı olunan bir nitelik taşımadığını belirtmek gerekir. Dolayısıyla, toplantının planlandığı gibi düzenlenmesinin önünde engel teşkil edebilecek herhangi bir ayrıntı söz konusu olmamıştır. 1863 Paris Konferansı ile benzerlik arz eden yapısının yanı sıra Bern Kongresi'nde hazır bulunan delegelerin Uluslararası Telgraf Birliği'nin 1865 yılında kurulması sürecinde ve sonrasında sırasıyla 1868 Viyana ve 1871-72 Roma konferanslarına katılım göstermiş olarak ihtiyaç duyulabilecek tecrübeleri edindikleri ve böylesine önemli uluslararası buluşmalardaki atmosfere aşinalık kazandıkları yönündeki değerlendirmeler kaynaklarda yer almaktadır. Müzakere konularının çoğunlukla aynı kalması, Avrupa genelindeki posta idarelerinin çoğunlukla benzer organizasyon yapılarına ve yönetim anlayışlarına sahip olduğu ve böylelikle tesis edilme ihtimali güçlü olan birikimin paylaşımı hazır bir şekilde ilgili hükümet ve posta birimlerinin bünyesinde mevcut olduğu da belirtilmiştir. Bu noktada, Bern Kongresi katılımcılarının telgraf konferanslarında tecrübe kazanmış kimseler olduğu ya da bu toplantılara katılım göstermiş farklı temsilcilerin önerilerini ve tavsiyelerini dinlemiş olarak Bern'de hazır bulundukları düşünülmektedir. Öte yandan, İsviçre Posta İdaresi Direktörü Eugene Borel teamül gereği konferans başkanı olarak yetkilendirilmiştir. İsviçre Posta İdaresi de Kongre Sekreteryası olarak görev almıştır. İsviçre Hükümeti tarafından geliştirilen ve değişiklik yapılmaksızın kabul edilen usul kararları gereğince, Bern'e ulaşmış tüm delegelere görüşmelere katılma hakkı tanınmıştır. Bununla birlikte, temsil edilmekte olan her bir ülkenin yalnızca tek oy hakkına sahip olması kararlaştırılmıştır. Kararların çoğunluk oylarına göre alınmasına, Fransızcanın görüşmeler için resmî dil olarak kabul edilmesine ve böylelikle çalışmalar neticesinde son halini alacak dokümanların bu dilde kaleme alınmasına karar verilmiştir.³⁵⁸

Kongrenin çalışma yapısı hakkında 15 Eylül 1874 tarihindeki açılış oturumu esnasında üzerinde durulan esas mesele, çalışmalarda nasıl bir yol izleneceği idi. Bu bağlamda, ilk olarak

³⁵⁸ Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 26.

Almanya tarafından taslak haline getirilmiş olan sözleşmenin, tartışmalar için temel oluşturması noktasında mutabık kalınmıştır. Kongre çalışma gündemine uygun olarak iki farklı komite kurulmuştur. Genel Komite, Genel Kurul tarafından sunulacak spesifik meseleleri görüşecekti. Özel Komite ise görüşmeler bitiminde hazır hale getirilmesi ön görülen posta sözleşmesine ilâştirilecek genel hükümlerin uygulanmasına imkân tanıyacak zorunlu ve detaylı düzenlemelerin taslak haline getirilmesinden sorumlu kılınmıştır. Genel Komite; Avusturya-Macaristan, Belçika, Mısır, Almanya, İtalya, Hollanda, Portekiz, Rusya, Sırbistan, İspanya ve İsviçre'den müteşekkildir. Fransa ve Birleşik Krallık temsilcileri, sahip oldukları yetki belgesinin böylesi bir çalışmada yer alma imkânı sağlamaması temelinde komite çalışmalarına katılmayı reddetmiştir. Özel Komite ise Avusturya-Macaristan, Belçika, Hollanda, Romanya, Rusya, Sırbistan, İspanya ve İsviçre'den oluşmuştur. Bu yol planı, güven mektupları ve yetki belgelerinden ileri gelen güçlükler dolayısıyla tam olarak tatbik edilememiştir. Yalnızca 13 delege, müzakerede bulunma ve böylelikle sözleşme imzalama yetkisine sahipti. 3 delege de resmî olarak herhangi bir yetkisine haiz değildi. Bu durum, görüşmelerin sağlıklı bir şekilde yapılması önünde engel teşkil etmekteydi. Sorunu gidermek için görüşmelerin tüm delegelerin katılımına açık olmasına ve delegelerin de bu esnada kendi hükümetlerinden ihtiyaç duyulan yetki belgelerini ve güven mektuplarını almaları tavsiye edilmiştir. Konferans bitiminde, kendi hükümetinden sözleşme imzalama noktasında yetki tanınmayan tek delegasyon Fransa idi. Resmî kongre kayıtları ve çalışmamızın Ekler kısmında verilen oylama listeleri, bu hususu ayrıca teyit etmektedir.³⁵⁹

Komite yapısından zorunlu nedenlerle vazgeçilmiş olması, komitelerde yer alması planlan devletlerin kongre çalışmalarındaki etkinliğine herhangi bir sınırlayıcı etkide bulunmamıştır. Bu durum, hangi devletlerin belirleyici etkiye sahip olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bu aşamada, Fransa ve Birleşik Krallık örneklerinde görülen durum temelinde, komite çalışmalarında yer almak üzere Osmanlı Devleti ile ilgili herhangi bir bilgi geçmemesini, yetki belgesi veya güven mektubu ile ilişkilendirmek mümkündür. Zira Osmanlı Devleti temsilcisi Yanko Makridi Bern'e ulaştığında, Osmanlı Hükümeti adına bağlayıcı kararların alınacağı görüşmelerde yer alma ve sözleşmeye imza tarafı olma yetkisine sahip değildi.³⁶⁰ Osmanlı Devleti Hariciye Nezâreti, 22 Eylül 1874 tarihinde İsviçre Konfederasyonu'na gönderdiği

³⁵⁹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 164; Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 26-27.

³⁶⁰ BOA, HR.İD. 1703/1, M.07.11.1874; *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 55.

telgrafta, Yanko Makridi'nin kongre müzakereleri ve anlaşma imzalama hususlarında yetkili kılındığı bildirilmiştir.³⁶¹

Çalışmanın bu bölümünde yer verilen gelişim süreçlerinin de desteklediği üzere Bern Kongresi uluslararası posta hizmeti için bir dönüm noktasını teşkil eder. 15 Eylül-9 Ekim 1874 tarihleri aralığında katılım göstermekte olan devletlerin kolonilerini de içine alacak şekilde tek, benzersiz ve birleşik bir posta birliği tesis etmeye dönük müzakereler yürütülmüştür.³⁶² Paris Konferansı'nı meydana getiren gündem, değiştirilmeden Bern Kongresi çalışma takvimi olarak ele alınmıştır. Bu husus daha sonraki UPU kongreleri ve konferanslarında da önceliğini korumaya devam ettirmiştir. Posta ücretlerinin sadeleştirilmesi, ana gündem maddesi olarak temsilciler tarafından detaylı bir şekilde tartışılmıştır. Paris Konferansı bu hususta belirli bir altyapı tesis etmişse de yürürlükteki farklı ücret tarifeleri dünya genelinde endüstriyel ve ticari ilişkilerin ikamesinde ciddi sorunları beraberinde getirmekteydi.³⁶³

Bern Sözleşmesi'nin, insani veya toplumsal boyutu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bilindiği üzere, Bern Kongresi öncesinde yürürlükte olan birtakım farklı düzenlemeler, kullanıcı olarak posta hizmetinin merkezinde yer alan insanların iletişimde de birtakım sosyoekonomik zorluklara yol açmaktaydı.³⁶⁴ Bu nedenle, toplumların memnun veya mutlu bir şekilde dönemin posta hizmetlerinden istifade ettiğini söylemek güçtür. Her bir transit ülkesi veya sevkiyat rotası için tercihte bulunulması gereken farklı ücret tarifeleri, ailelerin ekonomik yapılarına doğrudan etkide bulunmaktaydı. Belirli bir gelir düzeyinin altında kalan insanların belki de uluslararası posta hizmetinden istifade etmeye güç yetiremediğini ve dönem itibarıyla yalnızca bir grup kesimin istifade ettiği pahalı bir kamu hizmeti olarak kaldığını söylemek mümkündür. Bu bakımdan, Bern Posta Sözleşmesi devletler arasındaki ticari münasebetleri sadeleştirdiği gibi toplumsal huzurun devamına yaptığı olumlu etki dolayısıyla da yeni bir dönemin başlangıcını teşkil etmektedir.³⁶⁵

Bu bağlamda, transit ücretler mevzusu, Bern Kongresi çalışma programının merkezinde yer almıştır. Transit ücretlerin kaldırılması yönündeki tartışmalar, coğrafyaları

³⁶¹ BOA, HR.İD. 1702/32, M.22.09.1874.

³⁶² "Historique de l'Union générale des Postes", *Union Postale*, 1er Vol., N.1, 1er Octobre 1875, s. 15-16.

³⁶³ Coddington, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 28.

³⁶⁴ Reinsch, *Public International Unions: Their Work and Organization – A Study in International Administrative Law*, s. 13.

³⁶⁵ *Journal des Débats, Politiques et Littéraires*, Edition de Paris, Lundi 19 Octobre 1874; *Journal de la Société de Statistique de Paris*, Trentième Année, Imprimerie Berger-Levrault et Cie., Nancy 1889, s. 58; "Ausführung des Berner Vertrages", *Union Postale*, 1er Vol., N. 3, Berne, 1er Décembre 1875, s. 37-41.

gereği önemli birer transit bölgesi olan devlet temsilcilerinin itirazları sonucu kesintiye uğramıştır. Belçika ve Fransa gibi ülkeler, bu alanda yaptıkları indirimlere rağmen maliyetlerin yüksek olması nedeniyle bu ücretlerin bütünüyle kaldırılmasına karşı çıkmışlardır. Osmanlı Devleti ise alınacak karar ne yönde olursa olsun, muhtemelen farklı memleketleri içine alan geniş sınırlar ve posta sevkiyatını meşakkatli hale getiren coğrafi zorluklar temelinde kendi topraklarından geçecek transit postalar için belirli bir ücret alınabilmesi talebinde bulunmuştur. Geçiş ücretlerinin tamamen kaldırılmasının mümkün gözükmemesi dolayısıyla bu hususta bir fiyat düzenlemesine dönük müzakerelerde bulunulmuştur.³⁶⁶

Bern Kongresi'nin bir diğer önemli karakteristiği de farklı milletleri içine alan geniş coğrafyalardan müteşekkil bir posta bölgesine imkân vermiş olmasıdır. Birlik üyesi devletleri ilgilendiren önemli posta meselelerinin belirli aralıklarla müzakere edilmesi ve ana sözleşmenin günün ihtiyaçları ve endüstrinin gerekliliklerine uygun olarak gözden geçirilmesi düşüncesiyle UPU kongrelerinin 3 yılda bir düzenlenmesi noktasında mutabık kalınmıştır.³⁶⁷

Birliğe yeni katılacak devletler, üye devletlerin onayına bırakılmıştır. UPU Posta Sözleşmesi'nin yorumlanmasından ileri gelebilecek ihtilaflarda, meselenin UPU üye devletleri arasında arabuluculuk/hakemlik esası temelinde çözüme kavuşturulmasına yönelik karar, çalışmamızın ana problemi temelinde önemlidir.³⁶⁸ Zira bu husus posta anlaşmazlıklarının istişare edilebilir boyutuna vurguda bulunmaktadır. Ancak tarafların anlaşmazlık taraflarının meselede herhangi bir şekilde ilgileri bulunmayan UPU üyesi olmayan bir devleti hakem olarak seçebilecekleri ve hakem kararlarının oy çokluğuna göre alınacağı bildirilmiş; oy eşitliği halinde ise hakemlerin meseleye müdahil olmayan bir başka posta idaresine başvurabileceği kararlaştırılmıştır.³⁶⁹ Herhangi bir inisiyatif belirmemiş olması dolayısıyla, bu maddenin, Osmanlı topraklarında yaşanan posta ihlallerini kapsam dışında tuttuğu düşünülmektedir.

Bern'de gerçekleşen ve haftalar alan zorlu görüşmeler sonrasında Genel Posta Birliği, 9 Ekim 1874 tarihinde İsviçre'nin Bern şehrinde aralarında Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu 22 ülke tarafından kurulmuştur.³⁷⁰ Birliğin temel kuruluş amacı, 1874 yılına kadar devletlerin

³⁶⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 23-24; Codding, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, s. 29-30.

³⁶⁷ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 147.

³⁶⁸ Codding, *a.g.e.*, s. 31.

³⁶⁹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 146.

³⁷⁰ *Treaty, Concerning The Formation of a General Postal Union, Signed At Berne, October 9, 1874*, Washington: Government Printing Office, 1875; Thomas George Weiss, *International Bureaucracy: An Analysis of the Operation of Functional and Global International Secretariats*, Lexington Books, London 1975, s. 35; Maurice Edouard, "UPU 1874-1974", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 57, Samedi-Dimanche 9-10 Mars, 1957;

ikili anlaşmaları ile tayin edilen uluslararası posta ilişkilerinin genel anlamda ihtilaflara yol açan ve hukuki bir zemine oturmayan görünümünden hareketle bahse konu mükerrer durumları ortadan kaldıracak şekilde postanın devletler arası organizasyonunu sağlamak, posta hizmetlerinin olabilecek en iyi düzeye getirilmesi ve posta alanındaki uluslararası işbirliğinin geliştirilmesini desteklemektir.³⁷¹

Kuruluş amacına uygun olarak, dünya üzerinde farklı coğrafyalardaki toplumların posta alanındaki hizmet ve yeniliklerden aynı anda faydalanmasını sağlamak, bu alandaki tecrübelerin paylaşılması ve devletler arasında bu yönde bir işbirliği ruhunun geliştirilmesini mümkün kılmak üzere Genel Posta Birliği'nin uluslararası sekreteryası olarak da görev üstlenecek olan bir Uluslararası Büro'nun (International Bureau-IB) kurulması fikri, çalışmalar sırasında gündeme gelmiştir.³⁷²

IB'nin kurulmasına ilişkin öneride bulunan delege, Belçika hükümeti adına Kongreye katılım gösteren Belçika Postası Başmüfettişi Vincent'tir. Bu yönde bir ihtiyacın hâsıl olduğunu, UPU Anayasası'na zemin teşkil edecek maddelerin görüşüldüğü esnada dile getirmiştir. Bu bağlamda, 17 Eylül 1874 tarihinde 13. madde görüşülürken, üye devletler arasındaki anlaşmazlıkların ve ciddi boyuttaki posta meselelerinin sorunsuz bir şekilde ele alınması, bağlayıcı ve taraflarca kabul edilebilecek makul çözüm önerilerinin geliştirilmesi noktasında işlev görececek bir uluslararası ofisinin kurulmasına ilişkin ek bir düzenlemenin ilgili madde içerisine eklenmesini önerisinde bulunmuştur. Alman Postası'nın desteklemesi ve çoğunluğun da öneriyi olumlu karşılaması üzerine, kongre müzakereleri sonrasında genel kurulun dikkatine sunulmak üzere, 13. maddenin bu ihtiyacı göz önünde bulundurması yönünde bir ekleme yapılmıştır. Daha sonraki çalışma günlerinde, bu önerinin altyapısını oluşturmakla meşgul olan Vincent, 21 Eylül tarihinde bu yönde bir kararın hem UPU anayasasında hem de UPU tüzüklerinde yer almasını sağlayacak bir öneri taslağı hazırlamıştır. 23 ve 30 Eylül tarihlerindeki oturumlarda tartışılan bu öneri, ufak düzeltmelerle son halini almıştır. Kongrenin son oturumunda, İsviçre, Uluslararası Büro'nun genel merkezi olarak kabul edilmiştir. 2 Ekim 1874 tarihinde ise bu yöndeki karar İsviçre Federal Konseyi tarafından

“L'ONU des Postiers”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 198, Jeudi 26 Août, 1965; *Le Organizzazioni Mondiali Delle Poste e Delle Telecomunicazioni*, Ministero Delle Poste e Delle Telecomunicazioni, Roma, 13 Ottobre 1960, s. 4-5.

³⁷¹ “Journée de l'Union postale universelle (UPU)”, *Journal de Genève*, N. 237, Mardi 10 Octobre, 1972; *The United States Government Manual, Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Services Administration*, December 31, 1972, s. 567-568.

³⁷² “Le Congrès postal universelle de 1974 se tiendra en Suisse”, *Journal de Genève*, J. A. N. 266, Vendredi 14 Novembre, 1969; Clive Archer, *International Organizations*, Second Edition, Routledge, London 1992, s. 11-15.

onaylanmıştır.³⁷³

Sonuç olarak, 9 Ekim 1874 tarihinde imzalanan Bern Posta Sözleşmesi'nin 15. maddesi ve UPU Tüzüğü'nün XXVII. maddesi birinci paragrafı uyarınca, 1 Haziran 1875 tarihi ile birlikte Uluslararası Büro'nun kuruluşu resmiyet kazanmıştır.³⁷⁴ IB'nin önceliği, her durumda UPU'nun çıkarlarını gözeterek şekilde uluslararası posta meselelerini tayin etmek üzere malumat toplamak, analizler geliştirmek, yayın yapmak ve elde edilen tüm enformasyonun dağıtımından mesul olacak şekilde yapılandırılmıştır. Bir yandan üye devletlerin bu yöndeki katkılarını ve bilgilendirmelerini dünyaya duyuracak şekilde konumunu pekiştirirken, diğer taraftan önemli posta krizlerine ilişkin olarak uzman görüşünde bulunacaktır.³⁷⁵

IB'nin kuruluşuna atfedilen bu türden bir sorumluluk, hakemlik, arabuluculuk rolü veya işlevi üzerine düşünüldüğünde, Kongre görüşme kayıtları başta olmak üzere anayasa ve tüzüklere geçen ifadelerin, Osmanlı topraklarında cereyan eden uluslararası posta krizini çözüme ulaştırmak amacıyla pratiğe dökülemediğini ortaya koymaktadır.

3.7. 1874 UPU BERN KONGRESİ KATILIMCILARI

Tarihi bir toplantı niteliği taşıyan ilk UPU kongresi katılımcı listesine ilişkin bir değerlendirme yapılması yararlı olacaktır. Özellikle Avrupalı devletlerin ve diğer ülkelerin uluslararası posta meselelerine yaklaşımlarını ve stratejilerini ortaya koyuyor olmasından ötürü üzerinde durulmaya ve çalışmamızın bu kısmında yer vermeye değer görülmüştür. Dönemin siyasi ve askeri güçleri olarak öne çıkan devletlerin, toplantıya üst düzeyde ve olabilecek en yüksek delege sayısı ile görüşmelerin tarafı olmaya çalıştıklarını görmekteyiz. 1874 tarihinde kongreye ev sahipliği yapan bina ve ilgili salon yerinde incelenerek, burada verilen yer verilen delegelerin yaklaşık bir ay süren görüşmelerin gerçekleştiği meclis yerinde gözlemlenmiştir. Konferans salonu yalnızca ülkeleri adına müzakerelerde bulunma ve oy kullanma hakkı ile yetkilendirilmiş sayıda delege alabilecek kapasitedir. Bu durum, taraf devletlerin birden fazla sayıda yetkin çalışan ile Bern'de hazır bulunmasına mani olmamıştır.

³⁷³ “Le Bureau international de l'Union générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 1, 1er Octobre 1875, Berne, s. 4-6.

³⁷⁴ *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Générale des Postes*, 1875, Berne, s. 1-6; Colin Cherry, *World Communication: Threat or Promise? – A Socio-technical Approach*, Chichester 1978, s. 130.

³⁷⁵ Codding, *The Universal Postal Union; Coordinator of the International Mail*, s. 31-32; “Le Bureau international de l'Union Générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 1, 1er Octobre 1875, Berne, s. 4-6; *Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Générale des Postes*, 1876, 1er Mars 1877, s. 1-7.

İsviçre hükümetine ve kongre sekreteryasına isimleri bildirilen, 15 Eylül 1874 tarihindeki açılış oturumundan başlayarak 9 Ekim 1874 tarihindeki kapanış genel kuruluna kadar Bern’de hazır bulunan delegelere ilişkin detaylar aşağıda, Tablo 4.10.1. ’de verilmiştir. Fransa, kongre delegasyonun geçirdiği tren kazası dolayısıyla yalnızca M. Besnier tarafından temsil edilmiştir.³⁷⁶ Amerika Birleşik Devletleri delegasyonu da ancak toplantılar başladıktan sonra Bern’e ulaşmıştır.³⁷⁷

Tablo 4. 1874 Bern UPU Kongresi Delege ve Akredite Personel Listesi³⁷⁸

Devlet	Delege – Unvanı	Konaklama
Almanya	Heinrich von Stephan – Posta Genel Müdürü Carl Johan Wilhelm Günther – Özel Posta Danışmanı Robert Julius Hagemann – Yurtdışı Posta Birim Şefi	Bellevue
Avusturya Macaristan	Baron Wilhelm von Kolbensteiner – Posta ve Telgraf Genel Müdürü, Viyana Franz Pilhal – Ticaret Bakanlığı Bakan Danışmanı, Viyana Michel Gervay – Macaristan Postası Genel Müdürü, Peste Pierre Heim, Ticaret Bakanlığı Birim Danışmanı, Peste	Bernerhof
Belçika	M. Fassiaux – Posta, Telefon ve Demiryolları Genel Müdürü Julien Vinchent – Başmüfettiş M. J. Gife, Direktör	Bernerhof
Danimarka	C. E. Le Dr. Fenger, Devlet Müsteşarı	Bellevue
Mısır	Muzzi Bey – Posta Genel Müdürü Victor Chioffi – Sekreter	Faucon
İspanya	Angel Mansi – Posta ve Telgraf Genel Müdürü	Bernerhoff

³⁷⁶ Schweiz Post-Département, *FM 101107*, 10 September 1874, 224/47, N. 8, Telegram No. 248; Schweiz Post-Département, *FM 101110*, 11 September 1874, 224/47, N. 8, Telegram No. 271; Belloc, *Les Postes Françaises – Recherches Historiques sur leur Origine, leur Développement, leur Législation*, s. 616.

³⁷⁷ *Journal des Débats, Politiques et Littéraires*, Edition de Paris, Lundi 19 Octobre 1874; Schröter, *Der Weltpostverein: Geschichte seiner Gründung und Entwicklung in 25 Jahren*, s. 9.

³⁷⁸ P-00 A_PAA 00969 Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates; Schweiz Post-Département, *FM 101313*, *FM 101314*, *FM 101315*; “Nouvelles Etrangères – Suisse”, *Journal des Débats Politiques et Littéraires*, Edition de Paris, Jeudi, 17 Septembre, 1874; Schweiz Post-Département, *FM 101890*, *FM 101891*, *FM 101892*.

	Emilio C. De Navascües – Uluslararası İlişkiler Dairesi Şefi	
Amerika Birleşik Devletleri	H. Joseph Blackfan – Yurtdışı Posta Hizmeti Müdürü W. F. Rambusch – ABD Posta Departmanı Özel Temsilcisi	Bernerhof
Fransa	M. Le Libon – Posta Genel Müdürü M. Besnier – Posta Yöneticisi M. Ansault – Yurtdışı Posta Departmanı Başkan Yardımcısı	Victoria
Birleşik Krallık	W. J. Page – Genel Sekreter Yardımcısı Alan Maclean – Memur	Bernerhof
Yunanistan	M. Mansolas – İç İşleri Bakanlığı Birim Şefi Albert Hugues Bétant – Yunanistan Cenevre Büyükelçisi	Schweizerhof
İtalya	M. le Com.dr Tantesio – Birinci Şube Şefliği Müdürü	Jura
Lüksemburg	Victor de Roebe – Finans Genel Müdürü	Bellevue
Norveç	C. Oppen – Posta ve Denizcilik Bakanlığı Ulaştırma Genel Sekreteri	Schweizerhof
Hollanda	Joan Pieter Hofstede – Finans Bakanlığı Bas Posta Müdürü Baron B. Sweerts de Landas Wyborgh – Rotterdam Ptt Müdürü	Victoria
Portekiz	Eduardo Lessa – Posta Genel Müdürü De Castel-Branco – Hukuk Sekreteri	Bernerhof
Romanya	George Lahovari – Posta ve Telgraf Genel Müdürü	Bernerhof
Rusya	Baron de Velho – Posta Bakanlığı Müdürü, Özel Danışman Georges Poggenpohl – Posta Bakanlığı Birim Şefi	Bernerhof
Sırbistan	Mladen Radojkovitsch – Posta ve Telgraf Birim Temsilcisi	Bellevue
İsveç	Adolf Wilhelm Roos, Posta Genel Müdürü	Faucon
İsviçre	Eugene Borel – Müsteşar, Posta Bakanlığı Direktörü Guillaume Naef – Posta Bakanlığı Şefi, Müsteşar Yardımcısı	Federal Saray

	Joachim Heer – Meclis Üyesi Alexander Steinhäuslin – Posta Genel Müdürü L. M. Fuchs – Kontrolör	Rue St.Christoph 186 Federal Saray
Osmanlı Devleti ³⁷⁹	Yanko Makridi – Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğü Birim Şefi	Bellevue
Sekreterler	Edmond Höhn – İsviçre PTT İnsan Kaynakları Başkanı Camille Delessert – Lozan Posta Bölge Kontrolörü	Federal Saray
Diğer Görevliler	Jean Römer – Federal Muhafız Joseph Faller – Federal Muhafız Charles Brügger – Postacı Charles Bucher – Gardirop Sorumlusu	
Toplantı Yeri	Salle de l’ancienne Diète – Rue de Marché et Rue de l’Arsenal N 14	

Katılımcı listesine ilişkin değerlendirmelere geçmeden önce Osmanlı Devleti’nin üyelik sürecinde tecrübe ettiği meşakkatli diplomatik müzakereler temelinde düşünüldüğünde meselenin kazandığı uluslararası boyuta rağmen Kongre çalışma takvimine dâhil edilmemiş ve böylelikle dünyanın dikkatini çekebilecek bir nitelik kazanmasından kaçınılmış olması, meselenin delegeler arasında kayıt dışı bir şekilde de olsa istişare edilmediği anlamına gelmemektedir. Osmanlı ve İsviçre’deki arşivlerde bu yönde herhangi bir kayıt olmamakla birlikte, bu güçlü bir ihtimal olarak yoruma açıktır. Yanko Makridi’nin Osmanlı Devleti’nin bu noktadaki duruşunu ve yaklaşımını görüşmelere taraf devletlerin dikkatine sunmasına müteakiben bilhassa gündemin sıcaklığı münasebetiyle benzer istişareleri Kongre binasında ilgili delegasyonlarla gerçekleştirmiş olması mümkündür. Bildirimin yapıldığı günün haricinde konuyla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kongre kayıtlarını içeren görüşmelerin içeriğine bakıldığında Osmanlı Devleti’nin müdahililiyeti ile ilgili herhangi bir değerlendirmenin yer almamış olması, bilinçli karşı bir yaklaşımın neticesi de olabilir. Bununla birlikte delegasyonların konakladığı otellerde temsilciler arasında bu yönde ikili veya daha

³⁷⁹ Resmî kayıttaki *Türkiye* geçmesine rağmen çalışma içerisinde bütünlük oluşturması düşüncesiyle *Osmanlı Devleti* olarak kullanılmıştır.

fazla katılımı ile temasların gerçekleşmiş olması kuvvetli bir ihtimaldir. Otel lobileri bu anlamda resmî görüşmeler öncesindeki istişare ve müzakere alanları olmuştur.³⁸⁰ Osmanlı temsilcisinin kendisi ile aynı otelde konaklamış Almanya, Danimarka, Lüksemburg ve Sırbistan yetkilileri ile ikili temaslarda bulunduğu varsayılmaktadır. Genel bir çerçevede düşündüğümüzde görüşme talebi hem Osmanlı delegesinin girişimi ve hem de sorunsalın tarafı olan Almanya gibi devletlerin temsilcilerinden de gelmiş olabilir. Böylesine kayıt dışı görüşmelerin farkındalık oluşturma noktasında önemli işlev gördüğü düşünülmektedir.

Delege listesine bakıldığında bazı ülkelerin de posta idarelerinin genel müdürleri ve yardımcı uzman personeli ile katılım sağladığı görülmektedir. Almanya, Avusturya-Macaristan, Belçika, Mısır, İspanya, Fransa, Portekiz, Romanya, İsveç ve İsviçre posta genel müdürleri görüşmelerde hazır bulunmuşlardır. Avusturya-Macaristan delegasyonu Avusturya Postası ve Macaristan Postası'nı birlikte oluşturacak şekilde belirlenmiştir. Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, İspanya ve Fransa delegasyonlarında yurt dışı posta hizmetinden sorumlu uzmanların yer almıştır. Hollanda delegasyonunda Rotterdam Postanesi Müdürünün yer alması, saha personelinin böylesine önemli bir toplantıda temsil edilmesi kayda değerdir. Posta İdaresi, Posta ve Telgraf İdaresi gibi kuruluş isimlerinin yanında Belçika'nın ilgili kurumu Posta, Telgraf ve Demiryolları İdaresi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kullanım, dönem şartlarında posta, telgraf ve demiryolunun büyüme noktasındaki yadsınamaz önemine ve birlikteliğine de işaret etmektedir.

Posta alanındaki tecrübeleri temelinde 22 devletin temsilcilerine bakıldığında, delege çoğunluğunun genel olarak ilgili idarelerin posta genel müdürlerinden oluştuğu görülecektir. Osmanlı Devleti'nin de aralarında yer aldığı 13 ülke temsilcisini, bu şekilde kategorize etmek mümkündür. 5 devlet; Fransa, Birleşik Krallık, Norveç, Sırbistan ve ABD, kongreye alt kıdemli delege göndermiştir. Kongrede yalnızca diplomatlar tarafından temsil edilmiş 3 devlet de Danimarka, Yunanistan ve Lüksemburg'dur.³⁸¹

Osmanlı temsilcisi Almanya, Lüksemburg ve Sırbistan delegasyonları ile aynı yerde,

³⁸⁰ 1874'te ihtimal dâhilindeki bu çıkarım, Türkiye'nin UPU İdari Konsey Başkanlığı ve İstanbul Dönemi olarak uluslararası posta literatürüne geçmiş olduğu 2017-2020 yıllarındaki üst düzey temsiliyeti ile somut bir zemine yerleşmektedir. Türkiye delegasyonu 2017-2020 yıllarındaki temsiliyeti süresince Bellevue'de konaklamıştır. İdari Konsey Başkanı olması dolayısıyla bugünün önemli uluslararası posta meseleleri Bellevue lobisinde resmî toplantılar öncesinde ilgili devlet temsilcilerinin katılımlarıyla Türkiye başkanlığı ve ev sahipliğinde istişare edilmiştir. Bu gerçeklik temelinde düşünüldüğünde, otel lobilerinin gayri resmî görüşmelerin merkezinde yer aldığı ve Yanko Makridi ile diğer katılımcılar arasında benzer bir görüşmenin gerçekleştiği varsayılmaktadır.

³⁸¹ Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 72-73.

Bellevue Otel’de konaklamıştır. Almanya’nın UPU’nun kuruluşundaki rolü göz önüne getirildiğinde, Yanko Makridi’nin Heinrich von Stephan ile yabancı posta idareleri temelinde ortaya çıkmış olan ciddi posta ihlallerini görüşme fırsatı yakalamış olduğu veya bu yönde bir girişimde bulunmuş olması ihtimali yanlış bir öngörü olmayacaktır. Osmanlı Devleti’nin bildirimi sonrasında söz alan Heinrich von Stephan’ın, mecliste hazır bulunan hükümet temsilcileri ve üst düzey posta yetkililerinin çoğunluk itibarıyla Osmanlı’nın önerisine karşı hemfikir olduğunu açıklamış olması, toplantılar öncesinde temsilcilerin bir araya geldiğine ve böylelikle meselenin tartışılmış olabileceğine işaret etmektedir.

Farklı unvanlardaki 42 delege, 1874 tarihine kadar çözüme kavuşturulamayan ve devletlere ciddi ekonomik ve siyasi kayıplar yaşatan posta mübadele esaslarını görüşmek üzere 15 Eylül tarihindeki Kongre açılışında hazır bulunarak takip eden iki hafta süresince önemli kararların alınmasına aracılık etmişlerdir.

Üstlendikleri sorumluktan da anlaşılabileceği üzere 22 ülke delegasyonlarının tümü yetkin kimselerdir. İsviçre, Fransa, Belçika, Avusturya-Macaristan ve Almanya birden fazla temsilci ile katılım gösteren ülkeler olarak ön plandadır. Ev sahibi ülke olması dolayısıyla İsviçre’nin delegelerini belirlerken dikkatli bir strateji benimsediğine işaret etmektedir.

Fransa delegasyonu kongreye katılmak üzere Bern’e seyahat ederken geçirdiği bir tren kazası dolayısıyla bir kişi ile temsil edilmek zorunda kalmıştır.³⁸² Bu durum, Fransa’nın UPU üyeliği veya kongre gündemine bakışında herhangi bir olumsuzluk meydana getirmemiştir. Bununla birlikte, yetki belgesi ve güven mektubunun bilinçli olarak Fransa temsilcisine kendi hükümeti tarafından verilmemiş olması dolayısıyla, Fransa tüm kongre müzakerelerinde daha çok gözlemci gibi yer almış ve herhangi bir şekilde ne taraf olmuştur ne de ön plana çıkmıştır. Bu husus, kongre oylama listeleri ve görüşme tutanaklarından net olarak izlenebilmektedir.

Bu tarihi toplantıya katılım göstermiş temsilcilerin çoğunluk itibarıyla kendilerini ülkelerinin posta alanındaki gelişimine adanmış kimseler olarak postanın uluslararası ilişkilerin öncelikli unsurlarından birisi haline dönüşmesinde kilit rol oynadıkları değerlendirilmiştir.³⁸³

³⁸² Schweiz Post-Département, *FM 101893-FM 101894* – Schweizerische Eidgenossenschaft, Telegraphen Bureau, Telegramm N. 390, No. 8; *Journal des Débats Politiques et Littéraires*, Édition de Paris, lundi 19 octobre 1874.

³⁸³ Alexander Steinhäuslin, “Franz Pilhal and Baron Wilhelm von Kolbensteiner”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 4, 1er Janvier 1876, s. 65-66.

3.8. İSVİÇRE PTT ARŞİVİ KAYITLARINDA OSMANLI POSTA TEŞKİLATI

Bu hususa ilişkin olarak dile getirilebilecek bir başka tespit de UPU tarafından Kongre sırasında bahse konu meselenin ilgili devletler arasındaki diplomatik bir müzakere süreci ile çözüme kavuşturulabileceğine dönük söylem sonrası Batılı devletlerin benimsedikleri siyasetteki değişimdir. Bunun öncesinde, ilgili devletler tarafından gerek meselenin kendisi gerekse de Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki tutumuna ilişkin bir teklifin veya önerinin Kongre sekreteryasına iletilmemiş olduğunu vurgulamak gerekir. İsviçre Posta İdaresi, dönem itibarıyla Kongre sekreteryası olarak, kongre sırasında müzakere edilecek hususlara ilişkin olarak katılımcı devletlerden yazılı bildirimler almıştır. İsviçre PTT Arşivi'nde muhafaza edilen bu kayıtlar içerisinde ne ilgili devletlerin ne de Osmanlı Devleti'nin bu temelde sunduğu bir belge mevcut değildir. Batılı ülkeler tarafından düşünüldüğünde, bu doğrultuda ve içerikte bir önerinin bahse konu edilmemiş ve müzakere gündeminin dışında tutulmuş olması, irdelemekte olduğumuz olumsuz Osmanlı Posta algısının geçersiz dayanağının bulunmadığı anlamına geldiği şeklinde değerlendirilebilir.

Osmanlı Devleti için düşündüğümüzde ise birkaç farklı hususunun altı çizilebilir. İsviçre PTT Arşivi kayıtlardan da anlaşılabileceği üzere, Kongre sekreteryası ve Osmanlı Posta Teşkilatı arasında kayda değer bir yazışma görülememektedir.³⁸⁴ Diplomatik bir mesele olduğunu ve yazışmanın Osmanlı Hariciye Nezâreti üzerinden yapılmış olabileceğini ihtimaline karşılık, İsviçre Federal Arşivi veri tabanında yapılan taramalar neticesinde herhangi bir kayıt tespit edilememiştir.³⁸⁵ Öyle olsa dahi Bern'de bir nüshasının olması gerekirdi. Bir başka açıdan bakıldığında, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu konuda yeterli tecrübeye sahip olmadığını, bir başka ifadeyle bu yönde bir girişimde bulunmanın gereklilik arz edebileceği ihtimalini veya meselenin bu denli hassaslaşabileceğini ön göremediği söylenebilir. Kongre öncesinden bu türden bir bildirimin zorunlu olduğundan bihaber de olunabilir. Son olarak, Kongre gündeminin yalnızca postanın uluslararası dolaşımı teminat altına alacak, posta ücretlendirmesini karara bağlayacak ve müdahil devletleri birbirlerine karşı sorumlu tutacak evrensel bir posta sözleşmesinin görüşüleceği ve nihayete erdirileceğine yönelik bir davetin gerçekleştiğini, ilgili devletlere farklı alanlarda görüş sunma veya kongre gündemini belirleme noktasında inisiyatif verilmediğini veya ilgili taraf devletlerin bu yönde inisiyatif almadığını

³⁸⁴ P-00 A_PAA 00969 Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates. [Fonds - Archives des PTT \(mfk.ch\)](https://www.mfk.ch/). Erişim: 12 Haziran 2021.

³⁸⁵ [Advanced search - Online access to the Federal Archives \(admin.ch\)](https://www.admin.ch/). Erişim: 12 Haziran 2021.

söyleyebiliriz. Osmanlı Devleti haricindeki devletlerin bu yönde bir ihtiyaç duymamış olması anlaşılır bir durumdur. Osmanlı Devleti'nin muzdarip olduğu böylesine ciddi ve uluslararası boyuta sahip bir başka posta meselesi yaşamamış veya tecrübe etmemişlerdir. Dolayısıyla, Kongre sekreteryasına iletilen talepler yalnızca evrensel bir posta sözleşmesi oluşturulmasına katkı sunabilecek içerikle sınırlı kalmıştır. Bir başka noktadan bakılacak olursa, serbest gönderi dolaşımının sağlanması ve ücretlendirme esaslarının belirlenmesi öncelikleri en önemli meseleler olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle, aslında yürürlüğe konulacak ücretlendirme sisteminin merkezinde yer aldığını düşündüğümüz yabancı posta sorunsalının devletlerin dış birimlerine bırakılmış olması postanın doğasına aykırı olmuştur.

3.9. OSMANLI DEVLETİ'NİN BERN KONGRESİ'NDEKİ TEMSİLİ

15 Eylül-9 Ekim 1874 aralığında İsviçre'nin Bern şehrinde düzenlenen ilk UPU kongresinde, Osmanlı Devleti'ni Yanko Makridi temsil etmiştir.³⁸⁶ Yanko Makridi, posta alanında Osmanlı Devleti'ni yurt dışında temsil etmiş ilk önemli şahsiyettir. Aşağıda yer verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere, Yanko Makridi, hem almış olduğu eğitim hem sahip olduğu yabancı dil tecrübesi ve hem de alanı bilen bir kimse olarak dikkat çekmektedir.

Yanko Makdiri Efendi, 1837 tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Orfenoğlu Nikola'dır. İstanbul Üsküdar Rum Mektebi'nde eğitim hayatına başlayan Makridi, ardından Fener Mekteb-i Kebir'e geçmiştir. Daha sonra, eğitimi tamamlamak amacıyla Paris'e gitmişse de çeşitli sebeplerden dolayı bir müddet sonra İstanbul'a geri dönmüştür. İyi bir eğitim süreci geçirdiği anlaşılan Makridi Efendi; Türkçe, Rumca, Fransızca, İtalyanca ve biraz da Nemçe'ce okuyup yazabilmekteydi. 1857 tarihinde Osmanlı Devleti Telgrafhane-i Amire'ye memur olarak atanmıştır. Beyoğlu Telgraf Merkezi ve Posta Nezâreti Muhasebatı Ecnebiye Kalemî Müdürlüğünde görevlerde bulunmuştur. 1869 tarihinde, aynı kurum bünyesinde meclis azalığı görevini üstlenmiştir. 1871-1872'de İtalya'nın Roma kentinde Uluslararası Telgraf Birliği tarafından düzenlenen telgraf konferansına ve oradan da posta memuriyeti ile Viyana'ya gönderilmiş³⁸⁷ olması, Osmanlı Devleti'nin bu alanda yetişmiş insan gücüne duyduğu inancın bir göstergesi olarak önemlidir.

³⁸⁶ Schweiz-Post Département, *FM 101313, FM 101314, FM 101315*; BOA, HR.MKT. 849/93, M.24.09.1874; BOA, HR.MKT. 871/47, M.01.04.1875; BOA, HR.MKT. 878/74, M.27.05.1875.

³⁸⁷ BOA, DH,Said. 2/448, Hicri 1253-Miladi 1837. Yanko Makridi'nin Roma Telgraf Konferansı'ndaki temsili hakkında bilgi için bkz. H. Mamert Gallian, *Dictionnaire Télégraphique, Economique et Secret*, Paris 1874, s. 211-262.

Burada memuriyet görevinde bulunurken Osmanlı Devleti'nin merkez posta teşkilatının tezkeresiyle beynelmilel posta konferansı için delege tayin edilmiştir. Dünya Posta Birliği tarafından 1874'te İsviçre'nin Bern şehrinde ve İsviçre eski meclis binasında düzenlenen bu Uluslararası Posta Kongresi'ne Osmanlı Devleti adına delege olarak Yanko Makridi Efendi katılmıştır.³⁸⁸ 1878 tarihinde Paris'te düzenlenen umum posta konferansına temsilci olarak tayin edilmiş olmasına rağmen, katılım sağlayamadığı anlaşılmaktadır.³⁸⁹ Aynı zaman diliminde Posta Nezâreti Muavini Feyzi Efendinin refakatiyle Kala-i Sultaniye ve İzmir Telgraf Merkezlerinde görevlerde bulundu. 1878 senesinde kurumun Edirne bürolarında görevler üstlendi. Rumeli telgraf merkezlerini tanzim etmek maksadıyla 1866 tarihinde Filibe'de bulunmuştur. 1895 senesinde görevini başarıyla icra ettiğinde çeşitli ödüllerle taltif edilmiştir.³⁹⁰ Yanko Makridi Efendi, 1897'de emekliye ayrılmıştır.³⁹¹

İçerik noktasında UPU Bern Kongresi sırasında Osmanlı Devleti'nin en çok ön plana çıktığı tarih, 16 Eylül 1874'tür. Yanko Makridi'nin, Osmanlı Hükümeti'nin yabancı postalara ilişkin resmî görüşünü kongrenin dikkatine sunduğu ve akabinde gerçekleşen tartışmalardaki tutumu ve dahli, bu kısımda etraflıca irdelenmektedir.

Yanko Makridi'nin yaptığı deklarasyona geçmeden evvel Bern Kongresi'nin Osmanlı Posta Teşkilatı tarihinde arz ettiği öneme değinmekte fayda bulunmaktadır. Osmanlı Posta Teşkilatı, tarihinde ilk kez bir uluslararası üst düzey posta kongresinde temsil edilmiş ve kendisi için öncelik taşıyan mesele temelinde aktif bir katılım sergileme ve belirleyici rol oynama çabası içerisinde olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin UPU taraf devleti olması, salt bir üyelik olarak değerlendirilemez; öncesindeki, sırasındaki ve sonrasındaki gelişimi itibariyle haklı ve doğru bir mücadelenin tezahürüdür. Diğer devletlerin benzer katılım öncelikleri noktasında hassas bir denge gözetilmiş olmakla birlikte, Bern'de bulunma önceliği tamamıyla farklılık arz etmektedir. Kendi topraklarındaki posta otoritesi olma mücadelesi olarak gördüğümüz bu üyelik sürecinin ana hatlarını, EK 13'te verilen bahse konu deklarasyon içerisinde görmek mümkündür. Bu

³⁸⁸ BOA, HR.MKT. 849/93, M.24.09.1874; BOA, HR.MKT. 871/47, M.01.04.1875; BOA, HR.MKT. 878/74, M.27.05.1875.

³⁸⁹ Bedros Kuyumcuyan, Osmanlı Devleti'ni 1878 Bern Kongresi'nde temsil etmiştir. Bilgi için bkz. *Documents du Congrès Postal de Paris 1878*, Union Postal Universelle, Imprimerie Lang et Comp., Paris 1878, s. 527.

³⁹⁰ BOA, DH,Said. 2/448, Hicri 1253-Miladi 1837.

³⁹¹ BOA, ŞD. 955/45, Hicri 1315-Miladi 1897.

deklarasyon³⁹² esas alınarak Yanko Makridi'nin beyanatına ilişkin değerlendirme ve çıkarımlar, aşağıdaki şekilde derlenmiştir.

Makridi konuşmasının başında, onurlu ve yüce olarak nitelediği meclisin huzurunda Osmanlı Devleti adına hayati öneme sahip bir meseleyi gündeme getirmekten üzere söz aldığını belirtmiştir. Akabinde, Kongre Başkanı Eugen Borel'in açılış konuşmasında³⁹³ altını çizdiği mesajların önemine atıfta bulunarak taraf devletleri Bern'de bir araya getirmiş olan faktörün insani bir boyut arz ettiği, Bern Kongresi sırasında gerçekleştirilecek olan çalışmalara müteakiben medeni dünyanın uluslararası posta hizmeti itibariyle daha iyi ve daha makul standartlara kavuşmuş olacağını, uluslararası posta hizmetinin farklı devletlerin gündemlerinin bir parçası veya hükümetlerin bu alandaki strateji belgesi haline dönüşmesini kolaylaştıracak ve mümkün kılacak evrensel bir sözleşme üzerinden insanlığın kullanımına sunulmasının son derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Tüm hükümetlerin böylesine muazzam addedilebilecek bir görünümü esas alan ve böylelikle bir Genel Posta Birliği ihtiyacına yönelik olağanüstü bir fikrin uygulamaya konulması noktasında hazır ve gayretli olmak dışında herhangi bir seçeneğin söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Tam da bu noktada, Osmanlı Hükümeti'nin özellikle bu inisiyatifi sahiplenene ve cömert bir şekilde ev sahipliğinde bulunmak üzere öne çıkan İsviçre Konfederasyonu Hükümeti'ne müteşekkik olduğunu belirtmiştir. Osmanlı Devleti'nin tarafsız politikası dolayısıyla İsviçre'nin yabancı postalar sorununun kökten sonlandırılması noktasında etki sağlayabileceğine yönelik bir inanç taşıdığı düşünülmektedir.

Uluslararası ve evrensel bir mahiyete haiz böylesine bir sözleşmenin tesis edilmesiyle birlikte doğal olarak talihsiz olmasının yanı sıra çoğulcu bir gerçeklik olarak Doğu coğrafyasında mevcut bir takım posta temelli aykırılıkların, aksaklıkların, düzensizliklerin ve çift başlılıkların kendiliğinden son bulacağına duyulan inanca vurguda bulunmuştur. Bern'de bir uluslararası posta kongresi için bir araya gelme çağrısı yapıldığında, Osmanlı Devleti'nin bu minvalde daveti büyük bir memnuniyetle karşıladığını ve olumlu geri bildirimde bulunan ilk devletlerden birisi olduğunu aktarmıştır.

³⁹² Araştırmalar sırasında Makridi'nin yaptığı deklarasyonunun yalnızca UPU toplantı tutanaklarında yer aldığı tespit edilmiştir. UPU tarihine ilişkin akademik çalışmalar, genel itibariyle bu katkıyı gözden kaçırmıştır. Carl Schröter'in UPU tutanaklarını referans alarak Makridi'nin konuşmasını ve diğer devletlerin tepkisini bir arada vermiş olması, mühim bir istisnadır. Bir başvuru kaynağı olan bu eser, okuyucularına Osmanlı topraklarındaki posta ihlalleri hakkında fikir sunmaktadır. UPU kaynakları haricinde denk geldiğimiz ilgili beyanat için bkz. Carl Schröter, *Der Weltpostverein: Geschichte Seiner Gründung und Entwicklung in 25 Jahren*, Druck und Verlag von K. J. Wyss, Bern 1900, s. 17-22.

³⁹³ Eugen Borel'in açılış konuşması için bkz. Schröter, *a.g.e.*, s. 9-13.

İlerleyen günlerde zamanı geldiğinde bahse konu posta aykırılıklarını detaylı olarak gündeme getirmeyi veya ortaya koymayı kendisine vazife kılacağını/edineceğini belirten Yanko Makridi, bu aksaklıkların bilinmesinin önemli olacağını zira toplantılar için hazır bulunan temsilciler arasında dahi Doğu'daki posta sorunlarından bihaber çok sayıda delegenin bulunduğuna inandığını dile getirmiştir.

Diğer devletlerde doğal bir süreç ve işleyiş olmasına karşılık Osmanlı Devleti'nde yurt içi posta hizmetinin dahi yalnızca yerel posta idaresi eliyle yerine getirilmekten uzak olduğu ve daha da şaşırtıcı bir şekilde hükümetin uluslararası posta hizmetinin operasyonu ve idaresine müdahil olamadığı gerçeğinin altını çizerek mevzuyu doğrudan meclisin dikkatine sunmuştur.

Osmanlı ülkesinde cereyan etmekte olan posta aykırılıkları benzerliklerinin daha önce bazı Doğu ülkelerinde yaşandığını ancak daha sonradan son bulduğu tespitinde bulunmuştur. Bu teamül doğrultusunda herhangi bir gerekçe ile izah edilmekten uzak olan bahse konu posta düzensizliklerinin Osmanlı Posta Teşkilatı için de son bulması gerektiğine yönelik beklentinin altı çizilmiştir. Bu bağlamda, problemi kesin olarak çözüme kavuşturmak noktasında Bern Kongresi'nden daha iyi bir fırsatın bulunmadığını, posta meselelerindeki uzmanlıkları ve yetkinlikleri temelinde farklı ülkelere gelen saygı değer insanlardan kurulu bu meclisin, diğer tüm toplantılardan daha iyi bir ruha sahip olduğunu, sorunun adil ve uygun şekilde çözümlenmesi noktasında, zamanın ruhuna aykırılık teşkil eden Doğu'daki eski sistemi daha fazla yürürlükte tutmalarını önlemek üzere kendi hükümetlerini aydınlatmaları tavsiyesinde bulunmuştur. Bu durumun, yalnızca egemen devletin maddi hakları ve çıkarlarına halel getirmekle kalmadığını aynı zamanda yabancı bir toprak üzerinde posta ofisi bulunduran ülkelerin ahlaki ve maddi çıkarlarına da zarar veren boyutu, temsilcilerin dikkatine sunulmuştur.

Yanko Makridi'nin bu bağlamda üzerinde durduğu ve vurguladığı en önemli hususlardan birisi de bahse konu aykırılığın Osmanlı posta hizmetinin organizasyonu ve tam gelişimini engellediği ve sürüncemede bıraktığıdır. Avrupalı devletler farkında olsun veya olmasın, Osmanlı topraklarını çepeçevre kuşatan kendi posta ofislerinin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bekası için ciddi bir tehdit ve engel teşkil etmekte olduğu gerçeğinin Bern'de muhataplarına duyurulmuş olması mühimdir.

Osmanlı Devleti'nin bağımsız bir erk olarak haklarını yerine getirebilecek güce sahip olduğunu, soruna tek başına karar verebileceğini ve böylesine aykırılık arz eden gidişata son

verebileceğini ancak şimdiye kadar bu yönde bir politika benimsemediğini, bununla birlikte, meselenin dostane ilişkiler dâhilinde ele alınması ve sonuçlandırılması gerektiği hususunda son derece istekli olduğunu, devletler arasındaki iyi ikili ilişkilerin muhafazasını öncelikle, hukuki olarak gerekli güce sahip olmakla birlikte herhangi bir meselenin beklenmedik bir şekilde ansızın karara bağlanması taraftarı olmadığını vurgulamıştır. Osmanlı Devleti'nin uzlaşma ruhuna uygun olarak hareket ettiğini, Osmanlı sınırlarında şimdiye kadar varlıklarına hoşgörü ile yaklaşan yabancı posta idarelerinin kesintisiz mevcudiyetinden anlaşılabileceğini ve bu nedenle, artık gözle görünür bir engel haline dönüşmüş olan yabancı posta meselesinin Bern Uluslararası Posta Kongresi'nde sonlandırılmasını beklediklerini ifade etmiştir.

Yanko Makridi, bu gerçekliklere temas ettikten sonra yabancı posta idareleri sorunsalının da Kongre çalışma gündemine dâhil edilmesini talep etmiştir. Osmanlı Devleti neden 15 Eylül tarihi yerine 16 Eylül'de açıklamada bulunma tercihinde bulundu? Hatırlanacağı üzere, bir önceki gün olan 15 Eylül 1874 tarihinde önce iki ayrı mütehasıs komitenin farklı konuları müzakere edeceği bir strateji üzerinde tartışılmış ancak yetki belgelerine henüz sahip olmayan delegasyonlar nedeniyle çalışmaların tüm temsilcilerin katılımıyla yapılmasına karar verilmiş ve buna göre belli başlı konuların etrafında şekillenecek bir yol planı belirlenmişti. Makridi'nin bu talebi bir gün sonra yapılmış olmasına rağmen Osmanlı Devleti ve Posta Teşkilatı için önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. 15 Eylül tarihi, Kongre usul esaslarının belirlenmesi için tahsis edilmiş bir zaman dilimiydi. Bu tarihte, yabancı posta sorunsalının ücret yeknesaklığı ve transit ücretler ile birlikte görüşülmesini talep etseydi, bu muhtemelen karşılıklı konuşma sırasında dile getirilebilecek bir özellik arz edecekti. Dolayısıyla, belki de sadece Osmanlı görüşü olarak Kongre kayıtlarında küçük bir yer kaplayacaktı. Bu durum, aslında Osmanlı Devleti'nin kongre esnasında şekillenecek iradenin farkında olduğunu veya bir başka ifadeyle bu talebine olumlu yaklaşılmayacağını farkında olduğu düşünülmektedir. Böylesi bir girişim 15 Eylül tarihinde yapılsaydı, bahse konu deklarasyon ne geniş kitlelere ulaşabilecekti ne de resmî kongre kayıtlarında geçebilecekti. Resmî kayıtlar da Osmanlı Devleti'nin 15 Eylül tarihli tartışmalar sırasında sessiz kaldığını teyit etmektedir. Bu nedenle, planlı ve bilinçli bir stratejinin gereği olarak, 16 Eylül tarihindeki açılış oturumunun hemen başında yapılacak bir deklarasyonun beklenen etkiyi sağlayabileceğine kanaat getirildiği varsayılmaktadır.

Kongre gündeminde yer almamasına rağmen meselenin tartışılmasını ve en uygun biçimde neticelendirilmesini talep eden Yanko Makridi, Osmanlı Posta Teşkilatı ve Telgraf

İdaresi'nin tek çatı altında bir araya geldiğini ve diğer tüm ülkelerin yaptığı şekilde üzerine düşen tüm yükümlülükleri yerine getirmek için hazır olduğunu belirtmiştir. Telgraf İdaresi'nin hâlihazırda uluslararası anlaşmalara göre faaliyetlerini sürdürmekte olduğunu ve Posta Teşkilatı olarak diğer ülkelerle posta ilişkilerini tayin eden ve düzenleyen uluslararası posta sözleşmelerden ileri gelen haklarına uygun olarak hareket etmek istediklerini vurgulayarak konuşmasını sonlandırmıştır.

Konuşma içeriği dikkatli bir şekilde irdelendiğinde zihinlerde belirmesi muhtemel diğer ayrıntılar üzerinde mülahaza edilebilir. Osmanlı temsilcisi Bern'e doğru yola çıktığında yapacağı konuşma hazır mıydı? Konuşma İstanbul'da kaleme alındıysa, Hariciye Nezâreti yetkililerinin dahil olduğu oldu mu? Konuşma tam olarak diplomatik bir üslup içermekte midir? Posta teşkilatı üst düzey yetkilileri bu konuşma içeriği noktasında gerekli mercilerden onay veya destek aldı mı? Hariciye Nezâreti'nin resmî görüşü alındı mı? Bern görevi öncesinde Osmanlı Devleti'nin bu mesele özelindeki stratejisini belirlemek veya netleştirmek üzere İstanbul'da üst düzey bir resmî görüşme gerçekleşti mi? Konuşma yalnızca Yanko Makridi ve üst düzey posta yetkilileri tarafından mı hazırlandı? Konuşmanın Bern'de yazılmış olma ihtimali var mıdır? Bildiri metni beklentileri karşılayabilecek şekilde içerik niteliğine sahip mi? Osmanlı ekseninde daha spesifik bir değerlendirme yapılması daha mı doğru olurdu? Yabancı posta idareleri hakkında sayısal verilerin deklarasyon içerisinde yer almamasını bir eksiklik olarak değerlendirmek mümkün müdür? Avrupalı devletler böylesi bir konuşma için hazırlıklı mıydı? Osmanlı temsilcisinin her bir devlete ilişkin posta varlığının detaylarına ayrı ayrı atıfta bulunmamış olması, uzlaşma temelindeki ortak bir çözüm arayışına mı işaret etmektedir? Diplomatik endişeler yabancı posta operasyonlarını ikincil plana mı itmiştir? Osmanlı Devleti temsilcisinin güven mektubu ve yetki belgesi olmaksızın Bern'e seyahat etmiş olması nelere işaret etmektedir veya nasıl açıklanabilir?

Bu soruların biraz daha genişletilmesi mümkündür. Bununla birlikte, genel itibarıyla henüz o şekilde değerlendirilmemiş olsa da, konuşmanın Kongre'de büyük yankı uyandırdığı ancak muhatabın posta hizmeti alanında etkisiz bırakılmak istenen ve yalnızlaştırılmakta olan Osmanlı Devleti olması dolayısıyla bilinçli olarak bu etkinin sönük bırakıldığını veya ön plana çıkarılmasını engelleyecek şekilde gündem dışı bırakılarak üzerinin örtüldüğü düşünülmektedir. Bern UPU Kongresi'nin daha önceki gelişmelerin bir devamı olarak farklı bir şey söylemediğini göz önünde bulundurduğumuzda bağlayıcı bir hukuki temele oturan ilk posta kongresinde Osmanlı Devleti'nin dünyanın dikkatine sunduğu meselenin yegane farklılık

olduğunu söylemek mümkündür.

Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'nde herhangi bir etki gücüne sahip olduğunu söylemek güçtür. Uluslararası posta hizmeti özelinde yalnızlaştırılmış olan Osmanlı Devleti'nin, Bern Kongresi sırasında da yalnız kaldığı görülmektedir. Buna karşılık, posta aykırılıklarının öznelere konumundaki Avrupalı devletler, gündemin belirlenmesinde ve çalışmaların sürdürülmesinde net bir şekilde belirleyici olmuşlardır. Baskın rolleri; Bern UPU Kongresi öncesinde, sırasında ve sonrasında eksilme olmaksızın devam etmiştir.

Tarihi bir niteliğe haiz deklarasyon içerisinde vurgulanan birkaç husus, üzerinde durulmaya değerdir. Bu bağlamda, Yanko Makridi postanın doğasına aykırılık teşkil eden durumlara temas ettiğinde, ilk olarak Osmanlı toprakları yerine Doğu coğrafyasına atıfta bulunmuştur. Meselenin ne olduğunu doğrudan açıklamadan evvel mecliste hazır bulunan temsilcilerin posta aykırılıklarının yanlışlığını kabul edebileceğini ve anlayışla karşılayabileceklerini ümit eden veya öngören bir üslup benimsenmiştir. Bir kriz halini alan yabancı posta sorunu, doğrudan muhatap meclisin dikkatine sunulması gereken bir mahiyet arz eder. Birlik topraklarında bu türden bir sistemin işlemeye devam etmesi, Birliğin kendisi ve onu meydana getiren üye devletler için de ciddi bir kusurdur. Birlik ruhu, tek ses olarak bu türden aksaklıkların son bulmasını ifade edebilecek bir irade anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, Bern Kongresi dolayısıyla toplanmış olan meclisin bu yönde bir endişe taşımadığı veya hassasiyet gözetmediği anlaşılmaktadır. Sorumluluk veya inisiyatif alınması yerine meselenin siyasi addedilerek diplomatların eline bırakılması tavsiyesi, gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Daha ziyade, Avrupalı devletlerin belki de yüzyıllardır zararını görmekte olduğu ticari eksiklikleri çözmeye adanmış bir uluslararası meclis söz konusudur. Günümüzde olduğu gibi ticari ve siyasi öncelikler insani meselelerin önünde yer almıştır. Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakkının, ekonomik ve siyasi kazanımlarının alenen ihlal edilmekte olduğu gerçeği görmezlikten gelinmiştir. Aynı şekilde, Osmanlı Posta Teşkilatı da pratikte yok sayılmıştır. Osmanlı toplumsal yaşamının bir parçası haline dönüşmüş yabancı posta ofisleri, yalnızca uluslararası posta hizmeti temelinde değil aynı zamanda ülke sınırları içerisindeki hizmetlerde de tebaanın Osmanlı Posta Teşkilatı'nın tercih etmeyecek şekilde yönlendirilmekte olduğu düşünülmektedir. Doğu vurgusu bu anlamda üzerinde düşünülmeğe değerdir. Bugün dahi atıfta bulunulan bir ayrıntı olarak, Doğu devletlerinin Avrupalı çağdaşlarının hizmet standardını yakalamaktan uzak olmasının arka planında, o tarihlerden başlayan yok sayılmışlıkları da etkili olmuştur.

Afrika ve Uzakdoğu gibi coğrafyalardaki siyasi ve ekonomik nüfuzlarını bildiğimiz Avrupalı devletlerin, bu topraklardaki zenginlikleri dönemin en önemli transfer kanalı olan posta hizmeti üzerinden kendi topraklarını taşıdıkları bilinen bir gerçekliktir.³⁹⁴ Kolonileştirilen veya sömürgeleştirilen bu coğrafyalarda kendileri haricinde işler bir posta ağının uzun yıllar boyunca ön plana çıkmaması, Osmanlı Devleti'ne karşı sürdürülmüş olan çözümsüzlük odaklı anlayışın bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Osmanlı Devleti'nin konumu, bahse konu zenginliklerin taşınmasında köprü işlevi gördüğünden, buradaki varlıklarını neye mal olursa olsun sonuna kadar devam ettirme pesinde olmuşlardır. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın itibarsızlaştırılmasına yönelik söylemlerin temelinde bu gerçekliğin yer almaktadır. Osmanlı Devleti, diğer koloni veya sömürge devletlere kıyasla, posta alanında kendi bağımsızlık mücadelesini başlatmak ve buna uluslararası bir boyut kazandırmakla, farklı bir düzlemde yer almaktadır. Bu mücadele, ilk dönemlerde yalnız sürdürülmüşse de ilerleyen dönemlerde haklılığı temelinde başka devletlerin de kendi posta idareleri haricinde bir yabancı otorite tanımamaları bilincine ulaşmasında etkili olmuştur.³⁹⁵

Bu minvalde, yabancı posta ofislerinin koloni veya sömürge faaliyetlerinde kilit rol oynayacak şekilde konumlandırıldıklarını, dolayısıyla bu ticari çarkın dönmesini sağlayan posta merkezlerinin kapatılmasına razı gelmedikleri görülmektedir.

Bahse konu deklarasyonla Bern'den tüm dünyaya duyurulan mesaj, Avrupalı posta idarelerine karşı verilmekte olan mücadelenin seyrinde keskin bir başlangıcı ve Osmanlı Posta Teşkilatı tarihinde de önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Artık, herhangi bir şekilde Osmanlı topraklarındaki posta ihlalinin bilinmemesi, duyulmamış olması söz konusu olmayacaktı. Bern Kongresi'ne kadar Osmanlı topraklarında sıradanlık kazanmış olan haksızlık ifşa edilmiş ve uluslararası platformlara taşınmaya devam edilecek karşı mücadelenin başlangıcı yapılmıştır. Bu yönüyle Bern, önemli bir somut sonuç elde edilememiş olmasına rağmen yabancı posta merkezlerinin kapatılması sürecinin temelini oluşturacaktır.

Bu değerlendirmeler ışığında, 1874 Bern UPU Kongresi sırasında tek aykırı ses, Osmanlı Devleti'nden çıkmıştır. Bir tarafta mevcut düzensizliğin ve haksızlığın diplomasi şemsiyesi altında devamını mümkün kılan bir yaklaşım, diğer tarafta ise meseleyi uygun ve

³⁹⁴ M. Langlois & L. François, *Les Oblitérations des Bureaux Français à l'Etranger*, Amiens. – Imprimerie Yvert et Tellier, 1924; Oswald Durand, *Les Timbres des Colonies Françaises*, imprime par Payot, Paris 1943.

³⁹⁵ *Documents du Congrès Postal de Washington*, Rapport de la première commission – Règlement de détail et d'ordre pour l'exécution de la Convention principale, s. 397-401.

etkili bir lisan dâhilinde Avrupa'nın tek tarafsız ülkesinden dünyaya duyuran haklı bir girişim söz konusudur. Görünürde, baskın sesler ve politika kazanmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nin tabii talebi ve karşı çıkılamaz insani boyutu, Bern Kongresi üzerinden tarihteki yerini almıştır.

Osmanlı Devleti'nin kendi sınırlarında dikkate alınmayan otorite konumunda olmasının kabul edilemez olduğuna yönelik söylem, haklı gerekçelerle birlikte verilmiştir.³⁹⁶ Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ülke sınırlarındaki tek posta hizmet sağlayıcısı olması gerekirken, posta operasyonları ve idaresinin Osmanlı kontrolünün dışında yürütüldüğüne, daha üzücü bir gerçeklik olarak da, yurt dışı veya uluslararası posta hizmeti süreçlerinde Osmanlı Devleti'nin herhangi bir şekilde etkisinin bulunmadığı ve dışarıda bırakıldığına temas edilmiş olması, Avrupalı devletlerin uzlaşma ve diplomasi kabul etmez aykırı tutumlarına duyulan tepkinin haklı dışa vurumu olarak değerlendirilebilir. Ancak meclis başkanı ve Osmanlı topraklarında posta merkezine sahip Avrupalı birkaç devlet temsilcisi haricinde meseleye müdahil olan bir başka devlet olmamıştır. Diğer devletlerin hiçbir bir tepki ortaya koymamış olması, diplomatik bir tercih olarak görülmektedir. Bununla birlikte, Genel Posta Birliği'ni meydana getirmekte olan baskın seslerle ters düşmek istememiş olmaları da bir başka ciddi faktördür.³⁹⁷

İlgili deklarasyon kanalıyla Osmanlı Devleti'nin yabancı posta sorunsalını Kongre çalışmalarına dâhil etme önerisi, politik bir içeriğe sahip olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ev sahibi ülke olarak kongre başkanlığını üstlenmiş olan İsviçre'nin yaklaşımıdır. Teamül gereği, Kongre başkanının mutlak surette tarafsız bir üslup dâhilinde meseleyi temsilcilerin dikkatine sunması gerekir. Ancak meselenin kongre yetkilerini aştığını ilk ifade eden kongre başkanı olarak İsviçre olmuştur. Akabinde söz alan Almanya temsilcisi Stephan'ın şu sözü, kongre başkanından yaklaşımından destek aldığını net bir şekilde ortaya koymaktadır: “Hükümetim, Osmanlı Devleti delegesinin gündeme getirdiği mesele hakkında henüz bir değerlendirmede bulunmadığından, Alman Hükümeti adına bu meseleye ilişkin olarak açıklama yapmaya yetkili değilim. Şahsi fikirlerime gelince, Başkanın şimdi dile getirdiği düşüncesine katıldığımı belirtmekte bir beis görmüyorum. (Je ne suis pas autorisé à faire une déclaration à ce sujet au nom du Gouvernement allemand. Quant à mes vues personnelles, je n'hésite pas à me rallier à l'opinion que M. le Président vient d'énoncer.)”³⁹⁸ Kongre başkanlığının bir diğer karakteristiği de önce meclisin dinlenmesi, sonrasında tüm farklı görüşleri Birlik ruhuna uygun olarak yorumlayan bir tavsiyede bulunmasıdır. Burada

³⁹⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 20-21.

³⁹⁷ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22-23.

³⁹⁸ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22.

gözden kaçırılmaması gereken tam tersi bir durum söz konusudur. Bu ayrıntı, konunun dile getirilmesi ihtimaline hazırlıklı olduğu ve bu doğrultuda kayıt dışı görüşmelerin gerçekleşmiş olabileceğine işaret etmektedir.

Osmanlı Devleti'nin deklarasyonuna müteakiben gerçekleşen tartışmalar sırasında, Osmanlı Posta Teşkilatı'nı herhangi bir şekilde merkeze alan, hedef gösteren veya ön plana çıkaran bir söylemin dile getirilmemiş olması, gazeteler eliyle üretilen kusurlu bilgilerin geçersizliğine işaret eden önemli bir gelişmedir. Tartışmalar sırasındaki tüm reaksiyonlara bakıldığında, ilgili Avrupalı devletler eliyle³⁹⁹ üretilmiş bir ortak söylem görülmektedir. Kongre açılış oturumunda yapılan konuşmanın çalışma gündemi ile ilgisi olmadığını belirten Kongre Başkanı, Osmanlı temsilcisine meseleyi doğrudan Osmanlı topraklarında posta merkezine sahip devletlerle görüşmesi önerisinde bulunmuştur. Aynı yaklaşım, diğer devletler tarafından tasdik edilmiştir.⁴⁰⁰ Böylelikle, Osmanlı topraklarında yaşanmakta olan posta ihlallerinin çözüm platformunun aslında UPU olamayacağı vurgulanmıştır.

UPU'nun doğrudan çözüm merkezi olamayacağı varsayımını kabul ettiğimizde dahi en azından bağlayıcı ve belirleyici otorite olarak inisiyatif üstlenmesi, arabuluculuk/uzlaşma için tarafları bir araya getirmesi ve posta hizmetinin doğasına uygun bir çözümün UPU ruhunun gereği olacağını taraflara kabul ettirmesi beklenirdi. Meselenin siyasete bırakılmış olması, bu açıdan düşünüldüğünde makul ve bağımsız bir karar alma mekanizmasının UPU'da tesis edilememiş olduğunu göstermektedir. Üstelik siyasilere teslim edilecek bir sorun olarak görülmüş olması da başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. UPU teşekkülü öncesinde ilgili devlet birimlerinin çözüm odaklı olmayan yaklaşımları, UPU meclisinin desteğiyle cesaretlendirilmiş ve kendi haline bırakılmıştır. Osmanlı topraklarında posta faaliyetlerinde bulunan Avrupalı güçlere herhangi bir önerinin Kongre'de dile getirilmemesi veya Kongre başkanının Osmanlı'nın muhatabı olan devletlere bu yönde bir telkinde bulunmamış olması, bu durumun güçlü bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir. Zira siyasilerin eline bırakılma tavsiyesi, mevcut aykırılıkların devamı anlamına gelmektedir. Bunu, meselenin meşru kabul edildiği şeklinde okumak da mümkündür.

Kongre meclisinde hazır bulunan hükümetler ve ilgili posta idarelerinin çoğunluk itibarıyla gündeme getirilen bu meseleye hiçbir şekilde ilgi duymadığını, bu meseleye vakit ayırmanın zaman kaybı olacağını ve taraf devlet temsilcileri nezdinde olumsuz bir sorun

³⁹⁹ Bu devletler; Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa'dır.

⁴⁰⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22-23.

yaratabileceğini belirtmiştir. Meselenin devletler arasında ele alınmasının daha doğru olacağını ve Almanya ile Osmanlı hükümetleri arasındaki iyi ilişkiler dolayısıyla üzerine düşen sorumluluğu yerine getirebileceğini ve hükümetinin dikkatine sunulmak üzere önerilerine eklemleyebileceğini söylemiştir.⁴⁰¹

Osmanlı deklarasyonunun ele alınmasının gündem dışı kabul edilmesi dolayısıyla vakit kaybı olacağını ve meclis çoğunluğunun öne sürülen sorun hakkında genel itibarıyla herhangi bir hassasiyete sahip olmadığına Almanya temsilcisi üzerinden dile getirilmiş olması, söylem birliği ve ortak hareket stratejisinin bir diğer göstergesidir.

Avusturya temsilcisi yaptığı kısa konuşma sırasında Heinrich von Stephan'ın görüşlerine katıldığını ve Osmanlı temsilcisi tarafından dile getirilen meselenin ilgili taraflar arasında çözülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁰²

Birleşik Krallık delegesi, sahip olduğu görev yetkilerinin kendi hükümeti adına bu yönde bir tasarrufta bulunmaya el vermediğini, burada yalnızca posta idaresinin bir yetkilisi olarak bulunduğunu ve Birleşik Krallık hükümetinin diğer ülkelerle sahip olduğu politik münasebetlere ilişkin olarak bir değerlendirmede bulunamayacağını ifade etmiştir.⁴⁰³

Fransa temsilcisi ise Doğu'daki Fransa posta merkezlerinin ancak ilgili taraflar arasındaki özel müzakereler yoluyla çözülebileceğini vurgulamıştır.⁴⁰⁴

Tartışmaların bitiminde tekrar söz alan Osmanlı temsilcisi Yanko Makridi, meseleye ilişkin eğilim ve tasarrufları dolayısıyla delegelere teşekkürlerini sunarak meselenin olabilecek en kısa süre içerisinde tatmin edici bir çözüme kavuşturulabilmesini umduğunu vurgulayarak konuşmasını tamamlamıştır.⁴⁰⁵

Söz alan devlet temsilcilerinin konuşmalarından da görülebileceği üzere Kongre başkanı ve devletlerin çoğunluğunun aynı görüşte olduklarının altı çizilerek meselenin devletlerin diplomatik mercilerine bırakılması, son bir önemli hususa değinmeyi zorunlu kılmaktadır. Tam da bu noktada, artık UPU'nun herhangi bir işlev görmeyeceği veya rol

⁴⁰¹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22.

⁴⁰² *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22.

⁴⁰³ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22.

⁴⁰⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22.

⁴⁰⁵ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 23.

üstlenmeyeceği gerçeğinden hareketle, politikaya havale edilen mesele ilerleyen dönemlerde bir yıpratma unsuru olarak Osmanlı Posta Teşkilatı'na karşı kullanılacaktır. Dönemin yabancı gazetelerinde tespit edildiği şekilde, siyasete bırakılan konu hızlıca bir başka yöne evrilecektir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nı doğrudan hedef alacak söylem ve suçlamalar, meselenin devletler arası siyasi bir sorun olduğu tespiti veya önerisi sonrasında keskinlik kazanmış ve artış göstermiştir.

3.9.1. Posta Anlaşmazlıklarında Uzlaş Vurgusu

Yabancı posta idareleri sorunsalı, Bern Kongresi'nin resmî açılışında atıfta bulunulan birtakım değerlerin dışında bırakılmıştır. 15 Eylül 1874 tarihindeki ilk oturum sırasında altı çizilen uzlaş ve arabuluculuk ilkelerinin, 16 Eylül tarihindeki Osmanlı deklarasyonuna müteakiben karşılıksız bırakılmış veya önemsenmemiş olması, dikkat çekici bir eksikliklerdir. Yukarıda verildiği şekilde, bu bağlamda herhangi bir girişim ve gelişmenin ortaya çıkmamış olması, arabuluculuk ve uzlaş ilkelerinin ne zaman ve hangi koşullarda uygulandığını sorgulama imkân sağlamaktadır. Yabancı posta krizinin, UPU çatısı altında uzlaş veya arabuluculuk kapsamında çözüme götürülmesi gereken bir boyut arz etmediğini, resmî kongre kayıtlarından takip edebilmek mümkündür.

Birlik üyeleri arasındaki herhangi bir anlaşmazlığın arabuluculuk esas temeline çözüme kavuşturulmasına yönelik Bern Kongresi tavsiye kararı doğrultusunda düşünüldüğünde, arabuluculuk esaslarının ne türden bir zemine oturtulduğunu kaynaklardan izlemek güçtür. Ancak genel anlamda Birlik ve üyelerinin ticari ve ekonomik ihtiyaçlarını gözetken bir boyuta sahip olduğunu ifade edebiliriz. Birlik kurucu üyesi Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ve devlet sınırlarındaki çok başlı posta varlığından ileri gelen sorunsalın herhangi bir şekilde arabuluculuk yöntemiyle ele alınma ihtiyacının gözetilmemiş olması, Birlik içerisindeki baskın seslere ve böylelikle tesis olunmuş olan güdümlü yönetim anlayışına dayandırılabilir.

Ücret yeknesaklığı ve transit ücretleri temel öncelikler olarak belirleyen Kongre çalışma stratejisinin netleştirilmesi akabinde gerçekleşen Kongre açılış oturumunda, UPU'nun ilk politik sorunla karşı karşıya kaldığına yönelik yorum ve değerlendirmeler, yukarıda yapılan çıkarımı desteklemektedir. Bugünkü görünümünden farklı olarak, bir posta idaresinin faaliyet alanı, bağlı bulunduğu siyasi otoritenin toprakları ile sınırlı olmuştur. Osmanlı delegesi Yanko Makridi, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Osmanlı topraklarındaki posta hizmet operasyonlarını

sağlamak noktasında yetkili olarak tanınmayan görünümünü dinleyicilerin dikkatine sunması politik bir girişim olarak nitelendirilmiştir.⁴⁰⁶ Osmanlı Posta Teşkilatı kendi evinde söz sahibi değildir. Kendi topraklarında ötekileştirilen, var olmamakla itham edilen ve faaliyet alanı kısıtlanan Osmanlı Posta Teşkilatı'nın içinde bulunduğu gerçekliğin dile getirilmesini politik bir sorun olarak yaftalayan anlayışın, bahse konu sorunsalın uzun süreler boyunca çözüme kavuşturulamamış olmasındaki etkisi yadsınamaz. Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren yabancı postalar, ülke içerisindeki iç ve dış haberleşme faaliyetlerinin baskın ve belirleyici unsurları konumundaydılar. Postanın doğasına aykırı bu durumun, uluslararası posta hizmetinin tarihi gelişimine katkıda bulunmuş devletlerin ve yetkili temsilcileri tarafından gündem dışı veya arabuluculuk kapsamında değerlendirilemeyecek bir politik yaklaşım olarak isimlendirmiş olması, üzerinde düşünölmeye ve durulmaya değerdir. Bütün bunlara rağmen, arabuluculuk arayışını belirli aralıklarla gündeme getirmeye gayret gösteren Osmanlı Devleti, belki de en uygun zaman olarak nitelendirdiği Bern Kongresi'nin açılışında, sorunsalın tarafı olan devletlerin posta temsilcilerinin katılım göstereceği bir toplantının mevcut anormal durumu hakkaniyetli bir şekilde ortadan kaldıracabilecek en ideal çözüm olacağı çağrısında bulunmuştur. Kongre Başkanı, bu meselenin Kongre yetki sınırlarını aştığını belirterek gündem dışında bırakmıştır. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin diplomatik bir temelde doğrudan meselenin tarafı devletlerle bir araya gelmesi önerisinde bulunmuştur. Kongre başkanının kararı; Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa tarafından olumlu karşılanmış ve desteklenmiştir.⁴⁰⁷

Meselenin gündem dışında tutulmasına destek veren ölkelerin doğrudan sorunun tarafı veya sahibi oldukları gerçeğine rağmen, tavsiyenin doğrudan Osmanlı Devleti'ne yapılmış olması ilginç bir ayrıntıdır. Diğer taraftan, Kongre başkanının kararı ne yönde olursa olsun Almanya, Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa'nın tutumlarında olumlu bir etki oluşturacağını söylemek mümkün gözökmemektedir. Uluslararası posta hizmetinin gelişimi ve UPU'nun kuruluşundaki etkileri göz önüne alınarak, bu ölkelerin tarihi süreç içerisinde dünyanın farklı noktalarındaki posta temelli krizleri politik bir argüman olarak nitelendirmesi ve bunun somut bir söylem veya yönetim anlayışı olarak belirli dönemlerde UPU'nun bakış açısı dâhilinde temellendirilmiş olması, söylem ile eylem arasındaki tezat ve aykırılıklara verilebilecek temel bir örnektir. Bu durum, en başta, tarafsız olması beklenen UPU Uluslararası Büro'nun uzun süreler boyunca Avrupalı bahse konu devletlerce yönlendirildiği anlamına da

⁴⁰⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 22-23.

⁴⁰⁷ Codding, *The Universal Postal Union – Coordinator of the International Mail*, s. 27.

gelebilmektedir. UPU birlik ruhuna da uygunluğu sorgulanmaksızın hareket edilmiştir. Bu ülkelerin, bugün dahi uluslararası posta görüşmelerinde kendi çıkarlarını temel öncelik olarak masaya taşıması, olgu hakkında kendiliğinden birtakım ipuçları vermektedir.

Kongre başkanının kararı ve tavsiyesi bir başka açıdan değerlendirilmeye uygundur. Kanaatimizce, 1874 öncesinde sanki meselenin mevcut olmadığı şeklinde bir algı oluşturulmak istenmiştir. Bu elbette bir yorumdur. Oysaki, 1860'lı yıllar ile başlayan bir süreçten bihaber olunması mümkün gözükmemektedir. 1874 yılına kadar geçen süre, meselenin diplomatik bir temelde çözüme kavuşturulmasını talep eden Osmanlı Devleti'nin müzakere masasında muhatap bulamadığını ve diplomasinin gerçekçi bir çözüm kanalı olarak görülmediğini ortaya koymaktadır. Politika temelli hükümetler arası diyalog çağrısı, sorunun çözümsüzlüğe veya olağan akışına bırakılması anlamına gelmektedir. Posta hizmet ruhunu bütünüyle özümsemiş güçlü bir iradenin, en azından arabuluculuk rolünü üstlenerek sorunu UPU çatısı altında veya herhangi bir tarafsız merkezde salahiyyete erdirmesi, en ideal çözüm olması beklenirdi. Osmanlı delegesinin bu gerçekliği kavramış olarak İstanbul'a dönmüş olması güçlü bir ihtimaldir. Buna rağmen, sorunun UPU mecralarında ve uluslararası platformlarda dile getirilmesinden vazgeçilmemiştir. UPU öncesinde ve sonrasında Osmanlı Devleti'nin meseleye yaklaşımı değişmeden devam etmişken, UPU'nun yabancı postaların kapatılması girişimlerine doğrudan katkı sunmaktan uzak olduğunun fark edilmiş olması, Osmanlı Devleti adına anlaşılması güç ancak olumlu bir durum olarak ele alınabilir. Avrupalı devletlerin uzlaşma kabul etmez yaklaşımları da göz önünde bulundurulduğunda, Osmanlı Devleti bahse konu sorun noktasında yalnız olduğunu idrak etmiş olarak Osmanlı sınırları içerisindeki posta varlığını güçlendirmeye ve böylelikle aşama kaydetmeye yoğunlaşmış olabilir.

3.10. OSMANLI DEVLETİ'NİN KONGRE ÇALIŞMALARINA KATKISI

Yabancı postalar temelinde Osmanlı Devleti'nin diplomatik temaslarda bulunduğu Avrupalı devletlerin ilk uluslararası posta kongresine katılma gerekçeleri, bütünüyle kendi yönetimlerinin siyasi ve ekonomik çıkarlarını gözetten bir amaç etrafında şekillenmektedir. Öncelikleri uluslararası posta mevzularını çıkarlarına uygun olarak düzenleyebilmek, nihayete erdirebilmek veya karar alma süreçlerinde belirleyici etkide bulunabilmektir. Buna mukabil, Osmanlı Devleti, modern anlamda temelleri 1840 yılında atılan ancak kurumsallığın sağlıklı işlemesine engel teşkil eden yabancı posta ofislerinin varlığını dünyaya duyurmak ve böylelikle kapatılmalarına zemin hazırlamak amacıyla Bern Kongresi'ne temsilci göndermiştir. Posta

hizmetinin usul ve esaslarından ziyade hukuki bir öncelik söz konusudur.⁴⁰⁸ Osmanlı Devleti'nin üyelik süreci veya hedefi, bu temelde irdelenmekten uzak kalmaya devam etmektedir. Bu bakımdan, bu bağlantıyı ortaya çıkarmayı gözeten değerlendirmelere çalışma içerisinde yer verilmiştir.

Çalışmamızın bu kısmında, Osmanlı Devleti'nin imzaladığı, tarafı olduğu ve tarihteki ikinci devletlerarası organizasyonun kuruluşunu simgeleyen UPU Sözleşmesi'nin Bern Kongresi sırasında müzakere edilen taslağı esas alınmıştır.⁴⁰⁹ Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren hususlar ve Osmanlı delegesinin müdahil olduğu konulara temas edilmektedir.

Osmanlı Devleti her ne kadar ülke içindeki ve dışındaki posta hizmetlerinin ikamesinde dışarıda bırakılıyor olsa da UPU Sözleşme müzakereleri sırasında devletin çıkarlarına uygun bir katkı sağlama ve böylelikle karar alma sürecinde belirleyici etkide bulunma gayreti içerisinde olmuştur. Yapılan deklarasyon haricindeki sınırlı sayıdaki katılımı ve oylama listelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki kısımda derlenmiştir.

Oylama listeleri, taslak sözleşme maddelerinin yanı sıra herhangi bir maddeye ilişkin ekleme veya çıkarma önerilerine ilişkin değerlendirmeleri de kapsamaktadır.

Kaynaklarda temas edilmemiş önemli bir gerçeklik olarak, Osmanlı Devleti Posta Teşkilatı'nın Kongre çalışmalarındaki etkisi ve ilgili müzakereler sırasındaki temsili, Osmanlı Devleti'nin dünya posta hizmet standartları ve düzenlemelerine yaptığı doğrudan ve dolaylı katkıları ortaya koyuyor olmasından ötürü önemlidir.

Uluslararası Posta Sözleşmesi taslağının müzakereye açıldığı 16 Eylül 1874 tarihinde, 1. ve 2. madde içeriklerinin birkaç kelime değişikliğiyle revizyonu oy çokluğu ile kabul edilmiştir.⁴¹⁰

UPU topraklarında dolaşıma girecek mektup postası gönderi ücretlerine ilişkin

⁴⁰⁸ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 106.

⁴⁰⁹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 3-7; Jaspers, *Heinrich von Stephan – der Schöpfer der Welteinheit im zwischenstaatlichen Postverkehr*, s. 174-178; P-00 A_PAA 00969 Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates, Schweiz Post-Département, FM101747, 101748, 101749, 101750, 101751, 101752, 101753, 101754, 101755, 101756, 101757, 101758, 101759, 101760, 101761, 101762, 101763; Schweiz Post-Département, N.224/35, 1874; FM101056, 101057, 101058, 101059, 101060, 101061, 101062, 101063, 101064, 101065, 101066, 101067, 101068, 101069, 101070, 101071.

⁴¹⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 24.

esasların tartışıldığı 3. madde kapsamında birden fazla teklif verilmiştir. Hollanda temsilcisi Joan Pieter Hofstede, kartpostalların normal bir mektup gönderi ücretinin yarısına denk gelecek şekilde ücretlendirilmesini teklif etmiştir. Oylama sonucunda 16 devlet evet (Almanya, Avusturya, Macaristan, Belçika, Mısır, İspanya, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Romanya, İsveç, İsviçre); 6 devlet de hayır (Danimarka, Norveç, Portekiz, Rusya; Sırbistan, Osmanlı Devleti) oyu vermiştir. ABD, Fransa ve Birleşik Krallık oy kullanmamıştır. Çoğunluk kararı uyarınca, teklif kabul edilmiştir.⁴¹¹

Avusturya temsilcisi Baron de Kolbensteiner tarafından 3. madde çerçevesinde sunulan bir diğer teklif, mektup postası gönderileri için ağırlık ve ücret temelinde yeknesaklık tesis edilmesini, ayrıca tek bir mektup ağırlığının 15 gram olarak belirlenmesini savunmaktaydı. ABD, Birleşik Krallık ve Fransa oylamaya katılmamıştır. Teklif, Osmanlı Devleti ve geri kalan devletlerin de olumlu oylarıyla kabul edilmiştir.⁴¹²

Günümüzde de üzerinde önemle durulan bir ayrıntı olarak, posta idareleri arasında dolaşıma girecek posta gönderilerinin çıkış merkezlerini ve postaya teslim tarihlerini yansıtacak şekilde pul yapıştırılmış ve damgalanmış olması gerektiği yönünde 3. maddeye bir girizgah yapılması hususu gündeme taşınmıştır. Üzerinde gerektiği kadar pul yer almayan gönderiler “porto”⁴¹³ pulları ile yeniden damgalanacak ve bu işlemin sorumluluğu çıkış idaresine bırakılacaktı. İtalya temsilcisi Tantesio, 3. madde hükümlerinin buna göre revize edilmesini ve “Porto” uygulamasının, pul yapıştırılmamış veya eksik ücretlendirilmiş gönderileri kapsamı teklifinde bulunmuştur. Buna karşılık, Belçika yetkilisi Gife, ücreti ödenecek anlamında “T” parafı kullanılması önerisini gündeme taşımıştır. Tartışmalara müdahil olan Rusya delegesi Baron de Velho, “Porto” pulunun yeterli olacağını belirtmiştir. Yaptığı açıklamada, bu pulun açık bir şekilde gönderi için tahsis edilecek bir ücretin olduğu anlamını taşıyacağını ve bu tabirin çoğu ülkelerde bilinir olacağını belirtmiştir. Gerçekleştirilen oylama neticesinde, Belçika’nın önerisi, 15 ülke tarafından desteklenmiştir; 5 ülke Porto kullanımından yana tercihte bulunmuştur.⁴¹⁴ Osmanlı Devleti, “T” parafı yerine “Porto” pulu

⁴¹¹ Schweiz Post-Département, *FM 101672; Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 24.

⁴¹² Schweiz Post-Département, *FM 101674*.

⁴¹³ Posta ücretine tekabül gelen “porto” tabirinin kökeni, İtalyanca “porto die lettere (mektup ücreti)”dir. Bilgi için bkz. Franz Toberg, *Entwicklung, Umfang und Wirtschaftliche Bedeutung der Porto und Gebührenfreiheiten, Porto Vergünstigungen und des Portoablösungsverfahrens im Deutschen Post und Telegraphenverkehr*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Philosophischen Fakultät der Vereinigten Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg, Hofbuchdruckerei von C. A. Kämmerer & CO., Halle 1910, s. 1-4.

⁴¹⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 14.

kullanımından yana tercihte bulunmuştur.⁴¹⁵

Deniz yoluyla sevkiyatı yapılacak gönderilere ilişkin detayların yer aldığı 3. madde hakkındaki bir diğer teklif ise birden fazla düzeltmeyi kapsayacak şekilde genel oylamaya sunulmuştur. İtalya delegesi, bazı kelime ve ifade değişikliği talebinde bulunmuştur. Yunanistan, mevcudun korunması taraftarı olmuştur. Sırbistan delegesi, 300 deniz milini aşan durumlar için konulacak ek ücretin normal bir mektup yarı ücreti olarak sabitlenmesini teklif etmiştir. Hollanda aynı şekilde bu yöndeki ücretin normal mektup ücretlerinin yarısından fazla olmamasını savunmuştur. Tüm bu seçenekler, tek oylama teşkil edecek şekilde gündeme taşınmıştır. Kongre Başkanı, ilk olarak Yunanistan temsilcisinin de talep ettiği şekilde mevcut yazımın korunmasını oylamaya sunmuştur. Öneri, 4'e karşı 17 oy ile kabul edilmiştir.⁴¹⁶ Oy kullanmayan tek devlet Fransa olmuştur. İspanya, İtalya, Sırbistan ve Portekiz hayır oyu vermiştir. Osmanlı Devleti, evet oyu vermiştir.⁴¹⁷

UPU topraklarında dolaşıma girecek gazete, basılı kâğıt, ticari mahiyet arz eden eşya ve evrak gibi posta gönderilerin maksimum ağırlık standardına ilişkin olarak 4. madde kapsamında sunulan öneri; 2 kilo, 1 kilo ve 500 gram seçeneklerini meclisin dikkatine sunmuştur. Osmanlı Devleti'nin tercihi Rusya ve Sırbistan ile birlikte 500 gram yönünde şekillenmiştir. Çoğunluğu oluşturan 12 devlet, 1 kilo olması yönünde tercihte bulunmuştur. 2 kilogram diyen delegasyon sayısı 4'tür. ABD ve Birleşik Krallık oylamada yer almamıştır.⁴¹⁸ Diğer taraftan, müzakerelerin devamında basılı yayınlar (basılmış kâğıtlar) ve ticari niteliğe haiz dokümanlar/evraklar için de bir ağırlık standardı getirilmesine yönelik olarak sunulan bir başka teklif, yoğun tartışmalara yol açması nedeniyle üst komisyona sevk edilmek üzere oylamaya sunulmuştur. Osmanlı Devleti, çoğunluk ile birlikte hareket ederek ret oyu kullanmıştır.⁴¹⁹ Bahsedilen ağırlık sınırını netleştirmek için 250 veya 300 gram iki temel seçenek olarak devletlerin tercihinə sunulmuştur. Osmanlı Devleti, 15 ülke ile birlikte 250 gram olarak görüş bildirmiştir. 5 ülke 300 gram tercihinde bulunmuştur. Fransa ve Birleşik Krallık oy kullanmamıştır.⁴²⁰

Sırbistan temsilcisi Mladen Radojkovitsch'in 4. maddeye ilişkin teklifi, herhangi bir

⁴¹⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101688*.

⁴¹⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 86.

⁴¹⁷ Schweiz Post-Département, *FM 101701*.

⁴¹⁸ Schweiz Post-Département, *FM 101673*; *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne* s. 25.

⁴¹⁹ Schweiz Post-Département, *FM 101675*; *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 25.

⁴²⁰ Schweiz Post-Département, *FM 101695*.

devletten destek görememiştir. Buna göre, ilgili madde içerisinde belirtilen gönderilere ilişkin ağırlık ilerlemesini 50 olarak belirlemiş anlayış yerine yüksek ve düşük ücrete göre gönderi fiyatının belirlendiği iki farklı kategori oluşturulmasını teklif etmiştir. Destek görememesinden ötürü, Sırbistan teklifi geri çekmiştir.⁴²¹ Yapılan oylama listesine bakıldığında da tek evet oyunun Sırbistan tarafından verildiği, Fransa'nın oy kullanmadığı ve Osmanlı Devleti'nin de çoğunluk ile birlikte hareket ederek hayır oyu kullandığı görülmektedir.⁴²²

Danimarka temsilcisi Fenger, 4. madde görüşülürken, tüzük ve sözleşme içeriklerinin birbirleriyle uyumluluk arz etmesi temelinde 3'üncü paragrafa ilişkin değişiklik teklifinde bulunmuştur. Teklifin 9'a karşı 12 oy ile reddedilmesi üzerine benzer mahiyetteki diğer önerisini geri çekmiştir.⁴²³ Oylamada yer almayan tek ülke Fransa'dır. Osmanlı Devleti çoğunluk ile birlikte hayır oyu kullanmıştır.⁴²⁴

5. madde kapsamında ele alınan kayıtlı posta gönderilerinin kaybı durumlarından ileri gelen yükümlülüklerle ilişkin bir öneriye göre, taahhütlü gönderinin izinin sürülemediği hallerde gönderici posta idaresi mesul tutulacağı ve kapalı olarak taşınan kayıtlı gönderilerin kaybindan ise bu yönde tazminat ödemesine imkân tanıyan iç düzenlemelerin olması koşuluyla aracı yani transit posta idaresinin sorumlu olacağına ilişkin teklifin oylaması, oy çokluğuyla kabul edilmiştir.⁴²⁵ İlgili oylama listesi farklı bir şekilde kodlanmış ve zor anlaşılıyor olmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin çoğunluk ile birlikte hareket ederek olumlu yönde oy kullandığı anlaşılmaktadır.⁴²⁶

Posta gönderilerinin sevkiyat ve teslimat süreçlerinde kaybolma ihtimali temelinde gönderi akıbeti ve tazminat şartlarını kapsayan 5. madde kapsamında kongre meclisine sunulan öneri, transit ve varış idaresi noktasında hangi ülke kanunlarının esas alınacağı ve tesis edilecek düzenlemelerin hangi gönderi türlerine tatbik edileceği üzerinde tam bir uzlaşının sağlanamamış olması dolayısıyla evet ve hayır oyları birbirine yakın olmuştur. Teklif, 9'a karşı 10 evet oyuyla kabul edilmiştir. Transit ücretler ve taşımacılık noktasındaki tasarrufu, ek ücret tatbik edilmesi yönünde şekillenen Osmanlı Devleti, evet veren ülkeler arasında yer almıştır.⁴²⁷

⁴²¹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 41-42.

⁴²² Schweiz Post-Département, FM 101692.

⁴²³ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 87.

⁴²⁴ Schweiz Post-Département, FM 101703.

⁴²⁵ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 15, 28-29; Schweiz Post-Département, FM 101703.

⁴²⁶ Schweiz Post-Département, FM 101705.

⁴²⁷ Schweiz Post-Département, FM 101669.

Kayıp gönderilere ilişkin mevzuat veya düzenlemeler, bugün dahi güncelliğini ve önemini muhafaza etmeye devam etmektedir. Amaç, posta idareleri arasındaki uluslararası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde işlemesine imkân verecek yükümlülüklerin bilinir kılınmasıdır. Bu bağlamda, 5. madde içeriğinin son halini almasına dönük önerilerin birden fazla olduğu ve tartışmaya açılan iki farklı teklif karşısında Osmanlı Devleti'nin arka plan detaylandırılmaksızın “mücbir sebep” vurgusunun referans alınmasına dikkat çektiği anlaşılmaktadır. İlk teklif, mücbir sebep ifadesinin kaldırılmasına yöneliktir. Bir başka ifadeyle, herhangi bir gönderi kaybı durumunda gerekçe kabul etmeksizin kayıptan sorumlu olduğu tespit edilen idarenin göndericiye veya göndericinin talebine göre alıcıya tazminat ödemesini zorunlu kılan bir yaklaşım söz konusudur. “Mücbir sebep” ifadesinin silinmesi önerisine, Osmanlı Devleti ret oyu kullanmıştır. Genel olarak bakıldığında, 10 devlet hayır, 8 devlet de evet vermiştir. Fransa haricinde ABD ve Birleşik Krallık da oylamaya katılmamıştır.⁴²⁸ İkinci teklif, Sırbistan temsilcisi Mladen Radojkovitsch tarafından verilmiştir. Buna göre, “mücbir sebep” durumlarının özellikle belirtilmesi ve bir üst komisyona sevki talep edilmiştir. Teklif sahibi Sırbistan ve Osmanlı Devleti dışında evet yönünde görüş bildiren devlet olmamıştır. Oy kullanmayan ABD, Birleşik Krallık ve Fransa dışındaki devletler öneriye karşı çıkmışlardır.⁴²⁹

17 Eylül 1874 tarihli sabah oturumu sırasında tartışmaya açılan 5. maddeye ilişkin olarak taahhütlü gönderilerin yanı sıra teslim alındı belgelerini de kapsayacak şekilde bir ücret birliğinin sağlanması yönünde İsveç yetkilisi Roos tarafından sunulan öneri, Belçika temsilcisi Vincent'in teklifi ile detaylı bir görünüme kavuşturulmak hedeflenmiştir. Ancak kayıp gönderilerden sorumlu tutulacak idarelerin bağlı bulundukları hükümetleri sunulan Belçika öneri doğrultusunda yasal değişikliklere zorlayacak olması, ABD ve Birleşik Krallık gibi bazı devletlerin sözleşmeye taraf olmaktan kaçınacakları endişesi temelinde çoğunluk oylaması sonucunda gündem dışında bırakılmıştır.⁴³⁰ Osmanlı Devleti evet oyu veren ülkeler arasında yer almıştır.⁴³¹ Kayıtlı veya taahhütlü posta ücretlerine ilişkin olarak katılımcı devletlerin tercihlerini yansıtan kayıt evrakının, kongre dokümanlarını içeren kaynak içerisinde yer alması, Osmanlı Devleti'nin çalışmalarındaki eğilimlerini ve katkılarını izleyebilme imkânı sunuyor olmasından ötürü önemlidir. Bu bağlamda, yukarıda da ifade edildiği haliyle Vincent tarafından sunulan öneri çerçevesinde, Osmanlı Devleti, taahhütlü posta ücretinin çift olması

⁴²⁸ Schweiz Post-Département, *FM 101671*.

⁴²⁹ Schweiz Post-Département, *FM 101670*.

⁴³⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 28.

⁴³¹ Schweiz Post-Département, *FM 101677*.

ve teslim alındı belgesinden ücret tahsil edilmemesi yönünde görüş bildirmiştir.⁴³²

Bu kısımda yer verilen değerlendirmeler, İsviçre PTT Arşivi'nden temin edilen oylama listelerinin içeriğine göre yapılmıştır. Buna göre, Osmanlı temsilcisinin 6. madde görüşmelerine müdahil olduğu görülmektedir. İlgili oylama evrakı üzerinde Almanya, Rusya, Belçika ve Osmanlı delegelerinin içerik hakkındaki tasarrufları yer almış, sadece Osmanlı Devleti'ne atfen Türkiye kullanımı tercih edilmiş, diğer devletler ise temsilcilerinin adlarıyla verilmiştir. Osmanlı Devleti, posta pullarına ilişkin esasları içeren bu madde hakkında, Almanya tarafından önerilen “geçerli posta pulu” ifadesine daha somut bir temel kazandırarak geçerli pullar tabiri yerine “çıkış ülkesi tarafından basılan pullar” olarak kullanılması önerisinde bulunmuştur.⁴³³ Farklı görüşlerin müzakeresine müteakiben Belçika tarafından revize edilen ancak içeriği değişmeyen teklif genel oylamaya sunulmuştur. “-de geçerli pul” için evet, “tarafından basılan pul” için hayır oyu kullanılması istenmiştir. Osmanlı Devleti, önerisini kapsamadığı gerekçesiyle hayır oyu tercihinde bulunmuştur. İlgili kayıt incelendiğinde, Osmanlı Devleti haricindeki tüm ülkeler evet oyu vermiştir.⁴³⁴

Aynı doğrultuda, 6. madde kapsamında sunulan ve “geçerli” yerine “tarafından basılan” kullanımını esas alan Belçika temsilcisi Vincent'in teklifi oylama sonucuna göre Osmanlı Devleti, Yunanistan ile birlikte hayır oyu kullanan tek devlet olmuşlardır. Fransa ve Birleşik Krallık oy kullanmamıştır. Diğer devletlerin çoğunluk oylarıyla ilgili öneri kabul edilmiştir.⁴³⁵

Oylama listeleri ve kongre çalışmalarına bakıldığında aktif ve yönlendiren konumda yer almaya gayret gösteren bir diğer ülkenin Belçika olduğu görülmektedir. Belçika temsilcisi Gife, 6. maddenin ikinci paragrafının silinmesini ve bu kısımda yer alan hükümlerin icra tüzüğüne sevk edilmesi önerisinde bulunmuştur. Gife'nin önerisine karşı çıkan Rusya delegesi Baron de Velho'ya başka ülkeler de destek vermiştir. Onlara göre, bahsi edilen hükümlerin yasal bir güce sahip sözleşme içerisinde yer alması gereken ilkelere aittir.⁴³⁶ Bu noktada, Belçika ve Rusya'nın teklifleri tek oylamaya sunulmuştur. Buna göre, Gife'nin önerisini olumlu bulanlar “evet”, Velho'nun öne sürdüğü teklife destek veren ülkeler de “hayır” oyu tercih edecekti. Fransa, oylamalarda yer almamaya devam etmiştir. Belçika'nın hiçbir delegasyondan destek bulamamıştır. Osmanlı Devleti de çoğunluğa uyarak Rusya'nın önerisini destekleyecek

⁴³² Schweiz Post-Département, *FM 101694*.

⁴³³ Schweiz Post-Département, *FM 101657*.

⁴³⁴ Schweiz Post-Département, *FM 101668*; *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 31.

⁴³⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101697*.

⁴³⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 87-88.

şekilde hayır oyu kullanmıştır.⁴³⁷

UPU toprakları içerisindeki iade gönderilerin sevkiyat masraflarına ve düzenlemelerine ilişkin olarak tartışmaya açılan 7. madde esnasında, Rusya temsilcisi Baron de Velho, üzerinde ek ücret konulmuş ve yurt dışına geri yollanacak gönderilere ilişkin 2'inci paragrafın silinmesi teklifinde bulunmuştur. Osmanlı Devleti, bu teklife hayır oyu veren 7 ülkeden birisidir. ABD, Birleşik Krallık ve Fransa oylamaya katılmamıştır.⁴³⁸ Üzerinde hangi madde olduğu açıkça belirtilmeyen ancak 7. madde çerçevesinde sunulduğunu düşündüğümüz bir başka kayıta ise Osmanlı Devleti'nin İsveç temsilcisi Roos tarafından sunulan ve iade gönderilerinin ücretlendirmesi tam olarak sağlanamamış gönderiler olarak ele alınması temelindeki öneriye hayır oyu verdiği, teklifin sahibi İsveç haricindeki tüm ülkeler tarafından reddedildiği görülmektedir. Her iki önerinin de destek bulamaması üzerine ilgili madde herhangi bir değişiklik yapılmaksızın kabul edilmiştir.⁴³⁹

İtalya ve Yunanistan, 8. madde müzakereleri sırasında sundukları tekliflerle ön plana çıkmıştır. İtalya temsilcisi Tantesio'nun, mevcut maddenin telgraf postalarının ücretten muaf tutulmasını; Yunan delege Mansolas'ın ise istatistiksel dokümanların ücret muafiyetini sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesini talep eden her iki önerisi de destek bulamamıştır. Tantesio'nun önerisi 7'ye karşı 12, Mansolas'ın teklifi de 3'e karşı 16 oy ile gündem dışı bırakılmıştır.⁴⁴⁰ Osmanlı Devleti istatistiksel evraklara ilişkin Yunanistan önerisi oylamasında İspanya ve Yunanistan ile birlikte evet oyu tek ülkedir.⁴⁴¹ Telgraf kapsamındaki yazışmalara ilişkin İtalya teklifi oylamasında da evet oyu veren azınlıkta kalan devletler arasında yer almıştır.⁴⁴² Bu mesele, her bir posta idaresi ve dolayısıyla UPU'nun kendisi için de dönem koşulları itibarıyla oldukça önemlidir.

İstatistiksel yayınların posta mübadelesinde önemli yer kapladığına ve böylelikle önemsendiğine işaret eden bir gelişme olarak, Uluslararası İstatistik Kongresi Daimi Komisyonu adına Kongre Başkanı P. Séménow tarafından, Bern Posta Kongresi Başkanına iletilen içerikler önemlidir. Bu yayınların uluslararası dolaşım içerisindeki konumu ve tatbik edilen ücretlerin yüksekliği, Bern Kongresi'nin dikkatine çekilmiş ve bu bağlamda tesis

⁴³⁷ Schweiz Post-Département, *FM 101702*.

⁴³⁸ Schweiz Post-Département, *FM 101666*.

⁴³⁹ Schweiz Post-Département, *FM 101667*; *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 31.

⁴⁴⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 31-32.

⁴⁴¹ Schweiz Post-Département, *FM 101679*.

⁴⁴² Schweiz Post-Département, *FM 101680*.

edilecek düzenlemelerin temas edilen hususu kapsamı talep edilmiştir. İstatistiki yayınların posta ücret muafiyeti kapsamına alınmasını, bunun mümkün olmaması hâlinde ise ücretlerin ciddi oranda düşürülmesini arzuladıklarını vurgulamıştır.⁴⁴³

Ev sahibi ülke İsviçre temsilcilerinin Kongre çalışmalarında aktif olduklarını söylemek mümkündür. Taslak sözleşmenin 10. maddesi çerçevesinde Nâf tarafından sunulan öneriye göre hangi ülkelerin çift hangi ülkelerinde tek transit ücreti alacağını nasıl belirleneceğini Kongre meclisinin dikkatine sunmuştur. Dikkat edilmesi gereken ölçütün yalnızca herhangi bir devletin geniş sınırları olmamasını, aynı şekilde mevcut nakliye koşulları ve maliyetlerinin de göz önünde bulundurulmasını talep etmiştir. Coğrafi şartların zor olduğu, bir başka ifadeyle dağlık ülkelerin de çift transit ücretinden faydalanması gerektiğini vurgulamıştır. Kendisine yanıt olarak, ülkeler arasındaki sınırların ilgili posta rotasının uzunluğuna göre belirleneceğini ve böylece çift transit ücretinin yalnızca bir ülke sınırları içerisinde 750 kilometreyi aşmasına bağlı olacağı bildirilmiştir.⁴⁴⁴ İsviçre coğrafyası bu teklifin öne sürülmesinde doğrudan etkili olmuştur, denilebilir. Bu durum, aynı zamanda üye ülkelerin kendi aidyetleri doğrultusunda istişare edilmekte olan standartlara etkide bulunmaya çalıştığını gösteriyor olması açısından da önemlidir. Bununla birlikte, İsviçre'nin önerisi herhangi bir destek bulamamıştır. Bu nedenle, İsviçre önerisini geri çekmek zorunda kalmıştır. İlgili oylama listesi de bu doğrultudaki bilgilendirme haricinde boş kalmıştır.⁴⁴⁵

Transit ücretlerin tanzimine ilişkin tartışmaların merkezinde yer alan 10. madde, farklı görüşler dolayısıyla zaman almıştır. Kimi delegeler transit ücretin gönderi başına 4 frank, kim temsilciler de 2 frank olması yönünde görüş bildirmiştir. Transit gönderilerin ücretsiz taşınmasına ilişkin fikri destekleyen herhangi bir delegasyon olmamıştır. Transit posta idaresine mektuplar için kilogram başına 2 frank, gazeteler için de kilogram başına 25 sent ödenmesi teklifi, kabul edilmiştir. Osmanlı gibi geniş coğrafyalara hükmeden devletler için ayrı bir ücretlendirme getirilmesi önerisi de dikkate alınmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti transit gönderi düzenlemeleri ve buna bağlı olarak şekillenecek ücretlerinin müzakeresi sürecinde Osmanlı sınırlarının genişliğinin göz önünde bulundurulması yönünde görüş bildirmişti. Öte

⁴⁴³ Schweiz Post-Département, *FM 101111*, 12 Septembre 1874, 224/50, Commission Permanente du Congrès International de Statistique, Stockholm, le 6 Septembre 1876; Schweiz Post-Département, *FM 101117*, Commission Permanente du Congrès International de Statistique, Stockholm, le 6 Septembre 1876; *Commission Permanente du Congrès International de Statistique – Compte-Rendu des Conférences de Stockholm en 1874*, Saint-Petersbourg 1874, s. 47-48.

⁴⁴⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 48.

⁴⁴⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101698*.

yandan, bu bağlamdaki diğer öneriye göre transit gönderinin geçtiği hat uzunluğunun 750 kilometreden fazla olması durumunda, transit posta idaresine mektup kilogramı başına 4 frank ve gazete kilogram başına da 50 sent ödenmesine yönelik teklif, 8'e karşı 12 olumlu oy ile kabul edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri kendi öncelikleri doğrultusunda oylamada yer almamıştır.⁴⁴⁶ 10. maddenin farklı kısımlarına ilişkin oylama sayısı birden fazla olarak tespit edilmiştir. Yukarıdaki öneri ile benzerlik gösterir bir şekilde transit ücretlere bir bütünlük kazandırmak isteyen bir başka önerinin katılımcıların dikkatine sunulduğu görülmektedir. Buna göre, küçük sayılabilecek ülkelerden transit gecen gönderi için gönderi başına 2 frank, 750 kilometre ve uzunluğundaki ülkeler için de gönderi başına 4 frank olacak şekilde tek veya sabit bir transit ücreti belirlenmesi üzerinde tartışılmıştır. Bu bağlamda, iki farklı alternatif oylamaya sunulmuştur. Tek veya sabit ücret taraftarlarının hayır oyu, Belçika tarafından teklif edilen ve farklı transit ücreti alınmasını savunan devletlerin de evet oyu kullanmaları belirtilmiştir. Sabit transit ücreti önerisi oylama neticesinde 8'e karşı 11 oyla ile reddedilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Fransa ve Birleşik Krallık oylamaya katılım göstermemiştir. Osmanlı Devleti de çoğunluk ile birlikte hareket ederek evet oyu vermiştir.⁴⁴⁷

Hollanda adına kongrede hazır bulunan Baron Sweerts De Landas Wyborgh, 11. madde içerisinde sözü edilen gönderilerin açık mektup içerisinde gönderilmesi ifadesinin ciddi suiistimallerin yaşanmasına yol açacağı endişesiyle çıkarılması önerisinde bulunmuştur.⁴⁴⁸ Oylamaya sunulan teklif, 3'e karşı 18 oy ile reddedilmiştir. Osmanlı Devleti hayır oyu vererek, çoğunluk ile birlikte hareket etmiştir.⁴⁴⁹

İki paragraftan müteşekkil 12. maddenin ikinci kısmının revize edilmesine yönelik olarak Danimarka temsilcisi Fenger tarafından sunulan öneri, kabul görmemiştir. Bunun yerine, 12. maddenin ikinci kısmının silinmesine ve yeniden düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda, İsviçre delegesi Heer tarafından teklif edilen değişiklik, 3'e karşı 16 evet oyu ile kabul edilmiştir.⁴⁵⁰ İlgili düzenlemeye karşı çıkan ülkeler Danimarka, İspanya ve Norveç olmuştur. Osmanlı Devleti, olumlu yaklaşım içerisinde olmuştur.⁴⁵¹

Almanya tarafından hazırlanan taslak sözleşme maddelerinin müzakeresi haricinde,

⁴⁴⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 48-49; Schweiz Post-Département, FM 101683.

⁴⁴⁷ Schweiz Post-Département, FM 101699.

⁴⁴⁸ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 112.

⁴⁴⁹ Schweiz Post-Département, FM 101690.

⁴⁵⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 32.

⁴⁵¹ Schweiz Post-Département, FM 101678.

resmî olarak önceden Kongre sekretaryasına sunulmamış bir takım mevzuata ilişkin maddelerin de gündeme geldiği görülmektedir. Bu bağlamda ele alınan ve basılı gönderilerin ücretlerinin elle veya matbaa karakterleriyle kabul edilebilmesine ilişkin 12. madde, oy çokluğuyla kabul edilmiştir.⁴⁵² Oylama listesine bakıldığında, Sırbistan ve Fransa'nın oy kullanmadığı ve Osmanlı Devleti'nin evet tercihinde bulunduğu görülmektedir.⁴⁵³

Kongre bitiminde taraf devletlerin üzerinde uzlaşmaya varacağı posta sözleşmesinin geçerlilik süresi hakkında farklı görüşlerin ortaya atıldığı görülmektedir. Bu durum, bir başka ifadeyle Genel Posta Birliği kongrelerinin kaç yılda bir yapılması hususuyla da yakından ilintilidir. Bu minvalde, 14. madde müzakereleri esnasında, Belçika yetkilisi Vinchent sözleşme süresinin belirli bir zaman dilimini kapsayacak şekilde karara bağlanması teklifinde bulunur. Almanya adına Heinrich von Stephan, 12 yıl önerisinde bulunmuştur. Avusturya adına Baron de Kolbensteiner ilgili sürenin 5 yıl olarak kararlaştırılması talep etmiştir. Belçika adına Fassiaux, 3 yıl teklifini ortaya atmıştır. Nihai tartışmalar sonrasında öne çıkan seçenekler, 3 ve 5 olmuştur. Oylamalara müteakiben karara bağlanan nihai süre ise 3 sene olarak kayıtlara geçmiştir.⁴⁵⁴ Oylama listelerine bakıldığında, ilk olarak ülkelerin 3 veya 5 yıl arasında bir tercih yapmalarının istendiği görülmektedir. Osmanlı Devleti, 11 farklı ülke ile birlikte ilgili sürenin 3 olarak kabul edilmesi tarafında yer almıştır.⁴⁵⁵ 5 yıl olarak tercihte bulunan 8 ülke, bahse konu sürenin 3 yıl olarak kabul edilmesine yönelik genel oylama sırasında evet oyu kullanmış ve hayır oyu veren tek ülke Rusya olmuştur. Osmanlı Devleti bu oylamada da 3 yıldan yana oy kullanmıştır.⁴⁵⁶

Uluslararası Posta Kongresi'nin 10'uncu oturum müzakereleri sırasında gündeme gelen 14. maddeye ilişkin olarak Yunanistan temsilcisinin üçüncü paragraftan çıkarılmasını istediği kelime değişikliği teklifi oylamasında, çoğunluk kararı sonrasında ilgili değişiklik kabul edilmiş ve madde 14 buna göre revize edilmiştir.⁴⁵⁷ Osmanlı Devleti ise 6 devlet ile birlikte öneriye hayır oyu kullanmıştır.⁴⁵⁸

Görüşmelerinin yoğun geçmesi ve konunun ehemmiyeti dolayısıyla 16. maddenin komisyona havalesi oylamaya sunulmuştur. Osmanlı Devleti ve 18 ülke evet yönünde görüş

⁴⁵² *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 100-104.

⁴⁵³ Schweiz Post-Département, *FM 101691*.

⁴⁵⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 33.

⁴⁵⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101682*.

⁴⁵⁶ Schweiz Post-Département, *FM 101681*.

⁴⁵⁷ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 108.

⁴⁵⁸ Schweiz Post-Département, *FM 101684*.

bildirmiş, İspanya hayır tercihinde bulunan tek ülke olmuş, Fransa ve Birleşik Krallık oy kullanmamıştır.⁴⁵⁹

İsviçre temsilcisi Näf, 26. madde içeriğine uygun olarak transit gönderiler temelinde mektuplara uygulanan düzenlemelerden kaçınmak düşüncesiyle posta kartlarının basılı yayınlar ile eşit tutulması önerisinde bulunmuştur. Bu doğrultudaki tartışmalar sonrasında oylamaya sunulan ilgili öneri, 4'e karşı 17 oy ile reddedilmiştir.⁴⁶⁰ Osmanlı Devleti, teklife hayır oyu vermiştir.⁴⁶¹

Almanya Posta İdaresi Genel Müdürü Stephan, 28. madde görüşmeleri sırasında posta hizmetine ilişkin olarak, ilgili posta idareleri tarafından karşılıklı mutabakat temelinde revize edilmesi haricinde, mevcut görünümün korunması yönünde bir ekleme yapılması teklifinde bulunmuştur. İlgili değişiklik, 3'e karşı 16 oy ile kabul edilmiştir.⁴⁶² Ret oyu veren ülkeler Belçika, Yunanistan ve Hollanda'dır. Sırbistan, oylama sırasında hazır bulunmamıştır. Çekimser oy kullanan tek ülke ise Osmanlı Devleti olmuştur.⁴⁶³

Kongre Başkanı, 6 Ekim 1874 tarihinde gerçekleşen 11'inci oturum sırasında usul kurallarını genel oylamaya sunmuştur. Usul kuralları oy birliğiyle kabul edilmiştir.⁴⁶⁴ Oy kullanmayan tek ülke Fransa olmuş, Osmanlı Devleti de evet oyu veren ülkeler arasında yer almıştır.⁴⁶⁵

Gönderi ücretleri, ağırlıkları ve türleri gibi posta işletme unsurlarından ileri gelen spesifik durumların sözleşme ya da tüzük içerisinde yer almasına ilişkin olarak Belçika tarafından getirilen öneri, oylamaya sunulmuştur.⁴⁶⁶ Fransa ve Birleşik Krallık oylamada yer almamıştır. Oylama, 12 tüzük ve 8 sözleşme olarak sonuçlanmıştır. Osmanlı Devleti, çoğunluk ile birlikte tüzük içerisinde verilmesinden yana tercihte bulunmuştur.⁴⁶⁷

Kongre çalışmalarına müteakiben 9 Ekim 1874 tarihinde bir Genel Posta Birliği'nin kurulmasına imkân sağlayan nihai sözleşme protokolünü kabul eden ülkelerin yönelimlerine

⁴⁵⁹ Schweiz Post-Département, *FM 101696*. İlgili madde içeriğinin taraf devletler için arz ettiği önem için bkz. *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 82-83.

⁴⁶⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 103.

⁴⁶¹ Schweiz Post-Département, *FM 101685*.

⁴⁶² *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 104.

⁴⁶³ Schweiz Post-Département, *FM 101686*.

⁴⁶⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 113.

⁴⁶⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101689*.

⁴⁶⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 70-71.

⁴⁶⁷ Schweiz Post-Département, *FM 101700*.

ilişkin oylama listesi Fransa haricinde tam uzlaşî dâhilinde kabul edildiğini göstermektedir.⁴⁶⁸ Osmanlı Devleti'nin oyu da önemli bir platform olarak gördüğü ve devletlerarası posta ilişkilerini tarafsız bir şekilde idame ettireceğine inandığı şekilde evet olmuştur.⁴⁶⁹

Bir Genel Posta Birliği'nin kuruluşuna ilişkin sözleşmenin icrası için belirlenmeye çalışılan tüzük ve düzenlemelerin müzakereleri noktasında da yukarıda sunulduğu şekilde Osmanlı Devleti'nin önemli katkıları olmuştur. İlgili katkıları izleme imkânı bulduğumuz ve İsviçre PTT Arşivi'nde yapılan incelemeler sırasında Bern Kongresi özel dosyası içerisinde yer alan ve nüshaları elden teslim alınan tarihi evraklara, çalışmamızın ekler kısmında ayrıca yer verilmektedir.

Bern Kongresi'nin esas kaynağı olan ve ilgili görüşmelerin yanı sıra üzerinde tartışılan ve karara bağlanan sözleşme, usul kuralları ve tüzükleri de içeren; İsviçre PTT Arşivi'nden temin edilen oylama listeleri ve ilgili diğer dokümanlar yorumlanırken de istifade edilen “Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874” isimli çalışma, Osmanlı Devleti ile ilgili tüm içeriği ortaya koymak düşüncesiyle spesifik olarak ayrıca gözden geçirilmiştir. Hatırlanacağı üzere, önceki ilgili bölümde Osmanlı Hükümeti adına yapılan deklarasyon üzerinde durulmuştu. Bu bağlamda, ilgili bildirim ve yukarıda verilen içerik haricindeki hususların hepsine aşağıdaki kısımda temas edilmeye çalışılacaktır.

İlgili kaynağın ilk kısmında, 15 Eylül 1874 açılış oturumu ve sonrasındaki çalışmalar sırasında bağlı oldukları hükümetler adına Bern'de olan katılımcılara ilişkin listeye yer verilmiştir. Burada, daha önce de ifade edildiği üzere, Yanko Makridi Osmanlı Devleti'ni temsil etmiştir.⁴⁷⁰

16 Eylül 1874 tarihindeki birinci oturumun açılışına müteakiben, henüz Yanko Makridi ilgili açıklama için söz talebinde bulunmadan evvel, Kongre başkanı kongre çalışmaları için son derece önemli role sahip yetki belgeleri hakkında kongre meclisine bir açıklama yapma gereğinde bulunmuştur. Kongre çalışmaları çerçevesindeki müzakerelerin karara bağlandığı süreçler için zorunluluk teşkil eden güven mektubu ve yetki belgesi ibrazının henüz tüm ülkeler tarafından Kongre'ye sunulmamış olması, devletlerarası bir uluslararası kuruluşu amaç edinen

⁴⁶⁸ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 129-130.

⁴⁶⁹ Schweiz Post-Département, *FM 101704*.

⁴⁷⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 11-12.

ve buna imkân veren sözleşme ve tüzüklerin öngörüldüğü şekilde yürürlüğe konulabilmesi için bu bilgilendirmeyi gerekli kılmıştır. Buna göre;

- Bir genel posta sözleşmesi noktasında müzakerede bulunmak, anlaşma akdetmek ve imzalamak üzere 13 ülkenin gerek duyulduğu şekilde tam yetki belgesi ve güven mektubu sunduğunu ve bunların Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya-Macaristan, Belçika, Danimarka, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, İspanya, İsveç, İsviçre, Portekiz ve Rusya olduğunu;
- Hükümetleri tarafından kendi posta idarelerini Kongre’de temsil etmek üzere 5 ülkeye güven mektubu verildiğini ancak bu mektuplar içerisinde ilgili anlaşmayı imzalamak üzere bu temsilcilere yetki verildiğine ilişkin bir bilginin bulunmadığını, bir başka ifadeyle ilgili hükümetlerin bu hususta kendilerine yetki vermediğini, bu ülkelerin de Birleşik Krallık, Yunanistan, Romanya, Mısır ve Fransa olduğunu;
- Bu ülkelerin dışında kalan diğer 3 ülkenin de Osmanlı Devleti, Sırbistan ve İtalya olduğunu, bunların ne güven mektubu ne de yetki belgesine sahip olmadığını Kongre meclisinin dikkati ve bilgisine sunmuştur. Bununla birlikte, bahse konu 3 devleti temsil etmek üzere Bern’de bulunan temsilcilerin kendi hükümetleri tarafından İsviçre Federal Hükümetine bildirilen kişiler olduğunu teyit etmiştir.

Kongre başkanı, katılımcıları gündem çalışmalarına katılmaktan alıkoyabilecek herhangi bir engelin bulunmadığını, bununla birlikte, müzakerelerin sağlıklı sonuçlandırabilmesi ve ilgili posta sözleşmesi ve düzenlemelerinin imzalanabilmesi için yetki belgesi ve güven mektubu sunmamış temsilcilerin bağlı bulundukları hükümetlerle irtibata geçerek bahse konu eksikliği gidermeleri çağrısında bulunmuştur.⁴⁷¹

Osmanlı Devleti delegesi Yanko Makridi’nin güven mektubu ve yetki belgesi olmaksızın Bern’e gelmiş olması düşündürücüdür. Bu yönde bir ihtiyaç hâsıl olacağı planlanmamış veya öngörülememiş olabilir. Kongre davetiyesine Almanya’nın hazırlamış olduğu taslak sözleşmenin iştirilerek gönderilmiş olması, nihai bir sözleşme üzerinde

⁴⁷¹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 19-20; Weithase, *Geschichte des Weltpostvereins*, s. 41-42.

çalışılacağı anlamına gelmektedir.⁴⁷² Diğer taraftan, Osmanlı Devleti'nin Telgraf Birliği'nin kuruluşunda edindiği tecrübe ışığında bu yöndeki bir gereklilikten bihaber olduğu düşünülemez. Sonuç olarak, güven mektubu ve yetki belgesi olmaksızın Bern'de bulunmuş olmak herhangi bir sorun teşkil etmemiştir. Osmanlı Devleti'nin bağlayıcılığı olan uluslararası bir posta sözleşmesinin resmiyet kazanacağı ihtimalini düşük gördüğünü ve belki de temel odak noktasının daha önce de vurgulandığı şekilde yabancı posta idarelerinin varlığı ile sınırlı kaldığını söylemek mümkündür. Hariciye Nezâreti'nin doğal olarak güven mektubu ve yetki belgesinin ibrazı noktasında öngörülü olduğu gerçeğine karşılık, bu yöndeki bir koordinasyon gerçekleştirilmemiş olması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.⁴⁷³

Kongre Başkanı, 23 Eylül 1874 tarihindeki 5'inci oturum müzakereleri sırasında bu hususta kongre meclisini bilgilendirirken, 22 Eylül 1874 tarihinde İsviçre Konfederasyonu Başkanına İstanbul'dan Osmanlı Hariciye Nezâreti tarafından gönderilmiş bir postanın ulaştığını ve Osmanlı temsilci Yanko Makridi'nin sözleşme akdetmek ve imzalamak üzere tam yetkili kılındığını belirtmiştir.⁴⁷⁴ İstanbul ile gerekli irtibat sağlanmış ve yaklaşık bir hafta gibi bir süre içerisinde yetki belgesi İstanbul'dan Bern'e ulaştırılmıştır.

Yanko Makridi'nin çalışmalarda kaç kez söz aldığı tam olarak bilinmemekle birlikte, içeriğini değerlendirmekte olduğumuz resmî kongre tutanaklarına göre 2 ile sınırlı kalmıştır. Deklarasyon haricinde transit ücretlere ilişkin tartışmalar sırasında Osmanlı Devleti sınırları dâhilindeki hat uzunlukları ve coğrafi zorluklar temelinde ek bir ücret almasına ilişkin aktif dahli haricinde bir başka önemli gelişme tespit edilememektedir.⁴⁷⁵ Doğrudan söz almadığı durumlarda ise devletin çıkarını ilgilendirecek şekilde oy tercihinde bulunmuştur. Bu hususa ilişkin tüm oylama listeleri, çalışmanın Ekler kısmında ayrıntılı olarak verilmektedir. Resmî kongre kayıtları ve özellikle de ilgili kongre oylamalarından yola çıkarak Osmanlı Devleti temsilcisinin herhangi bir konuda tek başına inisiyatif almaktan kaçındığını ve herhangi bir maddeye ilişkin olarak Kongre'ye öneri sunmadığı görülmektedir.

⁴⁷² Taslak Sözleşmenin aslı için bkz. Schweiz Post-Département, *FM 101709/717, FM 101718/726, FM 101727/746* (No. 10/2), Allgemeinen Weltpostverein, Juli 1873.

⁴⁷³ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yapılan taramalar neticesinde, Yanko Makridi'nin Viyana'dan Bern'e geçtiği yönünde bir kayıt bulunmuştur. Yetki belgesinden ileri gelen aksaklığı bu şekilde açıklamak mümkündür. Buna göre, Makridi Viyana'dan Bern'e gitmiş ve Makridi adına düzenlenen yetki belgesi de sonradan İstanbul'dan İsviçre Konfederasyonu'na ve kongre sekreteryasına iletilmiştir. Bilgi için bkz. BOA, DH,Said. 2/448, Hicri 1253-Miladi 1837; BOA, HR.MKT. 849/93, M.24.09.1874; BOA, HR.MKT. 871/47, M.01.04.1875. BOA, HR.MKT. 878/74, M.27.05.1875.

⁴⁷⁴ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 53-55.

⁴⁷⁵ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 23-24.

Kongre çalışmaları sırasındaki toplantı tutanaklarına baktığımızda, Osmanlı Devleti'ne ilişkin olarak 2 farklı kayıt göze çarpmaktadır. Bu kayıtlar, yapılan deklarasyon ve transit ücretleri noktasındaki tasarruf haricinde, Osmanlı Devleti'nin doğrudan veya dolaylı olarak bir başka konuda inisiyatif geliştiremediğini göstermektedir. Yabancı posta meselesinin, bu hususta etkili olduğunu söylemek mümkündür. Avrupalı devletlerin ve Kongre başkanının açılış oturumunda yabancı posta ihlalleri karşısında benimsedikleri aleyhte tutumun, Osmanlı temsilcisini zorunlu olmadıkça inisiyatif almaktan alıkoyduğu varsayılmaktadır.⁴⁷⁶ Bu bağlamdaki kayıtlara göz attığımızda, görüşmelerde en etkili devletin Almanya olduğu; İsviçre, Avusturya-Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Mısır, İtalya, Fransa, ABD, Romanya ve Rusya'nın diğer aktif rol oynadığı devletler olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Hollanda, Sırbistan, Lüksemburg ve İsveç, Osmanlı Devleti ile birlikte en az müdahil olan ülkeler olarak ilgili kayıtlarda yer almışlardır.⁴⁷⁷

Osmanlı Devleti ile ilgili bir bilginin geçtiği bir diğer ayrıntı da önemlidir. Almanya Postasının Genel Müdürü Stephan'ın önerisi sonrasında Kongre başkanı mecliste hazır bulunan ülkelere uluslararası posta trafiğinde eklemenecek şekilde değer konulmuş mektup ve parasal posta havalesi hizmetlerini başlatmak üzere anlaşma yapmaya istekli olup olmayacaklarını sormuştur. Uluslararası posta hizmeti kapsamında adı geçen hizmetleri başlatmak üzere istekli ve anlaşma yapmak için hazır olan devletlerin Almanya, Avusturya-Macaristan, Belçika, Danimarka, Mısır, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Lüksemburg, Norveç, Hollanda, Romanya, İsveç ve İsviçre olduğu bildirilmiştir. Bu noktada, Osmanlı Devleti'nin yaklaşımı ile ilgili olarak henüz parasal posta hizmetini başlatabilecek durumda olmadığını ancak özellikle büyük şehirlerden başlayarak bu hizmetlerin başlatılmasının zorluk teşkil etmeyeceği belirtilmiştir. Diğer taraftan değer konulmuş mektuplara ilişkin olarak da, Osmanlı Devleti'nin henüz böylesine bir hizmete yabancı olduğu ancak tıpkı parasal posta hizmeti gibi değer konulmuş mektup hizmetinin büyük şehirlerde başlatılmasının önünde ciddi bir engel bulunmadığı vurgulanmıştır.⁴⁷⁸ Bu durum, birtakım altyapı eksikliklerine rağmen aslında Osmanlı posta ağının işlerliğine işaret etmektedir. Bir başka ifadeyle, büyük şehirlerde böylesine önemli ve hassas hizmetlerin önemli nüfus yoğunluğuna sahip Osmanlı kentlerinde herhangi bir zorluk yaşanmadan icra edilebileceğine yönelik değerlendirmeler, yabancı posta idareleri sorunsalının varlığı karşısında daha da önem kazanmaktadır.

⁴⁷⁶ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 20-23.

⁴⁷⁷ Schweiz Post-Département, *FM 101676*; Schweiz Post-Département, *FM 101693*.

⁴⁷⁸ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 29-30.

Biraz daha sosyal içeriğe sahip bir ayrıntı olarak, 24 Eylül 1874 tarihindeki 6'ncı oturumun toplantı zabıtlarına baktığımızda, Osmanlı Devleti'nin müzakerelerde yer alamadığı görülmektedir. Yanko Makridi, hastalandığı için görüşmelerde hazır bulunamamıştır.⁴⁷⁹ 29 Eylül tarihindeki 7'inci oturum sırasında, hastalığını atlatmış olduğunu düşündüğümüz Yanko Efendi'nin kongre meclisinde bulunduğu bildirilmiştir.⁴⁸⁰

Bugün Birleşmiş Milletler ve bağlı ihtisas kuruluşları için de geçerli olan bir teamül olarak, o tarihlerde devletlerarası kuruluşlara ödenen yıllık ücretlere ilişkin bir ifade olan UPU özelindeki katkı payları sınıflandırmasında, Osmanlı Devleti, birinci sınıf veya grup içerisinde yer almıştır. Katkı payı, taraf hükümetler tarafından UPU'nun masraflarını karşılamak üzere verilen finansal destek olarak açıklanabilir. Buna göre; birinci sınıf ülkeler 25 birim, ikinci sınıf ülkeler 20 birim, üçüncü sınıf 15 birim, dördüncü sınıf 10 birim, beşinci sınıf 5 birim ve altıncı sınıftaki ülkeler de 3 birim olarak finansal katkıda bulunacaktı. Osmanlı Devleti ile aynı sınıfta yer alan ülkeler, ABD hariç olmak üzere, yabancı posta meselesindeki muhatapları olan devletlerdir. Bunlar; Almanya, Avusturya Macaristan, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya ve Rusya'dır. Bu düzenlemenin parçası olduğu ilgili tüzük de 9 Ekim 1874 tarihinde Fransa haricindeki tüm devletler tarafından imzalanan uluslararası posta sözleşmesinin geçerlilik kazanacağı gün ile birlikte resmîyet kazanacaktı.⁴⁸¹ Hatırlanacağı üzere, Kongre açılış oturumunda Yanko Makridi tarafından yapılan bildirimde göre, Osmanlı topraklarındaki yabancı postalar, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişimi ve bağımsız otoritesi önündeki en büyük engel olarak açıklanmıştı. Yabancı postalara ilişkin inisiyatif alması beklenen UPU ve ilgili devletler, meseleyi gündem dışı bırakmak için siyasi argümanlara başvurmak yoluna gitmişti. Katkı paylarında, Osmanlı Devleti'nin bu devletler ile aynı sınıfta yer almış olması, bu açıdan bakıldığında düşündürücüdür.

3.10.1. Bern Posta Sözleşmesi'nin Yürürlüğe Girmesi

1874 UPU Posta Sözleşmesi,⁴⁸² madde içeriklerinden de anlaşılabilceği üzere, Almanya tarafından sunulan taslak sözleşme⁴⁸³ üzerinde yükselmiştir. Taslak sözleşmenin içeriği ve terminolojisi, nihai sözleşme içerisinde posta hizmetinin gerektirdiği bir görünüm almaktadır. 22 ülke topraklarının birlikte oluşturmakta olduğu siyasi, sosyal ve kültürel senteze

⁴⁷⁹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 63.

⁴⁸⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 69.

⁴⁸¹ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, 1875, s. 162-164.

⁴⁸² BOA, HR.İD. 1702/34, M.09.10.1874. Bilgi için bkz. EK-12. 1874 UPU Posta Sözleşmesi.

⁴⁸³ Taslak sözleşme için bkz. EK-11. Bern Posta Sözleşmesi Taslağı.

bağlı olarak, madde içerikleri uzun zaman alan istişareler ve katkılar sonrasında katılımcıların üzerinde mutabık kaldığı ilk uluslararası posta sözleşmesi olarak tarihteki yerini almıştır.

UPU Posta Sözleşmesi'nin 19. maddesi, imzalanan anlaşmanın 1 Temmuz 1875 itibariyle yürürlüğe gireceğini belirtmektedir.⁴⁸⁴ Bu tarih yaklaştığında, taraf devletlerin anlaşma maddeleri ile uyumluluk arz eden ve Birlik üyesi devletler ile yapılacak posta mübadelesine uygulanacak olan ücret tarifelerini UPU'ya bildirdiği görülmektedir. Bu kısımda, Osmanlı Devleti ile diğer posta idarelerinin ilgili bildirimleri üzerinden bir değerlendirme yapılmaktadır.

Buna göre, Belçika postası; posta ücreti ödenmiş mektuplar için 25 sent; posta ücreti ödenmemiş mektuplar için 50 sent; yazışma kartları veya kart postallar için 10 sent; ticari nitelik taşıyan evraklar, ticari eşantyonlar, gazeteler ve diğer basılı kâğıtlar için 5 sent ücret uygulanacağını bildirmiştir. Taahhütlü posta gönderi ücretinin 20 sent, ilgili postanın teslim alındığını teyit eden alındı belgesi ücretinin de 10 sent olacağı belirtilmiştir. Sözleşmenin 10. maddesi uyarınca, Belçika topraklarındaki transit geçiş ücretleri için de kartpostal veya mektuplardan kilogram başına 2 frank, diğer gönderi çeşitlerinin hepsi dâhil olmak üzere kilogram başına 25 sent alınacağı vurgulanmıştır. Belçika ve ABD arasındaki taşımacılıkta, mektuplar için kilogram başına 6,5 frank, diğer nesneler için de kilogram başına 50 sent alınmasının kararlaştırıldığı belirtilmiştir.⁴⁸⁵

Birleşik Krallık Posta İdaresinin UPU'ya ilettiği yazışmaya bakıldığında, posta ücretleri hakkında içerik vermekten ziyade 1 Ocak 1876 itibariyle Birliğe katılacak olan Fransa'nın ücretler ve gönderi mübadelesindeki etkisine temas edilmiştir.⁴⁸⁶

Danimarka bildirimine bakıldığında; ücreti ödenmiş mektuplarda her 15 gram için 20; ücreti ödenmemiş mektuplarda her 15 gram için 40; yazışma niteliği taşıyan gönderiler için 10; kitaplar, gazeteler ve diğer basılmış kâğıtlar, ticari eşantyonlar ve ticari evraklar için her 50 gram için 6; taahhütlü posta gönderileri için 16 ve taahhütlü teslim alındı belgesi için 8 Öre ücret belirlendiği belirtilmiştir. Danimarka topraklarında gerçekleşecek olan transit geçiş ücretlere ilişkin olarak da mektuplar için kilogram başına 2 frank, diğer tüm gönderiler için de

⁴⁸⁴ Ein Jubiläum, *Luzerner Tagblatt*, Nr. 211, vom 5 Sept. 1915; Franz Ilwolf, *Das Postwesen in seiner Entwicklung von den Ältesten Zeiten bis in die Gegenwart*, Verlag von Leuschner & Lubensky – k. k. Universitäts-Buchhandlung, Graz 1880, s. 68.

⁴⁸⁵ Schweiz Post-Département, 21 Mai 1875, 4877, 663/22, *FM 102364*, – Ministère des Travaux Publics, Direction Générale des Chemins de Fer, Postes, Télégraphes et Marine, No. 8284, Bruxelles, le 19 Mai 1875.

⁴⁸⁶ Schweiz Post-Département, 10 Mai 1875, 663/4, *FM 102358* – General Post Office, 30th April 1875, London.

kilogram başına 25 sent alınacağı vurgulanmıştır.⁴⁸⁷

Mısır topraklarındaki İtalyan etkisini üzerinde görme fırsatı bulduğumuz Mısır mektubuna göre, ücreti ödemiş ve ödenmemiş mektuplar ile kitaplar, gazeteler ve diğer basılmış kâğıtlar, ticari eşantyonlar ve ticari evraklar için her 15 gram için 20 para alınacağı belirlenmiştir.⁴⁸⁸

Fransa'nın posta tarifesine göre ücretli mektuplarda 15 grama 30 sent; ücreti ödenmemiş mektuplarda 15 grama 60 sent; kartpostallarda 15 grama 15 sent; diğer tüm basılı posta gönderilerinde 50 grama 5 sent; taahhütlü gönderilerde 50 sent; diğer taahhütlü gönderilerde 25 sent ve taahhütlü teslim alındısı için 20 sent ücret belirlendiği bildirilmiştir.⁴⁸⁹

Almanya'nın bildirimine baktığımızda, Alman Posta İdaresinin ücreti ödenmiş posta gönderilerinde her 15 gram için 20, ücreti ödenmemiş gönderilerde her 15 gram için 40 ve kartpostallar için de 10 Pfennig ücret belirlendiği görülmektedir.⁴⁹⁰

Yunanistan'ın bildirdiği ücret tarifesine göre ücreti ödenmiş mektup gönderileri için 30, ücreti ödenmemiş gönderileri için 60, kartpostallar için 15 sent ücret belirlendiği görülmektedir.⁴⁹¹

Hollanda tarifesine göre ücreti ödenmiş mektuplarda her 15 gram için 12 sent, ücreti ödenmemiş posta gönderilerinde her 15 gram için 25 sent ve kartpostallar için de gönderi başına 5 sent ücret belirlenmiştir.⁴⁹²

İtalya ücret tarifi de ücretli mektuplar için her 15 gram için 30 sent, ücreti ödenmemiş posta gönderileri için de her 15 gram için 60 sent olarak belirlenmiştir.⁴⁹³

⁴⁸⁷ Schweiz Post-Département, 11 Juin 1875, 663/89, *FM 102411* – Indenrigs Ministeriet, Kjobenhavn, No. 2341, den 4de Juni 1875.

⁴⁸⁸ Schweiz Post-Département, 6 Juin 1875, 663/78, *FM 102406* – Amministrazione delle Poste Khedevie Egiziane, Direzione Generale, No. 45, Alexandrie, 28 Mai 1875.

⁴⁸⁹ Schweiz Post-Département, 22 Octobre 1875, 663/245, *FM 102432* – Direction Générale des Postes, Bureau de la Correspondance Etrangère, No. 80929, Paris, le 19 Octobre 1875.

⁴⁹⁰ Schweiz Post-Département, 18 Avril 1875, 669/1, *FM 102353* – Kaiserlich Deutsches General-Postamt, No. 20, G. J. 5910, Berlin, 15 April 1875.

⁴⁹¹ Schweiz Post-Département, 5 Juin 1875, 663/74, *FM 102403* – Direction Générale des Postes, Bureau de la Correspondance Etrangère, No. 3043, Athènes, le 17/29 Mai 1875.

⁴⁹² Schweiz Post-Département, 22 Mai 1875, 663/26, *FM 102366* – Ministerie Van Financien, Hoofdbestuur der Posterijen, No. 70, Gravenhage, den 18 Mai 1875.

⁴⁹³ Schweiz Post-Département, 24 Mai 1875, 663/34, *FM 102371* – Direction General des Postes d'Italie, Division 1, Bureau 2, No. 43352, Florence, le 19 Mai 1875.

Norveç ücret tarifesi: ücreti ödenmiş mektuplarda her 15 gram için 28 sent/6 şilin; ücreti ödenmemiş mektuplarda her 15 gram için 56 sent/12 şilin; kartpostallarda gönderi başına 14 sent/3 şilin; kitaplar, gazeteler ve diğer basılmış kâğıtlar, ticari eşantyonlar ve ticari evraklar için her 50 gramda 9 sent/2 şilin; taahhütlü gönderi başına 19 sent/4 şilin ve taahhütlü gönderiler için düzenlenen her bir teslim alındı belgesi için 9 sent/2 şilin olarak şekillenmiştir.⁴⁹⁴

Romanya Postası ücret tarifesine göre ücreti ödenmiş mektuplarda 30 bani, ücreti ödenmemiş mektup postası gönderileri için de 60 bani, kartpostallarda 10, taahhütlü gönderiler için 30, teslim alındı belgesi için 10 bani alınmasına; transit geçiş ücretlerinde mektuplarda kilogram başına 2 ley, basılı gönderiler için de 25 bani alınması kararlaştırılmıştır.⁴⁹⁵

Sözleşme tarafı diğer ülkelerden olan Lüksemburg,⁴⁹⁶ İsveç,⁴⁹⁷ İspanya,⁴⁹⁸ Portekiz,⁴⁹⁹ Rusya,⁵⁰⁰ Sırbistan,⁵⁰¹ ve ABD'nin⁵⁰² ilgili ücret tarifeleri de yürürlük tarihi öncesinde UPU'ya ulaşmıştır.

Osmanlı Devleti için yeni bir dönem olarak nitelendirebileceğimiz bu sürecin habercisi olan yeni posta ücreti tarifesine ilişkin detayları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir. 30 Haziran 1875 tarihli Osmanlı Posta Teşkilatı bildirimine göre, ücreti ödenmiş mektuplar için 50 para; üzerinde herhangi bir tahsil işareti olmayan veya ücreti ödenmemiş mektup postası gönderileri için 100 para; kitap, gazeteler, basılmış kâğıtlar, ticari eşantyonlar ve ticari evraklar dâhil olmak üzere basılı kâğıt kapsamına giren diğer tüm posta unsurları için 20 para; kartpostallar için 20 para; kayıtlı posta gönderilerinin teslim alındı belgeleri için 40 para; 300 deniz milini aşan sevkiyat hallerinde mektup posta gönderilerinde her 15 gram için 30 para, basılmış

⁴⁹⁴ Schweiz Post-Département, 10 Juin 1875, 663/87, *FM 102409* – Le Ministère de la Marine et des Postes de Norvège, Christiania, le 5 Juin 1875.

⁴⁹⁵ Schweiz Post-Département, 23 Mars 1875, 133/128, *FM 102419* – Ministère de l'Intérieur, Direction Générale des Télégraphes et Postes, No. 4030, Bucarest, le 17 Mars 1875.

⁴⁹⁶ Schweiz Post-Département, 663/42, 28 Mai 1875, *FM 102375* – Grand-Duché de Luxembourg, Direction Générale des Travaux Publics, Postes et Télégraphes, No. 1049-52/75, 24 Mai 1875.

⁴⁹⁷ Schweiz Post-Département, 663/47, 31 Mai 1875 (Stockholm 22 Mai 1875), *FM 102377, 102378, 102379*.

⁴⁹⁸ Schweiz Post-Département, 669/49, *FM 102380/85* – Direction Generale de Correos y Telegrafos de Espana, 31 Mai 1875.

⁴⁹⁹ Schweiz Post-Département, 669/50, 31 Mai 1875, *FM 102386/87* – Direction Generale des Postes, Laisbonne, le 23 Mai 1875.

⁵⁰⁰ Schweiz Post-Département, 12 Juin 1875, 669/90, *FM 102412* – Département des Postes de l'Empire de Russie, Saint Petersburg, le 27 Mai-8 Juin 1875.

⁵⁰¹ Schweiz Post-Département, 12 Juin 1875, 663/91, *FM 102416* – Principauté de Serbie, Ministère de l'Intérieur, Section des Postes et des Télégraphes, No. 1245, Belgrade, le 24 Mai-5 Juin 1875.

⁵⁰² Schweiz Post-Département, 5 Juin 1875, 663/79, *FM 102397* – Post Office Department, Office of Foreign Mails, No. 35037, Washington, D.C., May 20th 1875. Schweiz Post-Département, *FM 102398* – Post Office Department, Office of Foreign Mails, No. 36153, Washington, D.C., August 27th 1875.

kâğıtlar ile ticari evraklarda her 15 gram için 10 para; Bern Posta Sözleşmesi 10. maddesi kapsamında, birlik tarafı devletlere ait gönderilerin transit ücretleri temelinde, Osmanlı Devleti kendi topraklarında gerçekleşecek transit geçişler için mektup gönderilerinde kilogram başına 2 frank ve basılmış kâğıt kapsamına giren diğer posta gönderileri için kilogram başına 25 sent ücret belirlenmiştir. 1 Osmanlı parasının 2 Fransız sentine tekabül geldiği, ilgili beyanat içerisinde vurgulanmıştır.⁵⁰³

3.10.2. UPU İle Sürdürülen İşbirliği

Hatırlanacağı üzere, Osmanlı Posta Teşkilatı uluslararası posta servisini ikame edebilecek kapasiteye sahip olmamakla suçlanmış ve posta organizasyonu noktasında reform yapılmadan, yabancı posta idarelerinin faaliyetlerine devam edecekleri tehdidinde bulunulmuştu. Osmanlı Devleti'nin her iki hususa ilişkin icraatlarının *Union Postale*'in ilk sayılarında yer alması son derece kıymetlidir. Bu bilgiler yalnızca bir evrensel posta dergisine haber olan bir nitelik taşımamaktadır, aynı zamanda UPU'ya iletilen resmî bildirimler olarak bağlayıcılık ve referans teşkil etmektedir.

İlk içeriği incelediğimizde yöneltilmiş olan eleştirilerin yansıması addedilebilecek bir ayrıntı göze çarpmaktadır. İçerik sunulurken, Osmanlı Posta Teşkilatı hakkındaki malumata geçmeden evvel, herkesçe bilinen bir durum olarak Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve dünyanın diğer bölgeleriyle yaptığı posta iletişiminin o döneme kadar Osmanlı topraklarında kurulmuş olan yabancı posta idareleri üzerinden gerçekleştirildiği veya sağlandığı belirtilmiştir. Osmanlı toprakları açık pazar olarak görülmeye devam edilirken, ticari zenginlik ve serbestiden istifade eden tek bir posta birimi değil, yabancı posta idareleridir. Anlaşılması güç bir durumun izahı ancak bu şekilde yapılabilir. UPU'yu kuran ve dönem itibariyle üye bulunan devletlerin topraklarında benzer bir görünümün olmayışı da ilginç bir ayrıntıdır. Osmanlı Devleti'nin muzdarip olduğu; ticari, sosyal, siyasal ve politik bir unsur haline dönüşen posta krizinin aşağıdaki bildirimlerle aslına rücu ettirilmeye çalışıldığı varsayılmaktadır.

Buna göre, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın 1 Ocak 1876 tarihi itibariyle bir uluslararası posta hizmeti başlatmak istediği ve bu yöndeki niyetinin İstanbul merkezli *La Turquie* gazetesinde yayınlandığı ve bir kopyasının da UPU'ya gönderildiği aktarılmıştır. İstanbul'dan

⁵⁰³ Schweiz Post-Département, 7 Juillet 1875, 663/169, FM 102429/FM 102429 – Administration des Postes et Télégraphes Ottomanes, Direction Générale, No. 445, Constantinople, 30 Juin 1875. Osmanlı Devleti'nin UPU tüzükleri ile uyumlu yurt içi ücret tarifesi hakkında bilgi için bkz. "Türkisches Postwesens", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. II, Juni 1892, s. 354-360.

Viyana'ya olan posta nakliyesinin en geç üç buçuk gün içerisinde sağlanmasını teminen Edirne, Rusçuk ve Yergöğü (Giurgewo, Giurgiuiu/Romanya) üzerinden yeni bir rota belirlenmiştir. Hizmetin detayı da şu şekilde aktarılmıştır: Mektup çuvaları İstanbul'dan Edirne'ye trenle gönderilecek, sonrasında hızlı tren ile Yanbolu'ya sevk edilecek, Yanbolu'dan Şeytancık'a (Cheitandjik) 14 saat içerisinde tatarlarla at sırtında taşınacak, Şeytancık'tan Rusçuk'a hızlı tren ile aktarılacak, Rusçuk'tan Giurgewo'ya ise gemi ile nakledilecek ve daha sonrasında ise trenle Bükreş, Galati, Roman ve Cernivsti üzerinden posta mübadelesinin veya nihai teslimatının gerçekleşeceği Lemberg'e taşınacaktı. Frank Ives Scudamore ve M. Vitalis, böylesine büyük bir hizmet organizasyonunun mimarları olarak ön plana çıkmışlardır.⁵⁰⁴ Bugün bile düşünüldüğünde, ciddi gayretler ve etkin müzakere gerektiren bu türden kompleks bir planlama, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki çabasını göstermeye tek başına yeterlidir. *Union Postale*'e yansıyan bir sonraki içerikte ise *Levant-Herald* ve *Journal de Geneve* gazetelerinde yer alan haberler referans gösterilerek, bahse konu projenin Osmanlı postalarının Romanya topraklarındaki transit geçişinden ileri gelen ve henüz çözilemeyen zorluklardan dolayı hayata geçirilemediği ve dolayısıyla şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da Osmanlı postalarının imparatorluk topraklarındaki yabancı posta birimleri tarafından taşınmaya devam edileceği bildirilmiştir.⁵⁰⁵

Dönemin batılı basını, Scudamore ve Vitalis gibi tecrübeli devlet adamlarının istihdam edilmiş olmasını, yabancı posta idarelerine karşı bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin posta alanında tecrübeli ve uluslararası diplomasiyi bilen yabancı kökenli kimseleri posta reformu için tayin etmiş olması ilerleyen yıllarda da devam etmiş, 1900'lu yıllara gelindiğinde Alman Posta İdaresi çalışanlarından Hoene aynı amaçla görevlendirilmiştir. Bu tür görevlendirmeler, Avrupa basını tarafından yabancı posta idarelerini kapatılmasını hedefleyen yeni bir girişim olarak nitelendirilmişse de bilhassa Osmanlı Posta Teşkilatı uluslararası posta hizmetinin çağdaşlarının düzeyine çıkarılması için önemli bir işlev görmüştür.⁵⁰⁶

Burada aktaracağımız diğer içeriğin doğrudan Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından basılan Kasım 1876 tarihli *Bulletin Telegraphique*'teki Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı Nezâreti'nin yeni yapılanmasını içeren mevzuat olması, ülke içerisindeki görünümü yansıtmış

⁵⁰⁴ "Les Postes Turques", *Union Postale*, 1er Volume, Octobre 1875 – Décembre 1876, (Numéros 1-15), Imprimerie Lang & Comp., Berne, 1876, s. 49-50.

⁵⁰⁵ "Organisation des Postes Turques", *Union Postale*, 1er Volume, Octobre 1875 – Décembre 1876, (Numéros 1-15), Berne, 1876, s. 66.

⁵⁰⁶ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 131, 2^{em} édition, Dimanche 13 Mai, 1900.

olması dolayısıyla önemlidir. Ayrıca, yabancı posta idarelerinin öne sürdüğü iç işleyiş aksaklıklarını geçersiz kılar nitelikteki düzenlemenin UPU'nun kuruluşundan oldukça kısa bir süre sonra hayata geçirilmiş olması değerli bir gelişmedir. İlgili mevzuat maddeleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“Madde 1. Posta ve Telgraf İdare-i Umûmiyyesi bir nazırın taht-ı nezâretindedir.

Madde 2. İdareye ait mesâlih-i umûmiyye iki kısma munkasem olup biri posta ve biri telgraf mesâlih-i umûmiyyesi Başmüdürü namıyla 2 müdüre muhavveldir.

Madde 3. Posta mesâlih-i umûmiyyesi Başmüdürünün bi'l-cümle posta memurlarına ve telgraf mesâlih-i umûmiyyesi Başmüdürünün al'el-umûm telgraf memurlarına nezâreti şâmil olacaktır.

Madde 4. Posta ve Telgraf meclisi nâmıyla Merkez-i İdarede bir meclis bulunacak ve bu meclis nezâretin taht-ı riyasetinde olup azası posta ve telgraf mesâlih-i umûmiyyesi başmüdürleriyle nezaret muhasebe ve mektupçusuna ibaret olacaktır.

Madde 5. Meclis nezaretin davetiyle içtima edip posta ve telgraf mesalihine dair nezaretten havale olunacak her nevi mevâddı müzakere edecek ve led'el-hâce devâir ve şu'abât memurlarında ise tealluku olanları celb ile istizân-ı madde eyleyecektir.

Madde 6. Meclisin kararı ekseriyât-ı âra ile olacak ve reisin gıyabı halinde mesâlihi umumiyye başmüdürlerinin kıdemlisi vekâlet eyleyecek ve tesâvi-i âra vukuunda reisin bulunduğu taraf müreccah tutulacaktır.

Madde 7. Vilayet merkezlerinde birer başmüdür ve sancak merkezlerinde birer müdür ve kaza merkezlerinde birer baş memur ve iktiza eden nevâhide birer memur bulunacaktır.

Madde 8. Hatları ve posta telgraf muamelatını ale'd-devam muayene ve teftiş etmek üzere lüzum-u miktar seyyar müfettişler tayin olunacak ve telgraf hatlarının muhafazası için Balkan olan mevkilerde üç ve ova olan yerlerde beş ve temür yolu bulunan mahallerde sekiz saate kadar bir hat çavuşu kullanılacaktır.

Madde 9. Posta ve telgraf memurlarının memuriyet ve maaşları işbu nizamnameye merbut cetvelde gösterildiği veçhile kıdem ve ehliyetlerine göre Dersaadet'ce beş ve taşralarda dört sınıf üzerine mürettep olacaktır.

Madde 10. Taşra memurları meclisin tasvibine ve mevî-i memuriyetlerine göre mahal-i memuriyetlerinde iki seneden dört seneye kadar bulunmaya mecbur olarak andan sonra becayış suretiyle nakl-ı memuriyet talebinde haklı bulunacaktır.

Madde 11. Memâlik-i manzume-i şahanede posta ve telgraf bulunan vilâyatın hâvi olduğu elviye ve kazalarda mevcut posta talikleriyle telgraf hatlarının güzergâhlarını muarraf posta ve telgraf nezâretinden her vilayete mahsus birer harita tanzim olunarak vilayet başmüdürlerine ita olunacaktır.

Madde 12. Posta ve telgraf muâmelat-ı umûmiyyesinden mesâlih-i umûmiyye başmüdürleri posta ve telgraf nezâretinin ve vilayet merkezlerinde bulunan başmüdürler ile müfettişler mesâlih-i umûmiyye başmüdürlerinin liva merkezlerinde bulunan memurlar vilayet başmüdürlerini ve kaza ve nevâhideki memurlar liva merkezinde bulunan memurların nezdinde velhâsıl bi'l-cümle posta ve telgraf memur ve müfettiş çavuş ve hademesi vazife-i memuriyetlerinden dolayı derece mafevkindeki memurlar nezdinde mesul tutulacaktır.”⁵⁰⁷

Bu geniş kapsamlı posta ve telgraf mevzuatı, Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı’nın hizmet anlayışını ve yapılanmasını ortaya koyma noktasında önemli bir perspektif sunmaktadır. Osmanlı Devleti’nin tüm dikkatini yabancı posta idarelerinin öne sürdüğü tezleri geçersiz kılmaya vermediğini; köy, kasaba, ilçe ve kentleri de içine alan geniş kapsamlı bir merkez ve taşra planlaması yaptığını, tebaayı önemseydiğini, hizmet sürekliliğini ve kalitesini öncelediğini, erişilebilir olmaya önem verdiğini, hizmet akışını daimi bir temele oturtmak üzere denetimi öncelediğini ve çalışanlarına aidiyet duygusu aşılayarak posta ve telgraf hizmetlerinin tüm ülke sınırları içerisinde çağdaşlarının düzeyine ulaştırılmaya çalışıldığını ifade edebiliriz.

3.10.3. Posta İhlalleri Gölgesinde Dünya Posta Birliği

Özelikle posta gönderi ücretlerinin ciddi sorunlara yol açtığı bir dönemde, önceliğin UPU’nun teşekkülünü elzem kılan bu ve benzeri sorunların çözümüne verildiği söylenebilir. İlk amaç, ücretlerden ileri gelen anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak olduğu için devletler arasındaki posta sorunlarının yine devletlerin inisiyatiflerine bırakıldığı sonucuna da ulaşmak mümkündür. Ancak Osmanlı Devleti’nin tecrübe etmekte olduğu bu önemli krizin doğrudan Kongre içeriği ile bağlantılı olduğu gerçeği ya fark edilememiş, görmezlikten gelinmiş ya da

⁵⁰⁷ “Réorganisation de l’Administration des Postes et des Télégraphes de Turquie”, *Union Postale*, 2^{em} Vol., Année 1877, s. 44-46; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 266-267.

ötelenmiştir. Ne bir ikili anlaşmazlık ne de bir posta hizmetinin sağlanmasından ileri gelen bu sorun, nedeysse tüm Avrupalı devletler ile müzakere edilmiştir. Posta gönderi ücretlerinin bu meseleden bağımsız düşünülmemesi gerektiğini en iyi bilmesi gereken, posta alanındaki mütehassis ve uluslararası uzman kuruluşu düşüncesiyle temelleri atılan UPU'dur. Osmanlı Devleti'nin sadece gönderi ücreti temelinde dahi kaç tane Avrupalı devlet ile karşı karşıya olduğu ve bu durumdan ciddi ekonomik kayba uğrayacağı/uğramakta olduğu gerçeği de göz ardı edilmiştir.⁵⁰⁸ UPU'nun, UPU'yu meydana getiren Avrupalı güçlerin karşısında bir tavır geliştirmesi dönem şartları dâhilinde mümkün olmamıştır. Bu husus, çalışmamızın sonuç kısmında biraz daha detaylı olarak irdelenmektedir.

Bu şartlarda, meselenin hızlı bir şekilde Osmanlı Devleti'nin arzu ettiği doğrultuda çözüme kavuşturulması mümkün görünmediğinden yabancı postanelerin hükümet tarafından zor kullanarak kapatılması noktasında Hariciye Nezâreti'nin görüşü sorulmuştur.⁵⁰⁹ Böylelikle, dış misyonlara meselenin hukuki bir zeminde yer almadığı kabul ettirilmek istenmiştir. Bu türden bir beklentinin gerçekleşmesi, Osmanlı için yabancı posta idarelerinin doğrudan kapatılması anlamını taşıyordu. Ancak Avrupalı devletler ve dış misyonları, son ana kadar kendi posta idarelerinin kapatılmasına devamlı olarak itiraz edeceklerdir.

UPU taraf devleti olmak, Osmanlı Devleti adına uluslararası haberleşme ve iletişim sistemine entegre olma noktasında önemlidir. Diğer taraftan, üyeliğin ülke içerisindeki posta engelini devletin çıkarlarına uygun bir şekilde çözüme kavuşturulmasını kolaylaştırabileceği veya hızlandırabileceği de düşünülmüştür. Devlet'in 1874 Kongresi'ne bu açıdan büyük önem verdiğini Kongre açılışında devlet adına yapılan konuşma içeriğinden anlamak mümkündür.⁵¹⁰ Sorunun çözümü noktasında devletin bir uluslararası mecra olarak bu Kongreye bel bağladığı söylenebilir. UPU görüşünün aleyhte şekillenmesi, posta temelli bir inisiyatif geliştirilememesi veya bu türden bir girişime öncülük etmiş olmaktan kaçınılması, postanın tayin ve düzeninde Osmanlı Devleti'nin kendi sınırları içerisindeki yegane yetkili olduğu gerçeğinin görmezlikten gelinmiş olması, Osmanlı Devleti adına hayal kırıklığı olmuştur.

⁵⁰⁸ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 106-107.

⁵⁰⁹ BOA, BEO. 1619/121425, M.17.02.1901.

⁵¹⁰ *Documents du Congrès Postal International à Berne*, s. 19-22.

BÖLÜM IV

1874 BERN KONGRESİ SONRASI YABANCI POSTA MESELESİ

4.1. YABANCI POSTA İDARELERİ SORUNU

Osmanlı Devleti, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın 1840 yılı itibariyle modern anlamda kurumsal ve kamusal bir kimlik kazanmasına müteakiben devletin sınırları içerisinde uzun sürelerden beridir hizmet sunmakta olan Avrupalı posta idarelerinin faaliyetlerini sonlandırmak üzere harekete geçmiştir.⁵¹¹ Posta noktasındaki mücadele ise daha çok rekabet temelinde gelişme göstermiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı, kısa süre içerisinde uluslararası posta hizmeti sunabilecek yetkinliğe ulaşmıştır. Diğer taraftan, posta hizmetinin doğası gereği devletin bu alandaki tek yetkili temsilcisi olduğu gerçeğine uygun olarak devlet ve Hariciye Nezâreti koordinasyonunda yabancı ofislerin kapatılması çabalarına doğrudan katkı sunmuştur.⁵¹² Osmanlı Devleti'nin yaklaşımı, bu idarelerin faaliyetlerine son vermeleri ve ülkeden ayrılmalarını talep şeklinde olmuştur.

Meselenin uzun bir zaman zarfında nihayete erdirilememesi, devletin bu doğrultuda benimsemiş olduğu sabırlı ve doğru politika ile açıklanabilir. Devlet güç kullanmaktan veya ilgili devletler ile diplomasi kanalları olmaksızın adım atmaktan kaçınmıştır. Devletin uluslararası mecralarda yalnız bırakılmaması ve gerçekleşmesi yüksek ihtimal dâhilinde olan olumsuz ve suçlayıcı eleştirileri önlemek adına karşılıklı müzakere yolunu tercih ettiğini düşünüyoruz. Yabancı posta idarelerinin modern devletlerin bağımsızlığını ihlal eden unsurlardan birisi olduğu, haberleşmenin bir devletin kendisine ait bir kurum üzerinden gerçekleştirilmesinin modern dünyanın bir gereği olduğu ve dolayısıyla iç işlerin aksak işlememesi adına bu posta merkezlerinin kapatılmasının devletin tabii bir hakkı olduğu yönündeki yaklaşımların görüşmelere yansıdığını biliyoruz.⁵¹³ Muhatapların uzlaşmaz ve aykırı yaklaşımları da takip eden sayfalarda ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

Yabancı idarelerin kapatılmasına yönelik ilk girişim 1864 yılında Âli Paşa başkanlığındaki komisyon çalışmaları ile olmuştur.⁵¹⁴ Dikkat çeken husus, Osmanlı Posta

⁵¹¹ BOA, HR.İD. 1706/5, M.22.07.1864; BOA, HR.İD. 1706/16, M.10.10.1874.

⁵¹² BOA, HR.İD. 1706/2, M.30.04.1864.

⁵¹³ BOA, HR.İD. 2023/70, M.08.05.1901.

⁵¹⁴ BOA, HR.İD. 1713/52.002, M.05.05.1901; *Sadrâzam Âli Paşa Hayatı, Zamânı ve Vasiyetnamesi*, (Ek ve Notlarla yayına hazırlayanlar: Fuat Andıç-SüphanAndıç), İstanbul 2000, s. 67; Tanrıku, *Türkiye Posta ve Telgraf*

Teşkilatı'nın kuruluşundan 1864 yılına kadar olan 24 yıllık uzun süredir. Yabancı idarelerin kamusal alana açılması en fazla 7-8 yıl sürmüş iken Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu yönde bir girişimi geç başlatmasının arka planında yukarıda bahsi edilen gerekçeler yatıyor olabilir. Bir başka açıdan bakıldığında, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu zaman zarfında ülke içerisindeki yapılanmaya odaklanarak özellikle yabancı ofislerin olduğu yerlerden başlayarak kendi hizmet ağını tesis etmeye çalışmıştır. Halkın sunulan hizmetlerden mahrum kalmaması endişesi de, bir diğer önemli çıkarım olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, girişimde bulunmak için uygun zamanın beklenmesinde etkili olmuştur.

Âli Paşa başkanlığındaki girişimler; Avusturya, Fransa ve Rusya hükümetlerinin karşı çıkmaları ve itirazları nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.⁵¹⁵ Bu yöndeki ikinci girişim yaklaşık 10 yıl kadar bir süre sonra ülke dışında, 1874 Bern Kongresi sırasında gerçekleşmiştir. Osmanlı Delegatesinin etkili savunmasına rağmen kendisine diplomatik kanalları kullanması tavsiyesinde bulunulmuş ve bu haliyle Osmanlı önerisinin kongre gündemine dâhil edilemeyeceği bildirilmiştir.⁵¹⁶ Benzer girişimler; 1891 Viyana, 1897 Washington ve 1906 Roma UPU kongrelerinde dile getirilmiştir. Ancak bu çabalar da öncekiler gibi sonuçsuz kalmıştır.⁵¹⁷ Bern Kongresi sırasında Osmanlı delegatesinin altını çizdiği hususa karşılık, diplomatik kanalların çözüm adresi olarak gösterilmiş olması güç bir duruma işaret etmektedir. Aslında çözümsüzlük çağrısı olarak görmüş olduğumuz bu durumun gerekçesine, Bern Kongresi'nin sonuç değerlendirmesi kısmında detaylı olarak yer verilmektedir.

Kapatmaya yönelik ilk girişimden sonraki hamlenin 10 yıl kadar beklemiş olması, devletin bu zaman zarfında pasif kaldığı anlamına gelmemektedir. 1864 yılı ile başlayan süreç kesintisiz bir şekilde yurt içinde devam etmiştir. Bern Kongresi'nin bu noktadaki önemi, Osmanlı Devleti'nin ilk kez ilgili devletlerin yanında tüm dünyaya bu yöndeki kararlılığını, iradesini ve egemenlik hakkını duyurmuş olmasıdır. Ülke içerisindeki girişimler, muhatap devletlerin uzlaşmaz, taviz vermeyen ve gerçeğe aykırı tutumları dolayısıyla sonuçsuz kaldığı için,⁵¹⁸ Osmanlı Devleti, Bern gibi uluslararası mecralara büyük önem atfetmeye başlamıştır.

ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı, s. 343-344; *Les Bureaux de Poste Etrangers En Turquie*, Les Carnets du Bosphore III, Edition ISIS, Istanbul 1989, s. 2-4.

⁵¹⁵ Salih Zeki, "Ecnebi Postahaneleri", *Tanin*, 18 Eylül 1324 (1 Ekim 1908); Salih Zeki, "Ecnebi Postahaneleri", *Tanin*, 25 Eylül 1324 (8 Ekim 1908); Salih Zeki, "Ecnebi Postahaneleri", *Tanin*, 6 Teşrin-i evvel 1324 (19 Ekim 1908); Salih Zeki, "Ecnebi Postahaneleri", *Tanin*, 10 Teşrin-i evvel 1324 (23 Ekim 1908).

⁵¹⁶ *Documents du Congrès Postal International à Berne*, s. 22; BOA, HR.İD. 1713/52, M.05.05.1901.

⁵¹⁷ *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, N. 588, 72me Année, 25 Avril 1936, s. 466; BOA, HR.İD. 1713/52, M.05.05.1901.

⁵¹⁸ "Turquie – Les Postes Etrangères", *Journal de Genève*, N. 137, Lundi 20 Mai, 1901.

Burada UPU'nun yaklaşımı ile ilgili olarak da şu yanlışlığı ifade edebiliriz. İtalya'ya ait Trablusgarp Posta Ofisinin bağımsız bir idare olarak UPU tarafından tanınması Bern Kongresi ile olmuştur. İtalya'nın bu yöndeki talebi tüm aykırılıklarına rağmen kabul görmüş iken Osmanlı delegesinin çağrısına verilen cevap, posta birliğinin kuruluş ruhuna uygun düşmemiştir. Üstelik diplomatik kanalların ne denli çıkmaz olduğu biliniyor iken meselenin gündem dışı bırakılmış olması, anlaşılması zor bir konu olarak kalmaya devam etmektedir. Ortaya çıkan zorluklara göre Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki stratejisini yeniden şekillendirdiğini takip eden bir diğer kapatma girişiminden anlamak mümkündür. Devlet, UPU Sözleşmesi'nin hükümleri uyarınca yabancı posta gönderileri üzerinde çıkış ülkesinin pullarının olması gerektiğini ve bunların da Osmanlı pulları olacağını öne sürerek bir başka yoldan ilerleme kaydetmek istemiştir. Bilindiği üzere, ilgili Avrupalı devletler, bahse konu posta gönderileri için kendi pullarını kullanmakta ve Osmanlı ofislerine özgü pullar basmaktaydı. Bu yöndeki nihai girişim ise devlet güvenliğinin ihlali temelinde şekillenmiştir. Söz konusu girişimlere bakıldığında, devletin bütün yolları denediğini görmekteyiz. Ancak herhangi bir sonuç elde edilememiştir.⁵¹⁹

Osmanlı'nın çabalarını görmezden gelen bir gelişme olarak, Avrupalı devletlerin tamamen ticari kaygılar ve öncelikler temelinde sömürge topraklarını UPU'nun tarafı haline getirmek üzere 17-27 Ocak 1876 tarihlerinde düzenlenen Bern Konferansı'nda bir araya gelmiş olması,⁵²⁰ üzerinde durulması gereken bir konudur. UPU çatısı altında, kongre haricindeki önemli toplantıların ilki olan bu posta buluşmasında Avusturya-Macaristan, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık, İtalya, Britanya Hindistan ve Mısır delegasyonları hazır bulunmuştur.⁵²¹ Uluslararası ticaretin geliştirilmesi için mevcut hukuki ve ticari engellerin ortadan kaldırılması noktasında UPU'nun teşvik edici bir rol oynaması ve çözüm merkezi olarak hareket etmesi tabii bir durum olmakla birlikte geniş bir coğrafyayı kapsayan Osmanlı pazarının benzer kaygılarla bütünüyle farklı bir söylem üzerinden gündem dışı tutulması, kurucu üye Osmanlı Devleti ve hukuken tanınmış yetkili posta idaresi Osmanlı Teşkilatı'na karşı aykırılık teşkil

⁵¹⁹ *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, N. 588, 72me Année, 25 Avril 1936, s. 466-467; BOA, HR.İD. 1713/52, M.05.05.1901.

⁵²⁰ “Entrée de l'Inde britannique et des Colonies françaises dans l'Union Générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Volume, N. 6, 1er Mars 1876, s. 83-98; “La Conférence postale de Berne”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 5, 1er Février 1876, s. 79-81; Denys Peter Myers, *Manuels des Recueils de Traités et des Recueils Relatifs aux Traités*, Cambridge-Imprimerie de l'Université d'Harvard, Londres 1922, s. 457.

⁵²¹ Bühler, *Der Weltpostverein: Eine Völkerrechtsgeschichte und Wirtschaftspolitische Untersuchung*, s. 27-28; Post-038 A 0010 3, *L'Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, Mémoire publié par le Bureau International à l'occasion de la célébration du XXVème anniversaire de l'Union 2-5 Juillet 1900, Imprimerie CH. Viret-Genton, Lausanne 1900, s. 120-121; Cotreau, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, s. 85-95.

etmiştir. Bu durum, yabancı posta meselesinin merkezinde yer alan Avrupa devletlerinin UPU üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Bern Kongresi öncesinde, sırasında ve sonrasındaki sonuçsuz uzun sürecin kısa bir değerlendirmesini bu şekilde yapmak mümkündür. Verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere başta Osmanlı Devleti ve Posta İdaresi olmak üzere diğer tüm devlet kurumlarının bu meselenin sonuçlandırılmasında ciddi çaba gösterdikleri ve zaman ayırdıkları görülmektedir. Büyük bir kararlılık ve süreklilik ilkesi temelinde yürütülen bu yaklaşım, Türkiye haberleşme tarihi ve PTT'nin kurumsal kimliğinin temelini oluşturan değerlerden birisi olarak önemlidir.

4.2. UPU ÜYELİĞİNİN ÖNEMİ

Osmanlı Posta Teşkilatı, bilhassa UPU kurucu üyeliği ile birlikte Osmanlı Devleti adına yetkilendirilmiş tek posta hizmet sağlayıcısı rolünü pekiştirme ve güçlendirme mücadelesinde sürekli gelişim göstermiştir. 1874 yılından başlayarak yabancı posta idarelerinin kapatıldığı 1914 yılına kadar, bu süreci hızlandıracak veya mümkün kılacak, bir başka ifadeyle Osmanlı Posta Teşkilatı'nın elini güçlendirecek, onu yabancı devletler ve uluslararası lobi/basın karşısında yetkin gösterebilecek ciddi adımların atıldığını, reform niteliğinde yeniliklerin yaşandığını ve yeni hizmet kanallarının ivedilikle oluşturulmak istendiğini söylemek mümkündür.

UPU üyeliği, Osmanlı Posta Teşkilatı adına özellikle dış görüşmeler ve uluslararası posta diplomasisi temelinde daha önce hiç olmadığı kadar ciddi bir tecrübe zemini sağlamıştır. Devletin kapatma yönündeki tasarrufu, Hariciye Nezâreti tarafından ilgili devletlerin elçileri ve posta birimlerinin genel müdürlerine doğrudan iletilmiş, aynı husus Osmanlı Devleti'nin ilgili devletlerdeki elçileri eliyle dışişleri bakanlıklarına bildirilmiştir.⁵²² UPU üyeliği bu noktada hızlı sonuç alabilme adına etkili olamamışsa da yabancı posta idareleri krizinin nihayete erdirilmesine çok ciddi katkısı olmuştur. UPU kurucusu olma vasfı, Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ilgili devletler ile dış diplomaside yürüttüğü politikanın en güçlü argümanlarından birisi olarak hukuki dayanak sağlamıştır.

Osmanlı devlet adamları zaman zaman İstanbul'da ilgili devletlerin elçileri ve posta genel müdürleriyle bu yönde görüşmeler gerçekleştirmiştir. Dikkat çeken husus, ilgili posta idarelerinin kendilerini birer ticari işletme olarak niteleyerek, bu sürecin muhatabı

⁵²² BOA, HR.SYS. 2276/11, M.09.09.1914.

olmadıklarını ve dolayısıyla bu sorunsalın haricinde tutulma çabası içerisinde olmalarıdır. Onlar da tıpkı UPU Kongresinde Osmanlı delegesine söylendiği şekilde diplomatik kanalları adres göstermiştir. Benzer şekilde, ilgili devletlerin elçileri de Osmanlı Devleti muhatabının doğrudan kendi hükümetleri olduğunu öne sürmüş, posta idarelerinin doğrudan kendi hükümetlerine bağlı olarak hizmet sunan işletme birimleri olduklarını ve hükümetlerinden bu yönde bir karar olmadığı sürece faaliyetlerine devam edeceklerini belirtmişlerdir.⁵²³ Osmanlı Devleti tarafından kendilerine verilen notaları kendi hükümetleri ile paylaşma ihtiyacı hissetmemişlerdir. Tüm bunlara karşılık, Osmanlı Devleti en üst noktadan Avusturya, Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık hükümetlerini, dışişleri bakanlıklarını ve İstanbul'daki ana posta birimlerinin genel müdürlerini muhatap alacak şekilde Osmanlı ülkesindeki yabancı posta idarelerinin hukuki bir zemine oturmayan gayri meşruluklarını ve kapatılmaları yönündeki kararlılığını sonuna kadar devam ettirmiştir.⁵²⁴

4.3. DÖNEM BASINININ ROLÜ

Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan eleştiri ve suçlamaların 1874'ten sonra yoğun bir şekilde uluslararası basında yer almış olması, UPU üyeliğinin bu noktadaki olumlu etkisini yansıtmaya açısından önemlidir. Bu tarihe kadar sadece Osmanlı Devleti ve muhatap Avrupalı devletler arasında gerçekleşen müzakereler,⁵²⁵ 1874 tarihi ile birlikte tüm dünyanın dikkatini çekecek şekilde daha geniş bir alana çekilmiştir. Uluslararası posta krizi tabiriyle uzun yıllar boyunca Avrupa menşeli gazetelerin sütunlarında yer edinecek bu kritik mesele, Birinci Dünya Savaşı öncesinde yoğunluk kazanmıştır.⁵²⁶ İstanbul tam anlamıyla bir uluslararası posta müzakere merkezine dönüşmüş, Osmanlı Hariciye Nezâreti ve Osmanlı Posta Teşkilatı bu süreçte müzakereleri birlikte yürütmüşlerdir.⁵²⁷

Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idareleri meselesindeki duruşu ve kararlılığı, Batılı devletler tarafından posta temelli birtakım söylemlerle sonuçsuz bırakılmak istenmiş ve dış basın üzerinden Osmanlı Posta Teşkilatı'na karşı bir karalama kampanyası olarak da ele alınabilecek olumsuz bir algı oluşturma yoluna gidilmiştir.

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yeni bir kuruluş olarak sunmakta olduğu posta hizmetlerine

⁵²³ BOA, HR.HMŞ.ISO. 76/14, M.16.11.1910.

⁵²⁴ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 130, Dimanche 12 Mai, 1901.

⁵²⁵ *Documents du Congrès Postal International à Berne*, s. 19-23.

⁵²⁶ [Résultats 1 - 20 de 183 pour postes ottomanes — e-newspaperarchives.ch. letempsarchives.ch](http://e-newspaperarchives.ch. letempsarchives.ch). Erişim: 16 Haziran 2021.

⁵²⁷ BOA, HR.SYS. 2276/11, M.09.09.1914.

ilişkin yapıcı eleştiriler getirilebilir olmakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin bilhassa İstanbul başta olmak üzere büyük ticari ve liman kentlerini kapsayacak şekilde uluslararası posta hizmeti sunamayacak durumda olduğu, güven ve emniyet noktasında ciddi sorunların bulunduğu eleştirisi⁵²⁸ sorgulanmalıdır. Bu atmosferde, İstanbul'un kaç posta görüşmesine ev sahipliği yaptığı net olarak bilinmemekle beraber yabancı posta varlığı Osmanlı Devleti'nin ilgili devletlerle yaptığı görüşmelerin birincil gündem maddesi olmuştur.⁵²⁹ Avrupalı posta idareleri, Osmanlı varışlı postaların Osmanlı Posta Teşkilatı'nın eline bırakılamayacağını, teslim edilemeyeceğini ve postayı güvenli bir şekilde teslim alıp alıcılarına ulaştırılabilecek bir yapılanmaya sahip olmadığını dış basının gündeminde tutmuşlardır.⁵³⁰ Bu durum, bir yönüyle de sadece Osmanlı hükümetlerini veya posta idaresini hedef almakla sınırlı kalmamakta, aslında doğrudan bütün devlet mekanizmasını ve toplumu da içine çeken bir boyut kazanmaktadır.

Burada belki daha önemli olan husus, Osmanlı Devleti'nin karşıt olarak öne sürdüğü argümandır. Osmanlı Devleti varışlı postaların kapalı olarak geldiği, içeriklerinin kontrol edilemediği, devleti hedef alan ancak dış postalar kanalıyla herhangi bir ölçüt ve mevzuat tanımaksızın veya olmaksızın taşınan yayınların kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır.⁵³¹ Bu husus, ilgili devletlerin kendi aralarında yaptıkları görüşmelerin merkezini oluşturmuş ve Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki söylemlerinin yetersiz oluşunu öne sürerek; Doğu Express'i ile Türkiye'ye taşınan posta gönderilerinin tren görevlilerine zimmet edildiğini, Osmanlı varışlı düzenli posta vagonlarının özel görevliler nezaretinde kilitlendiğini, özel kuryeleri kullanmaktan ileri gelen bir takım masrafların dahi Osmanlı Devleti Posta İdaresi'ne ödenecek olan ücretlerden düşüleceği hususu ilgili postaların genel müdürleri tarafından tek söylem olarak öne sürülmüştür.⁵³²

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın uluslararası girişimleri 1874 ve sonrasında artarak devam etmiştir. Ancak UPU'nun müdahil posta krizi sürecine dahil olmaktan kaçındığını ve herhangi bir destek sunmadığını ifade etmek gerekir. Dönem gazetelerine yansıyan ilgili içerikler incelendiğinde, UPU ile ilgili herhangi bir bahsin geçmediği tespit edilmiştir. Öne sürülen

⁵²⁸ Thobie, *Intérêts et Impérialisme Français dans L'Empire Ottoman (1895-1914)*, s. 37-40.

⁵²⁹ BOA, HR.TO. 616/69, M.05.08.1868; BOA, HR.MKT. 849/93, M.23.10.1874.

⁵³⁰ "Turquie-Bureau de Poste Etrangères-L'Incident de Mai 1901", *Revue General de Droit International Public*, Tome VIII, A. Pedone, Libraire-Editeur, Paris, 8E 561 (1901), s. 777-797.

⁵³¹ BOA, BEO. 1003/75177, M.07.08.1897; BOA, DH.MKT. 2389/35, M.15.7.1900.

⁵³² "Turquie-Les Postes Étrangères", *Journal de Genève*, N. 137, Lundi 20 Mai, 1901; "Turquie", *Journal de Genève*, N. 138, Mardi 21 Mai, 1901.

gerekçe, yabancı posta krizinin ilgili devletler arasındaki diplomatik bir sorun olduğudur. Uluslararası düzeyde de Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki girişimlerine destek veren herhangi bir söylem kısa vadede ortaya çıkmamıştır. Bir başka ifadeyle, Osmanlı Devleti'nin çağrısına herhangi bir devletten destek gelmemiştir.

Bütün bunların karşısında, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki girişimlerinin ve diplomatik görüşmelerinin doğal olarak zaman içerisinde giderek keskinleştiğini söylemek mümkündür. Osmanlı Devleti, haklı ve doğru bir diplomasi üzerinden Osmanlı varışlı posta gönderilerinin Osmanlı Posta Teşkilatı'na teslim edilmesinde ısrarcı olmuş, dağıtımları veya ileriye sevklerinin UPU kurucu üyesi ve Türkiye adına yetkilendirilmiş olan Osmanlı Posta Teşkilatı eliyle sağlanması gerektiği mücadelesinden taviz vermemiştir. Bu diplomasinin diğer bir tamamlayıcı unsuru olarak, yabancı posta idareleri eliyle kabul edilen Avrupa varışlı posta çuvallarının kabul edilemez olduğunu ve ileriye sevklerinin sağlanmayacağını devamlı olarak vurgulamıştır. Bu husus, Osmanlı Posta Teşkilatı ve yabancı posta birimlerinin yanı sıra Osmanlı Devleti ve ilgili Avrupalı devletler arasında da sıcak ve hassas bir gündem maddesi olarak kalmaya devam etmiştir.⁵³³ Meseleye ilişkin görüşmeler zaman zaman şiddetli geçmiş, anlaşmazlıktan ileri gelen mücadele gündelik yaşama da yansımış ve diplomatik mercilerin de müdahil olmasıyla da gündelik yaşamda halkın dikkatini çekecek kadar büyümüştür. Osmanlı Devleti'nin tüm bu çabaları dikkate değer olmakla birlikte, yabancı posta idareleri bu süreçte Osmanlı varışlı gönderileri eskiden olduğu şekilde kendi işletme süreçlerinden geçecek şekilde kabulünü sağlamış ve yurt dışına olan yabancı postaların ileriye sevk, Osmanlı Posta Teşkilatı'nı dışarıda bırakacak ve etkisiz kılabilecek şekilde birtakım özel kurye şirketleri kanalıyla sağlamıştır.⁵³⁴

Bütün bunlara ek olarak, Osmanlı Devleti ile Avrupalı güçlerin oldukça basit addedilen bazı uluslararası hukuk meselelerinde anlaşmazlığa düşebildikleri ve bu farklı görüşlerin özellikle Osmanlı Devleti ile bu devletler arasındaki posta sistemi temelinde şekillendiği hususu da uluslararası basına tek taraflı yansımıştır. Bu husus ve yukarıdaki değerlendirmeler ışığında, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın aslında var olmayacak kadar işlevsiz olduğu, keyfi yönetildiği, posta mübadelesinde gecikmelere sebep olduğu, suiistimallerin olduğu, posta çalışanlarının ihmalkâr ve kötü niyetli oldukları yönündeki değerlendirmeler detaylı olarak uluslararası basında yer almıştır. Dikkat çeken bir ayrıntı olarak, Osmanlı Posta Teşkilatı'na

⁵³³ BOA, BEO. 207/15512, M.25.5.1893.

⁵³⁴ “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 108, Jeudi 9 Mai, 1901; “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 127, Jeudi 9 Mai, 1901.

yönelik bu eleştirilerin devamında benzer kritik aslında hukuki statüye de sahip olan ilgili resmî devlet görevlerinin posta noktasındaki müdahalelerine ilişkindir. Buna göre; uluslararası posta doğrudan Osmanlı Posta Teskilatı'na teslim edilmekte, bunlar da postaları keyfî olarak durdurmakta, engel olmakta, mühürünü çıkarmakta, açmakta, istediği her şeyi silmekte ve sadece keyfine uyanı geri döndürmektedir. Bu keyfî hareket ortamı ve postanın doğasına aykırı ihlallerden ötürü Avrupalı posta idarelerinin Osmanlı Devleti'ndeki varlıklarının kaçınılmazlığının anlaşılabilir olduğu vurgulanmıştır.⁵³⁵ Yalnızca bu durum temelinde dile getirmekte gerek gördüğümüz bir ayrıntı şu şekildedir; Osmanlı Posta Teşkilatı personelinin yanı sıra gümrük çalışanları gibi uluslararası postanın ülkeye girişinde ve çıkışında müdahil olan resmî devlet görevlileri postayı bilmemekle itham edilmekte, nasıl davranacağını ve çalışacağını bilmeyen kimseler olarak görülmektedir.⁵³⁶

Uluslararası basına yansıyan olumsuz mahiyetteki içeriğin çıkış noktası veya dönemin basın organlarına nasıl iletildiği üzerine muhakeme edildiğinde, meselenin İstanbul'daki gazeteler ve yabancı misyonlar üzerinden şekillenmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Dönem itibarıyla yegâne haberleşme kanallarından birisi olan posta ekonomik açıdan muazzam bir zenginlik anlamına gelmekteydi. Yabancı posta ağları, buna güçlü bir kanıttır. İnsan dolaşımı doğal olarak meşakkatli ve pahalı bir lükstü. İnsanların kitleler halinde Osmanlı topraklarındaki yerli posta hizmetini gözlemlemesi, kullanması ve buna göre fikirlerini beyan etmiş olmaları gerçeğe uygun düşmemektedir. Veya mevcut olduğu öne sürülen problemlerin yerinde tespit edilmiş olması ihtimal dışıdır. Aynı içeriğin farklı gazetelerde değiştirilmeksizin yer almış olması, bu bilgilerin servis edildiği ihtimalini güçlendirmektedir. Ekonomik kazanımlarını ne pahasına olursa koruma peşinde olan Osmanlı'da mukim yabancı misyonlar eliyle kayıt altına alınan ve geniş kitlelere ulaştırılması için Avrupa merkezli gazetelere havale edilen içerikler söz konusudur. Feda edilen Osmanlı Devleti'nin veya Osmanlı Posta Teskilatı'nın bu alandaki imajı olmuştur. Avrupalı gazetelerin, kendilerine ulaşan bilgileri teyit etmesi ve Avrupalı güçleri karşısına alabilecek bir tavır benimsemesi mümkün görünmemektedir. Nitekim böylesi bir yaklaşım Bern Kongresi esnasında dahi geliştirilememiştir.

Mütalaa edilmekte olan meselenin bir diğer boyutu da eleştirilerin yer aldığı yayın organı olan dönem gazeteleridir. Gazetelere yansımış olan eleştiriler subjektiftir. Gazetelerin nesnellik noktasında ölçü kabul edilip edilmeyeceği veya dikkate alınıp alınmamaları hususu,

⁵³⁵ “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 127, Jeudi 9 Mai, 1901.

⁵³⁶ “La Fin du Ramazan—Le Parti Anglais—L'incident de Salonique—Le Brigandage—Postes et Douanes—La Fête du 14 Juillet”, *Journal de Genève*, N. 173, Vendredi 24 Juillet, 1885.

göz ardı edilemeyecek ölçüde ciddi olmuştur. Araştırmalarımız sırasında rastladığımız kanıtlayıcı bir etken olarak, gazetelerdeki eleştirilerin veya Osmanlı Posta Teşkilatı'na atfedilen birtakım eksikliklerin posta mercileri tarafından referans kabul edilmiş olmasıdır. Bu minvalde, UPU'nun resmî yayın organı *Union Postale*'e yansımış olan boyutun irdelemeye çalıştığımız hususa dayanak oluşturduğunu söylemek mümkündür.⁵³⁷ 1 Ocak 1876 yılı itibarıyla Osmanlı Posta Teşkilatı'nın düzenli uluslararası posta hizmetini duyurmuş olmasına karşılık olarak, *Levant-Herald* ve *Journal de Geneve*'de yer alan eksik haberler dayanak gösterilerek bu hizmetin uygulamaya konulmadığına yer verilmiştir. Bu sebeple de uluslararası posta hizmetinin Osmanlı Devleti sınırlarında kurulu bulunan yabancı posta idareleri üzerinden sağlanmaya devam edileceği belirtilmiştir.⁵³⁸

Bu durum, eleştirileri etraflıca ortaya koyma çabasını gerekli kılmaktadır. Burada verilen bilgiler durumu biraz daha hassas bir mesele haline dönüştürmektedir. Osmanlı Posta Teşkilatı eliyle UPU'ya gönderilen malumatın ve UPU ile Osmanlı Posta Teşkilatı arasındaki doğrudan iletişim kanalının arka plana itilmiş olduğunu söylemek mümkündür. Gazetelerde yer alan bilgilerin böylelikle gerçek kabul edilmiş olduğunu, UPU tarafı Osmanlı Posta Teşkilatı'nın iddia edildiği gibi işlevsiz olduğu peşinen kabul edilerek, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın asli vazifesi haline gelmiş olan uluslararası posta hizmeti noktasında Avrupalı posta birimlerinin lehine inisiyatif kullanıldığını vurgulamak gerekir.

4.4. OSMANLI POSTA TEŞKİLATI'NA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Bu süreçte, Osmanlı Devleti ile ilgili olarak dış basına yansımış haberlerin çok önemli bir kısmını bahse konu posta krizine dairdir.⁵³⁹ Dış basının yanı sıra ilgili ülkelerin meclislerinde de bu husus gündeme gelmiş ve görüşülmüştür. Burada dikkat çekilmesi gereken husus, Osmanlı Devleti'nin posta alanındaki bu özerk yapılanmalara yönelik müdahalesinin, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın deklarasyonlarına ve devletin bu yöndeki notalarına⁵⁴⁰ rağmen dış basındaki haliyle ülke meclislerine taşınmış olmasıdır. Bu mesele İngiliz Avam Kamarası'nda

⁵³⁷ *Union Postale*, dönem koşulları göz önünde bulundurulduğunda oldukça ciddi sayılabilecek bir baskı sayısına sahiptir. Aylık baskıların ülkelerin talebine göre kendilerine gönderildiğini görüyoruz. 1876 yılı Şubat baskısı, 4000 adet olarak gerçekleşmiştir. Buna göre; Almanya 1213, Avusturya 382, Macaristan 37, Belçika 248, Danimarka 104, Mısır 142, İspanya 20, Amerika Birleşik Devletleri 51, Fransa 120, Birleşik Krallık 25, Yunanistan 20, İtalya 93, Lüksemburg 19, Karadağ 3, Norveç 20, Romanya 266, Rusya 46, Sırbistan 5, İsveç 117, İsviçre 217 ve Türkiye 27 baskı talep etmiştir. “Le Journal l'Union Postale”, *Union Postale*, 1er Volume, N. 5, 1er Février 1876, s. 82.

⁵³⁸ “Les Postes Turques”, *Union Postale*, 1er Volume, N. 3, 1er Décembre 1875, s. 49-50.

⁵³⁹ letempsarchives.ch. Résultats 1-20 de 183 pour postes ottomanes — e-newspaperarchives.ch. Erişim: 16 Haziran 2021.

⁵⁴⁰ BOA, HR.TH. 40/2, M.20.07.1881; BOA, HR.SFR. 1/57, M.22.06.1875.

tartışılırken, Lord Cranborne, İstanbul'daki büyükelçilerin burada faaliyet gösteren yabancı posta idarelerinin gönderilerine el konulmasını protesto ettiğini dile getirmiştir. İngiliz Hükümetine göre, böylesi posta ihlallerinin bir daha tekrarlanmaması noktasında kendilerine teminat verilmiştir. Bununla birlikte, İngiliz Hükümetinin birçok defa yabancı posta idarelerinin kapatılması yönündeki teklifi göz önünde bulundurmaya, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın postanın taşınması noktasında gereken emniyet tedbirlerini tam olarak yerine getirecek şekilde organize olması şartıyla sıcak baktığını vurguladığını belirtmiştir. Ancak her defasında, Osmanlı Devleti'nin uyguladığı prosedür ve müdahalelerinin, şimdiye kadar İngiliz Hükümetini bu yöndeki teklifleri incelemekten vazgeçirdiği veya alıkoyduğu öne sürülmüştür.⁵⁴¹

Batılı posta örgütlerinin eleştirilerini irdelemeye devam edecek olursak, bazen farklı üsluplarla aynı hususların ön plana çıkarıldığını görmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idarelerini ortadan kaldırma yönünde planları olmakla birlikte devletin bu yönde aceleci davranmadığının dile getirilmiş olması, Osmanlı Devleti'nin mevcut eleştirilerden de yola çıkarak benimsediği hassas diplomasi sürecini yansıtmaya açısından değerlidir. Dış basına yansıyan haliyle, dönemin Avrupalı güçleri, hem dışişleri bakanlıkları hem de İstanbul'da kurulu bulunan misyon ve posta merkezlerinin geliştirdiği ortak söylemi, olabilecek en makul çözüm olarak kendilerince dile getirmekte ısrar etmişlerdir. Bir başka ifadeyle, ortak bir söylem dâhilinde Osmanlı Devleti ve kendileri için de önemli bir sorun haline dönüşen bu meselenin nasıl uzlaşma içerisinde nihayete erdirilebileceği noktasında Osmanlı Devleti'ne kendilerince yapıcı ancak gerçekte Osmanlı Posta Teşkilatı'nın olmadığı Osmanlı tarafından kabul edildiği anlamına gelen önerilerde bulunmuşlardır. Osmanlı topraklarındaki yabancı posta ofislerinin varlıklarının ancak Osmanlı Posta Teşkilatı'nın posta doğasına uygun olarak ıslah edilmesi ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Avrupalı ülkelerin hâlihazırda sahip olduğu standarda getirilmesiyle mümkün olabileceği vurgulanmıştır.⁵⁴² Kendilerince makul gördükleri bu tespitin devamında, Osmanlı Posta Teşkilatı'na yönelik olumsuz bakış açısını ön planda tutmaya devam etmişlerdir. Bir mucize olarak gördükleri bu durumun (Osmanlı Posta Teşkilatı'nın posta hizmet kalitesini çağdaşlarının düzeyine çıkarması) gerçekleşmesiyle birlikte Osmanlı toplumunun artık Fransa, Birleşik Krallık, Almanya, Rusya ve Avusturya posta merkezleri yerine Osmanlı Posta Teşkilatı'nı tercih edebileceklerini alaycı bir üslupla

⁵⁴¹ “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N.109, Vendredi 10 Mai, 1901; “Angleterre”, *Journal de Genève*, N.130, Dimanche 12 Mai, 1901.

⁵⁴² *Journal de Genève*, N.103, Samedi 14 Avril 1900.

aktarmışlardır. Böylelikle, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yeni yüzyılın değerli ve ideal hizmet sağlayıcısı olabileceği belirtilmiştir. Benzer şekilde ancak böylelikle yabancı posta idarelerinin işlevsiz kılınabileceği ifade edilmiş ve aksi halde ilgili ülkelerin bahse konu posta ofislerinin kapatılmasına müsaade edilmeyeceğinin altı çizilmiştir.

Osmanlı topraklarında posta faaliyetinde bulunan Avrupalı devletlere göre, Osmanlı Posta Teşkilatı, posta hizmeti noktasında geliştirilmediği ve mükemmelleşmediği müddetçe,⁵⁴³ bu yöndeki çabaları sonuçsuz kalmaya devam edecekti. Devamında, Osmanlı Devleti'nin ilk hedefinin imparatorluğun posta idaresini ıslah etmek olması gerektiği önerisinde bulunulmuş ve yalnızca bu bağlamda Osmanlı Devleti'ni teşvik edilebileceklerini ve destekleyebileceklerini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, ciddi bir reform noktasında somut şüphelerinin bulunduğu ve nihayetinde ümit etmedikleri bir durum olsa da Osmanlı Devleti'nin bu süreçteki nihai hedefinin yabancı postaları kapatma olmasını üzüntüyle karşılayacaklarını da belirtmişlerdir. Biraz daha farklı bir yaklaşım olarak, bu değerlendirmelerin akabinde, yabancı posta idarelerinin varlığının Osmanlı toplumunu oluşturan unsurlar için de son derece önemli olduğunu, yasak durumunda kendilerinin yanı sıra Osmanlı tebaasının da medeni dünya içerisinde iletişim ve haberleşme imkânından mahrum kalacağını ve devletten ziyade kendi halkının zorluk yaşayacağı ve olumsuz etkileneceği öne sürülmüştür.⁵⁴⁴

Posta temeline dayandırılan eleştirilerin oldukça geniş bir alanı kapsadığını söylemek mümkündür. Posta hizmetleri noktasında Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini ve bağımsızlığını kabul ettirmeye çalıştığını biliyoruz. Bu süreçte, devletin kendisinden başlayarak Gümrük İdaresi üzerinden Osmanlı posta memurlarına kadar uzanan geniş bir yelpazede gerçeklikten uzak söylemler kanalıyla ciddi eleştiriler getirildiğini görebiliyoruz. Bunun biraz daha ötesine geçen bir kesit olarak, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki idealinin acı ve içler acısı bir fiyasko olduğu⁵⁴⁵ eleştirisi düşündürücüdür. Tarihin her döneminde farklı kültürlerdeki yönetimlere ve kurumlara eleştiriler olabilmekle birlikte, ifadelerin tarihe not düşülme üslubunda tutarlılık ve nesnellik gözetilmeye özen gösterilmiştir. Buradaki durum için herhangi bir sınır olması gerektiği beklentisi haricinde bu türden söylemlerin hedefindeki kurumun; devlet kültürü ve kimliğinin tamamlayıcı bir unsuru olan posta idaresi olmasıdır.

⁵⁴³ Philip Marshall Brown, *Foreigners in Turkey – Their Juridical Status*, Princeton University Press, Princeton 1914, s. 95-96.

⁵⁴⁴ “Russie et Allemagne en Asie Mineure–Le tarif douanier–Les postes–Commandes de Matériel de Guerre”, *Journal de Genève*, N. 103, Samedi 14 Avril 1900.

⁵⁴⁵ “Postes Turques”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 126, Vendredi 31 Mai, 1901.

Öne sürülen eleştiriler bağlamında atıfta bulunulan bir başka mesele, *Dolmabahçe* isimli Osmanlı posta gemisine ilişkindir. 1840'larda *Malakoff* adıyla bilinen bu geminin Marsilya'dan satın alındığı ve işlevsiz olduğu iddia edilmiştir. İstanbul ve Varna arasında gidip gelen geminin çoğunlukla saatlerce geciktiği, motorları başta olmak üzere bütünüyle eski ve kusurlu olduğu; normal gemiler saatte 12 knot hız yaparken Dolmabahçe gemisinin saatte 7 knotta kaldığı ve sonuç olarak da 140 mil olan İstanbul-Varna arasını 19 saatte kat edebildiği eleştirisi getirilmiştir. Gecikme dolayısıyla Varna'ya zamanında ulaşamayan Osmanlı postalarının başka alternatif kanallarla ileriye sevk edildiği ve bunun Osmanlı Posta Teşkilatı adına ekstra maliyet oluşturduğu da vurgulanmıştır. Batılı posta örgütleri, sevkியatla ilgili bir meseleyi genele yayarak Osmanlı Devleti'ne karşı kullanmışlardır. Buna göre, Türklerin zamanın posta hizmeti gerekliliklerini anlamaktan ve sağlamaktan uzak oldukları öne sürülmüştür.⁵⁴⁶ Osmanlı Devleti, her eleştiriye ve aksaklığa ivedilikle eğilmiştir ve çözüm bulmuştur. Nitekim Osmanlı Posta Teşkilatı emrinde süratli nakliye vapurları tedarik edilinceye kadar, devlete ait *İzzedin* ve *Fevaid* adındaki vapurların Varna posta hattına tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁴⁷ Deniz postası taşımacılığını daha organize ve hızlı hale getirmek üzere posta gemisi yapımına başlanmış olması da,⁵⁴⁸ yabancı postalar üzerinden şekillendirilen argümanlara karşı Osmanlı Devleti'nin posta kalkınmasına verilebilecek en önemli örneklerdendir.

Osmanlı topraklarındaki yabancı postanelerin işlem hacimlerinin arttırmaları, Osmanlı Devleti'nin zarar etmesi anlamına gelmekteydi.⁵⁴⁹ Bilindiği üzere, işlem hacimlerinin azaltılmasına imkân sağlayacak tedbirler, ilgili Osmanlı posta ıslahat komisyonları tarafından alınmıştır. Burada da benzer bir kısıtlama söz konusudur. Osmanlı Posta Teşkilatı ve Gümrük İdaresi'nin paha biçilemeyen bu değerli eşyaların ülkeye girişi ve çıkışında devre dışında bırakılmış olması, doğrudan Osmanlı Devleti'nin kendisi ve ilgili idareleri adına ciddi bir ekonomik kayıp anlamına gelmektedir. Bu maddelerin kayıtlı ve şeffaf olarak devlet denetiminde sigortalı olarak taşınması, gelir anlamına gelmektedir. Karadeniz'in girişinde bu yönde bir denetim gerçekleştiren Osmanlı devlet görevlileri ve posta memurları, posta çuvallarının içerisinde ciddi sayıda değerli eşya taşındığını tespit etmiş ve kayıt altına almıştır. Mücevherat, ziynet eşyası, saat ve çok sayıda küçük hacimli değerli eşyanın kapalı kutular veya

⁵⁴⁶ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 206, Vendredi 15 Août, 1884; "Turquie", *Journal de Genève*, N. 200, Vendredi 8 Août, 1884; "Les postes étrangères en Turquie", *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 113, Mercredi 15 Mai, 1901.

⁵⁴⁷ BOA, Y.PRK.ASK. 23/48, M.8.8.1884.

⁵⁴⁸ BOA, Y.PRK.EŞA. 38/56, M.15.7.1901.

⁵⁴⁹ BOA, DH.MKT. 2189/101, M.13.4.1899.

kayıtlı mektup gönderileri içerisinde güvenli ve neredeyse ücretsiz bir şekilde alıcı adreslerine ulaştırıldığı tespit edilmiştir.⁵⁵⁰ Osmanlı topraklarında en eski faaliyet geçmişine sahip Avusturya Posta İdaresi bu kayıt dışı taşımacılık sürecinin önde gelen aktörlerindendir.⁵⁵¹ Alman Posta İdaresi eliyle de bu türden bir taşımanın gerçekleştiği ifade edilmiştir. Kaçakçılık temelinde yapılan denetimler sırasında şahsi mahiyet arz eden veya ticari müesseselere ait olabilecek posta gönderilerinin akıbetleri noktasında bazı tereddüt ve tedirginlikler yaşanmıştır. Gönderilerin sorunsuz bir şekilde belirtilen süre içerisinde alıcılarına teslim edilip edilemeyecekleri endişesinin yanı sıra kayıp veya zarar görebilecekleri yönünde de çeşitli kaygılar ortaya çıkmıştır. Postanın doğasına aykırı olan kayıt dışı taşıma sürecinin mağdurları olarak kabul edilebilecek bu kesim insanların endişeleri, yabancı posta idarelerinin kapatılması sürecinde devletin bu yöndeki girişimlerine dayanak oluşturacak şekilde somut bir zemine oturmuştur. Öte yandan, Batıların ısrarcı oldukları sorunsal burada da gündeme gelmiş, kendi ağırları üzerinden gerçekleşen kaçakçılığı sorgulamaktan ziyade normal posta gönderilerinin Osmanlı Posta Teşkilatı çalışanlarının eline bırakılamayacak kadar hassas olduğu iddialarına destek aramayı tercih etmişlerdir. Uluslararası ticaretin bu mesele temelinde irdelenmesi gereken bir başka hassas konu olduğunu belirtmek gerekir. Buradaki eleştiriler ve değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, bilhassa dönem itibarıyla postanın uluslararası ticareti belirleyen ve uluslararası ilişkilere yön veren bir mahiyet arz ettiği görülmektedir. Posta hizmet kanalını, haberleşmenin yanı sıra ticaretin de sağlayıcısı olma rolünü en çok bu dönemde ortaya koymuştur.⁵⁵² İlginç bir ayrıntı olması dolayısıyla altını çizmekte yarar gördüğümüz husus, ilgili Avrupa ülkelerinin dostane bir üslup dâhilinde Osmanlı Devleti'ni konuyu görüşmek üzere Bern'de toplanması planlanan özel bir toplantıya davet etme yönünde ortak bir iradenin ortaya çıkmış olmasıdır. Buna göre; taraf ülkelerin hepsi kendi delegasyonları ile Bern'de bir araya gelerek konuyu uzlaşma temelinde çözüme kavuşturmaya çalışacaktı.⁵⁵³ UPU merkezinin Bern oluşu ve İsviçre'nin tarafsızlığı, bu düşüncede etkili olmuştur. Diğer taraftan, bu girişimin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin olarak herhangi bir kayda rastlanılmamıştır. Şayet bu düşünce uygulamaya konulabilmiş olsaydı, meselenin başka bir boyut kazanmasına ciddi bir katkı sunabilirdi.

Dikkat edilmesi gereken, meselenin aslında UPU çatısı altında çözüme

⁵⁵⁰ BOA, HR.İD. 810/3, M.14.01.1865.

⁵⁵¹ BOA, BEO. 237/1713, M.13.07.1893.

⁵⁵² Leon Chaubert, *L'Union Postale Universelle – Son statut juridique, sa structure et son fonctionnement*, Editions Herbert Lang & Cie SA, Berne 1970, s. 13-19.

⁵⁵³ “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881; “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881; “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 194, Vendredi 1 Août, 1884.

kavuşturulabileceği ancak bundan türlü gerekçelerle kaçınıldığı gerçeğidir. UPU'nun müdahil olduğu bir müzakere sürecinin rahatlıkla arzu edilen süre içerisinde taraf devletlerin mutabık kalabileceği bir zeminde ele alınabileceği tek hukuki gerçeklik iken meselenin devletler arası diplomasi unsuru olduğu iddiasının önüne geçememiş bir realite olarak 1914 yılına kadar sonuçsuz kalmıştır.

4.5. POSTA İHLALLERİNİN MERKEZİNDE OSMANLI POSTA POLİTİKASI

Yabancı posta idarelerinin kapatılması, uzun bir süreç sonrasında mümkün olmuştur. Sultan Abdülaziz (1861-1876) döneminde bu yönde girişimlerin olduğu ancak sonuç alınmadığı görülmektedir.⁵⁵⁴ İlk girişimlerin daha çok içeriye dönük kaldığı ve beklenen etkiyi sağlayamadığı anlaşılmaktadır. 1871 yılından itibaren, yabancı postanelerin devlet için tehlike teşkil ettiği ve kapatılmaları gerektiği temelinde yeni çalışmalar yapılmıştır.⁵⁵⁵ Posta işletme faaliyetlerinde bulunan devletlere İtalya'nın da 1869 yılında kurulan Trablusgarp Postanesiyle eklenmiş olması, Osmanlı Devleti'ni uluslararası düzeyde girişimde bulunmaya sevk etmiştir. Amaç, dünyanın dikkatini yabancı postalara çekmek ve meseleyi tartışmaya açarak daha hızlı çözüme kavuşturmaktır.

Avrupa coğrafyasındaki siyasi ve askeri çatışma ortamı, UPU'nun kuruluşunu geciktirmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu davete olumlu yaklaşmasının nedeni, diğer devletlerin sahip olacağı posta haklarını kendisinin de elde edeceği ve bağlayıcılık teşkil edecek posta sözleşmesine imza tarafı olacağı inancıdır. Bu durum, kendi topraklarında sayıları ve faaliyetleri artarak devam etmekte olan yabancı postaların kendiliğinden son bulması anlamına gelmekteydi. 1870 senesinde, Fransa ve Almanya arasında başlayan süreç, Osmanlı Devleti'nin bu amaçla harekete geçmesini geciktirmiştir. UPU'nun kurulmasını beklemeden, kapatma girişimlerine 1871 Eylül ayı itibarıyla yeniden başlamıştır.⁵⁵⁶

Osmanlı Devleti'nin kapatma girişimleri Osmanlı gazetelerinin ilgilisiyle karşılaşmıştır. Özellikle, *Hakayık'ül Vekayi* bu meseleye büyük yer ayırmıştır. İlgili gazete içeriklerine bakıldığında, Osmanlı Devleti'nin Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık posta idarelerinden geri kalmayacak bir yetkinliğe ulaştığı ve artık Batılı posta örgütlerine ihtiyaç

⁵⁵⁴ *Hakayık'ül Vekayi*, 13 Eylül 1871, 28 Eylül 1871; *Basiret*, 21 Eylül 1288.

⁵⁵⁵ *Ruzname-i Ceride-i Havadis*, No. 1676-1677, 19-20 Temmuz 1871.

⁵⁵⁶ Mehmet Ali, "Posta Mebahisi", *Posta ve Telgraf Mecmuası*, Sayı 163, Teşrinisani 1330/Kasım-Aralık 1914; Demir, *Türkiye'de Telefon Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 113-114.

kalmadığı vurgulanmıştır.⁵⁵⁷

UPU'nun kuruluşunu simgeleyen 1874 Bern Kongresi esnasında Osmanlı delegesi Yanko Makridi'nin devlet adına yapmış olduğu deklarasyon, yabancı postaların kaldırılmasına engel olan hukuki ve ticari engellerin ortadan kalkacağına yönelik bir inançla hazırlanmıştır. Osmanlı Devleti, UPU'da beklediği sonucu elde edememiştir. Tam tersine, Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın altyapı yetersizliği ve işletme gerekliliklerinden ileri gelen aksaklıklar nedeniyle yabancı postalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle, Osmanlı posta hizmetlerinin henüz UPU hizmet standartlarını sağlamaktan uzak olduğu ifade edilmiştir.⁵⁵⁸

Osmanlı Devleti uluslararası bir soruna dönüşen posta meselesini ilgili muhataplarına kabul ettirecek şekilde süreci yönetmeye çalışırken bir yandan da bu sürecin sonlanmasının beklemeden ülke içerisindeki posta nizamını kendi kontrolünde olacak şekilde düzenlemeye çalışmıştır. Dış basındaki içerik UPU üyeliği sonrasında yoğunluk kazanırken, Osmanlı Devleti'nin posta hizmetine büyük önem atfettiği, mevcut ve olası aksaklıkları önceden ön görerek bunları düzene koymaya çalıştığı görülmektedir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da harici basına yansıyan posta eleştirilerin, tarih olarak, Osmanlı Devleti'nin yabancı posta idarelerine yönelik tasfiye süreci sonrasında ortaya çıkmış olmasıdır. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin işletme anlamında tesis etmeye çalıştığı posta hizmet kültürü, zaman olarak kurumsallaşmanın başladığı tarihin öncesine dayanmaktadır. Bu husus, Osmanlı Devleti'nin ihmalkâr ve gereken yapıcı müdahaleyi gerçekleştirebilecek yetkinlikten uzak olduğu eleştirisini ortadan kaldırmaktadır. Posta ağı ve temel hizmetler bakımından Osmanlı Devleti'nin göstermiş olduğu hassasiyeti ve böylelikle Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kaydettiği gelişimi, aşağıda tahlil edilen gelişmelerden görmek mümkündür.

Resmî kanalları tercih etmiş olmakla birlikte gerektiğinde güç kullanacağını ilan etmekten de geri durmamıştır. Buna göre, yabancı posta idarelerinin faaliyet göstermekte olduğu vilayetlerin yöneticilerine ilgili posta ofislerinin önünde bekçiler bulundurarak kamuya erişimlerinin engellenmesi talimatı verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin süreci nereye taşıyacağı ön görülemeyen böylesi bir karar almasında, yabancı posta idareleri kanalıyla dolaşıma sokulan değerli eşya temelinde öne çıkan kaçakçılık girişimleri etkili olmuştur.⁵⁵⁹

⁵⁵⁷ *Hakayık'ül Vekayi*, No. 359, 13 Eylül 1871; *Hakayık'ül Vekayi*, No. 372, 28 Eylül 1871; *Hakayık'ül Vekayi*, No. 307, 2 Nisan 1871.

⁵⁵⁸ Demir, *Türkiye'de Telefon Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 116.

⁵⁵⁹ BOA, HR.İD. 810/01, M.01.08.1863; BOA, HR.İD. 2025/52, M.14.09.1893; BOA, BEO. 237/1713, M.13.07.1893.

Osmanlı Devleti'nin posta alanını önemsedğini ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nı çağdaşları ile benzer standartlara taşımayı hedeflediğini gösteren diğer bir önemli gelişme, UPU üyeliğine müteakiben alınmış olan posta kararlarının yürürlüğe girmesini simgeleyen emirlerdir. Burada önemli olan husus, Osmanlı Devleti'nin öne sürülen eleştirilere takılmadan posta alanında vermiş olduğu ve süreklilik arz etmiş olan gelişim sürecidir. Daha önce devletlerarası ikili anlaşmalar ile karara bağlanan posta konuları tabii olarak birtakım sorunlara neden oluyordu.⁵⁶⁰ Postanın çıkış noktasından varış noktasına ulaşma sürecinde geçirdiği yolculuk; maliyet, zaman ve emniyet noktasında birtakım güçlükler barındırıyordu. Her devletin bir diğer devlet ile posta anlaşması da farklılık arz ettiğinden, tek bir posta bölgesi olarak tanımlanan UPU posta ağına kurucu üye olarak eklemlenen Osmanlı Posta Teşkilatı'nın, alınan kararları diğer dünya devletleri ile eş zamanlı olarak uygulamaya sokması, bu alanda muhatap alınacak posta idaresinin kendisi olduğunu teyit etmektedir. Bu bağlamda; Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, Danimarka, Mısır, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Birleşik Krallık, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, İsveç, Norveç, İsviçre ve Osmanlı Devleti'nin katılımıyla İsviçre'nin Bern şehrinde kaleme alınan mukavelename ve nizamnamenin tasdik ve teatisine ilişkin emirler hem Osmanlı Posta Teşkilatı hem de Osmanlı tebaası adına yeni bir dönemin başlangıcına işaret etmektedir.⁵⁶¹

Osmanlı Devleti, UPU'nun yaklaşımı karşısında, UPU'ya ev sahipliği yapan İsviçre'den yabancı posta meselesinin çözümü için 1884 yılında talepte bulunmuştur. İsviçre, bu meseleye müdahil olamayacağını ve problemin Osmanlı Devleti ile Osmanlı topraklarında posta hizmeti veren devletler arasındaki müzakerelerle çözüme kavuşturulması gereken bir boyuta sahip olduğunu bildirmiştir.⁵⁶²

1880 yılında Osmanlı düşünürü Mehmet Murat Bey'in *Mizan Gazetesi*'nde "Yabancı Postalar" başlığıyla yer bulan yazısında şu ifadelerle yer verilmektedir: "Hiçbir sebep-i makul ve hiçbir vesile-i makbule meydanda olmadığı halde posta meselesindeki hukuk-u sarihe-devleti bit tasdik ve şimdiye kadar vakti olan müsaadat-ı fedakaraneye bit teşekkür geri

⁵⁶⁰ Seija-Riitta Laakso, *Across the Oceans – Development of Overseas Business Information Transmission 1815-1875*, Studia Fennica Historica 13, Helsinki 2007, s. 16.

⁵⁶¹ Schweiz Post-Département, 7 Juillet 1875, 663/169, FM 102429/FM 102429 – Administration des Postes et Télégraphes Ottomanes, Direction Générale, No. 445, Constantinople, 30 Juin 1875; BOA, HR.İD. 1703/4, M.28.12.1875; BOA, HR.İD. 1703/6, M.17.05.1876; BOA, HR.İD. 1703/5, M.17.05.1876; BOA, HR.İD. 1703/7, M.17.05.1876.

⁵⁶² *Tarik*, 29 Temmuz 1884.

çekilecekleri yerde Fransa ve Avusturya Sefaretleri memurlarının ve onların arkasından sair ecnebi süferasının bir takım vaki bahaneler ile işi uzattıkları kemal-i teessüf ile görülmektedir. Bize geliyor ki, devair-i Osmaniye’de ahval-i umumiye-i alim hakkında bir fikr-i sahih peyda edecek kadar zihinler ilerlemiş olduğuna mebni haklılık ve haksızlık demeksizin her şeye müdahale etmekten ve gözler kapanarak güneş inkâr eylemekten içtinap olunacak zaman gelmiştir. ... Haksız muamelatını setr ve tevil için memleketlerinin efkâr-ı umumilerini ileri sürmeye itiyat eylemiş bulunan Avrupa devletleri acaba umumuzu posta gibi hukuk-u meşrua hakkında olsun bir fikir peyda etmekten de mi aciz zannediyorlar?”⁵⁶³

Bu bağlamdaki bir başka önemli gelişme ise Osmanlı Devleti’nin 1909 senesinde Osmanlı topraklarındaki yabancı posta merkezlerini satın almak üzere ilgili devletlere başvurduğu yönündeki söylentilerdir.⁵⁶⁴

Osmanlı Posta Teşkilatı özellikle UPU kongrelerinde etkin temsile büyük önem vermiştir. Bern ve Paris Kongreleri, ilk uluslararası konferanslar olmaları dolayısıyla ayrı bir öneme haizdir. Osmanlı Devleti’nin buralardaki temsiliyetine ayrıntılı olarak çalışmamızın diğer kısımlarında yer verilmiş olmakla birlikte Lizbon Kongresi’nde Osmanlı Posta Teşkilatı’nın delege gönderemediğini ancak Osmanlı Devleti’nin önceden yazılı olarak birtakım teklif ve düşüncelerini Bern’de faaliyet gösteren UPU sekreteryasına Kongreye sunulmak üzere ilettiğini görmek,⁵⁶⁵ farklı bir hususu da düşünmemize imkân sağlamaktadır. Katılım gösterilememiş olmasının gerekçesi açık olarak verilmemiş olmakla birlikte böylesi bir halde dahi Osmanlı Devleti’nin uzaktan Kongre gündemine katkı sunma veya yön verme çabası içerisinde olması, Kongre kayıtlarına Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından iletilen teklif ve düşünceleri hayata geçirme çabası ve bu katkılarla Osmanlı Devleti’nin arzuladığı doğrultuda sonuç kararlarının alınabilmesi hedefinin ön plana çıkarılması büyük önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti böylelikle kendi topraklarında yetkili tek posta hizmet sağlayıcısı kurumun Osmanlı Posta Teşkilatı olduğunu vurgulamaya devam etmiştir.

Osmanlı Posta Teşkilatı çalışanları, Avrupalı posta idareleri personellerinin sahip olduğu özlük haklarına benzer olarak birtakım mesleki kazanımlara sahipti. Dönemin önde gelen idarelerin posta meslek memurlarına ilişkin bu yöndeki tasarrufu, Osmanlı Devleti’ni de

⁵⁶³ *Mizan*, No. 62, 13 Eylül 1888.

⁵⁶⁴ *İkdam*, 16 Eylül 1909.

⁵⁶⁵ Post-038 A 0010 3, *L’Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, Mémoire publié par le Bureau International a l’occasion de la célébration du XXVème anniversaire de l’Union 2-5 Juillet 1900, Imprimerie CH. Viret-Genton, Lausanne 1900, s. 130-135.

kapsayacak şekilde UPU'ya bildirilmiş ve *Union Postale* içerisinde yayınlanmıştır. Bu noktada, devletin posta hizmetlerini kendi denetimine alma çabaları devam ederken, posta hizmet standardının ve çalışan haklarının da buna göre eş güdümlü olarak geliştirildiğini söylemek mümkündür. Bern Kongresi'nden kısa bir süre sonra Osmanlı posta çalışanlarının emekliliklerini teminat alan 29 Haziran 1876 tarihli Emeklilik Kanunu, çok önemli bir yasal düzenlemedir. Bu bağlamda, posta çalışanlarının 25 yıllık hizmete müteakiben emekliye ayrılabilme hakkı elde ettiği, emeklilik koşullarının detaylı olarak tanımlandığı ve çalışanların posta hizmetlerini etkin bir şekilde yerine getirmek noktasında gözetildiği anlaşılmaktadır.⁵⁶⁶ Bu durum, posta teşkilatı çalışanlarını hedef alan eleştirileri geçersiz kılan bir gerçeklik olarak ön plana çıkmaktadır.

Osmanlı Devleti'nin, yabancı posta idarelerini kapatma mücadelesi bazen Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kaydettiği gelişmelere dikkat çeken bir mahiyet de arz etmiştir. 12 Ekim 1881 yılında, Osmanlı topraklarında posta işletme hakkının yalnızca Osmanlı Devleti'ne ait olduğu ve posta operasyonlarının sürdürülebilmesi için gerekli önlemlerin alındığı vurgulanarak yabancı postaların kapatılmasına karar verilmiştir.⁵⁶⁷ Posta Teşkilatı'nın Avrupalıların gereksinim ve beklentilerini karşılayacak şekilde hazır olduğu belirtilerek İstanbul ve diğer Osmanlı topraklarındaki bütün yabancı posta ofislerinin kapatılması yönünde ilgili Avrupalı devletlere çağrıda bulunmuştur. Bu deklarasyon eş zamanlı olarak Osmanlı topraklarındaki yabancı misyon şeflerine de iletilmiş ve ihtiyaç hâsıl olması halinde Osmanlı kolluk birimlerinin yabancı posta ofislerini kapatma noktasında hazır bekleyeceği de vurgulanmıştır. Fransa'nın bu durumdan büyük endişe duyduğu zira Osmanlı Devleti sınırları içerisinde oldukça organize bir posta hizmeti tesis ettiğini ve hatta Osmanlı unsurlarının dahi bu hizmet standardı dolayısıyla ülke içerisindeki haberleşme ihtiyaçları noktasında Fransa Postası'nı tercih ettikleri iddia edilmiştir. İstanbul'daki Fransa Büyükelçiliği'nin bu duruma karşı çıkması yönünde Paris'ten direktifler aldığı belirtilmiştir. Avusturya, Almanya ve Birleşik Krallık'ın da benzer yaklaşım içerisinde olacağı ve genel olarak yabancı posta idarelerinin posta alanında kurdukları düzenin bozulması, kontrollerinden çıkması ve kötüleşmesi olarak gördükleri Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu yönde yetkili tek posta hizmet sağlayıcısı olmasına müsaade etmeyecekleri hususu, uluslararası basına da yansımıştır.⁵⁶⁸

⁵⁶⁶ “Postal pensions in the countries of the Union – XVI. Turkey”, *Union Postale*, IIe Volume, N. 3, 1er Mars 1877, s. 63-64.

⁵⁶⁷ BOA, HR.TH. 40/35, M.12.10.1881.

⁵⁶⁸ “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 189, Samedi 26 Juillet, 1884.

Burada hatırlanmasına ihtiyaç duyulan nokta, yabancı posta idarelerinin ve bağlı bulundukları hükümetlerin Osmanlı Posta Teşkilatı'nı Avrupalı örneklerinin çok uzağında görerek ancak ilgili posta idarelerinin hizmet standartlarını sunacak şekilde kendisini modernize etmesi karşısında posta ofislerinin kapatılmasına razı olacakları şartıydı. 1874'teki kurucu üyelik sürecinden başlayarak bu ultiatomun verildiği 12 Ekim 1881 tarihine kadar, Osmanlı Devleti'nin olabilecek eleştirilerin farkında olarak bilinçli bir politika izleyerek Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişimini önemseydiğini ve desteklediği varsayılmaktadır. Yaklaşık 5 yıllık süre içerisinde bu söylemin somut olarak muhataplarına duyurulmuş olması da önemlidir. Osmanlı Devleti bu yönde ilerleyen zamanlarda da benzer bildirimlerde bulunmuş ancak yabancı misyonların ve posta idarelerinin iddialarında herhangi bir yumuşama meydana gelmemiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan bahse konu eleştirilerin bu bağlamda gerçek dışı olduğu ve sadece kendi varlıklarını devam ettirme temeline dayanmaktadır.

Yabancı postaların Osmanlı Devleti'ni hedef alan zararlı içerikteki yayın ve evrakların dolaşımına ön ayak oldukları gerekçesiyle gözetim altında tutulmasına karar verilmiştir. Deniz postası yoluyla zararlı yayınlar girişinin tespit edildiği merkezlerde vilayet tercümanının hazır bulundurulması gündeme gelmiştir.⁵⁶⁹ Zararlı içeriğe sahip olduğu tespit edilen yayınların Osmanlı Devleti sınırlarındaki dolaşımını engellemek üzere, Posta ve Telgraf Teşkilatı merkez ve taşra müdürlerine telgraf çekerek, gerekli hassasiyetin gösterilmesini buyurmuştur.⁵⁷⁰ Benzer doğrultuda, yabancı devletlerden gelen kitap ve risale gibi basılı yayınların arasında Osmanlı Devleti aleyhinde içerik olup olmadığını kontrol etmek üzere yabancı postanelerde Maarif İdareleri'nin birer görevli memur bulundurmasına karar verilmiştir.⁵⁷¹ Daha somut bir tedbir olarak, Osmanlı Devleti'nin muzır evrak girişini denetlemek üzere yabancı postanelerin kapısında kolluk kuvveti bulundurma kararı almıştır.⁵⁷²

Osmanlı Devleti, uluslararası posta mübadelesinin yabancı postaların kapatılmasıyla aksamaması, Batılı posta idarelerinin sahip olduğu hizmet standardının Osmanlı topraklarında tesis edilmesi ve uluslararası posta hizmetinin UPU mevzuatına ve tüzüğüne uygun olarak düzenlenmesi amacıyla yabancı uzmanlara görev vermiştir. Avrupalı devletler, bu uygulamayı da eleştirmiştir. Örneğin, İngiliz Kraliyet Postasında önemli görevlerde bulunmuş Frank Ives

⁵⁶⁹ BOA, DH.MKT. 1531/30, M.09.08.1888; BOA, MF.MKT. 190/45, M.19.12.1893.

⁵⁷⁰ BOA, DH.MKT. 1682/76, M.18.12.1889.

⁵⁷¹ BOA, DH.MKT. 84/47, M.01.08.1893; BOA, BEO. 237/1713, M. 13.07.1893.

⁵⁷² BOA, DH.ŞFR. 255/62, M.03.04.1899.

Scudamore'un görevlendirmesi, Avrupalılara duyulan güvensizlik olarak değerlendirilmiştir. Devletin Osmanlı Posta Teşkilatı'nı Scudamore'a teslim ettiği öne sürülmüştür. Buna karşılık, Avrupalılara duyulan güvensizliğe rağmen Osmanlı unsurlarının yurt içi ve yurt dışı hizmetler için yabancı posta idarelerini kullanmaya devam ettikleri öne sürülmüştür. Savunulan bu tezin akabinde öne sürülen husus ise literatüre yansıtılmalıdır. Bu iddia ve eleştirilerin; yabancı posta ofisleri, Osmanlı'daki yabancı misyonları ve bağlı oldukları hükümetler kanalıyla uluslararası basına taşınmış olması haricinde İstanbul veya Osmanlı topraklarındaki diğer başka bazı basın organları eliyle de desteklenmiş olması, meselenin ne denli ağırlaştırıldığının ve sorunlu bir hale dönüştürüldüğünün kanıtı olarak gösterilebilir. Batılı posta örgütleri, kendilerinin haklılığını yansıttığını iddia ettikleri İstanbul merkezli Vakit Gazetesi yayınlarının Osmanlı Posta Teşkilatı'na ilişkin önemli eksiklikleri ortaya çıkardığını savunmuştur. Osmanlı Posta Teşkilatı'na olumsuz içerikte bir dizi makale yayınlayan Vakit Gazetesi, idarenin organizasyonuna ve çalışanlara yönelik ciddi eleştirilere yer vermiştir.⁵⁷³ Dönemin Posta Nazırı İzzet Efendi de benzer suçlamalara maruz kalmıştır.⁵⁷⁴ Yabancı ilgililer de Vakit'e yansıyanların bilinenlerin sadece bir kısmını ortaya çıkarmış olduğunu öne sürerek bu doğrultudaki haklılıklarını kanıtlama peşinde olduklarını görüyoruz. İlginç olan husus, iddia ettikleri bu olumsuzluklara da karşı çıkış yolu göstermiş olmalarıdır. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yabancı unsurların güvenini geri kazanması ve postalarını teslim etmeleri için çalışanların iddia edilenler temelinde temizlenmesi ve buna genel müdürden başlanması gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Bu bağlamda Türk, Yunan veya Ermeni çalışanların eşit derecede rüşvete bulaştığına vurgu yapılmıştır. Bunu sağladıktan sonra yabancı posta idarelerinin kapatılabileceği, posta idaresinin dürüst ve liyakat sahibi kimseler tarafından yönetilmesiyle Osmanlı hazinesinin gelirlerini iki üç katına çıkarabileceği söylenmiştir.⁵⁷⁵

Osmanlı Devleti, yabancı posta idarelerine son vermek ve bu yöndeki müzakereleri sürdürmek amacıyla 1900 senesinde özel bir posta ıslahat komisyon kurmuştur. Bu kapsamdaki çalışmaların açık bırakmayacak şekilde tek elden yürütülmesi için Posta ve Telgraf Teşkilatı üst yöneticilerine ek olarak Dahiliye, Rüşumat, ve Maliye Nezâreti bürokratları, komisyon bünyesinde görevlendirilmiştir.⁵⁷⁶ Dahiliye Nezâreti Müsteşarı Ahmet Refi Pasa, komisyon başkanı tayin edilmiştir. Komisyon üyeleri; Dahiliye Nezâreti Mektupçusu Fuat Bey, Maliye

⁵⁷³ BOA, İ.DH. 1295/1021014, M.24.02.1882.

⁵⁷⁴ BOA, İ.DH. 1295/101852, M.01.04.1880; Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 39-42.

⁵⁷⁵ "Turquie", *Journal de Genève*, N. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881; "Turquie", *Journal de Genève*, N. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881.

⁵⁷⁶ Mehmet Ali, "Posta Mebahisi", *Posta ve Telgraf Mecmuası*, Sayı 163, Teşrinisani 1330/Kasım-Aralık 1914.

Mektupçusu Ata Bey, Rüşumat Mektupçusu Şevket Bey, Posta ve Telgraf Nezâreti Nazir Muavini Hoene Efendi, Tercüme-i Mühimme Kalemi Müdürü Fahri Bey, Tahrirat-ı Ecnebiye Kalemi Müdürü Malkon Efendi ve Posta Müdürü Mehmet Ali Bey olarak belirlenmiştir. Yabancı postaların kapatılması öncelik arz ettiğinden, kısa bir süre sonra Hariciye Nazırı Tevfik Paşa, komisyon başkanlığına getirilecektir. Yabancı posta idareleri varışlı mektup postası gönderilerinin pulsuz kabul edilmesi ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bunlardan ücret tahsili için radikal bir girişimde bulunmuştur.⁵⁷⁷ Bu bağlamda yapılan çalışmalar içerisinde ön plana çıkan gelişmelere bakıldığında, ilk olarak yabancı posta idarelerini ekonomik olarak zarara uğratmak amacıyla yurt dışı posta hizmetlerinin daha ucuz verilmesinin kararlaştırıldığı görülmektedir. Böylelikle kamusal hizmet yükümlülükleri veya taahhütleri bulunmayan yabancı posta idarelerine talebin azalacağı ve gelirlerinin düşmesiyle ilgili postanelerini kapatacakları öngörülmüştür.⁵⁷⁸

Osmanlı Devleti, Avrupalı posta ofislerinin argümanlarını geçersiz kılacak şekilde posta mübadelesinin devamına önem verilmiştir. Batılı devletler kendi postalarını Osmanlı Posta Teşkilatı'na teslim etmemekte kararlılık göstermiş, bilhassa uluslararası posta temelinde bu amaç için Osmanlı Posta Teşkilatı'nın organize olmadığını ve özellikle posta havaleleri noktasında gerekli teminatları sağlamaktan uzak olduğunu belirtmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki düşüncesi ve yaklaşımı ilgili komisyon üzerinden muhataplarına iletilmiş ve karşılığında bu doğrultuda yabancı posta idarelerince ortaya atılan iddialar, komisyonun temel gündem maddeleri olarak hem İstanbul'daki gündelik yaşamı etkilemeye hem de dış basına yansıyacak şekilde büyümeye devam etmiştir. Komisyon nezdinde sürdürülen görüşmeler zaman zaman üzerlerinde mutabık kalınan önerilerle kısa süreli olarak postanın ileriye sevkini mümkün kılmıştır. İlgili Komisyon ve Batılı merciler arasında gerçekleşen müzakerelerin ortaya koyduğu iki temel teklif üzerinde mutabık kalınmıştır. Buna göre, İstanbul merkezli olmak üzere Osmanlı Devleti'nin farklı noktalarında kurulu bulunan Avrupalı posta idareleri, Osmanlı Devleti'nin önerdiği şekilde posta çuvallarını damgalı ve kapalı olarak Osmanlı Posta Teşkilatı'na teslim edecek ve Osmanlı yetkilileri de bunları mevzuata uygun olarak Doğu Ekspres'i idaresine teslim edecek, gönderilerin açılmaması noktasında ilgili idare sorumlu olacaktı. Diğer seçeneğe baktığımızda, Osmanlı yetkililerin mektup ve gazetelerin kendilerine açıktan teslim edilmesi talebi karşısında, ilgili büyükelçilikler bu öneriye posta

⁵⁷⁷ *Posta ve Telgraf Mecmuası*, S. 9, Rumi Teşrinisani 1317/Miladi Kasım-Aralık 1901, s. 140.

⁵⁷⁸ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 44-45.

mahremiyetine⁵⁷⁹ olabilecek birtakım ihlaller dolayısıyla karşı çıkmış ve şu öneride bulunmuşlardı; her bir Batılı posta idaresi, posta çuvallarını, Karlofça Antlaşması'yla (1699) Osmanlı Devleti sınırları içerisinde posta çuvallarını kapalı olarak taşıma hakkı elde etmiş Avusturya Posta İdaresi'ne teslim edecekti. Teslim gerçekleşir gerçekleşmez, Avusturya Postası, bu postaları kutsal emanet olarak kabul edecek ve Avusturya Elçiliği'nin bir çalışanın daimi nezaretinde Sırbistan'a nakledecekti. İlgili görevlinin tren ve diğer harcamalarının sürece müdahil muhataplarca karşılanması noktasında mutabık kalınmıştır.⁵⁸⁰

Bir başka önemli çalışma da yabancı postanelerin kuruldukları veya kurulacakları yerlere yapılan müdahaledir. Örneğin, 1900 yılında İzmir'deki iki Avusturya postanesinin ana caddeden taşınması için irade çıkarılmıştır. Ticari faaliyetlerin yoğun ve insan sirkülasyonunun sürekli yaşandığı ana caddeler veya şehir merkezlerinde, yabancı postaların olmamasıyla insanların doğal olarak Osmanlı Posta Teşkilatı'nı tercih edeceği varsayılmıştır. Arka sokaklara geçmelerine karar verilirken, görünürlüklerini kaybetmeleri ve erişimlerinin kısıtlanması da planlanmıştır.⁵⁸¹

Posta gelirlerinde herhangi bir usulsüzlük ve aksama meydana gelmemesi için sahte pul yapımına karşı önlem alınması, kılık kıyafetler düzenlemesiyle posta memurlarının kurumsal bir görünüme kavuşturulması ve personel maaşlarının iyileştirilmesi,⁵⁸² reform niteliği taşıyan diğer önemli komisyon çalışmaları olarak kayıtlara geçmiştir.

Bu yenilikler veya çalışmalar, posta hizmeti usul ve esaslarının gereklilikleri olarak zaman üstü bir öneme haizdir. Bahse konu atılımlara rağmen, komisyonun 1903'te lağvedilmesi ve kısa süre sonrasında aynı amaçla bir başka komisyonun kurulmuş olması, süreklilik ilkesine aykırıdır. 17 Haziran 1905'te Evkaf Nazırı Turhan Paşa başkanlığındaki yeni komisyon üyeleri Hariciye Müsteşarı Naim Pasa, Posta ve Telgraf Nazırı Hüseyin Hasip Efendi, Postalar Umumi Müfettişi ve Maliye Mektupçusu Mehmet Ata Bey'dir. İstanbul Postanesi müdürü ve posta uzmanı Mehmet Ali Bey de posta operasyonlarına katkı sunması amacıyla çalışmalarda yer almıştır. Temel hedef, Batılı posta örgütlerinin sahip olduğu ve

⁵⁷⁹ Posta mahremiyetini ihlal edebilecek gerekçeler genel olarak bu kısım içerisinde verilmiş olmakla birlikte burada ilgili mektupların açılabilmesi ve böylelikle gizliliklerinin ortadan kaldırılabilmesi kastedilmiştir. Sorgulanan diğer bir özellik de dürüstlük ilkesinin göz ardı edilmesi olmuştur.

⁵⁸⁰ “La question postale en Turquie—Une anecdote contée par sir William White”, *Journal de Genève*, N. 222, Mercredi 19 Septembre, 1888; “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 113, Mercredi 15 mai, 1901; “Miscellanées”, *Union Postale*, IIe Volume, N. 3, 1er Mars 1877, s. 66.

⁵⁸¹ Demir, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 46-47.

⁵⁸² Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 312-313.

uyguladığı posta işlemlerinin Osmanlı Posta Teşkilatı uhdesinde işler hale gelmesini mümkün kılmaktı. Yabancı misyonlar ve İstanbul'daki posta genel müdürleri, bu sürecin öne çıkan muhataplarıdır. Komisyonun daha çok herhangi bir kesinti veya aksaklık olmaksızın yurt içi ve yurt dışı posta hizmetinin sürekliliğini önemsediği ve öncelediği görülmektedir.⁵⁸³

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu yöndeki çaba ve girişimleri inkâr edilemez addedilmiş olmakla birlikte henüz Avrupalıların güvenini kazanmaktan uzak olduğu eleştirisi getirilmiştir. Burada vurgulanan güven, tamamen finansal mahiyettedir. İnkâr edilemeyen gelişime karşılık öne sürülen husus, Osmanlı Posta Teşkilatı denetimindeki uluslararası posta ofisinde yaşanan, biri 12,000 diğeri de 15,000 frank olarak öne sürülen iki büyük hırsızlık suçlamasıdır. Bu suçlama, ilgili posta merkezinin bütünüyle Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından işletiliyor olması dolayısıyla hassas bir düzleme taşınmak istenmiştir. Bu gerekçe itibarıyla daha önce üzerinde mutabık kalınan komisyon kararı gereğince, posta çuvalları, ikinci bir emre kadar, Osmanlı topraklarına girdiği anda Avusturya Posta İdaresi'ne teslim edilecek, Avusturya Postası da bu çuvalları zarar görmemiş veya dokunulmamış bir şekilde damgalı olarak Galata'daki yabancı posta ofislerine teslim edecekti. Bu kararın dış basına yansımaları ise ancak bu şekilde Türklerin meseleye burunlarını sokmalarının engellenebileceği şeklinde olmuştur. Hırsızlık haricinde öne sürülen bir diğer argüman da Osmanlı kolluk kuvvetlerinin zamanının büyük çoğunluğunu yabancı gazetelere (Fransız, İngiliz, Alman, Avusturyalı, Amerikalı) el koymakla geçirdiği, bunun bazen eşkıyalık derecesine vardığı ve diğer bazı Osmanlı vilayetlerine de sirayet ettiği iddiasıdır.⁵⁸⁴

Hırsızlık suçlamasının, Osmanlı Posta Teşkilatı'na belirli aralıklarla yapılmış bir isnat olduğu varsayılmaktadır. Zira Osmanlı Posta Teşkilatı posta nizamnameleri ve ilgili posta kanunları, posta çalışanlarının güvenilir kimseler olmasına atıfta bulunan ve posta operasyonlarının herhangi bir şekilde aksatılmasına karşı ağır cezai hükümler getiren boyutu ile ön plana çıkmaktadır. Buradaki suçlama hakkında Osmanlı Arşivleri'nde herhangi bir kayıt tespit edilmemiş olmakla birlikte, Osmanlı Devleti'nin bu tür eylemlerin önünü almak üzere aldığı tedbirleri içeren çok sayıda belge bulunmaktadır.⁵⁸⁵

⁵⁸³ Tanrıkut, *a.g.e.*, s. 309; *Posta ve Telgraf Mecmuası*, No. 163, Teşrinisani 1330/Kasım-Aralık 1914.

⁵⁸⁴ “Turquie – La question postale”, *Journal de Genève*, N. 194, Jeudi 16 Août, 1888. Gazete içeriğindeki bir kesit şu şekildedir: “Yeni bir emre kadar, Avrupa'dan gelen posta çuvalları Osmanlı topraklarına girdikten sonra; Türklerin müdahalesini engellemek, çuvalları açılmamış ve damgalı bir şekilde Galata'daki yabancı posta idarelerine ulaştırmak üzere, Avusturya Posta İdaresi'ne teslim edilecektir.”

⁵⁸⁵ Bilgi için bkz. BOA, HR.TH. 206/111, M.19.01.1898; BOA, HR.TH. 154/100, M.08.04.1895; BOA, BEO. 62/4645, M.05.09.1892.

Tüm bu çabaların arkasındaki hedeflerden birisinin de Osmanlı Posta Teşkilatı'nı merkezi bir konuma alarak tüm mübadelenin tek bir elden yürütülmesini sağlamaktı. Bilindiği üzere; Fransa, Almanya, Rusya ve Avusturya posta ofisleri postaları kapalı ve damgalı olarak dolaşıma sokmaktaydı. Osmanlı Devleti bu yöndeki düşüncesini muhataplarıyla önceden paylaşmıştır. Bu girişimin de yukarıda anlatılanlarla aynı durumda olduğunu belirtmek gerekir. Türk, Yunan, Ermeni ve Bulgarlardan müteşekkil Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gerekli güveni sağlamaktan uzak olduğu; kapalı posta çuvallarının, kayıtlı posta gönderilerinin, şahsi veya ticari gönderilerin güven vermeyen ellere teslim edilmeyeceği söylemi öne çıkmaya devam etmiştir.⁵⁸⁶

Osmanlı Posta Teşkilatı, 1901 yılı Aralık ayı sonlarında bilgilendirme mahiyeti taşıyan bir sirküler yayınlayarak bu tarih sonrasında kapalı mektup kabul edilmeyeceğini ve İstanbul varışlı tüm yazışmanın/postanın kartpostallar üzerinden açık bir şekilde yapılacağını duyurmuştur. Muhatabın bütünüyle Osmanlı Posta Teşkilatı olduğu ve dönem itibariyle sınır ötesi mübadele merkezi konumunda bulunan uluslararası posta ofislerinin dikkate alınmayacağı vurgulanmıştır. Sultan II. Abdülhamid döneminde bu yöndeki girişimlerin yoğunlaştığını ve zaman zaman devletin kararlılığını görünür kılabilmek için ilgili devlet birimlerinin kabul ve ileriye sevk noktasında yabancı posta idarelerine hizmet vermesi yasaklanmıştır. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu yöndeki girişimlerinin artık yabancı ofisler nezdinde kabul gördüğünün kanıtlarından sayılabilecek şekilde, Alman Posta İdaresi, Aralık 1901 itibariyle tüm posta valizlerini veya çuvallarını Osmanlı Posta Teşkilatı eliyle ileriye sevk edeceğini duyurmuştur. Avusturya, Birleşik Krallık ve Fransa posta idarelerine ait gönderilerin sevkiyatı ise her zaman özel kuryeler kanalıyla taşınmıştır.⁵⁸⁷

Meselenin hassasiyeti ve posta hizmetlerinin sağlanmasının evrensel bir yükümlülük olduğu gerçeğinden hareketle, Osmanlı Devleti, Hariciye Nezâreti ve Posta İdaresi üzerinden sorumluluklarını yerine getirme noktasında çaba sarf etmiştir. Tamamen yasaklama yoluna gidilmemesi ve bu yönde güç kullanmaktan kaçınılması, bu çabayı yansıtan önemli bir göstergedir. Diyalog ve müzakere kanalı üzerinden ilgili devletlerin bu husustaki gayri hukuki varlıklarının anlaşılması beklentisi olarak açıklanabilecek bu durum, Birinci Dünya Savaşı başlangıcına kadar devam etmiştir. Bu süreçte, Doğu Ekspresi ve İstanbul-Köstence hattında

⁵⁸⁶ “Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 110, Samedi 11 Mai, 1901; “Les valises postales en Turquie”, *Journal de Genève*, N. 119, Dimanche 20 Mai, 1888.

⁵⁸⁷ “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 142, Samedi 25 Mai, 1901; “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 343, Dimanche 15 Décembre, 1901; “Turquie”, *Journal de Genève*, N. 131, Dimanche 13 Mai, 1900.

işleyen Romen gemileriyle taşınan gönderiler hariç olmak üzere, yabancı posta idareleri Avrupa varışlı postalarını Osmanlı Posta Teşkilatı'na teslim etmeye razı gelmişlerdir. Osmanlı Devleti bu postaların ileriye sevkini, UPU Kongresinin de resmîleştirdiği şekilde Türkiye'nin yetkilendirilmiş posta hizmet sağlayıcısı olarak yerine getirmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu konudaki hassasiyetini yansıtan önemli bir ayrıntı da, devletin yabancı postalar noktasındaki eleştirisine karşılık, oldukça şeffaf bir mübadele hizmeti gerçekleştirilmiştir. 12 Mayıs 1901 tarihinde, alışla gelen uygulama gereğince, Osmanlı Posta görevlileri ve yabancı posta ofislerinin yetkilileri yurt dışı varışlı posta valizlerini/çuvallarını teslim etmek ve Avrupa'dan gelen postaları teslim almak üzere Sirkeci tren garında bir araya gelmişlerdir. Osmanlı Posta Teşkilatı çalışanları, yabancı posta idarelerinin çalışanlarına Osmanlı Devleti varışlı postaların önlerinde açılmaması halinde yurt dışına giden postaların kabul edilmeyeceğini bildirmişlerdir. Yabancı posta görevlileri, bunu reddetmiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı'na postalarını teslim etmeden oradan ayrılmışlardır. Aynı şekilde Osmanlı varışlı gönderiler de kendilerine teslim edilmemiştir. Bu durum üzerine, Osmanlı Posta Teşkilatı genel müdürü, yabancı posta idarelerinin genel müdürlerine bir bildirimde bulunmuştur. Buna göre, hâlihazırda aldıkları kesin emirler gereğince, alıcısı elçilikler olan gönderiler hariç tutulmak üzere Avrupa'dan deniz yolu ve Doğu Ekspresi kanalıyla gelen yabancı posta çuvallarının gümrük yetkililerinin nezaretinde açılacağı ve ilgili posta gönderilerinin dağıtımlarının Osmanlı Posta Teşkilatı çalışanları tarafından sağlanacağı ifade edilmiştir. Herhangi bir itiraz durumunda geçici izin dâhilinde olan ve Doğu Ekspres'i tarafından ücret karşılığında İstanbul'dan ileriye sevk edilen yabancı posta gönderilerinin kabul edilmeyeceği bildirilmiştir.⁵⁸⁸ Bu deklarasyon sonrasında ilgili elçilikler kendi postalarını kendi çalışanlarını görevlendirerek teslim almıştır. Bahse konu müzakere ve posta mübadelesi uzun bir zaman daha hassasiyetini ve güncelliğini korumaya devam etmiştir.

Aslında 1840'lı ve 1870'li yıllardan 1910'lu yıllara gelindiğinde posta ıslahına ilişkin önerilerin oturduğu çerçeveden dahi Osmanlı Posta Teşkilatı'nın göstermiş olduğu gelişimi görebilmek mümkündür. Posta sektörünün içinden gelen, postaların ıslah ve tanzimi hususunda İzmir eski posta müdürü Hasan Tahsin tarafından sunulan layihada yer verilen konu başlıkları üzerinden Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ülke içerisindeki reform sürecini yaşamaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda; Avrupa postaları için İzmir'den en kısa yolun açılması, İzmir'de yeni bir postane inşa edilmesi, İzmir Postanesi için mükemmel nakliye vasıtaları hazırlanması,

⁵⁸⁸ "Turquie – Les Postes Étrangères", *Journal de Genève*, N. 132, Mardi 14 Mai, 1901; Charles Morawitz, *Die Türkei im Spiegel ihrer Finanzen*, Carl Heymann Verlag, Berlin, 1903, s. 164.168.

şubelerin arttırılması ve postanelerin geceleri de açılması, memurların hal ve sıfatlarının ıslahı, posta dağıtıcılarının arttırılması ve ıslahı, taahhütlü mektuplardan damga pulunun kaldırılması, posta çuvallarının ıslahı, postaların köylere kadar yayılması, dâhili mektup ücretinin düşürülmesi, postaya itimat edilmesinin sağlanması, teftiş işlerinin sağlam ve sağlıklı bir tarza dönüştürülmesi gibi önerilerin⁵⁸⁹ bir posta mensubundan dile getirilmiş olması, posta idaresindeki sorumluluk bilinci ve aidiyet duygusunun da güçlü bir tezahürü olması dolayısıyla da mühimdir.

Bu bilgiler, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kaydettiği tarihi gelişimi yansıtıyor olması açısından, Osmanlı Posta Teşkilatı'na yönelik söylemlere kanıt teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın bu yöndeki çabalarına posta memurlarının böylesi katkıları da bahse konu gelişimin tamamlayıcı öğeleri olmuştur. Bilindiği üzere, İzmir, önemli bir liman ve ticaret şehri olarak ecnebi postaların yoğun teşkilatlandıkları bir Osmanlı kenti olmuştur. Diğer taraftan, Osmanlı posta hizmetlerinin köylere ulaşması yönündeki gerekliliğin bu dönemde dile getirilmiş olması, geri kalmış bölgelerin ve mahrum kitlelerin posta hizmetine katılımı ve posta hizmetinin erişilebilirliğine atfedilen önemin bir diğer göstergesidir. Dile getirilmiş olan önerilerin tümü, posta hizmetine olan rağbetin de ifadesidir. Nitekim postanelerin geceleri de açılması çağrısı, sıra dışı bir ayrıntı olarak postaya duyulan talebin büyüklüğüne kanıt teşkil etmektedir. Bununla birlikte, posta hizmeti ve posta hizmet noktaları söz konusu olduğunda, reformu belirli bir dönem veya muhitle sınırlandırılmak doğru değildir. Benzer girişim ve gelişmelere, Osmanlı topraklarının herhangi bir noktasında tesadüf etmek mümkündür. Dolayısıyla, değişim en çok posta ve haberleşme alanında yaşandığından ıslah çalışmalarının da süreklilik arz edeceğini hatırdan bulundurmak gerekir.

⁵⁸⁹ BOA, Y.PRK.PT. 24/95, M.29.11.1913. İzmir Postanesi ve posta faaliyetlerinin tanzimine ilişkin olarak benzer içerikteki bir başka layiha 1888 tarihlidir. Bilgi için bkz. BOA, DH.MKT. 1527/5, M.30.08.1888.

BÖLÜM V

OSMANLI DEVLETİ VE UPU KONGRELERİ

Çalışma içerisinde özellikle Osmanlı topraklarındaki muhtelif devletlere ait posta idarelerinin teşekkül tarihlerine temas edilerek bir kamusal hizmet olması beklenen posta alanındaki işler organizasyon yapılarına dikkat çekilmişti. Ülke genelindeki varlıklarının resmî kuruluş tarihlerinin öncesine dayandığı, Osmanlı Devleti'nin bu devletlerle imzaladığı ticari nitelikteki anlaşmalardan görülebilmektedir. Bir başka ifadeyle, kendilerine tahsis edilmiş bir posta binası veya resmiyette posta hizmeti şeklinde öne çıkmamışlarsa da Osmanlı sınırlarında mukim yabancı unsurların ticari gönderilerinin bir şekilde Osmanlı Devleti üzerinden dolaşıma girdiğini, Avusturya ve Rusya örneklerine bakarak söylemek mümkündür. Bu yönüyle, neredeyse yüz yıldan daha uzun bir süre Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarındaki posta oluşumlarının varlığına karşı çıkmadığı ve hatta olumlu yaklaştığı, desteklediği ve bu yöndeki iyimser politikasının bilinçli bir yaklaşım dâhilinde gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır. Max Andersch, Osmanlı Devleti ve başka coğrafyalardaki Alman postanelerinin varlığını analiz ederken, Osmanlı Devleti'nin bu alanda keskin bir stratejik değişikliğe gitmiş olmasını, devletin 1856 yılında Uluslararası Hukuk Topluluğuna girmesine bağlamaktadır. 1840 yılında resmen kurulmuş olan Osmanlı Posta Teşkilatı, 1856 tarihinden sonra organizasyon temelinde devletin yakın takibi ve denetimine alınmıştır. Bu tarih itibarıyla, Osmanlı Devleti'nin bu doğrultudaki girişimlerinin esasen yabancı posta idarelerine zorluk çıkarmak, faaliyetlerine engel oluşturmak, mevcudiyetlerini sonlandırmak ve ülke sınırlarının dışına çıkarmak olduğu ifade edilmiştir.⁵⁹⁰ Çalışma içerisinde, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki yaklaşımını kapsamlı olarak ortaya koyacak şekilde yer verilmiştir. Yabancı gazetelerdeki içeriklerinden de anlaşılabilceği üzere, devletin bu yöndeki girişimleri hem yazılı ve hem de sözlü bir nitelik arz eder. Aşağıda verildiği gibi genellikle ilgili hükümet emirleri ve kararları hem yazılı hem de sözlü olarak doğrudan diplomatik merciler kanalıyla muhataplarına duyurulmuştur.

Bu bağlamda, 4 Şubat 1864 tarihinde dönemin Hariciye Nazırı Ali Paşa'nın varlıkları Osmanlı Devleti tarafından resmen tanınmış olan yabancı misyon şeflerine ilettiği layiha⁵⁹¹

⁵⁹⁰ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 57-58; Jorgo Chatzimarkakis/Arzu Dönmezer, "Die Türkei auf dem Weg nach Europa: Lehren aus der Religionsfreiheit im Osmanischen Reich", *Südosteuropa Mitteilungen* (Gersthofen: Schoder Druck, 03/2006), 80-95; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilatı ve Mevzuatı*, s. 343-344.

⁵⁹¹ BOA, HR.İD. 1706/1, M.04.02.1864.

yabancı posta idarelerini kapatmaya yönelik kayda değer ilk teşebbüstür. Bu girişimin, Osmanlı Devleti'nin katılım göstermediği 1863 Paris Posta Konferansı'ndan kısa bir zaman sonra yapılmış olması düşündürücüdür. Siyasi veya başka bir gerekçe ile Osmanlı Devleti'nin konferansa davet edilmemiş olmasına karşılık yapılan hamle olarak da ele alınabilir. Dönemin posta dergileri ile akademik ve işletme esaslı posta eserlerinde iz sürülmüşse de kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Herhangi bir gerekçe olması durumunda dahi bu durumun posta ilişkilerine indirgenmesi ve meselenin böylelikle gazete, posta mecmuaları veya posta literatürüne yansımaları güç bir ihtimaldir. Ayrıca, Paris Posta Konferansı gibi mühim toplantılar belirli süreçlerin sonunda gerçekleşebilmiştir. Dolayısıyla, bir arka plan ve gelişim seyri barındırmaktadırlar. Bu bakımdan, Osmanlı Devleti ne arka plandaki atmosferde ne de gelişim süreçlerinde yer alabilmiştir. Bununla birlikte, 1863 tarihi, Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki girişimleri için tetikleyici bir işlev görmüştür. Zira bir reform niteliği taşıyan toplantı içeriğinin katılımcı ülkelerce müzakere edilmesi ve karara bağlanmasına müteakiben oluşacak isleyiş ve düzenin Osmanlı Devleti adına önemli bir kayıp olmayacağını söylemek güçtür. Bu nedenle, konferans bitiminde mutabakata varılamamış veya herhangi bir karar alınamamış olması, Osmanlı Devleti adına önemli bir kazanımdır. Osmanlı Devleti, böylelikle Avrupalı güçlerin posta hizmet alanına atfettiği değeri görerek kendi posta teşkilatını güçlendirme ve geliştirme gerekliliğinin farkına varmıştır.

1864 yılındaki bahse konu girişim, içerik ve söylem noktasında önemli mesajlar içermekle birlikte Osmanlı Posta Teşkilatı'na atfedilen değer ve teşkilatın posta sektöründeki⁵⁹² gelişimine temas eden kapsamlı değerlendirme,⁵⁹³ Avrupa menşeli eleştirilere somut bir karşılık olarak ön plana çıkmaktadır. Buna göre; posta sektörünün iyi tahlil edildiği, sosyal ve ticari boyutu temelinde posta hizmetinin toplum ve devlet nezdindeki öneminin idrak edildiği, devletin kendisine ait ve kendi himayesinde posta hizmeti veren bir kuruluşa sahip olmasının zamanın bir gerekliliği olduğu, Osmanlı Posta Teşkilatı öncesindeki ticari hayat ve posta hizmet açığının yabancı teşebbüslerin varlığı ile gelişme gösterdiği, Osmanlı Devleti'nin zamanında nakliye tarzındaki bir takım aksaklıklardan ileri gelen zorluklar nedeniyle bu alanı yeterince kontrol altına alamadığı, yabancı devletlerin Doğu ve Batı arasındaki ticari zenginlikten istifade ederken önemli bir pazar ve geçiş noktası olan Osmanlı Devleti

⁵⁹² “Posta sektörü” vurgusu, Osmanlı topraklarındaki küresel posta rekabetine vurguda bulunmak amacıyla tercih edilmiştir. Her ülkenin posta idaresi kendi iç pazarında faaliyet gösterirken, Avrupalı devletler istisna teşkil etmiş ve Osmanlı Posta Teşkilatı 10 farklı yabancı posta idaresiyle aynı anda faaliyet göstermek zorunda kalmıştır. Bu nedenle, Osmanlı Devleti toprakları söz konusu olduğunda, isler halde bulunan bir posta endüstrisinden söz etmek ve posta sektörü tanımlamasında bulunmak mümkündür.

⁵⁹³ BOA, HR.İD. 1706/1, M.04.02.1864.

topraklarının köprü işlevi gördüğü, ticari canlılığı sağladığı ve nihayetinde yabancı posta teşekküllerinin bu şekilde ortaya çıktığı yönündeki geniş kapsamlı saptama, dikkate değerdir.

Yukarıdaki değerlendirmelere ek olarak, posta hizmetinin tekel bir mahiyet arz ettiği,⁵⁹⁴ posta alanındaki düzensizlik ve belirsizliklerin giderilerek posta hizmetinin hem devlet hem de kamu yararına olacak şekilde sağlıklı bir zemine oturtulması amacıyla Osmanlı Devleti'nin ciddi bir reform süreci başlattığı bildirilmiştir. Bu bağlamda; merkezi İstanbul olan, posta hizmetinin gerektirdiği şekilde yapılanan, dağıtım ve teslimat süreçlerini etkin olarak tatbik eden ve kendi hizmet ağını geliştirmeye devam eden, faal ve etkin olarak faaliyetlerine devam etmekte olan yerli posta teşkilatının mevcudiyetine atıfta bulunulmuştur. Farklı bir ayrıntı olarak, karadaki bu yapılanmanın denizleri de kapsayacak şekilde geliştirilmesi noktasında Osmanlı Devleti'nin kararlı olduğunun altı çizilmiştir. Gerek deniz gerek kara üzerinde bir noktadan diğer bir noktaya olan her türlü posta gönderisi işlemlerinin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın tasarrufunda olacağı ifade edilmiştir. Bilindiği üzere, Avrupalı devletler posta emniyeti⁵⁹⁵ temelinde Osmanlı Posta Teşkilatı'nı süreklilik arz edecek şekilde hedef almışlardır. Bu bakımdan, posta sevkiyatının azami emniyet ve hızda sağlanacağını duyurulmuş olması önemlidir. Benzer doğrultuda, bir başka eleştiri unsuru olan posta gönderilerinin açıldığı yönündeki bir takım suiistimal suçlamalarına karşılık olarak, postanın kabul alınmasından teslim edilmesine kadar asla açılmayacağı vurgulanmıştır. Bir başka şirketin veya idarenin burada belirtilen posta operasyonlarına müdahil olmasının posta tekeli ve posta mevzuatını ihlal etmek anlamına geleceği ve devletin konuya bu şekilde yaklaşacağı duyurulmuştur.

Değerlendirmekte olduğumuz layiha içerisinde resmedilen posta atmosferi ve yorumlanan posta alanına müteakiben öne çıkan mesaj dikkat çekicidir. Buna göre, yabancı posta idarelerinin Osmanlı topraklarında bir noktadan diğer bir noktaya olacak şekilde posta kabulü ve teslimatından kaçınmaları buyurulmuştur. Yabancı idarelere ait mektup kutularına atılan ve alıcısı yurt dışı olmayan gönderilerin Osmanlı Posta Teşkilatı'na teslim edilmesi

⁵⁹⁴ 1864 yılındaki girişim Osmanlı topraklarının bütününe kapsayan bir mahiyet arz etmektedir. Aynı içerik bilhassa posta tekeli temelinde farklı tarihlerde belirli yabancı posta noktaları için gündeme taşınmıştır. Bu minvalde, 22 Ocak 1887 tarihli bir buyrukta Osmanlı sınırlarında posta hizmetlerinin devlet tekelinde olduğu ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın zarar etmesine neden olan faaliyetleri dolayısıyla Basra'daki İngiliz postanesinin kapatılmasına karar verilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. BOA, DH.MKT. 1406/46, M.22.01.1887.

⁵⁹⁵ Osmanlı Arşivi, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın postanın emniyetini sağlama çabalarına ilişkin olarak birçok içerik barındırmaktadır. Osmanlı posta hizmetlerinden istifade eden kimselerin güvenliğini sarsmamak düşüncesiyle doğal veya zorunlu sebeplerden kaynaklanabilecek hallerde posta işlemlerinin düzenli ve emniyet içerisinde yürütülmesini ve postada zarar gören malların Hazine'den ödenmesi yönünde karar almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, A. }MKT.UM. 423/63, M.29.08.1860.

duyurulmuş ve Osmanlı Devleti'ne ait posta gönderilerinin kara veya deniz üzerinden işlenmesine bakılmaksızın taşınmasının yasak olduğu bildirilmiştir.

Posta hizmeti söz konusu olduğunda, Osmanlı Devleti'nin bu alandaki tasarrufunun sorgulanamaz bir temel hak olduğu, alınan kararların ve yapılan girişimlerin anlayışla karşılanması gerektiği belirtilmiştir. Osmanlı Devleti, posta stratejisini tatbik ederken muhataplarına karşı bilgilendirici veya açıklayıcı bir üslup kullanmıştır. Nitekim posta hizmetinin tek bir posta idaresi üzerinden merkezîleştirilmesi ve yerleştirilmesinin, posta hizmet alanındaki çok başlılıktan ileri gelen olumsuzlukların ve aksaklıkların önünü almak anlamına geleceği ve böylelikle Osmanlı Devleti'nin batılı tarzda posta hizmetini daha düzenli hale getirerek ülkenin bütününe normal bir posta idaresini kullanmalarının sağlanacağı vurgulanmıştır.

Detaylı bir şekilde yorumlaya çalıştığımız layiha içeriği ile UPU kongrelerinde Osmanlı Devleti'nin ön planda tuttuğu hususlar benzerlik taşımaktadır. 1864 tarihindeki layiha ile ulaşılmak istenen amaç ile UPU kongrelerinde elde edilmek istenen netice aynıdır. Osmanlı Devleti'nin içerideki girişimleri, bu layiha ile sınırlı kalmamış; farklı tarihlerde ve genel veya belirli kapsamlarda muhataplarına iletilen bildirimlerle⁵⁹⁶ yabancı postaların kesin ilgasına kadar devam etmiştir. İçerideki girişimler, UPU kongreleri öncesinde, sırasında ve sonrasında da kesintisiz bir şekilde devam etmiştir.⁵⁹⁷ Bir başka ifadeyle, bahse konu mesele güncelliğini kaybetmeyen bir gelişim seyri izlemiştir. Takip eden kısımda da, meselenin belirgin olarak gündeme geldiği UPU kongrelerine temas edilmektedir.

Osmanlı Devleti'nin Avrupa başkentlerindeki elçiliklerini bahse konu sürece dâhil etmesi önemlidir. Bu amaçla, 6 Eylül 1874 tarihinde Viyana, Paris, Berlin, Roma, Londra ve Petersburg'daki misyonlarına Osmanlı Posta Teşkilatı'nın merkezîleştirilmesi ve yerleştirilmesine yönelik çalışmaların tamamlandığı, bundan sonraki hedefinin Osmanlı topraklarındaki yabancı postaları kapatmak olduğu ve bu bağlamda kendilerini konumlandırmaları bildirilmiştir. Bu idareleri gerekli kılan zaman şartlarının geçerliliğini kaybettiğini ve bu tarihe kadar devam etmiş posta idarelerinin bundan sonraki

⁵⁹⁶ BOA, HR.İD. 1706/7, M.21.06.1871; BOA, HR.İD. 1706/10, M.08.01.1873; BOA, HR.İD. 1706/12, M.06.09.1874; BOA, HR.İD. 1707/53, M.19.10.1881.

⁵⁹⁷ BOA, HR.İD. 1706/16, M.10.10.1874; BOA, HR.İD. 1706/17, M.16.10.1874; BOA, HR.İD. 1706/18, M.18.10.1874; BOA, HR.İD. 1706/20, M.26.05.1875.

mevcudiyetlerine tolerans gösterilmeyeceği bildirilmiştir.⁵⁹⁸

Osmanlı Devleti'ni Bern Kongresi'nde temsil eden Yanko Makridi Efendi'nin kongre sırasındaki tüm çabalarına çalışmamızın ilgili kısmında yer verildiğinden, bu bölümde yalnızca bir kapatma çağrısı olarak ele alınabilecek yabancı posta ihlallerine değinilmiştir.

16 Eylül 1874'te, Bern Kongresi'nin açılış oturumunda söz alan Yanko Makridi, Osmanlı Devleti'nin yabancı postalara yaklaşımını, bu yöndeki stratejisini ve tasarruf hakkını başta tüm Avrupalı muhataplarına ve diğer katılımcı devletlere duyurmuştur. Konuşma içeriğinden⁵⁹⁹ anlaşılabileceği üzere, Osmanlı Devleti, kendi topraklarını kaplayan yabancı posta ağları nedeniyle kongreye büyük önem atfetmiştir. Posta hizmeti ile ilgili tüm evrensel gerekliliklerin haricinde böylesine bir uluslararası toplantının Osmanlı topraklarındaki posta ihlallerini Osmanlı lehine karara bağlayabileceğine inanılmıştır.

Makridi, katılımcıları usule uygun olarak bilgilendirmeye özen göstermiş ve kimsenin karşı çıkamayacağı veya itiraz edemeyeceği bir üslup benimsemiştir. Buna göre, posta hizmeti doğası gereği bir ülkenin kendi posta idaresi tarafından sağlanan bir kamusal hizmet iken Osmanlı Devleti'nin, Avrupalı posta örgütleri sebebiyle kendi sınırlarında bu sorumluluğu üstlenemediği ve uluslararası posta hizmetinin icrasında herhangi bir şekilde söz sahibi olamadığı gerçeği, Bern Kongresi meclisinin dikkatine sunulmuştur. Bu konuşma, bir yönüyle de Osmanlı Posta Teşkilatı'nı bağımsız bir posta idaresi olarak tanıma çağrısıdır. Her delegenin posta alanında temsil etmekte oldukları devletlerin ileri gelenleri olduğu, kendi hükümetleri nezdinde dikkate alınan nüfuz sahibi ehil kimseler olarak yabancı posta meselesini kendi devletlerinin dikkatine taşıyabilecekleri vurgulanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin benimsemekte olduğu diyalog temelindeki yaklaşımın muhatapları tarafından dikkate alınması yönündeki beklentisinin Bern Kongresi'nde karşılık bulabileceğine duyulan inanç üzerinde durulmaya değerdir. Meselenin çözümünde Osmanlı Devleti'nin devletlerarası dostane ikili ilişkileri esas aldığı, posta aykırılıklarının son bulması sürecinde barışçıl ve iyimser yaklaşımından vazgeçmediği, keskin karar alma ve ani müdahale tarzından kaçındığı ve bu nedenle de yabancı posta idarelerinin Bern Kongresi'ne kadar

⁵⁹⁸ Young, *Corps De Droit Ottoman*, s. 342; Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 60. Avrupa'daki Osmanlı misyonlarının haberdar edilmesi, UPU kongre tarihlerine endeksli olmaksızın gerçekleşmiştir. Bilgi için bkz. BOA, HR.TO. 616/69, M.05.08.1868.

⁵⁹⁹ *Documents du Congres Postal International réuni à Berne*, s. 20-23.

faaliyetlerine sorunsuz bir şekilde devam etmekte olduklarına yönelik tespit dikkat çekicidir.

Bern Kongresi'nde temsil edilmiş devletler; Almanya, Avusturya Macaristan, Danimarka, İspanya, Birleşik Krallık, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Romanya, Rusya, Sırbistan, İsveç, İsviçre, ABD, Mısır ve Osmanlı Devleti'dir.⁶⁰⁰ Fransa ve İngiltere'nin fiili işgaline rağmen Mısır'ın 1517-1914⁶⁰¹ aralığında Osmanlı toprağı olarak kaldığını göz önünde bulundurduğumuzda; Danimarka, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, Sırbistan, İsveç ve ABD dışındaki tüm UPU taraf devletlerinin bir şekilde Osmanlı topraklarında posta faaliyetinde bulunduğu bilgisi ayrı bir düzleme oturmaktadır. Bir başka açıdan bakıldığında ise kendi sınırlarında bir başka ve birden fazla posta idaresinin posta faaliyetinde bulunduğu tek devlet Osmanlı idi. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nin ilk uluslararası posta platformu üzerinden dünyaya duyurduğu kapatma çağrısı muhtelif açılardan irdelenmeye değerdir.

Makridi'nin konuşmasında Osmanlı Posta Teşkilatı'nın posta operasyonlarını layıkıyla yerine getirebilecek işletme yetkinliğe sahip olduğunu dile getirmiş olması, Osmanlı posta hizmetlerine yönelik aksi yönde söylemlere dayandırılabilir. Gelişim süreçlerini tamamlamış olan Osmanlı Posta Teşkilatı'nın uluslararası mübadelede tek yetkili kabul edilmesi gerekliliğine de atıfta bulunulmuştur. Ev sahibi hükümet İsviçre'nin tarafsız devlet olarak meseleye müdahil olma çağrısı da bir başka önemli gelişmedir. Kongrede müzakere edilen konulara dahil edilmeyen yabancı posta ihlalleri, Makridi'nin kapsamlı açıklamasına rağmen Kongre meclisinde herhangi bir hassasiyetin ortaya çıkmasına engel olmuştur. Osmanlı Devleti, Bern Kongresi'nde alınabilecek bir kararın bağlayıcılık teşkil edeceğine inanmıştır. Oysaki, İsviçre adına başkanlık görevi tevdi edilen Eugene Borel ise bir varsayım üzerinden meseleye yaklaşmış ve karar alınmış olsaydı dahi herhangi bir geçerliliğe sahip olamayacağını öne sürmüştür.⁶⁰²

5.1. 1874 BERN POSTA KONGRESİ DEVAMINDAKİ GİRİŞİMLER

Osmanlı Devleti, 1876 yılında da yabancı posta idarelerini kapatma kararı almasına rağmen Avrupalı güçlerin tutumu nedeniyle uygulamaya koyamamıştır. Öne sürülen gerekçe, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın posta operasyonlarının kesintisiz ve sorunsuz akışını mümkün kılacak şekilde yeterli sayıda posta merkezi ve bağlantı rotalarını tesis etmekten uzak

⁶⁰⁰ *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 148.

⁶⁰¹ <https://www.mfa.gov.tr/misir-siyasi-gorunumu.tr.mfa>. Erişim: 10 Eylül 2021.

⁶⁰² Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 60-62.

olduğudur.⁶⁰³ Yabancı postaneler olmaksızın işlev göremeyen yerli posta idaresi tasavvurunun tezahürü niteliğindeki bu değerlendirme, yukarıdaki kısımda da zikredildiği üzere Osmanlı Devleti'nin bu tarih öncesindeki girişimleri temelinde sorunlu görülmektedir. Bu hususa tarihçilerin neredeyse hiç eğilmemiş olması, meselenin farklı açılardan ele alınmasını veya sorgulanmasını engellemiştir. Avrupalı devletlerin ve Osmanlı topraklarındaki posta örgütlerinin endişesi, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın henüz tamamlanmamış olduğunu öne sürdükleri organizasyonu değildi. Avrupalılar, kendi toprakları ile kolonileri diye adlandırdıkları sömürgeleri arasındaki posta ve telgraf temelli haberleşmenin gelişimine büyük önem atfetmişlerdir.⁶⁰⁴ Dolayısıyla, ikisi arasında bağlantıyı sağlayan Osmanlı topraklarındaki varlıklarının son bulmasını kabul etmeleri mümkün olmamıştır.

1878 yılında Paris'te düzenlenen ikinci UPU Kongresi'nde Osmanlı Devleti'ni Bedros Kuyumcuyan temsil etmiştir.⁶⁰⁵ Bununla birlikte, ilgili Kongre kayıtları incelendiğinde Osmanlı Devleti'nin doğrudan yabancı posta meselesini Bern Kongresi'nde olduğu gibi gündeme taşımadığı görülmektedir.⁶⁰⁶ 1 Mayıs-1 Haziran 1878⁶⁰⁷ tarihlerinde gerçekleşen müzakerelere Osmanlı temsilcisinin ilk kez 27 Mayıs tarihinde müdahil olması,⁶⁰⁸ Bern Kongresi sonrasında düşündürücüdür. Büyük olasılıkla, Osmanlı Devleti yalnızca Paris Posta Sözleşmesi'ni⁶⁰⁹ imzalamak amacıyla kongrenin bitimine doğru delege göndermiştir. Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki tasarrufu yoruma açıktır. Yabancı posta meselesine özelinde Bern'de UPU'nun yaklaşımı ve muhatap devletlerin tutumu sonrasında Paris'te benzer bir deklarasyon

⁶⁰³ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 63.

⁶⁰⁴ *Proceedings of the Colonial Conference 1887*, Volume I, Printed by Harrison & Sons, London 1887.

⁶⁰⁵ “Le Congrès de Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N.7, 1er Juillet 1878, s. 142-150; Post-038 A 0010 3, *L'Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, Mémoire publié par le Bureau International à l'occasion de la célébration du XXVème anniversaire de l'Union 2-5 Juillet 1900, Imprimerie CH. Viret-Genton, Lausanne 1900, s. 122-125. Bedros Kuyumcuyan Efendi hakkında Recep Çelik şu bilgileri aktarmaktadır: “Feshane-i Âmire Fabrikatörü Kuyumcuyan Ohannes Efendi'nin oğludur. 1251 tarihinde Dersaadet'te doğmuştur. Sultanî Mektebi, Mülkiye İdadisi ve İzmir Fransız Mektebi'nde tahsilini tamamlamıştır. Rumca, Türkçe ve Fransızca'yı okuyup yazar, İtalyanca'yı da konuşurdu. Tahsilini tamamladıktan sonra sanayi ve fabrikalara dair malumat edinmek için Avrupa'ya gitmiştir. İlk görevine Hazine-i Hâssa-i Şahane'de başlamıştır. Daha sonra Mahkeme-i Ticaret Başreisliği'ne, sonra Şûrâ-yı Devlet Nafia Dairesi Azâlığı'na, Ticaret ve Nafia Nezâreti Müsteşarlığı'na, Orman ve Meâdin Umum Müdürlüğü'ne, Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'ne ve nihayet Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi Azâlığı'na getirilmiştir.” Kaynak bilgisi için bkz. Recep Çelik, “Osmanlı Bürokrasisi'nde Ermeniler”, *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt IV, Kayseri 2007, s. 272; BOA, DH.SAİDd. 93/105, H.29.12.1251/M.16.04.1836; BOA, ŞD.SAİD. 22/11, H.00.00.1251/M.00.00.1835.

⁶⁰⁶ *Documents du Congrès Postal de Paris – 1878*, Union Postale Universelle, Imprimerie Lang & Comp., Berne 1878; *Convention de Paris – Suivi des autres Arrangements et des Règlements d'Exécution adoptés par le Congrès Postal de 1878*, Union Postale Universelle, Berne.

⁶⁰⁷ Paul Jaccotey, *Législation et D'Exploitation Postales*, Paris 1891, s. 395.

⁶⁰⁸ *Documents du Congrès Postal de Paris – 1878*, s. 527.

⁶⁰⁹ <https://www.lawcommission.gov.np/en/wp-content/uploads/2019/09/Universal-Postal-Union-1878.pdf>. Erişim: 10 Eylül 2021.

yapılamayacağından hareketle tepki olarak kongre bitimine doğru müzakerelere iştirak etmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti'nin neredeyse tüm kongre boyunca görüşmelerde yer almamış olması önemli bir eksikliklerdir.

UPU'nun yabancı posta krizinde başvuru merkezi, çözüm mercii veya tavsiye kararı sunma gibi inisiyatifleri üstlenmekten kaçınmış olması, Osmanlı Devleti'nin UPU ile sürdürdüğü ilişkileri etkilemişse de bütünüyle kesintiye uğratmamıştır. Posta aykırılıklarının uluslararası mecralarda görünür kılınabilmesi ve yurtdışı posta hizmetinin çağdaşlarının düzeyine çıkarılması amacıyla Frank Ives Scudamore gibi yabancı uzmanlar, Osmanlı Posta Teşkilatı bünyesinde görevlendirilmiştir. 1879 yılına gelindiğinde, Osmanlı Devleti, bu tarihe kadar öne sürülen eksikliklere karşılık olarak, Osmanlı posta hizmetlerinde yenilik anlamına gelen harici posta ve bilhassa Scudamore'un bu alandaki çalışmaları sonrasında daha organize ve daha işler bir yapıya bürünen Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yetkinliğini yerinde görmek ve akabinde inceleme ve saha ziyaretinin şikâyet veya iddia edilen düzeyde olmaması halinde Osmanlı topraklarındaki Birleşik Krallık postanelerinin kapatılması noktasında Kraliyet Postası'ndan bir müfettişin görevlendirilmesi talebinde bulunmuş ve sorunun çözümü noktasında olabilecek her seçeneği değerlendirmek istemiştir. Ancak bu talep, dikkate alınmamış ve reddedilmiştir.⁶¹⁰ Bu durumu şu şekilde yorumlamak mümkündür: Osmanlı topraklarındaki posta varlığını sonlandırmak, henüz Birleşik Krallık hükümetinin veya Kraliyet Postası'nın gündeminde olan bir mesele değildir. Bu teklif, Osmanlı Devleti'nin zaman zaman doğrudan muhatabı devletlerle diplomasi kanalını kullanarak sorunun çözümüne dayanak teşkil edecek şekilde temaslarda bulunduğunu teyit etmektedir. Ayrıca, diğer teşebbüslerden farklı olarak burada İngiliz Kraliyet Postası'na Osmanlı posta hizmetlerini gözlemlemek üzere davette bulunulmuş olması, hem bir ilktir hem de Avrupalıları iddia etmekte oldukları argümanlar temelinde masaya davet etmiş olmanın güçlü bir yansımasıdır.

1878 Paris Kongresi'nden sonraki ilk önemli posta buluşması olarak 1880 yılında UPU çatısı altında tekrar Paris'te düzenlenen ve küçük paketlerin postaya entegrasyonunu hedefleyen Paris Konferansı'na da katılan Osmanlı Devleti, transit ücretlerin müzakere edildiği esnada kendisi için ciddi kayıplara yol açmakta olan yabancı posta idarelerinin varlığını gündeme getirmiştir.⁶¹¹ Bern Kongresi'nde Osmanlı Devleti'ni temsil eden Yanko Makridi,

⁶¹⁰ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 63.

⁶¹¹ Çalışmanın farklı kısımlarında temas edildiği üzere, Osmanlı Devleti, kendi topraklarında gerçekleşen dolaşımda ve dünya devletleri ile yürüttüğü mübadelede tüm posta gönderilerinin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın sorumluluğunda olduğunu vurgulayan bir yaklaşım benimserken, ticari niteliğe sahip küçük paketlerin posta

Paris Konferansı'nda da aynı görevi üstlenmiştir.⁶¹² Osmanlı temsilcisinin talebi hakkında herhangi bir hükümde bulunmaktan kaçınan konferans, alışageldiği üzere sorunun çözümü için muhatap devletlerle müzakere önerisinde bulunmuştur.⁶¹³ Diğer taraftan, transit ücretler, Avrupalı devletler için bu denli önemli iken Osmanlı Devleti'nin bu müzakerelere taraf olmaması düşünülemez. Aslında, bir bakıma bu tarihe kadar Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarından geçen transit gönderi ücretlerinden istifade edemediği gerçeğinin haklı müdahalesi olarak değerlendirilmelidir. Avrupalı devletler kendi toprakları içerisinde geçen transit gönderi ücretleri için kıyasıya pazarlık ederken, Osmanlı topraklarındaki ücretleri de Osmanlı Devleti'ne ve posta teşkilatına bırakmamakta ısrar eden bir tutum içerisinde olmuşlardır.

1881 yılındaki gelişmelere bakıldığında, birden fazla teşebbüs göze çarpmaktadır.⁶¹⁴ İlk olarak, Hariciye Nezâreti, İstanbul'daki yabancı misyon şeflerine Osmanlı posta sisteminin işlerlik kazandığını ve artık yabancı postanelere ihtiyaç kalmadığını bildirerek tüm posta merkezlerinin kapatılması çağrısında bulunmuştur. Bu teşebbüse dayanak teşkil eden bir ilerleme olarak, uluslararası posta sözleşmesinin de mümkün kıldığı şekilde yurt dışı posta gönderileri için kendi ücret sisteminin muhataplarınca kabul edilmesi anlamına gelen kendi pullarını kullanma çabası önemlidir. Yabancı misyonlar ise bunu Bern Posta Sözleşmesi'nin ihlali olarak değerlendirmişlerdir.⁶¹⁵ Bu süreçte meseleye müdahil olmak zorunda kalan UPU Uluslararası Büro'nun Osmanlı Devleti lehine duruş sergileyememiş olması, bir gelenek haline dönüşmekte olan tek taraflı bir yaklaşımın veya posta kalkınmasının bir göstergesidir. Çoğunluk bir kez daha posta ihlallerinin kendi çıkarlarına uygun olarak devam etmesine karar vermiştir. Uluslararası Büro'nun bu çoğunluğu karşısına alabilecek bir inisiyatif geliştirememiş olması, sorgulanabilir olmakla birlikte anlaşıldır. Nitekim Avrupalı devletlerin Osmanlı pullarını tümüyle geçersiz kabul edeceklerine yönelik yaklaşımı üzerine Osmanlı Devleti bu düşüncesini uygulamaya koymaktan vazgeçmek zorunda kalmıştır. Burada dikkatlerden

alanına eklenmesi girişimi, bu alanın Osmanlı kontrolünde olmamasından dolayı Osmanlı temsilcisinin itirazını kaçınılmaz kılmıştır. Yabancı postalar, posta gönderilerinin dahi Osmanlı Posta Teşkilatı sorumluluğuna bırakılmasına karşı çıkarken daha fazla ticari gelir sağlayan paketlerin Osmanlı Posta Teşkilatı ile koordine edilmesine rıza göstermemişlerdir. Bu bağlamda, küçük paketlerin arz ettiği ticari değer hakkında malumat için bkz. Léonard Laborie, "Global Commerce in Small Boxes: Parcel Post, 1878-1913", *Journal of Global History*, Volume 10, Issue 2, 19 June 2015, s. 235-258.

⁶¹² Post-038 A 0010 3, *L'Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, s. 126-129.

⁶¹³ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 63.

⁶¹⁴ BOA, HR.İD. 1706/27, M.09.01.1881; BOA, HR.İD. 1715/7, M.31.03.1881; BOA, HR.İD. 1707/48, M.12.05.1881; BOA, HR.İD. 1707/48, M.12.05.1881.

⁶¹⁵ Schweiz Post-Département, *FM 101668. Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 31.

kaçırılmaması gereken husus, Avrupalıların kendi stratejilerine göre Osmanlı Devleti'ni posta alanında konum almak zorunda bırakmış olmalarıdır.

Öte yandan, Beyrut ve Bağdat arasında yeni bir posta hizmet ağı tesis eden Osmanlı Devleti, bu hat üzerindeki Birleşik Krallık varlığını sonlandırmak istemiştir. Ancak Birleşik Krallık birtakım diplomatik kanallarla bu hat üzerinde kendi varlığını tehlikeye sokacak veya hizmetlerini aksatacak gelişmelerin önüne geçmiştir. Bir başka gelişme olarak, 1 Temmuz 1881'de Osmanlı ve Mısır arasında tesis edilen anlaşmaya müteakiben işlem hacminin düşük kaldığı belirtilen İstanbul'daki Mısır posta merkezi kapatılmıştır.⁶¹⁶

Osmanlı Devleti, yabancı posta idarelerini tolere etmiş ancak onlara posta alanında herhangi bir yetki tanımamıştır. Osmanlı Posta Teşkilatı, yeni bir kuruluş olarak kusursuz hizmet sunumu sağlayamaması nedeniyle yabancı posta idarelerine karşı keskin bir karar almaktan kaçınmıştır. Avrupalı çağdaşları ile rekabet edebilecek yetkinliği kazanmasıyla beraber, Osmanlı Devleti, bağımsızlığına ihlal gerekçesiyle topraklarındaki yabancı postaları kapatmak istemiştir. UPU sözleşmelerini bu bağlamda temel alınmıştır. Buna göre, Paris Posta Sözleşmesi'nin 8. maddesi gereğince, posta gönderisinin çıkış ülkesinin pulu ile dolaşıma gireceği yönündeki karar dayanak gösterilmiştir.⁶¹⁷

Bu minvalde, Osmanlı Devleti, yabancı misyonlara hükümler hakkının gözetilmesi çağrısında bulunmuştur. Kamusal hizmet sağlamakla mükellef devlet idaresinin yanında farklı bir devlete ait aynı nitelikteki kuruluşun hizmet vermesi, yabancı posta olgusunun özetidir. Osmanlı Devleti yalnızca kendisine ait olan bu tabii posta hizmeti hakkını daha da bilinir ve görünür kılmak için gazetelerde bu yönde duyurular yayınlatarak Bulgaristan Posta İdaresi tarafından kendisine teslim edilecek posta çuvallarının yabancı posta idareleri varışlı olması durumunda açılacaklarını bildirmiştir. Buna karşılık olarak, Avrupalı devletler de bir kez daha Osmanlı Posta Teşkilatı'nın henüz tam işlerlik kazanmamış olduğunu öne sürerek bu bildirinin kabul edilmeyeceğini ve posta örgütlerinin varlıklarını devam ettireceklerini yinelemişlerdir. Meselenin girift bir yapıya evrilmesi, çözüm temelinden giderek uzaklaşması ve Avrupalı muhatapların bu hususta ayak diretmeleri nedeniyle İsviçre Konfederasyonu'na arabuluculuk

⁶¹⁶ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 63-64.

⁶¹⁷ Madde 8: "Kişisel haberleşme için herhangi bir posta gönderisinin ücretlendirmesi yalnızca çıkış ülkesinde geçerli posta pullarıyla yapılacaktır. Sadece posta hizmetine ilişkin resmî yazışma ve posta idareleri arasındaki mübadele, bu zorunluluktan muaftır". Kaynak bilgisi için bkz. *Documents du Congrès Postal de Paris – 1878*, s. 631; *Convention de Paris – Suivi des autres Arrangements et des Règlements d'Exécution adoptés par le Congrès Postal de 1878*, Union Postale Universelle, s. 7.

teklifinde bulunulmuştur. Bu ayrıntı, hem çok önemlidir hem de posta krizinin büyüklüğünü ve ciddiyetini yansıtmaktadır. Osmanlı Devleti'nin aktarılan gelişmeler çerçevesinde olabilecek her yolu denediğini görmek, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişimi adına değerlidir. İsviçre Konfederasyon Başkanı, bu teklifi Bern Kongresi sırasındaki tutum temelinde UPU Uluslararası Büro'nun yetkilerini aştığı gerekçesiyle karşılıksız bırakmıştır.⁶¹⁸

Öte taraftan, Osmanlı Devleti, 4 Subat-21 Mart 1885⁶¹⁹ aralığında Lizbon'da toplanan üçüncü UPU Posta Kongre'sine katılmamıştır.⁶²⁰ 1878 Paris Kongresi'nin son günlerinde çalışmalara iştirak eden Osmanlı Devleti'nin içerideki belirsizlik ortamına bağlı olarak Lizbon'da bulunmaktan kaçındığı düşünülmektedir. İlgili devletlerle posta görüşmeleri devam ediyorken, UPU'da temsil edilmemek, UPU'ya bir tepki de olabilir. Bununla beraber, resmî tutanaklarda Osmanlı delegasyonu hakkında detay ve yabancı posta idarelerinin kapatılması yönünde bilgi geçmemesine rağmen Osmanlı Devleti'nin müzakere edilen maddelere bir şekilde eklemeliği görülmektedir.⁶²¹

Osmanlı Devleti yabancı postaneleri kapatmaya çalışırken, mevcutlara yenilerin eklenmesine engel olamamıştır. Lizbon Kongresi'nden yaklaşık olarak bir yıl sonra, Birleşik Krallık ve Avusturya Yenicami civarında ve Galata'da yeni postaneler açmıştır.⁶²² Viyana Kongresi'nde Osmanlı Devleti'nin katılımı eskiye oranla güçlenmiş olmasına rağmen, Paris ve Lizbon'da Bern'de yapılan posta ihlalleri vurgusunun kesintiye uğramış olması, yasal bir engel veya zorunluluk nedeniyle değildir. UPU, meselenin gündem dışı olduğunu vurgulasa dahi bu durum Osmanlı temsilcilerinin benzer içerikleri kongrelerde dile getirmelerine mani değildi. Avrupalıların Osmanlı topraklarında keyfi bir şekilde postane açma veya kapatma tasarrufu UPU öncesinde ve sonrasında değişikliğe uğramamış iken Osmanlı Devleti'nin benzer sürekliliği UPU kongrelerinde sergileyememiş olması sorgulanmalıdır. Osmanlı temsilcileri Paris ve Lizbon'da konuşma yapmış olabilseydiler, bu konuşmaların kongre tutanaklarına girmemesi söz konusu olamazdı. Böylelikle, UPU üzerinden meseleye atfedilen hassasiyetin

⁶¹⁸ Carl von Sax, *Geschichte des Machtverfalls der Türkei bis Ende des 19. Jahrhunderts und die Phasen der "Orientalische Frage" bis auf die Gegenwart*, Mansische Verlags, Wien 1908, s. 485.

⁶¹⁹ Jaccottey, *Législation et D'Exploitation Postales*, s. 395.

⁶²⁰ *Documents du Congrès Postale de Lisbonne – 1885*, Tome II., Travaux des Commissions, Procès-Verbaux Des Séances Du Congrès et Texte De Conventions Signées A Lisbonne, Imprimerie Suter & Lierow, Berne 1885, s. 411.

⁶²¹ *Documents du Congrès Postale de Lisbonne – 1885*, Tome I., Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Union Postale Universelle, Imprimerie Suter & Lierow, Berne 1885, s. 4-127; *Documents du Congrès Postale de Lisbonne – 1885*, Tome II., Berne 1885; *Texte Définitifs des Actes du Congrès Postal de Lisbonne*, Berne 1885.

⁶²² BOA, HR.İD. 1710/4, M.10.04.1886; BOA, HR.İD. 1710/5, M.01.09.1886.

dış dünyaya hissettirilmesi ve güncelliğini kaybetmemesi sağlanmış olabilecekti.

Uluslararası posta sözleşmelerinin posta temelli anlaşmazlıklara çözümler getirdiğine inanılan 1888 tarihli atf, zikredilmeye değerdir. Paris Posta Sözleşmesi'nin 23. maddesinde vurgulanan “daha önce yapılmış olan tüm anlaşma, sözleşme, düzenleme veya diğer tasarruf hükümleri, bu Sözleşme'nin uygulanma tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.” hükmü uyarınca Osmanlı Devleti'nin UPU'ya dâhil olmasıyla yabancı postaların mevcudiyetlerini kaybettiği ifade edilmiştir.⁶²³ Bir başka önemli gelişme olarak, Doğu Ekspresi'nin posta sevkياتında giderek önem kazanması ve gelişmesiyle birlikte, Osmanlı Devleti, Batı Avrupa ile bağlantıyı sağlayacak bir demiryolu hattı tesis ederek yabancı postaları kapatmayı hızlandırmayı hedeflemiştir. Yabancı posta idarelerine ait veya varışlı olan posta çuvallarının diğer demiryolu şirketleri tarafından taşınmasını yasaklayan Osmanlı Devleti, yabancı misyon şefleri ile görüşerek Osmanlı Devleti çıkışlı ve varışlı posta gönderilerinin Bulgaristan sınırında mübadele esaslarına uygun olarak Osmanlı Posta Teşkilatı üzerinden sağlanacağını bildirmiştir.⁶²⁴ Yabancı memleketlere posta gönderileri kabul etmek amacıyla İstanbul'un bazı yerlerinde postane açılmasına yönelik teşebbüs de,⁶²⁵ Osmanlı posta şebekesinin bir iç ihtiyaçtan ziyade yabancı posta meselesine bağlı olarak da büyüdüğünü gösteriyor olması açısından önemlidir.

Uluslararası basına yansımış olumsuz içerik analiz edilirken Osmanlı Devleti'nin dış basın üzerinden karşı bir hamlede bulunmamış olmasının bir eksiklik olarak nitelendirilebileceği ifade edilmişti. Çünkü, eleştiri içerikleri gerçeklikleri sorgulanmadan çok uzun süre boyunca gündemde tutulmaya devam edilmişti. Ancak burada altı çizilecek olan gelişmenin, Osmanlı Devleti'nin bu gazeteleri takip etme gereği duyduğunu yansıttığını düşünüyoruz. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişiminde öne çıkan diğer bir tarih de 1889'tür. Bu dönemde, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan arasındaki ticaretin geliştirilmesi düşüncesiyle başta İstanbul ve Varna arasında posta çuvallarının güvenli ve hızlı bir şekilde nakliyesi olmak üzere, Osmanlı Posta Teşkilatı ve Bulgaristan Posta İdaresi arasında 33 maddeden oluşan posta işbirliğini geliştirmeye yönelik geniş kapsamlı bir anlaşma imzalanmıştır.⁶²⁶ Böylelikle,

⁶²³ *Documents du Congrès Postal de Paris – 1878*, s. 636-637. *Convention de Paris – Suivi des autres Arrangements et des Règlements d'Exécution adoptés par le Congrès Postal de 1878*, s. 12-13.

⁶²⁴ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 64-66.

⁶²⁵ BOA, Y.PRK.PT. 4/98, M.27.03.1889.

⁶²⁶ BOA, A.}MTZ.(04), 22/64, M.13.06.1889. Bu tarih öncesinde de İstanbul-Varna posta hattına canlılık kazandırmak amacıyla posta vapuru siparişinin verildiği ve sipariş sürecinde hizmetlerin aksamaması maksadıyla süratli vapur tedarik edilinceye kadar İzzeddin ve Fevaid vapurlarının Varna hattına tahsisi için Osmanlı Posta

Osmanlı topraklarındaki yabancı posta idarelerine gerek kalmadığı ve zorunluluk teşkil etmedikleri gerekçesiyle kapatılabilecekleri mesajı verilmiştir.

5.2. 1891 VİYANA POSTA KONGRESİ

Dördüncü UPU Kongresi olarak 20 Mayıs - 4 Temmuz 1891 tarihlerinde Viyana, Avusturya’da düzenlenen bu önemli toplantıya, önceki kongrelere kıyasla ilk kez iki temsilci ile Osmanlı Devleti’nin katılım sağladığı görülmektedir.⁶²⁷ Paris ve Lizbon kongrelerindeki temsiliyet hatırlandığında, Viyana ile birlikte UPU kongrelerine yeniden güçlü bir önemin atfedilmeye başladığını görmek, Osmanlı Devleti adına önemlidir.

Osmanlı Devleti adına verimli ve faydalı katkılar ortaya koyan Viyana delegasyonu, Galata Merkez Postane Müdürü Petaksi Efendi ve Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı birim müdürlerinden Ahmed Fahri Bey’den oluşmuştur.⁶²⁸ Kongre görüşmelerinde belirgin rol oynayan Petaksi Efendi aynı zamanda İstanbul Uluslararası Posta Merkezi’nin de Müdürü olarak katılım sağlamıştır.⁶²⁹

UPU’nun bahse konu sorunsalda çözüm mercii olmaktan kaçınması ve diplomatik kanalları adres göstermesi yönündeki yaklaşımının zaman içerisinde yabancı posta krizinin büyümesiyle birlikte değiştiği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum, UPU kurucu üyesi ve egemen güç Osmanlı Devleti’nin posta haklarının dikkate alındığı şeklinde anlaşılmaktan uzaktır. Daha önceki UPU kongreleri esnasında gündeme geldiğinde geçirilen veya ertelenen yabancı posta meselesi, bir şekilde Viyana Kongresi’nin gündem maddeleri arasında yer alması ve geniş bir zaman zarfında müzakere edilmesi, Osmanlı Devleti için yeni bir dönem olarak

Teşkilatı’nın gerekli izinleri almak üzere girişimde bulunduğu görülmektedir. Bilgi için bkz. BOA, Y.PRK.ASK. 23/48, M. 08. 8.1884.

⁶²⁷ Jules De Clercq, *Recueil Des Traites De La France*, Publie Sous Les Auspices Du Ministère Des Affaires Etrangères, Tome Dix-Neuvième 1891-1893, A. Pedone: Libraire-Éditeur, Paris 1895, s. 114-247. Eserin künyesinden de anlaşılacağı üzere Fransa Dış İşleri Bakanlığı’nın himayesinden hazırlanmış bu eser, Viyana Kongresi hakkında oldukça detaylı bilgiler içermektedir. Bununla birlikte, ilgili içerik titizlikle incelenmiş olmasına rağmen yabancı posta meselesi ve Osmanlı Devleti’nin kongre görüşmelerindeki dahli hakkında herhangi bir detaya denk gelinmemiştir. UPU Kongreleri önemli toplantılar olduğunda, bilhassa ev sahibi hükümetlerin üst düzey yetkililerinin katılım gösterdiği ve kongre görüşmelerine ilişkin ayrıntıların dönemin gazetelerine yansıdığı görülmektedir. Bu içeriklerde de benzer bir durum söz konusudur. Genellikle işletme konularına temas edildiği ve Osmanlı Devleti’nde yaşanmakta olan posta ihlallerinin ilgili haberlerde yer alamadığı saptanmıştır. Viyana Kongresi özelinde bilgi için bkz. *Le Petit Parisien*, N. 5316, Mardi 19 Mai 1891; *La Justice*, N. 4322, Samedi 14 Novembre 1891.

⁶²⁸ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, 1891, Union Postale Universelle, Imprimerie Karl Stämpfli & Cie, Bern 1891, s. 362; Post-038 A 0010 3, *L’Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, s. 137-143.

⁶²⁹ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, Procès-verbal de la troisième Séance du Congrès, s. 671.

telakki edilmekten uzaktır.⁶³⁰ Osmanlı topraklarındaki yabancı posta ofislerin hiçbir surette UPU çatısı müzakere edilmesine müsaade edilmezken, Avrupalı güçlere ait kolonilerin UPU toprağı olarak kabul edilmesine yönelik girişimlerin “bir posta meselesi” olarak kabul edilmiş olmasın, adil bir yaklaşım olarak değerlendirilmesi güçtür. Osmanlı Devleti’nin Viyana Kongresi’ndeki dahlinin, çifte standart temelindeki bu yaklaşıma bir tepki olduğu düşünülmektedir. Bu tepkinin arka planında, aşağıda Trablusgarp özelinde detaylandırılacağı üzere, Avrupalı devletlerin dünyanın farklı noktalarındaki sömürgelerinin UPU toprağı olarak kabul edilmesi girişimi yer almaktadır. Buna göre; Britanya Hindistanı, Britanya Avustralya’sı, Danimarka, İspanya, Fransa, Portekiz ve Hollanda kolonileri ile başka üye devletlerin deniz aşırı sömürgeleri UPU posta bölgesine dâhil edilmek istenmiştir.⁶³¹

Fransa, Avusturya, Rusya ve İtalya’nın posta yapılanmasında önemli bir yere sahip olan Trablusgarp, bilhassa İtalya’nın öncülüğünde Viyana Kongresi sırasında gündeme gelmiştir. UPU Posta Sözleşmesi’nin burayı İtalya Posta İdaresine bağlı bir birim ve UPU topraklarının bir parçası olarak kabul etmiş olması, önemli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Daha önce meseleyi siyasi ve diplomatik bir çerçeveye oturtmaya çalışmış UPU’nun kendisini ilerleyen süreçte yabancı posta idarelerinin tarafında konumlandığını açıkça ortaya koyan bu gelişme, Osmanlı Posta Teşkilatı’nın geçersiz tutulmasına yönelik girişimlere doğrudan destek veren bir mahiyet arz etmektedir. Osmanlı Devleti, UPU’dan haklı olarak sürece dâhil olmasını beklerken Avrupalı güçlerin de UPU’yu dayanak göstererek UPU’nun kurucu üyesi olan Osmanlı Devleti topraklarındaki varlıklarını evrensel bir hukuki temele oturtmaya çalışmaları dikkat çekicidir. Osmanlı delegesi Petaksi Efendi duruma müdahale ederek, Trablusgarp’ın⁶³² Osmanlı toprağı olduğunu, Osmanlı toprağı olarak UPU sınırları içerisinde yer aldığını, UPU Sözleşmesi’nde bir devlete ait toprakları başka devletlerin toprağı gibi gösterme çabasının usullere aykırı olduğunu, bu durumun Bern Kongresi’ni geçersiz bir zemine taşıma tehlikesi arz ettiğini, katılımcılara ve UPU yönetimine ifade etmiştir. Bern Kongresi’nde alınan bahse konu çözüm tavsiyesinin Osmanlı Devleti’ni memnun etmemesine rağmen dikkate alındığını ve ilgili ülkelerle ikili müzakerelere bulunulmaya çalışıldığının hatırlanmasını istemiştir. UPU

⁶³⁰ Viyana Kongresi için bkz. “Le Congres Postal Universelle de Vienne”, *Union Postale*, XVIe Volume, N.8, 1er Août 1891, s. 121-131; “Der Wiener Weltpostkongress”, *Union Postale*, XVIe Volume, N.9, 1er Septembre 1891, s. 144-157.

⁶³¹ Jules De Clercq, *Recueil Des Traités De La France*, s. 127. Bahse konu arka plan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Proceedings of the Colonial Conference 1887*, Volume I, Printed by Harrison & Sons, London 1887.

⁶³² İtalya’nın Trablusgarp siyaseti ve Osmanlı Devleti ile İtalya arasında cereyan eden gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Herbert Adams Gibbons, *The New Map of Europe (1911-1914); The Story of the Recent European Diplomatic Crises and Wars and of Europe’s Present Catastrophe*, The Century Co., New York 1914, s. 241-262; Francis McCullagh, *Italy’s War for a Desert*, Herbert and Daniel, London 1912.

sözleşmelerinde İtalya'nın Trablusgarp ofisi ile ilgili geçen tüm ifadelerin çıkarılmasını ve silinmesini talep etmiştir. Diğer taraftan, İtalyan Trablusgarp posta merkezinin böylelikle tanınması demek, diğer yabancı devletlere ait gönderilerin de Trablusgarp üzerinden dolaşıma girmesi anlamına gelmekteydi. Kongre meclisindeki çoğunluk Petaksi Efendi'nin aksaklıklara yol açan hükümlerin silinmesi talebine olumsuz yaklaşmıştır. Genel kurulda tekrar gündeme getirilen bu husus istenildiği şekilde çözüme kavuşturulmamıştır. Osmanlı Devleti'nin önerisine destek veren tek ülke Rusya olmuştur. Birliğe katılacak kolonilere ilişkin olarak Madde XXXII kapsamında gerçekleştirilen oylama neticesinde, 16 delegasyon mevcut durumun korunmasını, 2 delegasyon da Osmanlı Devleti'nin ilgili teklifine uygun olarak güncellenmesini savunmuştur.⁶³³

Osmanlı delegasyonunun UPU kongrelerinde ilk kez aktif ve etkili bir çalışma tarzı benimsemiş olması nedeniyle Viyana Kongresi farklı bir düzlemde yer almaktadır. Bu noktada, Viyana Kongresi'nin takip edecek olan kongrelere sağlam bir zemin oluşturduğu düşünülmektedir. Osmanlı Devleti temsilcileri artık tartışmalara müdahil olmakta, Osmanlı Devleti'nin müzakere edilen meselelerdeki çıkarlarını savunmakta ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişimine faydası olabilecek hususları yönlendirmekte ve müzakere maddelerine ilişkin teklifler sunmaktadır.

Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin UPU kongrelerinde sunmuş olduğu ilk teklif üzerinde durmakta yarar bulunmaktadır. “Kimlik belgesi talebinde bulunan kişi tarafından postanede teslim edilmesi gereken kartın maliyeti hariç olmak üzere kimlik belgesinin ücreti 50 sent olarak belirlenmiştir. Ancak gerektiği şekilde ücretlendirilmemiş gönderilerde ilgili idareler fiyatı 1 franka kadar yükseltebilir. Varis postanesine teslim edilecek makbuzlar, kimlik sahibinin pahasına herhangi bir posta ücretine tabi tutulmayacaktır.”⁶³⁴ Bu içerikteki 8. madde müzakereleri sırasında Osmanlı delegesi Petaksi Efendi su öneride bulunmuştur:

“Osmanlı Devleti⁶³⁵ şu ana kadar kimlik belgelerine ilişkin düzenlemeye taraf

⁶³³ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, Rapport de la première Commission – Projet d'Arrangement concernant la création d'un office centrale de Compatibilité et de Liquidation, s. 453-454, 726; Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 67-68. Madde XXXII, uzunluğu ve genel anlamda Osmanlı Devleti sınırları dışında kalan kolonileri kapsamış olması nedeniyle burada verilememiştir. Mezkur maddenin 9'uncu bendi ise şu şekilde geçmektedir: “San Marino Cumhuriyeti ile İtalya Posta İdaresi'ne ait Tunus ve Trablusgarp'taki posta merkezleri UPU toprağı olarak kabul edilmiştir.” Kaynak bilgisi için bkz. *Documents du Congrès Postal de Vienne*, s. 100-101.

⁶³⁴ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, s. 547.

⁶³⁵ Kongre tutanaklarında geçen “Türkiye” ve “İdare” kullanımları, “Osmanlı Devleti” ve “Osmanlı Posta Teşkilatı” olarak dönüştürülmüştür.

olmamıştır, ancak kendi posta idaresi Osmanlı Posta Teşkilatı buna katılma konusunda oldukça isteklidir. Bu düzenlemenin, tebaa ve bilhassa İstanbul’u ve imparatorluğun diğer önemli şehirlerini ziyaret eden birçok yabancı ve turiste gerçek anlamda kolaylık ve fayda sağlayacağına inanılmaktadır. İstanbul Uluslararası Posta Merkezi Müdürü olarak, yabancıların kendilerine gönderilmiş olan taahhütlü postaları alırken kimlik belgelerinden ileri gelen birtakım zorluklar yaşadığını gözlemleme fırsatım oldu, dolayısıyla bu uygulama bu türden işlemleri kolaylaştıracaktır.

Bu yeni hizmeti başlatırken, Osmanlı Posta Teşkilatı bir gelir elde etmeyi hedeflememektedir; arzusu, demin de ifade ettiğim üzere halka bir kolaylık sağlamaktır, ancak zarar etmek de istemez. Şimdi, şayet İkinci Komisyonu’nun 8. madde kapsamında kabul ettiği 1 franktan 50 kuruşa olan indirim Kongre tarafından kabul edilseydi, benim teşkilatım zarar etmiş olacaktı.

Bu indirimi savunan delegasyonların argümanlarının değerini kabul ediyorum ve onların posta idareleri tarafından bakıldığında bu argümanların haklılığına itiraz da edemem, ancak baskı maliyetlerinin her ülkede aynı olmadığına dikkat çekmek isterim. Örneğin, bizim ülkemizde bu maliyetler oldukça yüksek. Şunu da belirtmek isterim ki Osmanlı Posta Teşkilatı tarafından basılacak kimlik belgelerinin yurt dışına seyahat edecek kişiler tarafından kullanılabilmesi için ilgili belgelere Türkçe’nin yanında Roma karakterleriyle de bir çeviri eklemek zorunda kalacağız, bu durum baskı ücretlerinin iki katına çıkmasına ve haliyle maliyetlerin artmasına yol açacaktır. Dolayısıyla, 1 franklık eski ücret, eğer aynı kalmaya devam ederse, Ülkemizde bir kimlik belgesinin maliyetini zor karşılar.

Osmanlı Devleti delegasyonu, Bu durumu kolaylaştırmak amacıyla, Osmanlı Devleti ve benzer durumdaki diğer ülkelerin fiyat indirimini tercih eden diğer ülkeleri kararlarından dönmeye mecbur bırakmadan anlaşmaya varmalarını kolaylaştırmak amacıyla uzlaşi ruhu dâhilinde 50 sentlik ücretin kimlik belgesi için asgari fiyat olarak kabul edilmesini ve 1 frank olan eski ücretin de tavan olarak korunmasını, böylelikle de İdarelerin bu sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla kendi ücretlerini belirlemelerini teklif etmektedir.”⁶³⁶

Osmanlı Devleti’nin sunmuş olduğu teklif, İsviçre ve Brezilya delegasyonlarının

⁶³⁶ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, Procès-verbal de la Troisième Séance du Congrès Postale Universelle de Vienne, s. 671.

desteği ve bazı ifade değişikliği önerileri sonrasında kabul edilmiştir.⁶³⁷

Teklif içeriğinden de anlaşıldığı kadarıyla Osmanlı Posta Teşkilatı'nın henüz vermediği bir hizmete ilişkin tartışmalara Osmanlı delegesinin Osmanlı Devleti çıkarlarını ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yetkinliğini gözeterek müdahil olması, Osmanlı delegasyonlarının sadece yabancı posta ekseninde hareket etmediğine etkili bir örnektir. Teklif içeriğinden, Osmanlı toplumsal yaşamı ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın hizmet yaklaşımını seziyor olabilmek, bir diğer önemli ayrıntıdır.

Viyana Kongresi'ne ilişkin olarak dile getirilebilecek son husus, Petaksi Efendi'yle birlikte Osmanlı delegasyonunu oluşturan Ahmed Fahri Efendi'nin kongre çalışmalarında ön plana çıkmamış olmasıdır. Bununla birlikte, Washington Kongresi'nde Osmanlı Devleti'ni tekrar temsil etmiş olduğundan, Viyana Kongre'sinde bu anlamda tecrübe kazandığı düşünülmektedir.

5.3. 1897 WASHINGTON POSTA KONGRESİ VE AKABİNDEKİ GELİŞMELER

Beşinci UPU Kongresi, 5 Mayıs-15 Haziran 1897 tarihlerinde ABD'de Washington'da düzenlenmiştir.⁶³⁸ Sözleşme ve tüzüklerin güncellenmesine ek olarak değer konulmuş gönderilerin posta kanalıyla taşınmasını mümkün kılacak düzenlemeler önceliğiyle katılımcı devletler Washington'da bir araya gelmiştir.⁶³⁹

Osmanlı Devleti, Washington Kongresi'ne Washington Elçisi Mustafa Tahsin Bey,⁶⁴⁰ Elçilik Ataşesi Seyfettin Bey ve Osmanlı Posta Teşkilatı yönetim kurulu üyelerinden Ahmed Fahri Bey katılım sağlamıştır.⁶⁴¹ UPU kongrelerinde gözetilen temel gerekçe değişmeden devam etmektedir. Yabancı posta ihlalleri ve İtalya'nın Trablusgarp posta merkezinin hukuki temele dayanmayan faaliyetleri müzakerelerde tekrar ön plana çıkarılmıştır.⁶⁴²

⁶³⁷ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, s. 670-672.

⁶³⁸ Deny Peter Myers, *Manual of Collections of Treaties and of Collections Relating to Treaties*, Harvard University Press, Cambridge 1922, s. 459.

⁶³⁹ *Bulletin de la Bibliothèque de la Chambre de Commerce de Paris*, 4e Année, N. 15, 10 Avril 1897, s. 471; *Annuaire de Législation Étrangère*, publié par Société de Législation Comparée contenant le texte des principales lois votées dans les pays étrangers en 1898, Librairie Cotillon, Paris 1899, s. 420.

⁶⁴⁰ <http://washington.emb.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>. Erişim: 20 Nisan 2021.

⁶⁴¹ Post-038 A 0010 3, *L'Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, s. 144-151; *Documents du Congrès Postal de Washington 1897*, Union Postale Universelle, Imprimerie Stämpfli & Cie, Berne 1898, s. 366-396.

⁶⁴² Kongre'nin açılış oturumunda, 5 Mayıs 1897'de, Osmanlı Devleti Washington Elçisi Mustafa Bey hazır bulunmuştur. Kongre'nin ikinci oturumunda, 20 Mayıs 1897'de, Washington Elçiliği Ataşesi Seyfettin Bey ile Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı Yönetim Kurulu Üyesi Ahmed Fahri Bey, Osmanlı Delegasyonuna dâhil olmuşlardır. Bilgi için bkz. *Documents du Congrès Postal de Washington*, Procès-verbal de la séance d'ouverture

Bern Kongresi'ne ilişkin değerlendirmeler sırasında Yanko Makridi'nin yetki belgesi veya güven mektubu olmaksızın Bern'de bulunduğunu belirtmiştik. Benzer bir durum, Washington Kongresi'nde de yaşanmıştır. 20 Mayıs 1897 tarihinde Ahmed Fahri Bey ve Seyfettin Bey'in ilk kez kongreye iştirak ettiği ikinci seans çalışmaları sırasında, Kongre başkanı; Brezilya, Kolombiya ve Osmanlı Devleti delegasyonlarının yetki belgelerine sahip olmadığını duyurarak, kendilerine en kısa süre içerisinde bu belgeleri temin etmeleri çağrısında bulunmuştur.⁶⁴³

Kongre çalışmalarına bakıldığında ve özellikle diğer ye devletler ile mukayese edildiğinde, Osmanlı Devleti'nin müzakerelerde aşama kaydettiği görülmektedir. Diğer taraftan, Washington Kongresi'nde Çin Delegasyonunun Çin topraklarındaki yabancı posta ofislerinin varlığına dikkat çeken ve çözüm noktasında irade gösterilmesini talep ettiği deklarasyon, Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'nde yaptığı açıklama ile karşılaştırıldığında, daha geniş ve daha teknik enformasyon içermektedir.⁶⁴⁴ Bununla birlikte, Osmanlı Devleti, bu anlamda tarihteki ilk reaksiyonun sahibi olarak benzer ihlallerden kurtulmak isteyen devletlere örnek oluşturmuştur. Osmanlı Devleti söz konusu olduğunda ise bu doğrultuda nasıl bir metodoloji izleneceği veya nasıl bir içerikle meselenin dünya gündemine taşınacağı hususunda, referans alabileceği bir birikim henüz şekillenmemişti. Bu nedenle, Çin bu açıklamayı yaparken özellikle Osmanlı Devleti'nin Bern ve akabindeki kongrelerdeki yaklaşımının yanı sıra Batılı posta örgütlerine karşı Osmanlı topraklarında yürütülen mücadelesinden haberdar olarak, nasıl bir strateji izleyeceği konusunda tecrübe sahibi idi.

Osmanlı Devleti'nin önceki kongrelerde olduğu gibi Washington Kongresi'nde de hem yabancı posta ofisleri hem de uluslararası hizmetlerinin kendi çıkarlarına uygun olarak sürekli bir gayret içerisinde olduğu görülmektedir. Ancak bu konuda sonuç elde edememiş olması,

du Congrès Postal Universel de Washington – le 5 Mai 1897, s. 366; *Documents du Congrès Postal de Washington*, Procès-verbal de la deuxième sance d'ouverture du Congrès Postal Universel de Washington – sance du 20 Mai 1897, s. 396; "The Washington Postal Congress", *Union Postale*, XXIIe Volume, N.10, 1er Octobre 1897, s. 161-166.

⁶⁴³ *Documents du Congrès Postal de Washington*, Procès-verbal de la deuxième séance d'ouverture du Congrès Postal Universel de Washington – séance du 20 Mai 1897, s. 396-402.

⁶⁴⁴ *Documents du Congrès Postal de Washington*, Rapport de la première commission – Règlement de détail et d'ordre pour l'excution de la Convention principale, s. 397-401. UPU yelięi, Osmanlı Devleti adına sonuç verme noktasında etkisiz kalmışken, yabancı posta meselesinin bir diğer muhatabı olan Çin, UPU yelięine müteakiben kendi topraklarındaki sorunun uluslararası hukuk ilkeleri temelinde çözüme kavuşturulacağına inanmıştır. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. *Archiv für Post und Telegraphie*, Beiheft zum Amtsblatt – Des Reichs-Postamts, N. 16, Berlin, August 1896, s. 531; *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 17, September 1896, s. 565-566.

UPU kongrelerinde benzer katkıların tekrarlanmasına yol açmıştır. Buna rağmen, Osmanlı Devleti'nin her kongrede aşama kaydettiği söylenebilir. İlk kongrelerde genel itibarıyla görüşmeleri takip eden bir konumdan madde değişikliği önerilerine⁶⁴⁵ giden süreç, Osmanlı Devleti ve Posta Teşkilatı adına olumlu gelişmelerdir. Osmanlı Devleti'nin Washington Kongresi'nde, UPU Anayasası'na ilişkin teklifleri ele alacak olan Birinci Komisyon içerisinde yer almış olması bu bakımdan önemlidir.⁶⁴⁶

Kongre çalışmalarının üye ülkelerden oluşan uzman komisyonlarda görüşülmesi zaman içerisinde bir teamüle dönüşecektir. Toplamda 25 ülkeden oluşan Birinci Komisyonunda sırasıyla Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avusturalya (Britanya Kolonileri), Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Mısır, İspanya, Fransa, Birleşik Krallık, Macaristan, Britanya Hindistanı, İtalya, Japonya, Meksika, Norveç, Hollanda, Portekiz, Rusya, İsveç, İsviçre, Uruguay ve Osmanlı Devleti'dir.⁶⁴⁷ Osmanlı Devleti, yabancı posta meselesindeki muhataplarıyla aynı komisyonda yer almıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir başka husus bulunmaktadır.

İkinci Komisyonun sorumluluk alanı, işletme esaslarını kapsayacak şekilde mektup ve koli postası gönderilerine ilişkin bütün detayları içeren tüzüklere getirilen tekliflerdir. 22 üye devletten müteşekkil komisyonda Almanya, ABD, Arjantin, Avusturya, Belçika, Brezilya, Bulgaristan, İspanya, Fransa, Birleşik Krallık, Macaristan, Britanya Hindistanı, İtalya, Japonya, Norveç, Hollanda, Hollanda Kolonileri, Portekiz, Romanya, Rusya, İsveç ve İsviçre yer almıştır.⁶⁴⁸ Posta hizmetinin mutfağı olarak nitelendirebileceğimiz bu komisyonda, Osmanlı Devleti'nin yer almamış olması önemli bir kayıptır. Diğer taraftan, mektup ve koli postasına ilişkin tüm süreç ve prosedürlerin enine boyuna incelendiği ve genel kurula nihai karar için hazırlandığı bu komisyonda Osmanlı Devleti'nin karşı karşıya bulunduğu devletlerin yeniden hep birlikte yer bulmuş olması, günümüze kadar ulaşmış boyutuyla sorgulanma ihtiyacı taşımaktadır.

Posta havalelerinin yanı sıra gazete ve süreli yayınlar gibi basılmış kâğıt sınıfındaki posta gönderilerine ilişkin tekliflerin görüşüldüğü Üçüncü Komisyonunda ise Almanya, ABD,

⁶⁴⁵ *Documents du Congrès Postal de Washington*, Rapport de la première commission – Règlement de détail et d'ordre pour l'exécution de la Convention principale, s. 439, 705; "Eröffnung des Weltpostkongress in Washington", *Archiv für Post und Telegraphie*, N. II, Juni 1897, s. 333-336.

⁶⁴⁶ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 375.

⁶⁴⁷ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 375.

⁶⁴⁸ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 375.

Avusturya, Belçika, Brezilya, Şili, Danimarka, İspanya, Fransa, Birleşik Krallık, Macaristan, Britanya Hindistanı, İtalya, Japonya, Norveç, Hollanda, Hollanda Kolonileri, Portekiz, Romanya, Rusya, İsveç ve İsviçre yer almıştır.⁶⁴⁹ Kendilerini Osmanlı Devleti'nin karşısında konumlandırmış devletlerin tümünün her üç komisyonda yer bulurken Osmanlı Devleti'nin kısmen daha pasif bir komisyonda kalmış olması düşündürücüdür. Komisyonlardaki devletler dağılımından, yabancı posta ihlalleri hakkında bir yargıya ulaşmak böylelikle mümkündür. Posta ihlallerinde bulunan devletler işletme komisyonlarında yer alırken posta ihlallerine maruz bırakılan Osmanlı Devleti'nin işletme komisyonlarının dışında kalmış olması dikkat çekidir.

Ahmet Fahri Bey'in yetki belgesi ulaştıktan sonra kongre çalışmalarında aktif bir katılım gösterdiği görülmektedir.⁶⁵⁰ Henüz Washington'a ulaşmamışken, 19 Mayıs 1897 tarihindeki oturum sırasında Mustafa Tahsin Bey tarafından posta gönderilerinin mübadelesine ilişkin 2. madde çerçevesinde meclisin dikkatine sunulan "Birlik üyesi bir İdare tarafından sevk edilen mühürlenmiş gönderiler, iki ülke arasından doğrudan sevkiyat olması halinde, Birliğin diğer İdaresi tarafından geri çevrilemez ve bu türden bir mübadelenin olmaması, postanın akışında bir gecikme nedenidir" ifadesinin ilgili maddeye eklenmesi yönündeki önerisi,⁶⁵¹ kendisi tarafından bir kez daha gündeme taşınacaktır. Uluslararası Sözleşme ve Tüzüklerin bu hususu kapsamadığını düşünen Ahmet Bey, teklifin kabul edilmesini talep etmiştir. Gerçekleştirilen oylama neticesinde 37 ret, 3 evet ve 4 çekimser oy çıkması üzerine teklif kabul edilmemiştir.⁶⁵²

UPU Kongre tutanakları, her kongrede yeni devletlerin veya toprakların UPU'ya katıldığını teyit etmektedir. Bu katılım, ilk kongreden itibaren düzenli artış göstermiştir. Avrupalı büyük güçler, kendi kolonilerindeki posta merkezlerinin kendilerine ait resmî birimler olarak tanınmasını önemsemiş ve bu yönde bir yarış içerisine girmişlerdir. Bu noktada, Osmanlı Devleti topraklarında veya kentlerinde faaliyet göstermekte olan postanelerin ait bulundukları devletler üzerinden UPU tarafından tanınması ve UPU posta bölgesinin içerisinde kabul edilmesi, devamlı olarak Osmanlı Devleti'nin tepkisiyle karşılaşmış ve reddedilmiştir.

⁶⁴⁹ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 375-376.

⁶⁵⁰ *Documents du Congrès Postal de Washington*, Procès-verbal de la troisième séance du Congrès Postal Universelle de Washington – Séance du 28 Mai 1897, s. 674. Ahmet Fahri Bey'in çalışmalardaki görünümü için aynı eserin içinde bkz. sayfa 671, 678, 690, 697, 713.

⁶⁵¹ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 439.

⁶⁵² *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 705.

Bu bağlamda, Osmanlı Devleti temsilcisi Mustafa Bey'in Washington'da kongre meclisi ile paylaştığı içerik mühimdir. Diğer dünya devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin de Osmanlı posta hizmetlerini bağımsız ve münhasıran düzenleme hakkına haiz olduğu, bu bakımdan kendi posta teşkilatının işletme yetkinliğine ehemmiyet atfettiği, posta hizmetinin düzenlenmesi ve geliştirilmesi hususlarında devletin daimi destekte bulunduğu, süreklilik temelinde ve halkın ihtiyaçlarını gözeten bir yaklaşım dâhilinde posta hizmetinde reform ve yeniliklerin devam ettiği hususlarında, bütün delegasyonlar bir kez doğrudan bilgilendirilmiştir. Yabancı posta ihlalleri dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin UPU kongrelerinde bu türden bilgilendirmeleri yapan tek üye ülke olması, dikkate lâyık bir detaydır.

Öte yandan, UPU toprağı olarak kabul edilen bölgeleri içeren XXXVIII. madde tartışmaları sırasında söz alan Mustafa Tahsin Bey, tarihi niteliğe haiz bir açıklamada bulunmuştur. Açıklama içeriğı, Bern Kongresi'nde Yanko Makridi ile duyurulan kapsamın ötesine geçen bir keskinlik ve kararlılık barındırmaktadır. İlgili deklarasyon şu şekilde kongre tutanaklarına geçmiştir:

“Osmanlı Devleti delegasyonu UPU Sözleşmesi kapsamındaki Tüzüğün XXXVIII. maddesi 9. bendinde geçen “Trablusgarp'taki İtalyan Posta Merkezi” ifadesinin çıkarılmasını hâlihazırda Viyana Kongresi'nde önermişti. Kongre tutanaklarında kayıt altına alınan bu meseleye ilişkin tartışmanın sonucu, buradaki şerefli meslektaşlarımin çoğunluğu tarafından bilinmektedir.

Bununla birlikte, saygıdeğer komisyonun aydınlanmış adaleti altında, bugün bu öneriye geri dönerek komisyondan tekrar “Trablusgarp'taki İtalyan Posta Merkezi” ifadesini çıkarmasını talep edeceğim.

Ancak henüz bu teklifimin gelişimine temas etmeden önce, Trablusgarp'taki İtalyan posta merkezinin kapatılması meselesinin şahsi tutumumun amacı ve kapsamının ötesinde olduğunu beyan etmek isterim. Osmanlı Devleti'nin tıpkı dünyanın diğer ülkelerinde olduğu gibi kendi postasını bağımsız bir şekilde ve münhasıran organize etme hakkı bulunduğundan, bu amaçla kendi posta hizmetinin düzene kavuşturulmasıyla ilgilenmekte ve halkının bu yöndeki beklentilerini karşılamak için gerekli olan bütün reform ve iyileştirmeleri yerine getirmektedir. Bununla birlikte, bahse konu İtalyan posta merkezinin çift başlı bir durum ortaya koyduğuna değinmeksizin, Bern Kongresi bu meseleyi gündem dışı olarak nitelendirmiş, Viyana Kongresi'nde görüşmeler kapsamına alınmasından kaçınılmış, bugün de meselenin

Washington Kongresi öncesinde ele alınıp tartışılmasından imtina edilmiş ve Osmanlı Devleti’ndeki yabancı posta merkezlerinin ilgası meselesi aynı argüman ve benzer gerekçelerle şu şekilde önümüze çıkarılmıştır: Bu mesele, Osmanlı Devleti ve ilgili hükümetlerin diplomatik mercileri kanalıyla çözülmesi veya görüşülmesi gereken bir konudur.

Osmanlı Devleti delegasyonunun bugün hâlâ önerdiği ve üzerinde ısrarcı olduğu husus, yukarıdaki paragrafta bahsedildiği üzere, Dünya Posta Birliği’nin bir parçası olarak belirtilen “Trablusgarp’taki İtalyan posta merkezi” kelimelerinin silinmesidir.

Sözleşme içerisinde tesis edilen her bir ilkeye göre, her Posta İdaresi sadece ait olduğu devletin toprakları ve mülkleri sınırlarında faaliyet gösterme hakkına sahiptir. Hiç şüphe yok ki, Dünya Posta Birliği’nin herhangi bir üyesi bir başka ülkenin yerine veya adına faaliyet gösteremez.

Osmanlı Devleti’nin kendisi de bu Birliğin bir parçasıdır, Trablusgarp yalnızca Osmanlı Devleti’nin toprağıdır ve Osmanlı Posta Teşkilatı da hâlihazırda Trablusgarp’ta posta hizmeti icra etmektedir. Bu nedenle, sözü edilen maddenin ilgili bendinde geçen Trablusgarp’taki İtalyan posta merkezinden Dünya Posta Birliği’nin bir üyesi olarak kabul etmek gerekçeli olamaz. Osmanlı Devleti, XXXVIII. madde kanalıyla bu posta merkezine atfedilen rolü geçmişte asla tanımamış ve gelecekte de tanımayacaktır.

Bu nedenle, Osmanlı Devleti delegasyonu, saygıdeğer komisyonun, gerek Sözleşme nezdinde gerekse hukuk ve mantık açısından hiçbir geçerliliği bulunmayan XXXVIII. madde 9’uncu bendindeki ilgili paragrafın silinmesi talebimizin doğruluğunu teyit etme noktasında hataya düşmeyeceğini ümit etmektedir.”⁶⁵³

Batılı posta örgütlerine ait postanelerin Osmanlı kentlerinde Osmanlı Posta Teşkilatı’nın hizmet noktalarıyla birlikte sunduğu görünüm, bilinmeyen bir durum değildi. UPU ve UPU üyesi devletler ile Avrupalı muhataplar, bu atmosferden haberdardı. Bununla birlikte, bu gerçekliğin belirgin bir şekilde Washington Kongresi’nde vurgulanmış olması son derece önemlidir. Bu yanlışlığın ilk kez güçlü bir biçimde ön plana çıkarılmış olması, yanlışlıkta payı bulunan devletlere ve egemen bir devletin haklarına rağmen yanlışlığa müsamaha gösteren kurumlara açık bir mesajdır.

⁶⁵³ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 472-473.

Buna göre, Trablusgarp'taki İtalyan postanesinin hemen yanında Osmanlı postanesinin faal olmasının Trablusgarp'a özgü olmadığı, birçok Osmanlı yerleşiminde muhtelif devletlere ait yabancı posta bürolarının kendilerini Osmanlı Posta Teşkilatı'nın karşısında konumlandığı ve bu türden bir çift başlılık nedeniyle şimdiye kadar aşama kaydedilememiş olmasının birtakım düzensizlikleri ve aksakları beraberinde getirdiği mesajı önemlidir. Bern ve Viyana kongrelerindeki çifte standart yaklaşımın, Dünya Posta Birliği'nin bir parçası olan Osmanlı Devleti adına üzüntü verici olduğu belirtilmiştir. Tek taraflı posta ihlallerine imkân tanıyan bu tutumun Washington Kongresi esnasında muhataplarına ve ilgili karar mercilerine aktarılması, böylelikle kaçınılmaz hale gelmiştir. Öte yandan, UPU Sözleşmesi uyarınca her üye devletin yalnızca kendi posta idaresini tayin etmekle yetkilendirildiğinin altı çizilmiş, buna mukabil Osmanlı Devleti'nin tecrübe etmekte benzersiz sürecin anlaşılması güç bir sorun haline dönüştüğü hususu, UPU yönetimi ve kongre meclisinin dikkatine sunulmuştur. Osmanlı Devleti'nin geçmişte olduğu gibi gelecekte de yabancı posta idarelerini tanımayacağı ilk ağızdan tüm katılımcılara ve kongre yönetimine duyurulmuştur. Dikkat edilmesi gereken husus, Osmanlı Devleti'nin posta operasyonları veya işletme gereklilikleri temelinde bir açıklama tercihine gitmiş olmasıdır. Osmanlı Posta Teşkilatı'nın operasyon alanında gerçekleşmekte olan yabancı hizmet sunumunun UPU ilkelerine ters olduğu bildirilmektedir. Osmanlı delegasyonu, aslında hem ilgili komisyonun hem de UPU'nun bir yanlışlığın içerisinde kalmaya devam ettiğine de dikkat çekmektedir.

Mustafa Bey'in açıklamasına cevaben İtalya adına söz alan Emidio Chiaradia, kendi hükümetinden bu yönde aldığı resmî talimatlar gereğince, posta alanını ilgilendirmeyen bu hususun komisyon tarafından dikkate alınmaması talebinde bulunmuştur.⁶⁵⁴

Komisyonunda dile getirilen tüm bu gerçeklikler, müzakerelerin karara bağlandığı genel kurula da taşınmış ancak hedeflenen netice elde edilememiştir. Mustafa Bey, kongre genel kurulunda bahse konu maddenin gündeme geldiği esnada ilk açıklamasına benzer bir başka deklarasyonda bulunmuştur:

“Sayın Başkan,
Değerli Delegeler,

Osmanlı Devleti delegasyonu Birinci Komisyon önünde, UPU Sözleşmesi

⁶⁵⁴ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 473.

kapsamındaki Tüzüğün XXXVIII. maddesi 1. fırcasının 9. bendinde Trablusgarp'taki İtalyan posta merkezine UPU toprağı olarak atıfta bulunulmasının uygun olmadığını belirtmiştir. Osmanlı Devleti zaten hâlihazırda Dünya Posta Birliğı'nin üyesidir. Trablusgarp da yalnızca Osmanlı Devleti'nin bir vilayetidir. Osmanlı Posta Teşkilatı postanesi vilayette hizmete açıktır. Bu nedenle, UPU Sözleşme hükümlerine göre her bir Posta İdaresinin sadece ait olduğı devletin toprakları ve mülkleri sınırlarında faaliyet gösterme hakkına sahip olduğı ve Dünya Posta Birliğı'nin üyesi konumunda bulunan bir başka devletin topraklarında herhangi bir ülke adına faaliyet gösteremeyeceğı belirtilmektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı, Osmanlı Devleti, Kongre huzurunda, mezkur madde kanalıyla Trablusgarp'taki İtalyan posta merkezine atfedilen statüyü geçmişte tanımadığını ve gelecekte de tanımayacağını deklare etmektedir. 9'uncu bentte belirtilen ifade, UPU Sözleşmesi'nin şartlarına aykırı olmakla birlikte hukuk ve mantıken de geçersizdir. Bu nedenle, Osmanlı Devleti, kongre genel kurulundan bu açıklamayı dikkate almasını ve bugünkü oturumun tutanaklarına geçirilmesini talep etmektedir.”⁶⁵⁵ Mustafa Bey'e cevap vermek üzere söz alan İtalya temsilcisi, ilk komisyondaki görüşünü burada da dile getirmiş ve Osmanlı delegesinin dikkatlere sunduğı meselenin posta alanının dışında kaldığını öne sürmüştür.⁶⁵⁶ Bütün bu açıklamalara rağmen, kongrenin bitiminde Trablusgarp'ın UPU toprağı olarak tanınmasında herhangi bir değışiklik meydana gelmemiştir.⁶⁵⁷

Washington Kongresi sona ererken Osmanlı Devleti ve hatta tüm PTT tarihi adına temas edilebilecek diğeri önemli husus, Osmanlı Devleti ev sahipliğinde İstanbul'da 6'ncı UPU Kongresi'nin düzenlenmesine ilişkin bir inisiyatifin ortaya çıkmış olmasıdır.⁶⁵⁸ 2 Haziran 1897 tarihindeki oturumun bitiminde bir sonraki kongreye ilişkin öneriler sırasında Birleşik Krallık ve diğeri devletlerin desteğinde Roma şehri ön plana çıkmıştır. Buna rağmen, Osmanlı Devleti adına söz alan Ahmed Fahri Bey, Kongre'nin son bulacak olması dolayısıyla okyanusları aşarak Washington'da bir araya gelmiş farklı devlet temsilcilerini, uluslararası posta konularının müzakeresindeki gayret ve başarılarından ötürü tebrik ettikten sonra, Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kendilerini bir sonraki buluşma merkezi olması ümit edilen İstanbul'da, İstanbul Boğaz'ının kıyılarında ve Büyükkada'nın tepelerinde

⁶⁵⁵ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 714.

⁶⁵⁶ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 715.

⁶⁵⁷ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 512.

⁶⁵⁸ Washington Kongresi hakkında kapsamlı malumat için bkz. “Le Congrès Postal Universelle de Washington”, *Union Postale*, XXIIe Volume, N.8, 1er Août 1897, s. 121-135; “The Washington Postal Congress”, *Union Postale*, XXIIe Volume, N.9, 1er Septembre 1897, s. 145-155; “Le Congrès Postal Universelle de Washington”, *Union Postale*, XXIIe Volume, N.10, 1er Octobre 1897, s. 161-166.

ağırlamayı arzuladığını ifade etmiştir. Ancak bir diğer aday şehir olan Roma, oy çokluğu ile bir sonraki kongrenin merkezi olarak seçilmiştir.⁶⁵⁹ Öte yandan, Ahmet Fahri Bey ve Mustafa Tahsin Bey, Osmanlı Devleti adına Sözleşme ve Tüzükler dâhil olmak üzere tüm resmî dokümanlara imza yetkisini birlikte kullanmışlardır.⁶⁶⁰

UPU'da verilen mücadele bu yönde ilerlerken, ülke içerisinde de benzer girişimler devam etmiştir. Kapatma çabaları belirli bir sistematik dâhilinde yürütülmüş olmakla birlikte bazen de günlük gelişmelere bağlı olarak hızlı veya ani müdahalelerin yapılabildiğini aşağıdaki örnekten görmek mümkündür. 5 Mayıs 1901 tarihinde, Avrupa'dan gelen posta treninin İstanbul'a varmasını müteakiben İstanbul'daki yabancı posta idareleri yetkililerine bir bildirimde bulunulmuştur. Buna göre, Osmanlı Posta Teşkilatı yönetimi, Osmanlı Hükümetinin kendisine yabancı muhataplarına ivedilikle iletilmesini emrettiği layiha gereğince, duyuru tarihinden itibaren geçerli olmak üzere deniz postası araçları ve Doğu Ekspresi ile Osmanlı'ya taşınan posta çuvallarının, yabancı misyon varışlı olanları hariç olmak üzere, Osmanlı Gümrük İdaresi görevlileri nezaretinde açılacağını, dağıtım ve teslimatlarının da Osmanlı Posta Teşkilatı çalışanları tarafından sağlanacağını bildirmiştir. İtiraz edilmesi halinde bu kanallardan gelen postaların kabul edilmeyeceği ve bu yöndeki Osmanlı tasarrufunun yabancı posta çuvallarını teslim almakla vazifelendirilmiş görevlilere iletilmesi emir buyurulmuştur. İstanbul'daki uygulamanın Selanik, İzmir, İskenderiye, Üsküp ve Preveze'de de yapılması üzerine yabancı hükümetlerin ciddi itirazda bulunduğu ve Osmanlı Devleti'ni posta ilkelerini ihlal etmekle suçladıkları görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin posta denetimini etkisiz kılmak amacıyla elçilikler üzerinden bir posta hattı kurma çabası içerisine girmişlerdir. Ayrıca, kendi ülke bayrağı bandıralı gemilerin Osmanlı postalarını taşımalarını engellemeye çalışmışlardır. Yabancı devletlerin uzlaşma ve müzakere kabul etmez yaklaşımlarının burada da devam etmesi üzerine, Osmanlı Devleti, 7 Mayıs 1901 tarihinde ilgili devletlerin İstanbul misyonlarına nota vermiştir.⁶⁶¹

Nota içeriğine bakıldığında, özellikle Washington Kongresi'nde Mustafa Bey'in de altını çizdiği üzere, Osmanlı Devleti'ndeki yabancı posta teşekküllerinin hukuksuz ve egemenliğe aykırı mevcudiyetleri, hoşgörü prensibinin gerektirdiği bir üslupta izah edilmiş ve muhatapların sunulan haklı gerekçeleri kabul etmeleri beklenmiştir. Bu yaklaşımın uzun yıllar

⁶⁵⁹ *Documents du Congrès Postal de Washington*, Procès-verbal de la sixième séance du Congrès, s. 716-717.

⁶⁶⁰ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 729-950.

⁶⁶¹ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 70-72.

boyunca yok sayılmaya çalışılmış olması, Osmanlı Devleti’ni sabırlı ve bilinçli bir strateji benimsemeye devam etmekten alıkoymamıştır. Buna göre, Osmanlı Devleti, kendi posta çalışanlarına verilen buyruğa atıfta bulunarak oldukça şeffaf bir ortamda posta gönderilerinin açılmasına, tasnif edilmesine, ileriye sevklerinin ve teslimatlarının sağlanmasına karşı çıkılmasının ve yabancı posta çuvallarının açılmaksızın ilgili idarelere teslimi noktasında ayak diretilmesinin anlaşılmaz olduğu vurgulanmıştır. Osmanlı Posta Teşkilatı’nı posta alanını denetlemeye sevk eden unsurun arka planında posta kanalıyla gerçekleşmekte olan kaçakçılık faaliyetlerinin etkili olduğu ve içerikleri kayıt altına alınmaksızın mücevherat benzeri değerli eşyaların uluslararası posta mevzuatına aykırı olarak devletler arasında dolaşıma girdiği belirtilmiştir.⁶⁶² Bu nedenle, Osmanlı Devleti’nin doğal olarak vergi ve gelirden mahrum kalmakta olduğu gerçeğinin anlaşılması veya kabul ettirilmesi hedeflenmiştir. Bunlara ek olarak, devlet güvenliği için tehlike arz eden birtakım zararlı yayınların posta kanalıyla yurda sokulmasının kabul edilemez olduğu ve dolayısıyla denetimden geçirilmesinin olağan işleyişin en önemli unsuru olduğuna dikkat çekilmiştir. Böylelikle, dolaşıma girmesi kanunen yasak olan silah ve benzeri yasaklı gönderilerin bir şekilde postada taşınıyor olmasının ciddi bir sorun teşkil ettiği ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti, yabancı unsurların postaları da dâhil olmak üzere ülke genelindeki tüm posta gönderilerinin hızlı ve güvenli bir şekilde kara, demir ve deniz yolu ile dolaşıma girmesi noktasındaki ciddi çabalarına karşılık yabancı posta idarelerinin karşı reaksiyonlarının üzüntü verici olduğu belirtilmiştir.⁶⁶³

Herhangi bir posta idaresinin varoluş gerekçesi göz önüne getirildiğinde Osmanlı Posta Teşkilatı özelindeki bahse konu faaliyet ve girişimlerin sorgulanmasında anlaşılır bir taraf bulunmadığı düşünülmektedir. Osmanlı Devleti delegasyonlarının Washington Kongresi’nde muhataplarına duyurduğu gerçeklik ışığında, bağımsız bir devletin sınırlarında birden çok posta idaresinin aynı anda faaliyet göstermesinin ciddi sorunları beraberinde getiren bir boyuta sahip olduğu anlaşılmaktadır. UPU Uluslararası Büro ve Avrupalı devletlerin bu sorunları dikkate değer buldukları söylenemez. Buna rağmen, Osmanlı Devleti’nin kendi adına yetkilendirilmiş posta hizmet sağlayıcısı olan Osmanlı Posta Teşkilatı’nın dış müdahalelerden arındırılmış bir atmosferde hizmetlerini sürdürmesini önemseydiğini ve öncelediğini görmek önemlidir.

⁶⁶² BOA, BEO, 237/1713, M. 13.07.1893.

⁶⁶³ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 70-72; Tanrıkut, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, s. 334-336.

Öte yandan, güç kullanmaktan kaçınan ve meseleyi kendi perspektifinden hukuki bir zemine oturtmayı önceleyen Osmanlı Devleti'nin dikkatlere sunduğu izahat ve beyanatlar görmezlikten gelinmiştir. Buna rağmen, devletin bu hususta muhataplarının hiçbir itirazını benzer içeriğe sahip olduğu gerekçesiyle ihmal etmeden daha detaylı bilgilendirme yolunu benimsemiş olması, ihlallerin muhataplarınca kabul edilmesi beklentisine de işaret etmektedir.

Bu bakımdan, 7 Mayıs 1901 tarihinde yabancı misyonlara verilen nota kapsamına bakıldığında, daha detaylı ve daha anlaşılabilir olmasına dikkat edildiği görülecektir. Bu minvalde, Washington Kongresi'ndeki açıklamalardan esintiler taşıdığına inanılan aşağıdaki hususlar bir bütün olarak muhatapların dikkatine sunulmuştur:

- Posta hizmeti herhangi bir devlet için yasal bir haktır. Aynı biçimde, bir devletin kendi topraklarında başka devletlerin posta birimleri ile paylaşılmasına müsaade etmeyeceği şekilde tekellik arz etmektedir.
- Hiçbir kanun, düzenleme veya antlaşma, yabancı posta idarelerine Osmanlı topraklarında alıcıları yalnızca kendi vatandaşları olan mektup gönderilerini değil aynı zamanda diğer Osmanlı unsurlarına ait gönderilerin taşınmasını mümkün kılacak şekilde kamu nakliye endüstrisine müdahil olma hakkı tanımamaktadır.
- Bir arka plan oluşturacak şekilde, bilhassa 1864 yılı itibariyle yabancı posta idarelerinin ait oldukları misyonlara bu merkezleri kapatmaları yönünde çağrıda bulunulmuştur. Yapılan tüm itiraz ve karşı çıkmalara rağmen; 1876, 1889 ve 1893'te ilgili devlet yönetimlerine posta krizini sonlandırmak üzere inisiyatif almaları çağrısında bulunulmuştur.
- Osmanlı Devleti, sürecin başından itibaren çözüm noktasında tek taraflı hareket etmekten kaçınarak ilgili devlet yönetimlerini muhatap almıştır. Avrupa başta olmak üzere, tüm dünyada posta hizmetinin tekelliği evrensel bir ilke halini almışken Osmanlı Devleti söz konusu olduğunda aksinin düşünülmesi kabul edilemez addedilmiştir.
- Yabancı postanelerin belirli yerlerde kurulmasını zamanında makul karşılamış olan Osmanlı Devleti, bu hizmet noktalarını geçici girişimler olarak değerlendirmiştir. Devlet, ihtiyaç hissettiğinde bunları kapatma hakkına haizdir.
- Osmanlı Devleti'nin bilhassa yabancı idarelere ait posta çuvallarını İstanbul üzerinden

Bulgaristan'a veya Selanik üzerinden Sırbistan'a Osmanlı Demiryolları aracılığıyla taşınmasını mümkün kılmak amacıyla kaydettiği ilerlemenin temel argümanlarından birisinin yabancı postaların hızlıca kapatılması olduğu ifade edilmiştir. Osmanlı Devleti, yabancı posta idareleri varışlı posta çuvallarının Osmanlı posta görevlileri nezaretinde açılmasına karşı çıkılması halinde bu ofisleri kapatma hakkını saklı bulunduracağını hatırlatmıştır.

- Yurtdışından gelen mektup ve diğer posta gönderilerinin dağıtımının Osmanlı Posta Teşkilatı sorumluluğuna bırakılmaması girişiminin arka planında Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ağ ve hizmet noktasındaki yetersizliğine işaret eden gerekçenin, gerçeği yansıtmaktan uzak olduğu güçlü bir şekilde vurgulanmıştır. Osmanlı Posta Teşkilatı uzun bir süredir yurt dışından gelen mektupları gerektiği şekilde alıcısına ulaştırırken, yabancı idarelerin farklı zamanlarda posta gönderilerinin güven temelli endişelerden ötürü Osmanlı Posta Teşkilatı sorumluluğuna bırakılamayacağı veya teslim edilemeyeceği iddiasının gerçek dışı olduğunun bilinmesi istenmiştir.⁶⁶⁴

Osmanlı Devleti'nin meseleyi posta işletme esaslarının gerektirdiği açıklıkta ve netlikte muhataplarına kabul ettirmeye çalışmış olmasını, takip eden gerçekliklerden anlamak mümkündür:

- Osmanlı Posta Teşkilatı'nın aslına uygun olarak var olmadığı ve geçen süre zarfında posta operasyonlarının icrasında ilerleme kaydedemediği tezleri, gerçek olmaktan uzaktır. Postane sayıları, Osmanlı Devleti genelinde düzenli olarak artmıştır. Buna ek olarak, taşra veya kırsal bölgelerdeki tebaanın istifadesi ve erişimini olanaklı hale getirmek için merkeze en uzak bölgelerde postaneler ihdas edilmiş, hizmet binaları halka yakın ve halkın her türlü ihtiyacını karşılayabilecek nitelikte inşa edilmiş, idari tedbir ve mevzuatlarla hızlı nakliye ve dağıtım gereklilikleri teminat altına alınmıştır.
- Osmanlı Devleti'nin Dünya Posta Birliği kongrelerinde müzakere edilen ve karara bağlanan hükümleri uygulama yetkinliğinden uzak olduğu savı, temelsizdir. Tam aksine, posta denetimleri arttırılmış ve operasyonlar sistematik bir temele oturtulmaya çaba gösterilmiştir. UPU üyeliği gerekliliklerine uygun bir posta kalkınmasına öncelik

⁶⁶⁴ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 72-74; *Les Bureaux de Poste Etrangers En Turquie*, Les Carnets du Bosphore III, Istanbul, Edition ISIS, 1989, s. 1-26.

verilmiştir. Osmanlı Devleti ve Osmanlı Posta Teşkilatı, UPU Uluslararası Büro ile uyumlu çalışmakta ve daimi irtibat halindedir. Bu nedenle, hizmetlerin bütünüyle UPU usul ve esaslarına göre sürdürülmekte olduğu gerçeği, gözden kaçırılmamalıdır.

- Diğer taraftan, Osmanlı Devleti sınırlarında posta hizmeti sunan yabancı idareleri, UPU Sözleşmesi hükümlerini tatbik etmemekte ve birlikte çalıştıkları aracılardan çıkarlarına göre hareket etmektedirler. Bu doğrultuda yapılan denetimler esnasında tespit edilen patlayıcı maddeler ve Osmanlı Devleti aleyhindeki içerikler bir tarafa, ticari değerleri itibarıyla kayıtlı taşınmaları gereken eşyaların usule aykırı olarak yabancı posta idareleri üzerinden dolaşıma sokulduğu açığa çıkarılmıştır.⁶⁶⁵

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın merkezîleştirilmesi ve yerli bir temele oturtulması, bu perspektiften bakıldığında kaçınılmaz hale gelmiştir.

Günümüzde dahi posta hizmet standartlarını belirleyen unsurların başında erişebilirlik, ulaşılabilirlik, kapsayıcılık ve hizmet noktalarının postanın doğasına uygun olarak inşa edilmesi gelmektedir.⁶⁶⁶ Nüfus ve şehirleşmenin hızlı artışı karşısında dünyanın farklı noktalarında posta hizmet noktalarının kentlerin bir parçası haline getirilmeye çalışıldığına, topluluklara yakın ve posta endüstrisinin gerekliliklerini taşıyan bir kimlikte inşasına büyük önem verilmişken, Osmanlı Devleti'nin bu dönemlerde tesis etmeye çaba gösterdiği hizmet standardı, vurgulanmaya ve üzerinde durulmaya layık görülmektedir.

Öte yandan, incelemekte olduğumuz dönemin koşullarından bağımsız olarak, posta hizmetine veya posta sektörüne uzak kimselerin dahi üzerinde mutabık kalacağı bir diğer önemli hizmet gerçeği ve aynı zamanda gerekliliği, posta gönderisinin kendisi ve kapsamıdır. Mektup ve posta kartları gibi kişisel unsurların haricindeki posta gönderi içeriklerinin bilinir ve görülebilir olması, devletin güvenliği ve halkın refahı adına herhangi bir posta idaresinin yerine getirmekle mükellef olduğu yükümlülüklerin başında gelmektedir. Burada bahse konu edilen zorunluluk, gönderinin postaya teslimi esnasındaki uygulama olarak dikkate alınmalıdır. Bu bakımdan, Osmanlı Devleti örneği oldukça farklı bir düzlemde yer almaktadır. Yabancı postaların varlığı, Osmanlı Devleti varışlı ve çıkışlı posta gönderilerinin Osmanlı Devleti

⁶⁶⁵ Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 72-74; *Les Bureaux de Poste Etrangers En Turquie*, Les Carnets du Bosphore III, Istanbul, Edition ISIS, 1989, s. 1-26.

⁶⁶⁶ Posta hizmet standartlarını belirleyen ilkeler için bkz. *Postal Development Report 2020*, International Bureau, Universal Postal Union, Berne, October 2020; Mehmet Şükrü Yaman, "The Universal Postal Index and the Position of Turkish Postal Services", *Daily Sabah*, December 31, 2018.

denetiminden uzak bir serbesti içerisinde uzun yıllar boyunca dolaşımda kalmasına neden olmuş ve bu durum hem mali hem de siyasi olarak devletin kendisi ve bağlı posta idaresi adına gelir ve prestij kaybına yol açmıştır.⁶⁶⁷

Osmanlı Devleti, büyük bir işlem hacmi ve faaliyet yoğunluğuna sahip iç pazarına veya kendi topraklarına giren gönderilerin gümrük denetiminden geçirilmesi mücadelesini vermiştir. Denetimlere karşı çıkılmasının temel nedenlerinden birisi de, bahse konu kaçakçılık faaliyetlerinin aracı kurumları olan yabancı posta idarelerinin buna göz yummuş olmasıdır. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin denetim çabalarını ihlal olarak nitelemek aslında kendileri kanalıyla devam etmekte olan ihlalleri meşrulaştırma veya örtme çabası olarak da ele alınabilir. Osmanlı, olması gerektiği şekilde en azından kendi toprakları içerisinde bu türden ihlal, usulsüzlük ve aksaklıkların önüne de geçmek istemiştir.⁶⁶⁸

5.4. 1906 ROMA POSTA KONGRESİ

Altıncı UPU Kongresi olan Roma, sekiz hafta sürmüştür. 7 Nisan–26 Mayıs 1906 tarihlerinde Roma'da bulunmuş devletler, posta meselelerine ilişkin kapsamlı müzakerelerde bulunmuşlardır.⁶⁶⁹ Roma Kongresi, Osmanlı Devleti adına yaşanan önemli gelişmeleri izleyebilme imkânı sunmaktadır. Osmanlı Devleti'ni, Osmanlı Posta Teşkilatı Genel Müdürü Ahmed Fahri Bey ile Rome Elçisi Ali Fuad-Hikmet Bey temsil etmiştir.⁶⁷⁰

Öncelikle, Washington Kongresi'ne ilişkin değerlendirmeler sırasında altı çizilen çalışma komisyonlarının teşekkülüne burada da değinmekte fayda bulunmaktadır. Washington Kongresi'nde oluşturulduğu şekilde, Kongre başkanının önerisiyle benzer nitelikte üç ayrı komisyon belirlenmiştir. Bu komisyonların sorumluluk alanı ile komisyonu meydana getiren devletler aşağıdaki tabloda gösterildiği şekilde tanımlanmıştır.⁶⁷¹

⁶⁶⁷ Demir, *Türkiye'de Telefon Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*, s. 106-107.

⁶⁶⁸ Yabancı posta idarelerinin kapatılması mücadelesinde netice elde edemeyen Osmanlı Devleti, yabancı postaların kapatılması girişimleriyle eş zamanlı yürütülen gümrük denetimi teşebbüslerinde de somut ilerleme kaydedememiştir. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. BOA, HR.İD. 810/1, M.01.08.1863; BOA, HR.İD. 810/3, M.14.01.1865; BOA, HR.İD. 810/6, M.10.02.1866; BOA, HR.İD. 810/12, M.24.04.1867; BOA, HR.İD. 810/14, M.14.05.1868; BOA, HR.İD. 810/21, M.31.08.1870; BOA, HR.İD. 810/24, M.08.09.1873; BOA, DH.MKT. 1527/94, M.01.08.1888; BOA, DH.MKT. 1577/43, M.22.12.1888; BOA, HR.İD. 2025/52, M.14.09.1893.

⁶⁶⁹ *Convention Principale Conclue à Rome Le 26 Juillet Mai 1906 et Règlement D'Exécution*, Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1906; *Les Postes Suisses – Leur Développement Jusqu'en 1912*, Exposition Nationale Suisse, Imprimerie Ringier & Cie, Berne 1914, s. 44-46.

⁶⁷⁰ *Documents du Congrès Postal de Rome*, 1906, Tome II. – Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1906, s. 9.

⁶⁷¹ *Documents du Congrès Postal de Rome 1906*, Tome II., s. 19-20.

Tablo 5. Roma Kongresi Çalışma Komisyonları Çizelgesi⁶⁷²

1906 Roma Kongresi Çalışma Komisyonları		
<u>Komisyon 1</u>	<u>Komisyon 2</u>	<u>Komisyon 3</u>
UPU Sözleşmesine Getirilen Teklifler	Mektup Postası Gönderileri ve Değerli Kolilerin Mübadelesine İlişkin Düzenlemeler ile Koli Postası ve Kimlik Belgelerine İlişkin Düzenlemelere Getirilen Teklifler	Posta Havaleleri ve Basılmış Kâğıt Kapsamındaki Posta Gönderilene Getirilen Teklifler
Almanya; ABD; Arjantin; Avusturalya (Britanya Kolonileri); Avusturya; Belçika; Kanada; Danimarka; Mısır; İspanya; Fransa; Birleşik Krallık; Macaristan; Britanya Hindistanı; İtalya; Japonya; Meksika; Norveç; Hollanda; Portekiz; Rusya; İsveç; İsviçre; Osmanlı Devleti; Uruguay.	Almanya; ABD; Arjantin; Avusturya; Belçika; Brezilya; Bulgaristan; İspanya; Fransa; Birleşik Krallık; Macaristan; Britanya Hindistanı; İtalya; Japonya; Norveç; Hollanda; Hollanda Kolonileri; Portekiz; Romanya; Rusya; İsveç; İsviçre.	Almanya; ABD; Avusturya; Belçika; Brezilya; Şili; Danimarka; İspanya; Fransa; Birleşik Krallık; Macaristan; Britanya Hindistanı; İtalya; Japonya; Norveç; Hollanda; Hollanda Kolonileri; Portekiz; Romanya; Rusya; İsveç; İsviçre.

5.4.1. UPU Kongrelerinde Kolonyal Toprakların Statüsü

Komisyonlarda temsil edilmiş devletlere bakıldığında, Washington Kongresi değerlendirmelerinde dikkat çekilen Avrupalı güçlerin tüm komisyonlardaki daimi temsiliyetinin haricinde Britanya Kolonileri, Britanya Hindsitanı ve Hollanda Kolonileri gibi devlet tanımlamaları dikkat çekmektedir. Komisyonlara dahil edilmeyen veya seçilmeyen ülkelere bakıldığında da Portekiz Kolonileri, Britanya Güney Afrika Kolonileri, Diğer Fransız Kolonileri, Hindistan-Çin Fransa'sı ve Orange Kolonisi (Colonie d'Orange) gibi ayrı devlet tanımlamaları göze çarpmaktadır. İlginç bir ayrıntı olarak, Portekiz ve Portekiz Kolonileri'nin iki ayrı devlet olarak Roma Kongresi'nde temsil edildiği, bununla beraber Portekiz temsilcisi ile Portekiz Kolonileri delegesinin aynı kişi olduğu (Alfredo Pereira) olduğu tespit edilmiştir. Hollanda ve Hollanda Kolonileri için benzer durum olabileceği düşüncesiyle katılımcıları

⁶⁷² Farklı tonlarda gösterilen ülkeler, UPU kongreleri süresince ve yabancı postaların ilgasına kadar Osmanlı Devleti'nin rekabet halinde kaldığı UPU üyesi devletlerdir. Osmanlı Devleti'nin neden birden fazla veya işletme esaslı bir komisyonda yer almadığı hususunda çalışmanın sonuç kısmında ayrıntılı değerlendirmede bulunulmuştur.

kontrol edilmiş ve farklı kişilerin kongre görüşmelerinde yer aldığı, ancak Hollanda Kolonileri temsilcisinin de Lahey'deki Koloniler Bakanlığı müdürlerinden J.J. Perk olduğu saptanmıştır. Osmanlı Devleti'nin devamlı karşı karşıya geldiği İtalya ve İtalya Kolonileri'ne gittiğimizde, İtalya ve İtalya Kolonileri'nin tek devlet olarak 12 temsilciyle Roma'da bulunduğu belirlenmiştir. İtalya'yla benzer olarak, Birleşik Krallık ve Muhtelif Britanya Kolonileri, İspanya ve Gine Körfezi İspanyol Kuruluşları, Danimarka ve Danimarka Kolonileri ile Almanya ve Almanya Kolonileri de tek devlet olarak resmi kayıtlara geçmiştir. Dikkat çeken bir husus olarak, Avrupalı devletlerin sömürgeleştirdiği topraklar Koloni adı altında UPU'da temsil edilmiş veya UPU toprağı ve ayrı devletler olarak kabul edilmiş olmasına rağmen kolonilerden neredeyse hiçbir yerlinin UPU müzakerelerinde yer almamış olması düşündürücüdür.⁶⁷³ Bu durum, Afrika ve genel olarak kolonileştirilmiş toprakların posta gelişimine ciddi bir engel teşkil ettiği düşünülmektedir. Bugünkü gelişmişlik düzeylerine bakıldığında, bunu daha net görebilmek mümkündür. Ayrıca, Roma Kongresi katılımcı listesi dahi tek başına Osmanlı Devleti'nin maruz bırakıldığı posta ihlalleri hakkında fikir verebilecek bir görünüme sahiptir. Kolonilerin birer devlet statüsünde UPU üyesi ve toprağı olarak tanınması noktasında Avrupalıların giriştiği rekabete ve arka planına aşağıdaki kısımda temas edilmektedir.

Bilindiği üzere, uluslararası toplantı ve kongrelerde temsil edilen devletlerin oy hakkı olur. Dünya Posta Birliği 1874'te kurulduğunda 22 devletin her birine bir oy hakkı tanınmıştı. 1876 yılında, Britanya Hindistanı ve Fransa Kolonileri de özel bir düzenleme kanalıyla UPU toprağı olarak kabul edilmiştir. 1876 ve 1878 yılları arasında birçok koloni bu şekilde UPU'ya dahil edilmiştir. İkinci UPU Kongresi 1878 yılında Paris'te toplandığında, ev sahibi hükümet Fransa, her bir devlete ait sömürge topraklarının “ayrı birer devlet” olarak kabul edilmesi ve oy hakkı tanınması önerisinde bulunmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, bu türden bir hükme olabilecek tepkileri hafifletmek amacıyla hukuki bir temsil anlamına gelecek şekilde kolonilerin kendi vatandaşları tarafından temsil edilmesini teklif etmiştir. Bununla birlikte, bu öneri, kolonilerin de tıpkı diğer devletler gibi özgür bir şekilde kendilerini kimin temsil edeceğine karar verme hakkına sahip olacağı vurgusu üzerine geri çekilmiştir. Rusya, kolonilere büyük devletlere eşit bir statü verilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Birleşik Krallık, meseleye bir başka açıdan yaklaşarak, her bir İngiliz koloni grubunun bir oy hakkına sahip olması gerektiğini savunarak Fransa önerisine itiraz etmiştir. Birleşik Krallık, bilhassa Kanada

⁶⁷³ *Documents du Congrès Postal de Rome*, 1906, Tome II, s. 4-10.

ve Hindistan için ayrı oy hakkı talebinde bulunmuştur. Paris Kongresi, bu minvalde Hindistan’a münhasır bir oy hakkı tanınmasını; buna karşılık tüm Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, Danimarka, İspanya ve Portekiz kolonilerine tek bir oy hakkı verilmesi hususunda mutabık kalmıştır.⁶⁷⁴

İçerikten anlaşıldığı üzere, kolonilerin kendi başlarına delege tayin etme hakkına rıza gösterilmeyen bir yaklaşım söz konusudur. Ayrıca, bazen kolonileri için ayrı delege tayin etmişlerdir. Bazen, hem kolonileri hem de ana karayı aynı kişiler temsil etmiştir. Delegasyonlarda neredeyse hiç yerli temsilci bulunmadığı görülmektedir. Avrupalı güçlerin kolonilerini, çoğunlukla ilgili devletlerin posta idareleri çalışanları ile ilgili bakanlıklarının veya misyonlarının yetkilileri temsil etmiştir. Kongo ve Belçika, Roma Kongresi’ne katılan iki ayrı devlet olarak gözüke de, her iki devleti aynı Belçikalı yetkililer temsil etmiştir. Aynı kişiler, aynı anda iki farklı devlet için çalışmalarda yer almış ve oy kullanmışlardır. Tunus ve Fransa için de benzer şeyleri söylemek mümkündür. Almanya gibi diğer büyük devletler de Almanya ve Kolonilerini aynı anda temsil etmişlerdir.⁶⁷⁵

Bu gelişim seyrini daha iyi anlamak için Roma Kongresi’ne kadar devam gelişmelere değinmekte fayda görülmektedir. Buna göre, Lizbon Kongresi’nde Avustralya Kolonileri beş; Birleşik Krallık, Doğu ve Batı’daki kolonileri için iki, Güney Afrika’daki kolonileri için bir; Fransa Kolonileri delegasyonu da Fransa Kolonileri için ikinci bir oy talebinde bulunmuştur. Müzakerelerin sonunda, Avusturalya kolonilerine bir oy; Britanya kolonilerine de Güney Afrika’nın Dünya Posta Birliği’ne katılması şartıyla bir oy hakkı tanınmıştır.⁶⁷⁶ Fransa himayesindeki Tunus’un 1888 yılında UPU’ya katılmasıyla,⁶⁷⁷ Fransa otomatik olarak bir oy hakkı daha kazanmıştır. Avusturalya kolonileri, 1891 yılında birisi Kuzey grubu diğeri de Güney grubu için olmak üzere iki ayrı oy talebinde bulunsa da, Kongre, Avusturalya’daki tüm Birleşik Krallık kolonileri için yalnızca bir oy hakkı tanımıştır.⁶⁷⁸ 1897’de, Washington Kongresi sırasında Almanya tüm Alman kolonileri için bir; Fransa da Fransız Hindicini için bir oy talebinde bulunmuş ve her iki talep de uygun karşılanmıştır. Ayrıca, UPU’ya katılan Güney Afrika kolonilerine aktarılmak üzere tüm Birleşik Krallık kolonilerine de bir oy hakkı

⁶⁷⁴ Louis B. Sohn, “Multiple Representation In International Assemblies”, *The American Journal of International Law*, Volume 40, No. 1, January 1946, s. 78; *Documents du Congrès Postal de Paris*, 1878, s. 6, 18, 76-79, 240, 250-251, 397-398, 508-509, 636.

⁶⁷⁵ *Documents du Congrès Postal de Rome*, 1906, Tome II, s. 4-10.

⁶⁷⁶ *Documents du Congrès Postal de Lisbonne*, 1885, Vol. I, s. 68; Vol. II, s. 59-60, 63-66, 71-73, 95-99, 377.

⁶⁷⁷ Louis B. Sohn, “Multiple Representation In International Assemblies”, *a.g.e.*, s. 78.

⁶⁷⁸ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, s. 381-383, 419, 471, 643-649, 715.

tanınmıştır.⁶⁷⁹

Amerika ve İspanya arasında yaşanan savaşın ABD lehine sonuçlanmasıyla birlikte, üzerine, Batı Pasifik ve Latin Amerika'daki topraklar ABD'ye katılmıştır.⁶⁸⁰ Bu durumu lehine kullanmak isteyen ABD; Küba için bir, Hawaii için bir ve Porto Riko, Filipin Adaları, Guam grubu için de bir olmak üzere üç özel oy talebinde bulunmuştur. Bu talep kabul görmemiştir.⁶⁸¹ Bununla birlikte, 1906 Roma Kongresi sırasında, ABD'nin tüm ada toprakları için Amerika Birleşik Devletleri'ne bir oy hakkı tanındığı görülmektedir. Oy taleplerine ciddi itirazların olmamasının başka oy taleplerine zemin hazırladığı belirtilmiştir. Bununla beraber, Birleşik Krallığı'n Yeni Zelanda, Cape ve Natal Kolonileri, Özgür Orange Devleti ile Transvaal (Eski Bir Güney Afrika Şehri)⁶⁸² ve diğer tüm İngiliz kolonileri için bulunduğu oy talebine önemli itirazlar yapılmış, büyük ve küçük devletler bu talebe karşı çıkmıştır. Bu nedenle, Osmanlı Devleti'nin de yer aldığı Kongre Birinci Komisyonu, bu talepleri 8'e karşı 11 oyla reddetmiştir. Birleşik Krallık, karşılık olarak su değerlendirmede bulunmuştur: Afrika kolonileri henüz bağımsız devletler iken Birlik içerisinde üç ayrı oy hakkına sahipti, bu hakkı Birleşik Krallık bir parçası haline geldikleri gerekçesiyle ellerinden almak adil değildir. Bu açıklama sonrasında, Birleşik Krallığı'n talebi yeniden gündeme alınmıştır. Netice itibarıyla, bir oy Güney Afrika kolonilerine verilmiş ve tüm İngiliz kolonileri oy hakkı da gerçekleştirilen oylamada elde edilen çoğunluk kararı gereğince Yeni Zelanda'ya devredilmiştir. Oylamada 20 ret, 22 evet ve 17 çekimser oy çıkmıştır. Dikkat çeken bir ayrıntı olarak, Fransa yeni oyların verilmesine, büyüklüklerine ve nüfuslarına bakılmaksızın tüm devletlerin eşit olduğu argümanı ile karşı çıkmış olsa da hemen akabinde bu yaklaşımını veya hassasiyetini geçersiz kılacak şekilde Cezayir için ek oy hakkı talebinde bulunmuştur. Aynı şekilde, Almanya da Afrika kolonilerine ek oy hakkı tanınması sonrasında yaptığı itirazı geri çekmiştir. Sömürge sahibi devletlere tanınan bu imtiyazlar, diğer devletler için de bir teşvik olmuştur. Nitekim Portekiz Afrika kolonilerince icra edilmek üzere ikinci bir oy hakkı; Hollanda, Hollanda Hint Adalarına tahsis edilmek üzere ikinci bir oy hakkı ve İtalya da tüm kolonileri için oy hakkı talebinde bulunmuştur. Yirmiden fazla delegasyonunun oylamalarda çekimser kalarak bu husustaki memnuniyetsizliklerini ortaya koymuşlarsa da Kongre bahse konu talepleri olumlu

⁶⁷⁹ *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 62-63, 385, 435-437, 486, 681, 715, 741, 745.

⁶⁸⁰ <https://www.britannica.com/event/Spanish-American-War>. Erişim: 4 Ağustos 2021.

⁶⁸¹ *Rapport de gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle*, 1901, s. 10; Louis B. Sohn, "Multiple Representation In International Assemblies", *a.g.e.*, s. 79.

⁶⁸² <https://www.britannica.com/place/Transvaal>. Erişim: 4 Ağustos 2021.

karşılıyarak oy taleplerini yerine getirmiştir.⁶⁸³

5.4.2. Osmanlı Devleti'nin UPU Kongrelerindeki İlk Teklifleri

Roma Kongresi sırasında sömürge toprakların UPU toprağı olarak tanınması hususunda Avrupalı devletler birbirleriyle yarışırken, Trablusgarp'taki İtalyan postanesi Osmanlı Devleti'nin ana gündem maddelerinden birisi olarak kalmaya devam etmiştir. Burada, bu yönde kaydedilen gelişmelere dikkat çekilmekte ve Osmanlı Devleti'nin ilk kez Kongre öncesinden hazırlayarak Kongre meclisinin dikkatine sunduğı resmi tekliflerin kapsamaları mütalaa edilmektedir.

Viyana ve Washington'dan sonra Roma Kongresi'nde de Ahmet Fahri Bey'in bu kez Osmanlı Posta Teşkilatı genel müdürü olarak Kongre'de yer almış olması, süreklilik açısından oldukça değerlidir.⁶⁸⁴ Roma Büyükelçiliğı Müsteşarı Ali Fuad-Hikmet Bey de Fahri Bey'le birlikte Osmanlı Devleti'ni temsil etmiştir.⁶⁸⁵ Tartışmalardaki katkılarına değinmeden evvel, Kongre açılış oturumu sırasında ilerideki çalışmalarda detaylıca değerlendirilmek üzere tutanaklara geçirilmiş Osmanlı Devleti tekliflerine bakmakta yarar bulunmaktadır. Bilindiğı üzere, Osmanlı Devleti kongreler öncesinden resmi bir teklif hazırlamıyor ve yalnızca müdahil olma gereğı duyduğı konuların müzakeresi sırasında görüşmelere taraf oluyordu. Bu anlamda, Roma Kongresi bir ilktir. Çünkü, Osmanlı Devleti ilk kez kongre öncesinden ve UPU teklif formlarına uygun olarak diğere devletlerin yanında dikkate alınmak üzere tek başına teklif hazırlamış ve Kongre'de münhasıran görüşülmesini sağlamıştır. Viyana ve Washington kongrelerindeki aktif katılıma bağılı kazanılmış tecrübe ve bilgi birikiminin bunda etkili olduğı düşünülmektedir.

UPU Sözleşmesi'nin icrasına ilişkin Tüzük ve Düzenlemelerde yer bulan XL. maddesi,⁶⁸⁶ bazı üye devletlerin ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin tekliflerine esas teşkil ettiğinden burada içeriğini olduğı gibi aktarmakta, konunun daha iyi anlaşılması noktasında fayda bulunmaktadır. Birlik topraklarını kapsayan ve genellikle koloniler ile kolonyal topraklardaki postanelerin Birlik sınırlarına dâhil edilme çabalarından ileri gelen tartışmalarla

⁶⁸³ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome I, s. 113-115; Tome II, s. 76, 197-203, 252, 319-321, 561-564, 589-595, 634-635; Louis B. Sohn, "Multiple Representation In International Assemblies", *a.g.e.*, s. 79.

⁶⁸⁴ *Documents du Congrès Postal de Vienne*, 1891, Union Postale Universelle, Imprimerie Karl Stämpfli, Bern 1891, s. 359-363; *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 363-367; *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 4-10.

⁶⁸⁵ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 4-10.

⁶⁸⁶ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 323-357.

ön plana çıkan XL. madde, aşağıdaki içerik temelinde Kongre meclisinde ele alınmıştır:

“XL.

Birliğin Yetki Alanı/Birlik Toprakları.

1. - Aşağıdakiler, Dünya Posta Birliği'ne ait olarak kabul edilecektir:

1° Almanya Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Çin ve Fas'ta kurulan Alman postaneleri;

2° Avusturya Posta Birliği'nin bir parçası olarak Lihtenştayn Prensligi;

3° Danimarka'nın bir parçası olarak İzlanda ve Faroe Adaları;

4° İspanya'nın bir parçası olarak Afrika'nın kuzey kıyılarındaki İspanya mülkleri; İspanya Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Andorra Cumhuriyeti ve Fas'ta kurulan İspanya postaneleri;

5° Fransa Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Monako Prensligi ile Fas ve Çin'de kurulan Fransa postaneleri;

5° bis Fransa Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Hint-Çin Fransız kolonileri ile Fransa himayesinde Çin'de işletilen postaneler;

6° Cebelitarık Posta İdaresi'nin Fas'taki posta acenteleri;

7° Hong Kong İngiliz Kolonisi Posta İdaresi'nin Çin'deki postaneleri;

8° Britanya Hindistanı'nın bir parçası olarak Aden, Maskat, Basra Körfezi ve Guadur'daki Hint posta kuruluşları;

9° İtalya Posta İdaresi'nin bir parçası olarak San Marino Cumhuriyeti ve Trablusgarp'taki İtalyan posta merkezi;

10° Japonya Posta İdaresi'nin Çin'de kurduğu postaneler;

11° Rus İmparatorluğu'nun ayrılmaz bir parçası olarak Finlandiya Büyük Dukalığı, Rusya Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Çin'de kurulan Rus postaneleri;

12° Ümit Burnu Kolonisi Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Basutoland;⁶⁸⁷

13° Ümit Burnu Kolonisinin bir parçası olarak Walvis Koyu;⁶⁸⁸

14° Norveç Posta İdaresi'nin bir parçası olarak Spitzberg'in Batı'sında Advent Koyu'nda kurulan Norveç Posta İdaresi postanesi.

2. - Toplantılar arasındaki aralarda, Birliğe ait sayılacak Birlik dışındaki ülkelerde postane açan Birlik ülkelerinin posta idareleri, bunları Uluslararası Büro kanalıyla

⁶⁸⁷ <https://www.britishempire.co.uk/maproom/basutoland.htm>. Erişim: 4 Ağustos 2021.

⁶⁸⁸ <https://www.britannica.com/place/Walvis-Bay>. Erişim: 4 Ağustos 2021. Walvis Koyu üzerindeki kolonyal rekabet için bkz. Reports of International Arbitral Awards – The Walfish Bay Boundary Case (Germany, Great Britain), 23 May 1911, United Nations, Volume XI, 2006, s. 263-308.

Birliğin diğer tüm ülkelerinin posta idarelerine bildirecektir.”⁶⁸⁹

XL. madde içeriği, hem koloni toprakların bir bütün olarak hem de sömürge topraklardaki postanelerin UPU üyesi devletlerin mülkü olarak UPU tarafından tanınmış olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, Kongreye sunulan teklifler, teklif sahibi devletlerin posta alanındaki öncelikleri ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Osmanlı Devleti’nin her iki teklifini de bu bağlamda ele almak mümkündür. Buna karşılık, yukarıda da vurgulandığı şekilde, Osmanlı Devleti’nin muhatapları kendilerine ait olmayan toprak ve postanelerin dahi UPU toprağı olarak hukuki güvence altına alınmasına çabalarken, Osmanlı Devleti ise kendi topraklarının bu politikanın dışında bırakılması gayreti içerisinde olmuştur. Bir başka açıdan bakıldığında da, tanınma statüsü elde eden her bir koloni, ek bir oy hakkı anlamına geldiğinden, posta konularının müzakeresinde, karar alma-verme mekanizmasının kendi lehlerine olacak şekilde tayin edilmesi rekabeti söz konusudur.

Çoğunlukla UPU Sözleşmesi, Tüzük ve Düzenlemeler ile birlik toprakları, transit geçiş prosedürleri ve ücretler, ücreti ödenmiş mektuplar veya mektup kartları, mektup ücretleri, ücreti ödenmiş mektup taslakları, alındı belgesi, parasal posta havaleleri ve koli postası mübadelesine ilişkin hususlarda Osmanlı Devleti, Fransa, Birleşik Krallık, Rusya, Almanya, İran, Belçika, İsveç, Rusya, ABD, Romanya, Arjantin, Kosta Rika, Hollanda, İtalya, Brezilya, Britanya Hindistanı Kolonileri, İsviçre, Bolivya, Fransa Kolonileri, Fransız Hint-Çin ve Diğer Fransa Kolonileri, Tunus Ofisi, İtalya Ofisi ve Avusturya gibi ülkeler ile UPU toprağı olarak tanınmış Ofisler tarafından sunulmuş 50 farklı, Kongre süresince müzakere edilmiştir. Oy hakkı elde etmiş kolonilerin ait oldukları devletlerin çıkarına olacak şekilde teklif hazırladıkları görülmektedir. Sayı bakımından en fazla teklifte bulunanlar, Avrupalı devletler olmuştur. Osmanlı Devleti 2 teklif sunmuştur.⁶⁹⁰

50 teklif içerisinde XXVII sıra numaralı Osmanlı Devleti birinci teklifi, Roma Kongresi’nde en çok ön plana çıkmış konulardan birisi olan Birlik topraklarına ilişkindir. Teklif içeriği incelenirken, Osmanlı Devleti’nin Kongre meclisinin dikkatini bir usul yanlışlığına çektiği anlaşılmaktadır. Buna göre, XL. maddenin kapsamı, Birlik toprakları veya

⁶⁸⁹ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 355-356. XL Maddesi çerçevesinde hangi yabancı postane ve toprakların UPU kapsamına dâhil edildiği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome I, s. 67-68.

⁶⁹⁰ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 25-100.

Birliğin yetki alanı dışında kalmış postanelere ilişkin iken bir Osmanlı vilayeti olan Trablusgarp'ın Osmanlı Devleti'ne rağmen bu kapsamda sınıflandırılması yanlına karşı çıkmaktadır.

“XXVII.

OSMANLI DEVLETİ DELEGASYONU TEKLİFİ.

Ana Sözleşme'nin İcrasına İlişkin Tüzük ve Düzenlemeler.

XL. Madde – Birliğin Yetki Alanı (Birlik Toprakları). - § 1, paragraf 9°: « Trablusgarp'taki İtalyan Posta Ofisinin» ifadesinin silinmesi ve paragrafın şu şekilde yeniden düzenlenmesini teklif etmektedir: «9°: İtalya Posta İdaresi'nin bir parçası olarak San Marino Cumhuriyeti.»

GEREKÇE.

Osmanlı Devleti Delegasyonu, Kongre'nin ilgi ve dikkatini, yalnızca yukarıda belirtilen paragraf kapsamına giren ve amacını asan bir hatayı düzeltmeyi amaçlayan teklifine çekmekten onur duymaktadır.

Aslında yüzyıllardır İmparatorluğun ayrılmaz bir parçası olan Trablusgarp Afrika'sı, sadece, Dünya Posta Birliği'ne en başından itibaren üye olan Osmanlı Devleti'nin bir vilayetidir ve bahse konu vilayetteki Osmanlı Posta Teşkilatı postaneleri, Birlik tarafından oluşturulmuş düzenlemelere göre hizmet vermektedir.

Diğer taraftan, silinmesini talep ettiğimiz ifadeleri içeren Tüzüğün XL. maddesi, sadece Birlik dışındaki ülkelerde kurulan postaneleri ilgilendirmektedir.

Bu nedenle, söz konusu atıf hem bu maddenin ruhuna hem de şimdiye kadar birbirini izleyen Kongreler tarafından sıkı bir şekilde gözetilmiş ilkelere aykırıdır. Üstelik, bu durum, sözü edilen Kongreler tarafından hazırlanan bu temel ilkelerden istemsiz bir şekilde ayrılmaya iten bir iz taşımaktadır.

Osmanlı Devleti delegasyonu yukarıdaki değerlendirmeyi aydın Kongre'nin takdirine sunarken, yüce Kongre meclisinin hakkaniyet ve tarafsızlık gereği yalnızca bir sekil değişikliği anlamını taşıyan haklı talebini kabul etmek noktasında tereddütte düşmeyeceğine inanmaktadır.”⁶⁹¹

Osmanlı delegasyonunun sunduğu ikinci teklif de, UPU kongrelerindeki

⁶⁹¹ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 70.

önceliklerinden birisi olan transit geçiş ücretlerine ilişkindir. Aşağıda yer verilen XXXVII sıra numaralı öneri, koli postası mübadelesinden ileri gelen hususları kapsayan Sözleşmenin nihai protokol taslağı kapsamında sunulmuştur.

“XXXVII.
OSMANLI DEVLETİ DELEGASYONU TEKLİFİ.
KOLİ POSTASI MÜBADELESİNE İLİŞKİN SÖZLEŞME.
NİHAİ PROTOKOL.

Aşağıdaki hükmün eklenmesi:

«Sözleşmenin 3. maddesinin 1. fıkrası hükümlerine istisna teşkil etmek üzere, Osmanlı Hükümeti, Osmanlı Asya’sından geçecek posta kolilerinin territoryal geçiş ücretini 1 frank 25 sente yükseltebilir.»⁶⁹²

5.4.3. Kongre Müzakerelerinde Osmanlı Delegasyonunun Etkisi

Osmanlı Devleti’nin üyesi olduğu, Belçika delegesi Sterpin’in raportörlüğünü üstlendiği, Macaristan temsilcisi Pierre De Szalay’ın başkan yardımcılığını ve Birleşik Krallık yetkilisi H. Babington Smith’in başkanlığını yaptığı Birinci Komisyonun 10 Nisan tarihindeki çalışmaları sırasında Osmanlı Devleti delegasyonu da Birinci Komisyonunun UPU Sözleşmesi ile İcra Tüzüğüne ilişkin raporu temelinde tartışmalarda yer almıştır. Özellikle, Washington Kongresi sırasında da gündeme gelen ancak ilerleme kaydedilemeyen ve bu nedenle İsviçre delegasyonu tarafından bir kez daha dikkat çekilen UPU sözleşmeleri, tüzük ve düzenlemelerinde birlik oluşturulmasına ilişkin teklif sırasında Osmanlı Devleti delegasyonu İsviçre, Bulgaristan ve Belçika delegasyonların da iştirakiyle teklifin bir alt komisyonda ele alınmasına katkıda bulunmuştur.⁶⁹³ İsviçre teklifinin bir alt komisyonda görüşülmesine ilişkin oylamada 3 çekimser ve 3 ret oya karşılık 17 evet oyu çıkmıştır.⁶⁹⁴

UPU Sözleşmesi ekseninde devam eden tartışmalarda, Bulgaristan’ın 4. madde 1. paragrafının revize edilmesine yönelik olarak sunduğu öneri dâhilinde Bulgaristan, Arjantin, Belçika ve Osmanlı Devleti delegasyonları arasında gerçekleşen müzakerelere sonrasında Bulgaristan’ın talebi Komisyon tarafından reddedilmiştir.⁶⁹⁵

⁶⁹² *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 81.

⁶⁹³ Osmanlı Devleti, oluşturan alt komisyona da seçilememiştir. Bilgi için bkz. *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 109.

⁶⁹⁴ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 103-105.

⁶⁹⁵ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 106.

Rusya'nın 6. madde 1. paragrafının “bununla birlikte, mektup kartları ve kartpostalların cevap kuponları bu gönderilerin asıl sahipleri tarafından önerilemez” şeklinde tamamlanmasına ilişkin teklifi; Almanya, Meksika, Portekiz ve Rusya delegasyonlarının tartışmalarına müteakiben oylamaya sunulmuştur. Öneri, 4 karşı 10 oyla kabul edilmiştir. Devamında, “Osmanlı delegasyonunun yorumu üzerine” şeklinde Kongre tutanaklarında bir ifade geçmesine rağmen yapılan tetkikte bu yorumun ne olduğuna dair herhangi bir iz sürülememiştir. Bahse konu madde ekseninde Osmanlı delegasyonunun atıfta bulunan tutanak kaydı şöyledir: “Osmanlı delegasyonu tarafından yapılan yorum üzerine, Rusya teklifinde yer alan “mektup kartları ve” kelimelerinin tutulmasının, mektup kartlarının ücretli cevap kuponlarıyla kabul edilmesine ilişkin bir sonraki oylamaya tabi olduğu anlaşılmıştır.”⁶⁹⁶

Bu maddenin 2. paragrafına ilişkin olarak, İsviçre delegasyonu, basılmış kâğıt kapsamına giren gönderiler için taahhüt ücretinin 25 sentten 10 sente düşürülmesini ve mücbir hallerde taahhütlü gönderilerin kaybolması durumlarında ödenecek tazminat miktarının 50 franktan 20 franka indirilmesi teklifinde bulunmuştur. Tunus ve Belçika delegasyonları İsviçre'nin bu önerisine destek sunarken; Osmanlı Devleti, Fransa, Avusturya ve İtalya delegasyonları karşı çıkmıştır. Oylamaya sunulan öneri, 1 çekimser ve 3 evet oyuna karşılık 21 oyla reddedilmiştir.⁶⁹⁷

Almanya delegasyonu, 6. maddeye ilişkin tartışmanın; Almanya, İtalya ve İsviçre delegasyonlarınca silinmesi talep edilen Nihai Protokolün II. maddesindeki “taahhüt ücretini maksimum 26 sentte sabitleyen Sözleşmenin 6. madde hükmüne bakılmaksızın, Avrupa dışındaki devletlerin, gönderene havale makbuzu verilmesi de dahil olmak üzere bu miktarı maksimum 50 sentte tutma hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir” ifadesine eklemlenmesini önermiştir. Komisyon talebi olumlu karşılamıştır. Bunun üzerine, Alman delegasyonu daha sonra taahhüt ücreti için maksimum 50 kuruş talep etme seçeneğinin her zaman geçiş niteliğinde olduğuna dikkat çekerek 25 yılı aşkın bir süredir devam eden bu geçiş döneminin kalıcı olma eğiliminde olduğunu ve bundan yararlanan Ofislerin bu ilgaya hazırlanmak için yeterli zamanları olduğu için kaldırılması gerektiğini belirtti. Osmanlı Devleti, İtalya, İsviçre ve Macaristan delegasyonları öneriye destek çıkan açıklamalar yaparken; Amerika Birleşik Devletleri ve Güney Afrika İngiliz Kolonileri delegasyonları kendi ülkelerinin iç sistemleriyle ilgili nedenlerden ötürü statükonun korunması çağrısında

⁶⁹⁶ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 110.

⁶⁹⁷ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 110.

bulunmuştur. Nihai Protokol'ün II. maddesi, yapılan oylama neticesinde 10'a karşı 16 aleyhte oyla silinmiştir. Osmanlı delegasyonu, oylama göz önünde bulundurularak, 6. madde 2. paragraftaki “maksimum” kelimesinin silinip silinemeyeceğini sormuştur. Komisyon başkanı, olumsuz yanıt vererek, Birlik ülkelerinin 25 sentten daha az bir taahhüt ücreti alma hakkını koruduklarını ve sonuç olarak Osmanlı heyeti tarafından atıfta bulunan ifadenin hala geçerli olduğuna işaret etmiştir.⁶⁹⁸

7. madde kapsamındaki tartışmalar sırasında, Belçika delegasyonu, neredeyse tüm Ofislerin maksimum 1000 frankta mutabık kaldığı gerekçesiyle, bu maddenin 1. paragrafının silinmesini teklif etmiştir. Portekiz, Almanya ve Hollanda delegasyonları bu teklifi desteklemişlerdir. Buna karşılık, Hollanda Kolonileri ve Osmanlı Devleti delegasyonları da teklife itiraz etmişlerdir. Oylamaya sunulan Belçika teklifi, 10 çekimser ve 5 karşı oya rağmen 10 lehte oy ile kabul edilmiştir.⁶⁹⁹

Fransa delegasyonu, Fransa Posta İdaresi tarafından 8. maddenin 1. paragrafı için yapılan teklifin gerekçesi hakkındaki açıklayıcı muhtıraya şu şekilde atıfta bulunmaktadır: “Mücbir sebep halleri dışında, taahhütlü bir gönderinin kaybolması halinde, gönderene veya talebi üzerine alıcısına tazminat hakkı verir. Bu tazminat mektuplar ve kartpostallar için 25 frank, iş kağıtları, numuneler ve basılı malzemeler için 10 frank olarak sabitlenmiştir.” Çok sayıda delegasyon tartışmalara müdahil olmuştur. Almanya, Belçika ve Avusturya muhtelif gerekçelerle bu öneriye karşı durmuştur. Osmanlı Devleti delegasyonu da tek bir sabit ücretin farklı sorumluluklara karşılık gelemeyeceğini öne sürerek olumlu yaklaşmamıştır.⁷⁰⁰

Osmanlı Devleti için öncelik arz eden yabancı posta varlığı, yabancı ofisler ve transit geçiş ücretleri gibi konuların haricinde Osmanlı delegasyonunun bilhassa Birinci Komisyon çalışmaları sırasındaki neredeyse tüm madde görüşmelerinde yer alarak genel anlamda Kongre müzakerelerinde bir şekilde inisiyatif üstlenmiş olarak ön plana çıkmış olması,⁷⁰¹ çalışma kültürü ve posta birikimi adına Osmanlı Devleti için kayda değer gelişmelerdir.

1 Mayıs tarihli oturum esnasında 5. madde kapsamında, Birlik toprakları içerisinde mektup ücretinin 10 sent olarak belirlenmesine ilişkin Avusturalya teklifi 4 çekimser (Kanada, Birleşik Krallık, Britanya Hindistanı ve Japonya) ve 3 evet (ABD, Avusturalya ve Mısır) oyuna

⁶⁹⁸ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 110-111.

⁶⁹⁹ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 111.

⁷⁰⁰ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 115-116.

⁷⁰¹ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 116-240.

karşılık 18 karşı oyla (Osmanlı Devleti, Almanya, Arjantin, Avusturya, Belçika, Danimarka, İspanya, Fransa, Macaristan, İtalya, Meksika, Norveç, Hollanda, Portekiz, Rusya, İsveç, İsviçre, Uruguay) reddedilmiştir. Aynı doğrultuda, Japonya'nın Birlik topraklarında 20 sente düşürülmesini talep ettiği mektup ücreti teklifi 2 çekimser (İsviçre, Macaristan), 10 evet (ABD, Avusturalya, Kanada, Mısır, İspanya, Birleşik Krallık, Britanya Hindistanı, Japonya, Hollanda, İsveç) oyuna karşılık 13 hayır oyuyla (Osmanlı Devleti, Almanya, Arjantin, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, Meksika, Norveç, Portekiz, Rusya, Uruguay) geri çevrilmiştir.⁷⁰²

Yukarıda kapsamına yer verilen XL. maddesi müzakereye açıldığında Osmanlı delegasyonu doğrudan aktif bir şekilde müdahalede bulunmuştur. Fransa delegasyonun; Monako Prensiğinin yanı sıra Çin ve Fas'taki posta bürolarının Fransa Posta İdaresi'ne ait olarak UPU toprağı kabul edilmesine yönelik teklifinin kabulüne müteakiben Osmanlı Devleti temsilcisi söz almıştır. Bu arada, belirtilmesinde fayda görülen bir husus olarak, Osmanlı topraklarındaki Fransa postanelerinin Fransa delegasyonunun Roma Kongresi'ne sunduğu ilgili teklifinin kapsamı dışında tutulmuş olması oldukça önemlidir. Osmanlı delegesi, XL. maddesinin 9. paragrafında yer verilen “Trablusgarp İtalyan Posta Merkezi” ifadesinin silinmesini talep ederek Osmanlı Devleti'nin bu doğrultuda sunmuş olduğu teklifi daha da detaylandıracak ve gerekçelendirecek şekilde aşağıdaki açıklamada bulunmuştur

“Baylar,

Teklifimize eşlik eden açıklayıcı muhtırada belirttiğimiz gibi yalnızca bir hatayı düzeltmeyi amaçlayan talebimizi fazlasıyla haklı çıkaran argümanları Birinci Komisyonunun değerlendirmesine sunduk.

Müsaadelerinizle bu açıklamayı daha net hale getirecek birkaç değerlendirmede bulunacağım.

Saygıdeğer meslektaşlarım, hepinizin bildiği üzere Tüzüğün “Birliğin Yetki Alanı (Birlik Toprakları)” başlıklı XL. maddesi şunları içermektedir:

1. Finlandiya Büyük Dukalığı, İzlanda ve Faroe Adaları ve Afrika'nın Kuzey Kıyılarındaki İspanyol Kolonileri gibi Birliğin çeşitli ülkeleri tarafından asimile edilen ülkelerin listesi;

⁷⁰² *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 174-181.

2. Birlik ülkelerinden birisinin posta idaresi tarafından posta hizmeti sağlanan ülkelerin listesi; Monako Prenslığı, Lihtenştayn Prenslığı ve San Marino Cumhuriyeti gibi ülkeleri bu duruma örnek gösterebiliriz;
3. Birliğin posta idareleri tarafından Birlik dışındaki ülkelerde kurulan postanelerin ayrıntılı listesi.

Baylar, görüldüğü gibi silmenizi talep ettiğimiz referans bu üç kategorinin hiçbirine dahil değildir.

Bu türden bir atfın XL. maddede yer alması, bu maddenin ruhuna olduğu kadar yazımına da aykırıdır. Maddenin ruhuna aykırıdır, çünkü amaç yalnızca Birlik dışındaki ülkelerde kurulmuş posta ofislerini listelemektir. Maddenin yazımına da aykırıdır, çünkü buna benzer bir başka ifade boşuna aranır.

Bu nedenle, bahse konu ifadelerin 9. paragrafın altına yerleştirilmiş olması bariz bir hatadır.

Komisyonun çalışmalarında belirgin bir yanlışın daha fazla devam etmesine müsaade etmeme hakkı ve görevi vardır ve bu görevinde basarisiz olmayacağına eminim.

Yüce meclisin tarafsızlığına güveniyorum.”⁷⁰³

İtalya temsilcisi Delmati söz hakkı alarak İtalya delegasyonunun Osmanlı delegasyonu tarafından Kongre’ye ibraz edilen teklifi kabul etme yetkisi bulunmadığını, Osmanlı Devleti talebinin yeni bir şey olmadığını, 1897 itibarıyla idari nitelik arz edecek şekilde bu teklifi gündeme getirdiğini ancak şimdiki önerinin politik bir yapıya sahip olduğu gerekçesiyle Kongre’de dikkate alınmayacağını ve Osmanlı delegasyonunun meselede ısrarcı olmaması talebinde bulunmuştur. Buna karşılık, Osmanlı delegesi, dikkat çekilen meselenin politika ile ilişkilendirilmeyeceğini, Osmanlı Devleti önerisinin bütünüyle biçimsel bir düzeltme talebi olduğunu yineleyerek bu talebinin gündem dışı kabul edilmesinin yanlış olacağını, aksine ilgili düzeltme talebinin Komisyonunun yetki alanında bulunduğunu, üstelik Komisyonun bahse konu madde içeriğini daha yeni tamamen revize ettiğini, birçok maddede önemli değişiklikler yaptığını Kongre meclisinin dikkatine sunmuştur. Tüm bunlar karşısında, Komisyonun bahse konu ifade değişikliği yerine getirme hususunda yetkiye sahip olmadığı iddiasını tuhaf bulduğunu belirtmiştir. Tekrar söz alan İtalya temsilcisi, önceki açıklamasına ekleyecek bir şey

⁷⁰³ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 241-242.

bulunmadığını ifade ederek ve Komisyon başkanına meseleyi Komisyon meclisi ile istişare etmesi önerisinde bulunmuştur. Tartışmaya dâhil olan Hollanda delegasyonu meselenin idari bir içeriğe sahip olmadığını ve yalnızca devletler arasındaki ikili diplomatik ilişkiler kanalıyla çözülebileceğini öne sürmüştür. Bu koşullarda, görevi bütünüyle idari meseleler olan Komisyonunun bu konuyu gündem dışında tutmasını, İtalya ve Osmanlı temsilcilerinin yaptığı açıklamaların tutanaklara geçirilmesini ve Osmanlı Devleti'nin XL. madde kapsamındaki teklifini oylamaya sunmamasını talep etmiştir. İtalya'ya destek veren Hollanda'nın açıklaması sonrasında tekrar söz alan Osmanlı temsilcisi, Komisyon meclisine bir kez daha Birlik üyesi bir devletin topraklarındaki posta ofisinin XL. madde kapsamında bir başka devlete ait kabul edilmesinin nasıl olur da Birliğin yetki alanı ilkesiyle bağdaştırılabileceği üzerinde muhakemede bulunmasını teklif etmiştir. Netice itibariyle, Osmanlı Devleti'nin idari sınırların dışına çıkmayan teklifi herhangi bir destek bulamadığı için düşmüştür. Osmanlı Devleti delegasyonu, Komisyonun meseleye sessiz kalmasına rıza göstermekten başka bir seçenek olmadığını ve gerekirse meseleyi yeninden genel kurulun gündemine taşıma hakkını saklı tuttuğunu belirtmiştir. Osmanlı teklifi haricindeki öneriler sonrasında revize edilen XL. maddesi, Komisyon tarafından kabul edilmiştir.⁷⁰⁴

UPU kongrelerindeki tek taraflı yaklaşım nedeniyle yabancı postanelerin kapatılması çağrısından Osmanlı Devleti topraklarındaki yabancı bir postanenin UPU toprağı olarak kabul edilmemesine yönelik mücadeleye evrilen süreç üzerinde etraflıca tefekkür edilmelidir. Osmanlı Devleti'nin meşru talepleri ve tarafsızlık çağrısı defaatle göz ardı edilmiştir. Diğer taraftan, Osmanlı delegasyonunun tarafsızlık çağrısı, UPU çalışmalarındaki tarafgirliğe kanıt oluşturmaktadır. Birlik üyesi bir devletin talepleri politik gerekçelerle oylamaya dahi sunulmazken Birlik üyesi diğer devletlerin görüşmeleri istedikleri yönde şekillendirebildikleri görülmektedir. Hollanda gibi devletlerin İtalya gibi devletlere destek çıkması anlaşılır bir durum iken tarafsız olması beklenen UPU komisyonlarının veya genel kurullarının Birlik üyesi diğer devletlerle birlikte Birliğin bir diğer kurucu üyesi Osmanlı delegasyonunun dikkat çektiği yanlışlıklara sessiz kalmış olmaları kemikleşmiş bir soruna işaret etmektedir. Bu nedenle, Osmanlı delegasyonlarının böylesi bir atmosferde ortaya koymaya çalıştığı katkı, dikkate layıktır.

Birinci Komisyonunun, haberleşme unsuru sınıfındaki posta gönderileri ile posta kanalıyla taşınan eşyalara ilişkin hususları içeren düzenlemelerden sorumlu kılınan alt

⁷⁰⁴ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 242-243.

komisyon; Almanya, ABD, Avusturya, Belçika, Fransa, Birleşik Krallık, Macaristan, İtalya, Meksika, Hollanda, Rusya ve İsviçre'den oluşmuştur. Komisyon başkanlığına Hollanda, raportörlüğüne de Fransa seçilmiştir. Osmanlı Devleti adına önem arz eden konulardan birisi olması dolayısıyla Birleşik Krallık tarafından sunulan geçiş ücretleri hakkındaki öneri çerçevesinde Osmanlı temsilcisi Ahmed Fahri Bey'in söz aldığı, ancak yaptığı açıklamasının yerine tutanaklara konuşma özetinin geçirildiği tespit edilmiştir. Buna göre, Ahmed Fahri Bey alt komisyonda üzerinde mutabakata varılan ve tüm üye devletlerin çıkarlarını koruması ön görülen teklife itirazda bulunmak amacıyla söz almadığını, Osmanlı Devleti'nin kısa süre içerisinde bir transit ülkeye dönüşecek olmasına rağmen Osmanlı delegasyonunun Almanya'nın düzeltme önerileriyle birlikte Birleşik Krallığın sunduğu teklife destek verdiğini, ve 1000 franka kadar ücret belirleme hakkına sahip ofisler için muafiyet ve muhasebenin basitleştirilmesi koşuluyla transit ücretlerin düşürülmesine itirazda bulunmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, devletin ancak özel şartlar altında ve geçici olarak kabul ettiği bazı özel taşıma operasyonlarını gerçekleştirmek için istisnai koşullar altında yönlendirildiğini ve bu tür taşıma operasyonlarının genel maliyetlere dahil edilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Osmanlı delegasyonu bahse konu taşımayı özel koşullar altında gerçekleştirmesine imkân tanıyan hakkının kabul edilmesini talep ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca, açıklamasının toplantı raporuna dâhil edilmesini umduğunu da belirtmiştir.⁷⁰⁵

Osmanlı Devleti, görmezden gelinen taleplerine rağmen Birlik masraflarının dağılımı sınıflandırmasında her zaman birinci grupta yer almıştır. Burada bu listeye yer verilmesinin nedeni de Osmanlı Devleti'nin siyasi addedilerek gündem dışı bırakılan önergesidir. Katkı payları olarak bilinen ve üye devletlerin UPU'ya ödemekle mükellef olduğu katkı payı birimlerini gösterir liste aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. UPU Katkı Payları Listesi⁷⁰⁶

UPU Katkı Payları Dağılımı		
Sınıf	Birim	Üye Devlet
1	25	Osmanlı Devleti, Almanya, Avusturya, ABD, Fransa, Birleşik Krallık, Macaristan, Britanya Hindistanı, Avusturalya Konfederasyonu (Avusturalya Uluslar Topluluğu), Kanada, Britanya Güney Afrika Kolonileri, Birleşik

⁷⁰⁵ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 254-259.

⁷⁰⁶ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 350. “Katkı payı” teknik bir terim olup üye devletlerin UPU'nun harcamalarını karşılamak üzere UPU'ya ödemekle mükellef olduğu yıllık ücrete tekabül gelmektedir.

		Krallık Kolonileri, İtalya , Japonya, Rusya .
2	20	İspanya.
3	15	Belçika, Brezilya, Mısır, Hollanda, Romanya, İsveç, İsviçre, Cezayir, Fransa Hint-Cin Kolonileri, Fransa Kolonileri, ABD Toplulukları, Hollanda Hindistani.
4	10	Danimarka, Norveç, Portekiz, Portekiz Afrika Kolonileri, Portekiz Kolonileri.
5	5	Arjantin, Bosna Hersek, Bulgaristan, Şili, Kolombiya, Yunanistan, Meksika, Peru, Sırbistan, Tunus.
6	3	Bolivya, Kosta Rika, Küba, Dominik Cumhuriyeti, Ekvator, Guatemala, Haiti, Honduras, Lüksemburg, Nikaragua, Paraguay, İran, Salvador, Siam Krallığı, Uruguay, Venezuela, Almanya Afrika Kolonileri, Almanya Asya ve Avusturalya Kolonileri, Danimarka Kolonileri, Kuraçao Kolonisi, Surinam Kolonisi.
7	1	Kongo, Kore, Girit, İspanya Gine Körfezi Kuruluşları, İtalya Kolonileri, Liberya, Karadağ.

Osmanlı Devleti'nin aktif temsili İkinci Komisyon müzakerelerinde de devam etmiştir. Değer konulmuş mektuplara ilişkin detayların tartışıldığı VIII. madde kapsamında tartışmaya açılan zarf unsuru, farklı delegasyonların tartışmaya katılmasına zemin hazırlamıştır. İçerisinde konulacak evrak veya nesnenin değeri dolayısıyla İsviçre delegasyonu mektup zarfının dayanıklı ve kolay tahrip olmayacak bir nitelikte olmasını teklif etmiştir. Değer konulmuş kolilerde olduğu gibi bu türden bir kullanımın oldukça sade, hızlı ve güvenli olacağı belirtilmiştir. Almanya ve Avusturya'nın desteğini alan teklife bazı delegasyonlar birden fazla içeriğe sahip olması halinde zarf yerine paket veya dosya kullanımının daha uygun olacağı gerekçesiyle farklı yaklaşmıştır. Meseleye bir başka açıdan müdahil olan Osmanlı delegasyonu bu kapsamda ilgili zarfların kullanımının zorunluluk teşkil edip etmeyeceğini sormuştur. Komisyon başkanı da bu konuda bir yükümlülük olmayacağını belirtmiştir.⁷⁰⁷

Koli postası mübadelesine ilişkin düzenlemeler çerçevesinde müzakere edilen 1. madde kapsamında söz alan Osmanlı delegasyonu, koli ağırlıklarını 3 kilogramda sabitleme ve hâlihazırda 5 kilogram olan posta paketleri maksimum ağırlığını 10 kilografa çekme

⁷⁰⁷ Documents du Congrès Postal de Rome, Tome II, s. 374-375.

arayışında olmuştur. Ayrıca, hacimli paketlerin zorunlu kabulünü de kabul edemeyeceğini duyurmuştur.⁷⁰⁸

3. maddeye ilişkin teklifler görüşülürken, Komisyon başkanı, yukarıdaki kısımda Türkçe tercümesine yer verilen XXXVII sayı numaralı Osmanlı Devleti teklifini meclisin dikkatine sunmuştur. Hatırlanacağı üzere, Osmanlı Devleti, Kongreye sunduğu teklif kanalıyla Osmanlı Asya'sından geçecek gönderilerin transit ücreti için 1,25 frank ücret belirleme hakkına sahip olması gerektiğini vurgulamaktaydı. Osmanlı temsilcisi teklif kapsamında söz alarak Osmanlı Asya'sındaki hat uzunluklarının ciddi ek maliyetlere yol açtığını Osmanlı-İran arasındaki sevkiyattan örnek vererek Kongre meclisinin dikkatine sunmuştur. Rusya, Brezilya ve Arjantin, müzakereler esnasında Osmanlı Devleti'nin teklifini destekleyen bir yaklaşım sergilemişlerdir. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti adına ekonomik bir kazanç ve zafer olduğunu düşündüğümüz bahse konu teklifi 10 çekimser ve 1 ret oyuna karşılık, 10 evet oyuyla kabul edilmiştir. Bu hükmün nihai protokole geçirileceği de Komisyon tarafından not düşülmüştür. Osmanlı temsilcisi Fahri Bey, elde edilen sonuç dolayısıyla Komisyona teşekkür etmiştir.⁷⁰⁹ Bu teklif, Osmanlı Devleti'nin UPU kongrelerinde kabul edilen ilk önergesi olması dolayısıyla ayrı bir öneme haizdir. XL. maddeye ilişkin teklifi düşürülen Osmanlı Devleti, koli postası mübadelesine ilişkin Tüzüğün 3. maddesi kapsamındaki teklifinde hedeflediği sonucu ulaşmıştır.

Genel kurul görüşmeleri sırasında Trablusgarp'taki İtalyan Posta Ofisinin UPU Posta Sözleşmesi'nde de UPU toprağı olarak kabul edilmesine,⁷¹⁰ Osmanlı Devleti delegasyonu karşı çıkmıştır. Ahmet Fahri Bey ve Ali Fuad-Hikmet Bey, komisyonlarda dile getirilen hususlara bir kez daha genel kurul müzakerelerinde dikkat çekmiştir.⁷¹¹ Bu bağlamda tekrarlanmakta olan yanlışlık, önceki kongrelerde de öne sürülen gerekçelerle birlikte yeniden kongre meclisinin dikkatine sunulmuştur. Nitekim Ali Fuad-Hikmet Bey meseleyi tekrar Genel Kurul gündemine taşımıştır. İtalya ve Hollanda, karşı çıkan devletler olmuş ve meselenin siyasi bir temelde ele alınması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Daha önceki kongrelerde Osmanlı

⁷⁰⁸ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 382-384.

⁷⁰⁹ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 385.

⁷¹⁰ Post-038 A 0010 2, *Conventions et Arrangements de Rome du 26 Mai 1906*, Union Postale Universelle, Imprimerie Stämpfli & Cie, Berne 1907, s. 80.

⁷¹¹ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1906, s. 2; *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome I. – Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne, 1906; Post & Eisenbahn-Dep. – Post Abteilung, 3 Dec. 06, 1125.123, SAM-IM 0007:10, Bericht der Delegation der Schweiz am Weltpostkongress in Rom (7. April bis 26. Mai 1906) über die Verhandlungen und Beschlüsse dieses Kongresses.

Devleti'nin verdiği mücadeleye destek veren herhangi bir devlet ön plana çıkmamıştı. Burada, ilk defa, İran temsilcisi İran sınırlarındaki Hindistan postasının varlığı temelindeki benzer sorunu tecrübe ediyor olması dolayısıyla Osmanlı temsilcilerine destek vermiştir. Bu doğrultuda yapılan oylamada, İran ve Osmanlı Devleti yabancı posta idarelerinin varlığına ilişkin oylamada ret verirken, 15 ülke yabancı posta ofislerinin varlıklarını devam ettirme yönünde oy kullanmıştır. 36 ülkenin ise çekimser kalmıştır.⁷¹²

Oylamalardan görülebileceğı üzere, yabancı posta idarelerinin varlığına destek veren ülkelerin sadece ilgili merkezlerin sahibi devletlerle sınırlı kalmamış olması düşündürücüdür. Çoğunluğun, meselenin politik bir özellik arz ettiğine ikna olmuş olması da diğeri bir önemli ayrıntıdır. Meselenin Avrupalı güçler ve UPU tarafından ne denli girift ve karmaşık hale getirildiğı gerçeğı, uluslararası posta anlaşmalarının tarafı olan devletlerin imzalamış oldukları hükümleri görmezden gelerek hareket etmiş olmalarını göstermesi karşısında garip bir görünüm kazanmaktadır.

Diğeri taraftan, 1874 yılında gündem dışına bırakılan uluslararası krizin, 1906 yılındaki kongre çalışma gündemine dâhil edilmiş olması, Osmanlı Devleti'ne karşı sürdürölmüş olan aykırı tutumun bir işaretidir. Roma'da elde edilen sonuç, meselenin Bern Kongresi'nde haksız argümanlarla gündem dışında bırakılmış olduğı gerçeğini değıştirmemektedir. Bern çalışma takvimine eklenmiş olabilseydi, meselenin salahiyeti farklı bir görümün alabilirdi. Bu durum, bugün bile geçerli olan bir eksikliği gözler önüne sermektedir. Uluslararası boyuttaki meselelerin insani boyutu ihmal edilmekte, görmezlikten gelinmekte ve çoğunlukla siyasete alet edilmektedir. Posta krizinin aslını bu şekilde özetlemek mümkündür. Baskın sesler olan birtakım Avrupalı devletlerin meseleye siyasi bir nitelik atfetmiş olması, gerçekten öyle olduğı anlamına gelmemektedir. Bahse konu olan posta hizmeti olduğıunda, insani boyutun her şeyden evvel geldiğı gerçeğı yok sayılarak hareket edilmiştir. Mesele bilinçli olarak bilinmezliğe doğru itilmiştir. İlgili Avrupalı devletlerin ekonomik ve siyasi çıkarlarına karşılık Osmanlı Devleti'nin tabii ve insani hakkı söz konusu iken UPU'nun bu süreçte doğru konumda yer alamamış olması etraflıca irdelenmelidir. Bunda, baskın ve aynı zamanda aykırı sesler olan yabancı posta ofisi sahipleri devletler büyük rol oynamıştır.

Yabancı posta idarelerinin varlığı ve posta operasyonlarının uzun bir dönem boyunca

⁷¹² *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, Procès-verbal de la sixième séance du Congrès, s. 651-655; Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, s. 75.

ekseriyetle onların denetiminde devam etmiş olması, Osmanlı Devleti adına posta gönderi kaydını olanaksız kılan ve böylelikle kendisine ait bir posta istatistiğinin de ortaya çıkmasını engelleyen bir unsurdur. Nitekim *Union Postale* içerisinde bilhassa UPU'nun kuruluşu ile birlikte taraf devletlerin gönderi trafiklerine ilişkin çizelgelerde Türkiye adına yurtiçi ve yurtdışı posta gönderi istatistiğine ışık tutabilecek hiçbir bilgi yer almamıştır.⁷¹³ Bu durum, diğer devletlerin Osmanlı Posta Teşkilatı'nın işlem hacimleri hakkında fikir sahibi olmasını engellemiştir. Posta hizmetlerine ilişkin büyük resmin üye ülkelerin ve sektör dâhilindeki diğer aktörlerin dikkatine ve bilgisine sunulması, UPU'nun bilginin toplanmasını önemseydiğini ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti'nin bu resim içerisinde yer verilmemiş olması, UPU ve Osmanlı Devleti arasındaki iletişim dâhilinde incelenmeye değerdir. Osmanlı Devleti'ne ait posta işlem adetlerinin uzun süre gizli bırakılmış veya kalmış olması, önemli bir eksikliktir. Bu durumu, ilgili bilgilerin mevcut olmadığı şeklinde yorumlamak yanlıştır. Neden UPU'nun yer vermediği veya UPU'ya iletilmediği üzerine düşünülmelidir.

Bu bağlamda, Uluslararası Büro'nun kuruluş tüzüğü'nün 6. maddesine baktığımızda katkı payı grupları sınıflandırması temelinde, Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarında yabancı ofisler işleten muhatap Avrupalı güçlerle birinci sınıfta yer aldığını görmekteyiz.⁷¹⁴ Aynı tüzüğün 7. maddesine⁷¹⁵ göre, Uluslararası Büro'nun uluslararası ilişkilere ilişkin düzenli ve genel bildirimler için aracı olarak işlev göreceği belirtilmiştir. Daha önemli bir detay olarak, posta idarelerinin iç işleyişlerine dair malumat sunan yayınları eşit olarak kabul edeceği veya teslim alacağı bildirilmiştir. Bu doğrultuda, 8'inci maddenin biraz daha ilginç bir hal aldığı

⁷¹³ *Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes*, Publie par le Bureau International des Postes, Supplément au N. 3 du journal l'Union Postale (1er Mars 1877), Année 1875, Imprimerie Land & Cie, Berne 1877, s. II-XV; *Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes*, Supplément au N. 4 du journal l'Union Postale (1er Avril 1878), Année 1876, Imprimerie Land & Cie, Berne 1878, s. II-XVI; *Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes*, Supplément au N. 3 du journal l'Union Postale (1er Mars 1880), Année 1878, Imprimerie Land & Cie, Berne 1880, s. II-XVI; *Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes*, Supplément au N. 3 du journal l'Union Postale (1er Mars 1881), Année 1879, Imprimerie Land & Cie, Berne 1881, s. II-XVI.

⁷¹⁴ Uluslararası Büro hakkında bilgi için bkz. *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 122-123, 162-163. Bu doğrultuda, 6. madde şu şekildedir: “Katkı ücretlerine ilişkin olarak sözleşme tarafı ülkeler aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır. 1.inci sınıf) Almanya, Avusturya-Macaristan, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, Rusya, Türkiye; 2.) İspanya; 3.) Belçika, Mısır, Hollanda, Romanya, İsveç; 4.) Danimarka, Norveç, Portekiz, İsviçre; 5.) Yunanistan, Sırbistan; 6.) Lüksemburg”. Uluslararası Büro kuruluş tüzüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Schröter, *Der Weltpostverein: Geschichte Seiner Gründung und Entwicklung in 25 Jahren*, s. 58.62.

⁷¹⁵ 7. madde: “Uluslararası Büro, uluslararası ilişkiler kapsamındaki genel ve düzenli bildirimler için aracı olarak hareket edecektir. Ayrıca, her bir Posta İdaresinden yurt içi hizmete ilişkin olarak yayınlanmış belgeleri de teslim alacaktır”. *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 122-123, 162-163. İlgili içerik uyarınca özellikle Avrupalı posta idarelerinin iç işleyişleri ve hizmetlerine ilişkin malumatın yoğun ve devamlı bir şekilde Uluslararası Büroya iletilindiğini ve akabinde *Union Postale* içerisinde yayınlanarak geniş bir kitleye ulaştırıldığı tespit edilmiştir.

söylenbilir. Buna göre, her bir posta idaresinin ilgili irtibat biriminin Uluslararası Büroyu her yılın ilk yarısında bir önceki yılın istatistiki verilerini güncelleyecek şekilde, Uluslararası Büronun belirttiği normlara uygun olarak ilgili tablo ve çizelgelerle desteklenmiş olarak göndereceği kayıt altına alınmıştır. Toplanacak bilgilerin derlenerek taraf devletlerin irtibat noktaları ile paylaşılacağı da not düşülmüştür.⁷¹⁶ Bu tasarruf, her kongrede güncellenerek muhafaza edilmiştir.⁷¹⁷ Bu noktada, Osmanlı Devleti ile ilgili kısmın çok uzun süreler boyunca bahse konu istatistik tablolarında boş bırakıldığı vurgulanmıştı. *Union Postale* içerisinde Osmanlı posta trafiğine ilişkin ilk malumatın 1918 yılındaki sayısı içerisinde yer alması⁷¹⁸ ve öncesindeki süreçte herhangi bir kayda denk gelinmemiş olmasının temel nedeni, Osmanlı topraklarındaki yabancı posta idarelerinin faal mevcudiyetleridir. Bu meselenin yol açtığı sorunların ve düzensizliklerin bilinmesi önemlidir. Her yıl üye devletlerden posta verilerine ilişkin sayılar teslim alınırken, üstelik IB ve taraf devletler böylesine bir karşılıklı sorumluluk ile ilgili mevzuat ile tanımlanmışken, Osmanlı Posta Teşkilatına ait ilk malumatın yaklaşık olarak 4 yıl sonrasında 1913 ve 1914 yıllarını birlikte verecek şekilde UPU'ya ulaşması ve akabinde *Union Postale* içerisinde yayınlanmış olması, bir açıdan da UPU ve İstanbul arasında sağlıklı olarak tesis edilememiş ve işlerlik kazandırılmamış uzun süreli bir işbirliği eksikliğine de işaret etmektedir.

İsviçre'nin, UPU Uluslararası Büro'nun idaresini kuruluşundan başlayarak yabancı posta idarelerin kapatılmasından sonrasına uzanan idaresi, dikkat çeken bir ayrıntı olarak ön plana çıkmaktadır. 1874 yılında Bern Kongresi sırasında Osmanlı delegesinin dahiliyetini politik bir unsur olduğunu öne sürerek gündem dışında tutmuş olması, ilerleyen dönemlerde Osmanlı Devleti'ni farklı bir strateji izlemeye sevk etmiştir. İlk posta kongreleri sırasında İsviçre güdümündeki uluslararası sekreteryanın tutumunu değiştirmemiş olması, bir taraftan Osmanlı Devleti'ni doğrudan Uluslararası Büro ile meseleyi çözüme kavuşturma girişiminden alıkoyması, diğer taraftan da üye ülkelere taahhüt veren bir işlev görmüş olması temelinde irdelenmelidir. Dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nin mücadelesinde bilhassa icra noktasında, Bern önemli bir merkez olmanın uzağında kalmıştır. Uluslararası posta kongreleri, Osmanlı Devleti'nin muhataplarına haksız mevcudiyetlerini kabul ettirme çabası temelinde önemli tarihler olarak ön plana çıkmıştır.

⁷¹⁶ “Le Bureau international de l'Union générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Volume, N. 1, 1er Octobre 1875, s. 6-8. *Documents du Congrès Postal International réuni à Berne*, s. 122-123, 162-163.

⁷¹⁷ *Documents du Congrès Postal de Washington 1897*, s. 148-149. *Documents du Congrès Postal de Washington 1897*, s. 509-510.

⁷¹⁸ “Statistique du trafic postal de la Turquie pendant les années 1913 et 1914”, *Union Postale*, XLIIIe Volume, N. 2, 1er Février 1918, s. 25-27.

5.5. UPU KONGRELERİNİN OSMANLI POSTA HİZMETLERİNE ETKİSİ

Osmanlı Devleti, posta alanında kurumsallaşmaya giderken ve posta reformunu amaçlarken Batı'dan esinlenmiştir. Avrupa devletlerinin uyguladığı posta mevzuatlarını incelenmesi ve yabancı posta uzmanı görevlendirmesi, bu durumu açıklayan iki önemli gelişmedir. Bu bağlamda, UPU kongrelerinin kesintiye uğradığı Meşrutiyet dönemindeki çabalara bakıldığında, yine Avrupalı uzmanlar denetiminde önceliğin kurumsal isleyişin hızlandırılmasına ve posta teşkilat yapısının idari, mali ve operasyonel anlamda günün ihtiyaçlarını karşılayan bir yapıya kavuşturulmasına verildiği görülmektedir. Bununla birlikte, bu dönem artık netice elde edilmesi beklentisini karşılamak isteyen bir görünüm sunmaktadır. Osmanlı posta bürokratlarının hazırladığı tezkereler meclise sunulurken önemli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Hem hizmet hem de teşkilat yapısında reforma ihtiyaç duyulmakta olduğu hususu üzerinde Osmanlı devlet erkânı ve posta bürokratları hemfikirken, ıslahatın nasıl gerçekleştirileceği üzerinde tam mutabakat sağlanamamıştır. Bu bağlamda öne sürülen fikirleri ve posta bürokratlarının girişimlerini irdeleyen Erkan Tural, Osmanlı posta bürokrasinin aksak gelişimine ışık tutmaktadır. “Osmanlı Posta Bürokrasisi 1908-1914”⁷¹⁹ isimli çalışmasının, araştırmamızın merkezinde yer alan meselenin niteliğine atıfta bulunduğu düşünülmektedir. Bu noktada, yabancı posta varlığı, Osmanlı Devleti'nde sistematik bir posta bürokrasisi tesisinin, kurumsallaşma ve profesyonelleşme hamlelerinin Batılı posta örgütlerinin düzeyine çıkarılmasının önündeki en büyük engellerden birisi olarak, Osmanlı posta pazarındaki değişim ve dönüşüme etkide bulunmaya devam etmiştir.

Osmanlı Devleti yetkilileri süreç içerisinde yabancı posta idareleri problemini gündelik yaşamdaki işlevleri temelinde sorgulamaya devam etmişlerdir. Bu sorgulama, belki de Birinci Dünya Savaşı öncesine kadar tesis edilememiş veya gerçekleştirilememiş olan Osmanlı posta hizmetleri'nin ıslahı meselesini de beraberinde getirmiştir. Bir posta idaresinin sağladığı hizmetleri yerine getirmede herhangi bir eksiklik göstermeyen Osmanlı Posta Teşkilatı hakkında organizasyon yapısı ve yabancı posta idareleri karşısındaki görünümüne ilişkin eleştirel değerlendirmeler Meclis-i Mebusan'a da taşınmıştır. Bu tartışmalar yukarıda verilen karşı örneğin bir uzantısı olarak meşruti yönetime geçildiği dönemde gerçekleşmiştir. Posta ve Telgraf Hizmetleri bütçe görüşmeleri sırasında yabancı posta idarelerinin kapatılması sürecinde yaşanmış olan eksikliklere temas ettiklerini düşünen temsilcilerin karşı görüşleri

⁷¹⁹ <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/782073>. Erişim: 22 Haziran 2021.

görüşmelerin önemli bir bölümünü oluşturmuştur. 1910'lu yıllara gelindiğinde bu türden müzakerelerin yaşanıyor olması, özellikle oldukça uzamış olan süreç temelinde değerlendirdiğimizde, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın çağdaşlarının hizmet düzeyine erişmesi çabaları adına önemli olmakla birlikte kaybedilen zaman ve gerçekleştirilememiş olduğu iddia edilen posta reformları noktasında kesintisiz bir amaç, söylem veya stratejinin tesis edilemediğini ortaya çıkarıyor olması bakımından bir kayıp olarak düşünülebilir. Osmanlı Devleti posta alanında kendi gelişimine odaklandığından belki de çağdaşlarının düzeyine ulaşmak gibi bir çaba veya düşünce içerisine girmemiş de olabilir. Kurumsallaşma ve posta hizmet gerekliliklerini yerine getirirken de gözettiği hedef, kendi olma ve bir şekilde yabancı posta idarelerinin Osmanlı Devleti sınırlarının dışına çıkmasıydı. Bu noktada, henüz faaliyetleri sonlandırılmamış olan Avrupalı postaların etkinliğini ve mevcudiyetini Osmanlı Posta Teşkilatı'nın var olduğu düşünülen birtakım eksikliklerine bağlanması temelindeki eleştiri, istişare veya müzakerelerin doğru olmadığı düşünülmektedir. Siyasi ve hukuki bir arka planı olan yabancı postalar sorunsalını bir şekilde meşru görme veya kabullenme olarak da değerlendirilebilecek bu yaklaşımlar meselenin özünden uzaklaşmak olarak da görülebilir.

Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri bu bağlamda çok yönlü içerik sunmaktadır. Posta Telgraf Nezâreti Bütçesine ilişkin detayların yer aldığı 21 Mayıs 1910 tarihli toplantı tutanakları,⁷²⁰ Meşrutiyet Dönemindeki posta görünümü temelinde Osmanlı iç pazarı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Mecliste her ne kadar Posta ve Telgraf bütçesi istişare edilmişse de çalışan maaşları, giderler, personel sayısı, aktif çalışan sayısı, aktif ve pasif kadrolar, posta hizmetlerinin genel görünümü, teşkilat yapısı, idari anlayış, yönetim şekli, posta ve telgraf mektebi, posta mektebi talebeleri, yurt dışında posta eğitimi alan Osmanlı personeli, yabancı posta uzmanlarına bakış ve Batılı posta merkezleri hakkında yapılan tartışmalar meselenin toplumsal boyutu hakkında da fikir vermektedir. Bu minvalde gerçekleşmiş bütçe görüşmeleri, Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın ülke içerisindeki yapılanması ve gelişimi hakkında bilgi sunduğu gibi posta kalkınmasının önündeki engelleri ve çareleri ile Posta ve Telgraf Teşkilatı'nın ıslahı, tensikâtı ve usulü hakkında da alışılacelmışin dışında fikirlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Değınmekte fayda gördüğümüz bir gelişme olarak, bu dönemde istihdam edilen yabancı posta uzmanları hakkında, mutlak zaruriyet veya gereklilik noktasında bir fikir birliğinin olmayışı ve hatta bu usulün eleştirilmeye başlanması dikkat çekicidir. Hatırlanacağı üzere, UPU üyelik sürecinde yurt dışı posta hizmetinin Batılı postaların

⁷²⁰ Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi (M.M.Z.C.), Doksandördüncü İnikad, 8 Mayıs 1326/21 Mayıs 1910, Devre: 1, İçtima Senesi (İ): 2, Cilt: 5, TBMM Kütüphanesi, s. 360-392.

sahip olduğu standartlara taşınabilmesi için birikim ve tecrübe sahibi uzmanlara görev tevdi edilmişti. Bu süreçteki görevlendirmeler, ihtiyaç hâsıl olduğundan sorgulanabilir olmaktan uzaktır. Olumlu neticeler de elde edilmiştir. Ancak bir teamüle dönüştüğünü düşündüğümüz yabancı posta uzmanı istihdamının sorgulanabilir hâle gelmiş olması, içeriye dönük ıslahata öncelik verilmesi gerektiği endişesinin önemli bir yansımasıdır. Yalnızca posta hizmetinin gelişimi ile sınırlı kalmış yabancı posta bürokratlarının katkısına ihtiyaç duyulmayan bir dönem başlamıştır. Batılı tarzda teşkilat yapısı, insan kaynakları yönetimi veya Batılı posta idarelerinin sahip olduğu posta binalarının Osmanlı Posta Teşkilatı'na kazandırılması noktasında öne çıkmış bir çabada söz etmek güçtür. Osmanlı posta pazarına ve Osmanlı Posta Teşkilatı'na yönelik farklı tartışmalar da, artık yabancı posta meselesinin uzun süreli etkisinden kurtulmuş olarak bir Osmanlı posta kültürü tesis edilmesinin en mühim öncelik olarak kabul edilmesine katkıda bulunan bir nitelik taşımaktadır.

Bu minvalde, yabancı uzmanlara ihtiyaç olmaksızın Mısır Posta İdaresi'ni Batılı posta örgütlerinin düzeyine çıkaran Yusuf Saba Paşa,⁷²¹ Osmanlı Posta Teşkilatı emrinde görev verilmiş yabancı uzmanlara ilişkin tartışmalar bağlamında gündeme gelmiştir. UPU kongrelerindeki etkinliğine müteakiben⁷²² Mısır Posta İdaresi Genel Müdürü olarak 1907 tarihinde emekliye ayrılan Saba Paşa'nın⁷²³ 1909 yılında Osmanlı Posta Teşkilatı'nın geleceğine yönelik bir inisiyatifin içerisinde gündeme gelmiş olması dikkate layık bir gelişmedir. Saba Paşa, kendisini de en üst mertebeden içerisinde konumlandığı reform önerisinde; posta hizmetleri ve birimlerinin belirli bir nizam dâhilinde yapılandırılmasını; posta reformunun sonuçlarını görmek için beş yıllık bir süre boyunca gerekli takibatın sağlanmasını; Posta ve Telgraf Nezâreti'nin bağımsız bir şekilde örgütlenmesini; Osmanlı posta hizmetlerinin Batılı posta idareleriyle rekabet edebilir duruma getirilmesini; kendisinin (Saba Paşa) Posta ve Telgraf Nezâreti reisliği görevine getirilmesini ve gerekli izinlerin alınmasına müteakiben 1909 yılı Mart ayında çalışmalara başlanmasını öngörmekteydi.⁷²⁴ Bir reform paketi niteliği taşıyan bu önerisi, daha ziyade mali yükler getireceği gerekçeleriyle kabul görmemiştir. Bununla birlikte, içeriğinde vurgulanan hususların tatbikine çaba gösterilmiştir.⁷²⁵ Saba Paşa'nın sonraki meclis görüşmelerinde tekrar gündeme gelmiş olması, yabancı posta uzmanlarına

⁷²¹ M.M.Z.C., İ:2, Cilt 5, 21 Mayıs 1910, s. 373.

⁷²² *Documents du Congrès Postal de Vienne*, s. 359-363; *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 363-367; *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 4-10.

⁷²³ *Documents du Congrès Postal de Rome*, Tome II, s. 16.

⁷²⁴ M.M.Z.C., İ:9, C:2, 11 Şubat 1909, s. 117-118.

⁷²⁵ M.M.Z.C., İ:36, C:2, 1 Mart 1909, s. 112-113.

görev verilmesi noktasındaki farklı görüş ve eleştirileri⁷²⁶ görmek adına önemlidir.

1910 yılındaki bütçe görüşmeleri sırasında müzakere edilen, Osmanlı Posta Teşkilatı'nı içeriden tahlil eden ve bu bağlamda Batılı posta örgütlerinin Osmanlı Devleti'ne yönelttiği eleştirilerle bağlantılı olduğunu düşündüğümüz birkaç hususa daha değinmekte yarar bulunmaktadır. Buna göre, Debre Mebusu Basri Bey "... Çünkü bugün memlekette posta, telgraf yoktur desek daha doğrudur... Vazifesi olan adama mesuliyet verelim. Mesuliyeti olmayan vazife vermeyelim... Bir mektup, telgraftan evvel geliyor. Memleketimizde posta ve telgraf namına hiçbir şey yoktur"⁷²⁷ demiştir. Amasya Mebusu İsmail Hakkı Bey, "... Ondan sonra postanelerimizin hâli, görülüyor ki, birçok hükümetlerin memleketimizde açmış oldukları postanelerin idamesini mucip olur. Biz bir taraftan kaldıralım diyoruz, diğer taraftan, lüzumu, kendi tasdikimiz altında bulunuyor. O halde daha senelerce memleketimiz ecnebi postalarından hali kalmayacaktır. Şimdi postane ne demektir? Bütün esrarını, bütün namusunu bir adam o kâğıda tevdi etmiştir. Postane bunu hüsnü muhafaza etmezse, artık ne demek lazım geliyor bilmem. Bunun için Posta ve Telgraf İdaresi nâehildir", "Lisan bilmeyen birtakım ecnebler gelmişler ve memlekete hizmet etmişler. Bunların isimlerini tasrihe hacet görmem. Binaenaleyh, geçen sene bendeniz bilmünasebe Saba Paşa'nın ismini zikretmiştim. Bendeniz Saba Paşa'yı katiyen tanımam; fakat mânen, semâen pek iyi bilirim. Çünkü Mısır'da bulunduğum zaman işittim. Mısır Postalarının derece-i mükemmeliyetini görüp hayran olmamak kaabil değildir. Bugün Avrupa postalarıyla rekabet etmekte olan Mısır Postalarını bu hale getiren, iste Saba Paşa'dır. Saba Paşa, fazla olarak bir Osmanlıdır. Saba Paşa'yı niçin Hükümet kabul etmedi? Madem ki Saba Paşa kabul olunmadı, ecnebinin de kabul olunmaması icap eder. Nazarı dikkati âlinizi bu noktaya celbediyorum. Namusumuz oraya mevdudur", ⁷²⁸ şeklinde görüş belirtmiştir.

Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yakında yabancı unsurlara ihtiyaç kalmayacak şekilde işleyeceğini belirten Tokat Mebusu İsmail Paşa, şunları dile getirmiştir: "... Böyle falan devletin posta müdürü, filan devletin posta memurları gelip gitmek olmaz. Bunları saye-i meşrutiyette saye-i adalette, Devlet, bütün bütün onlardan emin olarak Devleti Osmaniye'nin postalarıyla gelip gitmek şerefini yakında göreceğiz. Bu, ilmi maluma tabidir." İsmail Paşa, konuşmasının devamında, "... Bizim memleketimizde postaların terakkiyatı ile beraber ecnebi

⁷²⁶ M.M.Z.C., İ:2, C:5, 21 Mayıs 1910, s. 362-374; *Tanin*, N.148, 28 Aralık 1908, s. 4; *Tanin*, N.169, 20 Ocak 1909, s. 1

⁷²⁷ M.M.Z.C., İ:2, C:5, 21 Mayıs 1910, s. 370.

⁷²⁸ M.M.Z.C., İ:2, C:5, 21 Mayıs 1910, s. 373.

postalarının kalkması tahtı karardadır”⁷²⁹ derken, bir bakıma Batılı posta idarelerinin Osmanlı Posta Teşkilatı’na karşı kullandığı argümanlardan ve bu doğrultudaki eleştirilerden haberdar olduğunu teyit etmektedir. Genelme yapmaya müsait olmayan bu değerlendirme ışığında, İsmail Paşa özelinde bazı mebusların bu argümanın gerçekliğine inandığını söylemek mümkündür. Nitekim bu inanç bazen daha belirgin ifadelerle dile getirilmiştir. İpek Mebusu Bedri Bey, “... Bu mühim bir meseledir. Çünkü bugün Avrupa postalarını ilgaya çalışıyoruz. Bu ilga ne olabilir? Bizim intizamımızla olabilir. Bu intizamı iktisap etmek için bir Posta Müdürü Umumisi elzemdir”⁷³⁰ demektedir.

Osmanlı Devleti’nin Avrupalı devletlere göre daha geç bir vakitte postada kurumsallaşmaya gitmiş olmasının mevcut olumsuzluklarda etkisi bulunduğunu belirten İpek Mebusu Hafız İbrahim Efendi şöyle demiştir: “... Zannedersem umum rüfeka tasdik ederler ki, Avrupa postalarıyla bizim postalar beyninde çok fark vardır. Demek ki, Avrupalılar bizden daha evvelce davranmışlardır. Postalarını ıslah etmişlerdir. Biz şimdi onları takliden postalarımızın ıslahına çalışmak istiyoruz.”⁷³¹

Meşrutiyetle birlikte posta hizmetlerinde güven ve emniyetin tesis edildiğini öne süren bir yaklaşım, dönemin Kırklareli Mebusu Mustafa Arif Bey tarafından şu şekilde dile getirilmiştir: “... Umumuzu ecnebi postalarına müracaata mecbur eden, böyle postalarda bir kayıt olmayıp, emniyet edilememesi içindi. Gerçi Devri Meşrutiyette bu emniyetsizlik kalkacaktır.”⁷³²

Diğer taraftan, 1911 yılına ait bütçe görüşmelerindeki içeriklere bakıldığında burada paylaşılmada fayda görülen birkaç husus bulunmaktadır. Yabancı postaların kapatılabilmesi için bağımsız bir posta ve telgraf nezâreti kurulmasına ihtiyaç duyulduğu öne sürülmüştür. Bu husus, neredeyse her bütçe görüşmesinde gündeme getirilmiştir. Osmanlı Posta Teşkilatı’nın teşkilat yapısına çözüm bulunmadan yabancı postalar meselesinde kesin bir netice elde edilemeyeceği vurgulanmıştır. Vehbi Hoca ve Boussis Efendi bu görüşü etkili bulmadığını belirtmiş, İsmail Hakkı Paşa ise kurulacak nezâretin alanında uzman, aktif ve ehil bir yabancı danışman ile desteklenmesi önerisinde bulunmuştur. Sabri Hoca işe Osmanlı Posta Teşkilatı’nın kendisinden başlanmasını teklif etmiştir. Buna göre, ilk olarak Osmanlı Posta

⁷²⁹ M.M.Z.C., İ:2, C:5, 21 Mayıs 1910, s. 374.

⁷³⁰ M.M.Z.C., İ:38, C:2, 8 Mart 1909, s. 184, 191-193.

⁷³¹ M.M.Z.C., İ:2, C:5, 21 Mayıs 1910, s. 380.

⁷³² M.M.Z.C., İ:38, C:3, 8 Haziran 1909, s. 217.

Teşkilatı'na güvensizlik ortamını ortadan kaldırmak gerektiğini, zira somut başarılar elde etmeden evvel ahlaki bir başarı tesis etmenin elzem olduğunu dile getirmiştir. Bu görüşme detaylarına yer veren “Mècheroutiette” dergisindeki değerlendirme ile devam edecek olursak, tüm bu önerileri dikkate almak yerine mevcut Osmanlı Hükümetinin posta çalışanlarının öncelikli görevini, mevcut hizmetleri geliştirmek yerine postayı ihlal etmeyi olarak belirlediği vurgulanarak Osmanlı halkının yabancı postaları tercih etmesinin anlaşılır ve makul olduğu çıkarımı yapılmıştır. Bunu destekleyen bir gerçeklik olarak, eğer sadece kendi vatandaşlarına hizmet veren veya yalnızca kendi yurttaşlarının tercih ettiği hizmet idareleri olarak kalsalardı, kendi çalışanlarının ücretini dahi ödeyemeyeceğini ve buna bağlı olarak kendiliğinden kapanmış olacaklarının altı çizilmiştir. Kısacası, herkesin yabancı posta idarelerini tercih ettiği söylenmiştir. Agvarian Efendi'nin bu yöndeki açıklamasına göre Avusturya Postası yıllık 6 milyon frank, Fransa Postası da 4 milyon frank gelir elde etmektedir.⁷³³

Yabancı posta meselesi ve Osmanlı posta hizmetlerinin reformuna ilişkin çözüm önerileri ve saptamalar, neticesiz kalmakta süreklilik göstermiştir. Kastamonu Mebusu Ahmet Şükrü Efendi'nin bu minvaldeki değerlendirmesi, bahse konu kısırdöngünün karşılığı olarak gösterilebilir: “... biz kavvaliz, faal değiliz, çok söz söylüyoruz, az iş görüyoruz, onun için geride kalıyoruz, bizim Avrupa'dan alabileceğimiz en mühim şeyler nedir? Az insan ile ciddiyet üzere az para ile çok iş görmektir. İşte, bu Posta ve Telgraf Nezâreti'ne olacak tenkisatta da medeni Avrupa devletlerinin usulüne tebaan ne suretle az para, az adamla, az insan ile ciddiyetle iş görüleceğinin çaresine bakmalıyız.”⁷³⁴

Meclis-i Mebusan çatısı altında gerçekleşmiş ve böylesine önemli mesajlar içeren tartışmalar ışığında dikkat çekilebilecek bir diğer husus da 1874-1920 aralığındaki 8 UPU kongresinden ve sorumluluk verilen yabancı posta uzmanların çalışmalarından hedeflenen verimin alınamaması dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin içeriden bir arayış içerisine girmiş olduğudur. Osmanlı Posta Teşkilatı'nı UPU kongrelerinde üst üste üç kez temsil eden ilk temsilci olan Ahmed Fahri Bey ve yine UPU kongrelerinde Mısır'ı üst düzeyde temsil etmiş Saba Paşa'nın bu arayış sürecinde öne çıkan isimler olduğu düşünülmektedir.

⁷³³ “Un Nouveau Ministère”, *Mècheroutiette*, Constitutionnel Ottoman – Organe du Parti Radical Ottoman, Directeur Politique: Cherif Pacha, 3e Année, N. 18, Paris, Mai 1911, s. 25-26. İlgili kaynak içerisinde geçen ifadelerden bazıları şu şekildedir: “yabancı postalara son vermek için öncelikle ise Osmanlı posta hizmetlerini bütünüyle organize etmekten başlanmalıdır”, “herkes yabancı posta idarelerini tercih ediyor”, “eğer yabancı posta idarelerini yalnızca kendi devletlerinin mensupları kullanıyor olsaydı, kiralarnı bile ödeyemeyecek durumda olurlardı”.

⁷³⁴ M.M.Z.C., İ:38, C:2, 8 Mart 1909.

5.6. 1920 MADRİD POSTA KONGRESİ

Roma Kongresi'nden sonra Madrid Kongresi'nde daha etkin bir katılım sağlanmış olabileceği ihtimali temelinde ilgili Kongre kayıtları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ancak Madrid Kongresi'nin önceki toplantılarla karşılaştırıldığında Osmanlı Devleti adına biraz daha sönük geçtiği söylenebilir. Roma Kongresi'nde en üst düzeyde iştirak sağlayan Osmanlı Devleti, 1 Ekim-30 Kasım 1920 tarihlerinde düzenlenen Madrid Kongresi'nde posta müdürü olan Mehmed Ali Bey tarafından temsil edilmiştir.⁷³⁵

Mehmed Ali Bey, posta düzenlemelerine ilişkin müzakereler sırasında doğrudan ön plana çıkan bir katkı ortaya koymamış olmakla birlikte, bir şekilde tartışmaların içerisinde yer almaya çalışmıştır. Bununla birlikte, daha önceki kongrelerde tesadüf ettiğimiz yabancı posta idareleri noktasındaki Osmanlı Devleti'nin hassasiyetini ortaya koyan yaklaşımın Madrid Kongresi sırasında herhangi bir şekilde ortaya konulamamış olması düşündürücüdür. Özellikle, Ahmed Fahri Bey ile Ali Fuad Hikmet Bey'in Roma Kongresi'nde bu yönde somut bir görümüm kazanan gayretleri sonrasında Madrid Kongresi'nde sessiz kalınmış olması anlaşılır olmaktan uzaktır. Dünya Posta Birliği'nin VII. buluşması ve UPU Sözleşmesinin 46.ıncı yıldönümü dolayısıyla, Osmanlı Posta Teşkilatı Genel Müdürü Orkhan Efendi'nin tebrik telgrafı ve Mehmed Ali Bey'in posta hizmetine ilişkin sınırlı katkıları haricinde, Madrid Kongresi'nin Osmanlı Devleti adına gelişim sağlayan bir boyuta sahip olmadığına inanılmaktadır.⁷³⁶

5.6.1. 1924 Stockholm Posta Kongresi

4 Temmuz-28 Ağustos 1924 aralığında Stockholm'de düzenlenen Stockholm Kongresi⁷³⁷ yeni bir dönemin başlangıcıdır. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti devleti kurulmuştur. Osmanlı Posta Teşkilatı da bu geçiş ve değişikliklerden etkilenmiştir. Çalışma kapsamında yer almasa bile posta temelinde bu değişiklikleri gösteriyor olması nedeniyle Stockholm Kongresi'ne temas etmekte fayda

⁷³⁵ *Documents du Congrès Postal de Madrid*, 1920, Tome II, Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1921, s. 12; *Documents du Congrès Postal de Madrid*, 1920, Tome I, Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1920.

⁷³⁶ *Documents du Congrès Postal de Madrid*, Tome II, s. 753.

⁷³⁷ *Documents du Congrès Postal de Stockholm*, 1924, Tome II, Travaux du Congrès (Délibérations, Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimeries Réunis S. A., Lausanne 1924; *Documents du Congrès Postal de Stockholm*, 1924, Tome I, Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Imprimeries Réunis S. A., Lausanne 1924.

bulunmaktadır. Bern Kongresi ile başlayan süreç, Lozan Anlaşması ile sona ermiş ve Stockholm ile yeni bir sayfa açılmıştır. Yeni dönemde, yabancı posta meselesine ilişkin bir dosya artık mevcut değildir.

Kongre katılımcı listesi, ilk değişikliği haber vermektedir. Osmanlı Devleti devam etmiş olsaydı, genel müdür olarak kongrede bulunacak olan Mehmed Sabri Bey'in unvanı eski Posta, Telgraf ve Telefon Genel Müdürü olarak belirtilmiştir. Kendisine yeni dönemin posta birim müdürlerinden Baha Tali Bey eşlik etmiştir.⁷³⁸

UPU'nun tüm resmî kongre kayıtlarında Osmanlı Devleti'nin ismine ilişkin standart bir kullanım söz konusu değildi. Bazen "Türkiye" bazen de "Osmanlı Devleti" olarak aynı kongre kayıtlarında birlikte geçtiği de olmuştur. Hatta "Osmanlı Devleti" yerine daha çok "Türkiye" kullanımı ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte, Stokholm Kongresi'nde Osmanlı Devleti'nin izlerinin silinmesine yönelik değişiklik teklifinde bulunulmuş ve "Osmanlı Devleti" yerine "Türkiye" kullanılması talep edilmiştir.⁷³⁹

Stokholm Kongresi hakkında temas edilebilecek bir başka ayrıntı da güven mektubu ve yetki belgelerine sahip delegelerin ilgili kongre sözleşmeleri ve tüzüklerini imzalamalarına ilişkindir. Türkiye adına yeni durumun bir işareti olarak eski genel müdür Mehmed Sabri Bey adına da Baha Tali Bey'e ayrıca imza yetkisi tanındığı anlaşılmaktadır. İmza sirkülerine bakıldığında ilgili husus şu şekilde geçmektedir: "Pour la Turquie: Pour Mehmed Sabry: Béha Taly, Béha Taly". Beha Bey hem kendisi hem de Mehmed Sabri Bey adına ilgili kayıtların hepsini imzalamıştır. Bu durumun bir başka benzerinin olmadığı düşünülmektedir.⁷⁴⁰

⁷³⁸ *Documents du Congrès Postal de Stockholm*, Tome II, s. 10.

⁷³⁹ *Documents du Congrès Postal de Stockholm*, Tome II, Propositions Déposées par les Délégations avant et pendant le Congrès, s. 126.

⁷⁴⁰ *Documents du Congrès Postal de Stockholm*, Tome II, s. 870-1160.

SONUÇ

1840'ta tesis edilen Osmanlı Posta Teşkilatı henüz 20 yıllık bir devlet kuruluşu iken Osmanlı posta pazarında yoğun bir şekilde faaliyet gösteren olan Avrupalı posta idarelerinin karşısına çıkmış ve onlarla rekabet etmek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin 1860'lı yıllar itibariyle başlayan kendi topraklarındaki yabancı posta varlığına son verme girişimleriyle birlikte, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gelişimi de buna göre şekillenmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti, 1874'te kurucu üyesi olduğu Dünya Posta Birliği'nin kongreleri üzerinden Osmanlı topraklarındaki posta ihlallerini dünya gündemine taşımış ve kapatılması mücadelesinde aktif yer almıştır.

Muhatapları Batılı posta örgütleri ile karşılaştırıldığında, Osmanlı Devleti, uluslararası posta görüşmelerine sonradan eklenmiş ve bu süreç Bern Kongresi ile başlamıştır. Avrupa merkezli bir uluslararası posta birliği ihdâs çabaları ve 1863 Paris Posta Konferansı çalışmaları, Avrupalı devletlerin veya ilgili delegasyonlarının uluslararası posta hizmetinin esaslarına vakıf olduklarını, uluslararası müzakere noktasında hâlihazırda tecrübe kazandıklarını ve posta alanında uzmanlaştıklarını göstermektedir. Dolayısıyla, Bern Kongresi ve akabindeki birkaç kongre sırasında Osmanlı Devleti temsilcilerinin bu iki hususta zorluk yaşamaları veya muhataplarına göre hazırlıksız katılım göstermiş olmaları anlaşılabilir bir durumdur.

Özellikle yabancı posta sorunsalının tarafı olan Avrupalı devletlerin posta idareleri yetkililerinin, özellikle üst düzey temsilcileri ve genel müdürlerinin, alanı bilen kimseler olarak bu alanda tecrübe sahibi olmaları, uzun süreler boyunca görevlerinde kalmış olmaları, ölüm ve emeklilik dışında neredeyse bütün iş yaşamlarını posta idaresinin altında geçirmiş olmaları ve buna ek olarak UPU toplantılarından elde ettikleri birikimler, onları bu alanda Osmanlı Devleti Posta Teşkilatı temsilcilerine göre daha avantajlı bir konuma taşımıştır. Almanya, Heinrich von Stephan; Birleşik Krallık ise Rowland Hill özelinde buna en belirgin örnektir. Diğer taraftan, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın gerçekleştirdikleri önemli çalışmalara bakılmaksızın üst düzey idari personel değişimini sık yaşadığı tespit edilmiştir. Bu durum, her anlamda istikrarlılık ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle ters düşmektedir. Osmanlı Devleti'nin işgal ettiği yabancı posta krizini ve modern anlamda posta hizmetleri ile buluşmaya başladığı dönemi göz önünde bulundurduğumuzda, bu değişiklikler aksaklıklara yol açmış ve devam etmekte olan çalışmaları, hizmetleri ve mücadeleyi sekteye uğratmıştır. UPU üyeliği ile yoğunluk kazanan hassas süreç içerisindeki birkaç değişikliğe baktığımızda, ilk olarak 1877 yılında Yaver Paşa

yerine İzzet Efendi'nin Osmanlı Posta ve Telgraf Teşkilatı idaresine atandığı görülmektedir.⁷⁴¹ İki yıl gibi kısa bir süre sonra 1879 yılında İzzet Efendi'nin yerine Haydar Paşa Posta ve Telgraf Teşkilatı başına getirilmiştir.⁷⁴² 1877-1879 yılları arasında görev üstlenmiş olan İzzet Efendi, Haydar Paşa yerine 1880 yılında yeniden vazifelendirilmiştir.⁷⁴³ Bu bilgiler ışığında, ilk dönem UPU kongrelerinde Osmanlı delegasyonlarının başında bulunan temsilcilerin Avrupalı mevkidaşları gibi kurumsal bir kimlik taşımamaları⁷⁴⁴ dikkat çekicidir. Avrupalı posta idareleri, alanı çok iyi bilen ve bu anlamda dünyaya yön vermiş ehil devlet adamları tarafından çok uzun süreler boyunca temsil edilmiş veya yönetilmişken,⁷⁴⁵ Osmanlı Posta Teşkilatı'nda benzer bir kültürün tesis edilmesine duyulan ihtiyaç kalıcı olarak giderilememiştir.

Avrupa devletlerinin uluslararası posta görüşmelerinde en üst düzeyde ve defaatle aynı temsilciler ile yer alması UPU öncesine dayanmaktadır. UPU kongrelerinde ve çeşitli posta toplantılarında, bu durumun süreklilik kazanan ve netice veren bir merhaleye ulaştığı tespit edilmiştir. Çalışma içerisinde yer verdiğimiz resmî UPU kayıtlarındaki katılımcı listeleri üzerinden, bu gelişimin izlenmesi mümkündür. Temsilcinin sabit kalmasına verilen önem veya delegasyonun korunmasına gösterilen itina, bağlı oldukları devletlerin çalışmalarda belirgin olarak ön plana çıkmasına ve kararlarda belirleyici olmalarına zemin hazırlamıştır. Osmanlı Devleti'nin UPU delegasyonlarına bakıldığında ise bir istisna olan Ahmed Fahri Bey dışında her kongrede farklı kişilerin seçildiği ve delege sayısının genel olarak birkaç kişi ile sınırlı tutulduğu görülmektedir. Buna rağmen, Osmanlı Devleti'nin yetkilendirilmiş delegasyonları bilhassa Bern, Viyana, Washington ve Roma kongreleri çalışmalarında belirgin bir roller oynamıştır.

UPU kongreleri sırasındaki çalışma komisyonları, alt komisyonlar, toplantılar ve posta meselelerinin enine boyuna görüşüldüğü meclisler, Osmanlı temsilcilerinin posta alanındaki müzakere tekniklerini yakından görmesine ve böylelikle tecrübe kazanmasına imkân tanımıştır. Bununla birlikte, Sözleşme maddeleri ve işletme esasları temelinde 1906 Roma Kongresi'ne kadar Osmanlı delegasyonlarının herhangi bir çalışma teklifinde bulunmamış olması, farklı açılardan sorgulanma ihtiyacı taşımaktadır. 1874-1906 aralığındaki 33 sene

⁷⁴¹ *Union Postale*, IIe Volume, N. 5, 1er Mai 1877, s. 110.

⁷⁴² *Union Postale*, IVe Volume, N. 2, 2e Février 1879, s. 47.

⁷⁴³ *Union Postale*, Ve Volume, N. 7, 1er Juillet 1880, s. 152.

⁷⁴⁴ Batılı posta idareleri, UPU kongrelerinde muntazaman genel müdür (director general) unvanını taşıyan üst düzey idareciler tarafından temsil edilmiştir. Buna karşılık, UPU kongre tutanakları, Osmanlı delegasyonlarının bu anlamda bir sürdürülebilirlik tesis edemediğini ortaya koymaktadır.

⁷⁴⁵ Laborie, *L'Europe Mise En Réseaux – La France et la Coopération Internationale dans les Postes et les Télécommunications (années 1850-années 1950)*, s. 116-124.

zarfında genel olarak Avrupa başkentlerinde gerçekleştirilen 5 UPU kongresi (1874 Bern, 1878 Paris, 1885 Lizbon, 1891 Viyana, 1897 Washington) ve bu süreçte ilerleme kaydetmesi beklenen Osmanlı Posta Teşkilatı-UPU ilişkilerine rağmen görüşmelere taraf olmanın ötesine gidemeyen bir temsiliyet söz konusudur. Öte taraftan, çalışmamızın sınırlarını oluşturan 1874-1920 arasındaki tüm UPU kongrelerinde, Osmanlı Devleti idari meselelerin görüşüldüğü komisyonlarda yer bulurken, alt komisyonlar ile posta operasyonlarına ilişkin işletme komisyonlarında yer bulamamış veya seçilememiştir. İlk kez iki farklı teklifin sunulduğu Roma Kongresi bir dönüm noktasını teşkil ettiğinden, öncesindeki komisyonlara ilişkin dağılıma bakıldığında Osmanlı Devleti'nin Bern Kongresi'nde oluşturulan tek komisyona seçilemediği, Paris Kongresi'nin bitimine doğru katılım sağlandığından hiçbir komisyon içerisinde yer alamadığı, Lizbon Kongresi'ne katılmadığı için komisyonların dışında kaldığı, Viyana ve Washington kongreleri kapsamında oluşturulan komisyonlara da dâhil olamadığı görülmektedir.⁷⁴⁶

Osmanlı Devleti'nin yabancı posta meselesi dolayısıyla devamlı olarak karşı karşıya kaldığı Avrupa devletlerinin düzenli olarak alt komisyonlar dâhil olmak üzere hem idari hem de işletme komisyonlarında yer bulmuş olması, sahip oldukları posta nüfuzu ve birikimin yanı sıra UPU üzerindeki etkileriyle bağlantılıdır. Bu türden bir posta hegemonyası, özellikle yabancı postalar problemi nedeniyle Osmanlı Devleti'nin ön plana çıkmasına engel oluşturmuştur. Bu durum, doğal olarak Osmanlı delegasyonlarının teknik anlamda ihtisas kazanmalarına ve birikim oluşturmalarına olumsuz etkide bulunmuştur. Bu bağlamda, Osmanlı Devleti'nin neden sadece idari komisyonlarda yer aldığı, niçin birden fazla komisyona seçilemediği ve hangi gerekçelerle işletme komisyonlarının dışında bırakıldığı veya kaldığı hususu farklı açılardan mütalaa edilebilir. Komisyonlarda yalnızca üzerinde mutabakata varılan tekliflerin kesin onay için kongrelerin genel kurullarına sunulduğunu hatırladığımızda ve özellikle kolonyal topraklar ile yabancı posta ofislerinin UPU'ya eklemlenme çabalarını göz önünde bulundurduğumuzda, komisyonu oluşturan devletlerin ortak çıkara aykırı tutum içerisine girecek üyeler olmaksızın belirlendiği tespit edilmektedir. Ortak çıkar etrafında bir araya gelmiş üye devletlerin her bir idari ve işletme komisyonunda çoğunluğu oluşturmuş olması, bu duruma kanıt olarak gösterilebilir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'taki İtalyan posta merkezinin UPU nezdindeki statüsüne itiraz olarak Roma Kongresi'ne sunduğu

⁷⁴⁶ *Documents du Congrès Postale International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874*, s. 16; *Documents du Congrès Postale de Paris*, s. 372; *Documents du Congrès Postale de Lisbonne*, Tome I., *Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Union Postale Universelle*, Imprimerie Suter & Lierow, Berne 1885; *Documents du Congrès Postal de Vienne*, s. 368-369; *Documents du Congrès Postal de Washington*, s. 375-376.

XL. maddesi, Osmanlı Devleti'nin de bir üyesi olduğu Birinci Komisyon tarafından oylamaya dahi sunulmamıştır. Bunun dışında, bahse konu eksikliğe delege sayısı temelinde bir gerekçe öne sürmek mümkün gözükmemektedir. Zira Osmanlı delegasyonları tek kişiden veya birden fazla temsilciden oluştuğunda da bu durumda herhangi bir değişme yaşanmamıştır. Komisyon ve alt komisyonlara katılmanın isteğe bağlı olduğunu veya üye devletlerin tercihinin bırakıldığını varsaydığımızda, Osmanlı Devleti delegelerinin tek komisyonla yetineceğini ve idari komisyonlara nazaran daha aktif bir katılım gerektiren işletme komisyonlarında olmaktan imtina edeceğini düşünmek ihtimal dâhilinde değildir. Bir başka açıdan düşünüldüğünde, ilgili üye devlet temsilcilerinin sahip olduğu posta bilgisi birikimi ve tecrübelerinin yanında Avrupa devletlerinin UPU'daki etkinliğinin komisyonlardaki dağılımın belirlenmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Osmanlı Devleti delegasyonlarının müdahalelerine rağmen, UPU kongreleri yabancı posta meselesinin çözümsüzlüğe bırakılmış olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, özellikle siyasi ve askeri süreçlerde belirgin bir hal alan posta mübadelesi gibi krizlerin tarihine bakıldığında ilk olarak Osmanlı Devleti'nin haklı girişimleri görülecektir. Bern Kongresi'nde önemli bir mesaj veren Osmanlı Devleti, kendi topraklarında posta birlik ve bütünlüğünü tesis etme mücadelesiyle kararlı bir tutum sergilemiştir. Osmanlı topraklarındaki posta ihlalleri küresel bir görünüm arz ederken, meselenin UPU ve diğer devlet delegasyonları nezdinde karşılık bulmamış olması, UPU'nun çözüm noktasında aktif bir rol almaktan kaçınmış olduğunu ve Osmanlı Devleti'nin bu noktadaki taleplerini dikkate alamayarak Avrupalı devletlerin etkisinde kaldığını göstermektedir.

Osmanlı temsilcisi Yanko Makridi, 1874 Bern Kongresi açılış oturumunda tüm devletleri Osmanlı topraklarındaki yabancı posta oluşumlarından haberdar etmiş ve kapatılmaları için destek talebinde bulunmuştur. Avrupa etkisi ve liderliğinde toplanan Bern Kongresi'nin başkanı İsviçre, meselenin gündem dışı bırakılmasına ve devletlerin diplomatik birimleri arasında ele alınmasına kanaat getirmiş ve bu önerisi ilgili Avrupalı devletlerin desteğini almıştır. Kendi topraklarında muhatap bulamayan Osmanlı Devleti, UPU'da da umduğu desteği ve anlayışı bulamamıştır. Buna rağmen, bu mücadelesinden vazgeçmeyen Osmanlı Devleti, UPU kongreleri aracılığıyla posta ihlallerine karşı çıkan ilk devlet olarak tarihteki yerini almıştır. 1874'te yalnızca tüm yabancı posta idarelerinin kapatılmasını savunan Osmanlı Devleti, UPU'daki aleyhte atmosfere bağlı olarak daha sonraki kongrelerde kendi topraklarındaki yabancı posta ofislerinin münhasıran UPU toprağı olarak kabul edilmesinin

önünü almayı amaçlayan bir politika benimsemiştir. Çünkü, 1878 Paris Kongresi ile birlikte Avrupalı devletler kendi kolonilerini UPU posta bölgesinin bir parçası olarak kabul ettirme yarışına girişmişlerdir. UPU tarafından tanınan her bir posta ofisi veya kolonisi ek bir oy anlamına geldiğinden, karar alma süreçlerinde hakimiyet kurma mücadelesinden de bahsetmek mümkündür. Diğer taraftan, kolonilerin kendi başlarına delege tayin etme hakkına rıza göstermeyen yaklaşım dikkat çekicidir. Trablusgarp posta merkezi gibi yabancı ofisler ve kolonyal topraklar doğrudan ilgili Avrupalı devletin posta idaresi ve toprağı olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, kendi delegasyonları içerisinde kolonileri için ayrı delege tayin etmişlerdir. Bazen hem kolonileri hem de ana karayı aynı kişiler temsil etmiştir. Delegasyonlarda yerli halktan neredeyse hiçbir temsilci UPU kongrelerinde yer almamıştır. Avrupalı güçlerin kolonilerini, çoğunlukla ilgili devletlerin posta idareleri çalışanları ile ilgili bakanlıklarının veya misyonlarının yetkilileri temsil etmiştir. Örneğin Kongo ve Belçika, Roma Kongresi'ne katılan iki ayrı devlet olarak gözüke de, her iki devleti aynı Belçikalı yetkililer temsil etmiştir. Aynı kişiler, aynı anda iki farklı devlet için çalışmalarda yer almış ve oy kullanmışlardır. Yine Tunus ve Fransa için de benzer şeyleri söylemek mümkündür. Almanya gibi diğer büyük devletler de Almanya ve Kolonilerini aynı anda temsil etmişlerdir.⁷⁴⁷ Osmanlı topraklarındaki yabancı posta ofislerin hiçbir surette UPU çatısı altında müzakere edilmesine müsaade edilmezken, Avrupalı güçlere ait kolonilerin UPU toprağı olarak kabul edilmesine yönelik girişimlerin “bir posta meselesi” olarak kabul edilmiş olması, adil bir yaklaşım olmaktan uzaktır.

Yabancı posta idareleri problemi temelinde Osmanlı Devleti'ne yöneltilen eleştirilerin yer bulduğu dönem gazeteleri kendilerine ulaşan veya iletilen içeriği olduğu gibi aktarmıştır. Bir gazetede yer verilen eleştiri diğer bir gazetede olduğu gibi yer alabilmiştir. Gazeteler sorgulayan bir yaklaşım içerisine girmemiş ve Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki meşru haklarını ortaya koyabilecek bir malumata yer vermemiştir. Haber üslubuna bakıldığında, içeriğin gerçekliğinden şüphe edilmeyen bir yaklaşım görülecektir. Bahse konu muhteviyat, hem içerik hem de üslup bakımında spesifik akademik çalışmaların konusu olabilecek niteliktedir.

Osmanlı Devleti'nin posta operasyonlarını layıkıyla yerine getirmekten uzak olduğunu öne süren ortak Batılı söyleme göre, Osmanlı Posta Teşkilatı aslında yoktur, var olsa bile varla yok arasındadır.⁷⁴⁸ 1840'ta kurulan, 1865'te UPU'dan önceki ilk devletlerarası kuruluş olan

⁷⁴⁷ *Documents du Congrès Postal de Rome*, 1906, Tome II, s. 4-10.

⁷⁴⁸ “L'Italie en Orient”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 95, Jeudi 23 Avril 1908.

ITU'nun teşekkülünde rol oynayan ve UPU'nun kuruluşunda yer alan Osmanlı Posta Teşkilatı'nın yok sayılmış olması, çıkarları ortak olan tek taraflı bir yaklaşımın tezahürüdür. UPU'nun kuruluşundan 15 yıl öncesine dayanan Osmanlı posta kurumsallaşması ve Osmanlı Devleti'nin posta hizmetini kendi kontrolüne ve denetimine alma çabalarının karşısında konumlandırılan bu söylem, Osmanlı temsilcilerinin Bern Kongresi gibi uluslararası platformlarda muhataplarla paylaştığı ve Osmanlı posta hizmetlerine ışık tutan posta reformu girişimleri ve diplomatik gayretlerine rağmen değişmemiştir.⁷⁴⁹

UPU kongrelerindeki atmosfer ışığında, yabancı posta sorunsalının çözümü noktasında bağımsız bir irade ortaya koyamayan UPU, bir yandan Osmanlı Devleti'nin meşru haklarını görmezden gelmiş bir yandan da Osmanlı topraklarındaki yabancı posta idarelerinin sahibi Avrupalı devletlerle olağan posta münasebetlerini sürdürmüştür. Burada, aykırılık arz eden husus, Osmanlı topraklarındaki posta merkezlerinin doğrudan Avrupa'dan idare edilen ve yönetilen merkezler olarak kabul edilmiş olması, Avrupalı devletlerin bu postanelerle ilgili herhangi bir tasarrufu noktasında UPU'nun doğrudan bilgilendirilmesi ve bu yönde UPU ile Avrupalı devletler arasında gerçekleşen resmî görüşmelerin UPU sirkülerleri üzerinden tüm üye devletlere ulaştırılmış olmasıdır.⁷⁵⁰ Bu durum, UPU'nun Avrupalı devletlerin etkisinden kurtulamamış olduğunun ve Avrupa etkisinde kalarak uluslararası posta düzenine yön vermeye çalıştığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. UPU'nun yaklaşımı, Osmanlı Devleti için anlaşılmaz kalmaya devam ederken, Avrupalı devletler için teşvik edici veya cesaretlendirici bir etken olarak ön planda kalmıştır. Bugünden bakıldığında ise posta hizmetinin evrensel doğası itibarıyla UPU'nun taraflı yaklaşımı, üye ülkelere karşı eşit ve adil bir tutum geliştirememiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Avrupalı devletlerin bir endüstri olarak gördüğü posta alanının arz etmekte olduğu stratejik değer ışığında, Osmanlı Devleti'nin bu alana eğilme ihtiyacı hissetmiş olması geç bir hamle olmakla birlikte son derece önemlidir. Mevcut, ancak düzensiz ve geleneksel olarak sınırlı bir çerçevede sürdürülmekte olan Osmanlı posta hizmetlerinin modern bir görünüme

⁷⁴⁹ BOA, HR.MKT. 849/93, 23 Ekim 1874; BOA, HR.MKT. 871/47, 1 Nisan 1875.

⁷⁵⁰ *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, "Circulaire N: 2717/142 – Objet: Autriche – Recueil de renseignements concernant la Convention principale, etc. – Berne, le 27 Juin 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904; *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, "Circulaire N: 1047/51 – Objet: Colis Postaux – Allemagne et France: Tableaux A. – Berne, le 25 Février 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904; *Table des Matières des Circulaires du Bureau International*, Union Postale Universelle, "Circulaire N: 3044/163 – Objet: Colis Postaux – Egypte: Tableau A., France: Tableau A et renseignement, Allemagne: Remboursements pour le Chili, Tunisie et Indes Néerlandaises: Bureaux admis au service, Portugal: Tableau A., 1 Annexe – Berne, le 27 Juillet 1904", Berne 1904.

kavuşturulması ve kurumsal bir temele oturtulma çabaları, ülke topraklarındaki yabancı posta varlığına bir meydan okuma olarak da ele alınabilir. Osmanlı Devleti ilk kez bu alanı kontrolü altına almayı hedeflemiş ve böylelikle kendi topraklarında yoğun bir şekilde yapılanmış Avrupalı posta idarelerinin etkisini ortadan kaldıracak bir posta teşkilatının temellerini atmıştır. Bu durum, Osmanlı topraklarındaki rekabeti daha farklı bir düzleme taşımıştır. Ancak daha da önemlisi Osmanlı Posta Teşkilatı'nın hem içeride hem de dışarıda yabancı posta idarelerinin varlığına rağmen asıl hak sahibi olduğu yönündeki mücadelesi, kendisine daha etkili bir gelişim imkânı sağlamıştır. Bu bağlamda, muhtelif idarelerin tek bir kimlik altında bir araya geldiği bir küresel posta şebekesinin tam karışında kendisini konumlandıran Osmanlı Posta Teşkilatı'nın kuruluşu ve UPU üyelik süreçleri, tarihinin dönüm noktaları olarak önem kazanmaktadır.

Avrupalı devletlerin ve İstanbul'daki yabancı misyon şeflerinin kapitülasyonların kaldırılmasına ciddi itirazlarda bulundukları bilinen bir durumdur.⁷⁵¹ Ancak burada dikkat çeken husus, kapitülasyonların son bulmasıyla birlikte Avrupalı posta idarelerinin Osmanlı Posta Teşkilatı'na yönelik söylem değişikliğidir. Daha önce kesinlikle kabul etmedikleri girişimlerin bir anda netice vermiş olması onları önerilebilecek her şartı müzakere etmeye hazır aşamasına getirmiştir. Ancak öncesinde mevcut kazanımlarını devam ettirebilmek adına Osmanlı Devleti'nin yabancı unsurların ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve menfaatlerini güvence altına alabilecek yasal bir düzenleme yapması gerektiği yönünde değerlendirmeler yapmışlardır. Öte yandan, ilginç bir ayrıntı olarak, Osmanlı Devleti'nin tam aksi bir tavır içerisinde olduğu vurgulanmış ve muhatap Avrupalı güçlerle anlaşmadan doğrudan posta hizmetine el koyduğu eleştirisi yapılmıştır.⁷⁵² Kapitülasyonların ilgasıyla birlikte, Osmanlı Posta Teşkilatı'nın ilk kez tek başına gönderi dağıtımını, kabulünü ve ileriye sevkini sağlayacak olması önemli bir gelişmedir. Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti ile uyumlu bir şekilde sahip oldukları imtiyazları müzakere etmek üzere hazır olduklarını ifade etmiş olmaları ve bu hususta sağduyu beklentisi içerisinde olmaları, 1860 yılından itibaren sürdürülen tavizsiz tutumu bir başka noktaya taşımaktadır. Bu alanda tek yetkili olması gereken Osmanlı Devleti'nin egemenlik hakkı ile devlet adına posta hizmeti sağlayan Osmanlı Posta Teşkilatı'nın uzun yıllar müzakere için hazır beklemesinin görmezden gelinmiş olmasının yanı sıra bu yöndeki mücadelenin göz manipüle edilerek uluslararası basın üzerinden Osmanlı Devleti/Osmanlı Posta Teşkilatı'nı hedef alan söylemlerin dünyanın gündemine taşınmış

⁷⁵¹ BOA, HR.SYS. 2277/20, M.12.12.1914; BOA, HR.SYS. 2277/19, M.11.12.1914; BOA, HR.HMŞ.ISO. 72/24, 20 Ekim 1914.

⁷⁵² Aulneau, *La Turquie et La Guerre*, s. 314-319.

olması, Avrupalı devletlerin sağduyu beklentisi bağlamında dikkat çekicidir. Çünkü bir tarafta tabii bir hak bahse konu iken diğer tarafta ise ekonomik veya siyasi çıkarların bu tabii hakka galip getirilme ve üstün tutulması çabaları söz konusudur. Bu tutum ve yaklaşım, Avrupalı muhatapların yalnızca çıkarları söz konusu olduğunda veya tehlikeye girdiğinde uzlaşma arayışı içerisine girdiklerini göstermektedir.

1860’larda başlayan yabancı posta idarelerinin kapatılma süreci Birinci Dünya Savaşı’na (1914-1918) kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti savaşa girmeden kısa bir süre önce, 1 Ekim 1914 tarihinden başlayarak “İmtiyazat-ı Ecnebiye’nin Lağvı Kanunu” kapsamında yabancı posta idarelerinin varlığına son vermiştir.⁷⁵³ Kısa süre sonrasında, Birleşik Krallık, Fransa ve İtalya gibi devletler İstanbul ve İzmir’de askeri postaneler şeklinde faaliyet göstermeye devam etmiştir. Almanya ve Avusturya Posta Ofisleri hariç kalmak üzere diğer Avrupalı Posta İdareleri varlığı 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması’na kadar son bulmuştur. Bu tarih sonrasında kapatılmış olan postaneler, yeniden açılmıştır.⁷⁵⁴ Kesin çözüm, 1923 Lozan Antlaşması’yla mümkün olabilmıştır.⁷⁵⁵ Lozan Antlaşması bu anlamda bir nihai bir dönüm noktası olmuş ve yabancı posta idareleri bir daha açılmamak üzere kapanmıştır.⁷⁵⁶

Ülke sınırlarında ve uluslararası platformlarda birikime dönüştürülebilecek etkili bir posta diplomasisi ve müzakere kültürünün geliştirilmesi, Türkiye’nin bu alandaki nüfuzunu arttırması ve Osmanlı Posta Teşkilatı’nın devamı olan PTT’nin sürdürülebilir kalkınması adına elzemdir. UPU’nun kuruluşunu müteakiben uluslararası posta esaslarını belirleyen otoriteler arasında Türkiye’nin hak ettiği yeri alamamış olması, bugüne uzanan bir süreç olarak UPU kaynakları ve çalışmalarından takip edilebilmektedir. 1874 itibariyle tüm UPU çalışmalarında yer almış Osmanlı Devleti/Türkiye delegasyonlarının, posta endüstrisine ilişkin karar alma sürecinde kayda değer bir rol üstlenememiş olması, Posta ve Telgraf Teşkilatı’nın gelecek stratejileri ve planlamaları temelinde yeniden ele alınmalıdır. Bir başka ifadeyle, Türkiye, posta

⁷⁵³ *Takvim-i Vekayi*, 17 Eylül 1914; *Turkey in Europe*, Handbooks Prepared Under the Direction of the Historical Section of the Foreign Office – No. 16, Published by H. M. Stationary Office, London 1920, s. 70-71.

⁷⁵⁴ BOA, MV. 00193, 23 Eylül 1914; BOA, İ.MMS. 188/22, 8 Eylül 1914; Tanju Demir, “Salih Zeki ve Ecnebi Postahanelerinin Kaldırılması Konusundaki Görüşleri”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, VII/1 (2005), s. 174-175.

⁷⁵⁵ *League of Nations Treaty Series – Publications of Treaties and International Engagements registered with the Secretariat of the League of Nations*, Volume XXVIII, Numbers 1, 2, 3 and 4, 1924, No. 701. – Treaty of Peace, signed at Lausanne, July 24, 1923, Part IV. – Communications and Sanitary Questions, Section 1, Article 113, s. 94.

⁷⁵⁶ *League of Nations Treaty Series – Publications of Treaties and International Engagements registered with the Secretariat of the League of Nations*, Volume XXVIII, Numbers 1, 2, 3 and 4, 1924, No. 701. – Treaty of Peace, signed at Lausanne, July 24, 1923, Part IV. – Communications and Sanitary Questions, Section 1., Article 113, s. 94.

müzakerelerinin izleyicisi olma konumundan çıkmalıdır. Pasif katılım yerine Türkiye'nin daha müreffeh posta hizmetleriyle buluşması adına dinamik katılım esas alınmalıdır. Bu noktada, henüz yeterince istifade edilemediğini düşündüğümüz UPU kongreleri bir fırsat olarak görülmelidir. Günümüze kadar ulaşan bu tarihsel süreç, Türkiye'ye posta anlamında eşik atlatması umulan 2016 İstanbul UPU Kongresi'yle farklı bir düzleme oturmuş, tüm dünyayı derinden etkileyen ve posta hizmetinin yeniden küresel bir savunma hattı olarak ön plana çıkmasını sağlayan Covid-19 Pandemisi'ni de kapsayan İstanbul Posta Dönemi (2017-2020)⁷⁵⁷ ile bir zirve olarak uluslararası bir boyut kazanmıştır. Tüm UPU kongrelerindeki karar alma süreçlerinde daha etkin roller üstlenmiş devletlerin bugün dünyanın en ileri standartlara sahip devletler olması, bu alanda inşa ettikleri birikimin sonucudur. Bu anlamda, 1920'ye kadar tüm kongrelerin detaylı değerlendirmesini yapan bu çalışmanın bahse konu hususlarda bir bilincin oluşmasına katkıda bulunması umulmaktadır. Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nin UPU üyelik sürecine ve UPU kongrelerindeki çalışmalarına İsviçre ve UPU arşivlerinin gözünde bakan, bu temelde farklı bir bakışı açısı getiren ve bu arşivlerdeki ilgili el değmemiş envanteri gün yüzüne çıkaran ilk çalışmadır.

Tarihi hadiseler arasında siyasi veya askeri bir bağlantı kurmak çoğu zaman bir gereklilik olmakla birlikte, Osmanlı posta hizmetlerinin uluslararasılaşma serüveninin UPU kongrelerinin ötesinde olup olmadığı hususunda yerli ve yabancı arşivlerde herhangi bir ize rastlanmamıştır. Çalışmamızdakine benzer bir metodoloji benimsemiş eserlerde ve Avrupalı devletlerin posta gelişim seyirlerinde de kendi aralarındaki siyasi veya askeri arka plana temas eden bir yaklaşım bulunamamıştır. Posta alanındaki ticari rekabetin temelini oluşturduğu UPU'nun Osmanlı Devleti ile sürdürdüğü ilişkilerde işletme unsurlarına vurguda bulunan bir yönelim öne çıkmaktadır. Bu nedenle, "Osmanlı Posta Teşkilatı'nın Dünya Posta Birliği (Universal Postal Union-UPU) İle İlişkileri 1874-1920" başlıklı tezimizin kapsamı ve sınırları gereğince, sonuç değerlendirmesinde altı çizilen hususlar esas teşkil edecek şekilde gelecekte yapılacak akademik çalışmaların meseleye farklı açılardan yaklaşarak bu alanda somut ve geniş kapsamlı bir arka plan oluşturması beklenmektedir.

Posta alanında dışarıya dönük yazımı teşvik etmek gerektiği gibi bu alanda şimdiye kadar kaleme alınmış Türkçe veya farklı dillerdeki yerli eserlerin titizlikle UPU'ya bildirilmesi, literatür noktasındaki tarihi eksikliğin giderilmesine katkıda bulunacaktır. Bu konuda, PTT'nin nesilden nesile aktarılabilecek şekilde dinamik ve bilinçli bir kurumsal strateji geliştirmesi,

⁷⁵⁷ Mehmet Şükrü Yaman, "Ottoman's role in the universal postal evolution", *Daily Sabah*, 30 April 2021.

zerinde durulması gereken bir husustur. Bu nedenle, gerekli hassasiyeti gzetebilecek çalışanların yetiştirilmesi, idari yönetim ve hizmet anlayışının bu yönde geliştirilmesi ve her anlamda istikrarın gözetilmesi, uzun vadeli bir yatırım olarak ele alınmalıdır. Mevcut tez çalışmasının, bu hususlarda fikir vermesi umulmaktadır.

KAYNAKLAR

ARŞİV KAYNAKLARI

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO):

BEO. 1644/123251; BEO. 207/15512; BEO. 1619/121425; BEO. 62/4645; BEO. 237/1713.

Cevdet Nafia (C.NF):

C.NF. 18/872; C.NF. 43/2122; C.NF. 43/2147; C.NF. 10/464; C.NF. 5/220.

Dahiliye Nezâreti Defterleri (DH.d):

DH.Said. 2/448.

Dahiliye Nezâreti İdare-i Umumiye Evrak (DH.İ.UM):

DH.İ.UM. 70/1.

Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT):

DH.MKT. 248/48; DH.MKT. 1048/9; DH.MKT. 2261/61; DH.MKT. 1371/104; DH.MKT. 885/42; DH.MKT. 2189/101; DH.MKT. 1531/30; DH.MKT. 1682/76; DH.MKT. 84/47; DH.MKT. 885/42; DH.MKT. 1527/5; DH.MKT. 1527/94; DH.MKT. 1577/43.

Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri (DH.SAİD.d):

BOA, DH.SAİDd. 93/105.

Hariciye Nezâreti Defterler (HR.):

HR.TH. 253/60; HR.TH. 249/85; HR.TH. 40/2; HR.TH. 206/111; HR.TH. 154/100; HR.TH. 40/35.

Hariciye Nezâreti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Belgeleri (HR.HMŞ.ISO):

HR.HMŞ.İSO. 143/10; HR.HMŞ.İSO. 76/3; HR.HMŞ.İSO. 72-24; HR.HMŞ.İSO. 76-14.

Hariciye Nezâreti Londra Sefareti Belgeleri (HR.SFR):

HR.SFR.1/57.

Hariciye Nezâreti İdare (HR.İD):

HR.İD. 1702/27; HR.İD. 1702/27; HR.İD. 1703/1; HR.İD. 1703/1; HR.İD. 1703/4; HR.İD. 1703/5; HR.İD. 1703/6; HR.İD. 1703/7; HR.İD. 1702/32; HR.İD. 1702/34; HR.İD. 1706/5; HR.İD. 1706/16; HR.İD. 1706/2; HR.İD. 2023/70; HR.İD. 1713/52; HR.İD. 1713/52; HR.İD. 1713/52; HR.İD. 1713/52; HR.İD. 810/1; HR.İD. 810/3; HR.İD. 1705/1; HR.İD. 1713/52; HR.İD. 1702/26; HR.İD. 1702/19; HR.İD. 17/06; HR.İD. 1710/4; HR.İD. 1710/5; HR.İD.1706/27; HR.İD. 1715/7; HR.İD. 1707/48; HR.İD. 1707/48; HR.İD. 1706/1; HR.İD. 1706/7; HR.İD. 1706/10; HR.İD. 1706/12; HR.İD. 1706/16; HR.İD. 1706/17; HR.İD. 1706/20; HR.İD. 810/1; HR.İD. 810/6; HR.İD. 810/12; HR.İD. 810/14; HR.İD. 810/21; HR.İD. 810/24; HR.İD. 2025/52; HR.İD. 1707/53.

Dahiliye Nezâreti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri (DH.KMS):

DH.KMS. 28/12.

Dahiliye Nezâreti Şifre Kalemi Belgeleri (DH.ŞFR):

DH.ŞFR. 255/62.

Hariciye Nezâreti Mektubî Kalemi (HR.MKT):

HR.MKT. 849/93; HR.MKT. 871/47; HR.MKT. 878/74; HR.MKT. 849/93; HR.MKT. 849/93; HR.MKT. 871/47; HR.MKT. 75/65; HR.MKT. 400/2.

Hariciye Nezâreti Paris Sefareti Belgeleri (HR.SFR.4):

HR.SFR.4. 124/78.

Hariciye Nezâreti Siyasî Kısmı Belgeleri (HR.SYS):

HR.SYS. 18/41; HR.SYS. 2276/11; HR.SYS. 2276/11; HR.SYS. 2277/20; HR.SYS. 2277/19.

Hariciye Nezareti Tercüme Odası Belgeleri (HR.TO):

HR.TO. 515/8; HR.TO. 107/91; HR.TO. 616/69; HR.TO. 616/69.

Hatt-ı Hümayûn (HAT):

HAT 23995; HAT 23610; HAT 23630/46905; HAT 239983; HAT 35772.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi (M.M.Z.C.):

M.M.Z.C. İ:2, C:5; M.M.Z.C. İ:38, C:3; M.M.Z.C. İ:9, C:2; M.M.Z.C. İ:36, C:2.

Meclis-i Vâlâ (MV):

MV. 193; MV. 11152; MV. 11253.

Mesâil-i Mühimme İrâdeleri (İ.MSM):

Mahfaza 95.

İrade Dâhiliye (İ.DH):

İ.DH, No. 978; İ.DH, No. 86815; İ.DH. 1295/1021014; İ.DH. 1295/101852.

İrade Hariciye (İ.HR):

İ.HR. 00266/15974; İ.HR. No. 9278; İ.HR. No. 7760; İ.HR. No. 5031; İ.HR. No. 9278; İ.HR. No. 7760; İ.HR. No. 5031; İ.HR. 266/15974.

İrade Meclis-i Mahsus (İ.MMS):

İ.MMS. 188/22; İ.MMS. 114/4903; İ.MMS. 114/4903; İ.MMS. 114/4903.

İrade Posta ve Telgraf (İ.PT):

İ.PT. 21/37.

Sadâret Divan-ı Hümayûn Nâme-i Hümayûn Kısmı Belgeleri (A.DVN.NMH):

A.DVN.NMH. 1/1; A.DVNS.MHM.d. 43/458; A.DVNS.MHM.d. 14/772.

Sadâret Mektubî Kalemi Mühimme Kalemi (Odası) Belgeleri (A.MKT.MHM):

A.MKT.MHM. 424/83.

Sadâret Mektubi Kalemi Umum Vilayat Evrakı (A.MKT.UM):

A.MKT.UM. 423/63; A.MKT.UM. 281/72.

Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Belgeleri (A.MTZ):

A.MTZ.(04), 22/64.

Şûra-yı Devlet Belgeleri:

ŞD. 955/45.

Şûrâ-yı Devlet Sicill-i Ahval İdaresi (ŞD.SAİD):

ŞD.SAİD. 22/11.

Yıldız Perakende Evrakı-Askerî Maruzât Evrakı (Y.PRK.ASK):

Y.PRK.ASK. 23/48.

Yıldız Perakende Evrakı-Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik Maruzâtı (Y.PRK.EŞA):

Y.PRK.EŞA. 38/56.

Yıldız Perakende Evrakı-Yıldız Posta ve Telgraf Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.PT):

Y.PRK.PT. 24/95; BOA, Y.PRK.PT. 4/98.

UPU ARŞİV KAYNAKLARI

Alexander, Steinhäuslin, “Franz Pilhal and Baron Wilhelm von Kolbensteiner”, *Union Postale*, Journal publié par le Bureau International de l’Union Générale des Postes, 1er Volume, N. 4, 1er Janvier 1876, s. 65-66.

“Ausführung des Berner Vertrages”, *Union Postale*, 1er Volume, N. 3, Berne, 1er Décembre 1875, s. 37-41.

Convention de Paris – Suivi des autres Arrangements et des Règlements d’Exécution adoptés par le Congrès Postal de 1878, Union Postale Universelle, Berne 1875.

Covid-19, Posts and Direct Marketing - A UPU Direct Marketing Advisory Board (DMAB) Report, Universal Postal Union, Berne 2021.

“Der Pariser Post-Kongress”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 3, 1er Mars 1878, s. 49-75.

“Der Wiener Weltpostkongress”, *Union Postale*, XVIe Vol., N. 9, 1er Septembre 1891, s. 144-157.

Documents du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874, Union Postale Universelle, Imprimerie Rieder & Simmen, Berne 1875.

Documents du Congrès Postal de Paris, 1878, Union Postale Universelle, Imprimerie Lang & Comp., Berne 1878.

Documents du Congrès Postale de Lisbonne, 1885, Tome II., Travaux des Commissions, Procès-verbaux des séances du Congrès et Texte des Conventions signées à Lisbonne, Union Postale Universelle, Imprimerie Suter & Lierow, Berne 1885.

Documents du Congrès Postale de Lisbonne, 1885, Tome I., Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Union Postale Universelle, Imprimerie Suter & Lierow, Berne 1885.

Documents du Congrès Postal de Vienne, 1891, Union Postale Universelle, Imprimerie Stämpfli & Cie, Berne 1891.

Documents du Congrès Postal de Washington, 1897, Union Postale Universelle, Imprimerie Stämpfli & Cie, Berne 1898.

Documents du Congrès Postal de Rome, 1906, Tome I., Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1906.

Documents du Congrès Postal de Rome, 1906, Tome II., Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1906.

Documents du Congrès Postal de Madrid, 1920, Tome I, Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1920.

Documents du Congrès Postal de Madrid, 1920, Tome II., Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Lierow & Cie, Berne 1921.

Documents du Congrès Postal de Stockholm, 1924, Tome I, Matières Soumises aux Délibérations du Congrès, Imprimeries Réunis S. A., Lausanne 1924.

Documents du Congrès Postal de Stockholm, 1924, Tome II., Travaux du Congrès (Délibérations; Actes Définitifs), Union Postale Universelle, Imprimerie Réunis S. A., Lausanne 1924.

“Die geschichtliche Entwicklung des allgemeinen Postvereins”, 1er Vol., N. 2, 1er Novembre 1875, Berne, s. 17-26.

“Die Organisation der französischen Postverwaltung”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 3, 1er Mars 1880, s. 49-64.

“Die Organisation des britischen Postwesens”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 5, 1er Mai 1880, s. 89-99.

“Entrée de l’Inde britannique et des Colonies françaises dans l’Union Générale des Postes”, *Union Postale*, Ier Vol., N. 6, 1er Mars 1876, s. 83-98.

“Heinrich von Stephan”, *Union Postale*, XXIIe Vol., N. 8, Berne, 1er Août 1897, s. 135-143.

“Historique de l’Union Générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 1, 1er Octobre 1875, s. 15-16.

“Historique de l’Union Générale des Postes”, *Union Postale*, Ier Vol., N. 2, 1er Novembre 1875, s. 17-26.

“Histoire des postes Allemands”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 8, 1er Août 1878, s. 151-165.

“History of the General Postal Union”, *Union Postale*, I, N. 2, November 1875.

“Introduction”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 1, 1er Octobre 1875, s. 1-4.

Kammerer, Ludwig, “The First Proposal for the Founding of a Universal Postal Union”, *Union Postale*, LXXXIX, No. 3, March 1964.

Knecht, Eugen, “Les précurseurs de l’Union Postale Universelle”, *Union Postale*, Vol. 58, N. 5, Mai 1933, s. 141-161.

“La Conférence postale de Berne”, *Union Postale*, Ier Vol., N. 5, 1er Février 1876, s. 79-81.

“La statistique postale et son importance pour les Administrations”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 12, 1er Décembre 1878, s. 235-246.

“Le Bureau international de l’Union générale des Postes”, *Union Postale*, 1er Vol., N. 1, 1er Octobre 1875, s. 4-15.

“L’Etablissement de la poste de l’Etat dans les Pays-Bas”, *Union Postale*, Vol. 28, N. 6, s. 87-94.

“Le Congrès Postal de Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 2, 1er Janvier 1878, s. 30-45.

“Le Congrès Postal de Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 5, 1er Mai 1878.

“Le Congrès de Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 7, 1er Juillet 1878, s. 142-150.

“Le Congrès Postal Universelle de Washington”, *Union Postale*, XXIIe Vol., N. 8, 1er Août 1897, s. 121-135.

“Le Congrès Postal Universelle de Washington”, *Union Postale*, XXIIe Vol., N. 10, 1er Octobre 1897, s. 161-166.

“Le Congrès Postal Universelle de Vienne”, *Union Postale*, XVIe Vol., N. 8, 1er Août 1891, s. 121-131.

“Le Journal l’Union Postale”, *Union Postale*, Ier Vol., N. 5, 1er Février 1876, s. 82.

“Les postes Turques”, *Union Postale*, 1er Vol., Octobre 1875 – Décembre 1876, (Numéros 1-15), s. 49-50.

“Le service des bons de poste en Turquie”, *Union Postale*, Vol. 38, N. 8, 1er Août, 1913, s. 125-126.

“Organisation de l’Administration des Postes aux Etats-Unis de l’Amérique du Nord”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 4, 1er Avril 1880, s. 69-84.

“Organization of the Administration of the Imperial German Posts”, *Union Postale*, Ve Vol., N. 1, 1er Janvier 1880, s. 1-12.

“Organisation des Postes Turques”, *Union Postale*, Vol. 1, N. 4, 1er Janvier, 1876.

“Miscellanées”, *Union Postale*, IIe Vol., N. 3, 1er Mars 1877.

Postal Economic Outlook 2020-Navigating Accelerated Change During An Unprecedented Crisis, Universal Postal Union, Berne, September 2020, s. 14-15.

Postal Development Report 2018-Benchmarking a critical infrastructure for sustainable development, Universal Postal Union, Bern, April 2018.

Postal Development Report 2019-Perspectives on the performance of postal operators worldwide, Universal Postal Union, Bern, October 2019.

Postal Development Report 2020-Achieving higher performance amid a major crisis, Universal Postal Union, Bern, October 2020.

Postal Economic Outlook 2020 – Navigating Accelerated Change During An Unprecedented

Crisis, Universal Postal Union, Berne, September 2020.

“Postal pensions in the countries of the Union – XVI. Turkey”, *Union Postale*, IIe Vol., N. 3,
1er Mars 1877, s. 63-64.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Générale des Postes, 1875, Berne.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Générale des Postes, 1876, Berne, 1
Mars 1877.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1878, Berne, 1
Mai 1879.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1886, Berne, 11
Mars 1887.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1893, Berne, 15
Janvier 1894.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1901, Berne, 3
Février 1902.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1902, Berne, 5
Février 1903.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1910, Berne, 16
Février 1911.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1911, Berne, 22
Février 1912.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1912, Berne, 19
Février 1913.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1913, Berne, 17
Mars 1914.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1914, Berne, 3

Mars 1915.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1915, Berne, 6

Mars 1916.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1916, Berne, 8

Février 1917.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1917, Berne, 9

Mars 1918.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1918, Berne, 31

Mars 1919.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1919, Berne, 8

Mars 1920.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1920, Berne, 18

Mars 1921.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1921, Berne, 25

Mars 1922.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1922, Berne, 6

Mars 1923.

Rapport de Gestion du Bureau International de l'Union Postale Universelle, 1923, Berne, 2

Avril 1924.

“Réorganisation de l'Administration des Postes et des Télégraphes de Turquie”, *Union Postale*, 2e Vol., Année 1877, s. 44-46.

Rennert, “Paul Jacob Masperger, le premier propagateur de l'Union Postale Universelle”, *Union Postale*, Vol. 55, N. 9, 1930, s. 295-300.

“Sir Rowland Hill”, *Union Postale*, IVe Vol., N. 11, 1er Novembre 1879, s. 211-220.

“Statistique du trafic postal de la Turquie pendant les années 1913 et 1914”, *Union Postale*, XLIIIe Vol., N. 2, 1er Février 1918, s. 25-27.

Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes, publiée par le Bureau International des Postes, supplément au N. 4 du journal l'Union Postale (1er Avril 1878), Année 1876, Imprimerie Land & Cie, Berne 1878.

Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes, publiée par le Bureau International des Postes, supplément au N. 3 du journal l'Union Postale (1er Mars 1880), Année 1878, Berne 1880.

Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes, publiée par le Bureau International des Postes, supplément au N. 3 du journal l'Union Postale (1er Mars 1881), Année 1879, Berne 1881.

Statistique générale du service postal dans le pays de l'Union Générale des Postes, publiée par le Bureau International des Postes, supplément au N. 3 du journal l'Union Postale (1er Mars 1877), Année 1875, Berne 1877.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, "Circulaire N: 5311/279 – Objet: Valeurs Déclarées – Congo Français et Gabon: Bureaux admis au service – Berne, le 30 Décembre 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, "Circulaire N: 2717/142 – Objet: Autriche – Recueil de renseignements concernant la Convention principale, etc. – Berne, le 27 Juin 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, "Circulaire N: 3152/166 – Objet: Roumanie: Mesures Sanitaires – Berne, le 3 Août 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, "Circulaire N: 3434/184 – Objet: Roumanie: Mesures Sanitaires – Berne, le 23 Août 1904", Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, "Circulaire N: 3044/163 – Objet:

Colis Postaux – Egypte: Tableau A., France: Tableau A et Renseignement, Allemagne: Remboursements pour le Chili, Tunisie et Indes Néerlandaises: Bureaux admis au service, Portugal: Tableau A., 1 Annexe – Berne, le 27 Juillet 1904”, Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, “Circulaire N: 1047/51 – Objet: Colis Postaux – Allemagne et France: Tableaux A. – Berne, le 25 Février 1904”, Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, “Circulaire N: 2063/104 – Objet. Turquie: Objets Interdits – Berne, le 7 Mai 1904”, Union Postale Universelle, Berne 1904.

Table des Matières des Circulaires du Bureau International, “Circulaire N: 5004/263, Objet – Colis Postaux – Russie: Echange avec la Perse – Berne, le 16 Décembre 1904”, Union Postale Universelle, Berne 1904.

Texte Définitifs des Actes du Congrès Postal de Lisbonne, Union Postale Universelle, Imprimerie Suter & Lierow, Berne 1885.

The Constitution, General Regulations, Rules of Procedure, Legal Status of the UPU, With Commentary by the UPU International Bureau, List of Resolutions and Decisions, published by the International Bureau of the Universal Postal Union, Bern 2014.

The Digital Economy and Digital Postal Activities – A Global Panorama, Universal Postal Union, Berne 2019.

“The First 100 Years of the Bavarian Royal State Posts”, *Union Postale*, XXXVI, N. 10, October 1911.

“The Penny Post”, *Union Postale*, IVe Vol., N. 9, 1er Septembre 1879, s. 191-194.

“The Postal Congress of Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 4, 1er Avril 1878, s. 83-96.

“The Postal Congress of Paris”, *Union Postale*, IIIe Vol., N. 6, 1er Juin 1878, s. 133-135.

“The Washington Postal Congress”, *Union Postale*, XXIIe Vol., N. 9, 1er Septembre 1897, s. 145-155.

“The Universal Postal Congress in Vienna”, *Union Postale*, XVIe Vol., N. 10, 1er Octobre 1891, s. 161-17.

Union Postale, IIe Vol., N. 5, 1er Mai 1877.

Union Postale, IVe Vol., N. 2, 2e Février 1879.

Union Postale, Ve Vol., N. 7, 1er Juillet 1880.

Wauters, J., “The Universal Postal Union and the Law of Nations”, *Union Postale*, XVIe Vol., N. 3, 1er Mars 1891, s. 45-53.

İSVİÇRE PTT ARŞİV KAYNAKLARI

Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates P-00 A_PAA 00969: *FM 101313, FM 101314, FM 101315; FM 101657, FM 101664, FM 101666, FM 101667, FM 101668, FM 101669, FM 101670, FM 101671, FM 101672, FM 101673, FM 101674, FM 101675, FM 101676, FM 101677, FM 101678, FM 101679, FM 101680, FM 101681, FM 101682, FM 101683, FM 101684, FM 101685, FM 101686, FM 101687, FM 101688, FM 101689, FM 101690, FM 101691, FM 101692, FM 101693, FM 101694, FM 101695, FM 101696, FM 101697, FM 101698, FM 101699, FM 101700, FM 101701, FM 101702, FM 101703, FM 101704, FM 101705; FM101747, 101748, 101749, 101750, 101751, 101752, 101753, 101754, 101755, 101756, 101757, 101758, 101759, 101760, 101761, 101762, 101763; N.224/35, 1874; FM101056, 101057, 101058, 101059, 101060, 101061, 101062, 101063, 101064, 101065, 101066, 101067, 101068, 101069, 101070, 101071.*

Les Postes Suisses – Leur Développement Jusqu'en 1912, publie par la Direction Générale des Postes Suisses, Exposition Nationale Suisse, Ringier & Cie., Zofingue, Berne 1914.

Schweiz Post-Département, 10 September 1874, 224/47, N. 8, Telegramm No. 248, *FM 101107.*

Schweiz Post-Département, 11 September 1874, 224/47, N. 8, Telegramm No. 271, *FM 101110*.

Schweiz Post-Département, 21 Mai 1875, 4877, 663/22, *FM 102364* – Ministère des Travaux Publics, Direction Générale des Chemins de Fer, Postes, Télégraphes et Marine, No. 8284, Bruxelles, le 19 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 10 Mai 1875, 663/4, *FM 102358* – General Post Office, 30th April 1875, London.

Schweiz Post-Département, 11 Juin 1875, 663/89, *FM 102411* – Indenrigs Ministeriet, Kjobenhavn, No. 2341, den 4de Juni 1875.

Schweiz Post-Département, 6 Juin 1875, 663/78, *FM 102406* – Amministrazione delle Poste Khedevie Egiziane, Direzione Generale, No. 45, Alexandrie, 28 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 22 Octobre 1875, 663/245, *FM 102432* – Direction Générale des Postes, Bureau de la Correspondance Etrangère, No. 80929, Paris, le 19 Octobre 1875.

Schweiz Post-Département, 18 Avril 1875, 669/1, *FM 102353* – Kaiserlich Deutsches General-Postamt, No. 20, G. J. 5910, Berlin, 15 April 1875.

Schweiz Post-Département, 5 Juin 1875, 663/74, *FM 102403* – Direction Générale des Postes, Bureau de la Correspondance Etrangère, No. 3043, Athènes, le 17/29 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 22 Mai 1875, 663/26, *FM 102366* – Ministerie Van Financien, Hoofdbestuur der Posterijen, No. 70, Gravenhage, den 18 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 24 Mai 1875, 663/34, *FM 102371* – Direction General des Postes d'Italie, Division 1, Bureau 2, No. 43352, Florence, le 19 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 10 Juin 1875, 663/87, *FM 102409* – Le Ministère de la Marine et des Postes de Norvège, Christiania, le 5 Juin 1875.

Schweiz Post-Département, 23 Mars 1875, 133/128, *FM 102419* – Ministère de l'Intérieur, Direction Générale des Télégraphes et Postes, No. 4030, Bucarest, le 17 Mars 1875.

Schweiz Post-Département, 12 Juin 1875, 669/90, *FM 102412* – Département des Postes de l'Empire de Russie, Saint Petersburg, le 27 Mai-8 Juin 1875.

Schweiz Post-Département, 12 Juin 1875, 663/91, *FM 102416* – Principauté de Serbie, Ministère de l'Intérieur, Section des Postes et des Télégraphes, No. 1245, Belgrade, le 24 Mai-5 Juin 1875.

Schweiz Post-Département, 5 Juin 1875, 663/79, *FM 102397* – Post Office Department, Office of Foreign Mails, No. 35037, Washington, D.C., May 20th 1875.

Schweiz Post-Département, *FM 102398* – Post Office Department, Office of Foreign Mails, No. 36153, Washington, D.C., August 27th 1875.

Schweiz Post-Département, 7 Juillet 1875, 663/169, *FM 102429/FM 102429* – Administration des Postes et Télégraphes Ottomanes, Direction Générale, No. 445, Constantinople, 30 Juin 1875.

Post Schweiz-Département, *FM 101838*.

Post Schweiz-Département, 17 Octobre 1874, 224/109, *FM 101144*.

Schweiz Post-Département, 3 Octobre 1874, 224/55, *FM 101124*.

Schweiz Post-Département, 12 Septembre 1874, 224/50, *FM 101111*–Commission Permanente du Congrès International de Statistique, Stockholm, le 6 Septembre 1876.

Schweiz Post-Département, *FM 101117*–Commission Permanente du Congrès International de Statistique, Stockholm, le 6 Septembre 1876.

Schweiz Post-Département, *FM 101893-FM 101894*–Schweizerische Eidgenossenschaft, Telegraphen Bureau, Telegramm N. 390, No. 8.

Schweiz Post-Département, *FM 101501, FM 101502, FM 101503*, Daten zum Internationalen Post – (Damals noch nicht Welt Post) – Kongress in Bern, Schweizerische Oberpostinspektion, 15 June 1960.

Schweiz Post-Département, 663/42, 28 Mai 1875, *FM 102375* – Grand-Duché de Luxembourg, Direction Générale des Travaux Publics, Postes et Télégraphes, No. 1049-52/75, 24 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 663/47, 31 Mai 1875 (Stockholm 22 Mai 1875), *FM 102377, 102378, 102379*.

Schweiz Post-Département, 669/49, *FM 102380/85* – Direction Generale de Correos y Telegrafos de Espana, 31 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, 669/50, 31 Mai 1875, *FM 102386/87* – Direction Générale des Postes, Lisbonne, le 23 Mai 1875.

Schweiz Post-Département, *FM 101890, FM 101891, FM 101892*.

Schweiz Post-Département, *FM 101709/717, FM 101718/726, FM 101727/746* (No. 10/2). Allgemeinen Weltpostverein, Juli 1873.

Schweiz Post-Département, *FM 102339*, Message du Conseil Fédéral a la haute Assemblée Fédérale concernant la Convention de l'Union Postale du 9 Octobre 1874.

Post-038, A 0010 1, *Ouvrages sur le service des Postes*, Bibliothèque du Bureau International de l'Union Postale Universelle, Berne, 1913. Catalogue de la Bibliothèque du Bureau International de l'Union Postale Universelle – Ouvrages sur le service des postes, Supplément 1913-1930. Catalogue de la Bibliothèque du Bureau International de l'Union Postale Universelle – Ouvrages sur le service des postes, Deuxième Supplément 1930-1942.

Post-038 A 0010 2, *Conventions et Arrangements de Rome du 26 Mai 1906*, Union Postale Universelle, Imprimerie Stämpfli & Cie, Berne 1907.

Post-038 A 0010 3, *L'Union Postale Universelle – Sa fondation et son développement*, Mémoire publié par le Bureau International a l'occasion de la célébration du XXVème anniversaire de l'Union 2-5 Juillet 1900, Imprimerie CH. Viret-Genton, Lausanne 1900.

Post-038 A 0010 4, *Convention de Poste entre Sa Majesté le Roi des Français et le Gouvernement du Canton de Vaud*, Imprimerie Royal, Paris, Juillet 1845.

Post-038 A 0010 4, *Convention de Poste entre Sa Majesté le Roi des Français et le Gouvernement du Canton de Zurich*, Imprimerie Royal, Paris, Juillet 1845.

Post & Eisenbahn-Department – Post Abteilung, 3 Dezember 1906, 1125.123, SAM-IM 0007:10, Bericht der Delegation der Schweiz am Weltpostkongress in Rom (7. April bis 26. Mail 1906) über die Verhandlungen und Beschlüsse dieses Kongresses.

GAZETELER

“Angleterre”, *Journal de Genève*, Le Quotidien Suisse d’Audience Internationale, N. 132, Mardi 14 Mai, 1901.

“Angleterre”, *Journal de Genève*, N. 130, Dimanche 12 Mai, 1901.

Basiret, 21 Eylül 1288.

Coudurier, J., “Les Affaires d’Orient”, *Journal de Genève*, , N. 99, Dimanche 11 Avril, 1909.

“Der Welt Postverein”, *Allgemeine Zeitung*, N. 224, Augsburg 1873.

Edouard, Maurice, “UPU 1874-1974”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 57, Samedi-Dimanche 9-10 Mars, 1957.

Edouard, Maurice, “Timbres Syriens”, *Journal de Genève*, N. 181, Vendredi 5 Aout, 1988.

Edouard, Maurice, “L’Union Postale Universelle”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 233, Samedi-Dimanche 6-7 Octobre, 1973.

Edouard, Maurice, “Les timbres Turcs”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 46, Vendredi 24 Février, 1989.

“En Congres l’an prochain à Lausanne – L’UPU: 149 pays et 99 ans d’activité”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, 175 Ans 1798-1973, N. 235, Mardi 9 Octobre, 197.

“Frank Ives Scudamore”, C.B., *The Telegraphic Journal*, Vol. III, N. 60, August 1, 1875.

“Frontière Gréco-Turque”, *Journal de Genève*, N. 86, Dimanche 11 Avril, 1897.

Hakâyık-ül Vekâyi, 13 Eylül 1871.

_____ 28 Eylül 1871.

_____ No. 359, 13 Eylül 1871.

_____ No. 372, 28 Eylül 1871.

_____ No. 307, 2 Nisan 1871.

Journal de Genève, N. 109, Mardi 21 Avril, 1908.

“Journée de l’Union Postale Universelle (UPU)”, *Journal de Genève*, N. 237, Mardi 10 Octobre, 1972.

İkdam, 16 Eylül 1909.

“Italie et Turquie – Les bureaux de poste Italiens en Turquie. Une provocation turque. Trois divisions navales en Orient”, *Journal de Genève*, N. 108, Dimanche 19 Avril, 1908.

“La fin du Ramazan. Le parti Anglais. L’incident de Salonique. Le brigandage. Postes et douanes. La fête du 14 Juillet”, *Journal de Genève*, N. 173, Vendredi 24 Juillet, 1885.

“La Chronique Philatélique”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 286, Dimanche 18 Octobre, 1914.

“La Politique étrangère de l’Italie”, *Journal de Genève*, Samedi 6 Juin, 1908.

“La question postale en Turquie. – Une Anecdote contée par sir William White”, *Journal de Genève*, N. 222, Mercredi 19 Septembre, 1888.

“Le Congrès Postal Universelle de 1974 se tiendra en Suisse”, *Journal de Genève*, N. 266, Vendredi 14 Novembre, 1969.

“Le différend Italo-Turc”, *Journal de Genève*, N. 110, Mercredi 22 Avril, 1908.

“Le règlement de l’incident Italo-Turc”, *Journal de Genève*, N. 110, Mercredi 22 Avril, 1908.

Le Petit Parisien, N. 5316, Mardi 19 Mai 1891; *La Justice*, N. 4322, Samedi 14 Novembre 1891.

“Les Postes Étrangères”, *Journal de Genève*, N. 132, Mardi 14 Mai, 1901.

“Les Postes Etrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne*, N. 100, Vendredi 10 Mai 1901.

“Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 113, Mercredi 15 Mai, 1901.

“Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 110, Samedi 11 Mai, 1901.

“Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 109, Vendredi 10 Mai, 1901.

“Les postes étrangères en Turquie”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 108, Jeudi 9 Mai, 1901.

“Les valises postales en Turquie”, *Journal de Genève*, 2me Edition, N. 119, Dimanche 20 Mai, 1888.

“L’île de Crète”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 18, Samedi-Dimanche 22-23 Janvier, 1972.

“L’ONU des Postiers”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 198, Jeudi 26 Août, 1965.

Mizan, No. 62, 13 Eylül 1888.

“Posta ve Telgraf Havadisi”, *Tanin*, N. 365, S.3, 28 Eylül 1909.

Posta ve Telgraf Mecmuası, S. 9, Teşrinisani 1317-Kasım/Aralık 1901.

“Postes Turques”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 126, Vendredi 31 Mai, 1901.

“Russie et Allemagne en Asie Mineure. – Le tarif douanier. – Les postes. – Commandes de matériel de guerre”, *Journal de Genève*, N. 103, Samedi 14 Avril, 1900.

Ruzname-i Ceride-i Havadis, No. 1676-1677, 19-20 Temmuz 1871.

Takvim-i Vekâyi, 4 Eylül 1330/1914.

Takvim-i Vekâyi, def a 91, 24 Cemazeyilahir 1250/28 Ekim 1834.

Tanin, 15 Kanunuevvel 1324, 4 Zilhicce 1326, 28 Aralık 1908, N.148.

Tanin, 27 Zilhicce 1326, 7 Kânunusani 1324, 20 Kânunusani/Ocak 1909, N. 169.

Tarik, 29 Temmuz 1884.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 142, Samedi 25 Mai, 1901.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 343, Dimanche 15 Décembre, 1901.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 131, Dimanche 13 Mai, 1900.

“Turquie – Les Postes Étrangères”, *Journal de Genève*, N.137, Lundi 20 Mai, 1901.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 138, Mardi 21 Mai, 1901.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 127, Jeudi 9 Mai, 1901.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 130, Dimanche 12 Mai, 1901.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 131, 2^{em} édition, Dimanche 13 Mai, 1900.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 206, Vendredi 15 Août, 1884.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 200, Vendredi 8 Août, 1884.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 194, Vendredi 1 Août, 1884.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 189, Samedi 26 Juillet, 1884.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 180, Mercredi 16 Juillet, 1884.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 80, Vendredi 6 Avril, 1883.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 292, Dimanche 11 Décembre, 1881.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 284, Vendredi 2 Décembre, 1881.

“Turquie – La Question Postale”, *Journal de Genève*, N. 194, Jeudi 16 Août, 1888.

“Turquie”, *Journal de Genève*, N. 41, Mercredi 17 Février, 1892.

“Un conflit Italo-Turc”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 93, Mardi 21 Avril, 1908.

POSTA İHTİSAS MECMUALARI

“Aperçu de l'Histoire des Postes Turques”, *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, Journal Fondé en 1864 par Arthur Maury, N. 588, 72e Année, 25 Avril 1936.

Archiv für Post und Telegraphie, Beiheft zum Amtsblatt – Des Reichs-Postamts, N. 15, Berlin, August 1896.

Archiv für Post und Telegraphie, N. 16, Berlin, August 1896.

Archiv für Post und Telegraphie, N. 17, Berlin, September 1896.

Archiv für Post und Telegraphie, N. 3, Berlin, Februar 1903.

Brunel, Georges, “Histoire des Timbres du Royaume de Roumanie”, *Le Timbre-Poste*, Journal Mensuel Indépendant des Collectionneurs de Timbres, N. 59, 10 Février 1912, Paris, s. 176-177.

Brunel, Georges, “Le Cinquantenaire de la Fondation de l'Union Postale Universelle”, *Le Timbre-Poste*, N. 155, Janvier/Février 1924, Paris, s. 119.123.

Bulletin Mensuel des Postes et des Télégraphes, N. 6, Juin 1882.

Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes, N. 28, Instructions de l'Administration – Circulaire N. 70, Décembre 1857, s. 453-467.

Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes, N. 35, Février 1872.

Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes, N. 43, Octobre 1872.

Bulletin Mensuel De L'Administration Des Postes, N. 79 Supplémentaire, Instruction N. 175, Octobre 1875.

“Bureaux Français à l'étranger”, *Bulletin Mensuel des Postes et Télégraphes*, Annexe à l'Instruction N. 525, N 2, Paris, Février 1902, s. 51-54.

“Création de bureaux de Poste Autrichiens à Candie, à Retimo, à Jaffa, à Caiffa, à Tripoli de Syrie et à la Cavala”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 30, Circulaire N. 76, Février 1858, Paris.

“Création de Distributions de Poste”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, N. 57, Décembre 1873, s. 402-405.

“Constantinopel”, *Archiv für Post und Telegraphie*, Beiheft zum Amtsblatte – Des Reichs-Postamts, N. 17, Berlin, September 1903, s. 520-530.

“Correspondance Étrangère”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, Circulaire N. 270-271, Paris, Novembre 1862, s. 402-418.

Courrier de la Rochelle, Journal politique-agricole-littéraire et d'annoncés judiciaires, dix-septième année, N. 50, Samedi 29 Juillet 1865.

“Décret impérial concernant les correspondances originaires ou à destination des bureaux de Poste Français établis en Turquie et en Égypte”, *Bulletin Mensuel de l'Administration des Postes*, Paris, N. 16, Décembre 1856, s. 660-669.

“Die Entwicklung des Verkehrswesens, insbesondere der Post und der Telegraphie im 19. Jahrhundert”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. II, Berlin, Juni 1900, s. 477-490.

“Ein Jubiläum”, *Luzerner Tagblatt*, N. 211, vom 5 September 1915.

“Eröffnung des Weltpostkongress in Washington”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. II, Berlin, Juni 1897, s. 333-336.

“Geschäftsbericht des Internationalen Bureaus des Weltpostvereins für das Jahr 1894”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 8, Berlin, April 1895, s. 245-250.

“Geschichte der Postkarte mit besonderer Berücksichtigung Deutschlands”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 12, Berlin, Juni 1881, s. 353-372.

Flandrin, V., “Les Timbres des Colonies Françaises”, *Le Timbre-Poste*, N. 59, 10 Février 1912, Paris, s. 169-172.

Journal des Débats Politiques et Littéraires, Édition de Paris, Lundi 19 Octobre 1874.

Journal de la Société de Statistique de Paris, Imprimerie Berger-Levrault et Cie., Nancy 1889.

“66. Jubiläumsfeier des Weltpostvereins”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 16, Berlin, August 1900, s. 637-644.

“Kleine Mitteilungen”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 10, Berlin, Mai 1906.

“L’Italie en Orient”, *Gazette de Lausanne et Journal Suisse*, N. 95, Jeudi 23 Avril, 1908.

Le Mémorial Diplomatique, Journal International-Politique-Littéraire & Financier, deuxième année, N. 6, Dimanche 5 Février 1865.

“Les Bureaux de poste établis en Chine”, *Le Timbre-Poste*, N. 28, 10 Juillet 1909.

“Nouvelles Etrangères – Suisse”, *Journal des Débats Politiques et Littéraires*, Jeudi 17 Septembre 1874.

“Questions et Réponses”, *Le Collectionneur de Timbres-Poste*, 15 c. le numéro, N. 191, Paris, Aout 1896.

“Suppression du Bureau Français de Distribution à Mételin”, *Bulletin Mensuel de l’Administration des Postes*, N 36, Mars 1872.

“Suppression des bureaux de poste Autrichiens de Caifa, Jaffa, Tscheschmeh et Tulscha” & “Création de bureaux de poste Autrichiens à Andrinople et à Chio”, *Bulletin Mensuel de l’Administration des Postes*, N. 29, Janvier 1858.

“Suppression des bureaux de poste Autrichiens de Retimo”, *Bulletin Mensuel de l’Administration des Postes*, N. 51, Novembre 1859.

“Suppression des bureaux de poste Autrichiens de Sinope”, *Bulletin Mensuel de l’Administration des Postes*, N. 154, Novembre 1868.

“Suppression de la Distribution de Rhodes (Turquie)”, *Bulletin Mensuel des Postes et des Télégraphes*, N. 8, Aout 1887.

The Philatelic Record, Edited by L. W. Fulcher, Volume XXXIII, No. 12, December 1911.

“Türkisches Postwesens”, *Archiv für Post und Telegraphie*, Beiheft zum Amtsblatt – Des Reichs-Postamts, N. 10, Berlin, Mai 1892, s. 319-325.

“Türkisches Postwesens”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. II, Berlin, Juni 1892, s. 354-360.

“Zum 25 Jährigen Bestehen des deutschen Postamts in Constantinople”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 4, Berlin, Februar 1895, s. 97-110.

“Zum Verkehrswesen der Türkei”, *Archiv und Telegraphie*, N. II, Berlin, Juni 1895, s. 364-370.

“Zum zwanzigjährigen Bestehen des Weltpostvereins”, *Archiv für Post und Telegraphie*, N. 19, Berlin, Oktober 1894, s. 577-580.

KAYNAK ESERLER VE TETKİK ÇALIŞMALAR

Acartürk, Ertuğrul – Kılıç, Ramazan, “Osmanlı Devleti’nde Kapitülasyonların İktisadi ve Siyasi Perspektiften Analizi”, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 29, Sayı 2, 2011, s. 1-21.

Ahmad, Feroz, “Ottoman Perceptions of the Capitulations 1800-1914”, *Journal of Islamic Studies*, Vol. 11, N. 1, January 2000, s. 1-20.

Acquaah, Kwamena, *International Regulation of Transnational Corporations: The New Reality*, Praeger, New York 1986.

Akıncan, Aziz, *Türkiye’de Posta ve Telgrafçılık*, Mesleğine, Tarihçesine, İnkılaplarda Hizmet Eden Telgrafçılara Ait Tetkikler, Hatıralar ve Mühim Şahsiyetlerin Telle Muhabereleleri, Ülkü Basımevi.

Akpınar, Mahmut, “Bir Tanzimat Bürokratının Portresi: Krikor Agaton Efendi (1823-1868)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII / 2, 2013, s. 329-354.

Alleyne, Mark D., *International Power and International Communication*, St. Martin's Press, New York 1995.

Almanach de Gotha, pour l'année 1849, London 1998.

“Amérique”, Le Mémorial Diplomatique, Journal International-Politique-Littéraire & Financier, N. 43, Dimanche 23 Octobre 1864, s. 689-690.

Amicis, Edmondo De, *Constantinople*, Translated from the Fifteenth Italian Edition by Maria Hornor Lansdale, Vol. I., Philadelphia: Henry T. Coates & Co., 1896.

Amtsblatt der Deutschen Reichspostverwaltung, 1871.

Andersch, Max, (Dr. jur. et rer. pol. – Postinspektor in Berlin), *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko – unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, R. v. Becker's Verlag, G. Schenck, Königlicher Buchhändler, Berlin 1912.

Angell, James B., “The Turkish Capitulations”, *The American Historical Review*, Vol. 6, No. 2, 1901, s. 254-259.

Angus, Ian, *Stamps, Posts and Postmarks*, Ward Lock Limited, London 1973.

Annalen des Deutschen Reiches für Gesetzgebung, Verwaltung und Statistik, Herausgegeben von Georg Hirth, Jahrgang 1873, Verlag von Georg Hirth, Leipzig 1873.

Annotated Acronyms and Abbreviations of Marine Science Related Activities, Third Edition, U.S. Department of Commerce, National Oceanic and Atmospheric Administration, Environmental Data and Information Service, Washington D.C. 1981.

Annual Report of the Postmaster General 1894, Washington D.C. 1894.

Annuaire de Législation Étrangère, publiée par Société de Législation Comparée contenant le texte des principales lois votées dans les pays étrangers en 1898, Librairie Cotillon, Paris 1899.

Appleyard, Rollo, “The Work of Scudamore”, *The Electrical Review*, Vol. 56, No. 1, London

1905.

Archer, Clive, *International Organizations*, Second Edition, Routledge, London 1992.

Arminjon, Pierre, *Etrangers et Protégés dans l'Empire Ottoman*, Tome Premier – Nationalité, Protection, Indigénat Condition Juridique des Individus et des Personnes Morales, Librairie Maresco Aine, Paris 1903.

Aulneau, Joseph, *La Turquie et La Guerre*, Librairie Felix Alcan, Paris 1915.

Baines, Frederick Ebenezer, *Forty Years at the Post-Office*, London 1895.

Barbay, Louis, *Histoire de la Posta à Argentan*, Imprimerie Alençonnaise, Alençon 1922.

Barlow, Frank, *The English Church, 1066-1154: A History of the Anglo-Norman Church*, Longman, New York 1979.

Basic Facts about the United Nations, published by United Nations Department of Public Information, New York 1947.

Bataille, Olivier, “Progrès postal et influence européenne dans la France du XIXe Siècle”, *Postes d'Europe – XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d'une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comite Pour L'Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 361-371.

Belloc, Alexis, *Les Postes Françaises – Recherches Historiques sur leur Origine, leur Développement, leur Législation*, Librairie de Firmin-Didot et Cie, Imprimeurs-Librairies de l'Institut, Paris 1886.

Bennett, Edward, *The Post Office and its History: An interesting account of the activities of a great government department*, London 1912.

Berneron-Couvenhes, Marie-Françoise, “Les Paquebots-Poste Français: La Concession des Lignes Postales aux Compagnies de Navigation privées de 1835 et 1914”, *Postes d'Europe – XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d'une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comite Pour L'Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 235-256.

- Birken, Andreas, *Michel-Atlas zur Deutschland-Philatelie*, mit CD-ROM Deutschland, Europa und Übersee, B. Völlig neu gestaltete Auflage, Schwaneberger Verlag GMBH, Hamburg, Bobingen 2012.
- Blayac, Raoul, *Origine, Evolution et Organisation de L'Union Postale Universelle*, Thèse pour le Doctorat en Droit, Université de Montpellier – Faculté de Droit, Montpellier 1932.
- Boisson, Henri, *La Société des Nations et les Bureaux Internationaux des Unions Universelles Postale et Télégraphique*, Editeur A. Pedone, Paris 1932.
- Boyle, Francis Anthony, *Foundations of World Order: The Legalist Approach to International Relations 1898-1922*, Duke University Press, London 1999.
- Bulletin de la Bibliothèque de la Chambre de Commerce de Paris*, 4e Année, N. 15, 10 Avril 1897.
- Buser, Bern J., “Zur Entwicklung des Weltpostvereins und des Weltpostrechts”, *Schweizerische Vereinigung für Internationales Recht/Société Suisse de Droit international*, Druckschrift N. 34, Orell Füssli Verlag, Zürich, s. 25-40.
- Bühler, Hans, *Der Weltpostverein: Eine Völkerrechtsgeschichte und Wirtschaftspolitische Untersuchung*, Ferd. Dümmlers Verlagsbuchhandlung, Berlin 1930.
- Briggs, John E., “Kasson and The First International Postal Conference”, *The Iowa Journal of History and Politics*, Editor Benjamin B. Shambaugh, Volume XIX, Iowa 1921, s. 366-388.
- Brunero, Donna, *Britain's Imperial Cornerstone in China – The Chinese Maritime Customs Service 1854-1949*, Routledge, Taylor & Francis Group, New York 2006.
- Brown, Philp Marshall, *Foreigners in Turkey – Their Juridical Status*, Princeton University Press, Princeton 1914.
- Cecil, Algernon, *Metternich 1773-1859: A Study of his Period and Personality*, London 1947.
- Çelik, Recep, “Osmanlı Bürokrasisinde Ermeniler” *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, Cilt IV, Kayseri 2007.

Charles Palm, Franklin, *The Economic Policies of Richelieu*, University of Illinois Studies in the Social Sciences, Vol. IX, N. 4, Illinois, December 1920.

Chatzimarkakis, Jorgo, and Arzu Dönmezer. “Die Türkei auf dem Weg nach Europa: Lehren aus der Religionsfreiheit im Osmanischen Reich.” *Südosteuropa Mitteilungen*, 3.2006 (2006): 80-95.

Chaubert, Leon, *L'Union Postale Universelle – Son statut juridique, sa structure et son fonctionnement*, Editions Herbert Lang & Cie SA, Berne 1970.

Chauvigny, Pierre, *Les Grands Moments de la Poste*, Editions France-Empire, Paris 1988.

Cherry, Colin, *World Communication: Threat or Promise? – A Socio-technical Approach*, Chichester 1978.

Christian, Node-Langlois, “Au temps du commerce international des lettres”, *Une Poste Européenne avec les grands maîtres des Postes de la Famille de la Tour et Tassis*, Musée Postal, Paris 1978.

Christiansen, Eric, *The Northern Crusades: The Baltic and the Catholic Frontier 1100-1525*, University of Minnesota Press, Minneapolis 1980.

Clercq, Jules De, *Recueil Des Traites De La France*, Publie Sous Les Auspices Du Ministère Des Affaires Etrangères, Tome Dix-Neuvième 1891-1893, A. Pedone: Libraire-Éditeur, Paris 1895, s. 114-247.

Clerget, Pierre, *La Suisse au XXe Siècle – Etude Economique et Sociale*, Librairie Armand Colin, Paris 1912.

Codding JR., George Arthur, *The International Telecommunication Union – An Experiment in International Cooperation*, E. J. Brill, Leiden 1952.

Codding, George Arthur, *The Universal Postal Union – Coordinator of the International Mail*, New York University Press, New York 1964.

Colvin, Ian Duncan, *The Germans in England 1066-1598*, London 1915.

Commission Internationale des Postes, Paris, 1863, Imprimerie Impériale, Paris 1863.

Commission Permanente du Congrès International de Statistique – Compte-Rendu des Conférences de Stockholm en 1874, Saint-Petersbourg 1874.

Constructing World Culture – International Nongovernmental Organizations Since 1875, Edited by John Boli and George M. Thomas, Stanford University Press, Stanford 1999.

Correspondence Respecting Events Leading to the Rupture of Relations with Turkey, Miscellaneous, No. 13 (1914), London 1914.

Cotureau, James Donald, *Historical Development of the Universal Postal Union and the Question of Membership*, Thesis for the Degree of Doctor of Laws submitted to the Faculty of Law, Economics and Social Sciences of the University of Fribourg, Boston 1975.

Coufopoulos, Demetrius, *A Guide to Constantinople*, Fourth Edition, London 1910.

Courrier de la Rochelle, Journal Politique-Agricole-Littéraire et d'annoncés Judiciaires, Dix-Septième Année, N. 50, Samedi 29 Juillet 1865.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İstanbul 1961.

Dacovici, Neculai, *La Question du Bosphore et des Dardanelles*, Georg & Cie, Librairies-Editeurs, Genève 1915.

Darling, Linda T., "Capitulations", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, 4 Vols., ed. John L. Esposito, Oxford, 1995, Vol. 1, s. 257-260.

Day, J. Edward, *My Appointed Round – 929 Days as Postmaster General*, First Edition, published simultaneously in Canada by Holt, Rinehart and Winston of Canada Ltd., New York 1965.

Decisions of the 2016 Istanbul Congress, Final texts of the Acts signed at Istanbul and of the Decisions other than amending the Acts, International Bureau of the Universal Postal Union, Bern 2017.

Demir, Tanju, *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatı'nın Tarihsel Gelişimi (1840-*

1920), PTT Genel Müdürlüğü, Ankara 2005.

Demir, Tanju, “Salih Zeki ve `Ecnebi Postahanelerinin Kaldırılması Konusundaki Görüşleri”,
Osmanlı Bilimi Araştırmaları, VII/1, 2005.
(<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/13282>).

De Foville, Alfred, *Moyens de Transport et ses Conséquences Economiques et Sociales*,
Librairie Guillaumin et Cie, Paris 1880.

Development Strategies for the Postal Sector: An Economic Perspective, published by the
Universal Postal Union, ISBN: 978-92-95025-50-9, Eburon Academic Publishers,
Delft, Bern 2014.

Duggan, Stephen Pierce Hayden, *The Eastern Question: A Study In Diplomacy*, Studies in
History, Economics and Public Law, Edited by the faculty of Political Science of
Columbia University, The Columbia University Press, London 1902.

Durand, Oswald, *Les Timbres des Colonies Françaises*, imprime par Payot, Paris 1943.

Documents de la conférence télégraphique internationale de Vienne, Imprimerie Impériale et
Royale de la Cour et de l'Etat, Vienne 1868.

Documents de la conférence télégraphique internationale de Rome, publie par le bureau
international des Administrations Télégraphiques, Imprimerie Rieder & Simmen, Bern
1872.

Düstur, Tertip I, Cilt 6, Sahife 153, üçüncü zeyil sahife 27.

Dwight, Harrison Griswold, *Constantinople Old and New*, printed by Charles Scribner`s Sons,
New York 1915.

Dvornik, Francis, *Origins of Intelligence Services – The Ancient Near East, Persia, Greece,
Rome, Byzantium, The Arab Moslem Empires, The Mongol Empire, China, Muscovy*,
Rutgers University Press, New Jersey 1974.

Effenberger, Eduard, *Die Österreichische Post und ihre Reformen unter Kaiserin Maria
Theresia und Kaiser Josef II.*, Verlag der “Zeitschrift für Post und Telegraphie” von R.

Spies & Co., Wien 1916.

Effenberger, Eduard, *Aus alten Postakten – Quellen zur Geschichte der Österreichischen Post, ihrer Einrichtungen und Entwicklung*, Verlag der “Zeitschrift für Post und Telegraphie” von R. Spies & Co., Wien 1918.

Eldem, E., “Capitulations and Western Trade in the Ottoman Empire: questions, issues and sources”, *Cambridge History of Turkey*, Vol. III: The Later Ottoman Empire, 1603-1839, S. Faroqhi (ed.), Cambridge 2006, s. 283-335.

Eliot, Sir Charles, *Turkey in Europe*, New Edition, London 1908.

Ernst, Carl Wilhelm, *Postal Service in Boston 1639-1893*, The Trustees of the Boston Public Library, Boston 1975.

Fesch, Paul, *Abdülhamit`in Son Günlerinde İstanbul*, (çev. Erol Üyepazarci), İstanbul, 1998.

Filatelist Pul Mecmuası, Sayı 38, Mart 1959.

Fitzner, Rudolf, *Deutsches Kolonial-Handbuch*, Ergänzungsband, Verlag Herman Paetel, Berlin 1902.

Friedemann, Albert, *Die Postwertzeichen und Entwertungen der deutschen Postanstalten in den Schutzgebiet und im Auslande*, Zweite-erweiterte Auflage, Leipzig 1921.

Fuller, Wayne Edison, *The American Mail – Enlarger of the Common Life*, University of Chicago Press, Chicago and London 1972.

Gerlach, Hans-Henning, *Michel-Atlas zur Deutschland-Philatelie*, Schwaneberger Verlag, München 1995.

Gibbons, Herbert Adams, *The New Map of Europe (1911-1914); The Story of the Recent European Diplomatic Crises and Wars and of Europe`s Present Catastrophe*, The Century Co., New York 1914.

Gözübüyük, Sevil, *Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Kapitülasyonlar (XVI.-XVII. Yüzyıllar)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2017.

Gül, Muhittin, “Kapitülasyonlar: Kaldırma Teşebbüsleri ve Lozan’da Kaldırılışı – Capitulations, Attempt of Abolition and their Abolition at Lausanne”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XII, Sayı 1, 2010, s. 71-99.

Hausmann, Hansjürgen, *Die DDR und Der Weltpostverein*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Juristischen Doktorwürde des Fachbereichs Rechtswissenschaften der Philips-Universität zu Marburg, Rechtsreferendar aus Stargard, Druck: Görlich & Weiershäuser, Marburg 1974.

Henrioud, Marc, *Histoire des Postes de Genève*, Imprimerie Georges Bridel et Cie, Lausanne 1900.

Herrmann, Klaus Jürgen, “Was für ein gottvergessener Weg ist es von Gmünd nach Waldstetten”, *Die Entwicklung des Postwesens in der Reichstadt Schwäbisch Gmünd*, 1991, s. 119-131.

Hargest, George E., *History of Letter Post Communication Between the United States and Europe, 1845-1875*, Smithsonian Institution Press, City of Washington 1971, s. 3-198.

Herzog, Heinrich, *Der Auslandpostverkehr nach den Weltpostvereinsverträgen von Stockholm vom 28 August 1924*, Post und Telegraphie in Wissenschaft und Praxis, Band 25, Decker’s Verlag, Berlin 1925.

Hess, Fritz, “Der Weltpostverein (Ein Beispiel friedlicher internationaler Zusammenarbeit)”, *Schweizerische Archiv für Verkehrswissenschaft und Verkehrspolitik – Annales Suisses D’Economie Des Transports*, unter der Leitung von Prof. Dr. H. R. Meyer, 10. Jahrgang Nr. 1, Verlag Art. Institut Orell Füssli AG, Zürich 1955.

Hill, Rowland, *Post Office Reform; Its Importance and Practicability*, Third Edition, Published by Charles Knight and Co., London 1837.

Hill, Rowland & Hill, George Birkbeck, *The Life of Sir Rowland Hill and History of Penny Postage*, Vol. I, Printed by Thomas de la Rue and Co., Bunhill Row, London 1880.

History of the Post Office Department 1789-1879, The Post Office Department of the United States of the America; Its Origin, Organization, and Working, from the Inauguration of

the Federal Government 1789, to the Close of the Administration of President Andrew Johnson, together with complete distance tables for all points in the United States and the World, Judd and Detweiler Publishers, Washington, D. C. 1879.

Hofrat, K. K., *Geschichte der Österreichischen Post*, Verlag der “Zeitschrift für Post und Telegraphie” von R. Spies & Co., Wien 1913.

Holcombe, Arthur Norman, *Public Ownership of Telephones on the Continent of Europe*, Harvard Economic Studies – Published under the Direction of the Department of Economics, Vol. VI, Boston and New York 1911.

Horniker, Arthur Leon, “The First French Capitulations: 1536 or 1569”, *Scandinavian Economic History Review*, Vol. 16, Issue 2, 1968, s. 168-170.

Huebner, Francis C., “Our Postal System”, *Records of the Colombia Historical Society*, Compiled by the Committee on Publication and the Recording Secretary, Vol. 9, Washington 1906, s. 126-174.

Hunt, William, *Then and Now; Or, Fifty Years of Newspaper Work, With an Appendix*, London 1887.

Gallian, H. Mamert, *Dictionnaire Télégraphique, Economique et Secret*, Paris 1874.

Gallois, Eugene, *La Poste et les moyens de Communication des peuples à travers les Siècles – Messageries, Chemins de Fer, Télégraphes, Téléphones*, Librairie J. B. Bailliere et Fils, Paris 1894.

Garbani-Nerini, M. E., “Les bases, l’organisation et le développement de l’Union Postale Universelle”, *Schweizerische Vereinigung für Internationales Recht/Société Suisse de Droit International*, Druckschrift N. 34, Orell Füssli Verlag, Zürich, s. 1-15.

G. J. Hamilton, Ivie, *An Outline of Postal History and Practice with a History of the Post Office of India*, Printed by Thacker, Spink and Co., Calcutta 1910.

Grosjean, Georges, *La Mission de Sémonville à Constantinople 1792-1793*, Documents Réunis et Commentes pour le Cours d’Histoire de la Révolution Française à la Sorbonne (Conférence d’Exercices Pratiques), Charavay Frères, Librairies-Editeurs, Paris 1887.

Ilwolf, Franz, *Das Postwesen in seiner Entwicklung von den Ältesten Zeiten bis in die Gegenwart*, Verlag von Leuschner & Lubensky – k. k. Universitäts-Buchhandlung, Graz 1880.

Jaccottey, Paul, *Législation et D'Exploitation Postales*, Paris 1891.

James, Alan, *The Post*, Printed in Great Britain by Billing & Sons Ltd, Guildford, Surrey, London 1970.

Jaspers, Ruth, *Heinrich von Stephan – der Schöpfer der Welteinheit im zwischenstaatlichen Postverkehr*, Im Selbstverlag des Verfassers, Frankfurt 1938.

Johnson, Clarence Richard, *Constantinople To-Day or the Pathfinder Survey of Constantinople – A Study in Oriental Social Life*, The Macmillan Company, New York 1922.

Investigation of UN-American Propaganda Activities in the United States, Special Committee on UN-American Activities, House of Representatives, Seventy-Sixth Congress, Third Session on H. Res. 282, Appendix-Part III – Preliminary Report on Totalitarian Propaganda in the United States, United States Government Printing Office, Washington 1941.

Iriye, Akira, *Global Community – The Role of International Organizations in the making of the Contemporary World*, University of California Press, London 2002.

Integrated Index For Postal Development (2IPD), 2016 Results, Universal Postal Union, Bern, Switzerland, March 2017.

Istanbul World Postal Strategy 2017-2020, published by the Universal Postal Union, Bern 2016.

İnalçık, Halil, “İmtiyazat: The Ottoman Empire”, *Encyclopedia of Islam*, 2nd ed. (1971), s. 1179-1189.

Indian Postal Guide, 39th Year, Sec. III, N. 4, s. 40, Sec. IV., Calcutta 1907.

İngiliz Konsolosluk Raporlarına Göre İzmir'in Ticareti 1864-1912, İzmir 1998.

Kandaouroff, Dimitry, *Collecting Postal History: Postmarks, cards and covers*, translated and edited by William Finlay, Larousse & Co. Inc., New York 1974.

Kaçar, Mustafa, “Osmanlı Telgraf İşletmesi”, *Çağını Yakalayan Osmanlı*, Editör Ekmeleddin İhsanoğlu, IRCICA, İstanbul 1995.

Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Kausch, Oskar, *Die Sprachwissenschaft in der Briefmarkenkunde*, Ein Handbuch für Sammler jeder Richtung, insbesondere für Freunde des Briefmarkensammelwesens, Leipzig 1891.

Kawakami, Kiyoshi Karl, *Japan`s Pacific Policy - especially in relation to China, the Far East and the Washington Conference*, E. P. Dutton & Company, New York 1922.

Khator, Ahmed, “The Relevance of Traditional Post Office Services in the Growth of Modern Corporate Entities”, *International Journal of Business and Management Review*, European Centre for Research Training and Development UK, Vol. 1, N. 2, June 2013, s. 31-42.

Klaus, O., “Die Post auf dem Weltmeer”, *Meereskunde*, Sammlung Volkstümlicher Vorträge zum Verständnis der Nationalen Bedeutung von Meer und Seewesen, herausgegeben vom Institut für Meereskunde zu Berlin, Zweiter Jahrgang, Neuntes Heft, Berlin 1908, s. 1-39.

Kissinger, Henry, *A World Restored: Metternich, Castlereagh and the Problems of Peace 1812-22*, The Universal Library, New York 1964.

Koyuncu Kaya, Miyase, “An English Merchant in Ottoman İzmir (Smyrna): William Barker (1731-1825)”, *Belleten*, Ağustos 2020, Cilt: 48/Sayı: 300, s. 717-744.

Köstler, Rud, “Über das Österreichische Levante Postrecht – Ein Betracht zur Geschichte des Österreichischen Postrechts”, *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, herausgegeben von Dr. Franz Bernhöft, Dr. Georg Cohn und Dr. Josef Kohler, Vierunddreißigster Band, Verlag von Ferdinand Enke (A. g. XIII.), Stuttgart 1916, s. 323-336.

- Kunke, Max, *Die Kapitulationen der Türkei – deren Aufhebung und die neuen deutsch-türkischen Rechtsverträge*, J. Schweitzer Verlag (Arthur Sellier), München, Berlin und Leipzig 1918.
- Kurtaran, Uğur, “I. Mahmud Dönemi’nde Avrupalı Devletler ile Yapılan Ticaret Anlaşmaları ile Verilen İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler – The Assessment on Trade Concessions Given With Trade Agreements Made Between European States in the Time of Mahmud I”, *OTAM*, 41/Bahar 2017, s. 219-256.
- Kuyaş, Salih, “Posta Tarihi ve Kapitülasyon Postaneleri”, *Tarih ve Toplum*, Sayı 1, Ocak 1984.
- Krickeberg, C., *Heinrich von Stephan*, Verlag von Carl Reickner, Dresden und Leipzig 1897.
- Kröttsch, Hugo, *Permanentes Handbuch der Postbriefmarkenkunde mit Lichtdrucktafeln*, Erster Teil: Deutsche Staaten, Abschnitt XIII: Preußen, Herausgegeben und Verlag von Hugo Kröttsch, Leipzig 1896.
- Laakso, Seija-Riitta, *Across the Oceans – Development of Overseas Business Information Transmission 1815-1875*, Studia Fennica Historica 13, Helsinki 2007.
- Laborie, Léonard, “Global Commerce in Small Boxes: Parcel Post, 1878-1913”, *Journal of Global History*, Volume 10, Issue 2, 19 June 2015, s. 235-258.
- Laborie, Léonard, *L’Europe Mise En Réseaux – La France et la Coopération Internationale dans les Postes et les Télécommunications (années 1850-années 1950)*, Enjeux Internationaux – N. 12, P.I.E. Peter Lang, Bruxelles 2010, s. 39-47.
- Langlois, M., & François, L., *Les Oblitérations des Bureaux Français à l’Etranger*, ouvrage publié sous le patronage de la Société Française de Timbrologie à l’occasion de son cinquantième, Amiens. – Imprimerie Yvert et Tellier, 1924.
- Langlois, Olivia, “L’influence anglaise sur l’adoption de la taxe uniforme en France et dans les autres pays européens”, *Postes d’Europe – XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d’une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comité Pour L’Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 373-381.
- La Poste, le Télégraphe et le Téléphone*, Exploitation Postale par Emile Mazoyer; Exploitation

Télégraphique et Téléphonique par Albert Faure; Appareils Télégraphiques et Téléphoniques par Louis Naud au Ministère du Commerce, de l'Industrie, des Postes et des Télégraphes, 7e Édition, Bureaux du Courrier des Examens, Paris 1898.

League of Nations Treaty Series – Publications of Treaties and International Engagements registered with the Secretariat of the League of Nations, Volume XXVIII, Numbers 1, 2, 3 and 4, 1924, No. 701. – Treaty of Peace, signed at Lausanne, The British Empire, France, Italy, Japan, Greece Roumania, the Serb-Croat-Slovene State and Turkey, July 24, 1923, Part IV. – Communications and Sanitary Questions, Section 1., Article 113.

Le Organizzazioni Mondiali Delle Poste e Delle Telecomunicazioni, Ministero Delle Poste e Delle Telecomunicazioni, Roma 1960.

Les Bureaux de Poste Etrangers en Turquie, Les Carnets du Bosphore III, Édition ISIS, Istanbul 1989.

Les Colonies Françaises, publie par Exposition Universelle et Internationale, Liège 1905.

Les Finances de la Turquie, von Charles Morawitz übersetzt von Georg Schweitzer, Carl Heymann Verlag, Berlin 1903.

Levi, Leone, *International Law: With Materials for a Code of International Law*, The International Scientific Series, Vol. LXII, London 1887.

L. Hill, Norman, *International Administration*, First Edition, McGraw-Hill Book Company, Inc., New York 1931.

Lidman, David & Apfelbaum, John D., *The World of Stamps and Stamp Collecting*, New York, 1981.

Linn's World Stamp Almanac, fifth edition, compiled and edited by the Staff of Linn's Stamp News, Sidney 1989.

L'Unione Postale Universale, Tesi di Laurea Di Enzo Diena – Matricola N. 36700, Relatore: Prof. Guiseppe Barile, Università Degli Studi Di Roma – Facoltà Giurisprudenza, Roma 1950.

Luard, Evan, *International Agencies – The Emerging Framework of Interdependence*, The Macmillan Press, London 1977.

Mackay, James Alexander, *The World of Classic Stamps 1840-1870*, G. P. Putnam's Sons: New York 1972.

Mail Service During the Early Stages of the Covid-19 Pandemic, United States Postal Service, Office of Inspector General, Audit Report, Report Number 20-275-R21, January 4, 2021.

Main Developments in the Postal Sector (2010-2013), WIK-Consult Final Report, Study for the European Commission Directorate General for Internal Market and Services, Bad Honnef, August 2013.

Mangone, Gerard J., *A Short History of International Organization*, McGraw-Hill Book Company, New York 1954.

Mario, Telo, *L'Etat et l'Europe. Histoire des idées politiques et des institutions européennes*, Labor, Bruxelles.

McCullah, Francis, *Italy's War for a Desert*, London 1912.

Menon, M. A. K., "Universal Postal Union", *International Conciliation*, N. 552, March 1965, s. 3-10.

Menon, M. A. K., *The Universal Postal Union*, A dissertation in the Department of Public Administration submitted to the faculty of the Graduate School of Arts and Science in partial fulfilment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy at New York University, New York 1963.

Mehmet Ali, "Posta Mebahisi", *Posta ve Telgraf Mecmuası*, Sayı 163, Teşrinisani 1330/Kasım-Aralık 1914.

Mehmet Ali, "Memalik-i Osmaniye'de Kapitülasyonlar ve Ecnebi Postaları", *Posta ve Telgraf Mecmuası*, No. 162, Teşrinievvel 1330/Ekim-Kasım 1914.

Morawitz, Charles, *Les Finances de la Turquie*, Guillaumin et Cie: Editeurs du Journal des

Economistes, Paris 1902.

Morlot, Sophie, “A propos du nouveau guide de recherche en histoire postale sous la direction du Comité pour l’histoire de La Poste: la Poste et les correspondances”, *Postes d’Europe – XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d’une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comité Pour L’Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 33-46.

Morgenthau, Henry, *Ambassador Morgenthau’s Story*, printed by Doubleday, Page & Company, New York 1918.

Mordtmann, Andreas Davit, *İstanbul ve Yeni Osmanlılar*, (çev. Gerthruide Habermann Songu), İstanbul 1999.

Moroney, Rita Lloyd, *Montgomery Blair, Postmaster General*, U.S. Government Printing Office, Washington D.C. 1963.

Myers, Denys Peter, *Manuels des Recueils de Traites et des Recueils Relatifs aux Traites*, Cambridge-Imprimerie de l’Université d’Harvard, Londres 1922.

Myers, Deny Peter, *Manual of Collections of Treaties and of Collections Relating to Treaties*, Harvard University Press, Cambridge 1922.

M. Vandal – Conseiller D’Etat/Directeur General des Postes, Notice Biographique Avec Portrait, Publié par le Journal des Postes, Imprimerie Jouaust, Paris 1866.

National Standards in a Modern Economy, Ed. Dickson Reck, Harper & Brothers Publishers, New York 1956.

Neumann, Leopold & Plason, Adolphe De, *Recueil des Traites et Conventions Conclues Par L’Autriche avec les Puissances Étrangères, depuis 1763 Jusqu’à Nos Jours*, (Convention Postale entre l’Autriche et la France conclue à Paris – Ratifications échangées le 30 Octobre 1857), Nouvelle Suite, Tome Premier, Imprimerie I. et R. De La Cour et De L’Etat, Vienne 1877.

Nord, Erich, *Rechtverfolgung in der Türkei zur Zeit der Kapitulationen*, *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, herausgegeben von Dr. Franz Bernhöft, Dr. Georg

- Cohn und Dr. Josef Kohler, Vierunddreißigster Band, Verlag von Ferdinand Enke (A. g. XIII.), Stuttgart 1916, s. 381-425.
- Okey, Robin, *The Habsburg Monarchy: From Enlightenment to Eclipse*, St. Martin's Press, New York 2001.
- Otman, Elvin, "Uluslararası Dengeler Çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu-Venedik Cumhuriyeti İlişkileri ve Sadrazam İbrahim Pasa (1523-1536)", *Bilig*, Sayı 90, 2019, s. 137-160.
- Özbayrak, İzi Karakaş, *II. Abdülhamid Döneminde Sosyal Yardım Uygulamaları (1876-1909)*, Libra Yayınları, İstanbul 2011.
- Pınar, İlhan, Doktor Paul Wilhelm Keppler'in İzmir'i 7 Mayıs 1892, *Hacılar, Seyyahlar, Misyonerler ve İzmir (Yabancıların Gözüyle Osmanlı Döneminde İzmir) 1608-1918*, İzmir 2001.
- Platonova, Natalia, "Les services postaux dans la Russie du XVIIIe Siècle", *Postes d'Europe – XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d'une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comite Pour L'Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 115-125.
- Pilley, Odile; Dembinski, Paul H.; d'Alcantara Gonzales, *Postal Financial Services, Development and Inclusion: Building on the past and looking to the future*, Working Papers SES, 08.2014, N. 451, Wirtschafts und Sozialwissenschaftliche Fakultät, Universität Freiburg, Freiburg, s. 1-22. (https://doc.rero.ch/record/211111/files/WP_SES_451.pdf).
- Pinon, Rene, *l'Europe et l'Empire Ottoman*, Les Aspects Actuels de la Question d'Orient: L'Evolution Contemporaine Question d'Orient, La Mer Noire et la Question des Détroits, La Question de Macédoine, La Rivalité des Grandes Puissances dans l'Empire Ottoman, Les Intérêts Spéciaux de la France en Orient, Librairie Académique, Paris 1913.
- Posta Nizamnamesidir*, Dersaadet: Matbuayı Amire, 31 Temmuz 1871.
- "Postal Agreement with Great Britain", *The American Journal of International Law*, Vol. 2,

No. 4, October 1908, s. 849-853.

Poole, W. H., *Germany and Its Colonies*, Handbook Number Twelve, Boston 1915.

Puche, Wilhelm, “Das Post und Telegraphwesen in Deutsch-Ost-Afrika vom Jahre 1890 bis 1899”, *Afrikanische Studien*, redigiert von Dr. C. Velten und Dr. J. Lippert, Commissionsverlag von Spemann, Berlin 1901, s. 1-36.

“Protocol between Austria-Hungary and Turkey”, *The American Journal of International Law*, vol. 3, no. 4, 1909, pp. 286–289. JSTOR, www.jstor.org/stable/2212637. Accessed 25 March 2021.

Renault, L., *Etudes sur les rapports internationaux: la poste et le télégraphie*, L. Larose – Librairie et Editeur, Paris 1877.

Reinerman, Alan J., *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, The Catholic University of America Press, Washington D.C. 1979.

Reinfeld, Fred, *Stamp Collector's Handbook*, Publisher: Garden City, New York 1976.

Reinsch, Paul Samuel, *Public International Unions, Their Work and Organization: A Study in International Administrative Law*, Ginn and Company, Boston 1911.

Report – America's Relief Expedition to Asia Minor under the Red Cross, “Report of Miss Clara Barton – President and Treasurer of the American National Red Cross”, Washington, D. C. 1896, s. 3-44.

Report of the Postmaster General of the United States, Being Part of the Message and Documents Communicated to the Two Houses of Congress at the Beginning of the Third Session of the Fifty-Third Congress, 53th Congress, 3rd Session, Ex. Doc. 1, Part 4, Government Printing Office, Washington 1895.

Report of the Postmaster General of the United States, Being Part of the Message and Documents Communicated to the Two Houses of Congress at the Beginning of the First Session of the Fifty-Fourth Congress, 54th Congress, 1st Session, Document No. 4, Government Printing Office, Washington 1895.

- Ricard, J. -D., *Droit et Jurisprudence en matière de Postes, Télégraphes, Téléphones*, Tome I – Le Service Public, l'Administration et les Personnel des P.T.T., Librairie du Recueil Sirey (Société Anonyme), Paris 1931.
- Roper, Daniel Calhoun, *The United States Post Office – Its Past Record, Present Condition, and Potential Relation to the New World Era*, New York and London: Funk & Wagnalis Company, 1917.
- Rosenhainer, Herman Otto, *Verkehrsgeographie der deutschen Schutzgebiete in Afrika – I. Deutsch-Südafrika*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung Doktorwürde der hohen Philosophischen Fakultät der Großherzogl. Sächs. Gesamt-Universität Jena, Druck von Bernhard Vopelius, Jena 1904.
- Round the World with a Postage Stamp: A Booklet for Teachers and Children About the Universal Postal Union*, published by United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO, Paris 1953.
- Ruffy, M. E., *L'Union Postale Universelle; sa Fondation, son Développement, son Bureau International*, Extrait de *La Suisse Economique* – conférences données au Ier cours internationale d'expansion commerciale à Lausanne, Editeurs Payot et Cie, Lausanne 1908.
- Sadrazam Ali Pasa Hayatı, Zamanı ve Vasiyetnamesi*, (Ek ve Notlarla yayına hazırlayanlar: Fuat Andıç-SüphanAndıç), İstanbul 2000.
- Sağ, Kaan, "The British Post Office in the Ottoman Capital: A transition through a turbulent period", *ITU A|Z*, Vol. 12, N. 2, July 2015, s. 103-117.
- Samuel Reinsch, Paul, *Public International Unions: Their Work and Organization – A Study in International Administrative Law*, Published for the World Peace Foundation by Ginn and Company, Boston 1911.
- Sayre, Francis Bowes, *Experiments in International Administration*, Harper & Brothers Publishers, New York 1919.
- Sax, Carl von, *Geschichte des Machtverfalls der Türkei bis Ende des 19. Jahrhunderts und die Phasen der "Orientalische Frage" bis auf die Gegenwart*, Mansische Verlags, Wien,

1908.

Scheerle, Carl H., *A Short History of the Mail Service*, Smithsonian Institution Press, Washington 1970.

Schiavone, Guiseppe, *International Organizations: A Dictionary & Directory*, Second Edition, St James Press, Chicago 1986.

Scholz, Franz, *Das Post-, Telegraphen- und Fernsprechrecht*, Sonderabdruck aus: Handbuch des gesamten Handelsrechts, herausgegeben von Victor Ehrenberg, fünfter Band, II. Abteilung, Leipzig O. R. Reisland, 1915.

Schröter, Carl, *Der Weltpostverein: Geschichte Seiner Gründung und Entwicklung in 25 Jahren*, Druck und Verlag von K. J. Wyss, Bern 1900.

Serdaroğlu, Ragıp, “1870-1900 Döneminde Osmanlı İmparatorluğu’nda Alman Postaneleri ve Kullanılan Damgalar”, *Pul Kültürü*, Yıl 1, Sayı 3, 15 Mayıs 1869.

Shaw, Stanford J. & Shaw, Ezel Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Volume II: Reform, Revolution and Republic: The Rise of Modern Turkey 1808-1975, Cambridge University Press, Cambridge 2002.

Sly, John F., “The Genesis of International Postal Union. A Study in the Beginnings of International Organization”, *International Conciliation*, N. 233, October 1927, s. 395-443.

Smith, Albert, *Customs and Habits of the Turks*, Boston: Higgins & Bradley, 1856.

Snow, Charles Percy, *Trollope – His Life and Art*, New York: Charles Scribner’s Sons, 1975.

Sonkor, Seyfettin Raşit, “Türkiye’de Ecnebi Postaları Nasıl Teessüs Etti”, *Pul Meşheri*, Sayı 34, Nisan 1934.

Sorel, Albert, *Histoire Diplomatique de la Guerre Franco-Allemande*, Tome Premier, E. Plon et C., Imprimeurs-Editeurs, Paris 1875.

Stramm, August, *Historische, Kritische und Finanzpolitische Untersuchungen über die Briefpostgebührensätze des Weltpostvereins und ihre Grundlagen*, Inaugural-

- Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Philosophischen Fakultät der Vereinigten Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg, Halle a. S., Hofbuchdruckerei von C. A. Kämmerer & CO., 1909.
- Stucki, Albert, *Grundriss der Postgeschichte*, mit besonderer Berücksichtigung der Schweiz Verkehrsverhältnisse, Verlag von A. Francke, Bern 1909.
- Stübing, Heinrich, *Ein Postüberweisung und Scheckverkehr im Bereiche des Weltpostvereins*, Inaugural-Dissertation der rechts und staatswissenschaftlicher Fakultät der Kaiser Wilhelms-Universität Straßburg zur Erlangung der staatswissenschaftlichen Doktorwürde, Druck von M. Dumont Schauberg, Straßburg 1917.
- Summerfield, Arthur Ellsworth, *U.S. Mail: The Story of the United States Postal Service*, First Edition, published simultaneously in Canada by Holt, Rinehart and Winston of Canada Ltd., New York 1960.
- Super, Robert Henry, *Trollope in the Post Office*, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1981.
- Tanrıkut, Asaf, *Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilat ve Mevzuatı*, Cilt 1, Efem Matbaacılık, Ankara 1984, s. 319-323.
- The Dardanelles – Their Story and their Significance in the Great War*, by the author of “The Real Kaiser”, London: Andrew Melrose, Ltd., 1915.
- The Journal of Gas Lighting, Water Supply and Sanitary Improvement*, Vol. XVII, No. 412-20th Year, London, August 4, 1868.
- The Postal Service Guide to U.S. Stamps*, 11th Edition, Copyright US Postal Service, Washington D.C.
- The Postal Service – Guide to U.S. Stamps*, 15th Edition, United States Postal Service, Washington 1988.
- The Proposed Union of the Telegraph and Postal Systems – Statement of the Western Union Telegraph Company*, Cambridge: Bigelow and Company, Printers to the University, 1869.

The Travels of Theophile Gautier – Constantinople, translated and edited by Professor F. C. De. Sumihcrast, Volume Three, Boston: Little, Brown, and Company, 1912.

The State of the U.S. Postal Service One Year After Reform, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, U.S. Government Printing Office, Washington 2008.

The United States Government Manual, Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Services Administration, December 31, 1972.

Thobie, Jacques, *Intérêts et Impérialisme Français dans l'Empire Ottoman (1895-1914)*, Paris 1977.

Toberg, Franz, *Entwicklung, Umfang und Wirtschaftliche Bedeutung der Porto und Gebührenfreiheiten, Porto Vergünstigungen und des Portoablösungsverfahrens im Deutschen Post und Telegraphenverkehr*, Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Philosophischen Fakultät der Vereinigten Friedrichs-Universität Halle-Wittenberg, Hofbuchdruckerei von C. A. Kämmerer & CO., Halle 1910.

Toptaş, Seyfi, *İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Osmanlı ve Telgraf Teşkilatı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

Trauth, Mary Philip, *Italo-American Diplomatic Relations 1861-1882*, The Mission of George Perkins Marsh, First American Minister to the Kingdom of Italy, A Dissertation submitted to the Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of the Catholic University of America in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, The Catholic University of America Press, Washington, D. C. 1958.

Treaty, Concerning The Formation of a General Postal Union, Signed At Berne, October 9, 1874, Washington: Government Printing Office, 1875.

Treitschke's Origins of Prussianism (The Teutonic Knights), translated by Eden & Cedar Paul, George Allen and Unwin Ltd., London 1942.

Türkiye PTT Tarihi Teşkilat ve Mevzuatı, Cilt 2, Eğitim Notları – Yurt İçi Posta Taşınması, PTT

Genel Müdürlüğü, Ankara 1968, s. 695-696.

“Turquie. Bureau de Poste Etrangères. L’Incident de Mai 1901”, *Revue General de Droit International Public – Droit des Gens. Histoire Diplomatique. Droit Pénal. Droit Fiscal. Droit Administratif*, Publie par Antoine Pillet et Paul Fauchille, A. Pedone, Libraire-Editeur Tome VIII, 8E 561, Paris 1901.

Udvarhelyi, Edmond, (Ancien Directeur General des P.T.T. Hongroises), *Trois Etudes Postales concernant un système méthodique pour l’interprétation des Actes de l’Union Postale Universelle*, Catalogué de l’UPU – Cote B 055-3, Québec, Canada.

Un mot sur les tarifs internationaux de la Poste aux lettres, par un ancien Administrateur des Postes, Imprimerie de Paul Dupont, Paris.

“Un Nouveau Ministère”, *Mècheroutiette*, Constitutionnel Ottoman – Organe du Parti Radical Ottoman, Revue Mensuelle consacrée à la Décence des Intérêts Politiques et Economiques et des Droits Egalitaires de tous les Ottomans sans distinction de race ni de Religion, Directeur Politique: Cherif Pacha, 3e Année, N. 18, Paris, Mai 1911, s. 25-27.

Walford, Cornelius, “An Outline History of the Hanseatic League, More Particularly in Its Bearings Upon English Commerce”, *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. IX., London 1881, s. 82-136.

Weiss, Thomas George, *International Bureaucracy: An Analysis of the Operation of Functional and Global International Secretariats*, Lexington Books, London 1975.

Weithase, Hugo, *Geschichte des Weltpostvereins*, J. H. Ed. Heitz (Heitz & Mündel), Straßburg 1895.

Whitlock, Brand, *Abraham Lincoln*, Small, Maynard & Company, Boston 1916.

Wierzchowiecka, Iwona, “L’idée fondamentale d’une taxe postale universelle: le projet de 1892”, *Postes d’Europe – XVIIIe-XXIe Siècle: Jalons d’une histoire comparée*, sous la direction de Muriel Le Roux, avec la collaboration de Sébastien Richez, Comite Pour L’Histoire de la Poste, Paris 2007, s. 385-395.

Woolf, Leonard S., *International Government*, Two Reports by L. S. Woolf Prepared for the Fabian Research Department, with an Introduction by Bernard Shaw, together with a project by a Fabian Committee For A Sustainable Authority That Will Prevent War, Brentano's, New York 1916.

Woolf, Leonard S., *The Future of Constantinople*, First Edition, Publisher: George Allen & Unwin Ltd., London 1917.

Vannest, Charles Garrett, *Lincoln The Hoosier: Abraham Lincoln's Life in Indiana*, Eden Publishing House, Chicago 1928.

XII Congresso Postal Universal de Paris 1947 – Relatorio da Delegacao Brasileira, Imprensa Nacional, Rio de Janeiro 1948.

Yurtsever, Ersin, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yabancı Postalar", *Türkiye'de Pul ve Pulculuk*, Cilt II, Sayı 4-5, 15 Şubat 1984.

Zilliaceus, Laurin, *Mail for the World – From the Courier to the Universal Postal Union*, Printed in the United States of America, The John Day Company, New York 1953.

Yaman, Mehmet Şükrü, "Postal Workers Today: Delivering for Turkey During the Pandemic", *Daily Sabah*, October 31, 2020.

Yaman, Mehmet Şükrü, "The Universal Postal Index and the Position of Turkish Postal Services", *Daily Sabah*, Monday, December 31, 2018.

Yaman, Mehmet Şükrü, "Ottoman's role in the universal postal evolution", *Daily Sabah*, 30 April 2021.

Yazıcı, Nesimi, "Türk Posta Tarihinden – Turkish Postal History", *Dünden Yarına Haberleşmenin Serüveni – The Story of Communications Past to Future*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2007, s. 39-83.

Yazıcı, Nesimi, "Tanzimat Devri Osmanlı Posta Teşkilatı", *İletişim*, Sayı: 1981/2, Ankara 1982, s. 17-52.

Young, George, *Corps De Droit Ottoman*, Vol. IV, Oxford, 1906.

Yuan Yao, *Constructing the Ideal River: the 19th Century Origins of the First International Organizations*, A thesis submitted to the Department of International Relations of the London School of Economics and Political science (LSE) for the degree of Doctor of Philosophy, London, UK. September 2016.

Zeki, Salih, “Ecnebi Postahaneleri”, *Tanin*, 18 Eylül 1324/1 Ekim 1908.

Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

Zimmern, Helen, *The Hansa Towns*, New York, 1889.

İNTERNET

<https://www.post.ch/en/about-us/profile/did-you-know/physical-access-points>.

<https://www.post.ch/en/locations/branches>.

<https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union/About-UPU/History>.

<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/abraham-lincoln/>.

<https://history.state.gov/departments/history/people/seward-william-henry>.

<https://www.britannica.com/biography/William-H-Seward>.

[https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/52542/European Postal](https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/52542/European%20Postal)

[Networks.pdf;sequence=1&isAllowed=y](#).

[Résultats 1 - 20 de 183 pour postes ottomanes — e-newspaperarchives.ch](#).

[letempsarchives.ch](#).

[Fonds - Archives des PTT \(mfk.ch\)](#).

[Advanced search - Online access to the Federal Archives \(admin.ch\)](#).

<http://washington.emb.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>.

<http://strategy2015.upu.int/theme/>.

<http://www.africalink.ch/index.php/en/top-stories/138355-postal-sector-urged-to-embrace-innovation>.

<http://upuabidjan2020.gouv.ci/istanbul-postal-strategy/?lang=en>.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/782073>.

<https://www.post.ch/en/about-us/profile/history>.

<https://www.aljazeera.com/news/2020/2/25/qatar-postal-blockage-ends-as-regional-rivals-restore-service>.

<https://www.middleeasteye.net/news/postal-services-resume-between-qatar-and-boycotting-countries-first-time-2017>.

<https://www.reuters.com/article/us-gulf-qatar-post-idUSKCN20I21B>.

https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA308-5.html.

<https://www.posteurop.org/showNews?selectedEventId=37262>.

<https://www.mfk.ch/ptt-archiv/recherche/bestaende/>.

<http://pttarchiv.mfk.ch/suchinfo.aspx>.

https://bsb.swisscovery.sls.ch/discovery/search?vid=41SLSP_RBE:VU1.

<https://www.mfk.ch/home/>.

<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/OzelArama.aspx>.

[Journal de Genève \(hls-dhs-dss.ch\)](#).

[Journaux - Archives de la ville de Genève \(geneve.ch\)](#).

[Journal de Genève \(hls-dhs-dss.ch\)](#).

<http://pttarchiv.mfk.ch/resultatliste.aspx>.

<https://www.mfk.ch/en/ptt-archive/research/collections/>.

<https://www.mfk.ch/en/collection/library/>.

<https://www.mfk.ch/en/home-en/>.

<https://www.recherche.bar.admin.ch/recherche/#/de/suche/einfach>.

<https://archiv.bern.ch/home/#/>.

<https://www.nb.admin.ch/snl/de/home/recherche/r-monat.html>.

<https://www.upu.int/en/News-Media/Magazine.>

<https://www.post.ch/en/about-us/profile/did-you-know/physical-access-points.>

<https://www.post.ch/en/locations/branches.>

<https://www.britishempire.co.uk/maproom/basutoland.htm.>

<https://www.britannica.com/place/Walvis-Bay.>

<https://www.lawcommission.gov.np/en/wp-content/uploads/2019/09/Universal-Postal-Union-1878.pdf.>

<https://www.mfa.gov.tr/misir-siyasi-gorunumu.tr.mfa.>

<https://www.britannica.com/place/Transvaal.>

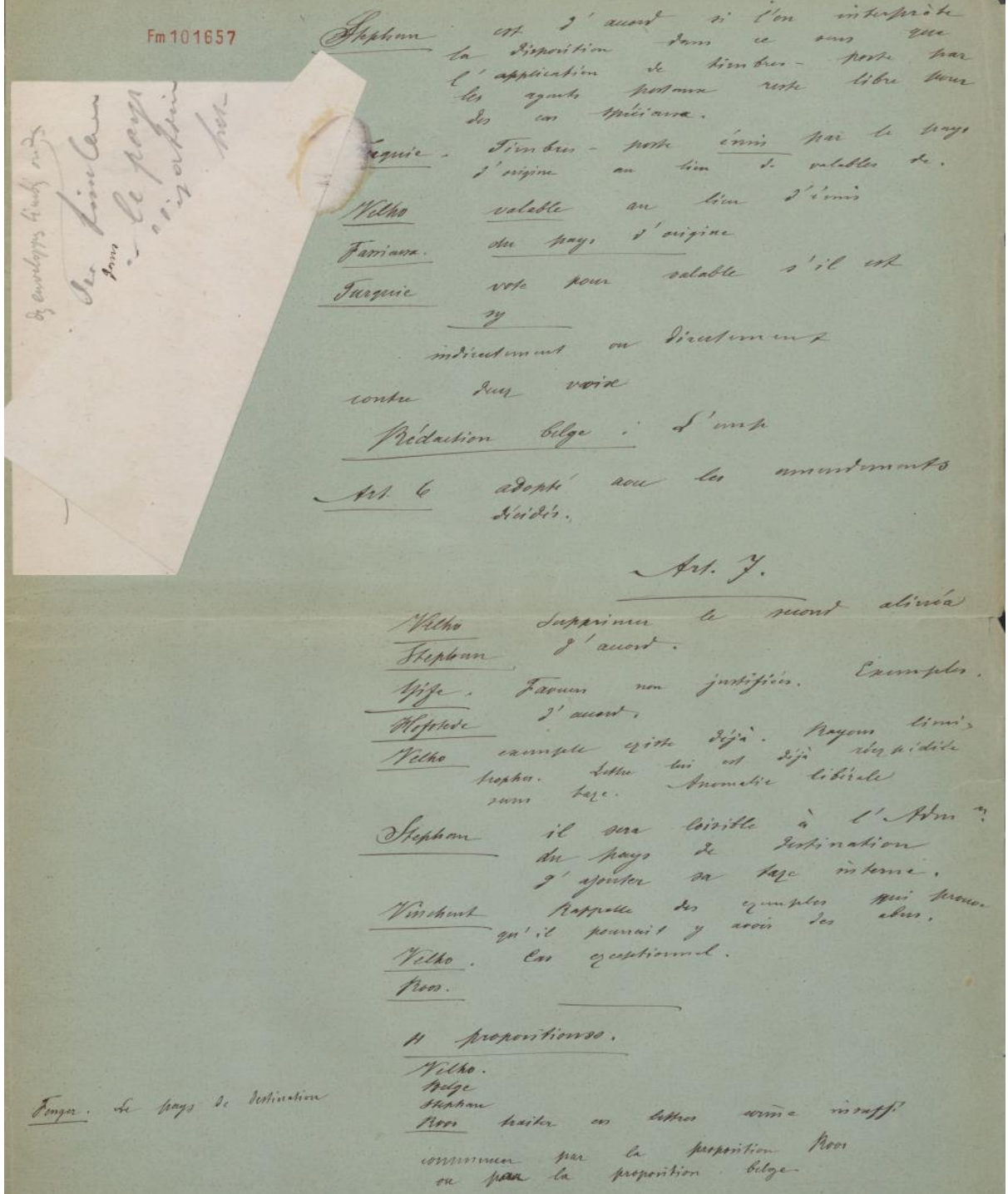
<https://www.britannica.com/event/Spanish-American-War.>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulaziz.>

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/769/9766.pdf.>

EKLER

EK-1. Bern Posta Sözleşmesi ve UPU Tüzüklerine İlişkin Oylama Listeleri⁷⁵⁸

⁷⁵⁸ İlgili bütün oylama listeleri ve belgeler, İsviçre PTT Arşivi'nde yer alan 1874 Bern Kongresi özel dosyasından alınmıştır: P-00 A_PAA 00969 Akten zur internationalen Postkonferenz von 1874 in Bern und zum Beschluss der Gründung des Weltpostvereins: Materialien zum Postverkehr in der Schweiz und mit dem Ausland; Korrespondenzen, Protokolle und Beschlüsse des Postdepartementes und des Bundesrates.

Fm 101664

Turquie

Janvier.

Garde l'effort d'avant
 pour la question
 l'union de la Turquie

Article comme adopté
 sans cette question

Article 14,

Nelko. M par la par un
 femme.
 chaque autant a le droit
 de proposer un congrès et
 si elle obtient la majorité
 le congrès aura lieu.

Stephan. Voudrait au contraire fixer
 la date (le jour) et le lieu des
 conférences.

Famiaux. On n'obtient en résultat
 qu'en se réunissant à
 date fixe.

Vindant. Article Durée de la convention
 Faute d'unanimité les con-
 grès se réunissent tous les deux
 ans.

Stephan. Durée de 12 ans avec
 prolongation de 12 ans par
 réélection.

Famiaux. 12 ans par long,
 durée 3 ans.

Nelko. indéfini. faculté de se retirer
 Holbumeiner 5 ans.

Fixer la durée ou tout
 pour le principe que tout
 état peut se retirer après un
 avertissement préalable de 6 mois.

Indéfini? une durée
 de 3 ans, l'année à l'année
 continuation faite (s'il
 n'y a pas de réélection,
 une 2e année en 2e année.

Famiaux. de trois ans en trois ans.
 après trois ans chaque membre
 peut se retirer moyennant avertissement
 d'une année à l'avance.

Adopté

Fm 101666

Liste de votation.Proposition:

~~Supp.~~ " ~~maintien~~ l'abint'a
 s'entendelle, pour le cas du maintien
~~Stephan~~ ~~Stephan~~
~~et d'âge~~ ~~Forché~~ du ~~projet~~
 Proposition Veto. Art. 7

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	non
Autriche	oui	Luxembourg	non
Hongrie	oui	Norwège	non
Belgique	non	Pays-Bas	non
Danemark	non	Portugal	non
Egypte	oui	Roumanie	non
Espagne	oui	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	non
France		Suède	non
Grande Bretagne		Suisse	non
Grèce	non	Turquie	oui

12
 7

Fm 101667

Liste de votation.

Proposition:

Proos

Résultat de la votation.

Etat:	Vote:	Etat :	Vote:
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	„	Luxembourg	„
Hongrie	„	Norwège	„
Belgique	„	Pays-Bas	„
Danemark	„	Portugal	„
Egypte	„	Roumanie	„
Espagne	„	Russie	„
Etats-Unis d'Amérique	„	Serbie	„
France	„	Suède	oui
Grande Bretagne	„	Suisse	non
Grèce	„	Turquie	„

Fm 101668

Liste de votation.Proposition:

Réduction belge ~~valable~~ *non*
~~non~~
L'emploi des timbres-poste ~~valables~~ *non*
 émis par

valables *non* = *oui*
émis *par* = *non*

Résultat de la votation.

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	oui
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	non	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	oui
France		Suède	oui
Grande Bretagne		Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	non

Fm 101669

Liste de votation.Proposition:

Vinschent, Retraire la réserve : pour autant que
l'Administration en cause soit responsable, l'après la
législation de son pays, pour la partie d'invest
recommander : l'intérieur.

Attendu la principe uniforme que tous les pays
doivent supporter la responsabilité Art 5

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	~~oui~~ non	Italie	non
Autriche	non	Luxembourg	oui
Hongrie	non	Norvège	non
Belgique	oui	Pays-Bas	non
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	non	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	non
France		Suède	non
Grande Bretagne		Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	oui

10/9

Fm 101670

Liste de votation.Proposition:Mladen

Spécifier les cas de force
majeure et renvoi à
la commission

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	non	Luxembourg	non
Hongrie	non	Norvège	non
Belgique	non	Pays-Bas	non
Danemark	non	Portugal	non
Egypte	non	Roumanie	non
Espagne	non	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	oui
France		Suède	non
Grande Bretagne		Suisse	non
Grèce	non	Turquie	oui

Fm 101671

Liste de votation.Proposition:

Cas de force majeure, Art. 5
Supprimer.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	oui
Autriche	non	Luxembourg	non
Hongrie	non	Norvège	oui
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	non	Roumanie	non
Espagne	non	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	non
France	—	Suède	oui
Grande Bretagne	—	Suisse	non
Grèce	oui	Turquie	non

9/10

Fm 101672

Liste de votation.Proposition:

Affranchissement obligatoire
 + Certe - correspondance. *environ*
 Principe. Port à la moitié (du
 port d'une lettre simple
 affranchie)
Esprit

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	non
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	non	Portugal	non
Egypte	oui	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique	-	Serbie	non
France	ne vote pas	Suède	oui
Grande Bretagne	si	Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	non

Signé
g. Boudin
T. Boudin

Fm101673

Liste de votation.Proposition:*Maximum à l'art. H.**2 Pilog. 1 Pil. 1/2 Pilog.*Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	2 Pilog.	Italie	2
Autriche	1	Luxembourg	1
Hongrie	1	Norvège	1
Belgique	1	Pays-Bas	1
Danemark	1	Portugal	1
Egypte	1	Roumanie	1
Espagne	2	Russie	1/2
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	1/2
France		Suède	1
Grande Bretagne		Suisse	2
Grèce	1	Turquie	1/2

Fm 101674

Liste de votation.Proposition:

Taxe uniforme
(Prop. Holbomster)

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat :	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	oui
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	oui	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	oui
France	—	Suède	oui
Grande Bretagne	—	Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	oui

Fm 101675

Liste de votation.Proposition:

Max^m à l'art. 4.
 pour la Commission.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
1 Allemagne	non	1 Italie	non
1 Autriche	oui	2 Luxembourg	non
1 Hongrie	oui	Norvège	non
2 Belgique	non	Pays-Bas	oui
2 Danemark	non	Portugal	non
1 Egypte	non	Roumanie	non
1 Espagne	non	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique	—	Serbie	non
3 France	—	Suède	non
2 Grande Bretagne	—	Suisse	non
1 Grèce	oui	Turquie	oui

Propos. Fm 101676

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Négation de Maurice 1

Nombre des voix - verbaux

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	10	Italie	4
Autriche	6	Luxembourg	2
Hongrie		Norvège	3
Belgique	6	Pays-Bas	2
Danemark	6	Portugal	3
Egypte	5	Roumanie	4
Espagne	8	Russie	4
Etats Unis d'Amérique	4	Serbie	2
France	4	Suède	2
Grande-Bretagne	3	Suisse	6
Grèce	4	Turquie	2
<i>Total</i>		48	

48 - 100

Fm 101677

Liste de votation.Proposition:*Vin blanc*Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non. ~~25~~ 27.	Italie	non. 30. 20.
Autriche	non. 25 cent.	Luxembourg	oui. 25
Hongrie	non. 25 cent.	Norvège	non. 20
Belgique	oui. 20 cent.	Pays-Bas	non. 20. 10
Danemark	oui. 25 cent. 2	Portugal	oui. 50. 40. 30.
Egypte	non. 25 cent.	Roumanie	oui. 30. 25. 10.
Espagne	oui. 50. 25.	Russie	non. 10. 20. 30.
Etats-Unis d'Amérique	oui. 50. 25.	Serbie	non. 20. 10.
France	oui. 50. 25. 10. 2	Suède	non. 25. 17.
Grande Bretagne	4 fois. 25. 10. 2	Suisse	oui. 10. 20.
Grèce	oui. double de la taxe	Turquie	oui. double de la taxe.

10/9

Fm 101678

Liste de votation.

Fonger. Proposition: ~~sur~~ ~~de~~ ~~conclure~~ ~~des~~
~~se~~ ~~maintenir~~ ~~et~~ ~~que~~ ~~des~~ ~~missions~~
~~traités~~ ~~ainsi~~ ~~que~~ ~~des~~ ~~missions~~
~~plan~~ ~~restreintes.~~

Suppression du 2 et.
 art. 12

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	non
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	non	Portugal	oui
Egypte	oui	Roumanie	oui
Espagne	non	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	oui
France		Suède	oui
Grande Bretagne		Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	oui

N° 3

Fm 101679

Liste de votation.Proposition:Documents Statistiques Art. 8Résultat de la votation:

<u>Etat:</u>	<u>Vote:</u>	<u>Etat:</u>	<u>Vote:</u>
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	non	Luxembourg	non
Hongrie	non	Norwège	non
Belgique	non	Pays-Bas	non
Danemark	non	Portugal	non
Egypte	non	Roumanie	non
Espagne	oui	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	non
France		Suède	non
Grande Bretagne		Suisse	~~non~~ non
Grèce	oui	Turquie	oui

16/3

Fm 101680

Liste de votation.Proposition:Tenir

Franchise de port en faveur des
 correspondances télégraphiques.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	oui
Autriche	non	Luxembourg	oui
Hongrie	non	Norvège	non
Belgique	oui	Pays-Bas	non
Danemark	non	Portugal	non
Egypte	non	Roumanie	oui
Espagne		Russie	non
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	oui
France		Suède	non
Grande Bretagne		Suisse	non
Grèce	oui	Turquie	oui

11/7

Fm 101681

Liste de votation.Proposition:

Durée de 3 ans.

Votés = non

Résultat de la votation.

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	oui
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	oui	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	oui
France		Suède	oui
Grande Bretagne		Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	oui

18 Contre 1

Fm 101682

Liste de votation.Proposition:

~~Fixer~~ ~~me~~ ~~durée~~ ~~de~~ ~~5~~ ~~ans~~
 éventuelle 3 ou

Art. 14.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	5 ~~non~~	Italie	3
Autriche	5 ~~oui~~	Luxembourg	3
Hongrie	5 ~~oui~~	Norwège	3
Belgique	3	Pays-Bas	5
Danemark	5	Portugal	3
Egypte	5	Roumanie	3
Espagne	3	Russie	3
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	3
France		Suède	5
Grande Bretagne		Suisse	5
Grèce	3	Turquie	3

3 = 11

3 = 5

Fm 101683

Liste de votation.Proposition:Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	ont l'un et l'autre le droit de porter l'équipement à cheval
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	oui
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	seulement de porter l'équipement à cheval
Egypte	oui	Roumanie	ont l'un et l'autre le droit de porter l'équipement à cheval
Espagne	non	Russie	n'en veut pas de mandats
Etats-Unis d'Amérique		Serbie	ont l'un et l'autre le droit de porter l'équipement à cheval
France	oui	Suède	oui
Grande Bretagne	oui	Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	n'en veut pas de mandats

Fm 101684

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Art. 14.

Membres. Individue.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui.	Italie	oui.
Autriche	?	Luxembourg	?
Hongrie	?	Norvège	?
Belgique	?	Pays-Bas	non.
Danemark	?	Portugal	oui.
Egypte	?	Roumanie	non.
Espagne	non.	Russie	non.
Etats Unis d'Amérique	oui.	Serbie	
France		Suède	oui.
Grande-Bretagne	non.	Suisse	oui.
Grèce	oui.	Turquie	non.

18/7

Fm 101685

Liste de votation.Proposition:Naff

sus. 16.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	non	Luxembourg	?
Hongrie	non	Norvège	?
Belgique	non	Pays-Bas	?
Danemark	oui	Portugal	?
Egypte	non	Roumanie	?
Espagne	non	Russie	?
Etats-Unis d'Amérique	oui	Serbie	oui
France		Suède	non
Grande Bretagne	non	Suisse	oui
Grèce	non	Turquie	non

17/4

Fm 101686

Liste de votation.Proposition:Art. 28.Amend. AllemagneRésultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat :	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	s	Luxembourg	oui
Hongrie	s	Norvège	oui
Belgique	non	Pays-Bas	non
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	oui	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique	oui	Serbie	(absent)
France		Suède	oui
Grande Bretagne	oui	Suisse	oui
Grèce	non	Turquie	abstient

16/3/1 abstention
1 absence

Fm 101687

Liste de votation.Proposition:

Commission C. C. toutes : oui
 Propⁿ de rejet Votés : non.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	non
Autriche	non	Luxembourg	non
Hongrie	non	Norvège	oui
Belgique	non	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	non
Egypte	non	Roumanie	oui
Espagne	oui	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique	non	Serbie	
France		Suède	oui
Grande Bretagne	non	Suisse	oui
Grèce	non	Turquie	non

12/8

Fm 101688

*Congrès postal international.**Liste de votation.**Proposition:**Prots.**T**Résultat de la votation:*

<i>Etat:</i>	<i>Vote:</i>	<i>Etat:</i>	<i>Vote:</i>
<i>Allemagne</i>	<i>T</i>	<i>Italie</i>	<i>T</i>
<i>Autriche</i>	<i>T</i>	<i>Luxembourg</i>	<i>T</i>
<i>Hongrie</i>	<i>T</i>	<i>Norvège</i>	<i>T</i>
<i>Belgique</i>	<i>T</i>	<i>Pays-Bas</i>	<i>Prots.</i>
<i>Danemark</i>	<i>T</i>	<i>Portugal</i>	<i>T</i>
<i>Egypte</i>	<i>T</i>	<i>Roumanie</i>	<i>Prots.</i>
<i>Espagne</i>	<i>T</i>	<i>Russie</i>	<i>Prots.</i>
<i>Etats Unis d'Amérique</i>	<i>Prots.</i>	<i>Serbie</i>	—
<i>France</i>		<i>Suède</i>	<i>T</i>
<i>Grande-Bretagne</i>	<i>T</i>	<i>Suisse</i>	<i>T</i>
<i>Grèce</i>	<i>T</i>	<i>Turquie</i>	<i>Prots.</i>

Fm 101689

*Congrès postal international.**Liste de votation.**Proposition:**Règlement
ensemble**Résultat de la votation:*

<i>Etat:</i>	<i>Vote:</i>	<i>Etat:</i>	<i>Vote:</i>
<i>Allemagne</i>	<i>oui</i>	<i>Italie</i>	<i>oui</i>
<i>Autriche</i>	<i>3</i>	<i>Luxembourg</i>	<i>4</i>
<i>Hongrie</i>	<i>3</i>	<i>Norvège</i>	<i>4</i>
<i>Belgique</i>	<i>3</i>	<i>Pays-Bas</i>	<i>3</i>
<i>Danemark</i>	<i>3</i>	<i>Portugal</i>	<i>3</i>
<i>Egypte</i>	<i>3</i>	<i>Roumanie</i>	<i>3</i>
<i>Espagne</i>	<i>3</i>	<i>Russie</i>	<i>3</i>
<i>États Unis d'Amérique</i>	<i>3</i>	<i>Serbie</i>	<i>3</i>
<i>France</i>		<i>Suède</i>	<i>3</i>
<i>Grande-Bretagne</i>	<i>oui</i>	<i>Suisse</i>	<i>3</i>
<i>Grèce</i>	<i>3</i>	<i>Turquie</i>	<i>3</i>

Fm 101690

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Art. XI, 1er alinéa.
 Pays - Belge enclappes encreux = oui
 Non tenus : 1er alinéa = non

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	?	Luxembourg	non
Hongrie	?	Norvège	non
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	non	Portugal	non
Egypte	non	Roumanie	non
Espagne	non	Russie	non
Etats Unis d'Amérique	non	Serbie	non
France		Suède	non
Grande Bretagne	oui	Suisse	non
Grèce	non	Turquie	non

18/3

Fm 101691

Liste de votation.Proposition:

Art. 12.

Hopster - Navarino

Gipe

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	?	Luxembourg	?
Hongrie	?	Norvège	?
Belgique	~~oui~~ oui	Pays-Bas	?
Danemark	?	Portugal	?
Egypte	?	Roumanie	?
Espagne	?	Russie	?
Etats-Unis d'Amérique	?	Serbie	—
France	?	Suède	oui
Grande Bretagne	?	Suisse	?
Grèce	?	Turquie	?

Fm 101692

Liste de votation.Proposition:

de payer ^{en} maximum de 15 gr.
pour le poids des cartes - correspondance
(Serbie)

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	5	Luxembourg	5
Hongrie	5	Norvège	5
Belgique	5	Pays-Bas	5
Danemark	5	Portugal	5
Egypte	5	Roumanie	5
Espagne	5	Russie	5
Etats-Unis d'Amérique	5	Serbie	oui
France		Suède	non
Grande-Bretagne	5	Suisse	5
Grèce	5	Turquie	5

Fm 101693

Liste de votation.Proposition:~~Leits de la lettre simple~~~~M. gr. et progr.~~Nombre de voix - verbauxRésultat de la votation:

Etat:	Voix:	Etat:	Voix:
Allemagne	20	Italie	4
Autriche	+	Luxembourg	2
Hongrie	+ 6	Norvège	3
Belgique	6	Pays-Bas	2
Danemark	+ 6	Portugal	3
Egypte	1	Roumanie	4
Espagne	6	Russie	4
Etats-Unis d'Amérique	4	Serbie	1
France	4	Suède	1
Grande Bretagne	3	Suisse	1
Grèce	4 3	Turquie	1

60

Fm 101694

Liste de votation.Proposition:

Après les droits de recommandation et
 les taxes pour avis de réimpression
 qui, d'après la réglementation prévue dans le service interne
 de M. M. les titulaires, sont des États ci-après désignés.

Résultat de la votation:

État:	Droit de recommandation	Taxe de l'avis de réimpression	État:	Droit de recommandation	Taxe de l'avis de réimpression
Allemagne	25	25	Italie	30	20
Autriche	25	25	Luxembourg	25	25
Hongrie	25	25	Norvège	20	20
Belgique	20	20	Pays-Bas	20	10
Danemark	25	25	Portugal	50	(par Lavis)
Egypte	25	25	Roumanie	30	10
Espagne	50	25	Russie	40	(par Lavis)
États-Unis d'Amérique			Serbie	20	20
France	50	20	Suède	25	15
Grande Bretagne	40	(par Lavis ou Réimpression)	Suisse	10	20
Grèce	taxe double		Turquie	taxe double	(par Lavis)

in Haincom Dm 2 miffultan in les Protocolle
 7te Art. 5 quistfian les Acten, malaf
 lagimnt:
 La dicurité des mes. 4. d'anjmizzen,
 malaf lagimnt:

M. Kinkub

Fm 101695

*Congrès postal international.**Liste de votation. 2**Proposition:*

250. ich
300 p.

Résultat de la votation:

<i>Etat:</i>	<i>Vote:</i>	<i>Etat:</i>	<i>Vote:</i>
<i>Allemagne</i>	<i>250</i>	<i>Italie</i>	<i>300</i>
<i>Autriche</i>	<i>250</i>	<i>Luxembourg</i>	<i>250</i>
<i>Hongrie</i>	<i>250</i>	<i>Norvège</i>	<i>250</i>
<i>Belgique</i>	<i>300</i>	<i>Pays-Bas</i>	<i>300</i>
<i>Danemark</i>	<i>300</i>	<i>Portugal</i>	<i>250</i>
<i>Egypte</i>	<i>250</i>	<i>Roumanie</i>	<i>250</i>
<i>Espagne</i>	<i>250</i>	<i>Russie</i>	<i>250</i>
<i>États Unis d'Amérique</i>	<i>300</i>	<i>Serbie</i>	<i>250</i>
<i>France</i>	<i>—</i>	<i>Suède</i>	<i>250</i>
<i>Grande Bretagne</i>	<i>—</i>	<i>Suisse</i>	<i>250</i>
<i>Grèce</i>	<i>250</i>	<i>Turquie</i>	<i>250</i>

15/5

Fm 101696

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Art. 16 Commission = oui

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	4
Belgique	oui	Pays-Bas	4
Danemark	oui	Portugal	4
Egypte	oui	Roumanie	4
Espagne	non	Russie	3
Etats Unis d'Amérique	oui	Serbie	3
France		Suède	3
Grande Bretagne		Suisse	3
Grèce	oui	Turquie	3

moins une voix

Fm 101697

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Piffer les valiniers 7 et 8
 Art. 10.

Vrissent

Art. 3.

Lettre (simple) affranchie.

Lettre affranchie

~~Nom~~ VrissentRésultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui.	Italie	oui.
Autriche	?	Luxembourg	?
Hongrie	?	Norvège	?
Belgique	?	Pays-Bas	?
Danemark	?	Portugal	?
Egypte	?	Roumanie	?
Espagne	?	Russie	?
Etats Unis d'Amérique	?	Serbie	?
France	?	Suède	?
Grande-Bretagne	?	Suisse	?
Grèce	non.	Turquie	non.

Fm 101698

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Eventuel

Faire diffuser
en faveur des pays
le montagne.

n'a pas d'opini.

Nous n'insiste pas.

Résultat de la votation:

Etat: _____	Vote: _____	Etat: _____	Vote: _____
Allemagne		Italie	
Autriche		Luxembourg	
Hongrie		Norvège	
Belgique		Pays-Bas	
Danemark		Portugal	
Egypte		Roumanie	
Espagne		Russie	
États-Unis d'Amérique		Serbie	
France		Suède	
Grande-Bretagne		Suisse	
Grèce		Turquie	

Fm 101699

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Taxe postale unique Fr. 2.

L'Egypte Fr. 2. petits - pays
" 4 plus de 750 millionsTaxe unique ~~oui~~ non
Belgique ~~non~~ oui
Taxe différentielleRésultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	oui
Hongrie	oui	Norvège	non
Belgique	oui	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	non
Egypte	oui	Roumanie	non
Espagne	non	Russie	non
Etats Unis d'Amérique	—	Serbie	non
France	—	Suède	non
Grande-Bretagne	—	Suisse	non
Grèce	oui	Turquie	oui

12/8 prop. belge

Fm 101700

Liste de votation.

Proposition:

C'est Proposition belge

Traité =

Règl. = oui

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	Règl.	Italie	Traité
Autriche	3	Luxembourg	3
Hongrie	3	Norvège	Règl.
Belgique	3	Pays-Bas	Traité
Danemark	Traité	Portugal	Règl.
Egypte	Règl.	Roumanie	3
Espagne	3	Russie	3
Etats-Unis d'Amérique	Traité	Serbie	Traité
France	—	Suède	3
Grande Bretagne	—	Suisse	3
Grèce	Règl.	Turquie	Règl.

17/8

Fm 101701

Liste de votation.Proposition:

Proposer au Texte art. 3.
 ajouter : une surtaxe fixe "
 la moitié ---, avec faculté
 d'arrondir les fractions.

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	maintenu	Italie	non
Autriche	s	Luxembourg	oui
Hongrie	s	Norvège	oui
Belgique	s	Pays-Bas	oui
Danemark	s	Portugal	non
Egypte	s	Roumanie	oui
Espagne	non	Russie	oui
Etats-Unis d'Amérique	oui	Serbie	non
France		Suède	oui
Grande Bretagne	oui	Suisse	oui
Grèce	oui	Turquie	oui

17/4

Fm 101702

Liste de votation.Proposition:

Prop. Gise oui
 " Velho non
 2^d alinea

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	non	Italie	non
Autriche	non	Luxembourg	✓
Hongrie	non	Norvège	✓
Belgique	oui	Pays-Bas	✓
Danemark	non	Portugal	✓
Egypte	✓	Roumanie	✓
Espagne	✓	Russie	✓
Etats-Unis d'Amérique	✓	Serbie	✓
France		Suède	✓
Grande Bretagne	non	Suisse	✓
Grèce	non	Turquie	✓

Fm 101703

Liste de votation.

Proposition:

Fenger, 3e - 4e année

Art. 4

jusqu'au vote :

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat :	Vote:
Allemagne	non	Italie	oui
Autriche	?	Luxembourg	oui
Hongrie	?	Norvège	oui
Belgique	?	Pays-Bas	oui
Danemark	oui	Portugal	oui
Egypte	non	Roumanie	non
Espagne	?	Russie	non
Etats-Unis d'Amérique	oui	Serbie	non
France		Suède	oui
Grande Bretagne	oui	Suisse	non
Grèce	non	Turquie	non

12/9

Fm 101704

Congrès postal international.

Liste de votation.

Proposition:

Traité

Résultat de la votation:

Etat:	Vote:	Etat:	Vote:
Allemagne	oui	Italie	oui
Autriche	oui	Luxembourg	3
Hongrie	oui	Norvège	3
Belgique	oui	Pays-Bas	3
Danemark	3	Portugal	3
Egypte	3	Roumanie	3
Espagne	3	Russie	3
Etats Unis d'Amérique	3	Serbie	3
France		Suède	3
Grande-Bretagne	oui	Suisse	3
Grèce	3	Turquie	3

Fm 101705

Congrès postal international.

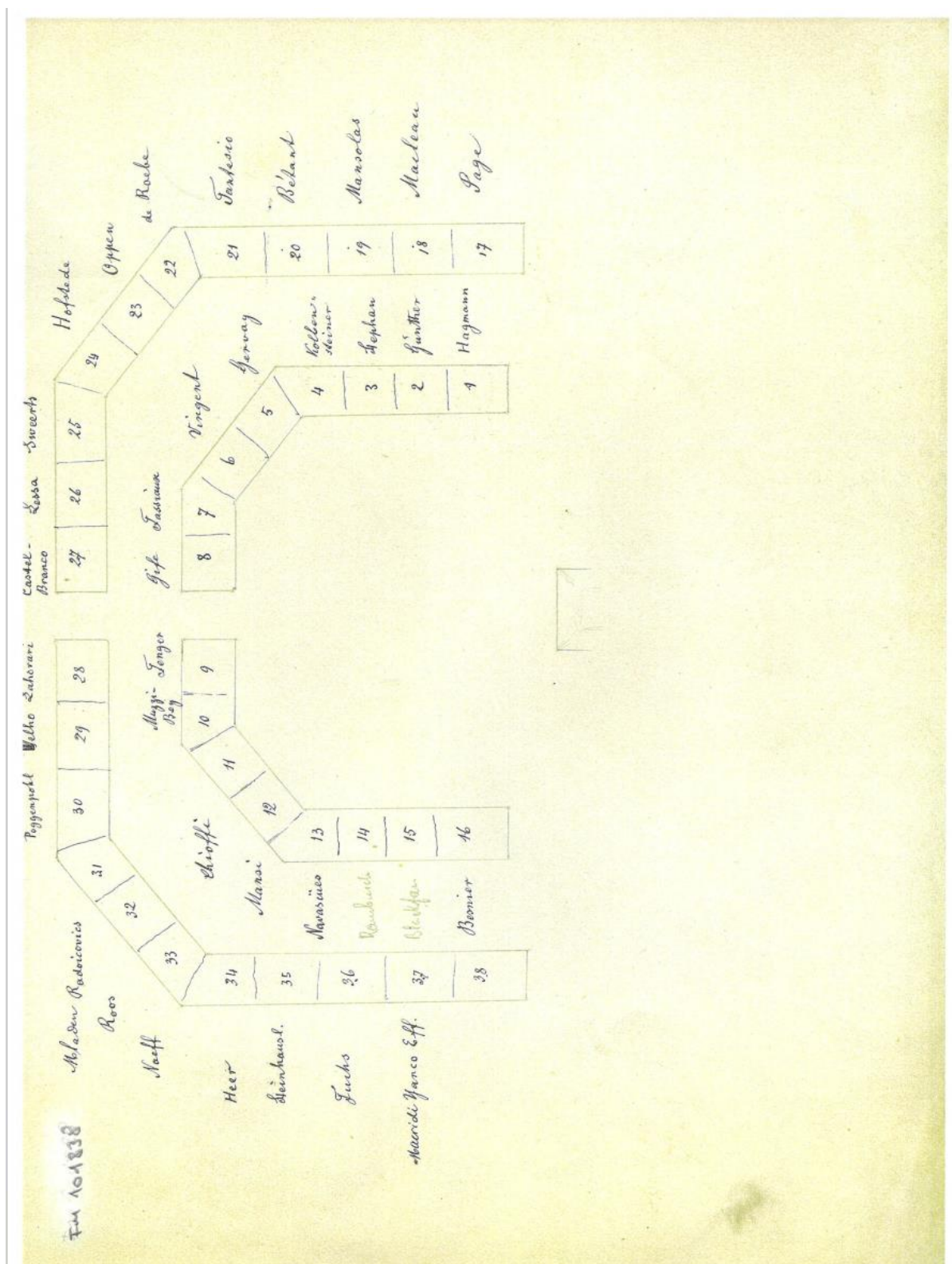
Liste de votation.

Proposition:

En cas de perte
 d'un ou d'un certain nombre de
 lettres, si il est possible de déterminer
 ou si l'on a été perdu le paiement
 de l'indemnité prévue à l'art. et à
 la charge de l'office expéditeur.

Résultat de la votation:

Stat:	Vote:	Stat:	Vote:
n 6 Allemagne	8	n Italie	6
n n 2 Autriche	8	n Luxembourg	6
n n 3 Hongrie	8	n Norvège	6
n n 4 Belgique	8	n Pays-Bas	6
n n 5 Danemark	8	n Portugal	6
n n 6 Egypte	6	n Roumanie	6
n n 7 Espagne	7	n Russie	6
n n 8 États-Unis d'Amérique	8	n Serbie	6
n n 9 France	8	n Suède	6
n n 10 Grande-Bretagne	9	n Suisse	6
n n 11 Grèce	10	n Turquie	6

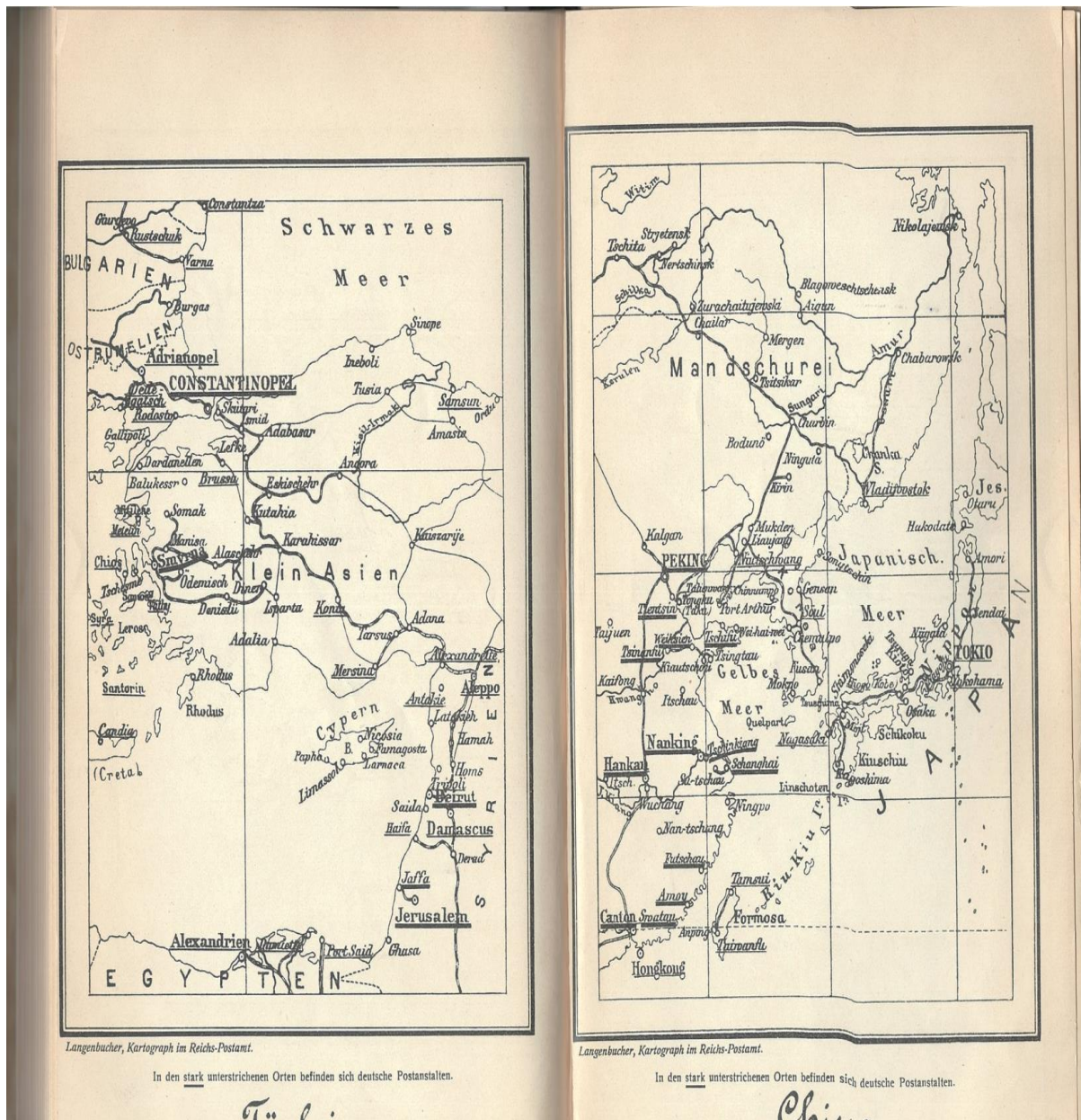
⁷⁵⁹ Post Schweiz-Département, FM 101838.

EK-3. Bern Kongresi Hatıra Fotoğrafi⁷⁶⁰

⁷⁶⁰ 17 Eylül 1874 tarihinde, iletişim tarihinin önemli bir dönüm noktasını simgeleyen uluslararası posta buluşması olan Bern Kongresi dolayısıyla farklı ülkelerden gelen temsilcilerin fotoğraflarının çekilmesi ve böylelikle tüm delegelerin yer alacağı bir kongre hatıratının oluşturulması düşüncesi gündeme gelmiştir. Ekte yer verilen görselin arka planı bu şekildedir. Bilgi için bkz. Post Schweiz-Département, 17 Octobre 1874, 224/109, FM 101144.

EK-4. Osmanlı Topraklarındaki Alman Posta Merkezleri Haritası⁷⁶¹

⁷⁶¹ Max Andersch, *Die Deutsche Post in der Türkei, in China und in Marokko unter besonderer Berücksichtigung der anderen fremden Postanstalten in diesen Ländern*, Berlin, R. v. Deckers Verlag G. Schenck, 1912.

EK-5. Osmanlı Devleti'nin Bern Posta Sözleşmesi'ne İlişkin İcra Bildirimi⁷⁶²

Fm 102429

Administration Imp. des Télégraphes et Postes Constantinople, le 30 Juin 1875.

DIRECTION GÉNÉRALE

Division Secrétariat

7 JUIL 75
663. 169

N° 445. Monsieur le Directeur Général.

Réponse annuée N° 11

Indiquer dans la réponse le N^o et la date de la présente.

Objet, Conformément aux dispositions de l'Article 1er du Règlement de détail et d'ordre p l'exécution du traité concernant la création d'une Union Générale des Postes, conclue à la 9 octobre 1874, j'ai l'honneur de vous a-
ccuser que les taxes adoptées en Turquie pour les correspondances échangées avec les pays faisant partie de l'Union, ont été fixées par port simple comme suit :

50 paras pour les lettres affranchies.
100 paras pour les lettres non affranchies.
20 paras pour les imprimés, les échantillons et les papiers d'affaires.
20 paras pour les cartes-correspondances.
40 paras pour les récépissés de retour.

Le port d'une lettre ou objet re-
mandé est le double du port ordinaire.

La surtaxe qui sera perçue sur les lettres destinées à un pays au delà d'un parcours de 300 milles marins est de 30 paras pour chaque 15 grammes.

La surtaxe pour le même cas sera de 10 paras pour les journaux, imp

⁷⁶² Post Schweiz-Département, 7 Juillet 1875, 663/169, FM 101429-FM 102430, Administration des Postes et Télégraphes Ottomanes, Direction Générale, No. 445, Constantinople, 30 Juin 1875.

Fm 102430

papiers d'affaires etc et pour chaque 15 gram

Pour ce qui concerne les prix de transport territoriaux à bénéficier aux pays tiers, en vertu de l'art. 10, la bourgeoisie se prendra à ceux spécifiés par ce même article soit de 2 francs par Kilogramme de lettres et 25 centimes par Kilogrammes d'imprime

Lorsque le cas le comportera, cette taxe sera doublée pour les pays qui adopteront la double taxe.

Le para. équivaut, comme valeur monétaire, à 2 centimes de la monnaie de France.

Veuillez agréer, Monsieur le Directeur Général, l'assurance de ma haute considération.

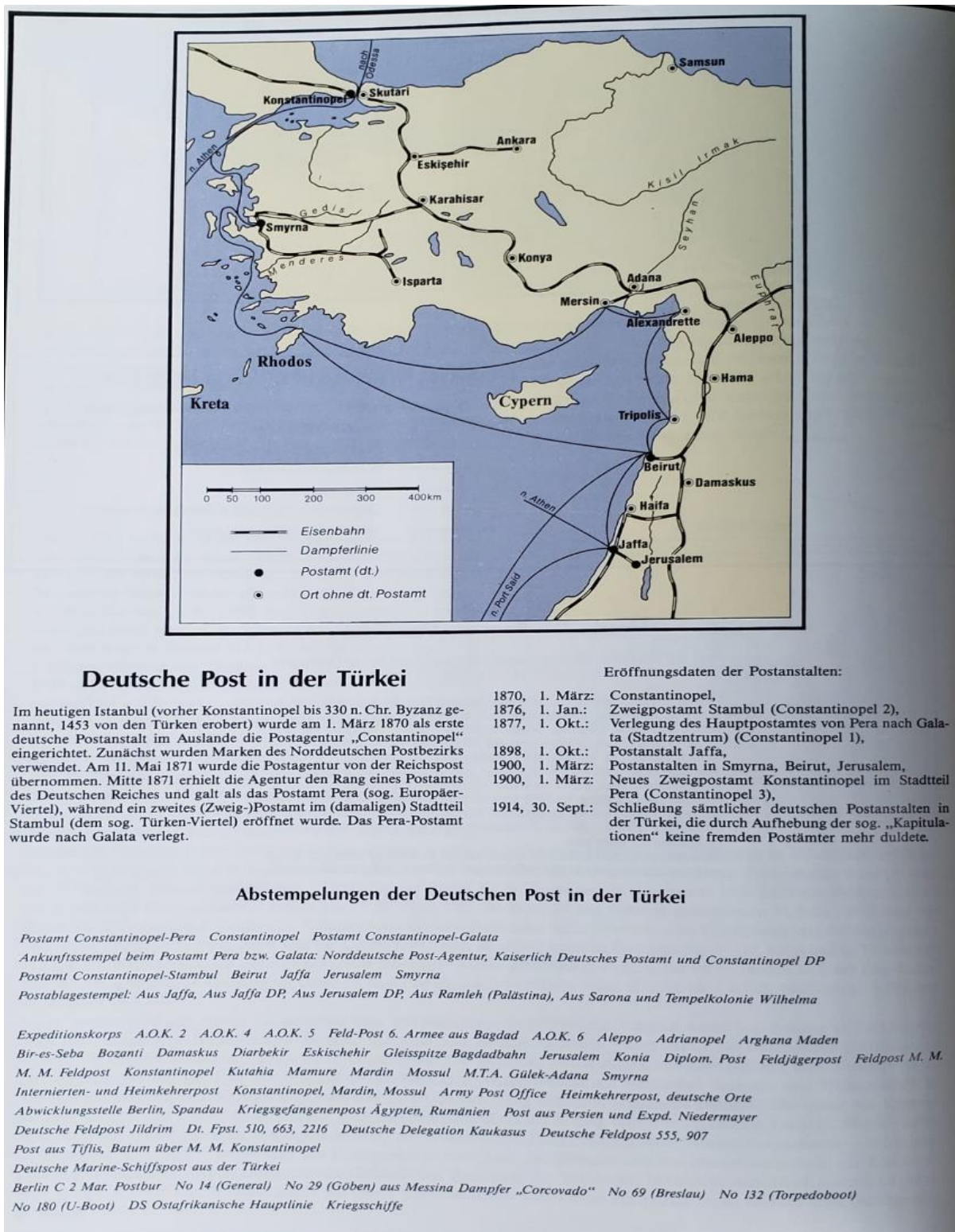
Le Directeur Général

Palmer

Le Secrétaire, Chef de Division

Girildung

EK-6. Osmanlı Devleti'nde Alman Posta Ofisleri Haritası⁷⁶³

⁷⁶³ Hans-Henning Gerlach, *Michel-Atlas zur Deutschland-Philatelie*, Schwaneberger Verlag, München, 1995, s. 62.

Saïd furent dotés de timbres surchargés à leur nom. Ce sont ces émissions particulières que nous allons étudier.

Castellorizo

Voici la véridique histoire philatélique d'un simple bureau de poste français, installé le 24 décembre 1915 par notre base navale d'Orient dans une île minuscule qui, à quelques 28 kilomètres de Rhodes, mire dans les eaux glauques de la mer Ionienne les minarets de son église orthodoxe.

Il a pu se flatter, pendant longtemps, de troubler le sommeil

Pays sous mandat et anciens bureaux français en Orient.

de pas mal de collectionneurs désireux d'acquérir les 51 timbres qu'il émit, en trois temps, au cours de l'année 1920.

Avant cette date, les marins, usagers de ce bureau, utilisaient sans surcharge particulière les vignettes du Levant français dont les bureaux voisins de Rhodes les approvisionnaient. Les vague-mestres se contentaient d'oblitérer les timbres apposés sur les correspondances au moyen d'un cachet en caoutchouc.

En trois mois — juin-août 1920 — le gouvernement français, représenté à Castellorizo par un officier de marine, fit paraître trois émissions spéciales : les timbres du Levant français (type

⁷⁶⁴ Oswald Durand, *Les Timbres des Colonies Françaises*, imprime par Payot, Paris, 1943, s. 25

765

353

EK-9. Bern Kongresi'nin Toplandığı ve Posta Sözleşmesi'nin İmzalandığı Bina⁷⁶⁶

⁷⁶⁶ <https://www.post.ch/en/about-us/profile/history>. Erişim: 21 Nisan 2021.

EK-10. 1863 Paris Posta Konferansı Davet Mektubu⁷⁶⁷

“UNITED STATES OF AMERICA,
“POST OFFICE DEPARTMENT,
“WASHINGTON, August 4, 1862.

“Sir: Many embarrassments to foreign correspondence exist in this and probably in other postal departments which can be remedied only by international concert of action. The difference in postal principles, as well as postal details of arrangement in the several countries of both continents contributes to this result. Great diversity of rates prevail between the same points, in some instances as many as six different rates according to the route of transit. Mistakes are perpetually recurring, arising from the complexity of present arrangements, and operate to the serious delay and expense of correspondents.

“For want of such general concert of action as above mentioned, difficulties frequently present themselves which prevent separate postal arrangements desired by this and any other national post department, where the mail traverses an intermediate country or postal line of conveyance.

“Without entering into details, it is evident that the international adjustment of a common basis for direct correspondence, and for intermediate land and ocean transit, and for an international registry system, and for the exchange of printed mail matter, is clearly of the first importance to the commercial and social intercourse between this and other nations.

“It is believed that a conference between fit representatives delegated by the several post departments of the principal corresponding countries of Europe and America, and to meet at some convenient point in Europe, would greatly facilitate the postal arrangements in which they are respectively interested. The practical knowledge of details necessary, and the special character of the interests involved indicate the propriety of a conference between postal representatives to arrange the proposition of improvement, rather than to submit them to the usual and more dilatory course of diplomacy between each two countries. The ramifications of the postal system, also, embracing so many countries, seem to require a general concurrence of action.

“To this end I respectfully request that you will invite the attention of foreign administrations to this subject, requesting their co-operation in the proposed conference, and ascertaining the time and place which would be the most acceptable for that purpose, there to take into consideration the following subjects and any others which either department shall in writing propose. The powers of the postal representatives, it is presumed, will be limited to discussion and recommendation of measures of the adoption of their respective administrations.

“Attention is especially called to the following topics of international concern:

“1. A uniform standard weight for the single rate of written correspondence.

“2. A uniform standard for adjusting postal rates on printed correspondence exchanged.

“3. Uniformity of rates to destination, by whatever route of intermediate transit.

“4. Uniform conditions of prepayment, either compulsory or optional; or, if optional, a double rate when not prepaid.

“5. A uniform scale for the increase of rates.

⁷⁶⁷ Francis C. Huebner, *Our Postal System, Records of the Colombia Historical Society*, Compiled by the Committee on Publication and the Recording Secretary, Volume 9, Washington, 1906, s. 161-163.

“6. Whether each country may collect and retain the postage collected by it, whether compulsory or optionally prepaid, or remaining unpaid, thus avoiding accounts except for intermediate transit postal charges.

“7. Transit postal charges overland, by intermediate countries, to be established on a uniform basis, and accounted for by the ounce by the dispatching country, on matter transmitted in closed bags or otherwise.

“8. The same proposition for ocean transit in closed bags or otherwise.

“9. The disposition to be made of all letters not delivered in the country of destination.

“10. A uniform international system for the registration of letters, and postal charges therefor.

“11. Classification of printed matter which may be transmitted by mail, and the right reserved by each country in respect thereto.

“12. The right reserved by each country in respect to the route of transit of correspondence dispatched by it.

“13. The practicability of an international limited money order system.

“14. Such other topics of postal importance as may be offered to the consideration of the conference by either national post department.

“I have the honor to be, very respectfully, your obedient servant,

“M. BLAIR.

“Hon. William H. Seward,

“Secretary of State.”

Fm 101747

A.

General Post-Union.

Art. 1.

*The States which are parties
to the present treaty shall form
with respect to the reciprocal
interchange of correspondence
between their Post-Offices one
territory. They shall be designa-
ted by the common name:*

„General Post-Union.”

⁷⁶⁸ Post Schweiz-Département, FM 101747 – FM 101763.

Fm 101748

Art. 2.

The stipulations of this treaty shall extend to letters, post-cards, newspapers and other printed matter as well as to patterns and samples of goods, and commercial documents, whether originating in one of the states of the Union and intended for another of them, or exchanged with countries, lying beyond the Union, provided that not fewer than two of the territories of the contracting parties are concerned in their conveyance.

Fm 101749

Art: 3

Subject to future arrangements as to the introduction of a general uniform postage, each state, taking part in this treaty, shall have the right of fixing the uniform rate for all letters to and from another state of the Union, the postage on which is levied within its own territory.

It is understood, however, that in such case the postage shall not exceed the following amounts:

For a paid single letter:

3 Groschen - 4 Pence - 40 Centimes.

For an unpaid single letter:

6 Groschen - 8 Pence - 80 Centimes.

Postcards must be prepaid; the postage to be the same as for ordinary paid letters.

If letters are forwarded by sea for a distance exceeding 300 knots, then an additional postage may be charged, to cover the expenses incurred, but such sea-postage shall not exceed

2 Groschen - 2 Pence - 20 Centimes for each single letter, whether paid or unpaid.

Fm 101750

Art. 4.

The postage on newspapers and printed matter as well as on patterns and samples of goods and commercial documents, which are in accordance with the regulations of the country of their origin, shall be fixed by each state whenever such articles are intended to be sent to other countries of the Union and are posted within its own territory.

The minimum rate of such uniform postage shall however be

$\frac{3}{4}$ Groschen,

1 Penny.

10 Centimes.

For the conveyance of such articles by sea, for a distance exceeding 300 knots, a charge, to cover the additional cost, may be added to the postage of each separate article sent; but this additional charge shall not exceed the rates above mentioned.

It

Fm 101751

*It is understood that the said
objects must be sent simply fol-
ded or in a cover open at the
ends or sides; they may not con-
tain any letter or any communi-
cation having the character of
a personal correspondence.*

Fm 101752

Art: 5.

The objects enumerated in Art. 2.
may be registered.

Registered articles must be prepaid.
The rate of prepayment shall be fixed
according to the stipulations of articles
3. and 4.

The registration fee as well as the
fee for a return acknowledgment
shall not exceed those rates which
are fixed for the same in the terri-
tory of the country from which they
are sent.

In case of the loss of a registered
article the Office in whose territory or
on whose sea-route the loss has ta-
ken place or the trace of the missing
article has been lost, shall pay,
except the cases of force majeure
a compensation of

40 Reichsmark

2 Pounds Sterling or

50 Francs

to the sender or at his request to
the consignee provided, that accor-
ding to the laws of the country the
said

Fm 101753

said Office, would be responsible
for the loss of registered articles,
posted for interior transmission.

All claims for compensation must
be made within a year from the
day of posting.

An exchange of letters with a
declaration of contents and of mo-
ney-orders shall form the subject
of further regulations between the
contracting parties of the Union
or any States amongst themselves.

Fm 101754

Art. 6.

The rates of postage shall be paid by the sender by means of postage stamps actually in use in the country from whence the articles are sent.

Articles which are insufficiently prepaid shall be charged as unpaid letters, the value of the stamps used being first deducted. Newspapers unpaid or insufficiently prepaid shall not be forwarded at all.

Fm 101755

Art. 7.

No supplementary postage shall be charged on objects re-sent within the interior of the Union.

Nevertheless in the case of an article passing from the interior of one State in the Union into the interior of another State belonging thereto, the Office of the country of destination may tax the article with its interior postage.

Fm 101756

Art. 8.

*There shall be no exemptions
from payment of postage or any
reductions thereof.*

*All communications relating
to the Postal service shall be
forwarded without charge.*

Fm 101757

Art: 9.

Each Post Office, shall keep the entire amount of postage and fees collected in its territory.

No transit postage of any kind shall be paid for the transit of open or closed mails through the territory of the Postal-Union states.

All Post-Offices of the Union may in their intercourse with each-other deliver their correspondence to inter-lying territories in open mails or in closed mails as necessity or choice may dictate.

There shall be, however, an obligation to make use of closed mails, if according to the declaration of the transit Office, the quantity of correspondence should be such as to aggravate the operations of the intermediate Office.

If the transmission or other postal manipulation of the mails exchanged should occasion extra expense to the State through which they pass, such expenses will on application being made

Fm 101758

made and vouchers produced, be repaid by the sending Post-Office.

In case such expenses result from the simultaneous conveyance of the despatches of two or more Union Post-Offices, the latter will compensate the transit-country pro rata according to the service rendered to each.

It is understood, that no compensation whatever shall be demanded by the transit-country for the conveyance of closed mails which do not occupy a space exceeding 3 metres cube, even in the case of their giving rise to an extra expense.

The quickest routes at the command of the Post-Offices are always to be chosen.

When the speed by different routes is the same, the sending Post-Office determines the route which the despatches are to take.

Fm 101759

Art. 10.

Such members of the Postal Union as maintain direct postal communications with the states remaining at first out of the Postal Union may conclude treaties with those states, to which, on condition of corresponding reciprocity, the advantages of the present convention, may be offered for the whole extent of the Postal-Union.

The postage of the correspondence to and from countries out of the Union are to be divided equally between the country of the Union through which such correspondence enters from abroad, and the country of the Union to which it is sent, or - vice-versa - between the country of the Union, from which the correspondence is sent, and the country of the Union through which it passes into a foreign country.

Territories within the Union may also conclude treaties on these conditions with countries lying beyond the Union, in order to establish a direct postal interchange.

Fm 101760

Art. 11.

The regulation of the frontier postal relations and frontier-taxes, the settlement and bonification of the sea-postage rates, the arrangement of the course of business, of the system of accounts and of other details and technical matters shall form the subject of an administrative agreement between the Post Offices concerned.

Such regulations however may be modified by common agreement at any time.

Fm 101761

Art. 18.

The stipulations of the present treaty neither affect the internal legislation of each country nor do they restrict the right of the contracting parties to conclude treaties and to establish smaller unions amongst themselves for the further advancement of postal intercourse.

Consequently the present convention shall be in no way prejudicial to any postal confederation already existing between any states as far as the terms agreed upon for their postal interchanges are concerned.

Fm 101762

Art: 12

In case a difference of opinion as to the interpretation of the present treaty should arise between two or more members of the Union on which they cannot agree, the matter shall be decided by a Court of arbitration composed of members of the Union having no interest in the question at issue, each Office concerned naming one member.

The Court of arbitration shall decide by the absolute majority of votes. In case, the Court of arbitration should consist of an even number of members it shall choose another Office, unconcerned in the matter who shall have the casting vote.

Fm 101763

Art. 14.

For the further completion of the Union, the introduction of general improvements and the discussion of the common affairs, a conference of plenipotentiaries from the parties to the treaty shall meet at least every third year.

At this conference each state shall have a vote. The vote of a state not wishing to send a plenipotentiary may be transferred to any other state.

The place of each following conference shall be chosen by the sitting conference.

No alteration of the stipulations of this treaty relating to rates of postage and the free transit of mails shall be made without an unanimous vote of the members of the Union.

TRAITÉ

CONCERNANT

LA CRÉATION D'UNE UNION GÉNÉRALE DES POSTES,

conclu entre

*l'Allemagne, l'Autriche-Hongrie, la Belgique, le Danemark, l'Égypte, l'Espagne
les États-Unis d'Amérique, la France, la Grande-Bretagne, la Grèce, l'Italie,
le Luxembourg, la Norvège, les Pays-Bas, le Portugal, la Roumanie, la
Russie, la Serbie, la Suède, la Suisse et la Turquie.*

Les soussignés, plénipotentiaires des Gouvernements des pays ci-dessus énumérés, ont d'un commun accord, et sous réserve de ratification, arrêté la Convention suivante :

ARTICLE 1.

Les pays entre lesquels est conclu le présent traité formeront, sous la désignation de *Union générale des postes*, un seul territoire postal pour l'échange réciproque des correspondances entre leurs bureaux de poste.

ART. 2.

Les dispositions de ce traité s'étendront aux lettres, aux cartes-correspondance, aux livres, aux journaux et autres imprimés, aux échantillons de marchandises et aux papiers d'affaires originaires de l'un des pays de l'Union et à destination d'un autre de ces pays. Elles s'appliqueront également à l'échange postal des objets ci-dessus entre les pays de l'Union et les pays étrangers à l'Union toutes les fois que cet échange emprunte le territoire de deux des parties contractantes au moins.

⁷⁶⁹ Documents Du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874, s. 139-140.

ART. 3.

La taxe générale de l'Union est fixée à 25 centimes pour la lettre simple affranchie.

Toutefois, comme mesure de transition; il est réservé à chaque pays, pour tenir compte de ses convenances monétaires ou autres, la faculté de percevoir une taxe supérieure ou inférieure à ce chiffre, moyennant qu'elle ne dépasse pas 32 centimes et ne descende pas au-dessous de 20 centimes.

Sera considérée comme lettre simple toute lettre dont le poids ne dépasse pas 15 grammes. La taxe des lettres dépassant ce poids sera d'un port simple par 15 grammes ou fraction de 15 grammes.

Le port des lettres non affranchies sera le double de la taxe du pays de destination pour les lettres affranchies.

L'affranchissement des cartes-correspondance est obligatoire. Leur taxe est fixée à la moitié de celle des lettres affranchies, avec faculté d'arrondir les fractions.

Pour tout transport maritime de plus de 300 milles marins dans le ressort de l'Union, il pourra être ajouté au port ordinaire une surtaxe qui ne pourra pas dépasser la moitié de la taxe générale de l'Union fixée pour la lettre affranchie.

ART. 4.

La taxe générale de l'Union pour les papiers d'affaires, les échantillons de marchandises, les journaux, les livres brochés ou reliés, les brochures, les papiers de musique, les cartes de visite, les catalogues, les prospectus, annonces et avis divers, imprimés, gravés, lithographiés ou autographiés, ainsi que les photographies, est fixée à 7 centimes pour chaque envoi simple.

Toutefois, comme mesure de transition, il est réservé à chaque pays, pour tenir compte de ses convenances monétaires ou autres, la faculté de percevoir une taxe supérieure ou inférieure à ce chiffre, moyennant qu'elle ne dépasse pas 11 centimes et ne descende pas au-dessous de 5 centimes.

Sera considéré comme envoi simple tout envoi dont le poids ne dépasse pas 50 grammes. La taxe des envois dépassant ce poids sera d'un port simple par 50 grammes ou fraction de 50 grammes.

Pour tout transport maritime de plus de 300 milles marins dans le ressort de l'Union, il pourra être ajouté au port ordinaire une surtaxe qui ne pourra pas dépasser la moitié de la taxe générale de l'Union fixée pour les objets de cette catégorie.

Le poids maximum des objets mentionnés ci-dessus est fixé à 250 grammes pour les échantillons et à 1000 grammes pour tous les autres.

Est réservé le droit du Gouvernement de chaque pays de l'Union de ne pas effectuer sur son territoire le transport et la distribution des objets désignés dans le présent article, à l'égard desquels il n'aurait pas été satisfait aux lois, ordonnances et décrets qui règlent les conditions de leur publication et de leur circulation.

ART. 5.

Les objets désignés dans l'article 2 pourront être expédiés sous recommandation. Tout envoi recommandé doit être affranchi.

Le port d'affranchissement des envois recommandés est le même que celui des envois non recommandés.

La taxe à percevoir pour la recommandation et pour les avis de réception ne devra pas dépasser celle admise dans le service interne du pays d'origine.

En cas de perte d'un envoi recommandé et sauf le cas de force majeure, il sera payé une indemnité de 50 francs à l'expéditeur ou, sur la demande de

celui-ci, au destinataire, par l'Administration dans le territoire ou dans le service maritime de laquelle la perte a eu lieu, c'est-à-dire où la trace de l'objet a disparu, à moins que, d'après la législation de son pays, cette Administration ne soit pas responsable pour la perte d'envois recommandés à l'intérieur.

Le paiement de cette indemnité aura lieu dans le plus bref délai possible et, au plus tard, dans le délai d'un an, à partir du jour de la réclamation.

Toute réclamation d'indemnité est prescrite, si elle n'a pas été formulée dans le délai d'un an, à partir de la remise à la poste de l'envoi recommandé.

ART. 6.

L'affranchissement de tout envoi quelconque ne peut être opéré qu'au moyen de timbres-poste ou d'enveloppes timbrées valables dans le pays d'origine.

Il ne sera pas donné cours aux journaux et autres imprimés non affranchis ou insuffisamment affranchis. Les autres envois non affranchis ou insuffisamment affranchis seront taxés comme lettres non affranchies, sauf déduction, s'il y a lieu, de la valeur des enveloppes timbrées ou des timbres-poste employés.

ART. 7.

Aucun port supplémentaire ne sera perçu pour la réexpédition d'envois postaux dans l'intérieur de l'Union.

Seulement, dans le cas où un envoi du service interne de l'un des pays de l'Union entrerait, par suite d'une réexpédition, dans le service d'un autre pays de l'Union, l'Administration du lieu de destination ajoutera sa taxe interne.

ART. 8.

Les correspondances officielles relatives au service des postes sont exemptes du port. Sauf cette exception, il n'est admis ni franchise, ni modération de port.

ART. 9.

Chaque Administration gardera en entier les sommes qu'elle aura perçues en vertu des articles 3, 4, 5, 6 et 7 ci-dessus. En conséquence, il n'y aura pas lieu de ce chef à un décompte entre les diverses Administrations de l'Union.

Les lettres et les autres envois postaux ne pourront, dans le pays d'origine comme dans celui de destination, être frappés à la charge des expéditeurs ou des destinataires, d'aucune taxe ni d'aucun droit postal autres que ceux prévus par les articles sus-mentionnés.

ART. 10.

La liberté du transit est garantie dans le territoire entier de l'Union.

En conséquence, il y aura pleine et entière liberté d'échange, les diverses Administrations postales de l'Union pouvant s'expédier réciproquement, en transit par les pays intermédiaires, tant des dépêches closes que des correspondances à découvert, suivant les besoins du trafic et les convenances du service postal.

Les dépêches closes et les correspondances à découvert doivent toujours être dirigées par les voies les plus rapides dont les Administrations postales disposent.

Lorsque plusieurs routes présentent les mêmes conditions de célérité, l'Administration expéditrice a le choix de la route à suivre.

Il est obligatoire d'expédier en dépêches closes toutes les fois que le nombre des lettres et autres envois postaux est de nature à entraver les opérations du bureau réexpéditeur, d'après les déclarations de l'Administration intéressée.

L'Office expéditeur paiera à l'Administration du territoire de transit une bonification de 2 francs par kilogramme pour les lettres et de 25 centimes par kilogramme pour les envois spécifiés à l'art. 4, poids net, soit que le transit ait lieu en dépêches closes, soit qu'il se fasse à découvert.

Cette bonification peut être portée à 4 francs pour les lettres et à 50 centimes pour les envois spécifiés à l'art. 4, lorsqu'il s'agit d'un transit de plus de 750 kilomètres sur le territoire d'une même Administration.

Il est entendu toutefois que partout où le transit est déjà actuellement gratuit ou soumis à des taxes moins élevées, ces conditions seront maintenues.

Dans les cas où le transit aurait lieu *par mer* sur un parcours de plus de 300 milles marins dans le ressort de l'Union, l'Administration par les soins de laquelle ce service maritime est organisé aura droit à la bonification des frais de ce transport.

Les membres de l'Union s'engagent à réduire ces frais dans la mesure du possible. La bonification que l'Office qui pourvoit au transport maritime pourra réclamer de ce chef de l'Office expéditeur ne devra pas dépasser 6 francs 50 centimes par kilogramme pour les lettres, et 50 centimes par kilogramme pour les envois spécifiés à l'article 4, (poids net).

Dans aucun cas ces frais ne pourront être supérieurs à ceux bonifiés maintenant. En conséquence, il ne sera payé aucune bonification sur les routes postales maritimes où il n'en est pas payé actuellement.

Pour établir le poids des correspondances transitant, soit en dépêches closes, soit à découvert, il sera fait à des époques qui seront déterminées d'un commun accord une statistique de ces envois pendant deux semaines. Jusqu'à révision, le résultat de ce travail servira de base aux comptes des Administrations entre elles.

Chaque Office pourra demander la révision :

- 1° En cas de modification importante dans le cours des correspondances ;
- 2° A l'expiration d'une année après la date de la dernière constatation.

Les dispositions du présent article ne sont pas applicables à la Malle des Indes, ni aux transports à effectuer à travers le territoire des Etats-Unis d'Amérique par les chemins de fer entre New-York et San-Francisco. Ces services continueront à faire l'objet d'arrangements particuliers entre les Administrations intéressées.

ART. 11.

Les relations des pays de l'Union avec des pays étrangers à celle-ci seront régies par les conventions particulières qui existent actuellement ou qui seront conclues entre eux.

Les taxes à percevoir pour le transport au-delà des limites de l'Union seront déterminées par ces conventions; elles seront ajoutées, le cas échéant, à la taxe de l'Union.

En conformité des dispositions de l'article 9, la taxe de l'Union sera attribuée de la manière suivante:

1° L'Office expéditeur de l'Union gardera en entier la taxe de l'Union pour les correspondances affranchies à destination des pays étrangers.

2° L'Office destinataire de l'Union gardera en entier la taxe de l'Union pour les correspondances non affranchies originaires des pays étrangers.

3° L'Office de l'Union qui échange des dépêches closes avec des pays étrangers gardera en entier la taxe de l'Union pour les correspondances affranchies originaires des pays étrangers et pour les correspondances non affranchies à destination des pays étrangers.

Dans les cas désignés sous les N°s 1, 2 et 3, l'Office qui échange les dépêches n'a droit à aucune bonification pour le transit. Dans tous les autres cas, les frais de transit seront payés d'après les dispositions de l'art. 10.

ART. 12.

Le service des lettres avec valeur déclarée et celui des mandats de poste feront l'objet d'arrangements ultérieurs entre les divers pays ou groupes de pays de l'Union.

ART. 13.

Les Administrations postales des divers pays qui composent l'Union sont compétentes pour arrêter d'un commun accord, dans un règlement, toutes les mesures d'ordre et de détail nécessaires en vue de l'exécution du présent traité. Il est entendu que les dispositions de ce règlement pourront toujours être modifiées d'un commun accord entre les Administrations de l'Union.

Les différentes Administrations peuvent prendre entre elles les arrangements nécessaires au sujet des questions qui ne concernent pas l'ensemble de l'Union, comme le règlement des rapports à la frontière, la fixation de rayons limitrophes avec taxe réduite, les conditions de l'échange des mandats de poste et des lettres avec valeur déclarée, etc. etc.

ART. 14.

Les stipulations du présent traité ne portent ni altération à la législation postale interne de chaque pays, ni restriction au droit des parties contractantes de maintenir et de conclure des traités, ainsi que de maintenir et d'établir des unions plus restreintes en vue d'une amélioration progressive des relations postales.

ART. 15.

Il sera organisé, sous le nom de Bureau international de l'Union générale des postes, un office central qui fonctionnera sous la haute surveillance d'une Administration postale désignée par le Congrès, et dont les frais seront supportés par toutes les Administrations des Etats contractants.

Ce bureau sera chargé de coordonner, de publier et de distribuer les renseignements de toute nature qui intéressent le service international des postes, d'émettre, à la demande des parties en cause, un avis sur les questions litigieuses, d'instruire les demandes de modification au règlement d'exécution, de notifier les changements adoptés, de faciliter les opérations de la comptabilité internationale, notamment dans les relations prévues à l'art. 10 ci-dessus et, en général, de procéder aux études et aux travaux dont il serait saisi dans l'intérêt de l'Union postale.

ART. 16.

En cas de dissentiment entre deux ou plusieurs membres de l'Union relativement à l'interprétation du présent traité, la question en litige devra être réglée par jugement arbitral; à cet effet, chacune des Administrations en cause choisira un autre membre de l'Union qui ne soit pas intéressé dans l'affaire.

La décision des arbitres sera donnée à la majorité absolue des voix.

En cas de partage des voix, les arbitres choisiront, pour trancher le différend, une autre Administration également désintéressée dans le litige.

ART. 17.

L'entrée dans l'Union des pays d'outre-mer n'en faisant pas encore partie sera admise aux conditions suivantes:

1° Ils déposeront leur déclaration entre les mains de l'Administration chargée de la gestion du Bureau international de l'Union.

2° Ils se soumettront aux stipulations du traité de l'Union, sauf entente ultérieure au sujet des frais de transport maritime.

3° Leur adhésion à l'Union doit être précédée d'une entente entre les Administrations ayant des conventions postales ou des relations directes avec eux.

4° Pour amener cette entente, l'Administration gérante convoquera, le cas échéant, une réunion des Administrations intéressées et de l'Administration qui demande l'accès.

5° L'entente établie, l'Administration gérante en avisera tous les membres de l'Union générale des postes.

6° Si dans un délai de six semaines, à partir de la date de cette communication, des objections ne sont pas présentées, l'adhésion sera considérée comme accomplie et il en sera fait communication par l'Administration gérante à l'Administration adhérente. — L'adhésion définitive sera constatée par un acte diplomatique entre le Gouvernement de l'Administration gérante et le Gouvernement de l'Administration admise dans l'Union.

ART. 18.

Tous les trois ans au moins, un Congrès de plénipotentiaires des pays participant au traité sera réuni en vue de perfectionner le système de l'Union, d'y introduire les améliorations jugées nécessaires et de discuter les affaires communes.

Chaque pays a une voix.

Chaque pays peut se faire représenter, soit par un ou par plusieurs délégués, soit par la délégation d'un autre pays.

Toutefois, il est entendu que le délégué ou les délégués d'un pays ne pourront être chargés que de la représentation de deux pays, y compris celui qu'ils représentent.

La prochaine réunion aura lieu à Paris en 1877.

Toutefois, l'époque de cette réunion sera avancée, si la demande en est faite par le tiers au moins des membres de l'Union.

ART. 19.

Le présent traité entrera en vigueur le 1er Juillet 1875.

Il est conclu pour trois ans à partir de cette date. Passé ce terme, il sera considéré comme indéfiniment prolongé, mais chaque partie contractante aura le droit de se retirer de l'Union, moyennant un avertissement donné une année à l'avance.

ART. 20.

Sont abrogées, à partir du jour de la mise à exécution du présent traité, toutes les dispositions des traités spéciaux conclus entre les divers pays et Administrations, pour autant qu'elles ne seraient pas conciliables avec les termes du présent traité et sans préjudice des dispositions de l'art. 14.

Le présent traité, sera ratifié aussitôt que faire se pourra et, au plus tard, trois mois avant la date de sa mise à exécution. Les actes de ratification seront échangés à Berne.

En foi de quoi les plénipotentiaires des Gouvernements des pays ci-dessus énumérés l'ont signé à BERNE, le 9 Octobre 1874.

Pour l'Allemagne:
Stephan.
Günther.
Pour l'Autriche:
Le Baron de Kolbensteiner.
Pilhal.
Pour la Hongrie:
M. Gervay.
P. Heim.
Pour la Belgique:
Fassiaux.
Vinchent.
J. Gife.
Pour le Danemark:
Fenger.
Pour l'Egypte:
Muzzi-Bey.
Pour l'Espagne:
Angel Mansi.
Emilio-C. de Navasques.

Pour les Etats-Unis d'Amérique:
Joseph-H. Blackfan.
Pour la France:

Pour la Grande-Bretagne:
W.-J. Page.
Pour la Grèce:
A. Mansolas.
A. H. Bétant.
Pour l'Italie:
Tantesio.
Pour le Luxembourg:
V. de Roëbe.
Pour la Norvège:
C. Oppen.
Pour les Pays-Bas:
Hofstede.
B. Sweerts de Landas-Wyborgh.

Pour le Portugal:
Eduardo Lessa.
Pour la Roumanie:
George-F. Lahovari.
Pour la Russie:
Baron Velho.
Georges Poggenpohl.
Pour la Serbie:
Mladen-Z. Radojkovitch.
Pour la Suède:
W. Roos.
Pour la Suisse:
Eugène Borel.
Næff.
Dr J. Heer.
Pour la Turquie:
Yanco Macridi.

EK-13. Osmanlı Devleti'nin Bern Kongre Deklarasyonu⁷⁷⁰

Le délégué de la Turquie, Yanco Effendi MACRIDİ, fait la déclaration suivante:

„*Messieurs*,

« Avant d'aborder la discussion générale sur le projet de convention, je prendrai la liberté de faire connaître qu'il est d'un intérêt capital pour le Gouvernement Impérial Ottoman d'exposer devant cette honorable et imposante assemblée une question sur laquelle je me permettrai d'appeler sa bienveillante attention.

« Après l'admirable discours d'ouverture prononcé si éloquemment hier dans cette enceinte par notre très honorable Président, il serait presque superflu que je vinsse de mon côté exposer jusqu'à quel point est humanitaire le but qui nous réunit ici, combien est civilisatrice l'œuvre à laquelle nous allons bientôt consacrer nos travaux, et enfin que de facilités et d'avantages procurera une convention postale universelle dans les rapports de service internationaux des différents Etats. Aussi, je n'en doute pas, tous les Gouvernements ont dû se féliciter de cette excellente idée d'une Union générale postale. Mais le Gouvernement Ottoman doit tout particulièrement savoir gré tant au Gouvernement qui, le premier, a pris cette admirable initiative, qu'à celui de la Confédération helvétique qui a bien voulu offrir à ce Congrès son hospitalité si bienveillante et si fraternelle, car il était persuadé qu'un tel acte international et universel aura aussi pour conséquence naturelle la suppression définitive et totale de certaines anomalies malheureusement aussi nombreuses

que regrettables, qui existent en Orient par rapport au service postal. C'est aussi pourquoi le Gouvernement ottoman a été des premiers pour accueillir favorablement et avec une vive satisfaction la proposition qui lui a été faite pour la réunion, à Berne, d'un Congrès international postal.

⁷⁷⁰ Documents Du Congrès Postal International réuni à Berne du 15 Septembre au 9 Octobre 1874, Procès-verbal De La Première Séance Du Congrès Postal International – Séance Du 16 Septembre 1874, s. 20-22.

„*Messieurs,*

« Dans la suite et quand le moment opportun se présentera, je me ferai un devoir d'exposer d'une manière plus précise et plus détaillée, disons même plus accentuée, s'il le fallait, en quoi consistent ces anomalies en matière postale, car je suppose qu'il y en a beaucoup d'entre vous qui ignorent complètement ce qui se passe en Orient par rapport au service postal. Qu'il me soit permis pour le moment de dire simplement que non-seulement le service postal intérieur de la Turquie n'est pas, comme cela se passe dans tous les autres pays, exploité exclusivement par le Gouvernement local, mais, ce qui est encore bien plus étonnant, que ce Gouvernement ne participe en rien à l'exploitation et à l'administration du service postal international. Des anomalies semblables existaient précédemment dans deux autres pays de l'Orient, mais elles ont été successivement abolies. C'est là un précédent que nous ne saurions trop invoquer et nous espérons que le moment est enfin venu pour que ces mêmes anomalies disparaissent également pour notre Administration. Il ne saurait d'ailleurs se présenter une occasion plus propice et plus favorable pour résoudre définitivement cette question. En effet cette assemblée, composée d'hommes remarquables de différents pays qui, par leur compétence et leur spécialité constituent une vraie autorité en matière postale, cette assemblée, dis-je, pourra mieux que toute autre réunion donner à cette affaire la solution la plus juste et la plus convenable, et chacun de vous, Messieurs, pourrait au besoin, je pense, éclairer son Gouvernement sur l'inopportunité de maintenir plus longtemps en Orient l'ancien système, au préjudice manifeste des droits et des intérêts matériels de notre pays, et surtout, comme je pourrais fort bien le démontrer, au préjudice de l'intérêt tant moral que matériel de ces mêmes pays qui entretiennent des bureaux de poste sur un territoire étranger, et qui par cela même portent, sans le vouloir, des entraves et des difficultés à l'amélioration et à l'organisation complètes de notre service postal.

« En second lieu, le Gouvernement ottoman, quoiqu'il eût pu déjà, dans le plein exercice de ses droits, trancher seul la question et faire cesser de suite un état de choses aussi anormal, ne l'a pas fait cependant, parce qu'il tient beaucoup à ce que cette affaire soit terminée à l'amiable et du consentement de toutes les Administrations qui y sont intéressées, car il ne désire rien tant que d'entretenir les meilleures relations avec tous les autres pays et de ne jamais trancher brusquement aucune question, alors même qu'il serait parfaitement en droit de le faire. Cet esprit de conciliation vous expliquera, Messieurs, pourquoi nous avons toléré jusqu'ici l'existence d'agences postales étrangères chez nous, et pourquoi nous désirons que cette affaire soit terminée maintenant au sein de ce Congrès postal international.

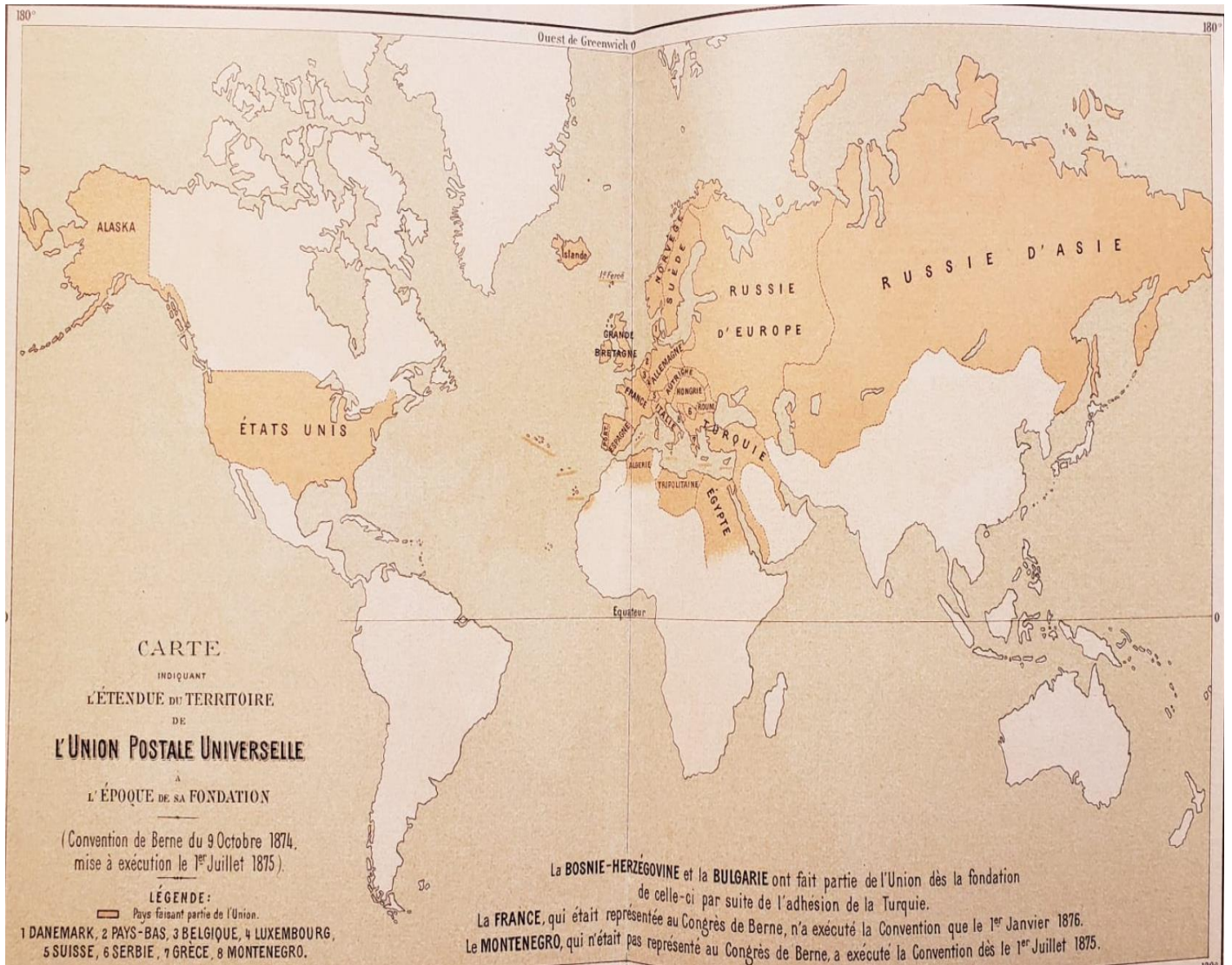
« Aussi prierai-je instamment cette honorable assemblée de bien vouloir se saisir également de cette importante question, malgré qu'elle ne soit pas comprise dans le cadre de ses délibérations et la résoudre définitivement de la manière qu'elle jugera la plus convenable. Notre Administration postale qui est actuellement réunie à celle des télégraphes est prête à prendre par réciprocité tous les engagements nécessaires et à assumer, comme tout autre Gouvernement, la responsabilité qui lui incomberait au cas éventuel où viendraient à se produire certaines irrégularités qu'on

EK-13. Devamı

appréhende, mais qui, soyez en sûrs, n'auront presque jamais lieu. Comme pour la télégraphie, nous voulons aussi pour la poste rentrer définitivement dans nos droits et nous lier par des traités avec les différents Etats. Nous ferons d'ailleurs tout ce qui sera nécessaire pour répondre exactement aux besoins du service postal international, service qui est actuellement nul pour notre Administration, par les motifs que j'ai déjà exposés. Messieurs, ayant déjà pu suffisamment me convaincre des sentiments de justice qui vous animent et de l'impartialité de votre jugement, je puis espérer que vous voudrez bien prendre en très-sérieuse considération la demande que je viens de soumettre au nom du Gouvernement que j'ai l'honneur insigne de représenter ici.»

EK-14. UPU Toprakları 1874 Haritası

EK-14. Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Mehmet Şükrü YAMAN

EĞİTİM

- 2012 – 2021 Doktora, Tarih Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
Tez: “Osmanlı Posta Teşkilatı’nın Dünya Posta Birliği (UPU) ile İlişkileri 1874-1920)”
- 2009 – 2012 Yüksek Lisans, Tarih Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
Tez: “Son Dönem Osmanlı Toplumunda Kimsesiz Çocuklar”
- 2007 – 2008 Alpen Adria Universität Klagenfurt, Tarih Bölümü, Avusturya
- 2004 – 2007 Lisans, Tarih Bölümü, Hacettepe Üniversitesi

İŞ TECRÜBESİ

- 2021 – ... **Memur,**
PTT, Ankara PTT Başmüdürlüğü, Destek Hizmetleri Müdürlüğü.
- 2019 – 2021 **Uzman (Uluslararası Kuruluşlar & Kabine ve Konsey (CA-POC) İşleri)**
Dünya Posta Birliği (Universal Postal Union – UPU) BM İhtisas Kurulu
- 2016 – 2019 **Asistan**
PTT Genel Müdürü & UPU İdari Konsey Başkanı.
- 2010 -2016 **Memur,**
PTT, Ankara PTT Başmüdürlüğü, Destek Hizmetleri Müdürlüğü.

YAYINLAR

- “Ottoman`s Impact on Modern Turkey`s Postal Strength”, *Daily Sabah*, August 3, 2021.
- “Relevancy Of The Universal Postal Union Amid Pandemic”, *Daily Sabah*, May 28, 2021.
- “Ottoman`s Role In The Universal Postal Evolution”, *Daily Sabah*, April 30, 2021.
- “Turkey`s Postal Service And Daily Pandemic Life”, *Daily Sabah*, April 8, 2021.
- “2020`s Parcel Volumes And Turkey`s Unexplored Potential”, *Daily Sabah*, March 16, 2021.
- “Turkey`s Constructive Role In The Development Of International Mail”, *Daily Sabah*, November 12, 2020.
- “Postal Workers Today: Delivering For Turkey During The Pandemic”, *Daily Sabah*, October 31, 2020.
- “Rethinking Istanbul Cycle: National Development With Higher Postal Service Standards”, *Daily Sabah*, September 16, 2020.
- “Swissness As The New Service Standard In Postal Services?”, *Daily Sabah*, September 7, 2020.
- “Internationalism and Turkish Post`s Endeavours to Date”, *Daily Sabah*, July 5, 2019.
- “The Relevance of One Single Postal Network: Challenges and Opportunities”, *Daily Sabah*, March 23, 2019.
- “Recalling the Social Nature of Turkish Postal Services”, *Daily Sabah*, April 26, 2019.
- “Improving Turkish Logistics and the PTT”, *Daily Sabah*, February 22, 2019.
- “The Universal Postal Index and the Position of Turkish Postal Services”, *Daily Sabah*, December 31, 2018.
- “The Diversifying and Globalizing Journey of Turkish Post”, *Daily Sabah*, October 16, 2018.
- Ergin Yaman & Mehmet Şükrü Yaman, ‘Child Welfare Institutions in Istanbul (1850-1915) / İstanbul’da Çocuk Refahı Kurumları’, *International City and Civilization Symposium / Uluslararası Şehir ve Medeniyet Sempozyumu Tebliği*, Çorum, 09-11 Ekim 2009.

YABANCI DİLLER

İngilizce, Almanca, Fransızca, Osmanlıca